

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Történelemtudományi Doktori Iskola

Bojtos Anita

A pálos rend XVII. századi története, különös tekintettel a rend szellemiségére

---

A magyar rendtartomány szerzeteseinek életpálya- és
karrierrekonstrukciója az 1637 és 1700 közötti
utánpótlás adatai alapján

Doktori értekezés

PPKE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola
Dr. Óze Sándor DSc

Témavezető:
Óze Sándor DSc
intézetvezető, a doktori iskola vezetője, az MTA doktora

Budapest
2018

*„Csak rajtad állt, hogy ennyivel elégszel,
Vagy addig virrasztasz, s imádkozol,
Amíg odáig felnyújtózkodol,
Hol ujjaiddal kitapinthatod
Az óriás vezérmotívumot.*

Lettél-e, mire ő hangolta lenned?”

Sík Sándor: Keresztút XII. Stáció

Nyilatkozat

Kijelentem, hogy a jelen munkát önállóan készítettem, és semmilyen más segédeszközt nem használtam a feltüntetetteken kívül. Az értekezést saját szellemi termékemnek tekintem.

Budapest, 2018. Virágvasárnap

Bojtos Anita

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	7
Áttekintés: a XVII. századi rendtörténet csomópontjai és a jelen dolgozat korszakhatárai .	9
A feldolgozás módszerei és a dolgozat szerkezete	11
Köszönet	14
KUTATÁSTÖRTÉNET, FORRÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK.....	15
Pálosok a magyar történeti irodalomban	15
A Mohácstól az újjászerveződésig eltelt idő forrásadottságai (1526–1643)	22
Kéziratos névkönyvek	26
„Előzetes körkép”: a rendi utánpótlás fontosabb jellemzői 1646 és 1700 között a névkönyvek adatai alapján.....	31
A REND ESÉLYEI AZ ÚJJÁSZERVEZÉS UTÁN: FÖLDRAJZI ÉS (EGYHÁZI) TÁRSADALMI PERSPEKTÍVA	34
A rend térbeli jelenléte.....	34
A középkori örökség: a kolostorhálózat állapota és lehetséges újjáélesztése a XVII. században	34
Működő kolostorok a XVII. századi Magyar Királyságban: földrajzi és társadalmi környezet.....	35
Magyarországi rendi központok: a rendfőnök székhelye és a noviciátus helyszíne	41
A REND ESÉLYEI AZ ÚJJÁSZERVEZÉS UTÁN: AZ UTÁNPÓTLÁS SZEMÉLYI PERSPEKTÍVÁJA.....	44
Az 1637 és 1646 között belépő rendtagok.....	46
Az 1646 és 1652 között belépő rendtagok.....	50
Az 1653 és 1672 között belépő rendtagok.....	54
Az 1673 és 1686 között belépő rendtagok.....	62
Az 1687 és 1700 között belépő rendtagok.....	67
Összegzés.....	71
A HIVATÁSOK KIBONTAKOZTATÁSA.....	73
A belépéstől a fogadalomtételig: élet és lelkiélet Wondorfon.....	73
Az újoncok nyilvántartása és a novíciusmesterek.....	73
Jászói Nagy Imre és a rendi novíciusoknak írt lelkigyakorlata	78
Fogadalomtételtől a szentelésig: pálos növendékek tanulmányai és egyetemjárása	85
Oktatási lehetőségek a XVII. századi Magyarországon.....	85
Pálos alapítványi helyek külföldi egyetemeken.....	87
Rendi oktatás itthon	89
Egyetemjárás 1646-ig	91
Egyetemjárás (1646–1652)	93
Egyetemjárás (1653–1672)	99
Egyetemjárás (1673–1686)	109
Egyetemjárás (1686–1700)	113
Összegzés: az oktatás és végzettség változása, annak lehetőségei és hatásai a XVII. század közepétől.....	115

BEÉRŐ VETÉS: PÁLOS HIVATÁSTÍPUSOK A XVII–XVIII. SZÁZADBAN.....	118
Tudós tanárok, tudós szerzők, rendi hivatalviselők: pálosok a rend és a szellem szolgálatában.....	120
A rend szervezete, igazgatása	120
A rendi oktatás szinterei és a lehetséges szerepvállalás.....	141
Tudós szerzők: a pálos rendi irodalom és tudomány szinterei.....	150
Összegzés és kitekintés: az értelmiségi hivatásgyakorlás mint karrierlehetőség.....	182
A missziós életpályák	185
A pálosok és a hittérítés	186
Missziós életpályák az 1637 és 1700 között belépő rendtagok sorában	189
Összegzés és kitekintés: Galla Ferenc pálos missziókkal foglalkozó munkájának jelentősége.....	195
Az életszentség mint „hivatástípus”	197
Bevezetés	197
Az erényes pálos	199
A hős pálos.....	202
Csodák és természetfeletti események	213
Összegzés.....	215
„...ET TU, HUNGARIA, CUM PAULINI CRESCIS”: AZ EREDMÉNYEK	218
Lelkiségformák és pasztoráció a nyugati határszélen.....	218
Búcsújárás	218
Pasztoráció a környékbeli világi lakosság körében: nemesek, polgárok, parasztok.....	222
ÖSSZEGZÉS.....	232
Az eredmények összegzése.....	232
További kutatási lehetőségek.....	238
FORRÁSOK ÉS FELHASZNÁLT IRODALOM	240
Rövidítések	240
Levéltári és kéziratári források	240
Kiadott források és adattárak	241
Szakirodalom	245
MELLÉKLET.....	260
I. Kísérlet egy XVII. századi pálos életrajzi lexikon megalapozására: az 1637 és 1700 között belépő rendtagok adattára	260
II. A novíciusok származási helye és natiója (1637–1646)	344
III. A novíciusok származási helye és natiója (1647–1652).....	345
IV. A novíciusok származási helye és natiója (1653–1672).....	346
V. A novíciusok származási helye és natiója (1673–1686).....	347
VI. A novíciusok származási helye és natiója (1687–1700).....	348

BEVEZETÉS

A pálos rend XVII. századi szellemiségének föltérképezésére vállalkozni több szempontból nehéz feladat. Egyrészt a rendtörténet forrásadottságai folytán azok a kérdések, amelyeket az eszme- és művelődéstörténet hagyományosan fel szokott vagy fel tud tenni, az alapkutatások hiánya miatt egyelőre megválaszolhatatlanok. Másrészt viszont a rendi működés egyes területei a teljesség igényével megírt munka formájában már rendelkezésünkre állnak, ilyen például Galla Ferencnek a pálos missziókkal foglalkozó monográfiája,¹ amely több évtizednyi várakozás után napvilágot látott, de ebbe a sorba illeszkedik Benkovich Ágoston pálosrendi váradai püspök életéről és működéséről írt kötet is Végheő Tamás tollából.²

Kezdeti kérdésföltevésem, amelyre a disszertációm témamegjelölésekor választ próbáltam keresni, a rendhez fűződő toposzok igazolásának vagy éppen árnyalásának igényével született: kíváncsi voltam arra, hogy miként helyezhetjük el a középkorban egyik legbefolyásosabb szerzetesrendet a barokk kori Magyarország egyházi viszonyai között, és hogy a kutatás milyen pilléreket rajzol majd ki a rendi műveltségre és szellemiségre vonatkozóan. A Kisbán Emil-féle monográfia óta ugyanis a pálosokkal foglalkozó (kora újkori) történeti irodalom kész tényként kezel néhány olyan jelenséget, amelynek bizonyítása az említett munkában hiányos: hogy csak a legjellemzőbb példát említsem, a rend hangsúlyosan „nemesi jellegét” kidomborítja, ugyanakkor ennek számszerűsítése a jól csengő nevek példaként történő említésén túlmutatóan elmaradt. De éppen így említhetnénk a rend kora újkori politikai tevékenységét vagy a rend „remete jellegéhez” történő ragaszkodást is.

Monografikus szempontból teljesen feldolgozatlan ugyanakkor *a rend szellemi kisugárzásának és tényleges egyházi-világi kapcsolatrendszerének XVII–XVIII. századi jelentősége, ide értve a tömegek vallásosságát formáló kegyhely-ápolást* is.³ A szakirodalom áttekintése során szembesültem azzal, hogy – noha a kutatás lehetőségét megadó források rendelkezésre állnak – a fent említett alapkutatások hiányoznak és szükségesek a szellemi műveltség eszmetörténeti szempontú megrajzolásához. A jelen munkámban ezért jobbnak

---

¹ GALLA 2015.

² VÉGHSEŐ 2007b.

³ A pálosok által gondozott kegyhelyekre vonatkozóan két fontos munka született a mai napig, amely monografikus igénnyel mutatja be a kegyhely és a búcsújárás kapcsolatát. Az egyiknek még bő hetven évvel ezelőtt Pásztor Lajos volt a szerzője, aki Máriavölgy másfél évszázados jelentőségének szentelt egy hosszú cikket a Regnum hasábjain, míg a másik munka néhány évvel ezelőtt Serfőző Szabolcs tollából látott napvilágot és egyszerre elemzi a sasvári kegyhely művészeti-reprezentációs funkcióit és társadalmi szerepét. PÁSZTOR 1943., SERFŐZŐ 2012.

láttam a kezdeti szándékomhoz képest egy fél lépést visszalépni, hogy így az eredeti kérdésre is választ lehessen adni: kik voltak azok a pálosok, akik a rend szellemiségét befolyásolhatták és milyen életutakon keresztül fejthették ki a rend, valamint tágabb értelemben a magyar katolikus megújulás érdekében vállalt szolgálatukat? Az életpályák típusai és egyes állomásai ugyanakkor már magukban rejtik az eredeti kérdésre adható válaszok – e munkában terjedelmi okokból ki nem bontható, csak fölvázolható – kezdeményeit.

Időhatáromat már e fenti fölismerés ismeretében határoztam meg. Céлом eleinte a kora újkori kezdetektől, nagyjából Mohácstól fogva a XVII. századi folyamatok feltárása lett volna: a munka során ez formálódott és finomodott, míg végül feldolgozásom szimbolikus kezdetéül a megújított rendi konstitúciók elfogadásának idejét (1643) találtam alkalmasnak arra, hogy a rend szempontjából egy új korszakként definiáljam mindazt, ami a XVII. században ezután következett.⁴ Felső időhatárom szintén a rend egésze szempontjából fontos dátum: a korábban több országhatáron átívelő magyar rendtartomány 1700-ban két, majd egy évtizeddel később három részre bomlott: előbb osztrák-horvát, utóbb osztrák és horvát provincia szerveződött a kihasított területekből.

A feldolgozás földrajzi és rendi kormányzati kereteit e fenti értelemben a magyar rendtartomány adja, ugyanakkor némi szűkítés e tekintetben is elkerülhetetlen volt. A Dráván túli területek bizonyos fokú különállása már a török hódoltság állandósulásától fogva kimutatható, ezért a horvát, dalmát és isztriai kolostorok életének és újoncainak földolgozása a Dráván inneni kihívásokra adott válaszokkal együtt kezelve *a magyarországi katolikus megújulás szempontjából* tekintett eredményeket irreálisan torzította volna. (Elég csak arra gondolnunk, hogy odaát nem ment végbe az a felekezeti átrendeződés, ami szinte egészében meghatározta a XVII. századi magyar királysági katolicizmust.) Hiba lenne ugyanakkor szó nélkül elmenni amellett, hogy éppen a Dráván túli területek jelentették a rend XVI. századi elképesztő kolostorpusztulása alatt és után az újjászervezés egyik biztosítékát, nem utolsósorban ezek a kontinuuosan működő rendházak adták a XVII. század első felének meghatározó és a rendi konstitúciók megújítása szempontjából is megkerülhetetlen rendtagjait, továbbá ezek tartották fenn azokat a szervezeti kereteket, amelyeket a három részre szakadt ország politikai, hadi és felekezeti küzdelmei teljesen szétziláltak.

---

⁴ Az 1643 utáni években megkezdődik a novíciusok sopronbánfalvi anyakönyvezése is, amely ettől fogva közel másfél évszázadig folyamatos. A kutatás során átnézett források között ugyanakkor kezembe került egy olyan jegyzék, amely tartalmazza az 1637-től fogadalmat tett rendtagokat is, ezért az 1643-as kezdő időhatárt rugalmasan kezelve a néhány évvel korábbi eseményekre is folyamatosan reflektálok, ennek kifejtését a dolgozat bevezetésének további fejezetei tartalmazzák.

A tér és idő, valamint a kérdésfeltevés végül kijelölték mindazt a keretet, amiben a feldolgozásra sor kerülhetett, az alábbiakban ezért a korszak és térség szempontjából releváns forrásokat, szakirodalmat és a rendtörténeti értelemben vett előzményeket mutatom be, majd a rend XVII. századi tagjainak biografikus feldolgozása mentén reményeim szerint kibontakoznak azok az eredmények, amelyek közelebb vihetnek bennünket a rend szellemiségének körvonalazásához.

Áttekintés: a XVII. századi rendtörténet csomópontjai és a jelen dolgozat korszakhatárai

A rend XVII. századi története két egységre osztható a rendtörténet belső eseménysora alapján. Egyrészt az újjászerveződésig eltelt idő (1643), amit egyszerre jellemez a rend magára találása és az új hivatások létszámának lassú, de folyamatos emelkedése; másrészt pedig az 1643-tól a magyar provincia két (1700), majd több három (1710) részre szakadásáig eltelt idő. Minthogy a század első felének rendtörténete a rendi konstitúciók megújításának folyamatvizsgálata mentén Galla Ferenc tollából már megszületett,⁵ vizsgálódásunk elsősorban a század második felére koncentrál. Az 1643 és 1700 között eltelt időt is lehet azonban rendtörténeti és köztörténeti sorsfordítók mentén további időegységekre bontani, ezért a dolgozat egy részében az alábbi korszakolást fogom alkalmazni. A korszakolásban végig fontos szerepet kapnak a dolgozat fő forrásai, a kéziratos névkönyvek – közöttük kiemelten a rendbe lépő szerzetesjelölteket adminisztráló *Liber Professorum Fratrum*⁶ is –, amelyek ismertetésére még alább kitérek.

- (1) 1637–1646. A *Liber Professorum Fratrum* (LPF) kezdő dátumát megelőző időszak a feldolgozás kezdete, amely megközelítőleg egybeesik a noviciátusnak a megújított konstitúciók szellemében történő megszervezésével, ugyanakkor az újoncok és

⁵ GALLA 1941.

⁶ LPF. Pontos leírását lásd a bibliográfiában. Itt, első előfordulásánál szeretnék magyarázatot adni arra, hogy miért ezen a címen említtem a kötetet, aminek egykorú, 1655-ös kéziratos címdala a *Liber vitae et mortis...* címet viseli. Egyrészt azért, mert *Liber vitae et mortis* címmel a vizsgált korszakban több forrás is rendelkezik, másrészt pedig azért, mert a kötet használatban volt mintegy 90–100 éven keresztül, a XVIII. század folyamán pedig a gerincre más cím került, mint ami a kötet elején található: ez az új cím lett a *Liber Professorum Fratrum*. Napjainkban, pontosabban 2012-ben, a digitalizálás idején ez a gerincre ragasztott cím már csak töredékesen volt látható, a MNL-OL levéltári segédleteinek összeállításakor azonban *Liber Professorum Fratrum*ként vették föl a forrást, ezért a könnyebb visszakereshetőség érdekében eltekintettünk a korábbi, vélhetően eredeti címhasználatától.

fogadalomtevők utólagos összeírása nem tartalmazza azokat az adatsorokat, mint a Liber Professorum Fratrum.

- (2) 1646–1652. A forrás kezdő dátumától a pálos rend nagyszombati tanulmányi házának megnyitásáig eltelt idő. A korszakhatár némiképp önkényes, a fölmerülő egyéb lehetőségekkel szemben azért részesítettem előnyben ezt az évet, mert az oktatás (jelen esetben a nagyszombati egyetemlátogatást elősegítő tanulmányi ház működésének kezdete) komoly hatással volt a későbbi szerzetesi életpályák alakulására.
- (3) 1653–1672. A nagyszombati ház működésének húsz éve végül a rend önálló teológiai főiskolájának megnyitásához vezetett, Kéry János pálos hittudós és püspök szervezőmunkájának köszönhetően ugyanis 1673-ban Mindenszentek ünnepén megnyitja kapuit az első rendi főiskola (úgynevezett *studium generale*), amely ettől fogva a pázmányi alapítású nagyszombati egyetem helyett gondoskodik az utánpótlás szellemi felkészítéséről.
- (4) 1673–1686. Ez a nem egészen másfél évtized a rend működésének egy rendkívül termékeny időszaka, amely már önálló hatáskörben biztosítja az utánpótlás generációk szellemi képzését. Két fontos esemény jellemzi az időszakot: egyrészt virágkorát éli a rend leglátványosabb tevékenysége, a missziózás; másrészt pedig ahogyan az egész magyar politikai és egyházi életre, úgy a pálos rendre is hatással van Buda felszabadítása.
- (5) 1687–1700. Az 1686-ot követő években megindulhatott a „pálos reconquista”, azaz rendi terjeszkedés az egykori hódoltsági területekre, amely egyúttal lehetőséget adott az utánpótlás földrajzi perspektívájának kiszélesítésére is. A feldolgozott korszak végét egy szervezeti átalakulás, a magyar rendtartományról leváló horvát-osztrák provincia megszerveződése jelenti. Ez az átrendeződés egyúttal az életpályák alakulására is hatással volt, hiszen az új tartományokban kiépülő rendi szervezet hirtelen kiugrási lehetőséget nyitott a század utolsó évtizedeiben belépő rendtagok számára. Karrierjük jellegzetességei ezért nem minden esetben hasonlíthatók össze a megelőző évtizedek tendenciáival.

A fenti korszakolás esetében a *naptári éveket* vettem alapul, amelyhez hozzárendeltem az adott évben belépő rendtagokat, ezen belül is a *belépés (beöltözés)*, nem pedig a fogadalomtétel idejét tekintve, így a későbbiekben lehetővé válik a jelöltév alatti lemorzsolódás mértékének körülbelüli meghatározása. (E módszer alól csak az 1637/1640–1646 tartó időszak esetében tértem el, ahol a forrásadottságok nem teszik lehetővé a belépés idejének meghatározását, ezért csak fogadalomtétel időpontjára hagyatkozhattam.)

A feldolgozás módszerei és a dolgozat szerkezete

A feldolgozás módszere prozopográfiai, eredményei azonban már inkább az egyházi társadalomtörténet mezőjében értelmezhetők, miközben az alapvető keretet mindvégig a pálos rend története jelenti. A kutatástörténeti bevezetőt, az alapvető források ismertetését és a rend földrajzi lehetőségeinek bemutatását követően fontosnak tartottam a kolostortörténeten némileg túlmutatóan, de a teljesség igénye nélkül fölvezetni a noviciátusnak helyet adó sopronbánfalvi (bondorfi vagy wondorfi) rendház történetét és a rend életében betöltött szerepét, amelyhez az utolsó oldalakon más szempontokat figyelembe véve még visszatérek. Az újoncképzés helyszíne így reményeim szerint meg tudja mutatni azt is, hogy miként csapódott le a rendtörténet és a korszak eseménytörténete annak a kolostornak az életében, amely a belépő rendtagok szerzetesi életét először formálta. Az 1640-es és 1650-es évek fordulójától ez a helyszín meghatározó a rendbe belépő (így az elemzések fókuszában álló) újoncok számára: itt kapták az első impulzusokat a rendi spiritualitásból, az itt töltött egy év alatt döntött el, hogy a pálos hivatás mellett döntenek-e, végül nem mellesleg a feldolgozás fő forrását jelentő kéziratos névkönyvet, a Liber Professorum Fratrumot is e kolostorban kezdték el vezetni. E fentiekhez hasonló okokból szántam helyet és szót az anyakönyvszerű forrás első szerzője, Nagy Imre alakjának is, akinek mind novíciusmesteri működése, mind pedig a későbbi években betöltött szerepe hatással volt a magyar rendtartomány (és részben az egész rend) XVII. századi történetére.

A személyek elemzése ezt követően részben a fenti korszakolás szerint, részben pedig az életpályák típusai szerint – tehát egyszerre kronologikus és tematikus rendben – történik. A feldolgozás során az alábbi adatokat emeltem be.

- (1) *A személy neve.* A Liber Professorum Fratrumban szereplő vezetéknev és keresztnév. Minthogy a forrás a rendi nevek szerint, alfabetikus rendben rögzítette a belépő rendtagokat, az adatfelvétel elsősorban a szerzetesi névadást tükrözi, másodsorban pedig némely esetben a jelölt világi nevére is említést tesz, például: „Majthényi Paulus (antea Christophorus)”, vagy „Horánszky Ladislaus (in saec. vocatus Andreas)”; vagy „Szily Georgius (etiam in saec.)”, a világi nevek szerepeltetése azonban sajnos nem következetes.
- (2) *A szülők neve.* A forrás a legtöbb esetben megemlíti az apa nevét (vezetéknévét és keresztnévét), valamint az anya keresztnévét. Utóbbinál, ha nem derült ki családi név, akkor az apa vezetéknévéből képzett névalak (-in), vagy semmi sem, ritkán csak „N.”

szerepel. Ha az anya vezetéknevére vonatkozóan a forrás nem ír konkrét adatot, akkor az adatbázisba NN. előtaggal vettem föl.

- (3) *Születési hely.* A forrás kevés kivételtől eltekintve följegyezte a származás vagy születés helyét, ezért viszonylag jó adatsorokkal rendelkezünk arra vonatkozóan, hogy mely országrészből (vármegyéből, egyházmegyéből), vagy külföldi ország esetén mely térségből került ki a rendi utánpótlás.
- (4) *Társadalmi származás.* A források a legtöbb egyetemi anyakönyvhöz hasonlóan megemlítették, ha nemesi, kiváltképp, ha főnemesi családból való a rendbe lépő ifjú. A korszak Magyarországnak többi társadalmi csoportját (szabad királyi városi vagy mezővárosi polgárt, jobbágynépeséget) azonban nem sikerült rekonstruálni, ezért a feldolgozás során – abban az esetben, ha a forrás nem tért ki rá – megelégedtem a *nemes* (esetleg *főnemes*) – *nem nemes* opozíciókkal.
- (5) *Anyanyelv és nemzetiség.* Ugyancsak a forrás adatfelvételének belső rendjéből fakadóan a társadalmi és földrajzi származás mellett gyakran jelentek meg a (szintén egyetemi anyakönyvekből jól ismert politikaföldrajzi) származási helyre, vagy anyanyelvre vonatkozó fogalmi kategóriák, amelyeket az alábbi magyar megfelelőik szerint azonosítottam.

latin kategória	magyar kategória
Ungarus	magyar
Slavus	szlovák
Germanus	német
Croata	horvát
Austriacus	osztrák
Germanus Austriacus	osztrák
Styrus	osztrák (stájer)
Bohemus	cseh
Moravus	morva
Polonus	lengyel

A forrásokban szereplő anyanyelvi és nemzetiségi adatok megfeleltetése a magyar nyelvű alakokkal

- (6) *A beöltözés és a fogadalomtétel ideje, valamint a jelölt életkora.* A beöltözés és fogadalomtétel időpontját a forrás elenyésző kivételtől eltekintve következetesen mindig rögzítette. Minthogy az életkor meghatározása a korszakban gyakran bemondás alapján vagy „ránézésre” történt, az életkorok tekintetében a forrás kevésbé megbízható, ugyanakkor még pontatlansága ellenére is hiánypótló és jól használható adatsort nyújt.

- (7) *Élettartam.* A pálos szerzetes születési és halálozási ideje (kontrollforrások, vagy annak híján a belépési és fogadalomtételi életkorból következtetve) sok esetben kiderül, ezért túllépve a LPF adatain, szükségesnek és hasznosnak láttam meghatározni az adott személy születési és halálozási dátumát.
- (8) *Tanulmányok helye, egyetemjárás.* Az elvégzett gimnáziumi, rendi akadémiai (filozófiai, utóbb teológiai), vagy egyetemi (teológiai) stúdiumok helyszíne és ideje, amennyiben az adat rendelkezésre áll. Egyetemjárást a forrás csak alkalmyszerűen és néha utólag közöl, ezért a rendtörténeti szakirodalom mellett már kiadott oktatástörténeti forrásközlésekre támaszkodtam.
- (9) *Végzettség.* A legmagasabb elvégzett osztályra vonatkozó adat.
- (10) *Fokozat.* Az egyetemi, filozófiai vagy teológiai baccalaureus, magister vagy doctor fokozat megszerzésére vonatkozó adat. A fentihez hasonlóan részben egyetemtörténeti adattárakból merítve.
- (11) *Életpálya.* Az adott szerzetes későbbi egyházi (pálos rendi) és kisebb részben világi életének alakulása, szerepvállalása, amelyekből életpályatípusok rajzolódhatnak ki.
- (12) *Egyéb.* A forrásokban egyidejűleg vagy utólag említett jellembeli tulajdonságok, esetleg életszentségre vagy erényekre vonatkozó, kevésbé számszerűsíthető adatok.

A feldolgozás módszertani mintáját részben egy korábbi munkám, az esztergomi érsekség első ismert sematizmusának elemzése⁷ adta, részben pedig a rendelkezésre álló források belső szerkezete, és azok a kérdések alakították, amelyek megválaszolásához a pálos rend XVII. századi „személyi állományának” átfogó és néha egyénekenkénti ismerete elengedhetetlen. Az életpályaelemzésből és az adatbázisból fakadóan főszövegben megjelenő egyes adatok föllelhetőségére külön nem hivatkozom, csupán akkor, ha ennek különös jelentősége van. Az életpályaadatok elemzését követően kísérletet tettem a jellemző karrierek bemutatására, igyekezve az eredményeket és következtetéseket belefűzni a korszak Magyarországának művelődéstörténeti szövetébe, különösen a népi vallásosság és az irodalom esetében. A disszertációt ezután a sopronbánfalvi kolostor helyszínéhez történő visszatérés zárja.

A forrásból fakadóan általános probléma a *személynevek helyesírása*. Noha a Liber Professorum Fratrum a vezetékneveket a (véltetően hallomás után lejegyzett) eredeti alakban hagyta meg és nem latinosította, a keresztnévek (azaz rendi nevek) minden esetben latinul szerepelnek. Tekintettel arra, hogy e rendi neveknek van magyar megfelelője, és feltételezve, hogy a magyar rendtartomány esetében valamilyen mértékben a rendtagok többségénél

---

⁷ BORTOS 2014a.

kimutatható a magyar nyelvvel való kapcsolat, indokoltnak tartom magyar alakban föltüntetni e keresztneveket. A már említett okon túl két további szempontot figyelembe véve döntöttem emellett: egyrészt azok esetében, akikről a fogadalomtételük alapvető adatain kívül más érdemi információ nem derül ki, a latin (vagy egyéb beszélt anyanyelvi) névalak szükségtelessé válik, másrészt viszont ezzel párhuzamosan a rend nagyobb karriert befutott tagjainak a legtöbb esetben van a szakirodalomban általánosan ismert és elfogadott, bevett magyar neve (Wildt Gábor, Acsády Bonifác, Skolny Elek, stb.).

Köszönet

A jelen munka nem jöhetett volna létre anélkül a termékeny és jóindulatú szellemi közeg nélkül, amely lehetővé tette az alkotást, és a folyamatos diskurzusokon keresztül szüntelenül új szempontokat adott a munkához. Köszönöm mindenekelőtt témavezetőmnek, Őze Sándornak, hogy befogadta a témát, mindenben támogatott, és atyai türelemmel fordult rapszodikus munkatempóm és a dolgozat témájától olykor elcsatangoló történetész kíváncsiságom felé. Köszönöm a XVII. század egyházi társadalomtörténetében leginkább otthonosan mozgó Fazekas Istvánnak évek óta tartó segítő jóindulatát, az időnként fölmerülő kérdéseim türelmes és lelkiismeretes megválaszolását. Köszönöm a Szabadon szolgáló Szellem oltalmában működő Mika Sándor Egyesületnek, legkedvesebb barátaimnak életre szóló barátságát és szent hivatásközösségét, név szerint Zolinak, Annának, Gyurinak, Áginak, Ádámnak, Baráth Dórinak és Kovács Dórinak, Emesének, Melinek, Noéminak, Janinak, Gergőnek, Józsinak, László Gábornak és Nagy Gábornak, Alpárnak, Attilának, Gáspárnak és Marcinak mindenkori segítségét. Köszönöm az Eötvös Collegium Baráti Körének szellemi inspirációit, a Győri Egyházmegyei Levéltár, a Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár, a budapesti Egyetemi Könyvtár, a bécsi Collegium Hungaricum és a Pázmáneum segítségét, valamint Kovács Eszter, Szuly Rita, Szuromi Kristóf előremutató ötleteit. Köszönöm munkahelyem támogatását, rugalmasságát, kollégáim apadhatatlan humorát és összességében a remek közeget, amely új műfajok elsajátításával és feszegebb szövegalkotásra sarkallva közvetlenül is hozzájárul fejlődésemhez. Köszönöm a családomnak, hogy támogatták távollétemet, lelkesedtek az eredményekért, ötletekért. Különösen köszönöm Nagymamának az Atádon töltött alkotóidőt. Köszönöm végül, de nem utolsó sorban azokat az ösztöndíjakat, amelyek lehetővé tették a külföldi kutatást (Balassi Intézet, Campus Hungary, PPKE BTK KAP program).

KUTATÁSTÖRTÉNET, FORRÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK

A rekatolizációval foglalkozó hazai kutatás csaknem toposz-szerűen Pázmány Péter működéséhez társítja a magyarországi katolikus megújulás fölívelését. Noha az utóbbi évek kutatásai árnyalták a képet,⁸ a pontosítások még így is elsősorban az egyházmegyei struktúrára, legfeljebb a jezsuita rendre vonatkoznak. Mi a helyzet azonban a XVII. századi Magyarországon működő többi szerzetesrenddel? A XIII. századi remeteközösségekből renddé szerveződött (1308) pálos rend, Első Remete Szent Pál Rendje, az Árpád-kor végétől kezdve az ország három részre szakadásáig (1541) eltelt mintegy háromszáz évben az ország egyik legfontosabb szerzetesrendjévé vált. A XVI. század közepén a többi renndhez hasonlóan kolostorai nagyrészt elpusztultak, csak bő egy évszázaddal később tértek ismét magukhoz, ám a XVIII. században már a magyar barokk fölvirágzásának tevékeny résztvevői voltak.⁹

Pálosok a magyar történeti irodalomban

A rend története iránti belső érdeklődés már a középkor végén, jóval *Gyöngyösi Gergely* munkássága előtt megindult, de munkássága a XVII. század második feléig nem talált sem kiadóra, sem folytatóra.¹⁰ A katolikus megújulás hazai fölívelése, valamint a kritikai

⁸ Rámutatnak többek között Oláh Miklós szerepére (FAZEKAS 2003a.), valamint Forgách Ferenc és Lósy Imre zsinatainak jelentőségére (TUSOR 2002., TUSOR 2003.).

⁹ Az alábbi alfejezetek szövege részben megjelent a következő tanulmányban: BOJTOS 2015a.

¹⁰ Gyöngyösi Gergely működésének részletes bemutatása messzire vezetne, de a XVII. századi rendtörténeti irodalom taglalása megkívánja az életmű fontosabb elemeinek ismertetését. Gyöngyösi életműve nem választható el a személyének azonosítása körüli tévedésektől: a szakirodalom egy része sokáig úgy vélte, hogy azonos Gregorius Coelius Pannoniusszal és/vagy Bánffy Gergellyel, Sarbak Gábor azonban az azonosságot adatokkal megcáfolva tisztázta a kérdést. SARBÁK 2010, 115–122. *Gyöngyösi Gergely* (1472–1531) a krakkói egyetemen tanult, ezt követően lépett a pálos rendbe. Budaszentlőrincen, a rend főkolostorában volt novícius, majd ugyanitt Szombathelyi Tamás generális perjel mellett munkálkodott, akit későbbi munkáiban mesterének nevezett. 1513 és 1520 között a római Santo Stefano Rotondo kolostorának perjele, majd 1520–22 generális perjel. SARBÁK 2011, II–III. A következő munkákat tulajdonítjuk neki. **1.** *Epitoma seu breuilogia in quo omnium religiosorum profectus et profectuum adminicula itemque defectus et defectuum antidota describuntur* (Róma, 1514–1516 körül); **2.** *Directorium singulorum fratrum officialium ordinis sancti Pauli primi heremite sub regula beati Augustini episcopi militantium* (Róma, 1514–1520 körül. RMK III. 965. és RMK III/1. 5103.); **3.** *Decalogus de beato Paulo primo heremita comportatus per reverendum patrem fratrem Gregorium de Gengyes protunc priorem sancti Stephani Rotundi in Urbe cum 11 annotationibus in margine adiectis*. Róma, Antonio Blado Asulano, 1516. (RMK III/1. 5088. Az 1532-es krakkói kiadást RMK III. 299. szám alatt ismerjük); **4.** *Declarationes constitutionum ordinis fratrum heremitarum Sancti Pauli primi heremite etc. super passus obscuros earundem, partim ex actis capitulorum generalium, partim vero ex privilegiis ordinis eiusdem et iure canonico recollecte* (Róma, 1520 körül. RMK III. 237.); **5.** *Inventarium privilegiorum omnium et singularum domorum*

történetírás kialakulása szerencsésen egybeesett, életre hívva a rend történetének retrospektív és egykorú történeti munkáit. Így kerülhetett sor arra, hogy az osztrák Eggerer András elővette Gyöngyösi életrajzgyűjteményét, a *Vitae fratrum*ot, és nem csak kiadta, de saját koráig (1663) további eseményekkel és rendtagokkal egészítette ki, valamint belefűzte Borkovics Márton rendfőnök adatgyűjtését is.¹¹ Ezzel megszületett a XVII. század első, szélesebb körben elterjedt – és idővel több kiadást megért – rendtörténeti munkája, az 1663-ban Bécsben megjelent *Fragmen panis corvi*.¹² Borkovics nem mellesleg zágrábi püspökként összegyűjtötte a Dráván túli egyházmegyei zsinatok határozatait is, amely utóbb Péterffy Károly nagy művének második kötetében jelent meg 1742-ben.¹³ Eggerer kortársa, Grieskircher Ferdinánd is alkotott a rendtörténet terén, jóllehet nem az egész rendre kiterjedő munkát írt, csupán a máriavölgyi kegyszobor történetét és csodáit adta közre 1661-ben.¹⁴

Eggerer munkájának XVIII. századi folytatója és korrigálója Benger Miklós lett,¹⁵ aki a *Fragmen panis corvi...* kiadási évétől 1726-ig tárgyalja az eseményeket.¹⁶ Később folytatta még 1739-ig,¹⁷ de ez a munkája már kéziratban maradt, és ugyancsak az ő kiadatlan műve egy rendtörténeti kronológia Gyöngyösi Gergely kéziratjai és más források alapján.¹⁸ Nem sokkal később, 1750-ben a magyar provinciális, Fejér Pál utasítására Gindl Gáspár – más, egyéb

---

ordinis heremitarum sancti Pauli primi heremite (1522 körül); **6.** Vitae fratrum heremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi Heremitaie (1530 körül). SARBAK 2011. II–III. és SARBAK 2014, 11–13.; a korábbi szakirodalom (HERVAY 1988, 14–18.) megállapításainak jelentős része e téren már nem érvényes.

¹¹ KISBÁN 1938, 231–232.

¹² *Fragmen panis corvi proto-eremitici seu reliqviae annalium eremi-coenobiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Pauli Primi Eremitae...* Viennae Austriae, ex officina Typographica Matthaei Cosmerovj, M.DC.LXIII. [1663]. (RMK III. 2195.).

¹³ KISBÁN 1940, 345. Valamint Kisbán hivatkozza itt Péterffy Károly munkájának második kötetét, amelyben Borkovics zágrábi zsinati határozatai megjelentek. PÉTERFFY 1742 (tom. II), 393–396., 398–403. Péterffy közli egyébként ugyanitt a Pázmány Péter által az 1629-es nagyszombati zsinat függelékeként összeíratott listát az egykori pálos kolostorokról: PÉTERFFY 1742 (tom. II), 282–284.

¹⁴ *Magnae Ungariae Dominae, Unici Dei Matris admirabilis mirabilia, quae in statua sua sacra, soper Posonium in Thal, sub cura FF. PP. Paulinorum locata...* Viennae Austriae, Typis Matthaei Cosmerovij, 1661. RMK III/3. 6427.

A pálos rendtagok irodalmi tevékenységéről készült egy kimutatás 1755-ben, amely felsorolja a késő középkortól kezdve a kéziratot és kiadott munkákat. A jegyzéket Vincze Gábor adta ki a Magyar Könyvszemle 1878-as évfolyamában. VINCZE 1878. A rendtörténeti irodalom elemzésétől terjedelmi okokból el kell tekintenünk, de a teológiai-lelkiségi munkák összehasonlítása a szerzők tanulmányaival további fontos összefüggésekre deríthet fényt. A korszak pálos irodalmáról összefoglalóan: KISBÁN 1940, 342–355.

¹⁵ KISBÁN 1940, 358–360. különösen 359–360.

¹⁶ *Annalium eremi-coenobiticorum ordinis fratrum eremitarum Sancti Pauli primi eremitaie volumen secundum, duos in libros partitum. Quibus ab anno Christi 1663. usque ad annum 1727. ejusdem Proto-Eremitici Ordinis progressus... referuntur.* Posonii, Typis Haeredum Royerianorum, A. D. MDCCXLIII [1743].

¹⁷ KISBÁN 1940, 360. Idézi továbbá SERFŐZŐ [2007], 7. (14. jegyzet). Benger, Nicolaus: *Annalium Eremitico-Coenobiticorum ordinis monachorum S. Pauli primi eremitaie sub Regula Divi P. Augustini Deo famulantium Volumen tertium quo ab Anno 1727 ad annum 1774 ejusdem Proto-Eremitici ordinis Progressus...* Kézirat, Központi Szeminárium Könyvtára, Budapest.

¹⁸ *Chronotaxis Monasteriorum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae* (1742 körül). MNL-OL E 153, Acta Paulinorum Fasc. 627. (120. doboz) fol. 2–106.

munkák mellett – összeállította a rend akkor ismert irattári állomány-jegyzékét, hasonlóan Gyöngyösi Gergely oklevélregeszta-gyűjteményéhez, az *Inventarium*hoz.¹⁹

Rajtuk kívül érdemes még szót ejteni az osztrák Leitpold Benedekről és Streszka Mártonról. Leitpold Benedek rannai hitszónokként 1680-ban, Bécsben adta ki német nyelvű munkáját, amely a korábbi rendtörténeti gyűjtések adatainak rövidebb összefoglalóját adja, és elsősorban egy áttekinthető, jól forgatható, nem túl nagy terjedelmű kézikönyvként szolgált a rend tagjai számára.²⁰ Streszka Márton magyar rendi tanácsos (*definitior*) ugyancsak kéziratban maradt évkönyve pedig a Gyöngyösi–Eggerer–Benger Annalesek folytatása 1775-ig.²¹ A kéziratot utóbb egy névtelen esztergomi főegyházmegyei plébános – Kisbán Emil szerint Gyuris Kajetán, az utolsó rendfőnöki titkár, akit az abolíció után a főegyházmegye inkardinált – folytatta a felosztatás évéig, 1786-ig.²² Ebbe a sorba illeszhető még Orosz Ferenc rendtörténeti műve is,²³ amelyet inkább népszerűsítő és ismeretterjesztő céllal adott közre, mint Kisbán Emil írja: „a templomaikban gyakran vendégszereplő világi, vagy más rendbéli papság számára, hogy belőle rendje történetének főbb mozzanatait megismerhessék”.²⁴ Ezeket utóbb több, helyi jelentőségű történeti munka is kiegészítette a XVII–XVIII. században, ám a felosztatástól közel egy évszázadon át a rendtörténeti források elnémultak.

A modern történettudomány érdeklődése csak lassan fordult a pálos rend története felé. Hazánkban a XIX. század végén először Ádám Iván (1844–1928) művészettörténeti és régészeti vonatkozású gyűjtései irányították ismét a figyelmet a rendre, főként az épített örökség szempontjain keresztül. Ádám az 1860–70-es évek fordulóján egy, a Veszprém megyei Tüskevár egykori pálos kolostorához kapcsolódó élmény hatására kezdett hozzá a rend kolostorainak, kolostorromjainak felkutatásához. Kitűnő kezűgyességgel Gyöngyösi Gergely munkái és későbbi jegyzékek alapján számos romot és alaprajzot megrajzolt, a pálosokra vonatkozó szöveges tanulmánya pedig hét közleményben 1883-ban az Egyházművészeti Lap hasábjain jelent meg.²⁵ Fölbecsülhetetlen értékű rajzainak kiadására csak tavaly került sor Rainer Pál és a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum gondozásában.²⁶

¹⁹ GUZSIK 2003, 19. és KISBÁN 1940, 389–390.

²⁰ *Epitome S[ancti] Pauli Deß Ersten Einsidl-Ordens...* Wienn [sic], Johann Van Ghelen, M.DC.LXXX.

²¹ KISBÁN 1940, 363. Streszka, Martinus: *Annalium Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae Monachorum...* (1744–1775, illetve 1775–1786). Őrzési helye ma Częstochowa, a Jasna Góra kolostori levéltár II. osztály (Oddział), D (Prowincjał Polski), 3. (Annales 1371–1828), 534. kötet. KOVÁCS 1994, 59.

²² KISBÁN 1940, 362–364.

²³ *Synopsis Annalium eremi coenobiticorum eremitarum ordinis Sancti Pauli primi eremiteae...* Sopronii, Typis Annae Mariae Rennauerin Viduae, Anno 1747.

²⁴ KISBÁN 1940, 361. (OROSZ 1747, *Ad lectorem*. – lásd PETRIK 1890, 944.).

²⁵ ÁDÁM 1883. I–VII. közlemény.

²⁶ RAINER 2016. A kiadás egyik közvetlen előzménye a balatonszemesei Mindenszentek-kolostor 2014-ben megkezdett feltárása Végh András régész, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem docense vezetésével.

Nem véletlen, hogy az Ádám Ivánra vonatkozó leghosszabb méltatás szerzője egy ugyancsak Tüskevár által megihletett – sőt, később tüskevári kanonoki címet viselő – veszprémi egyházmegyes pap, Molnár István volt:²⁷ tekintélyes mennyiségű hagyatékában szép számmal fordulnak elő másolatok, fényképek Ádám Iván rajzairól is. Molnár István (1906–1983) tüskevári plébánosként a pálos rend történetének – talán nem túlzás – legaktívabb XX. századi kutatója volt, ennek ellenére szinte sehol sem tartják számon a nevét. A Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltárban²⁸ őrzött hagyatéka összesen negyven doboz, ebből minimum 34–36 szintisztán pálos rendtörténeti vonatkozású jegyzetekkel, többek között a már említett Ádám Iván-féle rajzokkal van tele.

A hagyatéka máig rendezetlen, vagy csak igen elnagyoltan rendezett; az anyag belső tagolása még magának, Molnár Istvánnak a munkája. Az elképesztő terjedelmű hagyatékban épp úgy találhatunk elsődleges források adataira épülő *adattárakat*, mint például a sopronbánfalvi perjelek és novíciusmesterek listája,²⁹ vagy éppen *fordításokat*, mint a jelen dolgozat egyik fő forrásaként számon tartott Liber Professorum Fratrum³⁰ bevezetőjét Nagy Imre XVII. századi novíciusmester kezétől, összekapcsolva az ugyancsak Nagy Imrének tulajdonítható 1655-ös lelkigyakorlatos könyv fordításával.³¹ A hagyatékban hol elszórtan, hol kolostorok szerinti bontásban jelennek meg átírt, kijegyzetelt, kivonatolt vagy lefordított levéltári és kéziratári források, többek között A5-ös méretű gépelt cédulák „Gyéressy” felirattal, amelyekben jó eséllyel az 1970-es években Gyéressy B. Ágoston vezetésével közreadott, és alább még szóba kerülő Documenta Artis Paulinorum (DAP) közvetlen nyersanyagát láthatjuk. Arról nincs pontos információ, hogy miként kerültek a DAP regesztái Molnárhoz, de az ezeken kívül eső jegyzetek és kéziratredések mögül is világosan kilátszik tudományos szándéka: az 1930-as évektől az 1960-as évekig végzett kutatómunka jegyzeteivel valószínűleg nem kisebb vállalkozást készített elő, mint a pálos rend történetének teljes, monografikus igényű feldolgozását, mintegy Kisbán Emil rendtörténeti munkájának kiegészítése- és pontosításaképp.³²

²⁷ MOLNÁR 1965. Talán nem véletlen az sem, hogy Molnár az alábbi ars poeticát emelte ki Ádám Iván tanulmányaiból: „Be kell látni, hogy az összes szellemi és anyagi emlékei (a pálosrendnek) a vérünkbe való részek, hogy magyar szokást, magyar ízlést, magyar művészetet és műveltséget, szóval magyar szellemet találunk összes intézkedésükben és egész életükben” ÁDÁM 1988, 66., hivatkozva MOLNÁR 1965, 7.

²⁸ A hagyatéka áttekintésében nyújtott segítséget köszönöm Varga Tibornak és Karlinszky Balázsnak.

²⁹ VÉL Molnár István hagyatéka 24. doboz.

³⁰ MNL-OL E 153 (Acta Paulinorum) Fasc. 623. 129. kötet.

³¹ Eredetije: EK Kézirattár Ab 152.

³² Elhivatott adatgyűjtésének nyoma az Országos Levéltár és a budapesti Egyetemi Könyvtár pálos vonatkozású irataiban, különösen a kötetes anyagban található számos golyóstollas bejegyzés Molnár István nevével, az adott, 1940–60-as évekbeli dátummal és esetleg egy megjegyzéssel, hogy a kézirat adott pontjáig végzett a munkával.

A keze által, még életében rendezett egységek alapján legkevesebb a következő célkitűzésekkel számolt. **1.** Szisztematikus kolostortörténeteket kívánt írni, vélhetőleg ehhez tett alapkutatásaival kapcsolódhatott be a DAP kutatócsoportjába. **2.** Előkészítő munkálatokat végzett egy majdani teljes pálos életrajzi lexikon megírásához, amelynek töredékei megtalálhatók a hagyatékban.³³ **3.** Összegyűjtötte a Csepellényi György vértanúságára vonatkozó összes rendelkezésre álló dokumentumot.³⁴ **4.** Eredeti, középkori latin nyelvű munkákat írt át és fordított le, köztük a regulát és Gyöngyösi Gergely több művét.³⁵ **5.** Mindezekon felül nem sajnálta az időt tágabb és szűkebb otthonának, a veszprémi egyházmegyének vagy kisebb térségeinek katolikus egyháztörténeti monográfiájára szentelni (pl. Balaton-felvidék, Somogy megye). Hatalmas munkássága ellenére nyomtatásban alig néhány műve jelent csak meg. A már említett Ádám Iván-nekrológ mellett az 1970-es években adott ki pálos okleveleket és regesztákat.³⁶ A rendtörténetírás ma is rengeteget meríthetne Molnár István koncepciójából és életműnyi adatából, méltó elismerése pedig a történetírás adóssága.

Ádám Ivánnal közel egyidőben Rómer Flóris munkásságában is felbukkannak a pálos rend történetére, kolostorainak elhelyezkedésére vonatkozó adatok,³⁷ valamint a XIX. század utolsó évtizedében Bakonyvári Ildefonz iskolatörténeti munkája is kitért a bencés működés előzményeként a pápai pálosokra és gimnáziumalapításukra.³⁸ Az első nagyobb, összefoglaló és már tudományos igényességgel készült mű Kisbán Emil tollából származik, ez máig az egyetlen átfogó, monografikus igényű magyar rendtörténeti munka.³⁹ Kisbánnal közel egyidőben Galla Ferenc római és magyarországi kutatásai hoztak új adatokkal is szolgáló, hosszú tanulmányokat. Négy fontos, pálos vonatkozású munkájából csak három jelent meg nyomtatásban élete során: a rend apostoli vizitátorának, Marnavics Tomkó Jánosnak életrajza és működése (1940),⁴⁰ a pálos rend konstitúcióinak megújítására vonatkozó hosszú, átfogó

³³ VÉL Molnár István hagyaték 37. doboz.

³⁴ VÉL Molnár István hagyaték 7. és 11. doboz.

³⁵ A teljesség igénye nélkül: VÉL Molnár István hagyaték 5., 10–13., 25., 27., 29., 38. doboz.

³⁶ MOLNÁR 1972. és MOLNÁR 1975.

³⁷ GUZSIK 2003, 21–22.

³⁸ BAKONYVÁRI 1896 (1998).

³⁹ KISBÁN 1938. KISBÁN 1940. Kisbán Emil először 1934-ben került kapcsolatba a Renddel, ekkor derült ki számára az is, hogy mindaddig nem született összefoglaló rendtörténeti munka. 1934–1937 között lázasan kutatva a történeti források után 1938-ra megszületett az első átfogó jellegű rendtörténet kézirat, amely 1225–1711-ig dolgozza föl az eseményeket. Két esztendővel később kiegészítette egy második kötettel, amely a XVIII. századot mutatja be (1711–1786). A kétkötetes monográfiát megelőzően 1936-ban két munkát is publikált a rend történetéből: a Vigiliában a XVII. századi pálos missziókat, a Katolikus Szemlében pedig az 1686 utáni Buda környéki letelepedési kísérleteket mutatta be. KISBÁN 1936a. és KISBÁN 1936b.

⁴⁰ GALLA 1940.

tanulmány (1940–41),⁴¹ valamint a katolikus megújulás misszióira vonatkozó munka (1946).⁴² Mindezek előkészítették az utat legnagyobb rendtörténeti összegzéséhez, a XVII–XVIII. századi pálos missziók megírásához, ami azonban a kommunista hatalomátvétel miatt sajnos kéziratban maradt, megjelenésére majdnem hetven évet kellett várni. Fazekas István mutatta be először a Galla-kézirat jelentőségét,⁴³ majd szerkesztő és szöveggondozó munkája eredményeként 2015-ben megjelent Galla utolsó monográfiája.⁴⁴ A több mint 530 oldalas monográfia három könyvből áll (Megújulás és hittedjesztés; A pálos missziók a kuruc küzdelmek idején – a missziók hőskora; A beérés kora [1711–1786] és a missziók általános lemerése). A három könyv terjedelmi eloszlása jól mutatja Galla figyelmének fókuszpontját. Első (3–202) és második könyve (203–402) foglalja el a kiadvány nagy részét, a harmadik, főleg összegzést és kitekintést tartalmazó egység (403–466) terjedelme azonban eltöprel a másik kettőhöz képest. A figyelem az időhatárokat tekintve elsősorban a XVII. századra és a XVIII. század első évtizedeire összpontosul, lábjegyzetei pedig olykor szinte tanulmány-esszenciák. Gallához hasonlóan a XX. század végén Tóth István György jelentetett meg pálos missziókra vonatkozó forrásokat és tanulmányokat: Vanoviczy János levelezését,⁴⁵ valamint római missziós jelentéseket.⁴⁶

A XX. század második felében a rend egyházas karakteréről a művészettörténeti örökségre terelődött a figyelem. Az 1970-es években a *Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportja* összegyűjtötte a magyar rendtartomány még föllelhető közép- és kora újkori anyagát a nagyobb állami közgyűjteményekben, és Gyöngyösi két művének adatai alapján kolostorok szerinti bontásban közölték azt – ennek volt aktív munkatársa Molnár István is. A kolostorokat alfabetikusan rendezték, bevezetesképpen pedig mindegyik elé egy-egy rövid történeti áttekintést rendeztek. A háromkötetes *Documenta Artis Paulinorum* (DAP) így a rendtörténet forrásaira vonatkozó irodalom legfontosabb darabja lett, különösen, hogy a Gyöngyösi-anyagot is közzétették benne.⁴⁷ A magyarországi DAP-nak a horvát kolostorokra vonatkozóan lett folytatása: a IV. kötet 2006-ban jelent meg Gyéressy alapján Stanisław Świdziński összeállításában.⁴⁸

---

⁴¹ GALLA 1941.

⁴² GALLA 1946.

⁴³ FAZEKAS 1994.

⁴⁴ GALLA 2015.

⁴⁵ TÓTH 2001.

⁴⁶ TÓTH 1994., TÓTH 2002., TÓTH 2005.

⁴⁷ DAP I–III. (1975, 1976, 1978).

⁴⁸ DAP IV.

A rendtörténet-írás súlypontja az 1980-as évek után átkerült az egyes részterületek kutatására. Török József a rend liturgiájának történeti alakulását vizsgálta,⁴⁹ míg *Guzsik Tamás* – Ádám Iván XIX. századi kutatásainak folytatójaként – építészettörténeti adatokkal egészítette ki ismereteinket.⁵⁰ 1991-ben *Árva Vince* pálos szerzetes szervezésében sor került egy rendtörténeti konferenciára Budapesten. Az előadások anyagát Sarbak Gábor szerkesztette egybe a *Varia Paulina* sorozat első köteteként, 1994-ben.⁵¹ A számos tanulmány mellett nagy erénye a kötetnek, hogy a végén egy válogatott, de széles körű bibliográfiát is közöl a rend történetére vonatkozóan.⁵²

2006. októberben került sor Óze Sándor és Sarbak Gábor szervezésében egy pálos rendtörténeti konferenciára, amelynek a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészka adott otthont. Az előadásokból egy magyar és egy német nyelvű kötet is született.⁵³ A tanulmánykötetből kitűnik, hogy a kutatás jelenlegi csomópontjai a rendtörténet mellett a rendi teológia- és kultusztörténet, az irodalom- könyvészet- és oktatástörténet, valamint a régészet és művészettörténet. E konferenciakötetnek kiegészítése a 2013 végén megjelent *Formularium Maius*, ami az Egyetemi Könyvtár egyik pálos formuláskönyvének kritikai kiadása,⁵⁴ valamint mostanra a sorozat negyedik tagja is napvilágot látott egy 2015-ös konferencia nyomán született kötetben *Pálosaink és Pécs* címmel.⁵⁵

A kutatás másik iránya a rokontudományok felől talált a pálos rend történeti szerepének egyes részeire. A két világháború között – főleg Bálint Sándor munkásságával – a néprajztudomány, elsősorban a népi vallásosság-kutatás figyelme a kegyhelyek felé fordult.⁵⁶ Minden bizonnyal ennek az irányváltásnak a hatása érzékelhető *Pásztor Lajosnak* a máriavölgyi pálosok kegytemploma köré szerveződő kora újkori búcsújárásról írt dolgozatában is.⁵⁷ Őt követően Barna Gábor, Tüskés Gábor és Knapp Éva irodalomtörténeti és néprajzi tanulmányaiban bukkannak föl időről időre pálos adatok a XVII–XVIII. századi laikus vallásosság vizsgálata során. A művészettörténet és népi vallásosság kölcsönhatását az

---

⁴⁹ TÖRÖK 1977.

⁵⁰ GUZSIK 2003, 20.

⁵¹ SARBAK 1994.

⁵² A bibliográfiából és az azóta zajlott kutatásokból egyaránt kiviláglik, hogy a középkori pálosok iránti érdeklődés az irodalomtörténet és történetírás mellett nagyon hangsúlyosan régészeti indíttatású. BELÉNYESI 2007. és F. ROMHÁNYI 2010. Továbbá az említett szerzők mellett – a teljesség igénye nélkül – Lázár Sarolta, Lovász Emese, Benkő Elek és Bencze Zoltán munkáit kell megemlítenünk.

⁵³ ÓZE–SARBAK 2007.

⁵⁴ F. ROMHÁNYI–SARBAK 2013.

⁵⁵ SARBAK 2016.

⁵⁶ BÁLINT 1944 (2009).

⁵⁷ PÁSZTOR 1943.

ikonográfián és reprezentáción keresztül *Szilárdfy Zoltán* és *Serfőző Szabolcs* munkái ismertetik.⁵⁸

A hazai mellett a határainkon kívüli pálos rendtörténeti kutatások is megerősödtek a XX. század második felére. A külföldi rendi historiográfia legutóbbi (2003) összefoglalása Sarbak Gábor tollából származik, aki maga is tevékeny résztvevője a határokon átívelő tudományos kezdeményezéseknek.⁵⁹ Az azóta eltelt időben Lengyelországban a *Studia Claromontana* sorozatnak további kötetei jelentek meg, a harminckettedik éppen tavaly.⁶⁰ Ennek részeként különböző szerzőktől időről időre szóba kerül – főként lengyel vonatkozásaival – a XVII–XVIII. századi rendi történeti irodalom is.⁶¹ A 2007-es piliscsabai konferencia kötetében publikált még Maria-Elisabeth Brunert egy áttekintést a németországi és ausztriai rendtörténet modern alakulásáról,⁶² amiben további szakirodalom is elérhető. A római és németországi kutatásokat Kaspar Elm, Elmar L. Kuhn és Lorenz Weinrich neve fémjelzi, az 1990-es évektől kezdve adnak ki (zömmel a középkortörténetre és a sváb-rajnai rendtartományra vonatkozó) forráskiadványokat, szerveznek konferenciát és írnak tanulmányköteteket vagy monográfiákat a tárgyban. Vizsgálódásuk gyújtópontjában a „pozitivistá” szemléletű adatgyűjtés mellett a spiritualitás, tágabb értelemben a pálosok lelkiségének történeti fejlődése áll, ide értve a liturgiát is.⁶³ Németországban a Bodentó mellett Elmar L. Kuhn vezetésével egy lokális, de tág horizontú kutatóközpont a délnémet kolostorok kora újkori és újkori levéltári anyagát gyűjtötte, szoros összefonódásban a csestochowai és krakkói lengyel kutatásokkal.⁶⁴ A fentiekén kívül Horvátország igyekszik még fölzárkózni a nemzetközi élvonalhoz, elsősorban a régészeti kutatásokkal.

A Mohácstól az újjászerveződésig eltelt idő forrásadottságai (1526–1643)

A rend XVII. századi történetével foglalkozó kutatónak mindenképp egy komoly, az egész témára és a feldolgozásra kiterjedő problémával kell szembesülnie: hiányoznak az 1643-ra

⁵⁸ SERFŐZŐ 2010. és SERFŐZŐ 2012.; SZILÁRDFY 2003a.

⁵⁹ SARBÁK 2003. A fentiekben vázolt helyzetet Sarbak Gábor munkája alapján ismertetem.

⁶⁰ Az 1981 óta megjelenő sorozat részben elérhető a <http://www.jasnagora.com/studia.php> weboldalon. (Letöltve 2017. március 23.)

⁶¹ GRACZYK 2009.

⁶² BRUNERT 2007.

⁶³ ŚWIDZIŃSKI 1999.

⁶⁴ SARBÁK 2003, 117.

lezárult újjászervezés előtti évtizedekre vonatkozó feldolgozások, forráskiadások. A rendtörténet középkori szakasza – irodalom-, liturgia-, egyház- és építészettörténeti, valamint régészeti megközelítéseknek köszönhetően egyaránt – viszonylag alaposan föltárt,⁶⁵ és noha a mohácsi csatát követő forráspusztulás a pálos rendet sem kímélte, a rend középkori történetéről összehasonlíthatatlanul jobb feldolgozásokkal rendelkezünk, mint a későbbi évszázadokról.

Gyöngyösi Gergely és kortársai halála után a nem jogi természetű irattermelés gyakorlatilag megszűnt: a magyarországi rendtörténetre és művelődéstörténeti szerepére közvetett forrásokból következtethetünk, feldolgozásokból azonban itt is nagy a hiány.⁶⁶ Ilyen közvetett forrás a rend liturgiátörténete, amely 1600-ig (a római rítus bevezetéséig) számos sajátosságot őrzött meg, ahogyan erre Török József már 1977-ben rámutatott.⁶⁷ További tájékoztató pont a több évtizeden át használt, fent említett formuláskönyv, a *Formularium maius*, amely a XVI. század 30-as éveitől a XVII. század első évtizedéig tartó időszakban volt használatban.⁶⁸

Esettanulmányyszerű példa két pálos kolostor Mohács utáni történetének részleges földolgozása, amely rávilágít a kegyúri család szerepére és a kolostor esetleges túlélési stratégiájára: Óze Sándor az örményesi kolostor és a Nádasdy–Kanizsai család kapcsolatával foglalkozott,⁶⁹ míg Borián Elréd a horvátországi pálosok és a Zrínyiek viszonyát érintette irodalomtörténeti munkájában.⁷⁰ A XVII. századdal foglalkozó kutató következő támpontja azonban – ha a rend történetére nézve fontos, azonban nem a rendtörténet szemüvegén keresztül föltett kérdések szerint megírt szakirodalmat nem soroljuk ide – Galla Ferenc munkája a pálos rend konstitúcióinak 1643-ra kivitelezett megújításáról. Minthogy a rend

⁶⁵ A pálos rendtörténetnek szentelt önálló kötetek száma – az egyre szaporodó, pálos vonatkozású tanulmányokkal ellentétben – viszonylag kevés.

⁶⁶ KNAPP 2001., SARBAK 2003, 115–117. és KUHN 2007, 67. (7. jegyzet).

⁶⁷ TÖRÖK 1977. A rendi liturgia a XIII. századtól kezdve formálódott: fő forrása a középkori esztergomi rítus volt, amit idővel kiegészített az ágostonos kanonokrend liturgiájának hatása (részben a közös regula hatására). A rendi arculat kialakulását követően (XIV. századtól) bekerültek a liturgiába sajátos, már elsősorban a pálosokra jellemző jegyek (főként a szentisztelet terén), majd a XV. századi római megtelepedésnek köszönhetően a kuriális úzus nyomai is fölfedezhetők. A XVI. század folyamán a domonkos istentiszteleti rendből történtek átvételek. A rendi liturgia további fejlődésének az 1600-as lepglavai nagykáptalan vetett véget, ahol Bratulich Simon rendfőnök kötelezővé tette a római rítus használatát. TÖRÖK 1977, 186–188.

⁶⁸ F. ROMHÁNYI – SARBAK 2013. A formuláskönyv nem csupán a jogi szövegek mintájaként izgalmas; ez a kódex őrzi például Gregorius Coelius hitvitázó leveleit is, továbbá Hadnagy Bálint használatában lévő levélformulákat és két későbbi generális perjel, Bratulich Simon és Zaicz János leveleit. A formuláskönyv egyik feldolgozója és kiadója Sarbak Gábor, akinek nevéhez fűződik a XVI. századi Gergely nevű rendtagok, pálos szerzők (Gyöngyösi Gergely, Bánffy Gergely és Gregorius Coelius) világos elkülönítése egymástól. SARBAK 1984. és SARBAK 2010.

⁶⁹ ÓZE 2007., a hivatkozásaiban további szakirodalommal.

⁷⁰ BORIÁN 2004., a hivatkozásaiban további szakirodalommal.

klasszikus értelemben vett barokk kori története ezzel az epizóddal veszi kezdetét, a munka hiánypótló jelentőségű.⁷¹

A XVII. századi rendtörténet megírásához viszonylag jó források állnak rendelkezésre – igaz, elsősorban azon területekről, ahol a pálos jelenlét Mohács után is folytonos maradt, vagy a rend képes volt visszaszerezni kolostorait és birtokait. A folytonosságot a magyar provinciában⁷² elsősorban a Dráván túli kolostorok, köztük is az egy ideig rendfőnöki székhelyként funkcionáló Lepoglava biztosította, míg Magyarországon az elképesztő mértékű kolostorpusztulás (közel 90%) miatt a XVII. századra csupán Máriavölgy (Thal vagy Mariathal; ma Marianka, Szlovákia) és Felsőelefánt (ma Horné Lefantovce, Szlovákia) maradt meg, illetve a század első évtizedeiben visszatértek a szerzetesek Wondorfra (Bondorf vagy Bánfalva; ma Sopronbánfalva városrészként Sopron része), Újhelyre (Sátoraljaújhely) és Terebesre (Töketerebes; ma Trebišov, Szlovákia) is.⁷³ Az újjászületés első önálló lépése azonban Csáky László kezdeményezése nyomán 1638-ban a pápai kolostor fölállítása volt. Nem meglepő, hogy a működő kolostorok egytől egyig a királyi országrészben feküdtek, az esztergomi érsekség, a győri, valamint az egri püspökség területén.

A XVI. század közepétől a XVII. század közepéig, illetve gyakorlatilag a század végéig tartó rendtörténet többféle hiánnyal küzd Magyarországra vonatkozóan. Mindenekelőtt egy átfogó rendtörténeti adatbázisra lenne szükség, a viszonylag jól feldolgozott középkori történeti és régészeti anyagra, valamint a Documenta Artis Paulinorumra támaszkodva.⁷⁴ A tendenciákat jól érzékelteti Kisbán Emil, a rendtörténet ezen szakaszának szentelt másfél fejezetben, közel 60 oldalon,⁷⁵ de a kolostor-szintű feldolgozás, vagy legalább a kolostorok elnéptelenedésére vonatkozó időrendi adatsor sajnos hiányzik. Vélhetőleg nem volna reménytelen vállalkozás: a munka csupán aprólékos és időigényes, cserébe azonban a nagy folyamat egyes részleteinek kikristályosítását ígéri. Megtudhatnánk, hogy hol, mikor, kik és mi módon okozták az egyes kolostorok meggyöngülését vagy vesztét.

⁷¹ GALLA 1941.

⁷² A Magyar Királyság és Horvátország területén működő kolostorok mellett ide tartozott még az osztrák örökös tartományok, valamint Cseh- és Morvaország összes pálos kolostora is. A magyar rendtartomány ugyanakkor nem volt a klasszikus értelemben vett provincia, amit tartományfőnök (provinciális) kormányzott, hanem a (középkor folyamán mindig magyar, esetleg horvát származású) rendfőnök közvetlen joghatósága alá tartozott. KUHN 2007, 87.

⁷³ A Stassewsky Miklós rendfőnöksége idején zajlott események, levélváltások, generális káptalani ülések határozatai egy 1640-től kb. az 1670-es évek közepéig vezetett, de néhány évre visszamenőleg is adatokat tartalmazó kéziratban maradtak fenn. A kötet elején található egy lista az 1638-ban működő magyarországi pálos kolostorokról, amelyek (a forrás rendjében) a következők: Lepoglava, Remethe, Thal (Máriavölgy), Elefánth, Chaturna (Csáktornya), Neostadt (Bécsújhely), Vhell (Sátoraljaújhely), Sueticza (Szvetice), Papa, Bondorff, Ranna. EK Ab 154, Tom. I. f. 9v–10r.

⁷⁴ DAP I–III.

⁷⁵ KISBÁN 1938, 162–221.

Ezen – a XVI–XVII. század fordulójáig tartó – folyamatoknak az ábrázolása kulcsfontosságú lenne a világi társadalommal való viszony ábrázolása szempontjából is. Csak néhány példa a lehetséges kérdésekre: rövid vagy elhúzódó kolostorperek,⁷⁶ kolostori tartozékbirtokok bérbeadása,⁷⁷ a kegyúr felekezeti váltása,⁷⁸ a társadalom militarizálódása, a kolostor környéki világi népesség felekezeti és etnikai változásai, valamint a török térfoglalása.⁷⁹ A feldolgozás nem utolsó sorban pedig ahhoz is hozzájárulna, hogy a rendtörténetírás toposzát – miszerint a rend elvilágiasodott, valamint „elzüllött” – árnyalhatná és tisztázhatná; megadva a Galla-féle részletes munkában⁸⁰ ábrázolt újjászervezési folyamat hátterét és előzményeit. Itt kaphatna helyet a késő középkori és kora újkori szerzetesi eszmény változása is, beleértve a reformációra adott válaszokat.⁸¹ Nehezen adatolható, ugyanakkor jelenlegi tudásunk alapján is kimutatható, hogy szervezeti-anyagi és szellemi kontinuitás

⁷⁶ Például Sopronbánfalva és Sopron szabad királyi város között egyes kolostori birtokok (középkori) hovatartozása miatt 1640–1666 között több hullámban zajlott pereskedés. BÁN 1939, 208–210. A vázsonyi kolostor és a Zichy család között zajló jogi huzavona emlékei megtalálhatók a Zichy család levéltárában 1615–1768 között. MNL-OL P 707. Fasc. 64/B, 1–57.

⁷⁷ A XVI. század első harmadától – még a reformáció tömeges elterjedése előtt – gyakran előfordult, hogy világi vagy egyházi személyek, esetleg testületek jutottak hozzá egy-egy kolostor birtokához. A jelenség nem csupán a pálosokra jellemző: nagyobb monasztikus rendek házai is jutottak hasonló sorsra a magyar középkor utolsó évtizedeiben. A kolostorok előjárói címének viselése szempontjából értékelte a jelenséget Molnár Antal (MOLNÁR 2006. elsősorban 13–37.). Pálos kolostori birtokok visszaváltásának ügye a XVI–XVII. század fordulóján többször is napirendre került a Szepesi, valamint a bécsi Udvari Kamaránál. A visszaváltások legtöbb esetben pozitív eredménnyel zárultak: nem véletlen, hogy abban a két térségben indult meg a rend visszatelepülése, amelynek kolostorait a bécsi kamarai anyagban megtalálhatjuk, hiszen az anyagi feltételek (újbóli) megteremtése a kolostor és a működés önállóságának záloga, biztosítéka lett. 1603-ban például a zempléni pálos kolostorok birtokainak kiváltása ügyében tárgyal a rend és az udvar. ÖStA AVA, FHKA HFU r. Nr. 78., 1603. június–augusztus, ill. 1605-ig kisebb-nagyobb megszakításokkal folyamatosan.

⁷⁸ A kegyúr felekezeti váltása legtöbb esetben hatalmaskodáshoz, a kolostor és birtokainak feldúlásához vezetett (pl. Elefánt, Terebes). A fentebb említett zempléni javak visszaszerzésének egyik akadálya Perényi Gábor és Dobó Ferenc hatalmaskodása volt. ÖStA AVA, FHKA HFU r. Nr. 78., 1603–1605. Ugyanide sorolható Elefánton az Elefánthyak, vagy Terebesen a Perényiek felekezeti váltása, valamint Serédy Gáspár módszeres kolostorfosztogatása. Összefoglalással és hivatkozásokkal lásd KISBÁN 1938, 174–187. valamint a DAP vonatkozó részeiben található fontosabb levéltári forrásokat és a MNL-OL P szekcióban őrzött családi levéltárak pálos kapcsolódású iratait.

⁷⁹ A fontosabb hadiutak mentén fekvő kolostorok már az 1526 és 1541 közötti belháborús években elpusztultak, ezt a veszteséget csak fokozta a birtokosok, egykori kegyurak hatalmaskodása. A rend főkolostora, Budaszentlőrinc is ebben az időszakban néptelenedett el végleg. Noha az oszmán terjeszkedés már a XIV. század végétől érzékenyen érintette a déli települések szerzeteskolostorait, a valódi csapást mégis az ország szívében 1541–43-tól megszervezett oszmán közigazgatás jelentette, ami véget vetett a hódoltságban fekvő rendházak működésének.

⁸⁰ GALLA 1941.

⁸¹ Az a tény például, hogy az 1537–1552 tevékenykedő római perjel, Gregorius Coelius Pannonius egyes munkáit a XVI. század folyamán többször is kiadták, és kéziratban maradt munkáját nem feledve Énekek Énekek-kommentárja 1681-ben Bécsben nyomdába kerülhetett, azt feltételezi, hogy a rend késő középkori története és a XVII. századi rendtörténet eseményei között sűrűbb szövésű kapcsolat van, mint ahogyan ezt a forrásadottságok és a Kisbán könyvének megjelenése óta elterjedt szakirodalmi toposzok alapján most tartjuk. Ezt támasztaná alá, hogy Gyöngyösi Gergely és néhány elődje késő középkori adatgyűjtését a rend első, már a kritikai igényesség felé hajló monográfiája, Eggerer András szinte teljesen átvette és beledolgozta 1661-ben megjelent munkájába. A Gyöngyösi-kézirat lezárulta utáni időszakot saját gyűjtései és részben kortárs élményei alapján egészítette ki, így műve tulajdonképpen Gyöngyösi „szerzetestükrének” gondolati folytatásává vált. Az irodalmi kontinuitáshoz alább még visszatérek.

egyaránt fölfedezhető a késő középkori pálosok és a kora újkori, megújított konstitúciójú szerzetesség között. A rend szervezetének és működésének ismerete szempontjából ugyancsak kiemelkedő jelentőségű lenne a középkori és a kora újkori konstitúciók összehasonlító elemzése.⁸²

Valamennyivel több forrás maradt fenn a török fennhatóságtól megkímélt horvátok, lengyelek és németek körében, és részben ennek is köszönhető, hogy a XVI–XVII. század földolgozásával előtte járnak a magyarországi kutatásoknak. (A hazai hiányosságok pótlása már csak azért is fontos lenne, hogy ne essünk el egy nemzetközi tudományos párbeszéd lehetőségétől, kiváltképp úgy, hogy itthon őrzik a rendi kormányzattörténet legfontosabb forrásait.) A külföldi rendtörténészek által megrajzolt képnek éppúgy kiegészítése lenne a korszak magyarországi eseményeinek megírása, mint a hazai rendtörténetírásnak, sőt: voltaképp az itthoni események jelentenék a külföldi feldolgozások eredményeinek igazolását (esetleg korrekcióját) és biztos talajra állítását.

Kéziratos névkönyvek

A XVII. századi rendtagok életpályájának megrajzolására alkalmas források közül két fő típust érdemes kiemelni. **1.** a budapesti ELTE Egyetemi Könyvtár Kézirattárában őrzött kéziratos köteteket és szíves iratokat a rend *működésére vonatkozó* dokumentumok másolatával (levelek, vizitációk, összeírások, generális káptalani ülések határozatai, vizsgálatok, stb.); valamint **2.** a MNL-OL-ban, az EK Kézirattárban és az OSZK Kézirattárában egyaránt megtalálható névkönyveket a rendtagok (általában novíciusok) legfontosabb *élettrajzi adataival*. Ezt egészítik ki még az alsóbb szintű igazgatás, valamint a helyi gazdasági élet emlékeit őrző kolostortörténeti források rendházak szerint rendezve az Országos Levéltárban, egyes szerzetesekre vonatkozó elszórt adatokkal.

Az 1640-es évek és 1700 közötti idő magyar(országi) pálosainak életpálya-elemzésére vonatkozóan a névkönyvek tartalmazzák a belépők legfontosabb adatait: a származást, életkort, szülők nevét, anyanyelvet, és a belépés dátumát. Az alábbiakban ezeknek az anyakönyv-szerű forrásoknak a kapcsolatát és jellemzőit érdemes röviden áttekinteni.

---

⁸² A középkori pálos rendi alkotmány kritikai kiadása: SARBÁK 2014. A középkori regulához lásd még: BREITENSTEIN 2007. és hivatkozásai, az 1643-as, megújított konstitúciókhoz lásd: GALLA 1941. és ŚWIDZIŃSKI 1970.

Sorszám	Forrás neve	Évköre	Lelőhelye
I.	Liber Professorum Fratrum	1646–1770-es évek	MNL-OL E 153 (Acta Paulinorum), 119. doboz. Fasc. 623, 129. kötet
II.	Catalogus Paulinorum	1647–1786	OSZK Kézirattár Fol. Lat. 2024.
III.	Album Novitiatus Wondorffensis	1647–1747	MNL-OL E 153 (Acta Paulinorum), 115. doboz (Vondorf), Fasc. 592, IV. kötet
IV.	Nomina fratrum Professorum Ordinis nostri, incipiendo ab eadem electione Capitula Generalis Anni 1640	[1637–] 1640–1675	EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 449r–465r.
V.	Liber vitae et mortis	1665–1769	EK Kézirattár Ab 155.
VI.	Nomina Fratrum demortuorum Ordinis nostri, incipiendo ab eadem electione Capituli Generalis Anni 1640	[1637–] 1640–1675	EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 488r–498r.
VII.	Nomina fratrum sub generalatu Reverendissimi Patris Augustini Benkovich professorum*	1675–1678	EK Ab 154, Tom II. 325–327. ⁸³
VIII.	Cathalogus demortuorum Patrum Fratrum Ord. S. Pauli P. E. ab Anno 1730 in Ungaria. In Polonia. ⁸⁴	1730–1742	EK Ab 154, Tom II. [oldalszámzás nélkül, a kötet levégén] ⁸⁵

Áttekintés a magyar rendtartomány tagjainak jegyzészerű forrásairól

* *Az elemzéskor nem került sor a felhasználására (az itt szereplő adatok más forrásokban is megtalálhatók).*

I. Az egykorúan összeállított, folyamatosan vezetett matrikulák közül kiemelkedik a már említett, fő forrásként használt *Liber Professorum Fratrum* (LPF).⁸⁶ A kötet elején található címlap és bevezetés alapján 1646-tól vezetik folyamatosan, ebből az évből származik az első bejegyzés is az akkori novíciusmester, *jászói Nagy Imre* kezétől. E hatalmas kötet (kb. 530 lap) a novíciusok rendi neve szerinti alfabetikus rendben közli az egyes személyekre vonatkozó adatokat, az utolsó bejegyzések a XVIII. század második feléből származnak. A szövegek kezdetben kronologikusak, egy oldalon egy név szerepel, de idővel (véltetően helyszűke miatt) az üresen maradt féloldalakat is elkezdték feltölteni, így például azonos kezdőbetűs személyek akár fél évszázad eltéréssel is kerülhettek egy lapra, egymás után.

⁸³ Egykorú lapszámzása van, utólag nincs oldalszámzva.

⁸⁴ A jegyzék második fele nem ismétli el a címet.

⁸⁵ A jegyzéket egy másik, a lengyel rendtartományra vonatkozó jegyzék követi.

⁸⁶ MNL-OL E 153, Acta provinciae 119. doboz, Fasc. 623. 129. kötet. (Nem a kolostorok neve szerint alfabetikusan rendezett anyagban található.)

II. A LPF-nak több egykorú, illetve utólagos másolata van. A legteljesebb névjegyzék a „*Catalogus Paulinorum ab an. 1647. usque an abolitionis 1786*”.⁸⁷ Ez a füzet táblázatokba rendezve tartalmazza az összes névhez tartozó, a LPF-ban szereplő alapvető adatot 1647 és 1786 között.⁸⁸ Noha a füzet kezdő dátuma 1647, valójában ugyanazokat a rendtagokat veszi sorra, mint a LPF, csak míg az utóbbi a rendbe lépés idejét tekinti első dátumnak, addig ez a másolat a fogadalomtétel dátumát rögzíti. Szemben a fő forrással ez nem a nevek szerint, hanem időrendben hozza a rendtagokat. Két sablontáblázatra bontható, a f. 7v oldal jelent cezúrát. Az első egységben (a 7. oldal verzójáig) az alábbi rovatok szerepelnek: (rendi) név, születési vagy származási hely, fogadalomtétel év-hónap-nap. A táblázatba helyenként – előrehaladva egyre gyakrabban – egyéb, kiegészítő adatok is bekerültek, amik megerősítik a LPF-ból történt másolást. Ilyen például a belépő életkora a fogadalomtételkor, a halálozás dátuma és helye, esetleg ismertebb személy esetén az életpálya fontosabb vagy legmagasabb állomása(i), mint például generális perjel, provinciális vagy házfőnöki tisztség viselése stb. A mind gyakoribb kiegészítésekre való tekintettel a f. 7v (1677-es év) neveinél megváltozik a táblázat és kiegészül néhány plusz kategóriával (oszloppal). Az oszlopok élén innentől fogva ezek állnak: név, születési hely, belépés év-hónap-nap, életkor a belépéskor, fogadalomtétel év-hónap-nap, halálozás dátuma és pontos ideje (hely, év-hónap-nap) – ez utóbbi néha kiegészítve azzal a tisztséggel, amit halálakor viselt. Látható, hogy az 1647–1677 közötti években beírt adatok idővel gyakorlattá vált rögzítését vezették be az új táblázatba: vélhetően azért nem került erre sor korábban, mert a táblázatot előre megrajzolták, ezért a kiegészítő információkat csak a már meglévő rovatokba tudták beilleszteni. A forrás szinte biztosan 1786 után keletkezett, jelenleg egy 1806-ra datált bencés névjegyzékkel együtt, kolligátumban őrzik. A dátum szerinti rendezési mód arra enged következtetni, hogy a másolónak nem csupán a LPF állt rendelkezésére, hanem esetleg egyéb, korábbi másolatok is, amelyek átláthatóbbak voltak, így a másoló könnyebben kialakíthatta saját táblázatában a kronológiai rendet.

III. A MNL-OL is őriz egy kivonatot a LPF adatsorából a kolostorok szerint rendezett anyagban, Sopronbánfalvához kapcsolva. Egykorú címe: *Album Novitiatus Wondorffensis*

⁸⁷ OSZK Fol. Lat. 2024. A pálos névjegyzék-táblázatot tartalmazó kötet kolligátum: harmincnégy számozott lapon, a kötet első felében a pálosok szerepelnek, majd az utólag paginált 35–43. lapon 209 fő bencés szerzetes „Status Personalis. Religiosorum Ordinis Sancti Benedicti de S. Monte Pannoniae sub Regimine Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Chrýsostomi Novak Archi Abbatis, inde a Restitutione Ordinis, Anno nempe 1802. Die 25. Aprilis interventa cum consignatione notabilium mutationum, pro faciliiori statu notitiae confectus” cím alatt. A kolligátum címe: „*Catalogus Paulinorum Ann. 1647–1786 – et Benedictinorum Ann. 1802–1806 in tabellis. Cod. Sec. XVIII–XIX.*” A pálos névjegyzék hivatkozása a bibliográfiában és a továbbiakban: CP 1647–1786.

⁸⁸ E táblázat már szelektált: nem tartalmazza a LPF-ba még fölvetett, de a rend kötelékéből utóbb kikerült (vagy még fogadalomtétel előtt elbocsátott) személyek adatait. A kötetben új füzetben szerepel a pálosok anyaga után a bencés rend néhány tagja is, hasonlóan táblázatos formában.

unius saeculi.⁸⁹ A cím kronosztikonjából kiderülő évszám szerint összeállításának éve 1745. Visszamenőleg, 1647-től sorolja a rendtagokat egészen keletkezéséig, pontosabban 1747-ig. A személynevek rendezésének módja megegyezik a LPF-ével: rendi nevek szerinti alfabetikus sorban, ezen belül pedig megközelítőleg időrendben hozza a rendtagokat, táblázatos formában. Rovatai: név, apja neve, kibocsátó egyházmegye vagy születési hely, fogadalomtétel éve-hónapja-napja-órája; valamint egy utólagos kiegészítés a rendi státussal, amit rövidített formában a név elé írtak („Cler.” vagy „Conv.”).

IV. A budapesti EK Kézirattárában Ab 154 jelzet alatt a generális káptalani ülések határozatait tartalmazó első kötet 449. lapjától találhatjuk azokat a rendtagokat, akik 1640-től tettek fogadalmat. Jól látszik, hogy a *Nomina fratrum Professorum Ordinis nostri, incipiendo ab eadem electione Capitula Generalis Anni 1640* címet viselő összeírás⁹⁰ a LPF-től függetlenül, annál korábbi időre visszanyúlva és részben azt kiegészítve rögzítette adatait. Míg ugyanis a LPF-ban Nagy Imre bevezetője említi, hogy nem került sor központosításra a novíciusképzés tekintetében 1646–47-ig, addig előbbi éppen az 1646-ot megelőző néhány évre vonatkozóan lehet hiánypótló. Ha figyelembe vesszük, hogy a belépés (beöltözés) és novíciusok fogadalomtétele között katolikusok esetében egy, protestánsok esetében két év telt el, láthatjuk, hogy a konstitúció elfogadása előtt már megindult a rendi utánpótlás adminisztrációjának tisztulása. Ebből az összeírásból ugyanakkor megerősítést nyer Nagy Imre bevezetőjének szövege a központosított novíciusképzés hiányáról, a felsorolt közel hatvan belépő ugyanis több, eltérő helyen tett fogadalmat: Elefánton, Bécsújhelyen, Máriavölgyben, Lepoglaván vagy Rannában.

V. Ugyanebben a kötetben a 488. laptól található néhány oldalnyi bejegyzés *Nomina Fratrum demortuorum Ordinis nostri, incipiendo ab eadem electione Capituli Generalis Anni 1640* címmel.⁹¹ Az összeírás nem táblázatos formában, hanem folyamatosan vezetve sorolja föl az 1640-től kezdve elhunyt rendtagokat. Az alábbi bekezdésben bemutatott, 1721-es Liber vitae et mortishoz hasonlóan szerepelnek benne a lengyel és a sváb provincia pálosai is, tehát a gyűjtemény nem korlátozódik a magyar provincia tagjaira. Az utolsó bejegyzés az 1675-ös évből származik. A fölvetett adatok: rendi státusza („Pater”, „Pr.” vagy „Frater”, „Fr.”), név, esetleg valami közelebbi meghatározás, a halál helye, nap-hónap-év. Nincsenek külön

⁸⁹ MNL–OL E 153, 115. doboz (Vondorf), Fasc. 592. (Memorabilia), IV. kötet.

⁹⁰ EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 449r–465r. A forrás a lengyelországi fogadalomtevőkkel indul az 1640-es esztendővel, majd rátér a magyarországi kolostorokra (Elefánttal indítva sorban haladva). Figyelembe véve, hogy a vizsgálat fókuszában a magyar rendtartomány áll, a lengyel provinciához tartozó szerzeteseket a későbbi feldolgozásba nem számítottam bele.

⁹¹ EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 488r–498r.

fejezetek, a folyamatosan vezetett kézirat belső rendezőelve maga a kronológia, az éveket több esetben kiemelték.

VI. Hasonló (rövid, életrajzi) adatsorokkal rendelkezik a budapesti EK Kézirattárában található kézirat forrás. Egykorú, külön címdalton szereplő címe: *Liber vitae et mortis, sive Cathalogus Fratrum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae juxta senium emissae Sacrae Professionis actu Vivorum, et fratrum ejusdem Ordinis ab inchoatione hujus libri Mortuorum*.⁹² Összeírója Bedekovich József pálos szerzetes, a rendfőnök titkára volt. A kötet születésének dátuma ugyan 1721, de visszamenőleg is közöl adatokat. Az adatok rendezése némileg eltér a korábbi másolatoktól, időhatára sincs pontos fedésben a fő forrással és a két (különböző időben keletkezett, de közel egységes szempontrendszerű) másolattal. Az adattár, ahogyan címe is jelzi, két részből áll: első része az élő, pontosabban a fogadalmat tett rendtagok adatait rögzíti, hasonlóan a fentebb említett másolatokhoz, második része pedig az elhunyt rendtagok adatait hozza. A fogadalomtevő személyeket visszamenőleg is fölvette, tehát az 1721-es esztendő megelőző időből is tartalmaz adatokat, igaz, nem nyúl vissza 1646-ig. A kezdő dátum 1665, a személyek kronológiai rendben követik egymást, az éppen regnáló rendfőnök neve alá rendezve.⁹³ A táblázat rovatai: név, a fogadalomtevő provinciája,⁹⁴ életkora, valamint a fogadalomtétel éve-napja-hónapja. Bedekovichnak vélhetően egy másik forrás is rendelkezésére állhatott, mert a LPF és másolatai nem tüntetik föl a magyar provincián kívüli újoncokat, ebben a kötetben azonban a lengyel és sváb rendtartomány novíciusai is szerepelnek. Az élő pálosok táblázata az 1768-as évben belépettekkel ér véget. A második nagy egység, az elhunytak jegyzéke – szemben a belépőkkel – nem retrospektív, így a kezdő dátum a címdalton megjelölt évvel azonos: 1721. Szintén a rendfőnökök nevével jelzett alfejezetek szerint van rendezve. Rovatai: név (megszólítással kiegészítve),⁹⁵ az elhunyt életkora és provinciája, a halál helye-éve-napja-hónapja. Az utolsó év, amelyből adatot hoz, 1769.

VII. A fentebbi táblázatban VII. sorszámossal jelzett, *Nomina fratrum sub generalatu Reverendissimi Patris Augustini Benkovich professorum* címet viselő összeírás⁹⁶ a dolgozat későbbi részében nem került fölhasználásra. A jegyzék mindössze négy év anyagát

⁹² EK Kézirattár Ab 155.

⁹³ A rendfőnök ekkor az 1663. május 12-én megválasztott Ivanovich Pál. EK Ab 155, f. 2r.

⁹⁴ A provincia föltüntetése részben utólagos visszavetítés: a századfordulón bekövetkezett területi igazgatási változások miatt lehetett jelentősége.

⁹⁵ A megszólítások rendjéhez lásd: BAKONYVÁRI 1896 (1998), 30–34. valamint KISBÁN 1940, 246–263.

⁹⁶ EK Ab 154, Tom. II. 325–327. (Egykorú lapszámozás.)

tartalmazza, a szövegben szereplő adatok pedig megegyeznek a többi, átfogóbb forrás adataival.

VIII. A mindössze másfél oldalas jegyzék részben fedésben van a fenti forrásokkal. 1730-tól, évek szerinti bontásban sorolja a megholt rendtagokat, a neveken kívül más adatot nem közöl. Az utolsó adat 1743-ból való. A felsorolást ugyanattól a kéztől, a címet meg sem ismételve, csak „In Polonia” címmel ellátva követi egy másik jegyzék, amely szintén két oldalon és szintén 1730-tól veszi sorra az elhunyt rendtagokat. Az utolsó adat 1742-es.

A Pécsi Püspöki Levéltár is őriz egy *Liber vitae et mortis* című névkönyvet a XVIII. század közepéről. Egy névtelen, B kezdőbetűs pálos kezdte el vezetni, a fentiekhez hasonlóan szerepelnek benne a szerzetesek legfontosabb adatai: születési idő, belépés dátuma, fogadalomtétel dátuma, valamint a halálozás helye és ideje. Akárcsak a többit, ezt a jegyzéket is kiegészítették időről időre, így a legkésőbbi dátum (1833) csaknem fél évszázaddal később született, mint ahogy a rendet föloszlatták.⁹⁷

További, kiegészítő források lehetnek még hasonló (rövid, életrajzi) adatsorokkal az életutakra vonatkozóan pl. a kiadott és kéziratos egyetemi matrikulák (Nagyszombat,⁹⁸ Bécs,⁹⁹ Róma¹⁰⁰), az egyházmegyei sematizmusok, a korai pálos rendtörténeti munkák, a generális káptalani ülések határozatai (elszórt információk, személyekhez kapcsolódó ügyek, összeírások az egyes rendtartományok kolostorairól, novíciusvizsgálatok, káptalanok jelenléti íve), valamint a wondorfői noviciátusra vonatkozó anyagok, amelyek a kolostortörténet részeként maradtak fenn.

„Előzetes körkép”: a rendi utánpótlás fontosabb jellemzői 1646 és 1700 között a névkönyvek adatai alapján

1646 és 1700 között a rendbe lépők száma majdnem 350 fő, ez kiegészítve a LPF-ot megelőző időszak névjegyzékével (1637-től) összesen négyszáztizenkilenc szerzetes. A novíciusok évenkénti létszámalakulásából látható, hogy a konstitúciók megújítását követően egy nagyon dinamikus erősödés, fölfelé ívelés kezdődött, és ez gyakorlatilag a XVIII. század közepéig-végéig, tehát az abolícióig töretlen maradt. A tendenciában visszaesést csak a XVII–XVIII.

⁹⁷ A névtárra vonatkozó rövid ismertetést lásd: SUDÁR–SARBAK 2015, 104. (Ugyanitt található a kötet pécsi jelzete is: Pécsi Püspöki Levéltár, Kéziratos kötetek gyűjteménye, 92/c.)

⁹⁸ KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011.

⁹⁹ KISSNÉ 2004.

¹⁰⁰ BITSKEY 1996. valamint kifejezetten a pálosokra vonatkozóan BITSKEY 1994.

század fordulója jelent, ennek elsősorban két oka van, egy köztörténeti és egy rendtörténeti. A köztörténeti ok Magyarországot tekintve nyilván a visszafoglaló háború vége utáni vérveszteség, a közigazgatási és egyházi igazgatási kísérletezések sora (és annak minden következménye); valamint az, hogy mindez természetes politikai kifutás nélkül a Rákóczi-szabadságharc kitörésébe torkolt. A szabadságharc két fő gócpontja, az Északnyugat-Dunántúl, valamint Felső-Magyarország a pálos rend magyarországi térbeli elhelyezkedésének két leghangsúlyosabb térségével esett egybe, a háborúskodás tehát a rendi vezetés semlegességi kísérlete ellenére is közvetlen közletről és nagymértékben érintette a kolostorokat.¹⁰¹ A létszámgyarapodás megtorpanásának másik oka a rend századfordulós történetében keresendő, fentebb már utaltam rá. A XVII. század utolsó évtizedében a Magyar Királyság határain kívül eső, de a magyar provinciához tartozó területek kolostorai törekedtek az anyaprovinciától történő elszakadásra. A magyartól különálló horvát-osztrák tartomány megszervezésére 1700-ban került sor, amikor Róma jóváhagyta a különválást, majd egy évtizeddel később további két, egy osztrák és egy horvát provinciára oszlott.¹⁰² Ez a két esemény együttesen formálhatta annak az 1717-es generális káptalani bejegyzésnek a szellemi hátterét, amelyben a rendi vezetés „nemzetiségre” való tekintet nélkül „egyazon Magyarországnak és rendnek fiaiként” tekint saját tagjaira.¹⁰³

A névkönyvek előzetes áttekintéséből is látszik, hogy a XVII–XVIII. században a rendtagok száma egyenletes növekedést mutat. Legtöbbször a Magyar Királyság valamely – többé-kevésbé – épen maradt egyházmegyéjéből érkeztek (esztergomi, győri, egri), és átlagosan 20 éves koruk körül jelentkeztek a rendbe, ahol a noviciátus évének elteltével megkezdték filozófiai és teológiai tanulmányaikat. 1643-ig nem volt szabályozva a noviciátus helyszíne, a gyakorlat szerint minden újonc a hozzá legközelebb eső, működő kolostorban jelentkezett, ahol egy esztendőn át együtt élt majdani rendtársaival. A konstitúciók megújítása után Róma, pontosabban a Hitterjesztési Kongregáció és annak nevében Francesco Ingoli nyomására a rend Wondorfot, a Sopronhoz közel eső Bánfalva falu pálos templomát és kolostorát jelölte ki a noviciátus számára. Ezzel párhuzamosan azonban Lepoglaván és Bécsújhelyen is fölbukkantak újoncok, noha a központosítás idővel sikerrel járt.¹⁰⁴ Egyetemi tanulmányaikat a magyarországi egyházmegyes papsághoz hasonlóan a nagyszombati

¹⁰¹ KISBÁN 1938, 314–320.

¹⁰² KISBÁN 1938, 301–306. és KUHN 2007, 71.

¹⁰³ Acta Provinciae... 1701–1726, 653. A Pannonhalmán őrzött kéziratok kötetben található utólagos, kutatói kiemelések alapján a forrást Bakonyvári Ildefonz és Gyéressy B. Ágoston is felhasználta kutatásaihoz. A részletet idézi is GYÉRESSY 1958, 187.

¹⁰⁴ GALLA 1941, 198–204.

egyetemen, a Habsburg Birodalom más egyetemein (Olmützben, Prágában vagy Grazban) és Rómában végezhatték. A rend elitjévé, ahogyan erre Bitskey István rámutatott, a Rómát járt rendtagok váltak.¹⁰⁵ A névjegyzékek alábbi elemzése, életpályák megrajzolása reményeim szerint rávilágíthat majd a rendtörténet és a magyar társadalomtörténet metszéspontjaira és összefonódására, valamint a pálos rend magyar katolicizmuson belüli helyzetére.

---

¹⁰⁵ BITSKEY 1996, 81.

A REND ESÉLYEI AZ ÚJJÁSZERVEZÉS UTÁN: FÖLDRAJZI ÉS (EGYHÁZI) TÁRSADALMI PERSPEKTÍVA

A rend térbeli jelenléte¹⁰⁶

A középkori örökség: a kolostorhálózat állapota és lehetséges újjáélesztése a XVII. században

A remeteközösségekből született pálos rend a XIV. század közepére az ország egyik legnépszerűbb szerzetesrendjévé vált: kolostorok és szerzetesek számában erőfeszítés nélkül fölvehette a versenyt a ferences, bencés, ciszterci renddel. Az oszmán hódítás és a felekezeti-politikai belviszályok folytán kolostorhálózatuk azonban gyakorlatilag a XVI. század közepére elpusztult. A rendfőnök székhelye ugyan Budaszentlőrinc lerombolása után még néhány évtizedig az alsó-magyarországi Elefánton volt, 1587-ben azonban az egykori kegyúri család, az Elefánthyak hatalmaskodásai miatt Ternavai István rendfőnök (1582–1593) úgy döntött, Magyarországról a békésebb Lepoglavára, Horvátországba költözteti a rezidenciát.¹⁰⁷ Ettől kezdve egészen a XVII. század elejéig innen kormányozták utódai a rendet és az újjászervezést.

A tizenöt éves háború végére alig maradt ép és működő kolostor a rend kezén. Ausztriában *Bécsújhely* és *Ranna*, Horvátországban *Csáktornya*, *Lepoglava* és a Zágráb melletti *Remete* vészelte csak át a háborús évtizedeket.¹⁰⁸ Magyarországon a XVII. század legelején csak *Máriavölgy* és *Felsőelefánt* működött, de a rend újjászervezésével párhuzamosan a kolostorok helyzete is javult. 1634-ben megkezdődött a bécsújhelyi rendház renoválása, ezt követte 1638-ban a sátoraljaújhelyinek felújítása, miközben ugyanebben az évben Csáky László kegyuraságával a pálosok kolostort alapíthattak a protestáns többségű *Pápán* is.¹⁰⁹ Ugyancsak ezekben az évtizedekben került sor a sopronbánfalvi (*Wondorf*) kolostor helyreállítására is, a század közepén és második felében pedig *Terebesen* (1652) és *Varannón* (1673), valamint Késmárkon és Homonnán is sikerült megtelepednie a rendnek.

¹⁰⁶ A fejezet szövege részben megjelent az alábbi tanulmányban: BOJTOS 2015b.

¹⁰⁷ KISBÁN 1938, 204.

¹⁰⁸ KISBÁN 1938, 207.

¹⁰⁹ A pálosok pápai működésének összefoglalása: BAKONYVÁRI 1896 (1998).

Álljon itt egy rövid áttekintés a dolgozat elején a pálos rend XVII. századi helyzetéről: milyen térbeli környezet állt a rend rendelkezésére a század folyamán, hogyan rendezhették be megújult életüket, milyen kapcsolatteremtési és -tartási lehetőségeket biztosított számukra a megmaradt (újjaépülő) kolostorhálózat a korabeli utak, településtípusok és természetföldrajzi adottságok között.¹¹⁰

Működő kolostorok a XVII. századi Magyar Királyságban: földrajzi és társadalmi környezet

Kevés kolostor vészelte tehát át a nehéz időket, de úgy tűnik, ez elégnek bizonyult ahhoz, hogy megkezdődhessen egy ütemes építkezés. Az 1615-ös nagykáptalan jegyzőkönyve alapján a rend a következő kolostorokkal számolhatott. Horvátországban *Lepoglava* alá sorolták Csáktornyát és Remetét, a Magyar Királyságban *Máriavölgy* alá Elefántot, míg az osztrák részekben *Bécsújhely* alá Rannát és – vélhetően földrajzi közelsége miatt – a Sopron melletti Bánfalvát.¹¹¹ Az 1615-ös állapotokhoz képest azonban a század folyamán némi terjeszkedést állapíthatunk meg: a fenti lajstrom is kiegészül Szveticével, Terebessel, Újhellyel, Késmárkkal és Varannóval.¹¹²

A működő és újjaéledő kolostorok – noha csak töredékei a késő középkori elterjedésnek – a lehetőségekhez képest jól lefedték azt a területet, amelyen a katolikus egyház tényleges, és nem csak szimbolikus befolyással bírt. A Királyság szinte mindhárom nagyobb táján (Dunántúl, Alsó- és Felső-Magyarország) volt legalább egy pálos rendház, amely biztosíthatta a rend folyamatos jelenlétét, még ha a szerzetesek figyelme nem is terjedhetett ki mondjuk egész országrészek pasztorációjára. Lelkipásztorkodás tekintetében a Királyság félkörívében délnyugatról haladva érdemes megemlítenünk az államhatárhoz közel eső

¹¹⁰ A földrajzi helyzet mellett érdemes lenne vizsgálni a kolostor körüli *társadalom* – etnikai, felekezeti, jogállásbeli – jellemzőit, a *gazdasági lehetőségeket*, ahogyan ezt a középkori rendtörténetre vonatkoztatva F. Romhányi Beatrix már elvégezte. Az Országos Levéltárba 1786-ban beszállított pálos anyagok, az *Acta Paulinorum* kolostorok szerint rendezett anyaga elsősorban jogbiztosító iratokat tartalmaz, ami gyakran szól a gazdasági tevékenységekről is. F. ROMHÁNYI 2010.

¹¹¹ KISBÁN 1938, 296.

¹¹² 1638-ban a generális káptalan határozatai között szerepel egy jegyzék a működő kolostorokról: ez alapján három nagy kör rajzolódik ki: a Dráván túli területek (Lepoglava, Remete, Szveticé, a Dráva melletti Csáktornya), a Magyar Királyság (Máriavölgy, Elefánt, Pápa, Wondorf, Sátoraljaújhely), Ausztria (Ranna, Bécsújhely). Látható, hogy a megmaradt kolostorok a Horvátországtól Nyitra vármegyéig húzódó – hol szélesebb, hol keskenyebb – sávban helyezkednek el: két távolabbi helyszínnel kiegészítve. Nyugaton Ranna (Felső-Ausztria), keleten pedig a későbbi felső-magyarországi újratelepülés bázisa, Sátoraljaújhely képviseli a pálos rendi jelenlétet. Egyetemi Könyvtár (Budapest), Kézirattár, Ab 154. Tom. I. f. 9v–10r.

Bécsújhelyt is, hiszen a XVII. század folyamán a rendi utánpótlás-nevelésben játszott fontos szerepet,¹¹³ nem utolsó sorban pedig az alsó-ausztriai lakosság számára elérhetővé tette a rendet.

Az ország legnyugatibb működő kolostora a XVII. században a Sopron melletti *Sopronbánfalva* volt.¹¹⁴ A Bécsújhelyhez való közelség miatt e két kolostor kapcsolata – miként a fent idézett, 1615-ös igazgatási forrás példája is mutatja – folyamatos volt a korszakban. A szabad királyi város Sopron különleges státusa újabb lehetőségeket (és egyben nehézségeket) is kínált. A város jóval szélesebb jogkörrel bírt, mint a magyarországi települések többsége, önrendelkezése, önálló joggyakorlása pedig szintén a középkortól kezdve folyamatos. Noha Sopron ekkor alapvetően protestáns többségű volt, a század folyamán katolizált nyugat-dunántúli főnemesi családok időről időre befolyással tudtak lenni a város életére. A társadalmi környezet (nagybirtokos katolikus arisztokrácia birtokközpontjainak közelsége) mellett a kolostor sikeres működéséhez minden bizonnyal hozzájárult a Sopronban található országutak, Bécs és Pozsony elérhető távolsága. A környék katolikus lakossága körében népszerű volt a leégett, de szentélyében sértetlenül megmaradt bánfalvi templomrom, ezért az 1600-as évektől kezdve a helyhez kötődő jeles alkalmakkor (Szent Wolfgang napján és Mária-ünnepeken) gyakran látogatták kisebb-nagyobb csoportok.¹¹⁵ A kolostor igazán csak a noviciátus felállításakor vált jelentőssé, az erre vonatkozó összefüggésekre alább kitérek.

Noha nem tartozik szorosan a vizsgálat elején kijelölt területhez, érdemes megemlíteni a horvátországi kolostorokat, Lepoglavát, Remetét és Csáktornyát is. A magyar-horvát határhoz közel eső *Csáktornya* rendháza hasonló földrajzi adottságokkal bírt, mint a sopronbánfalvi. Nem volt a közvetlen közelében szabad királyi város, de ez a település is egy országos méltóságokat viselő katolikus nagybirtokos arisztokrata család figyelmét élvezhette, minthogy a Zrínyiek egyik legfontosabb birtokközpontja volt a kezdetektől fogva, ez pedig Zrínyi György 1622-es katolizálását követően a rend számára még inkább felértékelődött.¹¹⁶

¹¹³ KISBÁN 1938, 216. 1637-ben esett a választás Bécsújhelyre, ahol ettől fogva munkálkodtak a filozófiai iskola fölállításán. Wondorfhoz hasonlóan ez is elhúzódott, 1668-ra lett csak készen. Időközben azonban a nagyszombati egyetem mellett sikerült házat venni, ezért a filozófiaoktatás fontosabb terepe már 1651-től a jezsuita vezetésű egyetem lett. GALLA 1941, 123–222. és 204–206.

¹¹⁴ Minthogy a feldolgozás elsősorban a század közepétől kezdődő időszakot kíséri figyelemmel, a főszevegbeli felsorolásból kihagytuk a Fertő-tó melletti Nezsider pálos kolostorát. Az alapításra már a magyarországi török uralom lezárultával került sor Hamerla Györgynek köszönhetően, aki 1686-ban felajánlotta nemesi házáat és telkét a rend számára. DAP II, 82–90.

¹¹⁵ BÁN 1939.

¹¹⁶ Nem egyértelmű, hogy Zrínyi György felekezettváltása milyen hatásnak köszönhető: a szakirodalom egy része Pázmány Péternek tulajdonítja a fordulatot, míg a rendi emlékezet szerint Bakich János pálos térítette vissza a főurat. Pongrách Ignác *Triumphus Pauli...* című művét hivatkozva idézi BORIÁN 2004, 22.

Határtelepülés voltának köszönhetően is hasonlítható Wondorfhoz: míg az előbbi Ausztria felé, addig utóbbi Horvátország és rajta keresztül a Földközi-tenger felé jelentett összeköttetést, amiben úthálózata segítette.

Máriavölgy és *Elefánt* helyzete épp fordított a fentiekhez képest. Az országos méltóságot viselő nagybirtokos főurak közvetlen közelsége mindkét település esetében hiányzik, megjelenik azonban egy másik, mind a pasztorációs lehetőségek, mind pedig a kolostor „védettsége” szempontjából fontos tényező: Nagyszombat, a magyarországi egyházmegye rekatalizáció központja. Ahogy *Máriavölgy*, úgy *Elefánt* is az esztergomi főegyházmegye területén fekszik. Közös bennük, hogy jelentős szlovák (tót) kisebbség él a környezetükben, eltérő azonban, hogy míg *Elefánt* környékén zömmel falvak, kicsit távolabb pedig Nyitra püspökvárosa helyezkedik el, addig *Máriavölgy* Sopronbánfalvához hasonlóan egy országos jelentőségű szabad királyi város, Pozsony néhány kilométeren belüli hatósugarában fekszik. A Pozsonyban föllelhető katolikus jelenléttel szemben *Elefánt* helyzete kevésbé volt kedvező: az északnyugati országrészben jelentős lutheránus lakosság élt, ez sok esetben okozott gondot a kolostor lakóinak.¹¹⁷ Mind *Máriavölgyet*, mind *Felsőelefántot* elkerülték a forgalmasabb utak, előfordult azonban, hogy egy-egy török vagy kuruc portya érintette a települést.

A Dunántúlon feküdt *Pápa* mezőváros, amely egyházi közigazgatását tekintve és társadalmi összetételében is különbözött a fentiektől. A hódoltság határához közeli végvár nem csupán a militarizált és civil lakosság együttélése, de a jelentős protestáns lakosság miatt is sokkal vegyesebb képet mutatott mind felekezeti, mind etnikai és társadalmi értelemben. A pápai rendházat Csáky László alapította 1638-ban; nem sokkal később a szerzetesek iskolát nyitottak a rendház mellett, amelynek már az 1660-as években közel száz tanulója volt.¹¹⁸

Ugyancsak a rend oktatási tevékenysége miatt volt fontos *Nagyszombat*. 1652-ben a házat szerzett a rend a városban, ettől kezdve az egyetemet könnyebben látogathatták a növendékek, 1671-ben pedig Kéry János rendfőnök felállította ugyanitt a rend saját teológiai iskoláját.¹¹⁹ 1672-ben a nagyszombati világi lakosság pasztorációját is átvehették azzal, hogy

¹¹⁷ A Szepességben uralkodó, kissé autokratikus állapotokról árulkodik, hogy amikor Pázmány Péter arra kötelezte az 1606-ban – még fölszentelése előtt szepesi préposttá kinevezett – Hosszútóthy Lászlót, hogy végezzen egyházlátogatást a joghatósága alá eső területen, a protestáns lakosság fellázadt az ötlet ellen. Hosszútóthy a vármegyétől kért oltalmat a fölfegyverzett helyiekkel szemben, de az nem volt hajlandó védelmet biztosítani: mi több, tizenöt napos gondolkodási idő után a hatóságok kijelentették, hogy az egyházlátogatáshoz nem járulnak hozzá, mert hetven éve nem volt példa ilyesmire a Szepességben, és ha valaki látogatni akar, az csak a lőcsei lutheránus lelkész lehet. A préposti egyházlátogatás ezek után elmaradt. PIRHALLA 1899, 402–403.

¹¹⁸ DAP III, 160. A városi jelenléthez tartozhat, hogy a pápai konvent az 1650-es évektől egy győri ház tulajdonosa volt. UO. 179.

¹¹⁹ DAP II, 3–4.

Szelepcsényi György rendelkezésükre bocsátotta a protestánsoktól elvett Szent József-templomot.¹²⁰

Az alsó-magyarországi kolostorok – részben az ausztriai és horvátországi házakkal, valamint a Dunántúlon Pápával kiegészülve – viszonylag összefüggő egységet alkottak. Elefánttól kelet felé a pápai rendház alapításával egy időben újjászervezett *sátoraljaújhelyi* kolostor vált az északkeleti országrész pálos terjeszkedésének kiindulópontjává szimbolikus és gyakorlati értelemben is.¹²¹ Az 1638-tól újjáépítés alatt álló templom 1653-ra lett kész, Kisdy Benedek egri püspök szentelte föl.¹²² A kolostor később a pálos missziók megszervezésében kiemelkedő szerepet játszott, és ide (valamint a területileg illetékes egri egyházmegyéhez) köthető a rend legismertebb vértanújának, Csepellényi Györgynek is a tisztelete.¹²³

A nyugat-magyarországihoz hasonló terjeszkedés figyelhető meg az 1670-es években a keleti országrészben is. A sátoraljaújhelyi rendház mellett kolostorok szerveződtek Zemplén megye északabbi területein is: *Varannón* 1672-ben a katolikus Homonnai Drugeth György özvegye, Esterházy Mária a rendnek ajándékozta a korábban ferences plébániatemplomot, az ide érkező két szerzetest azonban kuruc hatalmaskodások fenyegették.¹²⁴ A kolostor végül a kuruc mozgalmak elmúltával, a XVIII. században vált fontosabbá. Ugyancsak az 1670-es években Bársony György egri püspök jóvoltából *Késmárkon* is házat szereztek a protestáns lakosság érdekeinek rovására.¹²⁵ A sátoraljaújhelyihez hasonló sorsú, egykori középkori alapítású terebesi kolostor lakói már az 1650-es években visszatérhettek rendházukba, és a század folyamán csak gyarapodtak birtokaik.¹²⁶

A rend tehát a középkori Magyar Királyság intézményrendszerét és struktúráját öröklő országrész mindhárom nagyobb régiójában jelen volt: a Nyugat-Dunántúlon Wondorf jelentette a bázisukat, a Dunántúl szívében Pápa, Alsó-Magyarországon Máriavölgy, és Elefánt, Felső-Magyarországon pedig Sátoraljaújhely és Terebes, később Varannó és Késmárk.

¹²⁰ DAP II, 3.

¹²¹ A pálos missziók bázisává lett a század második felében a város. A pálos missziókat és a felső-magyarországi görögkatolikusokat felkaroló Benkovich Ágostonhoz lásd: VÉGHSEŐ 2007b.

¹²² DAP II, 70.

¹²³ GALLA 2015, 357–365.

¹²⁴ DAP III, 165.

¹²⁵ DAP II, 198. A késmárki vár Thököly-kápolnáját 1673. augusztusában veszik át a pálos szerzetesek; nem egészen egy évvel később kezdődnek a rend és a felső-magyarországi bujdosók közötti összetűzések. Késmárkhoz lásd továbbá: GALLA 2015, 286–315.

¹²⁶ DAP III, 2–25.

A rendtagok – alkalmazkodva az egyházi gyakorlat adta lehetőségekhez¹²⁷ és a praktikus szempontokhoz¹²⁸ – szívesebben tértek vissza azokra a helyekre, ahol megtelepedésük kontinuos volt középkori jelenlétükkel, még ha ez sokszor nehézségekbe is ütközött. Ugyanakkor nyitottságra utal, és az expanziós lehetőségekre adott pozitív válaszként értelmezhető a pápai kolostor alapítása a kezdeti időszakban, amely sejteti azt az elkötelezett rekatolizációs szerepvállalást, amivel a rend a Tridentinum iránymutatásához alkalmazkodott.

A földrajzi környezetről összességében elmondható, hogy a XVII. század folyamán a pálos kolostorok zömmel az ország két nagyobb közigazgatási csomópontja köré szerveződtek: nyugaton *Pozsony* és *Nagyszombat* volt igazodási pont, míg keleten *Sátoraljaiújhely* (utóbb *Késmárk*) és általában Zemplén megye. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy a kolostoroknak lehetősége nyílt kihasználni a nagyobb városokba futó úthálózatot, amely biztosította a szomszédos tájakkal való összeköttetést. Az utak azonban nem csak kereskedelmi vagy kulturális transzfernek adtak teret: számolni kellett a hadak felvonulása nyomán érkező pusztulással is. A XVII. században működő kolostoroknak helyet adó falvak vagy városok mindegyike kiváltságolt és/vagy erődített település volt, vagy legalábbis közel feküdt egy szabad királyi városhoz (Máriavölgy, Wondorf). Feltételezhető ezért, hogy az elért sikerekben szerepe volt a kolostor körüli társadalomnak is. A rend újjászervezése a század végén Erdélybe irányuló missziók¹²⁹ ellenére sem volt realitás a protestáns vezetésű Erdélyi Fejedelemségben, vagy az oszmán megszállás alatt lévő hódoltságban, de nem csupán a kedvezőtlen környezet és a háborúk miatt, hanem azért sem, mert a kolostor működéséhez szükséges anyagi javakat csak a királyi országrészben lévő kolostorok birtoktestei tudták előteremteni.¹³⁰ Egyedül ezek a gazdasági egységek voltak ugyanis képesek fenntartani a pálos kolostort, eltartani a szerzeteseket.¹³¹

¹²⁷ Egy új rendház felállítása főpásztori engedélyhez kötött.

¹²⁸ 100–120 év után is a kolostorok egy része alkalmas volt a felújítás utáni használatba vételre, a szerzetesek pedig a XVI. század közepétől folyamatosan fenntartották igényüket az egykori kolostorok birtokaira, ahogyan erről a zálogügyek, hagyatéki ügyek fölötti jogi procedúrák is tanúskodnak. A XVII. század közepétől is kifejezett célja a rendfőnököknek az egykori ingó és ingatlan javak visszaszerzése.

¹²⁹ GALLA 2015, 395–402.

¹³⁰ A XVII. század első felében a rend megszilárdításának legfontosabb része volt az állandó bevételi források megteremtése és szüntelen biztosítása. Stassewsky Miklós rendfőnök a század közepén a Máriavölgyben tartott nagykáptalanon három pontban fogalmazta meg a rend legfontosabb törekvéseit, első helyen említve a rendi javak, a birtokok visszaszerzését, karbantartását és általában a gazdasági helyzet stabilitását. KISBÁN 1938, 215. A kolostorok birtokaiért komoly küzdelmek folytak, nem egyszer hosszú éveken vagy évtizedeken keresztül: a bécsi Udvari Kamarához a XVI–XVII. század fordulójától folyamatosan érkeztek mind a pálosok, mind a világi birtokosok részéről kérvények, hogy a vitás tulajdonú birtokok és javak helyzetét tisztázzák. (Lelőhely: ÖstA HFU, XVI. század második felétől.)

¹³¹ A pálos kolostorok a középkor végére uralkodói és főúri pártfogóiknak köszönhetően tekintélyes nagyságú birtokokkal rendelkeztek, amelyek egyúttal állandó bevételi forrást is jelentettek számukra. A XVI–XVII. század fordulóján a rend visszatérési-megerősödési kísérleteinek első és talán legfontosabb állomása volt a néhány

A pálos rend kora újkori magyarországi térhasználatának kérdése, főként a társadalmi környezet szerepe mindeddig feldolgozatlan – jóllehet a búcsújárás és a pálos gondozású kegyhelyek táji térszervező ereje világos a kutatás számára. Galla Ferenc a missziókat tárgyaló munkájában állandóan utal a rendházak és a táj kapcsolatára, e kérdésnek a missziókon túlmutató, részben társadalomföldrajzi szempontú feldolgozása azonban talán új adatokkal is szolgálhat a későbbiekben.

A térhasználati kérdéseket tárgyalva nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy Pázmány Péter és a jezsuita rend mellett a pálosoknak is fontos szerep jutott főúri családok rekatolizációjában.¹³² A befolyásosabb családok közül nem egy nyíltan föl is vállalta a pálos renddel való kapcsolatot: elég a Zrínyiekre gondolnunk, vagy a máriavölgyi kolostort segítő Nádasdyakra. A Báthory Zsófiát (II. Rákóczi György feleségét) és fiát, Ferencet megtérítő szerzetes, Skotniczky Alfonz is pálos volt, így válhatott a Zemplén vármegyei Újhely pálos kolostora a felső-magyarországi missziók bázisává.¹³³ A táji-térbeli elhelyezkedés tehát nem csupán a rend működésére, hanem közvetve *a pálos szerzetesi hivatás formálódására* is hatással volt, különösen olyan területeken, ahol más felekezetű társadalom vette körül a rendtagokat, vagy ahol vándormissziókban, háborús viszonyok között, vagy politikai kérdésekben kellett állást foglalniuk és képviselniük rendjük (tágabban pedig a barokk katolicizmus) értékrendjét.

A fentiek mellett a rendi térhasználat másik fontos aspektusa a kolostorok vonzáskörzetén keresztül mutatkozik meg. A rendhez köthető búcsújárás tájszervező hatása ugyan régóta világos, de legalább ekkora figyelmet érdemel a rendbe lépő újoncok származási helyének vizsgálata is, amelyet a jelen dolgozat keretei között elvégeztem, és később alkalmasint ennek eredményei, rávetíthetők a búcsújárás vonzáskörzeti térképére. Szintén érdekes lehet az „ellenhatások” föltérképezése: mennyire volt hatással egy kolostor életére a környező táj hagyománya, igénye a pasztoráció különböző formáira.

évtizeddel korábban elveszített birtokok visszaszerzése. A rendházakhoz tartozó malmok, halastavak, szántók és szőlők birtoklásának virtuális igénye a korszakban folyamatos volt, noha azok legtöbbje – más magyarországi rendek birtokaihoz hasonlóan – kikerült kezükből. Wondorf legfontosabb gazdasági tevékenységéhez, a szőlőműveléshez lásd: BOJTOS 2014b.

¹³² Ahogyan a XVI. század közepén a kegyurak felekezetváltása elszakította a mecénatúrától a rendet, úgy a XVII. században épp ennek ellentéte jelentett anyagi stabilitást, kedvezően elősegítve ezzel az ország felekezeti arányainak megfordítását is. A rend történetének ezen szakaszában érzékelhető leginkább, hogy mennyire jelentős volt a katolikus vagy katolikussá lett világi birtokosok támogatása. Fentebb már utaltunk rá, hogy a nyugati határszél országos méltóságot viselő főurai olyan összefüggő birtoktestekkel rendelkeztek, amelyeknek lakossága az arisztokrácia felekezetváltása esetén országgrésznyi területeket tett ismét katolikus többségűvé.

¹³³ KISBÁN 1938, 238–239.

Magyarországi rendi központok: a rendfőnök székhelye és a noviciátus helyszíne

Az újjászerveződés után Lepoglaváról a szűkebb haza területére, a Magyar Királyságba került vissza a rendfőnöki székhely. A Nagy Lajos által alapított *máriavölgyi kolostor* (1377)¹³⁴ viszonylag jól átvészelt az azt az időszakot, amely a rendházak nagy része számára végzetesnek bizonyult. Noha a középkor folyamán nem volt jelentős, éppen fekvésének köszönhetően a török pusztítás elől elmenekített javak egy részét ide szállították, hamarosan gazdaságilag is megerősödhetett, majd az újjászerveződés után itt épült ki a rendfőnök (később tartományfőnök) rezidenciája is. Az egyházpolitikai jelentőség és a gazdasági súly mellett kedvezett a kolostor megerősödésének a rendházzal szorosan összefonódó kegyhely népszerűsége is, amely a XVII. század első felétől kezdve nagy távolságról vonzotta a katolikus zarándokokat.¹³⁵ Rendfőnöki székhelyként ez a kolostor adott helyet az 1786-os feloszlatásáig a legfőbb kormányzó testület, a generális káptalani ülések munkájának is, amely utóbb nem csak a rendi kormányzat, hanem a pálos oktatástörténet szempontjából is megkerülhetlenné vált, hiszen itt került sor a doktrínáavatásokra az 1670-es évek második felétől fogva. Az újjászervezés éveiben gyakorlatilag Máriavölgy volt a Magyar Királyság egyetlen olyan pálos kolostora, amely – némi befektetés árán – alkalmassá válhatott a teljes rekatolizációs szerepvállalás intézményes befogadására.

Némileg más volt a helyzet a rend másik fontos magyarországi kolostorával, *Sopronbánfalvával*. A tizenöt éves háború idejére a nyugati határszél lakosainak felekezeti váltása folytán a dunántúli térség protestáns többségűvé lett, a Bécs felé vezető hadiutak, valamint a folyamatos háborús készültség (és részben hadszíntér-mivolt) erején felül próbára tette az itt berendezkedett egyházi és világi társadalom életét. Így – noha a középkor vége felé Pozsony, Sopron és Vas megyét lendületes egyházi megerősödés jellemezte – Mohácsot és a reformáció magyarországi térhódítását követően a felívelés megtört, és a folyamat lassanként ellentétes előjelet vett. Különösen húsba vágó volt ez a nyugati országrész pálosai számára, akiknek népszerűsége épp a Mohácsot megelőző évtizedekben érte el tetőpontját.

E felívelés előzményei a térségben a XV. század elejéig vezetnek vissza bennünket, érdemes tehát figyelmet szentelni a sopronbánfalvi noviciátus tágabb környezetére

¹³⁴ KISBÁN 1938, 323. valamint GUZSIK 2003, 217.

¹³⁵ PÁSZTOR 1943.

jellemzőinek.¹³⁶ A XV. században egy komolyabb kolostoralapítási hullám „söpört” végig Nyugat-Magyarországon és Alsó-Ausztrián: a pálos rend egyre nagyobb körben vált népszerűvé a határon inneni és túli nemesség körében. Az első pálos kolostor az 1414-ben életre hívott rannai volt, amelyet Johann Neidegh alapított a mai Alsó-Ausztria területén (Niederösterreich, egykori passauai püspökség), ezt követte Bertold Ellerbach alapítása Monyorókeréken (1464, ma Eberau, Burgenland, egykori győri püspökség), majd 1475-ben két kolostor: Sopronkertes (ma Baumgarten, Burgenland, egykori győri püspökség, alapító: Ulrich és Wolfgang von Grafeneck) és Szalónak (ma Stadtschlaining, Burgenland, egykori győri püspökség, alapító: Andreas Baumkircher). Bécsújhelyen (Wiener Neustadt, Niederösterreich, bécsújhelyi püspökség) III. Frigyes császár¹³⁷ telepítette le a rendet, végül pedig 1481/1482-ben¹³⁸ – jórészt az előző alapítások példájának hatására¹³⁹ – Sopron szabad királyi város felállította birtokán, Wondorfon azt a rendházat, amely a nyugat-magyarországi pálos jelenlét bázisává lett a XVII. században.¹⁴⁰ Mint látható, az alapítók egy része az ausztriai nemesség köréből került ki – ezeknek a családoknak az élete számos ponton fonódott össze a térség uradalmainak és kolostorainak életével a legújabb kutatások szerint¹⁴¹ –, alapításaik pedig jól kiegészítették a Magyarország többi részén tapasztalható magyar főúri rendpártolást.¹⁴²

A kolostorok néhány évtizeddel alapításuk után csaknem mind megsínylelték a török portyákat, valamint az 1529. és 1532. évi, Bécs elfoglalására irányuló hadjáratokat, így az 1550-es évekre többnyire elnéptelenedtek. Az egyetlen kivételt Baumgarten jelentette, amelynek rövid fennállása még a kárpát-medencei török jelenlét állandósulása előtt véget ért, mert 1493-ban felgyújtották a pergelsdorfi lakosok,¹⁴³ később, 1529-ben pedig a törökök

¹³⁶ A sopronbánfalvi kolostorhoz lásd még: BOJTOS 2014b, valamint BOJTOS 2016a (az itt közölt szöveg részben megjelent az utóbbi tanulmányban).

¹³⁷ III. Frigyes a források szerint már 1456-ban megalapította a kolostort, de 1476-ban foglalta csak el Szegénded Bálint perjel és öt rendtársa. KISBÁN 1938, 69. és GUZSIK 2003, 236.

¹³⁸ Sopron város az alapításkor egy – már korábban is létező és a környékbeli német lakosság által kedvelt – Szent Wolfgang-kápolna adminisztrálását is rájuk bízta. A kápolna 1441-ben már biztosan állt, az 1460-as években pedig egy közeli barlangban lakó remete vette gondjaiba, egy évvel az alapítás előtt pedig búcsúkiváltságot kapott IV. Sixtus pápától. A kolostoralapításkor kézenfekvő volt a kápolna és a pálos rendház összekapcsolása. KISBÁN 1938, 129.

¹³⁹ CSERMELYI 2015, 53.

¹⁴⁰ A térségbeli kolostoralapításokhoz lásd az építészettörténeti katalógust: GUZSIK 2003, 206–236.

¹⁴¹ A rend és a nyugati határmenti térség, valamint a XV. századi ausztriai zsoldosvezérek kapcsolatának tisztázásához lásd: CSERMELYI 2015.

¹⁴² A kolostoralapítások megszorodása részben I. (Hunyadi) Mátyás trónra kerülésével (1458–1490) és a pálos rend iránti szimpátiájával is magyarázható: elsősorban a királyi udvarhoz kötődő, befolyásos főurak kezdeményezései a XV. század második felében alapított kolostorok. A közvetlen kapcsolat egyik reprezentatív bizonyítéka, hogy a királyi udvar építészetének későgótikus stíluselemei szervesen beépültek a pálos építészetbe. GUZSIK 2003, 165., továbbá CSERMELYI 2015, 57–58.

¹⁴³ GUZSIK 2003, 170.

okozta tűzvésznek esett áldozatul.¹⁴⁴ A baumgarteni kolostor javait 1526-ban épp a sopronbánfalvi kapta meg,¹⁴⁵ igaz, nem élvezhette sokáig új szerzeményeit, mert a török hadjáratok során a rendház leégett, szerzetesei elhagyták a kolostort, és Bécsújhelyre költöztek.

1614-ben Ignác János, Sopronbánfalva kolostorának perjele – látva a környékbeli katolikus lakosság körében temploma népszerűségét¹⁴⁶ – úgy döntött, újjáépítteti a közel hetven éve üresen álló, romos kolostort és templomát. A cél érdekében már ekkor elkezdtek alamizsnát gyűjteni,¹⁴⁷ de végül 1630-ban, Krajacsics Lukács prior érkezésével kezdődhetett csak meg az újjászervezés: a kolostor – adományok és végrendeletek útján megszerzett – birtokait építőanyagokért cserébe bérbe adta a városnak 20 évre.¹⁴⁸ Noha az építkezés (zömmel pénzügyi okokból) hosszan elhúzódott, Nádasdy Ferenc országbíró bőkezű adományainak köszönhetően a templom 1643-ra mégis felülthette barokk köntösét. Az ezzel párhuzamosan zajló rendi megújulás részeként már a század első évtizedeinek generális káptalani gyűlésein (1607, 1611) felmerült a noviciátus központosításának igénye, de kidolgozott koncepció híján az igény csak igény maradt.¹⁴⁹ Az 1630-as években is többször napirendre kerülő kérdés végül 1638–39-re jutott nagyjából nyugvópontra.¹⁵⁰ A noviciátusház helyszínéül – még korábban Pázmány Péter javaslata nyomán – Sopronbánfalvára esett a választás. Noha az épület helyreállítási munkálatai 1643-ra nagyjából lezárultak, a nevelést mégsem lehetett megkezdeni I. Rákóczi György hadjáratai miatt. Az újoncképzés végül 1646–47-ben költözött be hivatalosan a falak közé. Az induló éveket követően, 1655-től egy friss szellemű szerzetes figyelme örködött a rendi nevelés felett: Nagy Imre novíciusmesteré. Neki köszönhető a rendi újoncokra vonatkozó adminisztrációs gyakorlat rögzülése is, a fentebb említett *Liber Professorum Fratrum* forrás.

A Magyar Királyságban működő pálos kolostorok közül tehát kiemelkedett a rendfőnöki székhely, *Máriavölgy*, valamint a noviciátus helyszíne, *Sopronbánfalva*. A rend földrajzi elterjedését követően az alábbiakban a XVII. század közepétől érkező rendi utánpótlást törekszem bemutatni.

¹⁴⁴ CSERMELYI 2015, 56.

¹⁴⁵ KISBÁN 1938, 157. és CSERMELYI 2015, 56.

¹⁴⁶ ROZSONDAI–SÜMEGHY 1937, 47.

¹⁴⁷ ROZSONDAI–SÜMEGHY 1937, 47.

¹⁴⁸ További lendületet jelentett a környék egyik legnagyobb birtokosának, Nádasdy Ferencnek katolikus hitre térése: adományai kiegészítették az építkezéshez szükséges összegeket, a renoválás végső fázisa ezzel jelentősen fölgyorsult. Az újjáépítés megindulásához lásd BÁN 1939, 159–160. Korábban a Széchényi, Esterházy és Csáky családok is támogatták az építkezést. KISBÁN 1938, 216–217.

¹⁴⁹ GALLA 1941, 198–199.

¹⁵⁰ GALLA 1941, 200–201.

A REND ESÉLYEI AZ ÚJJÁSZERVEZÉS UTÁN: AZ UTÁNPÓTLÁS SZEMÉLYI PERSPEKTÍVÁJA

A rendelkezésre álló források¹⁵¹ alapján következetesen hatféle adatra derül fény, amely a leendő szerzetes életét befolyásolhatta: (1) a rendbe lépők létszáma és összetétele, (2) a származási hely, (3) a natio vagy anyanyelv, és (4) a társadalmi származás. Ide tartozik még egy további adat is, amely a fölvelt rendtagnak a renden belüli státuszára utal. Ez utóbbira a Liber Professorum Fratrum három kategóriát ismer („clericus”, „conversus”, „laicus”), a pappá szentelt szerzeteseket („clericusokat”) leszámítva azonban az értelmezés nem világos, hiszen a „conversus” az adatok alapján jelenthet protestáns hitről áttért szerzetest és szolgáló testvért is. Az áttérés-jelentés bizonyítéka lehet, hogy minden conversus esetében eltelt a beöltözés és a fogadalomtétel közötti két év, amit a rend szabályzata előírt, és ami a „clericus” státusz esetében következetesen csak egy év volt. Gyengíti ugyanakkor ezt az összefüggést, hogy a conversusok többsége néhány évvel idősebb a clericusoknál, sőt, akadnak köztük 30–34 év közöttiek is – a korhatárra vonatkozó szabályozás pedig azt írja elő, hogy a papjelöltek 18–30 évesek lehettek, míg a laikusok 21–34 év közöttiek. A szerzetesrendi gyakorlatban ugyanakkor már a középkorban előfordul, hogy a szolgáló testvéreket conversusnak nevezték, de az is tény ugyanakkor, hogy a conversusok az 1660-as évek közepétől lassanként elmaradoznak: ez pedig utalhat arra is, hogy amint stabillá vált az utánpótlás, teret kaphatott a szelekció is, míg a rend újraindulását követő években még mindenkire szükség volt, adott esetben korengedményekkel együtt. Egy későbbi kutatás, amely sorra veszi az utánpótlásnak azt a részét, amely a beöltözött, de fogadalomtételig és papszentelésig el nem jutott tagokból áll, talán megnyugtatóbb választ ad majd.

---

¹⁵¹ LPF-ből kihagytuk azokat, akik a szerzetesi ruha felöltése után valamilyen okból nem jutottak el a fogadalomtételig, de a későbbiekben mind ezzel, mind pedig az 1700-tól 1786-ig terjedő időszak pálosaival kiegészítjük a kutatást.

Időszak	összlétszám (fő)	„conversus”	„laicus conversus”
1637–1646	63	6 (9,5%)	–
1647–1652	44	4 (9,1%)	–
1653–1672	159	22 (13,8%)	–
1673–1686	85	6* (7%)	4* (4,7%)
1687–1700	68	3 (4,4%)	–
Összesen	419	41 (9,8%)	4 (0,95%)

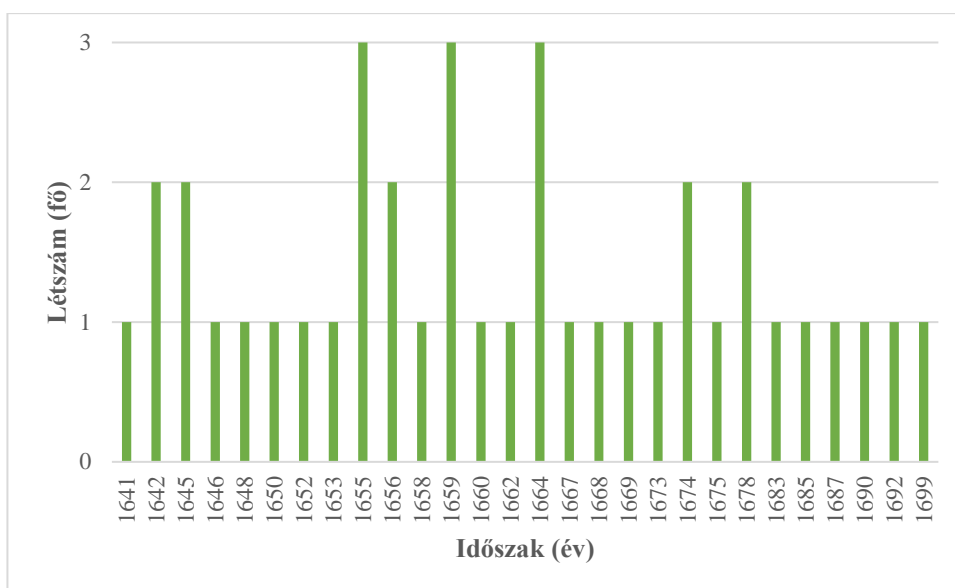
A rendtagok státusza 1637 és 1700 között

(* A négy fő „laicus conversus” része a hat „conversusnak”)

Jól látható, hogy a század első harmadában megindult rekatolizáció a pálos rend személyi utánpótlásán keresztül is érzékeltette hatását: különböző létszámban, de minden időszakban vannak áttért/szolgáló? testvérek, és ha a teljes időszakot tekintjük, akkor is közel 10% a conversusok aránya. Folyamatában ugyanakkor az is látható, hogy míg a század első felében a teljes időszak arányának megfelelő a conversusok száma (1637–1646: 9,5%; 1647–1652: 9,1%), addig a harmadik időszakra ez eléri a zenitét (1653–1672: 13,8%), majd pedig látványos csökkenésnek indul (1673–1686: 7%, 1687–1700: 4,4%).¹⁵² A háttérben meghúzódó okok között nem kizárt, hogy a magyarországi rekatolizáció általános jelenségeit kell látnunk, hiszen a század végére az ország protestáns többsége a Thököly-féle, erősen felekezeti kuruc mozgalom ellenére is megszűnt, amiben nem melleleg a pálos rend erős missziós tevékenységének is volt szerepe. A század közepén mérhető magas arányuk talán a katolikus megújulás iránti társadalmi fogékonyság eredményeként mutatkozik meg. Nincs egyelőre magyarázat arra, hogy miért szerepel négy esetben külön „laicus conversus” megjelölés, ha a conversus már önmagában szolgáló testvért jelentett, talán a későbbiekben erre is fény derül.¹⁵³

¹⁵² A protestáns hitről áttért rendtagok és fogadalomtételük ideje: Pychylin Mihály (1641); Berczkovich Márk (1642); Renheldl András (1642); Sartor Orbán (1645); Tornentor (??) Márton (1645); Dingelstadt Henrik (1646); Promarez Fülöp (1648); Spehár Hilarion (1648); Gebhárt György (1652); Meschanich Jakab (1653); Pangartner Jakab (1655); Mysser Ciprián (1655); Sviczter Bálint (1655); Fischer Bernát (1656); Balassa István (1656); Loncsarich Mihály (1658); Nidenaus Makariás (1659); Maar Onuphrius (1659); Stenker Pachomius (1659); Szuczek Zakariás (1660); Gajer Albin (1660); Piheter Fülöp (1660); Szirákovszki Ferdinánd (1662); Denk Mátyás (1664); Hakenschmid Flórián (1664); Florentini Placid (1664); Spanich Gergely (1667); Vinkler Márton (1668); Stipan András (1669); Sivert József (1673); Mayr János conversus (1674); Sopf Ádám (1674); Thóth Pál (in saec. Petrus) *laicus conversus* (1675); Schmitt Bernát *laicus conversus* (1678); Saurer Boldizsár (1678); Horánszký Ferenc (1683); Karner Bernát *laicus conversus* (1685); Karnicz Jakab *laicus conversus* (1687); Lederer Lipót conversus (1690); Raich Pál (1692); Gyematek Pál (1699).

¹⁵³ Tarnai Andor a késő középkori pálos irodalmat vizsgálva már belefutott ebbe a kérdésbe, forrásai alapján a conversus a XV–XVI. században a szolgáló testvéreket jelentette. TARNAI 1984, 112., 115. Különösen figyelemre méltó, hogy Tarnai is megjegyzi: a renden belüli tevékenység végzése szerint két csoportra – klerikusok, laikusok – osztott kolostori társadalom között létezhetett egy harmadik, átmeneti réteg, amely fizikai munkát végzett, de tudott írni-olvasni. „Néhány jel mintha arra utalna, hogy a két, élesen elválasztott rétegen kívül elkülöníthető egy harmadik is: az olvasni tudó, de a rend szabályai szerint kézi munkával

Az 1637 és 1646 között belépő rendtagok

Noha a *Liber Professorum Fratrum*¹⁵⁴ csak 1646-tól rögzíti a rendbe lépő novíciusokat és zömmel Sopronbánfalvára koncentrál, a generális káptalani ülések határozatait megőrző sorozat első kötetének végében szerepel egy felsorolás (datálás nélkül, de bizonyosan utólagos összeállításként) azon rendtagokkal, akik 1640-től, tehát a kéziratos kötet kezdő dátumától fogva tettek fogadalmat. A „Kéziratos névkönyvek” c. fejezetben ezt a forrást IV. sorszámmal és egykorú címe – *Nomina fratrum Professorum Ordinis nostri (...) ab (...) 1640* – szerint jelöltem. A lista a többi hasonló forráshoz képest meglehetősen szűkszavú, az adatok rögzítése is esetlegesnek tűnik. A fogadalomtevő nevén kívül minden esetben szerepel a fogadalomtétel pontos ideje (év, hónap, nap), valamint a fogadalomtétel helye (az adott pálos kolostor). Ezen felül legfeljebb néha, bár időben előrehaladva egyre többször kerül sor a szülők nevének fölvételeire, valamint a származási hely, ritkán az életkor megemlítésére. Az egységesség hiánya és az adatrögzítés e sajátosságai indokolják, hogy a *Liber Professorum Fratrum* 1646-os évvel kezdődő adatsorához hasonló elemzésre nem vállalkoztam, hiszen mind az

foglalkozóké, amelynek létezését — éppen nagyjából Batori László működésének korából származott — okleveles adat is bizonyítja. A rend e harmadik, Gyöngyösinél számba alig vett rétege azokból állhatott közelebbről, akik „valamicskét tudtak,” a conversusok közé léptek, és testi munkával foglalkoztak.” TARNAI 1984, 117.

¹⁵⁴ A *Kéziratos névkönyvek* c. fejezetben I. sorszámmal.

esetlegesség, mind pedig a fogadalomtétel különböző helyszínei (Dráván túli és a magyar provincián kívüli kolostorok) torzítanak a későbbi összképet. Az előbb felsoroltak miatt tartottam szükségesnek önálló egységként kezelni ezt az adatsort, ugyanakkor a hosszabb folyamatról alkotható kép teljesebbé tétele érdekében a rendelkezésre álló adatok alapján mindenképpen érdemes kiemelni néhány jelenséget. Az adatok felvétele utólagosan is időrendben történt,¹⁵⁵ ezért az 1646-os évtől kezdődően észrevehető az átfedés a Liber Professorum Fratrum adataival.

Az első ellentmondás mindjárt a *datálásból* fakad: az összeírás címe szerint ugyanis 1640 jelenti a kezdődátumot, ennek ellenére a fogadalmat tevő rendtagok listája 1637-es dátumú fogadalomtételt is rögzít. Ha figyelembe vesszük, hogy a belépés vagy beöltözés és a fogadalom között katolikus jelöltek esetében egy, protestáns hitről áttértek esetében kettő évre volt szükség, a legkorábbi rögzített novícius, az alsó-magyarországi Eugenius Rosa 1635–36 táján léphetett be. Ugyanakkor az 1646-os dátum sem jelenti automatikusan, hogy azévtől a fogadalomtevők neve átfedésben van a Liber Professorum Fratrum adatsorával, hiszen az 1646-os és 1647-es évnél is előbukkannak olyan rendtagok, akik a Liber Professorum Fratrumba valamilyen oknál fogva nem kerültek be. Az ellentmondást vélhetően az okozza, hogy míg a LPF Sopronbánfalvára koncentrált (hiszen első szerzője ott volt novíciusmester), addig a jelen időszakra vonatkozó lista más helyszínek adatait is fölveszi. A központosítás nehézsége, valamint az 1640-es évek első felében élő utánpótlásnevelési gyakorlat mutatkozik meg az időben egymással fedésben lévő, de névsor tekintetében elkülönülő adatsorokban, ezért a LPF időhatárába belógó, de annak névsorából hiányzó személyeket is alább tárgyaljuk, mindösszesen az 1647. évig.

Érdekes eloszlást mutat a fogadalomtevők létszáma és a fogadalomtételek földrajzi helyének eloszlása. 1646-ig összesen 63 fő tett fogadalmat öt helyszínen: Máriavölgyben (Thall), Elefánton (Eleffanth), Lepoglaván, Bécsújhelyen (Neostadt), valamint a felső-ausztriai Rannában.

Év	Fogadalomtevők létszáma (fő)
1637	1
1638	6
1639	3
1640	8
1641	6
1642	11

¹⁵⁵ Ezt támasztja alá az időrendi és egységes adatfelvételen túl például a Csepellényi György neve mellett található kereszt, ami minden bizonnyal 1674-es vértanúhalálára utal. Ab 154, Tom. I. f. 452r.

1643	6
1644	4
1645	10
1646	4
1647	4
Összesen	63

*A fogadalomtevők időrend szerinti eloszlása
(1637–1647)*

Helyszín	Lepoglava	Ranna	Elefánt	Bécsújhely	Máriavölgy	Sopronbánfalva
Létszám (fő)	37	1	7	13	4	1
Összesen	63					

A fogadalomtevők kolostor szerinti eloszlása 1637–1647

A fogadalmasok között a számos ismeretlen (és a kutatás jelen fázisában rekonstruálhatatlan életpályájú) pálos mellett fölbukkan néhány olyan személy is, aki a rend XVII. századi történetében utóbb fontos szerepet játszik: többek között a sopronbánfalvi perjel, Fodróczy (Fodoróczy) Péter, aki majd a kolostori birtokok körüli viszálykodásban tűnik föl oklevélhamisítóként;¹⁵⁶ az egyik első bánfalvi novíciusmester Firmatz (Firmacz) György;¹⁵⁷ az 1674-ben Felső-Magyarországon vértanúhalált halt misszionárius, Csepellényi György;¹⁵⁸ vagy éppen a rendi kormánytanács (*definitorium*) későbbi tagjai: Jász kay (Jaskay) János, Ederer Elek, Hochperger Ciprián. Kolhankovicz (Kulankovich) Antal pálosról azonban a kötet nem csak fogadalomtételének helyét és idejét jegyezte föl:¹⁵⁹ a kéziratos kötetben megtalálható az a vizsgálat, ami római tanulmányait előzte meg a renden belül.¹⁶⁰ Hiányzik azonban a század egy másik nagyformátumú szerzetesének, Nagy Imrének neve, holott más forrás tudni véli, hogy éppen ekkortájt (1643) tett fogadalmat a horvátországi Lepoglava pálos kolostorában.¹⁶¹

A fogadalomtételek helyszínét illetően jól kirajzolódik a kolostorok relatív súlya. A török hódoltság állandósulása következtében a magyarországi kolostorok nagy részében megszűnt az élet, ez alól legjobb esetben azok a rendházak jelentettek kivételt, amelyek a

¹⁵⁶ BÁN 1939, 208.

¹⁵⁷ KISBÁN 1938, 234.

¹⁵⁸ GALLA 2015, 357–365.

¹⁵⁹ Ab 154, Tom. I. f. 453r.

¹⁶⁰ Ab 154, Tom. I. f. 131r–v.

¹⁶¹ GYÉRESSY 1958, 225.

királyi országrész területén maradtak, ezek azonban a XVI. század második felében bekövetkező tömeges felekezettváltás miatt sodródtak a megszűnés szélére. A Dráván túli területek helyzete különbözött ettől: az ottani lakosság körében sem a török beütések sora, sem pedig a reformáció nem járt ilyen következményekkel a rendre nézve, éppen ellenkezőleg: a rendfőnöki székhely ezekben az évtizedekben Lepoglaván működött, továbbá a rend elitjét is a horvát anyanyelvűek körében érdemes keresnünk.¹⁶²

Anyanyelvre/natióra vonatkozó adat mindössze huszonkilenc esetben ismert. A forrásokban szereplő megnevezések szerint erre a létszámmra nézve osztrák, horvát és szlovák „túlsúlyról” beszélhetünk (hat fő horvát, és ide számolható még egy „illír”; szintén hat fő osztrák; végül öt fő szlovák). Rajtuk kívül három német, két-két lengyel és sváb, végül egy-egy bajor, cseh, morva és szlavón nációjú rendtag került be.

Származási helyre vonatkozóan sajnos a fogadalomtevők mintegy negyven százalékáról (24 fő) nincsenek adataink, a fennmaradó harminckilenc pálost viszont nem a szűken vett Magyar Királyság adta, hanem a Dráván túli területek (13 fő) és Ausztria (Alsó-Ausztria hét, Stájerország egy fő), érkeztek ezen kívül még négyen a Német-római Birodalom területéről, valamint Csehországból és Lengyelországból egy-egy szerzetes. A magyarországiak túlnyomó többségben az esztergomi főegyházmegye területéről kerültek ki (5 fő), két-két pálost adott a nyitrai és az egri püspökség, egy-egy főt pedig a győri, erdélyi és veszprémi egyházmegye.

Kibocsátó állam	Egyházmegye	Létszám (fő)	
Magyarország	esztergomi érsekség	5	12
	győri püspökség	1	
	egri püspökség	2	
	nyitrai püspökség	2	
	veszprémi püspökség	1	
	gyulafehérvári püspökség	1	
Ausztria	Alsó-Ausztria	7	8
	Stájerország	1	
Horvátország (zágrábi egyházmegye)		13	
Lengyelország		1	
Csehország		1	
Német-római Birodalom		4	

¹⁶² Érdekes összefüggés és talán a pálos rend nyugat-magyarországi sikerének egyik kulcsát is fölfedezhetjük benne: Lepoglava megerősödése egybeesett a XVI. század egyik nagy népességmozgásának idejével, ugyanis a török betörések miatt a Dráván túlról tömegesen vándorolt horvát lakosság az ország nyugati vármegyéibe, ahol észak-déli irányban a Drávától mintegy Pozsony megyéig horvát tömbök telepedtek meg. A mindvégig katolikusként megmaradó horvátok utóbb aktív szerepet játszottak a győri egyházmegye rekatolizációjában éppúgy, mint a pálos rend fölélesztésében, hiszen – mint már ebből, az 1637 és 1646 közötti időszakból látható – a rendi utánpótlás tekintélyes része érkezett horvátok lakta területről. FAZEKAS 1993, 105–106.

[n.a.]	24
<i>összesen</i>	<i>63</i>

A novíciusok földrajzi származása 1637 és 1646 között

Nemesi származásról ebből az időszakban csak egy esetben van tudomásunk: a később vértanúhalált halt Csepellényi György biztosan nemes volt, továbbá az elemzésben nem szereplő, de ezekben az években fogadalmat tett jászói Nagy Imre is. A források csak a későbbi időszaktól fogva rögzítették következetesen a társadalmi státuszt, ezért elképzelhető, hogy akadtak még magyar, horvát, esetleg osztrák nemesek, ezek föltérképezése azonban biografikus kutatást igényelne.

Az első, 1637 és 1646 közötti évekről összességében elmondható, hogy a rendi utánpótlás szempontjából meghatározó évtizedek előzményeiként érdemes rájuk tekinteni. Noha a kezdő dátum elsősorban nem korszakhatárt jelent, a rendi konstitúciók megújítása és az ezzel párhuzamosan szerveződő képzés már előremutató jelei a század második felében magára találó pálos rend szerepvállalásának.

Az 1646 és 1652 között belépő rendtagok

A rendtagok vizsgálatát a sopronbánfalvi noviciátus kezdetétől (1646) kezdve meghatározott szempontrendszer szerint kezdtem meg, amely szempontrendszer főbb pilléreit a források, kiváltképp a Liber Professorum Fratrum struktúrája adta. Kiindulásként a négy fontosabb kéziratos névkönyv állt rendelkezésre,¹⁶³ ezek közel egységes életrajzi adatokat tartalmaznak, valamint néhány esetben utólagos kiegészítéseket az életpályára vonatkozóan. Jó esetben egyes életrajzok rekonstruálásához más kontrollforrások is rendelkezésre állnak: kolostortörténetek, generális káptalani határozatok, egyetemi matrikulák, néha családtörténeti, politika- és kormányzattörténeti vagy egyházmegyés források.

Időben az első belépő újonc a tiroli Andreas Promarez és Maria Pesserer fia, Thomas Promarez conversus, aki a rendben a Fülöp nevet kapta. Rekatolizálására tekintettel az újoncidő nem egy, hanem két év volt, így Fülöp testvér is két esztendőt töltött 1646. május 31-i belépésétől fogva előbb Bécsújhelyen (1646–1647), majd Wondorfon (1647–1648), míg végül 1648. június 14-én, 25 éves korában örökfogadalmat tehetett. Időhatárunkon belül az

¹⁶³ **I.** Liber Professorum Fratrum; **II.** Catalogus Paulinorum; **III.** Album Novitiatu Wondorffensis; **V.** Liber vitae et mortis. Leírásukat lásd fentebb, a kéziratos névkönyveket bemutató fejezetben, valamint a bibliográfiában.

utolsó belépő 1652. november 30-án jelezte szándékát, és ugyancsak osztrák szülők gyermeke. Ernestus Walisch a határmenti Pruck (ma Bruck an der Leitha) mezővárosból érkezett 18 évesen, 1652. november 30-án Bécsújhelyre, ahol felöltötte a rendi ruhát. Innen a bánfalvi házba került az újoncévre, ahol 1653. december 4-én letette fogadalmait. Kettejük belépése között negyvenkét másik pálos tett fogadalmat,¹⁶⁴ összesen tehát negyvennégy új hivatás gyarapította a rendet 1652 végéig. A negyvennégy fő eloszlása az évek során meglehetősen változatos, az utánpótlás létszáma két esztendő után leszámítva minden esetben elérte vagy meghaladta az évi öt főt.

Év	Az utánpótlás létszáma (fő)
1646	5
1647	5
1648	8
1649	3
1650	4
1651	8
1652	11
Összesen	44

A fogadalomtevők év szerinti eloszlása a beöltözés ideje szerint (1646–1652)

Földrajzi származásukat tekintve érdekes trend bontakozik ki. Az újjászervezés utáni első évtizedben – talán épp Sopronbánfalva közelsége miatt – jelentősen megugrik az Ausztriából érkező újoncok száma: tizenkét fő, azaz 27% való valamelyik osztrák tartományból vagy éppen Bécsből. A gráci Eggerer család két fiút is adott a rendnek: az 1649-ben, 22 esztendősen belépő idősebbet, Ferdinándot hamar szem elől téveszti a rendi emlékezet, későbbi pályájára vonatkozóan már nem találunk adatokat. Hét évvel fiatalabb öccse, András azonban épp a rendi emlékezet fenntartásában szerzett múlthatatlan érdemeket azzal, hogy Gyöngyösi Gergely Vitae fratrumának folytatójaként fölvette a bő egy évszázaddal korábban elhagyott rendi történetírás szálát.¹⁶⁵ Földrajzi származás tekintetében a középkorhoz hasonlóan látványos a Dráván túliak jelenléte, ez hét horvátországi novíciust (15%) jelent akkor is, ha a többiekhez hasonlóan a zágrábi egyházmegye területéről érkező, de alsólendvai, tehát

¹⁶⁴ A vizsgált időszakban további heten léptek be a rendbe, ám ők a beöltözést követő jelöltidő után különböző okokból nem tették le örökfogadalmukat: volt, akit egészségi állapota miatt küldtek el, másokat pedig a jelöltidő végén nem találtak alkalmasnak a rendbe lépésre, őket az elemzésbe sem ebben a korszakban, sem az 1700-ig tartó időszak egészében nem számítottam bele. A jelen dolgozat kereteit szétfeszítené, de a különböző okokból fogadalmat nem tett rendtagokat egy későbbi, nagyobb elemzésbe feltétlenül beleszámítani tervezem.

¹⁶⁵ Noha a rendi emlékezet fenntartása a Mohács utáni évtizedekben „rendi történetírás” formájában (ide értve az életrajzokat és a jogbiztosító iratok szisztematikus gyűjtését) szünetelt, a korszak történetére vonatkozóan mégis kiváló forrás a levelezésekhez használt formuláskönyv, ami Bratulich Simon generális perjel (1593–1611) működéséig, de gyakorlatilag 1631-es évig tartalmaz levélformulákat. F. ROMHÁNYI – SARBAK 2013.

magyarországi illetőségű Soós Mihályt nem számítjuk ide. A Szent Korona országain kívülről további három fő birodalmi német, rajtuk kívül még két lengyel és egy fő morva színesíti a sort.

A fennmaradó tizennyolc fő már a Magyar Királyság területén belülről érkezett. (A szerzetesrendek a korszakban gyakran szívták föl a katolikus vallásgyakorlás számára kedvezőtlenebb vidékek, így Erdély és a hódoltság papi hivatás iránt fogékony fiataljait; a pálosok 1646–1652 közötti éveiből azonban nem találkozhatunk a Királyságon kívülről érkező hivatásokkal.) Az újoncok többségét az esztergomi érsekség, főként a nyugati főesperességei (8 fő), valamint a Sopronbánfalvát is magába foglaló győri egyházmegye (3 fő) adta. Két-két novícius érkezett az egri és a nyitrai püspökség területéről, egy-egy növendék pedig a veszprémi és zágrábi egyházmegyéből. Egyetlen személy maradt csak, akinek származási helyét nem sikerült pontosan azonosítani: Némethy Ferenc, Némethi Adamus és Homola Dorothea fia mint „ungarus Németiensis” került a Liber Professorum Fratumba, így magyarországi származása a település ismerete nélkül is biztos.

Kibocsátó állam	Egyházmegye	Létszám (fő)	
Magyarország	esztergomi érsekség	8	18
	győri püspökség	3	
	egri püspökség	2	
	nyitrai püspökség	2	
	veszprémi püspökség	1	
	zágrábi püspökség	1	
	[ismeretlen]	1	
Ausztria	Alsó-Ausztria	4	12
	Bécs	4	
	Stájerország	2	
	Tirol	2	
Horvátország		7	
Lengyelország		2	
Csehország (Morvaország)		1	
Német-római Birodalom		3	
[n.a.; „croata”]		1	
		összesen	44

A novíciusok földrajzi származása 1646 és 1652 között

Az újoncok életkora meglehetősen változatos, de legtöbben egészen fiatalon léptek a rendbe. A skála két végén a korszak leghíresebb pálosai közül valók állnak: Acsády Bonifác tizenhat esztendősen, Bébery Gergely, a későbbi generális perjel pedig érett fejjel,

huszonnyolc éves korában állt a rend kötelékébe. Legtöbben 17–20 évesen jelentkeztek, és felekezettől függően egy vagy két évvel később tehetek örökfogadalmat.

Életkor (év)	Létszám (fő)
16	1
17	5
18	9
19	4
20	7
21	4
22	5
23	4
24	2
25	2
28	1
összesen	44

*A rendbe lépők életkora a jelentkezéskor
(1646–1652)*

Nemzetiségi vagy anyanyelvi adatokat is dokumentáltak a névkönyvek, legtöbb esetben az egyetemi matrikulákhoz hasonló módon, azaz az adat egyszerre jelenthette az anyanyelvtől független politikai nemzethez való tartozást (pl. „*ungarus*”), az anyanyelvet (pl. „*slavus*”), vagy éppen a földrajzi térséget, ahonnan a jelölt származott (pl. „*tyrolus*”). A névkönyvek, illetve a kontrollforrások alapján kirajzolódó arányok szerint a pálos rend utánpótlása az alábbi módon alakult. Ahogyan ez a földrajzi származás alapján kiderült, a rend novíciusainak zömét három nagy régió: Ausztria, Magyarország és Horvátország adta. A nemzetiségi-anyanyelvi megoszlás alapján tizenhárom fő német anyanyelvű osztrák, tizenegy fő magyar anyanyelvű magyar, valamint hét fő¹⁶⁶ Dráván túli horvát, amihez hozzászámolandó további két, Dráván inneni horvát anyanyelvű pálos is. Rajtuk kívül két morva (egy cseh és egy magyarországi *moravus*), két lengyel, három német, négy szlovák (*slavus*) színesítik a palettát. A natio és az anyanyelv kapcsolatára jó példa az 1652-ben belépett Kovácsy György, aki Kovaczy Thomas és Magyar Sophia gyermekeként – a nevek alapján minimum feltételezhető magyar nyelvhasználatától függetlenül –, Pozsony megyei származására utalva mint „*slavus Pudmericzensis*” került a fogadalmaskönyvbe.

¹⁶⁶ Wildt Gábor magyarországi, de horvát nemzetiségűként lett fölveve az anyakönyvbe (véltetően dunántúli – „*gradistyei*” – horvát), Spehár Hilarion pedig egyszerre szerepel croataként és hungarusként is. OSZK Fol. lat. 2024; valamint *Liber Professorum Fratrum* f. 195r („*Croata Bosiliensis*”).

Natio (anyanyelv)	Létszám (fő)
osztrák („austriacus”, „styrus”, „tyrolus”)	13
magyar („ungarus”)	11
horvát (Dráván túli és nyugat-magyarországi „croata”)	9
szlovák („slavus”)	4
német („germanus”, „svevus”)	3
lengyel („polonus”)	2
morva („moravus”)	2
összesen	44

A novíciusok nemzetiségi-anyanyelvi megoszlása 1647 és 1652 között

Társadalmi származásra nézve jobb adatsorokkal rendelkezünk, mint az 1637 és 1646 közötti időszakokra vonatkozóan. A származást a korabeli gyakorlatnak megfelelően csak akkor jelöltek, ha kiváltságolt csoporthoz tartozott a jelölt, vagy adatainak felvételekor saját maga bediktálta, így a legtöbb esetben nincs tudomásunk pontos származásról. Az anyakönyvek (mind a pálos névkönyvek, mind pedig az egyetemi matrikulák) a legtöbb esetben számon tartják, ha nemesifjúról van szó, a nem nemesekről azonban már nem rendelkezünk adatokkal, így a városi, mezővárosi, paraszti származást csak feltételezhetjük a születési hely alapján. A vizsgált időszakban csupán nyolc esetben tudjuk a novícius nemesi származását: a ranglétra tetején Keglevich János, horvát főnemesi család sarja áll bárói címével. Szintén Dráván túli nemes Jambrehovich László és Gechlin György. Magyar nemes Benkovich Ágoston, Acsády Bonifác és Bébery Gergely, az osztrák örökös tartományok nemese Grieskircher Ferdinánd és Perg Albert.

Az 1653 és 1672 között belépő rendtagok

A rend nagyszombati tanulmányi házának megnyitásától az ugyanott elinduló teológiai főiskola megnyitásáig eltelt két évtized megközelítőleg¹⁶⁷ százötvenkilenc szerzetest adott a rendnek. Nem tartozik ebbe a létszámba, de a rend vonzerejéről tanúskodó adat, hogy ebből az időszakból maradt fenn egy bejegyzés, miszerint az esztergomi kanonok Salgovich Ádám körülbelül ötvenöt éves korában jelentkezett a pálos rendbe 1665. január 5-én,

¹⁶⁷ Az elemzésből a korábbi időszak gyakorlatának megfelelően kivontunk mintegy húsz főt, akik beléptek ugyan a rendbe, de valamilyen oknál fogva (elbocsátás, betegeskedés, ismeretlen ok) fogadalomtételükre nem került sor.

fogadalomtételére azonban végül nem került sor.¹⁶⁸ A rendi források Salgovich életének ezen, eddig ismeretlen epizódjáról hallgatnak, mindössze a belépés és fogadalomtétel előtti kilépés ténye szerepel a névkönyvben.¹⁶⁹ A százötvenkilenc főből a többi időszakhoz képest viszonylag sok áttérésről van tudomásunk, ahogyan ez a fejezet elején közölt áttekintésből is ismert. Huszonkét mellett szerepel a „conversus” megjelölés (12,5%), ez különösen annak ismeretében tűnhet érdekesnek, hogy a rendi misszió, amely utóbb szinte vármegyényi területeket hódít vissza a katolikus hit számára, csak az 1660-as évek második felében válik igazán jelentőssé. Az áttérések hátterében tehát egyelőre nem a rendi hitelesítés hatását érdemes feltételeznünk, hanem azon világi papság szerepvállalását, amely a század közepétől egyre nagyobb létszámban tér vissza elhagyott katolikus plébániákra.

A belépések időbeli eloszlása meglehetősen változatos képet rajzol. 1653 és 1672 között a legkevesebben 1664-ben léptek be (mindössze egyetlen szerzetes), a legtöbben pedig 1654-ben (16 fő), ugyanakkor hét olyan esztendő is előfordul, amikor a belépések száma eléri vagy meghaladja a tíz főt. Az 1664-es létszám mögött talán a háborús időszakot érdemes sejttenünk, amely zömmel azt a térséget – a királyság dunántúli és alsó-magyarországi vidékét – érintette, ami a pálos hivatások fő területi utánpótlási bázisa volt. Ettől az évtől eltekintve azonban a rend iránti érdeklődés mind a protestánsok, mind a katolikusok részéről meglehetősen élénk, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy ezek az adatok csak a fogadalomtételig eljutott jelölteket tükrözik, tehát azokat, akik a noviciátusba jelentkeztek, azonban a jelöltidő alatt kiszórártak a rostán, nem.

Év	Létszám (fő)	Év	Létszám (fő)
1653	5	1663	4
1654	16	1664	1
1655	3	1665	9
1656	7	1666	10
1657	12	1667	13
1658	13	1668	10
1659	4	1669	6
1660	8	1670	4
1661	7	1671	9
1662	15	1672	3
Összesen		159	

Az 1653 és 1672 között belépő rendtagok időbeli eloszlása

¹⁶⁸ LPF f. 26r.

¹⁶⁹ Az esztergomi kanonokok életrajzírója, Kollányi Ferenc sem tud a pálos rend iránti érdeklődéséről, csupán lelkipásztori szolgálatának és életének fontosabb állomásait jegyzi le. A beöltözés idején már 16 éve kanonok volt, két évvel később pedig komáromi főesperessé lépett elő. KOLLÁNYI 1900, 265–266.

Az éves bontásból nem állapítható meg törvényszerűség az utánpótlás érkezésének dinamikáját tekintve, ugyanakkor feltételezhető, hogy az 1654-es dátum összefüggésben lehet a rendi oktatás változásaival, a noviciátus központosításával és a bécsújhelyi filozófiai iskola felfutásával.¹⁷⁰ Az egy évre eső újoncok száma a vizsgált időszakban átlagosan nyolc fő.

Noha a rend adminisztrációja odafigyelt a belépő rendtagok életkorának rögzítésére, nem sikerült mindig pontosan megállapítani a jelölt életkorát (gyakran ő maga sem tudta pontosan, hogy mikor született). A százötvenkilenc főből mindössze három pálos esetben maradunk csak életkori adatok nélkül, a többieknél feltételezhető vagy biztos, hogy mennyi idős volt a beöltözésekor. Ahogy a korszakban végig, úgy 1653 és 1672 között is döntő többségben vannak azok, akik gimnáziumi tanulmányaik végeztével vagy az egyetem első éve(i) után jelentkeztek noviciátusba: a 17–22 éves korosztály adja az összlétszám 70%-át, ezen belül is a 17–20 évesek teszik ki az összlétszámnak több mint felét (53%). Legfiatalabb a tizenöt esztendősen belépő Kéry István, Kéry Ferenc és Szécsy Julianna fia, aki 1671-ben döntött a pálos hivatás mellett, és egy évvel később fogadalmat is tett. Fiatal kora vélhetően a család befolyásos tagjának, az ekkor épp rendfőnöki tisztséget viselő Kéry Jánosnak engedélyéből fakadóan nem lehetett akadály. A skála másik végén a negyven esztendőös konvertita, Loncsarich Mihály áll, akinek áttérése miatt fogadalomtételére csak 42 évesen, 1658-ban került sor, a többiek mind egészen fiatalon léptek a szerzetesek közé.

Életkor (év)	Létszám (fő)	Életkor (év)	Létszám (fő)
15	1	25	3
16	8	26	4
17	13	28	3
18	26	29	2
19	28	30	3
20	18	„30 vel 32”	1
21	8	33	1
22	19	34	3
23	10	40	1
24	4	ismeretlen	3
Összesen		159	

Életkori eloszlás a belépések évében (1653–1672)

Földrajzi származás tekintetében – ahogyan az ezt megelőző időszak esetében is – a Magyar Királyság nyugati, északnyugati vármegyéi, valamint Alsó-Ausztria jelentik a fontosabb kibocsátó térségeket. Az előző időszakhoz képest látványosan csökken a Dráván túlról érkező

¹⁷⁰ KISBÁN 1940, 443.

novíciusok száma, ennek háttérében vélhetően az ezidő tájt megszervezett lepoglavai noviciátust érdemes feltételeznünk. A százötvenkilenc fős összlétszámából mindössze négy esetben ismeretlen a település szintű származási hely, azonban két főnél tudható, hogy biztosan magyarországi, egy főnél fogódzót jelent a natióként rögzített „croata” adat, és csak egyetlen esetben maradt teljesen ismeretlen a földrajzi közeg. A többiek eloszlása az 1646 és 1652 közötti időszakhoz képest jelentős hangsúlyeltolódást mutat, hiszen míg a kezdeti időszakban a Dráván túli vidék mintegy 15%-át bocsátotta ki az utánpótlásnak, addig a század második felébe lépve ez az arány már 8%-ra csökken (13 fő). Ugyanígy az osztrák örökös tartományokból érkező novíciusok aránya is csökken: az 1646 és 1652 közötti 29%-ról 24%-ra esik vissza, és az ezt kitevő harminckilenc főt is zömmel a két határmenti nagyváros, Bécs és Bécsújhely, valamint Alsó-Ausztria és Stájerország jegyzi, együtt összesen harminc szerzetessel. A többiek Krajnából, Felső-Ausztriából, Tirolból és Görzből érkeztek. Ausztrián kívül Németországból (7 fő), Csehországból (6 fő) és Lengyelországból (3 fő) származó novíciusokról tudunk; az utóbbi némiképp meglepő, hiszen ketten krakkóiak (Cortini Sándor, Kraniczki Balázs), ahonnan Częstochowa pálos rendháza és újoncnevelője összehasonlíthatatlanul közelebb lett volna, egy fő pedig lemergi (Gelazin Ágoston), akinek szintén könnyebb lett volna Częstochowát választani.

A fennmaradó kilencven novícius, tehát a belépők 57%-a mind a Magyar Királyság területéről származik, ezzel a század közepi relatív túlsúly abszolút többséggé vált az 1670-es évek elejére. A török hódoltság és a felső-magyarországi protestantizmus miatt továbbra is az esztergomi főegyházmegye területe bocsátja ki a legtöbb hivatást: az innen érkező negyvenkilenc fő már önmagában is a korszakban vizsgált összlétszámnak csaknem 31%-a, ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a noviciátusnak helyet adó győri egyházmegyéből is huszonhat fő (16%) érkezett. A kis területű és viszonylag alacsony népességű nyitrai püspökség (amely mindössze Trencsén vármegyét és Nyitra közvetlen környezetét foglalta magába) öt fővel, a nagy kiterjedésű, de jelentős részben török hódoltság alatt álló egri egyházmegye hét fővel, a hasonló helyzetű veszprémi egyházmegye pedig egyetlen fővel járult hozzá a pálos rend utánpótlásához.

Figyelmet érdemelhet a magyarországi rendtagok eloszlása a települések jogállása szerint, a nagy létszámot kibocsátó egyházmegyék területén ugyanis több sajátos jogállású település (szabad királyi város, bányaváros, ideiglenes vagy állandó püspöki székhely, stb.) feküdt. A magyarországi novíciusok közül tizenöt fő származik szabad királyi város jogú településről: Pozsonyból (6 fő), Nagyszombatból (3 fő), Sopronból és Szokolcáról (2–2 fő), Modorból valamint Kassáról (1–1 fő), de az osztrák tartományokból érkezők között is

többségben vannak a városiak (főként bécsiek és bécsújhelyiek). Győrből, amely ekkor kiváltságolt püspöki mezőváros, további három szerzetes érkezett. Összevetve mindezt azzal, hogy mind Nagyszombatban, mind Pozsony vagy Sopron közvetlen közelében a rend bírt egy kolostort, a szabad királyi városokból származó novíciusok egyúttal valószínűsíthetően az egyes rendházak „kisugárzásából” érkeztek.

Kibocsátó állam	Egyházmegye	Létszám (fő)
Magyarország	esztergomi érsekség	49
	győri püspökség	26
	egri püspökség	7
	nyitrai püspökség	5
	veszprémi püspökség	1
	[azonosítatlan]	2
Ausztria	Alsó-Ausztria	17
	Bécs	10
	Felső-Ausztria	1
	Stájerország	5
	Krajna	3
	Tirol	2
	Görz	1
Lengyelország		3
Cseh- és Morvaország		6
Német-római Birodalom		7
Horvátország		12
[n.a.]		1
„croata”		1
	Összesen	159

A novíciusok földrajzi származása 1653 és 1672 között

További érdekes támpontot adhat az anyanyelvi-nemzetiségi megoszlás viszonyulása a földrajzi származáshoz. A natiók följegyzése nem egységes, és nehezen feleltethető meg mai nemzetiségi vagy anyanyelvi fogalmaknak, mert e kategóriák szerint sok a következetlenség, ugyanakkor a források előnye, hogy több esetben a politikaföldrajzon túlmutatón is figyelembe veszik az esetleges más anyanyelvűséget. A vizsgált időszakra vonatkozóan ráadásul – noha a forrás alapvetően megbízhatóan közli a legfontosabb adatokat – nem is minden esetben találkozunk az erre vonatkozó megjegyzéssel: tizenhat szerzetes esetében csak közvetett adatokat ismerünk. Tekintettel azonban arra, hogy a „natiók” a forrásban nagy mértékben földrajzi térségekhez köthetők, a jól dokumentált származási helyek, valamint a vezetéknevek névalakja alapján óvatosan következtetve megkísérelhetjük meghatározni a hiányzó natiót.

A „magyar” szóval átültetett „ungarus” meghatározás teszi ki a létszám relatív többségét harminckilenc fővel, ezt követi a meglehetősen bonyolultan értelmezhető németajkú népesség, amely széles földrajzi perspektívát ölelve föl a krajnai némettől („Kirchbauer Antal [...] *germanus Labacensis*), a birodalmiakon („Meislseder Ferdinánd [...] *germanus [...] Passaviensis*), vagy az ausztriaiakon át („Gruber Tamás [...] *germanus Viennensis*”) a soproni német polgárokig („Hechenberger Konstantin [...] *germanus Soproniensis*”) terjed. Ezzel párhuzamosan ugyanakkor előfordul földrajzi differenciálás („Alxinger Ferenc [...] *germanus Austriacus*”, vagy „Maar Onuphrius [...] *styrus*”), és a birodalmi németen belüli csoport elkülönítése („Waker Zakariás [...] *svevus [...] Constantiensis*”).¹⁷¹ Szintén német nyelvhasználók az osztrák örökös tartományokból érkező, és ezért „austriacus”, „tyrolus”, stb. meghatározással fölvelt szerzetesek, összesen huszonhárman. A fenti meghatározásokat összevonva a német natiójú és német nyelvterületről érkező (feltételezhetően ugyancsak német anyanyelvű) rendtagok száma már eléri a magyar nyelvhasználókét: harminckilenc főt.

A némethez hasonló differenciálás bukkan föl a horvát nyelvhasználók esetében, hiszen a forrás nem csak a Dráván túliakra érti („Kos Dominik [...] *croata [...] Zagrabiensis*”), hanem a nyugati megyékben észak-déli irányban meghúzódo, ún. gradistyei horvátokra is, akik Zala megyétől Pozsony környékéig a kora újkorban jelentős létszámban növelték nem csak a települések, hanem a katolikusok lélekszámát is, hiszen e horvát népesség felekezetváltására nem került sor a XVI. század közepén. A horvátok között így megtalálhatók a Sopron megyeiek („Jankovich Anzelm [...] *croata Trausdorffensis*”) épp úgy, mint a Pozsony környékiek („Mysser Ciprián [...] *croata Orosvariensis*”): összlétszámuk huszonhat fő. A német, magyar és horvát csoport mellett ugyancsak jelentős lélekszámú a zömmel nyugati szláv népességet (tótokat vagy szlovákokat) jelölő „slavus”. Minthogy ennek a kifejezésnek a korszakban nincs alternatívája, elkülönítésük viszonylag egyszerű, lélekszámuk (25 fő) pedig szinte teljes egészében az esztergomi főegyházmegye területéről került ki. Ugyanakkor a nyelvhasználatra vonatkozóan érdekes adat, hogy beöltözésekor (1657) dejtei, nemesi családból származó Kerlay Vazul is „slavusként” szerepel, miközben a nagyszombati egyetem teológiai karának matrikulája ezzel egyidőben „pannonus” megnevezéssel határozta meg.¹⁷² Hozzá hasonló példa Szvetenay vagy Szvetenyey Miklós, Lányi László, Vépy Imre, Oroszlány Mihály, vagy éppen Kolecsányi Ádám, aki szerzőként több műben is

¹⁷¹ Ez utóbbi mögött a földrajzi elkülönítés mellett a rend szervezeti felosztását is érdemes látnunk, hiszen a középkor óta létezett sváb pálos rendtartomány.

¹⁷² KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 72.

„hungarusként” szerepel – az ő esetükben szüleik magyar vezetékneve alapján is magyar nyelvhasználat sejthető.

Jóval kisebb létszámban még további öt natióval találkozunk: cseh (1 fő) és morva (5 fő), lengyel (3 fő), szlovén (2 fő), valamint Pregl Ambrus, aki mellett „natione turlanus ex Comitatu Goritiensi” szerepel – ő vélhetően egy görzi szlovén.

Natio (anyanyelv)	Létszám (fő)
magyar („ungarus”)	39
horvát (Dráván túli és nyugat-magyarországi „croata”)	26
szlovák („slavus”)	25
osztrák („austriacus”, „styrus”, „tyrolus”)	23
német („germanus”, „svevus”)	18
morva („moravus”)	5
lengyel („polonus”)	3
szlovén („carniolus”)	2
cseh („bohemus”)	1
„turlanus ex Goritia”	1
[n.a.]	16
összesen	159

A novíciusok nemzetiségi-anyanyelvi megoszlása 1653 és 1672 között

Az adathiányos tizenhat főből közvetett adatok segítségével tizenegy esetben feltételezhetjük, hogy milyen nyelvhez vagy natióhoz tartozhattak. Származási helye és szüleinek magyar vezetékneve alapján Modray Özséb és Horváth Bernát magyarnak tekinthető; hasonló logikával pedig a németes vezetéknevű, bányavárosokból, vagy épp Bajorországból érkező Fidler Joachim, Mayr Ernest és Schreter Bernát németnek; az alsó-ausztriai Gvaisent Felicián, Jerg József, Mayr János, Weiskopf Elek és Paumen Mihály osztrák; a máriavölgyi Stipan András pedig talán szlovák. Feltételezéseink helyessége esetén a német és osztrák rendtagok, különösképpen pedig a német nyelvhasználók köre bővül a biztos negyvenegy főről negyvenkilencre, ami viszont már az összlétszám harminc százaléka.

Az nemzetiségi vagy anyanyelvi, valamint a földrajzi származásra vonatkozó adatoltságtól elmarad a társadalmi helyzet dokumentálása. Ha feltételezzük, hogy a nemesi származásúak számon tartották kiváltságos státuszukat, akkor egyúttal feltételezhetjük azt is, hogy minden nemes bevallotta nemességét, tehát a följegyzett nemesek száma (és a kontrollforrások adataival történő utólagos kiegészítés) megfeleltethető a tényleges létszámnak. A százötvenkilenc fős összlétszám csak töredékének (20 fő, 12,6%) ismerjük

pontos társadalmi helyzetét. A főnemesség soraiból került ki négy novícius: a keselőkői báró Majthényi testvérek, László és Pál (beöltözésük 1660 és 1668), valamint Kéry István (rendi nevén Julián, beöltözése 1671), akinek apja, Kéry Ferenc az ezidő tájt generális Kéry János fivére volt. Hármukon kívül a birodalmi nemesség soraiból érkezett Alvernia Konrád (beöltözése 1667), aki nem sokkal fogadalomtétele után, teológushallgatóként fiatalon meghalt.¹⁷³ A főnemesség felé tartó ranglétrán találjuk Széchényi Pált (beöltözése 1661), aki nemesi származású ugyan, de a bárói rangot csak az érsek, György közbenjárására kapja meg a család 1697-ben.¹⁷⁴ A nemesség soraiból érkeznek Széchenyin kívül további tizennégy fő: Buchányi László, Kerlay Vazul, Bezenyey Márk, Ladányi László, Kolecsány Ádám, Ányos Kristóf, Bezeniej Jakab, Brezány László, Ferenczffy Imre, Horváth Bernát, Bolla Péter, Benkovich János, Kvassay István és Ausperger Lipót. Rajtuk kívül még egy polgárról van tudomásunk: Török Márton Kassa szabad királyi városból érkezett.

Az 1653 és 1672 között belépő novíciusok hátterét tehát a következőképpen foglalhatjuk össze. A belépések száma e húsz esztendő alatt több kiugró értéket is mutat: a rend létszámgyarapodása hét alkalommal (1654, 1657, 1658, 1662, 1666, 1667, 1668) elérte, sőt meghaladta az évi tíz fős utánpótlást, amely leginkább a 18–20 éves korosztályt érintette. Földrajzi értelemben a Magyar Királyság határain belül elsősorban Alsó-Magyarország és a Nyugat-Dunántúl adta a szerzetesi hivatásokat (az esztergomi érsekség és a győri püspökség joghatósága alá eső területek), míg a szűken vett határokon kívül az osztrák örökös tartományok, valamint a Dráván túli lakosság jól reprezentált. Etnikai-nyelvi eloszlásukat tekintve földrajzi kibocsátó térségtől függetlenül a német (germanus) és a magyar (ungarus) nyelv, illetve nemzetiség (natio) dominál, amelyet harmadik helyen a szlovák (slavus) követ. A nemesi származásúak aránya nem éri el a korszakban vizsgált összlétszám 13%-át.

¹⁷³ GALLA 2015, 32. valamint GYÉRESSY 1958, 193–194. A szakirodalom ezt (Benger és Kisbán alapján) 1668-ra teszi, amikor rendfőnöki titkár/teológushallgató volt. KISBÁN 1938, 235. A Nagyszombati Egyetem teológiai karának anyakönyve szerint azonban Alvernia Konrád 1669-től bölcséletet tanult az egyetemen, 1670-ben fokozatot szerzett, majd pedig 1673-ban még beiratkozott a teológia első évfolyamára. (Érdekes, hogy a kiadott adattár szerint pálos és jezsuita volt.) KÁDÁR–KISS–PÓKA 2011, 94.

¹⁷⁴ SARBAK 2012, 35.

Az 1673 és 1686 között belépő rendtagok

Az előző, húsz éves periódushoz képest a nagyszombati pálos studium generale megnyitásától Buda visszafoglalásáig terjedő idő a maga tizennégy esztendejével némileg szűkebb keresztmetszet, ugyanakkor az éves belépések abszolút száma alapján is kevesebb új hivatással számolhatunk. Míg 1653 és 1672 között egy évre átlagosan nyolc fő jutott, addig az itt vizsgált időszakra ez visszaesett hat főre, és mindössze három olyan évet találunk, amelyben a hivatások száma elérte a tízet (1673, 1674, 1681). A visszaesésre egyelőre nem tudunk megnyugtató választ adni. Logikus feltételezésnek tűnhet a Felső-Magyarországon kibontakozó, erősen felekezeti színezetű kuruc mozgalom és a pálos rend (különösen az ottani rendi missziók) hátrányai ebből fakadóan, de mint láttuk, az utánpótlást elsősorban nem ez a térség, hanem az ország nyugati, északnyugati régiói adták. Az itt vizsgált időszak eleje ugyanakkor tendenciáját tekintve még az előző két évtizeddel mutat rokonságot.

Év	Létszám (fő)
1673	14
1674	12
1675	4
1676	4
1677	5
1678	5
1679	1
1680	9
1681	10
1682	3
1683	2
1684	5
1685	4
1686	7
Összesen	85

Az 1673 és 1686 között belépő novíciusok létszámának éves eloszlása

A belépési életkorra vonatkozóan lényeges változás nem tapasztalható, csupán az életkori adatok rögzítése tekintetében. Míg ugyanis korábban általános gyakorlat volt fölvezetni a belépéskori életkort és a fogadalomtétel idején fölvevett életkort (ez épp a konvertiták esetében bírhat jelentőséggel), addig az adminisztrációból az 1670-es évek második felére némiképpen kikopott az adat. Ezért az itt elemzett nyolevanöt főből tizenháromról egyik adattal sem rendelkezünk. A fennmaradó hetvenkét novícius életkori eloszlása azonban többé-kevésbé

egyezik a korábbi időszak tendenciáival: esetleg annyi kiegészítést érdemes tenni, hogy a belépési életkor korábbra tolódott, a legtöbben egészen fiatalon, az alsó korhatár idején döntöttek a pálos hivatás mellett, így alapvetően fiatalabb belépőket hozott az 1670-es és 1680-as évek közepe.¹⁷⁵

Életkor (év)	Létszám (fő)
15	2
16	4
17	7
18	10
19	15
20	16
21	3
22	8
23	3
24	2
25	1
28	1
[ismeretlen]	13
Összesen	85

A belépő novíciusok életkora 1673 és 1686 között

Földrajzi származás tekintetében az életkorhoz hasonlóan nem sikerül minden esetben maradéktalanul azonosítani a születési (származási) helyet, 6 fő esetében ezért kénytelenek vagyunk elfogadni a forrásban szereplő, azonosíthatatlan helynevet, vagy a bármifajta helynév hiányát. A fennmaradó adatok közül is némelyik okot ad némi, nagytáji vagy egyházmegyei léptékű azonosításra azonban többségük alkalmas. Az előző időszakhoz képest a hivatásokat kibocsátó területek sorrendjében nem tapasztalható eltérés, ugyanakkor az egyes térségeknek a létszámban mérhető aránya mutat némi változást. Az esztergomi főegyházmegye (27 fő, 34%), a Dunántúl (25 fő, 29%) és Ausztria (10 fő, 12%) szerepe továbbra is kimagasló, de az ezen kívüli területek jelentősége csökken, ami különösen a Dráván túli vidéket érintően szembetűnő (5 fő, 6%). Az előző időszakhoz képest látványosan többen érkeztek a győri egyházmegye területéről, aminek háttérében épp a sopronbánfalvi kolostor megerősödésének eredményeképp a XVII. század második felében kibontakozó expanzív lelkiség következményeit láthatjuk. (A bánfalvi kolostor és a környező térség társadalmának

¹⁷⁵ Esterházy Imre, a későbbi hercegprímás a rendi forrásokban belépésekor (1680) 15 esztendő, ezért az áttekintésbe így vettük föl, ugyanakkor a szakirodalom egyes tételei ennek és egymásnak is ellentmondanak. Szinnyei József szerint 1663. december 17-én született, a Magyar Katolikus Lexikon szerzője 1663. november 5-re teszi születését, Ujházi Edina pedig 1663. november 18-át ír. LPF; CP 1647–1786; MKL *Esterházy* (online: lexikon.katolikus.hu, letöltve: 2016. szeptember 26.) valamint SZINNYEI 1893, 1448–1449. továbbá UJHÁZI 2007, 198.

kapcsolatát, valamint a rend nyugat-dunántúli szerepét a következőkben még tárgyalni fogjuk.) A Nyugat-Dunántúl megerősödése mellett ugyancsak látványos az osztrák örökös tartományok jelentőségének csökkenése, hiszen relatív súlyuk a korábbi adatokhoz képest felére esett vissza. A többi magyarországi egyházmegye (veszprémi, nyitrai, egri püspökség), valamint a határon túli területek (Csehország, Német-római Birodalom, stb.) novíciusainak létszáma mindössze egy-egy fő. Figyelemre méltó lehet, hogy míg a korábbi időszakban egyáltalán nem találkozhatunk erdélyi hivatással, az itt vizsgált években fölbukkan egy csíki novícius (Gálffy Márton, aki 1675 táján lép a rend kötelékébe)¹⁷⁶ és utóbb a rend Királyhágón túli terjeszkedésének egyik fontos figurájává vált missziós szerepvállalásával.¹⁷⁷

Kibocsátó állam	Egyházmegye	Létszám (fő)	
Magyarország	esztergomi érsekség	27	58
	győri püspökség	25	
	egri püspökség	1	
	nyitrai püspökség	1	
	veszprémi püspökség	3	
	gyulafehérvári püspökség	1	
Ausztria	Alsó-Ausztria (Bécs, Bécsújhely)	9	10
	Stájerország	1	
Csehország		4	
Német-római Birodalom		2	
Horvátország		5	
Itália(?) „Utinensis”		1	
[ismeretlen]		5	
		összesen	85

A novíciusok földrajzi származása 1673 és 1686 között

Míg a korábbi években Bécs és Bécsújhely egyszerre jelentették az ausztriai utánpótlás bázisát, addig az 1670-es évek második felére és az 1680-as évek közepére ez szintén megváltozott és Bécsújhely abszolút jelentősége felé billentette a mérleg nyelvét (a tízfős osztrák novíciuslétszámból nyolcan származnak Bécsújhelyről és csupán egy-egy fő Bécsből és Grazból). Továbbra is fontos marad a magyarországi szabad királyi városok szerepe, hiszen az egri egyházmegye egyetlen novíciusa Kassáról érkezett, de az esztergomi érsekségben is figyelemre méltó létszámban vannak a Pozsonyból és Szokolcáról (4–4 fő), valamint Nagyszombatból (3 fő) érkező rendtagok. Ugyanígy a győri püspökség területéről Győr hét novíciust, további egyet pedig Sopron városa adott a rendnek.

¹⁷⁶ LPF f. 321r.

¹⁷⁷ GALLA 2015, 398–399. (további hivatkozásokkal).

Anyanyelvre és natióra vonatkozóan az adatsorok egyre gyérebbek, a 85 főnek közel feléhez jegyezték csak föl egykorúan, hogy milyen nyelvűnek vagy nemzetiségűnek vallja magát, a többi esetben a vezetéknév és a származási hely (kevés esetben a magyar nemesi cím) adhat támpontot a besoroláshoz. A kiegészítésekkel együtt azért többé-kevésbé kirajzolódnak a fontosabb arányok, amelyek azonban – nem csak a becslés nehézsége, hanem az előző időszak adatai alapján is – jelentős változást nem mutatnak a korábbi két évtizedhez képest. A magyar nyelvhasználat vagy nemzetiség továbbra is csak relatív többséggel bír, a németek, horvátok és szlovákok létszáma pedig ebben az időszakban is magas.

Natio (anyanyelv)	Létszám (fő)
magyar („ungarus”)	19
német („germanus”, „austriacus”)	9 ¹⁷⁸
horvát (nyugat-magyarországi és Dráván túli „croata”)	12
cseh („bohemus”)	3
morva („moravus”)	1
szlovák („slavus”)	5
[ismeretlen, azonosíthatatlan]	36
összesen	85

A novíciusok nemzetiségi-anyanyelvi megoszlása 1673 és 1686 között

Társadalmi származás tekintetében a források továbbra is csak esetlegesen rögzítik a jogállást, ez is a korábbi gyakorlatnak megfelelően zömmel a nemesi származásra tér csak ki. A vizsgált nyolcvanöt fős összlétszámból tíz fő esetében tudható és további hét fő esetében feltételezhető nemesi származása: ez a létszám (és arány) abszolút és relatív súlyát tekintve is meghaladja a korábbi vizsgált időszakot, hiszen 1673 és 1686 között ez a vizsgált rendtagok egyötödét jelenti. A kiváltságosok között ráadásul több főnemesi família neve is fölbukkan, többek között az előző időszakból ismert Majthényi fivérek rokona, a szintén nováki ágból származó Majthényi Ferenc; vagy a velük rokon¹⁷⁹ Apponyi Imre. A rendnek az előző időszakból ismert Széchényi Pál mellett másik két legillusztrisabb tagja kétségkívül az 1680-ban belépő Esterházy Imre későbbi hercegprímás esztergomi érsek, valamint a pálos rend bőkezű támogatójának, a kivégzett Nádasdy Ferencnek fia, László, későbbi csanádi püspök.

¹⁷⁸ Ide számolva Kienczl Ferdinándot, aki XVIII. századi forrásban „hungaro-germanusként” szerepel (Vincze Gábor szövegközlése alapján – VINCZE 1878, 34.); valamint a bécsújhelyi születésű Svenk Jácintot, aki ugyancsak kettős megnevezéssel „germanus et hungarus” szerepel. Előbbi német besorolását részben az 1700 utáni, osztrák-horvát provinciában betöltött szerepe alapján láttuk indokoltnak, míg utóbbinak születési helye lehet érv a német nyelvhasználat mellett.

¹⁷⁹ A Majthényi testvérek, László és Pál édesanyja Apponyi Zsuzsanna (LPF f. 275r és LPF f. 387v), míg Majthényi Ferenc édesanyja Baranyai Orsolya (LPF f. 141v). Utóbbi esetében nem szerepel a bejegyzésben, hogy nemesi származású lenne. Nagy Ivánnál a pálos Majthényi-fíúkra vonatkozó adatok hiányosak, ezek tisztázása és kiigazítása a rendi források segítségével még a jövő feladata. NAGY VII., 259.

Cseh bárói család sarjaként tartja számon a rendi adminisztráció az 1686 nyarán beöltöző Malovecz Ferdinándot is, és „eques bohémusként” határozza meg Chlunczánski Kristóf ugyancsak cseh novíciust.¹⁸⁰ Rajtuk kívül biztosan nemes Faynay Hilarion, Szily György, Lendvay Antal és Pongrácz Mihály; valamint feltételezhetően nemes Gálffy Márton, Genessey Imre, Krasina Máté,¹⁸¹ Tallián István, Tallián Péter, Turóczy Bertalan és Turóczy Gergely.

Társadalmi származás	novícius
főnemes	Majthényi Ferenc
	Apponyi Imre
	Esterházy Imre
	Nádasdy László
	Malovecz Ferdinánd (cseh báró)
nemes	Faynay Hilarion
	Pongrácz Mihály
	Lendvay Antal
	Szily György
	Chlunczánski Kristóf
feltételezhetően nemes	Gálffy Márton
	Genessey Imre
	Krasina Máté
	Tallián István
	Tallián Péter
	Turóczy Bertalan
	Turóczy Gergely
[ismeretlen]	[67 fő]
összesen	85

A nemesség soraiból érkező novíciusok 1673 és 1686 között

Összegezve a nagyszombati studium generale megnyitásától Buda visszafoglalásáig eltelt időt, a következő tendenciák bontakoznak ki. A nyolcvanöt fős összlétszám arányaiban kevesebb új hivatást jelent, mint a megelőző időszak, hiszen míg 1653 és 1672 között majdnem nyolc fő jutott egy évre, addig az itt vizsgált tizennégy évben ez a létszám már csak hat. A belépések számát tekintve az első két év (1673 és 1674), valamint 1681 tűnik ki a többi közül a legalább tíz fős vagy afölötti novíciuslétszámmal. A korszakolás intézménytörténeti és nem demográfiai vagy társadalomtörténeti szempontrendszer szerint került kialakításra, de az utánpótlás tendenciából inkább az következne, hogy az 1674-es év jelenthet cezúrát, nem az 1672-es. Az 1674 után csökkenő létszám háttérben talán ott áll az ekkoriban megerősödő

¹⁸⁰ Malovecz LPF f. 143r; Chlunczánski LPF f. 32r.

¹⁸¹ Krasina Máté a soproni nemesi konviktusból jött. LPF f. 320v.

és számos katolikus papot, missziós szerzetest érintő kuruc mozgalom, amelynek atrocitásai (itt elég Csepellényi Györgynek és társainak az 1670-es években bekövetkező vértanúságára gondolnunk) kifejezetten veszélyes hivatássá tették a szerzetességet, közelebbről missziós munkát is végző pálos rendet. Az azonban, hogy ez miként érvényesülhetett az ország nyugati régióiban, ahonnan az utánpótlás többsége származott, egyelőre kérdéses marad. A létszám visszaesésével párhuzamosan a beöltözéskori életkor azonban csökkent, a 85 főnek több mint egynegyede (27%) el sem érte, vagy éppen betöltötte a tizennyolc éves kort. Földrajzi származást tekintve kettős változás figyelhető meg: egyrészt a vonzáskörzet koncentráliódik, másrészt azonban kitágul. Míg előbbi abban mutatkozik meg, hogy Alsó-Magyarország továbbra is sok, a dunántúli térség pedig a korábinál lényegesen több novíciust ad a megelőző két évtizedhez képest, addig a tágulás inkább a földrajzi távolságok és új helyszínek megjelenésében ragadható meg (pl. Erdély). Sajnos a kedvezőtlen forrásadottságok miatt az anyanyelvre, nemzetiségre vonatkozó adatsorok egy része becslés, ugyanakkor a fő arányok ennek ellenére is kitapinthatók, ez pedig lényegében egyezik az előző időszakban meghatározottakkal. A tágan vett német, valamint a magyar és szlovák nyelvhasználók mellett a horvátság reprezentálta magát komolyabb mértékben. Érdekes és figyelemre méltó változás következik be a nemesi származású rendtagok abszolút és relatív súlyát tekintve. Míg ugyanis a korábbi időszakban a nemes novíciusok mindössze a létszám legfeljebb tizedét tették ki, addig most ugyanez már 20%. A létszámbeli gyarapodás mellett pedig érdemes odafigyelni arra, hogy bárói családok fiai is megtalálhatók köztük, nem utolsósorban olyan főúri sarjak, akik a századforduló táján már a püspöki, érseki székbe ülhetnek. Ez pedig azt sejteti, hogy a szakirodalomban gyakran felbukkanó „nemesi pálos rend” talán mégsem akkora túlzás.

Az 1687 és 1700 között belépő rendtagok

A század végéig – és egyúttal a magyar rendtartomány átszervezéséig – tartó utolsó tizennégy év pálos novíciusainak összlétszáma hatvannyolc fő. A korábbi évekhez képest aránylag kevés konvertita van köztük, mindössze három fő, ugyanakkor a század vége felé belépett Tahy Ferenc, noha fogadalmat tett 1697-ben, két évtizeddel később mégis elhagyta a pálosokat és a premontrei rendbe lépett.¹⁸² Az abszolút és relatív létszám is csökkent a század vége felé haladva, hiszen az előző éveknél kevesebb, mindössze öt fő jut átlagosan egy évre. Nem

---

¹⁸² KISBÁN 1940, 275.

számolhatunk kiugróan népes évfolyamokkal sem: az egyetlen év, amikor a beöltözők létszáma eléri a tíz főt, az 1690-es esztendő, ezt leszámítva az utánpótlás kettő és nyolc között mozog, leggyakrabban három fővel.

Év	Létszám (fő)
1687	6
1688	4
1689	3
1690	10
1691	8
1692	2
1693	2
1694	6
1695	3
1696	6
1697	3
1698	7
1699	3
1700	5
Összesen	68

Az 1686 és 1700 között belépő novíciusok létszámának éves eloszlása

Az életkori eloszlás nem mutat nagy változást a korábbi időszakhoz képest: továbbra is jellemzően a fiatalabbak vannak többségben, ugyanakkor a 15–16 éves korúakhoz képest ismét inkább a 17–20 évesek jelentik a belépők többségét, hasonlóan az 1653 és 1672 közötti időszakhoz. Vélhetően a nagyszombati studium generale megnyitásához, illetve fölíveléséhez köthető, hogy az adminisztrációs gyakorlatban az 1680-as évek végétől megjelenik egy kiegészítés a beöltözéskori életkor száma mellett, ami az elvégzett vagy beiratkozott évfolyamra vonatkozik: pl. 1687-ben Demitrovich Gerardus „(...) Modrensis slavus *annorum 19 rhetor*”¹⁸³ vagy 1694-ben Fekete Alexius „(...) Tyrnaviensis *philosophus absolutus annorum 21*”.¹⁸⁴

Életkor (év)	Létszám (fő)
15	1
16	4
17	9
18	13
19	10
20	13
21	8
22	2

¹⁸³ LPF f.178v.

¹⁸⁴ LPF f. 37r.

24	2
25	1
27	1
28	1
[ismeretlen]	3
Összesen	68

A belépő novíciusok életkora 1687 és 1700 között

Talán a visszafoglaló háború következményeinek köszönhető, hogy a század utolsó tizennégy évében a magyarországi egyházmegyékből érkező rendtagok száma abszolút többségbe került. Míg korábban a Dráván túli és az osztrák örökös tartományokból származó novíciusok adták az utánpótlás jelentős részét, addig az 1700-ig tartó időszakban a mérleg nyelve e tekintetben már 85%-ban (58 fő) magyarországi egyházmegyék felé billen. Vezető szerepét a korszakban végig megtartva (méreténél és a magyar katolicizmus központi helyszíneinél fogva) az esztergomi érsekségből került ki az összlétszám csaknem fele, harminchárom fő (48%), ami mellett a győri egyházmegye tizenöt fővel (22%), valamint az egri püspökség öt fővel (7%) képviseltette magát. A nyitrai egyházmegye három főt (4%), a veszprémi püspökség két novíciust adott a rendnek, köztük a XVIII. század híres szónokát, Csúzy Zsigmondot.

Az Ausztriából érkezettek száma öt főre esett vissza, továbbá a csehországiak száma is szinte elhanyagolható (2 fő). A kibocsátó települések jogállását tekintve fölfigyelhetünk a szabad királyi városok jelentőségére. Nagyszombat, Pozsony és Sopron is a korábnál több, 6–6 főt adott a rendnek, ugyanakkor Körmöcbányáról is érkezett két fő, Lőcséről, Modorról és a csak 1656-ban városi rangot nyert Késmárkról 1–1 fő. Ide, a meghatározó településekhez sorolható még egy-egy püspöki-, gazdasági vagy hadi igazgatási központ (Nyitra, Pápa, Óvár, Bécs, Bécsújhely), ahonnan szintén érkezett egy-egy szerzetes. A szepességi városok megjelenése feltételezhetően az Észak-Magyarországra irányuló pálos missziók miatt vált lehetségessé, hiszen az 1670-es évek első felétől kezdve nagyarányú és eredményes térítés vette kezdetét ebben a térségben.¹⁸⁵

¹⁸⁵ GALLA 2015, 273–322.

Kibocsátó állam	Egyházmegye	Létszám (fő)	
Magyarország	esztergomi érsekség	33	58
	győri püspökség	15	
	egri püspökség	5	
	nyitrai püspökség	3	
	veszprémi püspökség	2	
Ausztria	Alsó-Ausztria	3	6
	Bécs	1	
	[azonosítatlan]	2	
Cseh- és Morvaország		3	
[ismeretlen]		1	
Összesen		68	

A novíciusok földrajzi származása 1687 és 1700 között

Nemzetiségre, valamint anyanyelvre vonatkozó adatok az előző időszakhoz hasonlóan meglehetősen ritkások: huszonnégy fő esetében nem szerepel a forrásokban, e huszonnégy fő többsége azonban az esztergomi főegyházmegye területéről származik, ezért feltehetőleg a magyar, szlovák és német, kisebb részben horvát nyelvhasználók köréből kerültek ki. Tekintettel az adatok esetlegességére, inkább csak arányokat, mint konkrét számokat tudunk a korszakban belépő hatvannyolc novíciushoz kapcsolni. A rendelkezésre álló adatok szerint így legalább 40–42% biztosan magyar (ungarus) volt, közel 13% német (germanus, austriacus), szlovák (slavus) egyetlen fő, és további egy novícius magyar-szlovák (ungaro-slavus), bár az utóbbi esetben a Károlyi vezetéknev és a magyar nemesi származás árulkodó. A cseh és morva területekről érkező két szerzetes bohemusként és moravusként szerepel, valamint a dunántúli lakosság köréből került ki két gradistyei horvát (croata).

Natio (anyanyelv)	Létszám (fő)
magyar („ungarus”)	29
horvát (nyugat-magyarországi „croata”)	2
szlovák („slavus”)	1
magyar-szlovák („ungaro-slavus”)	1
osztrák („austriacus”, „styrus”, „tyrolus”)	4
német („germanus”, „svevus”)	5
morva („moravus”)	1
cseh („bohemus”)	1
[n.a.] (főként magyar és szlovák, kisebb részben horvát és német)	24
összesen	68

A novíciusok nemzetiségi-anyanyelvi megoszlása 1687 és 1700 között

Minden bizonnyal a század végének legérdekesebb adatsorát jelenti a nemességre vonatkozó kimutatás, ugyanis a vizsgált tizennégy esztendő hatvannyolc fős összlétszámának egyharmadáról (23 fő) biztosan tudjuk, hogy nemesi származású volt. A főnemesség ezen belüli aránya ugyan visszaesik a megelőző időszakhoz képest (csupán Vizkelethy Adalbert jön bárói családból), a szám azonban önmagában is érdekes, és hiánypótló lenne a XVIII. századra vonatkozó vizsgálatok elvégzése annak érdekében, hogy kiderüljön: a nagy arányú nemesi jelenlét mennyire igazolható a rend 1700 utáni történetében. Az előző oldalakon bemutatott eredmények a század második harmadára vonatkozóan cáfolni látszanak ugyan a kisbáni tézist a rend nemesi jellegéről, de a század utolsó tizenöt éve mégis azt engedi feltételezni, hogy – ha nem is a főnemesség, de a köznemesség – létszáma és aránya a pálos rendi hivatások között rendkívül magas.

Státusz	Személy
nemes	Aschperger Ferenc; Baross József; Csuzy Zsigmond; Geiseler Frigyes Hajdy Ferenc; Horánszky László; Horváth Elek; Károly László; Kolendich Konstantin; Korponay Sándor; Kulmann Zsigmond; Kurpesz Pál; Malonyay Pál; Martinkovics Jeromos; Matusett Ferenc; Motesiczki János; Nigrini Lénárd; Radován Özséb; Székel András; Tersztyánszki László; Török Ágoston; Wajay András
főnemes	Vizkelethy Adalbert

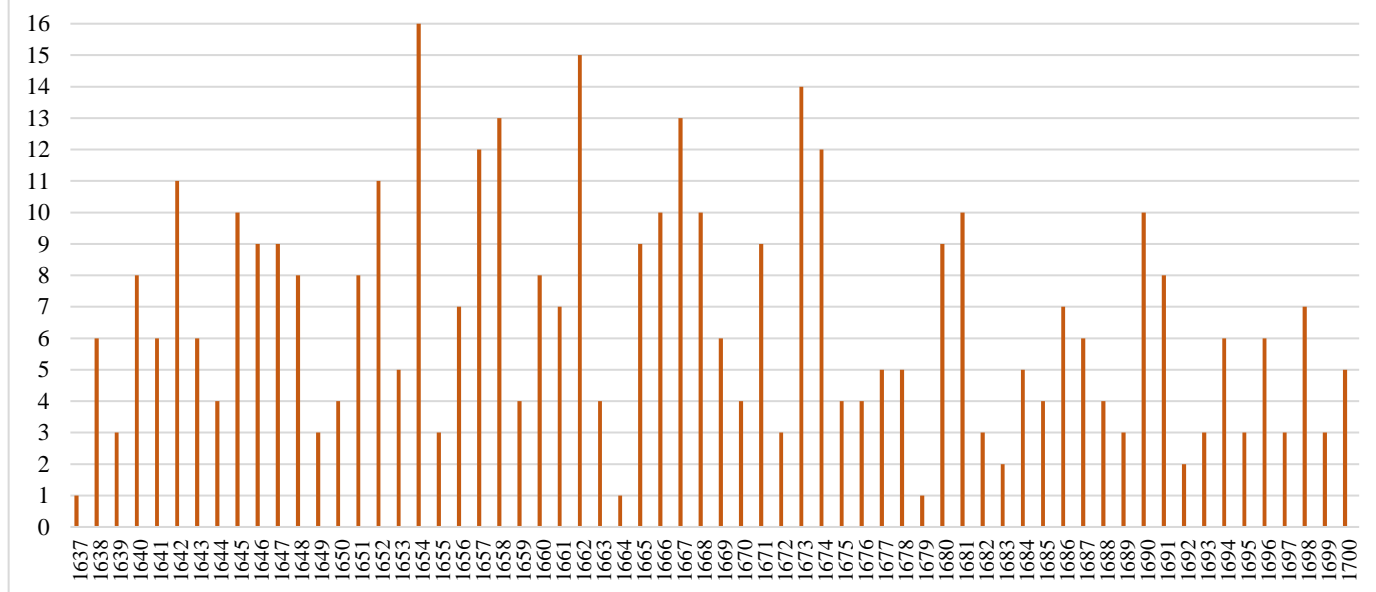
Nemesi származású novíciusok 1687 és 1700 között

Összegzés

Míg az 1646 előtti évek meglehetősen esetlegesen dokumentáltak, addig a század második felére (különösen az 1650-es és 1670-es évek közötti időre) vonatkozóan viszonylag jó adatsorokkal rendelkezünk. Az utánpótlás érkezése tekintetében is éppen ez az időszak a legtermékenyebb, hiszen a rend létszáma ekkor növekedett a legdinamikusabban. A hivatásválasztók életkora szempontjából nem mutatható ki fontosabb tendencia a század második felében, mindössze az egyes belső időhatárok között mutatkoznak óvatos eltérések (pl. az 1670-es évekre megnő a 16–17 évesek aránya a korábbi időszakhoz képest), legtöbbször mindvégig 17 és 20 éves kor között léptek be. Ennél érdekesebb azonban a földrajzi származás, és azzal részben összefüggésben az anyanyelv és natio szerinti eloszlás: a század második felében ugyanis folyamatosan és egyértelműen nő a magyarországi területekről, főként az esztergomi és győri egyházmegye területéről érkező rendtagok (zömmel magyar

anyanyelvűek) aránya. A század végére a magyarországi származás eléri a 82%-ot is. Az utánpótlásban a társadalom főbb csoportjai mind reprezentálták magukat, a század második felében érezhetően megugrik a nemesség számaránya, ami a kötelező végrendelkezés folytán hozzájárul a rendi vagyon növeléséhez is.

A belépők létszámának változása 1637 és 1700 között (fő)

A HIVATÁSOK KIBONTAKOZTATÁSA

A belépéstől a fogadalomtételig: élet és lelkiélet Wondorfon

Az újoncok nyilvántartása és a novíciusmesterek¹⁸⁶

A rendi élet az újoncok számára a belépéssel kezdődött: a konstitúciók reformja előtt bármely kolostorban lehetőség volt a noviciátus elvégzésére, ám a növendékeket olykor még felszentelésük előtt elvonták tanulmányaiktól és különféle feladatokra fogták, ha a kolostor érdeke úgy kívánta.¹⁸⁷ A helyzetet már a század elején igyekeztek orvosolni: 1607-ben Lepoglaván, 1611-ben pedig Máriavölgyben is szóba került a generális káptalan ülésén, hogy állandó újoncképzők legyenek az egyes rendtartományokban: eszerint a magyar, osztrák és horvát rendtagok nevelése Lepoglavára és Bécsújhelyre hárult volna, de ugyanígy a lengyel, isztriai és német rendtartomány is két-két kolostort jelölt volna ki e célra. 1632-ben VIII. Orbán elrendelte a pálos kolostorok vizitációját, amelynek felügyelőjéül Marnavics Tomkó Jánost (1580–1637) jelölte ki. A Szentszék nem volt elégedett a vizitáció eredményével, ezért 1634-ben a Propaganda Kongregáció – Pázmány Péter helyeslésével – fölállított egy vegyesbizottságot a rend helyreállítása céljából: ez egy darabig napirenden tartotta a lehetőséget, hogy alkalmas vezető híján a pálos újoncképzés egy már megreformált rendhez kerüljön addig, amíg a pálosok között nem akad olyan előjáró, aki megfelelné a VIII. Kelemen pápa által előírtaknak.¹⁸⁸

A konstitúció megújításával párhuzamosan zajló belső oktatási-nevelési reform végül az 1630-as évek végére lezárult: ekkor fogadta el a generális káptalan a Propaganda Kongregáció megbízottja, Paolo Simone Rivarola sarutlan karmelita rendfőnök által megszövegezett tervezetet az újoncképzésre és a kispapnevelésre vonatkozóan.¹⁸⁹ A tervezet szerint a noviciátusnak egy nagyobb, a külvilágtól viszonylag távol eső kolostor kell hogy

¹⁸⁶ A fejezet szövegrészletei megjelentek az alábbi helyen: BOJTOS 2016b, 61–66.

¹⁸⁷ GALLA 1941, 198.

¹⁸⁸ VIII. Kelemen szabályozta a szerzetesek újoncképzését: meg kellett állapítani a jelölt külső és belső alkalmasságát alapos előzetes kivizsgálásokkal, meghatározott rendben kellett beosztani az újoncév tartalmát és lefolyását, valamint külön kolostorban kellett nevelkedniük. GALLA 1941, 199.

¹⁸⁹ GALLA 1941, 165.

helyet adjon, ahol a növendékek együtt, de a többi szerzetestől elkülönítve nevelkedhetnek. Az újoncok lelki gondozásáról a novíciusmester gondoskodik, akit a tartományi káptalan választ, az ő kötelessége naponta oktatni az újoncokat a lelki életre, a rend célkitűzéseire, szellemére, hagyományaira, valamint ő a gyóntatójuk is. A noviciátus igazgatója a ház perjele,¹⁹⁰ ami egyúttal azt is jelentette, hogy az előjárói hivatalok között megszületett egy olyan tisztség, ami a kötelező igazgatási feladatok mellett hangsúlyosan oktatási célú volt (később, 1652-től a nagyszombati egyetem mellett fölállított pálos tanulmányi ház előjárója is ilyen lesz).

Három vizsgálaton esett át minden jelölt, mielőtt a rendbe lépett: először annak a kolostornak a szerzetesei és előjárói kérdezték ki, ahol az ifjú jelentkezett: ez kiterjedt a születésre, tanulmányaira, erkölcsi életére is. Az erről készült jelentés alapján másodjára a generális vagy a provinciális vizsgáztatta, és ha alkalmasnak tartotta, elküldte a noviciátusba. Itt került sor a harmadik vizsgára, ami után a jelöltet beöltöztették.¹⁹¹ Korhatár a papjelöltek esetében 18–30 év, laikusoknál 21–34 év volt.¹⁹²

A noviciátus helyszínét illetően az újjászervezésben oroszlánrészt vállaló Stassewsky Miklós, későbbi generális perjel (1640–1644) már 1639 előtt Sopronbánfalva mellett döntött, ezért saját udvartartása költségvetését terhelve megkezdte az újjáépítést. Noha helyszín még nem volt, vélhetően a rendfőnök központosítási törekvését láthatjuk a forrásokban is, hiszen a legkorábbi ismert novíciusnévsor az 1630-as évek végén belépő rendtagokról készült jegyzék másolata.¹⁹³ 1643-ra¹⁹⁴ – épp, amikor lezárult a konstitúció reformja is, így a képzés új alapjait kezdettől egy modern, barokk rekatolizációs szellemiségű rendi szabályzat ölelte körül – már közelinek tűnt a megnyitás lehetősége, de I. Rákóczi György hadjárata közbeszólt. Stassewsky a hadak elől Lengyelországba húzódott vissza, ahol tartományfőnöke segítségével gyorsan megszervezte a częstochowai noviciátust. Addig, amíg a magyar, horvát és osztrák rendtagok számára fölállított újoncház a háború végeztével megnyílhatott, a lepoglavai kolostorban

¹⁹⁰ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 38.

¹⁹¹ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 37. alapján.

¹⁹² Az újoncképzésre vonatkozó szabályzatrészletről: GALLA 1941, 168–171. A korhatár Bakonyvári szerint betöltött tizenhét év volt.

¹⁹³ EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 449r–465r. Lásd fentebb, a névkönyveket bemutató fejezetben.

¹⁹⁴ A bécsi Udvari Kamarához érkezett levél alapján a kolostor már korábban is elkészült. „... Prior Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae Monasterii Sancti Wolfgangi supra Sopronium, exponit, qualiter Ecclesia praedicti Monasterii gratia clementissima Sacratissima Maiestati Vestrae, olim a Turcis et Haereticis diruta, totaliter sit perfecta.” ÖStA, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Alte Hofkammer, Hofffinanz Ungarn, Rote Nummer 151. (Konv. 1635. Februar) fol. 1–2. A bécsi kutatást a Balassi Intézet Collegium Hungaricum ösztöndíja, valamint a Campus Hungary ösztöndíj tette lehetővé.

foglalkoztak a belépőkkel, vélhetően ezért is találkozhatunk 1646 és 1652 között a Liber Professorum Fratrumban több beöltözési és fogadalomtételi helyszínnel.¹⁹⁵

A LPF Nagy Imre által írt előszava utalást tesz arra is, hogy a novíciusképzés központosítására nem került sor 1646/1647-ben, mert azt csak az 1654-es máriavölgyi nagykáptalanon fogadta el és vezette be a rendfőnök, amikor az újoncképzést végérvényesen a bánfalvi Szent Wolfgang kolostor jogkörébe utalta, novíciusmesterének pedig épp a szöveg szerzőjét, Nagy Imrét tette meg.¹⁹⁶ Az előszóban található visszaemlékezés szerint a rendfőnök, Borkovics Márton (1644–1651 és 1657–1663)¹⁹⁷ 1646-ra csupán összegyűjtötte a „jeles jámborságú és kiváló tudományú ifjakat a bécsi és nagyszombati akadémiáról”¹⁹⁸ Wondorfra. A ház perjele és első novíciusmestere Grieskircher (Nagy kéziratában *Krieskerker*) Ferenc¹⁹⁹ volt, aki az újoncok lelki és erkölcsi neveléséért felelt, „dicséretes áhítatán és páratlan munkabírásán épülve kivételes tehetségük szemlátomást növekedett a jóban, buzgóságuk és ritka felkészültségük pedig jelenleg is beragyogja a pálos rendet”.²⁰⁰ A bánfalvi noviciátus fenntartására utóbb az 1647-es generális káptalani ülésen más kolostorok hozzájárulását is meghatározták: működését legnagyobb részben a generális finanszírozta, de több birtokjövedelem és a nagyobb kolostorok is kiegészítették azt.²⁰¹

A belépéskor a jelöltek magukra öltötték a fehér szerzetesi habitust, és ezzel egyidejűleg megkapták szerzetesi nevüket is. A névadás és névválasztás sajnos nem minden esetben különíthető el a forrásokban a világi névtől, noha az biztos, hogy a Liber Professorum Fratrumot Nagy Imre a szerzetesi név szerinti alfabetikus rendben kezdte el vezetni.

¹⁹⁵ GALLA 1941, 203. és LPF. Az első vizsgált időszakban (1646–1652) belépők közül sokan nem csak a sopronbánfalvi, hanem más kolostorral is kapcsolatba kerültek az újoncévük során, ennek egyik oka vélhetően a fent említett háborús időszak, másik oka talán a központosítás gyakorlatba ültetésének lassúsága volt. A Liber Professorum Fratrum alapján legalább öten nem Wondorfon, hanem Lepoglaván végezték újoncévüket, de voltak olyanok is, akik Wondorf és Bécsújhely, ritkábban pedig Elefánt vagy Máriavölgy között ingáztak. Összességében azonban legtöbbjük Sopronbánfalván készült örökfogadalmának letételére.

¹⁹⁶ LPF f. 13r–v, valamint Nagy Imre: Az élet és a halál könyve. 1655. Paginált gépirat, nyersfordítás. Latin eredetije: *Delitiae eremi decem convivii absolutae, viginti dapibus mira suavitate pollentibus instructae*. Authore patre Emerico Nagy. 1655. lelőhelye: Egyetemi Könyvtár Kézirattára, Ab 152. (SZILÁGYI 1889, 76.) VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”).

¹⁹⁷ KISBÁN 1940, 436.

¹⁹⁸ VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”) 8.

¹⁹⁹ A perjelről nincs sok tudásunk: csak a kegyúrral, Sopron szabad királyi várossal folytatott birtokperben (Fodoróczy Péter bánfalvi pálos oklevélhamisítása ügyén keresztül) kerül a soproni egyháztörténet monográfiájába, Bán János szeme elé. Bán a városi levéltár (ma MNL Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára) Lad. II. et B. Fasc. 1. Nr. 40. jelzetű irata alapján feltételezi, hogy a perjelnek nem volt kifogása az irathamisítás ellen. Ennek alapján 1653. feketevasárnap előtti szombaton Sopronbánfalva perjele még Grieskircher Ferenc volt. BÁN 1939, 209. A pálosok bánfalvi visszatelepüléséhez lásd még Payr 1917, 234–235. Szintén Payr Sándor írja, hogy a városnak viszonylag jó volt a kapcsolata a „Bécsújhelyről időnként hazalátogató” pálosokkal, mert a XVII. század elején még nem ment ki a szokásból, hogy a lakosság kizárándokol Bánfalvára. U.o.

²⁰⁰ VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”) 8.

²⁰¹ GALLA 1941, 203.

Helyenként előfordul a név mellett egy rövid utalás korábbi világi nevére is, ez azonban esetleges, és akad arra is példa, hogy a szerzetesi név és a világi keresztnév megegyezett (pl. Kéry János, Sütő Lőrinc, stb.). A szerzetesi nevekből óvatosan következtethetünk nem csak a kor kedvelt keresztnevére, hanem esetleg a renden belül külön is népszerű szentek kultuszára is: rendkívül sok Antal, János, Jakab, György, Miklós és Márton fordul elő a század folyamán, de megjelenik például a magyar viszonylatban kevésbé ismert remeteszent Onufriusz (pl. Wajay *Onufrius*), vagy Elek, (Skolny *Alexius*) neve is.²⁰²

A belépő rendtagok számára minden bizonnyal meghatározó volt a novíciusmester szerepe. Az 1643-as konstitúció szerint, ahogy részben már fentebb említettük, az ő feladata volt a növendékek lelki nevelése, a pálos lelkiség átadása a lelki olvasmányokon és az aszketikus gyakorlatokon, valamint közösségileg a rendi liturgián keresztül.²⁰³ Novíciusmesternek csak érett korú, jámbor és okos rendtagot választhattak, de ha az újoncok sokan voltak, megfelelő segítőt állítottak mellé.²⁰⁴

A novíciusmestereket – más tisztségekhez hasonlóan – a generális káptalani üléseken állapították meg.²⁰⁵ A vizsgált időszakban, azaz a XVII. század második felében tizenöt sopronbánfalvi novíciusmesterről van tudomásunk, e novíciusmestereket Molnár István gyűjtötte ki az 1950-es évektől kezdve rendi forrásokból, ugyanakkor munkájának közzétételére már nem került sor.²⁰⁶ A mesterek időbeli eloszlása meglehetősen egyenetlen: míg legtöbben (9 fő) néhány hónapos vagy közel egy esztendő megbízatással teljesítették feladatukat, addig előfordultak 4–6 éves novíciusmesteri ténykedések is, mint például az első magiszter, Nagy Imre (négy évig 1654 ősztől 1659 januárig), vagy Kopp Viktor (ugyancsak négy évig, 1665–1669). Öt évet szolgált Jurkovich Márton (1687–1692), Bedich Antal és

---

²⁰² Érdekes színfoltot jelentene a remeteszentek nevére vonatkozó névadási gyakorlat feltérképezése, különösen a Jeromos, Pachomius, Onufriusz névre vonatkozóan. Noha a források szerint Wajay András rendi neve Onufriusz volt, a rendtörténetben mégis világi néven vált ismertté. Onufriusz és Szent Elek Itáliában kedvelt szentek voltak, a római Gianicolo dombon ma is áll a San Onofrio kolostor és templom (ide van eltemetve többek között Torquato Tasso is), valamint az Aventinón San Alessio temploma. Az utóbbi templomnak Alessio mellett névadója Bonifacio, amely névvel ugyancsak találkozhatunk a század pálosai között (Acsády Bonifác). A névadás – névválasztás? – bizonyos esetekben tehát itáliai, közelebről római hatást sejtet, amihez vélhetően köze van a rend Collegium Germanicum et Hungaricum alapítványi helyeinek, valamint a század folyamán több-kevésbé állandó római jelenlétnek: előbb az újjászervezés, majd utóbb a missziós ügyek, a procurator generalis tisztség, valamint a római rendház megszerzése kapcsán.

²⁰³ KISBÁN 1940, 261., valamint BAKONYVÁRI 1896 (1998), 38. A rend liturgiája eddigre már négy évtizede a trienti rítus volt. TÖRÖK 1977.

²⁰⁴ KISBÁN 1938, 261.

²⁰⁵ EK Kézirattár, Ab 154, Tom. I–III.

²⁰⁶ VÉL Molnár István hagyaték 25. doboz („Sopronbánfalva”).

Meislseder Ferdinánd pedig hat-hat évet (előbbi 1659 és 1665 között, majd később 1672–1673 még egy évig; míg utóbbi 1678-tól 1684-ig).²⁰⁷

A noviciátus éve alatt a napirend része volt az imádkozás, rendi szabályok és szokások olvasása, szolgálat és olvasás az ebédlőben, egyházi énekek gyakorlása, amelyre az újoncmester, egyben alperjel tanította a fiatalokat.²⁰⁸ A Liber Professorum Fratrum a beöltözés és a fogadalomtétel ténye mellett az első időben, Nagy Imre novíciusmesteri működése során az újoncok rövid jellemzésére is kitér,²⁰⁹ a fogadalmat tevő újoncok aláírása mellett pedig többnyire a novíciusmester és a ház perjelének aláírása is szerepel. A szerzetesrendi gyakorlatnak megfelelően étkezéskor felváltva szolgáltak az asztal körül, miközben egyikük az ebédlőben felolvasott.²¹⁰ A noviciátusban töltött (szinte pontosan egy naptári) év leteltével ismét háromszoros vizsgálat következett, majd a kötelező végrendekezést követően az újoncok fogadalmat tettek: legtöbbször a bánfalvi perjel kezébe, de a század második felében egyre gyakrabban a generális perjel vagy a generális káptalan testülete szerepel az esküszövegben. Nem kizárt, hogy a rendfőnöknek tett eskü nem kötődött személyes jelenléthez, szimbolikusan azonban a novícius engedelmességét jelenítette meg. A fogadalom után következhetett a szellemi felkészülés a papságra.²¹¹

A XVII–XVIII. század fordulóján bekövetkezett szervezeti átalakulás után néhány évtizeddel szükségessé vált a sopronbánfalvi mellett egy újabb noviciátus megnyitása: 1742-

²⁰⁷ Molnár István gyűjtése alapján: Jászói Nagy Imre 1654–1659. jan. 12. (4 év); Kébell Tamás 1659 (1 év alatt); Bedich Antal 1659–65. (6 év); Kopp Viktor 1665–1669 (4 év); Kollescsány Ádám 1670 (1 év alatt); Fejérváry Imre 1672 (1 év alatt); Bedich Antal 1672–1673 (1 év); Stanchich János 1674 (1 év alatt); Kupinich Máté 1675–1677 (2 év); Meislseder Ferdinánd 1678–1684 (6 év); Martinek István 1685–1687 (2 év); Jurkovich Márton 1687–1692 (5 év); Landor László 1695 (1 év alatt); Szily György 1698 (1 év alatt); Wolff Farkas 1699 (1 év alatt); Kolenicz András 1700–1701 (1 év). VÉL Molnár István hagyaték 25. doboz („Sopronbánfalva”).

²⁰⁸ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 38. és KISBÁN 1940, 277.

²⁰⁹ LPF. A bejegyzések fontosak lehetnek az egyes életpályák személyes oldalának megismeréséhez, ugyanakkor azonban a szövegek csak kevés eltérést mutatnak egymáshoz képest: legtöbbször mindössze a vallásyakorlás minőségére és a magaviseletre vonatkoznak („*se laudabiliter gessit*”, stb.), meglehetősen szűkszavúan és egységesen, ezért egyedi jellemvonások föltárására csak kevés esetben alkalmasak. A későbbiekben esetleg a biografikus feldolgozás kiegészíthető lenne e bejegyzések vizsgálatával, abban a reményben, hogy Eggerer András vagy Benger Miklós méltatásaival összevetve egyfajta fejlődési ívet rajzol majd az adott személyről. Ennek beemelése azonban a jelen dolgozatba egyrészt szétfeszítené a munka kereteit, másrészt pedig az életpályatípusokon, ezen belül is kiváltképp az életszentséghez kapcsolódó szerzetesi minőségen belül kellene differenciálni az egyes szerzetesek erényeit leíró kifejezéseket. A későbbiek során e filológiai-teológiai-irodalomtörténeti munka azonban további adalékokat hozhat a rend személyi állományának megismeréséhez.

²¹⁰ Nem jelöl meg időhatárt, de Molnár István kigyűjtötte az étkezéskor felhangzó olvasmányokat. VÉL Molnár István hagyaték 26. doboz („Jegyzetek”).

²¹¹ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 38. A nagyszámú novícius, különösen a tehetősebb családból való jelöltek szinte mindig hagytak valamit a bánfalvi házra, de legalábbis a rendre. A XVII. század közepétől az anyagi stabilitást elősegítették az állandó hagyaték-adományok, amelyek a korabeli anyagi kultúrára vonatkozóan is számos adatot megőriztek az utókornak. A végrendeletek művészettörténetileg is jelentős részleteit a DAP harmadik kötetében közölték. DAP III. 226–298.

ben a sajládi kolostor adott helyet neki, majd 1778-ban – a feloszlatás miatt sajnos már csak rövid időre – Márianosztrára került az újoncképzés.²¹²

Jászói Nagy Imre és a rendi novíciusoknak írt lelkigyakorlata²¹³

Nagy Imre szerzői tevékenysége nem csak a rendi anyakönyvezésre terjedt ki: neki köszönhető a század közepén született, a barokk misztikával átítatott lelkigyakorlatos könyv is,²¹⁴ valamint Molnár István kutatásai alapján úgy látszik, az első sopronbánfalvi (egyházmegyés) anyakönyv kezdő dátuma egybeesik Nagy Imre bánfalvi tartózkodásának éveivel (1656).²¹⁵

A „jászói” előnévvel emlegetett pálos szerzetes 1616 körül született az egri egyházmegye területén.²¹⁶ Örökfogadalmát Lepoglaván tette le 1643-ban, az új konstitúciók elfogadásának évében.²¹⁷ 1645-ben Rómába került, ahol a legtehetségesebb egyházmegyes és pálos növendékekhez hasonlóan a Collegium Germanicum et Hungaricumban szerezte meg a hivatásához szükséges teológiai ismereteket a jezsuiták által vezetett barokk egyetemen.²¹⁸ 1647-ben, az első esztergomi főegyházmegyei sematizmus összeírásának évében elsőéves kispapként találjuk a római alumnusok sorában,²¹⁹ évfolyamtársa az ugyancsak egri egyházmegyéből érkező Sennyey István, a későbbi veszprémi püspök.²²⁰ A római Collegiumból a pálos rend meghatározó alakjai kerültek ki ezekben az évtizedekben: a rendi missziókban főszerepet kapó két szerzetes, Vanoviczy János és Benkovich Ágoston épp

²¹² KISBÁN 1940, 287.

²¹³ A fejezet szövegrészletei megjelentek az alábbi helyen: BOJTOS 2016a, 448–454.

²¹⁴ EK Kézirattár Ab 152. Fordítása Molnár István veszprémi hagyatékában: VÉL Molnár István hagyaték 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”).

²¹⁵ A résztema bővebb kibontása egyelőre várat magára, Molnár István adatgyűjtése azonban szerepelteti az ágfalvai plébánia könyvtárának részeként azt a kötetes forrást, amely 1666-tól gyűjti a Wondorffhoz köthető felekezettváltások jegyzékét, a pálosok rekatolizációs szerepe ezzel „mérhetővé” is válik. Molnár jegyzetei alapján a forrás – kötésén szereplő cím: „Matricula antiqua Ecclesiae Filialis Wandorf, ducta ab anno 1656. inclusive usque ad annum 1634 exclusive.” – egy vegyes anyakönyv. A kereszteltek, halottak anyakönyve után szerepel a következő cím: „Nomina Convertorum ab haeresi ad fidem catholicam in conventu Bondorffensi O. S. P. P. E.” VÉL Molnár István hagyaték, 25. doboz („Sopronbánfalva”). Molnár az ágfalvi plébánia levéltárában található rá.

²¹⁶ Benger Miklós 1743-ban megjelent rendtörténetét idézi GALLA 2015, 383.

²¹⁷ EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 449r–465r.

²¹⁸ A római teológiai tanulmányok jellegzetességeihez, a tananyaghoz lásd a két pálos generális (Vanoviczy János és Benkovich Ágoston) egyetemjárásáról Végheő Tamás tanulmányát. VÉGHSEŐ 2007a, 188–198.

²¹⁹ BOJTOS 2014a, 183.

²²⁰ Sennyey veszprémi püspöki működése (1659–1687) részben egybeesik Nagy Imre pápai perjelségének idejével (1663–1667?/1680?). BOJTOS 2014a, 187. 1686-ben Pápán a Mohács előtti kolostorok felkutatását tárgyaló rendi tanácskozást szintén Nagy Imre látta vendégül, lehetséges azonban, hogy ezt már rendfőnökhelyettesként és kormányzóként tette, mint egykori pápai perjel. GALLA 2015, 32., valamint KISBÁN 1936a, 190., továbbá BAKONYVÁRI 1896 (1998), 49. és 83.

közrefogták Nagy Imre római tanulmányi éveit. Előbbi 1636 és 1641 között tartózkodott Rómában, míg utóbbi 1653 és 1658 között: feltételezhető, hogy sok hasonlóság és átfedés lehetett hármuk tanárait és római tartózkodásuk körülményeit illetően.²²¹ A római növendékek a korszak legfelkészültebb, többnyire jezsuita hittudósait hallgathatták: Benkovich idejében például a trienti zsinat szellemében gondolkodó egyháztörténésztől (Pietro Pallavicino Sforza) skolasztikus filozófusig (Silvestro Mauro). Az itt megtapasztalt közösségi és liturgikus élet nem csupán fiatalkorukra volt hatással. A hivatás formálódásával egyidejűleg a római nevelés számos vonását vissztláthatjuk az életpálya során. Felismerve a közösség nevelő erejét, a jezsuiták szívesen szerveztek társulatokat a római növendékek számára is, ezt utóbb hazatérve gyakran alkalmazták az egykori alumnusok saját egyházmegyéjük vagy rendjük kötelékében is, formálva ezzel a rájuk bízott közösség spiritualitását.²²²

Tanulmányai végeztével Nagy Imre doktori fokozatot szerzett teológiából, vélhetőleg 1651-ben.²²³ Saját bevallása szerint 1652-ben Horvátországban tartózkodott,²²⁴ innen került 1653–54-re a bécsújhelyi filozófiaiiskola tanári székébe: az 1654. évi máriavölgyi nagykáptalanon is filozófiatanárként volt jelen. Miután az azévi nagykáptalan döntött az újoncképzés központosításáról, a magyar rendtartomány egyetlen noviciátusa Sopronbánfalvára került, ahol Nagy Imre lett a magiszter. A római tanulmányi éveket és a horvátországi, majd bécsújhelyi tapasztalatszerzést valószínűleg már a kezdet kezdetétől jól kamatoztatta az újoncok érdekei szerint. A novíciustmesteri működést rövid szabadság előzte meg, ezalatt a rendi vezetés „viruló ifjakat vett fel különböző gimnáziumokból és akadémiákról”,²²⁵ és mire novemberben megkezdődött a tanév, Nagy Imre harminc újoncot terelhetett az életszentség felé. 1655-ben kezdte el vezetni a Liber Professorum Fratrumot, és ezzel közel egy időben a rábízott ifjak számára lelkigyakorlatos könyvet írt.²²⁶ 1658-ban

²²¹ A következőkben Végheő Tamásnak a Benkovich és Vanoviczy római tanulmányaira vonatkozó adatait idézem VÉGHSEŐ 2007a alapján.

²²² A római egyetemjárásra vonatkozóan az 1640-es és 1650-es évek generális káptalani üléseit tartalmazó kötetben is maradtak fenn dokumentumok. EK Kézirattára Ab 154. Tom. I. SZILÁGYI 1889, 76.

²²³ 1651-ben jött haza Rómából. BITSKEY 1996, 251. A fokozatszerzésre vonatkozó adat forrása VERESS 1917, 46. valamint GYÉRESSY 1958, 225–226.

²²⁴ Liber Professorum Fratrum előszava, LPF 6r–14r, valamint fordítása: VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”).

²²⁵ LPF és VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”).

²²⁶ EK Kézirattár Ab 152. és VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”). A lelkigyakorlatot az irodalomtörténet Loyolai Szent Ignác lelkigyakorlatával való hasonlósága okán tartja számon. A szentignáci lelkiséggel való rokonság a rekollekció több pontján is kimutatható. A Nagy Imrere bízott újoncok számára korábbi lelki nevelődésük szerves folytatását, a pálos rend spiritualitása felé mutató pontosítását jelenthette a lelkigyakorlatos könyv.

bánfalvi perjel,²²⁷ 1660-tól pápai általános helynök volt körülbelül tizenhét évig.²²⁸ 1663-ban, a Köprülü Ahmed nagyvezír vezette oszmán hadjárat idején a kolostor értékeit (kegyszereket, valamint pálos és bencés középkori okleveleket) Bécsújhelyre menekítette egy zöld ládában.²²⁹ A következő évben a szentgotthárdi sereg magyar tábori papjaként láthatjuk,²³⁰ miközben folyamatosan igyekezett gyarapítani rendje birtokait.²³¹ 1667-ben és 1669-ben ismét bánfalvi novíciusmester, az 1670-es és 1680-as években pedig általános helynök. Tanári rátermettségének és egyéniségének bizonyítéka, hogy 1666-ban a rendi káptalanon (véltetőleg pápai tapasztalatai nyomán) őt kérdezték rendtársai, hogy mi a világiak tanításának helyes módja.²³² Benger Miklós Annalese szerint tiszteletreméltó, buzgó, mértékletes szerzetes volt, a novíciusok odaadó támogatója, nemes és fennkölt lelkületű, világi nagyok előtt tekintélyt szerző és szentéletű.²³³ Élete végén, 1685-ben Bébery Gergely generális hirtelen halála miatt a következő káptalan összehívásáig elvállalta a rendfőnökhelyettesi és kormányzói megbízatást, ilyen minőségben igyekezett kijárni Buda felszabadítása után a Buda környéki, Mohács után elpusztult pálos kolostorok és birtokaik visszaszerzését, főként a középkori rendi központot, Budaszentlőrincet.²³⁴ Jó néhány XVII. századi rendtársához hasonlóan ő is „szentség hírében halt meg” 1688-ban Pápán.²³⁵

Az anyakönyvezést kezdő Nagy Imre előtti novíciusmesterek működéséről sajnos mindeddig nem került elő forrás,²³⁶ az egyetlen támpontunk a Liber Professorum Fratrum előszavában is szereplő Grieskircher Ferenc novíciusmester, aki később azonban bánfalvi

²²⁷ GALLA 2015, 86.

²²⁸ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 83. Pápai működésének idejéről nincs egységes képünk: az Országos Levéltárban található, kolostorok szerint rendezett akták áttekintése válaszolhatna megnyugtatóan. A rendelkezésre álló adatok alapján 1660-ban, 1663–64-ben és 1672-ben biztosan Pápán találjuk. Elképzelhető, hogy egybefüggően töltötte ott azt a tizenhét esztendő, amelyet Bakonyvári állít másutt (BAKONYVÁRI 1896 [1998], 49.); ennek viszont ellentmond, hogy 1667-ben és 1669-ben ismét bánfalvi novíciusmesterként látjuk viszont. Ez utóbbi tisztségét a Libri Regii alapján Galla ismeri: GALLA 2015, 32.

²²⁹ MOLNÁR 1942, 9.; MEZEI 2007, 551., valamint BAKONYVÁRI 1896 (1998), 49.

²³⁰ U. o. Feltételezhető, hogy az országos méltóságot viselő dunántúli főurak egyikének csapatához volt beosztva, sopronbánfalvi kötődése miatt talán Nádasdy Ferenc vagy Esterházy Pál seregébe. A rendnek az arisztokráciával való viszonya a XVII. századra vonatkozóan szintén feltáratlan: egyes világi főurak biográfiáján keresztül olykor-olykor ugyan képet nyerünk az összefonódásokról, de a rend szemszögéből mindez még nincs megírva. Borián Elréd irodalomtörténeti módszertanú monográfiája ad támpontot a téma kutatásához, ugyanígy ő elemzi – az éppen 1663–64-ben kulcsfigura – Zrínyi Miklós és Kéry János, tágabb kontextusban a család és a pálos, illetve jezsuita rend viszonyát. BORIÁN 2004.

²³¹ A birtokgyarapításhoz: BAKONYVÁRI 1896 (1998), 49.

²³² KISBÁN 1940, 297.

²³³ GALLA 2015, 383.; GYÉRESSY 1958, 225.; BENER 1743, 256.

²³⁴ KISBÁN 1936a, 190.; GALLA 2015, 383.

²³⁵ GALLA 2015, 383.; MOLNÁR 1942, 9.; GYÉRESSY 1958, 225.; BENER 1743, 256.

²³⁶ Nagy Imrével kezdi a felsorolást Molnár István is, aki Sopronbánfalva kolostortörténetéhez összeszedte a novíciusmesterek személyét és szolgálatuk pontos idejét. VÉL Molnár István hagyaték 25. doboz („Sopronbánfalva”).

perjelként tűnik föl.²³⁷ Nagy Imre személyében – életútjának állomásai és működésének számos területe alapján – a leendő pálos szerzetesek kiváló kezekbe kerültek Wondorfon. Nem csak római tanulmányai, hanem a rendi kezdeményezések és törekvések is megmutatják, hogy nevelése a korabeli élet legfontosabb területeire kiterjedt. A spiritualitás átadásának fontos eleme volt többek között a szenttisztelet és a helyes szerzetesi életforma megismertetése. A szentkultusz alapvonásait Rómában sajátíthatta el, ahol különös hangsúly került Szűz Mária és a nemzeti szentek tiszteletére egyaránt.²³⁸

Lelkigyakorlatos könyve ugyancsak a novíciusok spirituális nevelését szolgálta.²³⁹ A lelkigyakorlat – ahogyan ő írja: *tíznapos rekollekció* – Szent Ignác Lelkigyakorlataihoz hasonló struktúrában és gondolatokkal, gazdag képiséggel hangolja rá a lelket az imádságra. Három módot jelöl meg a lelkigyakorlat és lelkiismeret-vizsgálat részeként, amellyel a „szellemi képességek foglalkoztathatók”: elsőként egy kép felidézése, többnyire a fejezetek témájának és az üdvtörténet linearitásának megfelelően; másodikként a képből egy következtetést levonva a gyakorlati feladat meghatározása; végül harmadikként az akarat szolgálatba állítása a belátott dolgok szerint. Az egyes elmélkedések előtt és után is meghatározott imádságot ír elő,²⁴⁰ majd a gyakorlatot felosztja három nagy egységre: a tisztulás, a megvilágosodás és az egyesülés útjára (*via purgativa, via illuminativa, via unitiva*). E három út gyökere a kora középkori misztikáig nyúlik vissza: az őszinte megtéréstől a misztikus egyesülésig tartó folyamat során emelkedik föl a lélek Istenhez (*ascensio mentis ad Deum*). Areopagita Dénes volt az első, aki a VI. században ezt a három utat jelölte meg Istenhez vezető útként, tőle vette át a skolasztika, majd pedig a Nagy Imre lelkigyakorlatának

²³⁷ Balassa Atanáz 1655. február 2-i fogadalomtételének bejegyzése már Nagy Imre jelenlétében történt: „Fecit professionem 2da Februarii Anno Domini 1655, hora decima. Hic primus Deo voto se sacrauit sub directione mea, nempe Patris Emerici Nagy. Deus ipsum sua sancta Gratia visitet, et vitae aeternae ipsi praema largiatur. Spero, non confundor ab expectatione mea.” LPF föl. 20v. A mellette lévő oldalon Kollecsány Ádám beöltözésére és fogadalomtételére vonatkozó bejegyzésben, 1655. június 13-án „Fr. Franciscus Grieskircher prior” és „F. Emericus Nagy director” szerepel. LPF fol. 21r.

²³⁸ A nemzeti szentek tiszteletéhez: „történetük, legendájuk valamennyi alumnus szellemi közkincsévé vált, s ezzel a közép-európai barokk devóció sajátos színterületei alakultak ki”. BITSKEY 1996, 110–115.

²³⁹ EK Kézirattár Ab 152. A kötet 1620-as datálású nyomtatott címlappal és nyomtatott szegélyű üres lapokkal rendelkezik; előbbi szerint eredetileg „Album amicorum” lett volna, de üres lapjaira másolták be a lelkigyakorlatot. A címoldal cseh nyelvű szövegének fordítását Kovács Eszternek köszönöm. A lelkigyakorlat fordítása: VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve.”) Paginált gépirat, nyersfordítás. A lelkigyakorlatos könyv részletes elemzése szétfeszítené a tanulmány kereteit, jellemzőinek bemutatására egy következő kutatásban kerül sor. A főbb megállapításokhoz Molnár István nyersfordításának szövegét vettem alapul. A fentiek részben közölve: BOJTOS 2016a.

²⁴⁰ Elmélkedés előtti ima: „Mindenható, imáandó, rettenetes és félelmetes Isten, akinek a jósága végtelen és a bölcsessége kimeríthetetlen, világosítsd meg eme órában az eszemet mennyei fényességgel és lobbantsd lángra a szívemet, hogy fegyelmezett ésszel, egész lélekkel és csupán azt fontolgassam, ami a Neved dicsőségére, a lelkem és a felebarátaim üdvösségére válhat. A mi Urunk, Jézus Krisztus által. Amen.” Az elmélkedések utáni ima Szent Ignácnak a „Krisztus lelke ...” kezdetű imádsága.

is mintájául szolgáló, Loyolai Szent Ignác féle lelkigyakorlatos könyv.²⁴¹ Nagy Imre tíznapos rekollekciójának egyes főfejezetek további elmélkedésekre, azokon belül előgyakorlatokra és alfejezetekre oszlanak.

A *tisztulás útja* során a korszak gyakorlatának megfelelően Nagy Imre is az ember és a bűn viszonyát, valamint a bűn következményeit járja körül. Az ember végső céljának logikai levezetését követően rátér a bűnök és a bűnökkel járó kár taglalására, ami végül a halálba torkollik. A halál, az azt követő utolsó ítélet és a bűnösökre váró pokol leírása rendkívül képszerű, benne a korabeli halálképzeteket láthatjuk viszont, a halál ellenpólusaként pedig az evilági ténykedéseket sorolja.²⁴² Noha Nagy Imre csak bő egy évtizeddel később került tábori papként a hadszíntérre, az elmúláshoz, különösképpen a test pusztulásához kapcsolódó érzékletes leírás már minden bizonnyal saját élményekből forrásozott. Emellett a korabeli retorikának megfelelően nála is megjelennek a különböző csúszómászók, amiknek utóbb martalékvá válik az emberi test, és miután „férges étke” lett, amiből „kígyók és békák nőnek”, a megholtak nem nyújthat vigaszt más, mint erényes élete, saját jócselekedetei. Az utolsó ítélet leírása nyomokban még az egy évszázaddal korábbi magyarországi apokaliptikus irodalom jegyeit hordozza, ez azonban itt már nem az események eszkatologikus magyarázata, csupán a lelkigyakorlat misztikus élményének díszlete.²⁴³ Az utolsó ítélet idején elsötétülő világ (fekete Nap és vörös Hold), kihunyó csillagok, a háborgó tenger, a viasként szétfolyó elemek és a félelem egyre gyorsulva, mind erőteljesebben hangolják a lelket az utolsó számadásra, míg végül Krisztus ítélete nyomán feltárul a pokol,²⁴⁴ a kárhozottak jajveszékeltől hangos, Isten látásától megfosztott lelkek száműzetésének színhelye. Nagy Imre szándéka szerint a borzalmas helyszín leírása végképp eltéríti a lelkigyakorlatozót a bűntől. A tisztulás útja végén a bocsánatos bűn kerülésének is szentel még egy elmélkedést.²⁴⁵

A *megvilágosodás útja* Krisztus földi életének állomásai szerint mutatja be Isten és ember viszonyát: a kegyelmet, és a Megváltó életének példaként előttünk álló, követendő

²⁴¹ A lélek Istenhez emelkedő útjának másik ábrázolásmódja a bibliai képekre visszavezethető létra, lépcső vagy a hegy. Nem közvetlenül Nagy Imréhez, de mégis a XVII. századi pálos misztikához tartozik egy munka, amelynek illusztrációja ezekből a motívumokból – létrából és a hozzá kapcsolódó szentírási szimbólumokból – merít. A XVI. században élt Gregorius Coelius Pannonius Énekek Éneke-kommentárjának 1681-es bécsi kiadása utolsó lapján szereplő fametszet elemzése, valamint a kötet irodalomtörténeti és rendtörténeti kontextusának bemutatása várhatóan a disszertáció védését követően jelenik majd meg.

²⁴² A pokol és az ördög imádságirodalomban elfoglalt helyét elemzi Bajáki Rita 1620-ig. A tanulmányban felsorolt szerzők közül Kopcsányi Márton áll legközelebb a Nagy Imre-féle leíráshoz. BAJÁKI 2014, 13–22.

²⁴³ VÉL Molnár István hagyaték 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”) 26–29.

²⁴⁴ VÉL Molnár István hagyaték 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”) 29–32. A pokol pázmányi leírásainak elemzését Bitskey István végezte el. BITSKEY 2014, 69–77. A pokol „kultúrtörténetéhez” lásd MINOIS 2012.

²⁴⁵ VÉL Molnár István hagyaték 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”) 32–35.

erényeit.²⁴⁶ Betlehemről Egyiptomra át a megkísértésig és az apostolok meghívásáig Krisztus tanításának egyes elemeit emeli ki, majd az utolsó vacsora felidézésével a passió nagyon érzékletes leírása következik. Annás és Kaifás, Pilátus és Heródes éppúgy megjelenik, mint az utolsó elmélkedésben Arimateai József, aki a keresztről levett Krisztusnak megadja a végtisztességet. Az élettörténet és a passió – a lelkigyakorlat szempontjából funkcionális – jelenetsoraiban részletek és gyakorlati tanácsok is megbújnak,²⁴⁷ összességében előkészítik a lelket a harmadik út tanításának befogadására. A passió és az elmélkedések összekapcsolása, noha évszázados hagyományra tekint vissza, a barokk korban teljesedik ki, és hatása a mai napig tart. (Jó példa erre, hogy a korszak egyik legnépszerűbb hazai lelki olvasmánya, Újfalusi Judit Makula nélkül való tükör c. műve huszonötöszer jelent meg első, 1712-es kiadása óta.²⁴⁸)

Az egyesülés útjának hét elmélkedése tematikailag és hangvételben is elszakad az előző két fejezettől.²⁴⁹ A feltámadás, Krisztus megjelenése Mária Magdolnának és az apostoloknak, végül pedig a mennybemenetel lezárja az Üdvözítő személyéhez és az evangéliumok leírásához kötött elmélkedések sorát. Nagy Imre az előbbieknél elvontabb, a hivatást megerősítő, és a pálos novíciusok szempontjából talán leginkább fontos élményekre helyezi a hangsúlyt az utolsó elmélkedésekben. A katolikus és a szerzetesi hivatás istenélményének leírásában a katolicizmus üdvözítő voltának és a rend remete szellemiségének alapélményei köszönnek vissza. A papi hivatás méltóságának és Remete Szent Pál szerepének hangsúlyozásával a novíciusokra aktualizálja az elmondottakat, Krisztus és Lucifer szembeállítását pedig mintegy összegzi a lelkigyakorlat tanulságait. A sort végül egy önreflektív gondolat zárja a jó lelkiatya tulajdonságaival.²⁵⁰

²⁴⁶ VÉL Molnár István hagyaték 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”) 36–64.

²⁴⁷ „Menekülj tehát, ha valami zaklat, a templomhoz, a tanítókhöz, illetve a lelkivezetőkhöz, vagy a jámbor könyvekhez.” „Tanuld meg, hogy alá kell vetned magadat alázatosan a tudományban, vagy életszentségben alattadlevőknek is.” VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve.”) 43.

²⁴⁸ A Makula nélkül való tükör... cseh nyelvű forrásainak elemzését Kovács Eszter végezte el 2014-ben. A passióleírásokra lásd: KOVÁCS 2014, 33–65. (a hivatkozásokban további szakirodalommal és forrásokkal). A szenvedéstörténet – ismét csak roppant érzékletes – leírása talán nem véletlen, hogy egy klarissza apáca tollából született meg. Irodalomtörténeti források mellett az írott forrásokban szegény területeken (így a török miatt Magyarországon is) archaikus apokrif népi imádságok sora bizonyítja, hogy a XIII. századtól kezdve a ferences lelkiség és prédikációirodalom egyértelmű hatása mutatható ki a Krisztus szenvedését tárgyaló szövegekben. A ferences rend ezirányú hatására lásd: ÖZE–MEDGYESY 2005., MEDGYESY–ÖTVÖS–ÖZE 2013. valamint MEDGYESY 2009. Az archaikus apokrif népi imádságokban továbbélő, ferences eredetű passióleírások történetéhez és néprajzához lásd: ERDÉLYI 1999. és ERDÉLYI 2001.

²⁴⁹ VÉL Molnár István hagyaték 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve”) 65–85.

²⁵⁰ „A lelkiatyanak lángoló buzgósággal kell viseltetnie a lelket iránt. Törekedjék megismerni főleg ama szellemeket, melyek a lelkeket szokták zaklatni. Könnyen megismeri a lelket, ha alaposan megfigyeli, hogy a gonoszlelek, illetve a világosság anyala milyen érzelmeket szokott kelteni a lelkekben. Ezért teljes pontossággal végezze állandóan az elmélkedéseit és évenként a lelkigyakorlatait. Lapozd fel a többi jegyzetet is, melyekből világosan megértheted, hogy mit kell cselekedned.” VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve. 1655.”) 81.

A lelkigyakorlatos könyv nem volt egészen egyedi műfaj a pálos rendnél: Nagy Imrét megelőzte Teretius Gergely lengyel pálos spirituális teológiai munkássága, amely a bánfalvi novíciustester művével ellentétben utóbb nyomtatásban is napvilágot látott.²⁵¹ Ehhez hasonlóan közel harminc évvel később Meislseder Ferdinánd – szintén a három útra épülő – lelkigyakorlata is megjelent Bécsben (*Desertum asceticum...* Bécs, Leopold Voigt, 1683).²⁵² Ez utóbbi két okból is figyelemre méltó. Egyrészt azért, mert Nagy Imréhez hasonlóan Meislseder Ferdinánd is sopronbánfalvi novíciustester volt a lelkigyakorlat megírása idején, másrészt azért, mert a *Desertum asceticum* tartalmazza Nagy Imre kéziratának szövegét, továbbá átveszi annak tartalmi struktúráját, harmadrészt pedig azért, mert ugyanabban a nyomdában jelent meg, amely 1681-ben és 1682-ben is adott ki pálos szerzőségű műveket.²⁵³ Nagy Imre szövegének átvétele Meislseder munkájában nem folyamatos és nem szó szerinti: Meislseder helyenként a saját gondolataival egészítette ki a munkát, ami így gyakorlatilag magába olvasztotta Nagy Imre lelkigyakorlatát. A kiegészítések között szerepel például a kortárs és egyéb pálos spirituális munkákra – az említett Teretius Gergely lelkigyakorlatára, vagy éppen Gregorius Coelius Pannonius Regula-kiadására – történő hivatkozás,²⁵⁴ ennek fényében kissé különösnek hat, hogy Nagy Imrét viszont egy szóval sem említi, pláne, hogy a kötet megjelenésekor (1683) még élt, sőt, karrierje és hatalma csúcsa felé tartott, hiszen nem sokkal később, 1685-ben került a rend élére kormányzóként.

A lelkigyakorlatok összevetése szétfeszítené a jelen munka kereteit, ugyanakkor a további kutatások során fontos eredményeket hozhat a rendi lelkiség alapvonásainak megrajzolásához. A karakteres, nagy részben jezsuita ihletettségű pálos lelkiség nagy vonzerőt jelenthetett a rend utánpótlásának tekinthető generációk számára, különösen az olyan helyszíneken, ahol a világi lakosság lelkipásztori ellátását egy-egy pálos kolostor végezte – mint épp Sopronbánfalva környékén a nyugati határszélen. A Nagy Imre összeállításában született lelkigyakorlatoskönyv jelzi annak fontosságát, hogy a rend a középkori hagyományoknak megfelelően teret adott a szerzetesi élet hagyományos, remeteszellemű és kontemplatív formáinak is. A barokk kori megújulás tehát nem annyira eltörölte, mint inkább

²⁵¹ *Directorivm Spiritvalis Vitae...* (Krakkó, 1649.) valamint *Confessio Et Instrvctio Idiotae Sive Modvs Excipiendi Confessiones Sacramentales Rusticorum, Puerorum, in peccatis inveteratorum; ac ignorantium profectum in vita Christiana.* (Köln, 1661.) Az adatokat köszönöm Sarbak Gábornak.

²⁵² Később megjelent 1724-ben és 1776-ban is. (Az OSZK-ban az 1724-es kiadás hozzáférhető, ami egyúttal elérhető a GoogleBooks-on is.) A pálosok bécsi könyvkiadási gyakorlatához egy epizódként lásd: BOJTOS 2016c.

²⁵³ Leopold Voigt és a pálos könyvkiadás kapcsolatára később, a XVII. századi rendi szerzőket tárgyaló fejezetben még bővebben is visszatérünk.

²⁵⁴ MEISLSEDER 1724, 17. Ugyanítt hivatkozik jezsuita szerzők munkáira is. A kötet nem mellesleg német fordításban is napvilágot látott Joseph Müller fordításában 1733-ban. Joseph Müller: *Geistliche Einöde des erwünschen Erdreichs der betrachtenden Seel in dreye Weege... eingetheilet.* Wienerisch-Neustadt, Samuel Müller, 1733. (Adatok forrása: www.wordcat.org; letöltve: 2018. február 25.)

beoltotta és saját képi világa szerint újjáalkotta az egykori remetelelkiséget,²⁵⁵ ennek részletesebb megrajzolása azonban még szintén a jövő feladata lesz. Mindenesetre a lelkigyakorlatos könyv kéziratban maradásától függetlenül feltételezhető az, hogy jászói Nagy Imre a novíciusmesteri ténykedését ebben a szellemben végezte el. Ha pedig így történt, akkor a jelöltév során az újoncok fölverteződtek saját rendjük lelkiségének alapvonásai mellett a kétségkívül Róma és a jezsuiták hatását magán hordozó, egyetemes barokk szemlélettel is, és úgy kerültek a jezsuita vezetésű egyetemek padjaiba, hogy az ottani szellemi és lelki nyelvezet már nem volt idegen számukra.

Fogadalomtételtől a szentelésig: pálos növendékek tanulmányai és egyetemjárása

Oktatási lehetőségek a XVII. századi Magyarországon²⁵⁶

A kora újkori katolikus iskolareformot a trienti zsinat (1545–1563) vitte végbe, az iskolaszervezés élenjárója a frissen alakult jezsuita rend lett. Magyarországon az 1560-as, majd az 1611-es, Forgách Ferenc által összehívott zsinaton szó esett az alsófokú oktatás egyházi megszervezéséről, a szeminárium-alapítási kezdemények azonban gyorsabban, de legalábbis látványosabban értek célra.²⁵⁷ Ugyancsak ez a zsinat kulcsfontosságú az alsópapság egyházmegyei életének és kulturális szerepének megszervezése szempontjából.²⁵⁸

Magyarországon *iskolarendszer* tekintetében a – zömmel szabad királyi városokban működő – káptalani iskolák örökölték a humanista-skolasztikus (késő)középkori oktatást, a székes- és társaskáptalanok működését azonban nem lehetett zavartalanul átmenteni. Az ország legnagyobb egyházmegyéjének, az esztergomi érsekségnek társaskáptalanjai a korszakban megfelelődték, a metropolitai székhely és vele a székeskáptalan pedig Nagyszombatba költözött. Itt került sor a XVI. század közepén először a városi és káptalani iskola összevonására. Az egyházmegyék kötelékében fenntartott, átszervezett iskoláknál

²⁵⁵ Rónay György mutatta ki, hogy az első magyarországi barokk jezsuita szerzők lelkisége a középkori kódexirodalom misztikájához vezethető vissza. RÓNAY 1937, 648.

²⁵⁶ A fejezet egyes részei megjelentek korábban: BOJTOS 2016c; a korábbi tanulmányhoz képest azonban a fenti fejezet javított, bővített szöveg.

²⁵⁷ HERMANN 1973, 262. valamint MIHALOVICS 1900, 316. és 320.

²⁵⁸ A zsinat rendelkezik az új, trienti szellemű liturgikus könyvek kötelező használatáról is. PÉTERFFY 1741–1742, 208–210. MONOK 2003, 164.

azonban jóval gyorsabb és látványosabb eredményeket értek el a jezsuita rend iskolái. A Ratio Studiorum (1586, 1599) alapján működtetett, kollégium típusú iskolák rendkívül hatékonyak voltak: az oktatás fókuszába a humanista iskolák prioritásához hasonlóan a latin nyelv tökéletes átadása került. Az akadémiai tagozaton filozófiai stúdiumokat végeztek: első évben logikát, második évben fizikát, harmadik évben metafizikát tanultak.²⁵⁹ Hangsúlyos volt a jezsuita szerzők tollából származó munkák (latin nyelvkönyvek és teológiai értekezések) forgattatása is. A filozófiai stúdiumokat négy év rendszeres teológia követte (magyarországi viszonyok között gyakran csak 1–2 éves morálteológiai kurzusra volt lehetőség a hatalmas paphiány miatt). A megfelelő színvonal záloga a tanárok gondos képzése volt: a tanárnak magasabb egyetemi fokozattal kellett rendelkeznie, mint az általa tanított szint.²⁶⁰ Hierarchikus felépítése mellett a jezsuita oktatás tág keretet biztosított az önszerveződésnek is, ösztöndíjakkal motiválta a jó tanulókat, nem utolsó sorban pedig az egyházhoz és az uralkodóhoz hűséges, felelősségteljes alattvalókat nevelt a diákokból.

A magyarországi katolikus megújulás során a XVII. században folyamatosan napirenden volt az iskolaügy: mind a világiak, mind az egyháziak oktatása képében. (Közép- és felsőszintű oktatás mellett mezővárosi és falusi, katolikus plébániák mellett működő kisiskolák fölkarolása.) A tényleges helyzetről a század első harmadától megszorodó egyházmegyes canonica visitatiók nyújtanak reális képet, elsősorban a győri püspökség és az esztergomi főegyházmegye állapotainak tükrözésével.²⁶¹

A pálos növendékek többsége, mint a fentebbi fejezetekből látható volt, a Dunántúlról és Alsó-Magyarországról, azaz a győri püspökség és az esztergomi érsekség területéről érkezett. Nem véletlen az sem, hogy a magyarországi katolikus megújulásban élen járó két egyházmegye rendelkezett a korszak meghatározó oktatási intézményeivel. Mire a pálos konstitúciók revíziója lezajlott és megindult a bánfalvi noviciátus, addigra Győrött, Sopronban, Pozsonyban, Nagyszombatban és Bécsben is fontos oktatási intézmények álltak rendelkezésre.²⁶²

Pozsonyban „kisszeminarium” működött: az *Americanum* alapjait Lósy Imre érsek tette le, amikor 1642-ben védőszentje, Szent Imre herceg oltalmába ajánlva megalapította. Az egyházmegyes papnak készülő fiatalok számára a *nagyszombati egyetem* tűnt a

²⁵⁹ MÉSZÁROS 1981, 245–246.

²⁶⁰ MÉSZÁROS 1981, 246.

²⁶¹ Mészáros István idézi a nyugat-magyarországi barokk-kori, katolikus kisiskolák gyarapodását a canonica visitatiók alapján. Eszerint a győri egyházmegyében 1641 és 1674 között a plébániás mezővárosok száma egyenletesen nő: a kezdeti 6 mezőváros – 4 tanító létszám három évtized alatt 8 településen működő 8 tanárra emelkedik MÉSZÁROS 1981, 273–311.

²⁶² KÁDÁR 2010., KÁDÁR 2011., KÁDÁR 2012. valamint FAZEKAS 2014, 36–37.

legelérhetőbbnek, 1635-ös, pázmányi alapítását követően jezsuita irányítással kezdte meg működését. Az ország legnagyobb papnevelő intézete azonban a XVII. század közepén mégsem itt, hanem Bécsben volt: a *Pázmáneumban* képezték az egyházmegyes papi utánpótlás javát, itt tanult a legtöbb kispap. Kilencven százalékukat hamar fölszentelték, ezzel kiszélesedett az út a katolikus egyház restaurációja felé: jelentős részük egyházmegyes szolgálatot vállalt, mások pályája azonban tovább ívelt egy-egy stallumig, vagy akár püspöki szélig. A magyar klérus elitjét a század folyamán azonban vitathatatlanul a *római Collegium Germanicum et Hungaricum* adta. Az itt képzett papok közül kerültek ki a későbbi püspökök, teológusok, mecénások, politikusok a XVI. századtól kezdve egészen a XVIII. század végéig. Főpapokként felülről és közvetlenül befolyásolták mind egyházmegyéjük, mind a magyar katolicizmus életének alakulását általában.²⁶³

A wondorfi újoncképző 1646-os megnyitásakor a rendtagok számára már elérhető volt a *bécsújhelyi és lepoglavai rendi filozófiai akadémia*, ezért a gimnáziumi osztályok elvégzése után saját rendjük szervezetén belül maradvá folytathatták tanulmányaikat.²⁶⁴ A filozófiai évfolyamok abszolválását követően a fiatal szerzetes taníthatott a rend valamely gimnáziumában,²⁶⁵ és a bölcséleti képzés után teológiára lépő rendtagok előtt is ugyanúgy két lehetséges út állt, mint egyházmegyes pályatársaik előtt: a morális teológia (*casuistica*) elvégzése elsősorban a gyengébb képességű, vagy tanulásban kevésbé motivált szerzetesek számára volt nyitott, míg a tehetséges és ambíciózus fiatalokat a rendi előjárók támogatásával fölszívta a nagyszombati egyetem, vagy valamely külföldi egyetem. Működésének kezdetén a pázmányi alapítású nagyszombati hittudományi fakultás meglehetősen sok pálos növendéknek adott otthont. Az 1635 és 1684 közötti évtizedekben összesen kilencven fő fordult meg itt a rendből, ezek 80%-a (72 kispap) pedig 1655 és 1674 között.

Pálos alapítványi helyek külföldi egyetemeken

A rendtagok iskoláztatásának egyik legfontosabb lehetősége a rend alapítványi helyeinek kiaknázása volt. Már a késő középkorból tudunk külföldi peregrinációról egyes pálosok esetében, de a valódi, intézményes külföldi kapcsolatrendszer csak a XVI–XVII. század fordulóján épült ki, és ebben kulcsszerepet játszottak a jezsuiták által vezetett egyetemi

²⁶³ BITSKEY 1996.

²⁶⁴ KISBÁN 1940, 287.

²⁶⁵ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 38.

(„nemzeti”) kollégiumok. Azon rendtagok, akik számára az előjárók komolyabb képzést írtak elő, többnyire valamelyik középkori alapítású, de a trienti zsinat után jezsuita kézben lévő egyetemen szerezhették meg tudásukat, míg a kevésbé tehetségesek alapvető képzését a rend képes volt saját működési keretein belül biztosítani. (Az újjászervezést megelőzően többnyire valamely nagyobb kolostorban, esetleg az adott fiatal rendtárs noviciátusának helyszínén.)

Az 1578-ban létrejött Collegium Hungaricum – majd két évvel később a Collegium Germanicummal történő egyesítése után a Collegium Germanicum et Hungaricum – a pálos hallgatók római jelenlétének egyik központja volt, éppen úgy, ahogy a magyarországi klérusnak is innen került ki a legjava.²⁶⁶ A pálos rendi jelenlét a Városban ugyanakkor ennél sokkal korábbi: már a XV. században volt templomuk, sőt, 1454-ben V. Miklós nekik adta a Monte Celiön álló Santo Stefano Rotondo templomot, amely inentől fogva a – kiegészülve egy kis rendházzal – a rend állandó római székhelye volt. A reformációval és a szerzetesi fegyelem hanyatlásával magyarázható, hogy a Santo Stefano Rotondóból alakult meg utóbb a Collegium Hungaricum, amelyet hamarosan összevontak a Germanicummal. A pálosok ellenszolgáltatásként ingyenes alapítványi helyekhez jutottak négy pápai kollégiumban: Rómán kívül még Bécsben, Olmützben és Prágában.²⁶⁷ Annak ellenére, hogy ezeknek a helyeknek a betöltése szinte állandóan valamiféle nehézséggel vagy küzdelemmel járt, a pálosok római jelenléte például az 1600-as évek legelejétől szinte az abolícióig folyamatos marad.²⁶⁸ Épp így a többi helyszín is, különösen a prágai és olmützi egyetem népszerű volt. Bécsben a rendi források alapján többször is előfordult, hogy a helyek hosszabb-rövidebb ideig betöltetlenek maradtak²⁶⁹ – ennek ellenére több bizonyíték is arra utal, hogy a kevésbé intenzív intézményes kapcsolattartás mellett a szellemi kapcsolattartás jól működött a rend és a birodalmi főváros katolikus kulturális közege között.²⁷⁰ A bécsi egyetem relatív népszerűtlensége már csak azért is érdekes, mert az egyházmegyés papság utánpótlásának zöme itt, az 1623-ban alapított Pázmáneumban tanult.²⁷¹ Ehhez közel sem hasonlít azonban a

²⁶⁶ BITSKEY 1996, 43–50. különösen 43., valamint BITSKEY 1994, 6.

²⁶⁷ Galla 1940, 98–99. és KISBÁN 1940, 279. alapján idézi BITSKEY 1994, 7.

²⁶⁸ KISBÁN 1940, 282. és BITSKEY 1994, 9.

²⁶⁹ A jezsuiták olykor fegyelmi okokra hivatkozva bocsátottak el vagy utasítottak vissza pálos növendéket. KISBÁN 1940, 283–284.

²⁷⁰ Irodalom- és nyomdatörténeti adatok alapján a Bécsben nyomtatott pálos vonatkozású munkák a bécsi katolikus intézményekbe is elkerültek, többek között a Pázmáneumba.

²⁷¹ 1647–48 fordulójára az esztergomi főegyházmegye mintegy kilencven fős utánpótlásának több, mint fele tanult pázmánitaként Bécsben. A Pázmáneum hallgatóira vonatkozóan: FAZEKAS 2002., FAZEKAS 2003b.

pálos rend gyakorlata: bár már a XVI. századtól voltak alapítványi helyeik, mégsem vált annyira fontossá a képzés szempontjából, mint Nagyszombat vagy Róma.

Pápai támogatással tehát összesen tizenkét alapítványi hely állt a növendékek rendelkezésére, amelyet elvben 3–3 fővel osztottak el a négy egyetem között, gyakorlatban viszont Rómába a XVII. század közepétől úgy három-négyévente érkezett új alumnus, és csak 1740-től vált általánossá, hogy egyszerre két növendék tanuljon ott.²⁷² Az oktatás így minden esetben – hazai és külföldi helyszínt tekintve egyaránt – jezsuiták vezette intézménybe került. Kézenfekvőnek tűnik a kérdés: nem gyakorolt-e a rendre mindez oly mértékű hatást, hogy az döntően befolyásolta, netán veszélyeztette volna a saját rendjükhöz való hűséget. Noha a hatás mindenképpen megmutatkozik a szerzetesi (Rómából hazakerülve esetenként a főpapi) életpálya egyes elemeiben, ez inkább egységességet és a kortárs egyháziakkal való közös nevezőt jelentette, mint a saját szerzet jellegzetességeiről történő lemondást: magyarul tehát inkább járt előnyökkel, mint hátrányokkal. A pálosok pedig a század második felétől nem csak létszámukban váltak jelentőssé, hanem kiváltságaikat tekintve is: aligha volt olyan ambíció, amit egy tehetséges rendtag saját közössége keretein és lehetőségein belül maradván ne tudott volna kiteljesíteni.

Rendi oktatás itthon

A külföldi oktatás mellett a rend esetében jelentősek voltak a hazai tanulmányok is. A noviciátus felállításának kérdése mellett folyamatosan jelen volt már az újjászervezés éveiben a rendi képzési struktúra modernizálása és igazítása a trienti irányelvekhez, ezzel pedig szükségszerűen némiképp a jezsuita oktatáshoz.²⁷³

Galla Ferenc elemzése óta ismert, hogy a Propaganda Kongregáció a noviciátussal párhuzamosan Stassewsky Miklós generális perjel filozófiai iskola fölállításával is megbízta Bécsújhelyen: az intézkedés 1637-től napirenden volt, megszervezése azonban évekig húzódott,²⁷⁴ mire 1645-től (?) működni kezdhett. De a bécsújhelyi iskolánál hamar

²⁷² BITSKEY 1994, 8–9.

²⁷³ A megújítás és a noviciusképzés összefonódását lásd: GALLA 1941.

²⁷⁴ Sajnos ismét szembesülnünk kell a források és feldolgozások szövegében található ellentmondásokkal (néha önellentmondásokkal): noha Galla a római és részben a magyarországi (MNL-OL, E 153; EK Kézirattár; OSZK Kézirattár) források alapján úgy tartja, hogy a bécsújhelyi filozófiai iskola csak 1668-ban kapott önálló épületet és kezdte meg működését, a Liber Professorum Fratrum előszavában egyértelműen az áll, hogy Nagy Imre filozófiát tanított Bécsújhelyen a rend újoncainak. Galla az időrendet, különösen az egyes intézmények megszervezését illetően többször keveredik önellentmondásba, ez pedig a feldolgozások tekintetében is

fontosabbnak bizonyult a nagyszombati tanulmányi ház megszervezése: ezt látszik igazolni az a tény is, hogy a megszervezéssel (1653. november 1-jén nyílt meg az első tanév) gyakorlatilag egy időben hívták vissza Nagy Imrét bécsújhelyi filozófiatanárságából, és helyezték Wondorfra az újoncok mellé (1654. május közepe).²⁷⁵ A nagyszombati térfoglalás Ivanovics Pál generális helyzetfelismerésének köszönhető. 1651-ben megvásárolta az Erdődy-házat Erdődy Gábor özvegyétől, Amadé Judittól, majd a pápai kolostoralapító Csáky László adományából 1653-ra átépíttette. Tanulmányi házat (*residentia*) hozott létre, amely pálos szemináriumként működve kiegészítette és összefogta az egyetemen tanuló rendi növendékeket,²⁷⁶ hasonlóan a bécsi Pázmáneumhoz. A rendház historia domusának bejegyzései között már az első évektől fogva gyakran szerepelnek tanulmányi vonatkozású adatok.²⁷⁷ Az első tanévnyitáskor öt filozófus és öt teológushallgató²⁷⁸ számára volt hely, akiknek előljárója a tapasztalt Vanoviczy János, egykori germanista lett.²⁷⁹ Ettől az évtől fogva tehát a rend életében legalább annyira fontos szerepet töltött be Nagyszombat, mint a rendfőnöki székhely Máriavölgy, vagy mint a pálos újoncokra legelőször ható Sopronbánfalva. Vanoviczy Rómában formálódott, lendületes pasztorációt célzó szellemisége nagy hatással volt tanítványaira, és nem csak tanítványaira, de későbbi munkatársaira is. Galla Ferenc a pálos missziókat bemutató monográfiájában a missziók kiépülésének idejét

---

problematikussá teszi a rend megújulási, különösen az iskoláztatásra kiterjedő intézkedéseinek folyamatábrázolását. GALLA 1941, 204–205. Kisbán Emil ugyanakkor úgy tudja, hogy a bécsújhelyi filozófiai stúdiómot 1645-ben létesítették, első tanára Ederer Lajos volt, és az alábbi években működött: 1645–48; 1653–54; 1682–83; 1686–87; 1696–97, „a közbeeső időkben” pedig Lepoglaván zajlott ugyanez a filozófiaoktatás. KISBÁN 1940, 287.

²⁷⁵ A káptalanon kapja megbízatását. LPF f. 12v, ill. VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve.”), a káptalanról: EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 226r–231r.

²⁷⁶ 1653 és 1672 között a nagyszombati pálos tanulmányi háznak megközelítőleg azonos volt a funkciója a bécsi Pázmáneuméval. Mindkét ház szemináriumként működött és a közösségi együttélésre, valamint a spiritualitás kiterjesztésére tanította az ottlakókat, de nem folyt oktatás egyik intézmény falai között sem, mert azt a funkciót a városban működő jezsuita egyetem látta el.

²⁷⁷ MNL-OL E 153 96. doboz, Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia). A kötet gyakran tartalmaz egyetemi anyakönyv-típusú adatokat, az egyéb háztörténeti (pénzügyi, stb.) bejegyzések mellett. Az egyes növendékek említésekor gyakran hoz olyan információkat, amelyek a Liber Professorum Fratrumban is szerepelnek: az adatok átfedése másolást sejtet, ugyanakkor megjegyzendő, hogy a nagyszombati háztörténet kezdő dátuma (1653) két évvel korábbi, mint ahogyan Nagy Imre novíciusmester vezetni kezdi a fogadalmas könyvet. A kötet eleje foglalkozik a nagyszombati rendház történetével, majd az első pár oldal után fölbukkannak a folyó szövegben az oktatástörténeti vonatkozású adatok. Ezt követően az 1668-as évtől kezdve szerepel évenkénti összesítés az adott esztendő nagyszombati pálos hallgatóival, anyanyelvükkel-natiójukkal és évfolyamukkal, valamint helyet kap az év fontosabb eseményeinek rövid leírása is, többek között az 1674-es évnél megemlékezik Csepellényi György vértanúságáról. A század vége felé közelítve egyre gyakrabban másolja be a kéz a generális káptalani ülések oktatásügyi határozatait is, amelyek érinthetik a szemináriumot.

²⁷⁸ Kisbán összesen tizenkét növendékről tud, hivatkozás nélkül. KISBÁN 1940, 287.

²⁷⁹ GALLA 1941, 206.

Vanoviczy életén és személyiségjegyein keresztül mutatja be: jól kitapintható, hogy mennyire karizmatikus figura volt, talán nem túlzás, hogy kora legkiemelkedőbb pálosainak egyike.²⁸⁰

A tanulmányi ház 1673-ra önálló főiskolává nőtte ki magát. Kéry János, egy szintén Rómában tanult, kiemelkedő tehetségű rendtárs áldozatos munkájának köszönhetően megnyílt az első *studium generale*, amely egyetemi szintű filozófiai és teológiai képzést adott: innentől fogva a rend tagjai saját, fokozatot adó felkészítésben részesítették újoncaikat.²⁸¹ Az önálló képzés nagy előnye kétségkívül ez utóbbi, a fokozatszerzéshez nyíló út volt, hiszen 1674-től X. Kelemen pápa kiváltságának köszönhetően a pálosok filozófiai és teológiai doktori cím adományozására kaptak jogosítványt,²⁸² amit utóbb I. Lipót is megerősített.²⁸³ A promócióra ettől fogva a generális káptalani üléseken került sor, igaz, limitált létszámban: a teológus doktorok számát előbb tizenkét, majd 1757-től a magyar provinciára vonatkozóan tizennyolc főben maximálták.²⁸⁴

Létezett emellett a rendnek egy harmadik oktatási profilja: az 1638-ban alapított pápai pálos kolostorban világi ifjakat neveltek egészen a rend feloszlataáig, amikor a bencések átvették az iskolát. Noha az iskola alapítási ideje egyelőre ismeretlen, 1647-ben már biztosan működött, és eleinte valószínűleg filozófiát végzett, fiatal szerzetesek tanítottak.²⁸⁵ A pápai pálos gimnázium történetét és a hazai oktatástörténetben elfoglalt helyét Bakonyvári Ildefonz dolgozta föl önálló kötetben a XIX. század végén, elsősorban a XVIII. századi intézménytörténetre fókuszálva.²⁸⁶

Egyetemjárás²⁸⁷ 1646-ig

A fentiekben, noha adatsoraink meglehetősen hiányosak a korszakra vonatkozóan, önálló időegységként kezeltük az egységes rendi novícius nyilvántartást megelőző időszakról fennmaradt jegyzékeket. A következetesség jegyében, ám fenntartva továbbra is az alkorszak

²⁸⁰ GALLA 2015, 49–202.

²⁸¹ KISBÁN 1940, 287–288. valamint GALLA 1941, 209.

²⁸² EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 438r–439v, valamint X. Kelemen pápa privilégiumának módosítása: f. 440r.

²⁸³ EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 442r–443r.

²⁸⁴ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 40–41. A főiskolák belsőszervezetére vonatkozó XVIII. századi adatok ugyanitt: BAKONYVÁRI 1896 (1998), 41–45.

²⁸⁵ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 54.

²⁸⁶ BAKONYVÁRI 1896 (1998).

²⁸⁷ A korabeli oktatás sajátossága, hogy a jezsuita egyetemek és gimnáziumok gyakran összevont intézményként működtek – így kerülhet sor többek között arra, hogy az egyetemi matrikulákban szerepelnek a még gimnáziumi blokkhoz tartozó osztályok hallgatói, zömmel rhetorok és poeták. Az alábbiakban ezért az „egyetemjárás” tágan értelmezve mutatjuk be a pálos növendékek tanulmányait.

„kakukktójas” voltát érdemes megjegyezni, hogy az ekkorról ismert hatvanhárom fő noviciátusának helyszínéről vannak adatok, ami némileg szélesebb perspektívát nyújt a rend állapotáról, mint a Liber Professorum Fratrum, ami kimondottan csak a sopronbánfalvi novíciusokat rögzíti. A beöltözéstől a fogadalomtételig eltelt időt hat helyszínen tölthették el ekkor, és ahogyan a XVI–XVII. század fordulóján, úgy ebben a közel egy évtizedben is még döntően Lepoglava kolostorára hárult a rend utánpótlásnevelésének oroszánrésze, ezt követte Bécsújhely, majd az első magyarországi helyszín: Elefánt.

A fentebb említett okokból az 1646 előtt belépő rendtagok tanulmányainak elemzése meglehetősen nehézkes, egy-két figyelemreméltó adat azonban itt is akad. A hatvanhárom fős összlétszámból mindössze két fokozatszerzőt ismerünk: a római Collegium Germanicum et Hungaricumot megjárta Kolhankovicz Antalt,²⁸⁸ aki az örök városból (1648–1653) teológus doktorként tért haza,²⁸⁹ míg rendtársa, Obostreecz Jakab előbb a nagyszombati pálos szeminárium és jezsuita egyetem növendéke, utóbb pedig a prágai teológiai kar hallgatója volt. A cseh fővárosban szerezte meg teológus doktori fokozatát is,²⁹⁰ és a század második felében kőrösi perjel lett, végül Csáktornyán halt meg 1669-ben. Kolhankovicz 1647-ben iratkozott be Rómában logikára, majd felsőbb évfolyamokra lépve 1653-ig maradt az örök városban. Különös, hogy míg kortársa, Nagy Imre nevét pálos volta ellenére följegyezte az 1647-es első esztergomi főegyházmegyei sematizmus,²⁹¹ addig Kolhankoviczé nem került be a forrásba. A magyarázatot talán az jelentheti (bár ez is következtelésre vallana), hogy Kolhankovicz a veszprémi egyházmegyéből, nem pedig az esztergomi érsekségből származik.²⁹² Ezekben az években – éppen kettejük római tanulmányai kapcsán – a rendi vezetésnek úgy látszik, erősebben kellett lobbiznia a pálos helyekért, és csak hosszabb levélváltást követően kerülhetett sor a két növendék kiküldésére.²⁹³ A római tanulmányokat megelőzően lezajlott Kolhankovicz hármass vizsgálata, amelyben származására, felekezetére, családi helyzetére, korábbi tanulmányaira kérdeztek rá: a kikérdezés kérdéseit és válaszait a generális káptalani ülések határozatait tartalmazó kötetbe is átvezették.²⁹⁴ Eszerint paraszti származású, a nyitrai egyházmegyéből érkezett, szülei még protestánsok voltak, ő azonban a pápai pálos

²⁸⁸ A pálosok római tanulmányi jelenlétére a korábbi időszakból is van példa, ezt Bitskey István dolgozta föl (BITSKEY 1994, valamint BITSKEY 1996).

²⁸⁹ VERESS 1917, 49.

²⁹⁰ VARGA 2004.

²⁹¹ BOJTOS 2014a, 140.

²⁹² BITSKEY 1996, 245. Az esztergomi sematizmus ugyanakkor az összes alumnumst följegyezte, nem csak az esztergomiakat, sőt, nem csupán az 1647–48 fordulóján Rómában található növendékeket, hanem (más források alapján adatolhatóan) az 1650-es évek elején ott tartózkodókat is, Kolhankovicz hiánya ezért minden szempontból meglepő és indokolatlan. BOJTOS 2014a, 139–140.

²⁹³ KISBÁN 1940, 283.

²⁹⁴ EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 131r–v.

kolostorban katolizált. A humaniórákat a rend lepoglavai kolostorában abszolválta, a kikérdezés időpontjában éppen logikát hallgat a bécsújhelyi rendházban. Ajánlója és támogatója maga a generális (ekkor Borkovics Márton), a négy kisebb rendet még nem vette föl. A második-harmadik kérdéssort követően szerepel Kolhankovich vallomása is a leírtak, valamint Rómába készülő szándékának bizonyításaképp, amit végül Franciscus Pizzoni jezsuita páter tanúzott és erősített meg.²⁹⁵ Élete további alakulásáról sajnos nem sok adat áll rendelkezésünkre: Rómában töltött éveinek jelentőségét ráadásul elhalványítja az 1653-ban az ő helyére érkező következő pálos, Benkovich Ágoston személye.²⁹⁶ Egyetemjárás és tanulmányok tekintetében mindenképpen az 1646-tól kezdődő időszak lesz majd döntően fontos, kiváltképp a nagyszombati pálos szeminárium megnyitását (1653), valamint a studium generale fölállítását (1673) követően.

Oktatási intézmény helyszíne	Pálos növendék	Beiratkozások száma
Lepoglava	<i>Kolhankovicz Antal*</i>	1
Bécsújhely	<i>Kolhankovicz Antal*</i>	1
Prága	<i>Obostreecz Jakob*</i>	1
Nagyszombat	<i>Obostreecz Jakob*</i>	1
Róma	<i>Kolhankovicz Antal*</i>	1
összesen		5

Az 1637 és 1646 között belépő rendtagok egyetemjárása

(* több helyszínt is látogatott)

Egyetemjárás (1646–1652)

A jelen alfejezetben vizsgált években negyvennégy pálosból huszonegy esetében ismerjük a tanulmányok helyszínét. Nagyszombatban tanult közülük tizennyolc,²⁹⁷ négy híján az egyetemi matrikula is őrzi a nevüket. Az újoncok elsöprő többsége tehát a nagyszombati egyetemet látogatta, ami önmagában igazolja, hogy Ivanovics Pál jó döntést hozott, amikor megvásárolta a rendi növendékek számára a nagyszombati házat. Az intézkedés további

²⁹⁵ EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 131r–v. Ezt követően Abissó István ugyanilyen hármas vizsgálata is szerepel, ez utóbbi azonban a megállapítások helyett kérdéseket és feleleteket is rögzít. EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 136v–138r.

²⁹⁶ KISBÁN 1940, 286.

²⁹⁷ A nagyszombati teológiai kar anyakönyve szerint tizennégy pálos járt ide a vizsgált időszakban. KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 19. Keglevich Jánosról több forrás is írja nagyszombati tanulmányait, a teológiai kar anyakönyvében azonban nem szerepel: lehetséges, hogy a nagyszombati jezsuita gimnázium növendéke volt, nem az egyetemé, ennek azonban ellentmond az időrend.

hasznos mellékhatása volt, hogy a neveléssel párhuzamosan megalapozta a későbbi pálos jelenlétet is a városban. Tizennégy esetben volt Nagyszombat az egyetlen tanulmányi helyszín, négyen azonban más egyetemet is látogattak.²⁹⁸ A fiatalon meghalt Keglevich János esetében nem világos, hogy nagyszombati tanulmányai az egyetemet jelentik-e, hiszen a rendi források egy része említi a helyszínt, a teológiai kar anyakönyv azonban nem tartalmazza a nevét, és a kontrollforrások alapján föllátható időrend is csak részleges segítséget nyújt. Keglevich tanulmányai Grazban kezdődtek 1648-ban, ekkor tizennégy éves volt, és a gimnázium grammatikai blokkjának legfelső évfolyamát, a syntaxist végezte.²⁹⁹ A rendi források szerint 1654 késő őszen mint nagyszombati teológushallgató halt meg húsz évesen,³⁰⁰ a kettő között (?) pedig „újoncmestere és bölcselettanára” volt Nagy Imre – akit azonban 1653–54-ben még biztos, hogy filozófiatanári tisztségében találhatunk Bécsújhelyen.³⁰¹ Pappá szentelésére korai halála miatt nem biztos, hogy sor került.³⁰² Több helyszínen tanult Solári Jakab, Navetzan Menyhért és Némethy Ferenc. Solári 1645-ben, tizennyolc évesen iratkozott be Bécsbe,³⁰³ ezt követően 1651. február 14-én Olmützbe,³⁰⁴ de még ugyanebben az évben feltűnik Soláti Jakabként Nagyszombatban – igaz, róla nem derül ki, hogy pálos volt-e.³⁰⁵ Keglevich Jánoshoz hasonlóan fiatalon, még tanulmányai során meghalt Navetzan Menyhért, aki Lepoglaván, majd pedig Remetén végezte el a gimnázium felső osztályait, a humaniorát.³⁰⁶ És szintén Lepoglaván és Remetén tanult Némethy Ferenc, aki azonban utóbb, már pálosként (1652) tovább lépett a nagyszombati egyetemre.³⁰⁷

²⁹⁸ Vizsgált korszakunk elején az olmützi egyetemen szünetelt a tanítás a harminc éves háború eseményei miatt, az ide készülő hallgatókat a nagyszombati egyetem vette át: lehetséges, hogy a morvaként számontartott Koneczni Alexandert is ezért találjuk a nagyszombati alumnusok között. BOGNÁR-KISS-VARGA 2002, 39. Bedich Antal, későbbi bánfalvi novíciusmester rokona lehet a bécsi egyetemen tanuló, pázmánita alumnus Bedich Jakab, aki szintén modori – hungarus helyett slavus –: 1667-ben logikát, 1668-ban morális teológiát hallgat. KISSNÉ 2004, 123. és FAZEKAS 2003b, 101.

²⁹⁹ A grazi egyetemi anyakönyvben 1648-ban szereplő Keglevich János syntaxista volt a bejegyzés évében. VARGA 2004, 240.

³⁰⁰ EGGERER 1663, 360., és vélhetőleg ennek nyomán GYÉRESSY 1958, 192.

³⁰¹ U.o. A nagyszombati matrikulában nem szerepel, lehetséges, hogy Nagy Imrénél, a frissen felállított nagyszombati pálos házban kezdett el tanulni – Eggerer szerint teológiát –, és az egyetemre már nem tudott beiratkozni korai halála miatt (?); ugyanakkor viszont Eggerer tudni véli, hogy a téziseit a szüleinek dedikálta. EGGERER 1663, 360. „Philosophiam cum laude absolvisset” LPF 214v.

³⁰² GYÉRESSY 1958, 192.

³⁰³ Nem bizonyított, de minthogy mindkét alumnus „croata”, ezért valószínűsíthető az egyezés. Beiratkozása: 1645. november 23. KISSNÉ 2004, 374.

³⁰⁴ A megjegyzésben szerepel, hogy pálos fogadalmas (OSPPE professus). VARGA 2004, 304.

³⁰⁵ A nagyszombati teológiai kar anyakönyvében szerepel 1651-es beiratkozással Solati Jacobusként – talán torzult névvel, de azonos lehet a pálos Solári Jakabbal. KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 67.

³⁰⁶ „Ad studia sua humaniora continuanda missus est ad Novitiatum Lepoglavensium, ubi etiam professus est absoluto Novitiatu. Inde Remetam transmissus ad humaniora studia continuanda ibidem in Domino obdormivit primo aetatis flore.” LPF 310r. Fogadalma helyszínéül más rendi forrás Sopronbánfalvát jelöli meg, 1649. december 8-i dátummal. CP 1647–1786.

³⁰⁷ KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 69.

A korszakban kihasználatlanul maradt bécsi alapítványi helyekkel ellentétben Rómát ebből az időből többen is megjárták: a *Collegium Germanicum et Hungaricum* magyarországi növendékeit már részletesen feldolgozta Bitskey István.³⁰⁸ 1646 és 1652 között három³⁰⁹ germanista alumnusról van biztos tudomásunk: Benkovich Ágoston (1653–1658), Kébell Tamás (1651–1656) és Grieskircher Ferdinánd (1651–1653) képviselik ekkor a rendet Rómában. Benkovich életének római szakaszával (1653–1658) későbbi monográfiája, Véghseő Tamás foglalkozott, aki Vanoviczy János és Benkovich Ágoston római éveit vette górcső alá.³¹⁰

Utóbbinak tanulmányi ideje részben egybeesett a jezsuita Nádas János ténykedésével a *Collegium Germanicum et Hungaricum*-ban, 1651-től ugyanis a szeminárium spirituálisának segítője volt, és komoly tapasztalatokkal bírt mind a tanítás, mind a missziós lelkipásztorkodás terén. Művein és az oktatáson keresztül a korszak több egyházi méltóságára gyakorolt hatást. A Rómában töltött öt év alatt Benkovichnak is kialakult az a kapcsolati hálója, ami a germanisták többségére jellemzően utóbb működését és életét meghatározta. Társa volt például két pálos alumnus is: Kébell Tamás,³¹¹ valamint Bolla Péter (a rend későbbi római ügyvivője, azaz *procurator generalis*), de Véghseő Tamás rámutatott még egy érdekes adatsorra, aminek talán a pálos lelkiség egyes aspektusai szempontjából is kiemelkedő jelentősége lehet.

A római kapcsolódás dokumentálhatóvá teszi a XVII. századi magyarországi papi jellemnek egyik vonását, nevezetesen az üdvösség szemszögéből figyelt, és a rekatolizáció jezsuita retorikájától nem idegen hadi szerepvállalást.³¹² A pálosok történetében korábról, a századfordulóról is tudomásunk van arról, hogy a rendfőnök részt vett harcokban (1600-ban Kanizsa védelmében Bratulich Simon rendfőnök is kardot fogott), és ezt Nagy Imrének az 1663–64-es háborúskodásban történő tábori lelkészi szerepvállalás is megerősíti, amire

³⁰⁸ BITSKEY 1994. és BITSKEY 1996.

³⁰⁹ Veress Endre Matriculája, Bitskey István jegyzéke, valamint Véghseő Tamás Benkovich-monográfiája alapján 1647 és 1653 között Rómában tanult – a fenti felsoroláshoz képest negyedikként – Kolhankovich Antal pápai születésű pálos is, aki a veszprémi egyházmegyéből származott, ám a rendtagokat 1646-tól nyilvántartó jegyzékek nem említik őt. (BITSKEY 1996, 245. és VÉGHSEŐ 2007b, 114–115.) Veress értesülései szerint huszonegy évesen került Rómába 1647-ben, és 1653. szeptemberben távozott teológiai doktorként. VERESS 1917, 48–49. Ugyanez a Kolhankovich Antal – ezúttal a nyitrai egyházmegyéből származóként – fölbukkan a generális káptalanok határozati könyvében is, ahol Bécsből Rómába küldésének hármas vizsgálatát gyakorlatilag szó szerint bevezették a kötetbe. (EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 131r–136r.) Az első vizsgálat az életútjára irányul, itt derül ki róla, hogy protestáns szülők gyermeke, valamint hogy pápai kötődése miatt tűnhetett föl Rómában már veszprémi egyházmegyésként. Arra egyelőre nem tudunk megnyugtató magyarázatot adni, hogy a Liber Professorum Fratumból milyen okból maradhatott ki.

³¹⁰ VÉGHSEŐ 2007a, 193–198. A római tanulmányokra vonatkozó fenti összefoglalót innen vettem.

³¹¹ A sajátos, nem túl dicséretes pályát befutott Kébellnek a római tanulmányaihoz kapcsolódó levelezést lásd: EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 197v.

³¹² A fentiekben Véghseő Tamás példáit idézem, kiegészítő hivatkozásokkal. VÉGHSEŐ 2007a.

fentebb utaltunk. Benkovich egykori germanista társai közül azonban többen is kitűntek „vitézi” és „papi” eszmények megtestesítőjeként. Esterházy György (megh. 1663; germanista 1650 és 1654 között)³¹³ és Selley János (1629–1666; germanista 1653–1657)³¹⁴ a török elleni harcban esett el: előbbi épp az 1663-as téli hadjárat során; az 1650-es évek második felének két alumnusát, Parrádi Pétert és Dobis Istvánt pedig protestánsok ölték meg.³¹⁵ Esterházy György germanista (1650–54) a párkányi csatában halt meg 1663-ban, mint az esztergomi székeskáptalan által kiállított had kapitánya.³¹⁶ A missziós és hadi – tágabban katolikus és nemzeti – ügy iránti harckészség szellemi és lelki muníciójának egy része talán Rómából eredeztethető, egyúttal a magyar provincia – és részben a lengyel rendtartomány³¹⁷ – pálos hőseinek egyik jellemvonása. Később a század „szent” pálosait tárgyalva visszatérünk még erre a szála egy másik nézőpontból.

Róma legnagyobb erénye a tanárok kiválósága volt, hiszen itt a szerzetesnövendékek és a kispapok is a korszak legfelkészültebb (többnyire jezsuita) hittudósait hallgathatták. Ahogy fentebb, jászói Nagy Imre egyetemjárásakor már említettük, Benkovich idejében volt tanár az egyháztörténész Pietro Pallavicino Sforza, vagy a skolasztikus filozófus, Silvestro Mauro is. Ugyanígy nagy hatással lehetett minden alumnusra a közösségi élet is, nevezetesen a különböző kegyes társulatokban való részvétel. Benkovich Ágoston az Immaculata Kongregáció tagjaként vette ki részét aktívan a társulati életből 1656-tól fogva, majd rövid idő után kisebb tisztséget is kapott.³¹⁸ A kongregációban megélt spiritualitás kulcsfontosságú lehetett számára az 1656-os pestisjárvány idején: a halálos járványhoz való viszonyulás spirituális olvasatait folyamatosan formálta a halál közelségének élménye, és talán az sem túlzás, hogy ennek a hatása fedezhető föl Nagy Imre lelkigyakorlatának naturalisztikus leírásaiban is. A pestis a század folyamán a hitvédő-fegyverforgató magatartáshoz hasonlóan a pálos lelkiség meghatározó szimbólumává vált: a pestises betegek ápolása közben életét veszítő szerzetest gyakran ab ovo vértanúnak tekintették.³¹⁹

³¹³ BITSKEY 1996, 237.

³¹⁴ BITSKEY 1996, 259.

³¹⁵ MKL Parrádi és Dobis (online: www.lexikon.katolikus.hu letöltve: 2016. október 25.), mindkét szócikk hivatkozva Veress Endre Matriculáját. A kuruc küzdelmek két germanista vértanújához hasonló sorsban volt része ezekben az években több (zömmel rendi misszóban tevékenykedő) pálos rendtagnak is, mint például Török Márton, Szvetenay Miklós, vagy a legismertebb Csepellényi György. GYÉRESSY 1958, 194–210.

³¹⁶ MKL Esterházy György (online: www.lexikon.katolikus.hu letöltve: 2016. október 25.)

³¹⁷ Czesztochowa svéd ostromakor a pálos házfőnök, Kordeczki Ágoston védte meg a kolostort, aki meg is írta az ostrom történetét (*Nova Gigantomachia*, 1655).

³¹⁸ VÉGHSEŐ 2007a, 196–197. alapján.

³¹⁹ GYÉRESSY 1958, 187. Nagy Imre lelkigyakorlatos könyvében a halálról való elmélkedésben is megjelennek az emberi test – pestishez társított – pusztulásának képei. EK Kézirattár Ab 152, valamint VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és a halál könyve.”)

A római tanulmányok palettája nyomán Véghseő Tamás megjegyzi, hogy Vanoviczy János és Benkovich Ágoston egész életpályájára, rajtuk keresztül pedig a század pálos generációira is hatással volt Róma és a jezsuita jelenlét. A nevelés a hivatásbeli lelkületen válhatott mérhetővé, a század folyamán ugyanis azok a tulajdonságok és képességek értékelődtek föl a szerzetesi életeszmény meghatározásakor, amelyek a Collegium Germanicum et Hungaricum nevelési formáihoz vezetnek vissza bennünket.

Benkovich után érdemes szót ejtenünk Kébell Tamásról is, aki 1651 és 1656 között volt a Collegium növendéke.³²⁰ A Nagy Imre-féle anyakönyv folytatójának följegyzésében a Liber Professorum Fratrum őriz egy epizódot Kébell életéből, ami a szerzetesi életnek és hivatástudatnak némiképp az árnyoldalait rögzíti.³²¹ Eszerint miután tanulmányait befejezván Rómából hazatért,³²² novíciusmester volt Wondorfon,³²³ de „átadván magát az ördögnek”, lopott a rend több kolostorából. A följegyzés szerint nem kevés arany- és ezüstnemű, illetve pénz eltulajdonítása száradt a lelkén, amikkel utóbb Itáliába menekült. Ott elfogták és megbélyegezték, rábírták, hogy hazatérjen, de hiába tett esküt erre, újfent megszökött. A sorok írója – Nagy Imre? – szerint most is körbe-körbe vándorol.³²⁴

A harmadik germanista pálost, Grieskircher Ferdinándot 1649-től a nagyszombati egyetemen találjuk, és fokozatait is itt szerezte (*philosophus baccalaureus* 1650, *philosophus magister* 1651, *theologus baccalaureus* 1655),³²⁵ de tanulmányait megszakítva körülbelül két évet Rómában töltött 1651 és 1653 között.³²⁶ Római éveiről nem sok adat áll rendelkezésünkre. A generális káptalani üléseket megörökítő kötet csak annyit tud, hogy Kolhankovicz Antal és Grieskircher Ferdinánd pálosok egyszerre tértek haza Rómából 1653-ban, és Nagyszombatban folytatták tovább teológiai tanulmányaikat.³²⁷ 1653-as hazatérésüket Kolhankovich esetében a tanulmányi idő letelte okozta, hiszen eddigre már hat esztendeje tanult az örök városban, Grieskircher Ferdinánd pedig – sok társához hasonlóan – leromlott egészségi állapotára hivatkozva tért haza két esztendő után: ezért tűnhet föl tanulmányai kezdetén, valamint fokozatszerzésekor egyaránt a nagyszombati egyetem alumnusai között. (A novemberi tanévkezdés a mediterrán Rómában állandó esőt és tizenpárfokos hőmérsékletet jelentett, ami jóval hűvösebb és csapadékosabb, mint amihez Magyarországon hozzászoktak.)

³²⁰ BITSKEY 1996, 244.

³²¹ LPF f. 462r.

³²² VÉGHSEŐ 2007b, 114–115.

³²³ VÉL Molnár István hagyaték 25. doboz („Sopronbánfalva”).

³²⁴ LPF f. 462r.

³²⁵ KÁDÁR–KISS–PÓKA 2011, 64.

³²⁶ VÉGHSEŐ 2007b, 114–115.

³²⁷ EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 194v.

1651 és 1653 között tehát három pálos is a Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke volt egyidejűleg, a két alapítványi helyet ezek szerint rövid időre sikerült egy harmadikkal is megtoldani. Kolhankovicz és Grieskircher hazatérése után helyükre Benkovich Ágoston érkezett Kébell mellé.³²⁸

Oktatási intézmény helyszíne	Pálos növendék	Beiratkozások száma
Pozsony	<i>Kébell Tamás*</i>	1
Nagyszombat	Abissó István Acsády Bonifác Bedich Antal Eggerer András Egri György Gebhárt György <i>Grieskircher Ferdinánd*</i> Horváth Ádám Jambrehovics László <i>Keglevich János*</i> Klanchez Miklós Koneczni Alexander Kopp Viktor <i>Némethy Ferenc*</i> Perg Albert <i>Solári Jakab*</i> Szenczy Jeromos Vilkovich Justus	18
Graz	<i>Keglevich János*</i>	1
Bécsújhely (renden belül)	<i>Keglevich János*</i>	1
Bécs	<i>Solári Jakab*</i>	1
Olmütz	<i>Solári Jakab*</i>	1
Lepoglava (renden belül)	<i>Navetzan Menyhért*</i> <i>Némethy Ferenc*</i>	2
Remete (renden belül)	<i>Navetzan Menyhért*</i> <i>Némethy Ferenc*</i>	2
Róma	Benkovich Ágoston <i>Kébell Tamás*</i> <i>Grieskircher Ferdinánd*</i>	3
összesen		30

Az 1646–52 között belépő rendtagok egyetemjárása

(* több helyszínt is látogatott)

A pontosabb végzettségről hat esetben van tudomásunk: philosophus baccalaureus Perg Albert és Vilkovich Justus, mindketten Nagyszombatban szereztek fokozatukat, valamint magister szintén Nagyszombatból Némethy Ferenc. Babérkoszorús teológus ugyancsak

³²⁸ VÉGHSEŐ 2007b, 114–115. és 126.

Nagyszombatból Eggerer András, valamint ugyanilyen fokozatát feltehetően Rómában szerezte Grieskircher Ferdinánd. Az egyetlen teológus doktor Jambrehovics László, aki utóbb a rendi főiskolává fejlesztett nagyszombati tanulmányi ház, azaz a studium generale első teológusprofesszora is lett.

A források tizenhárom esetben ismerik az elvégzett évfolyamot is, ebből négyhez társulnak fokozatok, amelyet fentebb ismertettünk. Teológushallgatóként halt meg, tehát biztosan abszolválta a filozófia osztályait Keglevich János; morális teológiát végzett Solári Jakab; a teológia első évfolyamáig biztosan eljutott Abissó István, Koneczni Alexander, Szenczy Jeromos és a philosophus magister Némethy Ferenc. A teológia harmadik évfolyamát abszolválta Egri György és Acsády Bonifác; és feltehetően mind a négy teológiai évfolyamot elvégezte Bedich Antal, valamint a három babérkoszorús teológus – Vilkovich Justus, Grieskircher Ferdinánd és Eggerer András – végül pedig a negyedik év végén doktori címet szerző Jambrehovics László is.

Fokozat	Pálos szerzetes	Elvégzett évfolyam
th. dr.	Jambrehovics László	th4
th. bacc.	Eggerer András	th4
th. bacc.	Grieskircher Ferdinánd	th4
ph.mag.	Némethy Ferenc	th1
ph.bacc.	Perg Albert	[n.a.]
ph.bacc.	Vilkovich Justus	th4
[n.a.]	Bedich Antal	th4
[n.a.]	Keglevich János	th1?
[n.a.]	Solári Jakab	th.mor.
[n.a.]	Abissó István	th1
[n.a.]	Koneczni Alexander	th1
[n.a.]	Szenczy Jeromos	th1
	<i>[n.a.]</i>	30 fő
	<i>fokozattal rendelkezik</i>	6 fő
	<i>elvégzett évfolyama ismert</i>	11 fő

Összesítés az 1646 és 1652 között belépő negyvennégy fő pálos elvégzett évfolyamairól és fokozatszerzéséről

Egyetemjárás (1653–1672)

A nagyszombati tanulmányi ház megszervezésétől eltelt két évtized jól mutatja a pálosok és a hazai felsőoktatás kapcsolatának szorosabbra fűződését. Már a sopronbánfalvi noviciátus kezdetétől fogva – mint fent láthattuk – fontos szerepet töltött be az első magyarországi

egyetem, Nagyszombat, ez pedig az 1653 és 1672 közötti években csak fokozódott. Noha a vizsgált két évtizedben ismert 159 főnek alig egyharmadáról derültek ki pontosabb tanulmányi adatok, az arányokat ez az ötvenkilenc fő (a továbbiakban a 100%) is viszonylag pontosan kirajzolja.

Ahogy fentebb, úgy jelen esetben is megmutatkozik a tanulmányi helyszínek közötti kapcsolat. Kébell Tamáshoz és Grieskircher Ferdinándhoz hasonlóan két vagy több helyszínen megfordult az ötvenkilenc fő 18%-a, összesen tizenegy fő, legtöbbször azonban többnyire csak a nagyszombati egyetemet és pálos szemináriumot látogatta. Változó kombinációban kerülnek elő az intézmények: olyan törvényszerűséget, mint ami a világi papság esetében kimutatható – hogy tudniillik a tehetséges pázmánita növendékeket idővel Rómába küldik³²⁹ –, a pálosok által látogatott egyetemek esetében egyelőre nem sikerült megállapítani. A már ismert Pozsony, Nagyszombat és Róma mellett az 1653 és 1672 közötti adatokban feltűnnek a bécsi növendékek is, valamint a Habsburg Birodalom három további jezsuita irányítású egyeteme: Graz, Olmütz és Prága. A rendelkezésre álló adatok alapján meglepően alulreprezentált, de elképzelhető, hogy a rendi utánpótlás számára a bécsújhelyi és lepoglavai filozófiai akadémia jelenthette a legnépesebb bázist.³³⁰

A képzés minőségének hierarchiájára óvatosan következtethetünk a fent említett tizenegy szerzetes esetében a látogatott helyszínek sorrendje alapján. Széchényi Pál, a később családi kapcsolatainak és tehetségének köszönhetően jó karriert befutott novícius Sopronbánfalva után Nagyszombatba került, majd Veress Endre adattára szerint a bécsi egyetemen folytatta tanulmányait,³³¹ és innen került tovább 1665-ben Rómába, ahol 1671-ig tartózkodott.³³² Ugyancsak Bécsben került először egyetemre a kevésbé ismert Gvasient (más névváltozatokban Quarient vagy Kvarichet) Felicián, világi nevén Kristóf), aki a filozófia három évét még rendbe lépése (1667) előtt abszolválta itt, majd a nagyszombati pálos szemináriumban végezte el a teológiát.³³³ Fordított irányú utat járt be az idősebb Turkovich-fivér, Mátyás, valamint Skaramnez Ádám. Mindketten Nagyszombatban kezdték tanulmányaikat, ahonnan Bécsbe kerültek: előbbi 1656 és 1661 között volt Nagyszombatban, a teológia második évéig maradt, megszerezve közben ugyanitt a filozófus magiszteri címet,

³²⁹ BITSKEY 1996, 80–81.

³³⁰ E két kolostor matrikulái, ha vannak, árnyalhatnák a képet.

³³¹ „...Studuit in coenobio Vondorfensi, philosophiam vero Viennae”. VERESS 1917, 62–63.

³³² BITSKEY 1996, 261.

³³³ „Philosophiam in saeculo absolvit Viennae” MNL-OL E 153 96. doboz, Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) f. 32v.

ezt követően Bécsbe került 1664-ben.³³⁴ Utóbbi 1658-tól 1660-ig volt Nagyszombatban, mielőtt Bécsbe került volna.

Sauerer Menyhértnek és Kolecsány Ádámnak szintén a második állomás volt Nagyszombat: mindketten a rend lepoglavai filozófiai iskolájából léptek tovább ide. Előbbi 1664-ben öltötte magára a rendi habitust, ezt követően néhány évre szem elől tévesztjük, az évtized végén azonban már a nagyszombati egyetem elsőéves teológus hallgatóinak sorát gyarapítja a pálos tanulmányi ház tagjaként (1669), megszerezve ezzel egy időben a filozófiai magiszteri címet.³³⁵ Kolecsány – bár egy évtizeddel korábban lép a lepoglavai akadémiáról a nagyszombati egyetemre – eredményesebb hallgatónak bizonyult. 1659 és 1662 között ugyanis teológiai tanulmányaiban olyannyira előrehaladt, hogy a négy évfolyam elvégzésének eredményeképpen³³⁶ utóbb az 1687-ben tartott rendi nagykáptalanon két rendtársával együtt teológiai doktori címet kapott.³³⁷

Ismét csak fordított utat járt be Balassa Atanáz, a század második felének fontos misszionáriusa. Sopronbánfalvi fogadalomtétele (1655) után vélhetően Nagyszombatban kezdte tanulmányait,³³⁸ majd innen lépett tovább az olmützi egyetemre 1656-ban,³³⁹ ahol a filozófiai magiszteri címig biztosan eljutott, de Galla Ferenc tudni véli, hogy utóbb a teológiai doktori címet is megszerezte.³⁴⁰ Kupinich Máté későbbi magyar provinciális 1670-ben filozófushallgatóként került a prágai Károly Ferdinánd egyetemre,³⁴¹ ahol baccalaureus fokozatot is szerzett, majd hazatérve több év tanítás után³⁴² a fent említett Kolecsány Ádámmal együtt, az 1687-es máriavölgyi nagykáptalanon kapott teológiai doktori címet.³⁴³ A fiatalabb Turkovich-fivér, Adalbert (1646–1732) ugyancsak Olmützben tanult, filozófus magiszteri fokozatot szerzett 1667-ben,³⁴⁴ majd még ugyanebben az esztendőben Rómába került, ahol 1671-ig a teológia négy évfolyamát is elvégezte.³⁴⁵ Fokozatszerzésére – vélhetően annak egyébként is költséges volta, valamint a Magyarországtól való távolság miatt – azonban nem az örök városban, hanem már hazájába visszatérve került sor. A frissen megnyíló

³³⁴ KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 75.

³³⁵ KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 96.

³³⁶ KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 80.

³³⁷ KISBÁN 1938, 269.

³³⁸ DAP II., 34.

³³⁹ VARGA 2004, 202.

³⁴⁰ GALLA 2015, 106. (további hivatkozások nélkül).

³⁴¹ VARGA 2004, 176.

³⁴² MNL-OL E 153 96. doboz, Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) f. 146r, valamint KISBÁN 1938, 275–276.

³⁴³ KISBÁN 1938, 269.

³⁴⁴ VARGA 2004, 204.

³⁴⁵ BITSKEY 1996, 263.

nagyszombati pálos studium generale egyik első teológusdoktorává lett 1674-ben,³⁴⁶ 1677-től pedig maga is aktívan részt vett a nagyszombati képzésben.³⁴⁷

Ketten a vizsgált korszakból nem csak két egyetemet látogattak: Bolla Péter és Ladányi László is megfordult Nagyszombatban, Bécsben és Rómában, igaz, eltérő sorrendben és időpontban. Bolla Péter (1633–1700) már három esztendeje látogatta a nagyszombati egyetemet, amikor 1654-ben, vélhetően filozófiai magiszteri fokozatszerzése után úgy döntött, belép a rendbe. 1655-ben tett örökfogadalmat Sopronbánfalván, majd a következő évben – még mindig Nagyszombatban – beiratkozott a teológia első évfolyamára,³⁴⁸ ahonnan következő évben Rómába került (1657–1661).³⁴⁹ Végül 1666-ban, egyelőre ismeretlen motivációk folytán a bécsi egyetemen találjuk. Turkovich Adalberthez hasonlóan Bolla is kiveszi részét az utánpótlásnevelésből: 1671-ben mint a nagyszombati ház superiorja tűnik föl.³⁵⁰ Ladányi László (1640–1712) esetében még érdekesebb képet kapunk: a humaniorákat a soproni jezsuita kollégiumban, valamint Bécsben végezte, innen került tovább Nagyszombatba a logika és fizika évfolyamára,³⁵¹ végül Rómába, ahol 1662 és 1667 között vélhetően elvégezte a teológia négy évfolyamát is.³⁵² A század végén sopronbánfalvi novíciustmesterként tért vissza az oktatásba.³⁵³

³⁴⁶ MNL-OL E 153 96. doboz, Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) f. 47v.

³⁴⁷ MNL-OL E 153 96. doboz, Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) f. 146v., valamint EK Kézirattár Ab 154, Tom. II. p. 151. (Mallechich Gáspárral együtt volt teológiaprofesszor). Később nem csak tanárként, hanem a nagyszombati rendház perjeleként is szerepet vállalt (1720–1722).

³⁴⁸ KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 66.

³⁴⁹ BITSKEY 1996, 233.

³⁵⁰ MNL-OL E 153 96. doboz, Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) f. 173r, valamint f. 74r. és f. 146r.

³⁵¹ GALLA 2015, 128.

³⁵² BITSKEY 1996, 247.

³⁵³ VÉL Molnár István hagyaték, 25. doboz („Sopronbánfalva”).

Oktatási intézmény, egyetem	Pálos növendék	fő
Sopronbánfalva → Nagyszombat → Bécs → Róma	Széchenyi Pál	1
Bécs → Nagyszombat	Gvaisent Felicián	1
Nagyszombat → Bécs	Turkovich Mátyás Skaramnez Ádám	2
Lepoglava → Nagyszombat	Sauerer Menyhért Kolecsány Ádám	2
Nagyszombat → Prága	Kupinich Máté	1
Nagyszombat → Olmütz	Balassa Atanáz	1
Olmütz → Róma → Nagyszombat	Turkovich Adalbert	1
Sopron → Bécs → Nagyszombat → Róma	Ladányi László	1
Nagyszombat → Róma → Bécs	Bolla Péter	1
	<i>összesen</i>	11

Az 1653–72 között belépő rendtagok közül a több helyszínen tanuló pálosok (11 fő) egyetemjárása

A rendelkezésre álló adatok szerint a rendtagok többsége csupán egyetlen egyetemet vagy főiskolát látogatott, mielőtt hivatásgyakorlását megkezdte volna. Az intézmények sorában *Graz* (Horváth Bernát), *Olmütz* (Mrusko Benedek, Mokossy Lőrinc, Kos Domokos), *Bécs* (Bezlaus János és Mayr János), *Lepoglava* (Szvetenay Miklós) és *Pozsony* (Zebrich Gellért, Benkovich János) egyaránt föltűnik, vitathatatlan azonban, hogy a legtöbben a *nagyszombati egyetemre* iratkoztak be (39 fő),³⁵⁴ összességében tehát az előző, 1646 és 1653 közötti időszakhoz hasonlóan a pázmányi alapítású jezsuita egyetem formálta relatíve legnagyobb mértékben az új pálosrendi hivatásokat.

Amellett, hogy a rendnek volt kolostora a városban, a „hazai” iskoláztatás vélhetően még az alapítványi római, olmützi és bécsi helyeknél is összehasonlíthatatlanul költséghatékonyabb volt, a rend számára talán megnyugtató lehetett, hogy utánpótlását – amennyiben a lepoglavai és bécsújhelyi filozófiai akadémiákról kikerül – még mindig ellenőrizhető távolságon belül tudhatja. A nagyszombati teológiai kar anyagönyve és a nagyszombati pálos kolostor levéltárának részeként fennmaradt forrás névanyaga nincs minden esetben fedésben egymással: a rendi adminisztrációnak ugyanakkor vélhetően nagyobb érdekében állt a pontos adatrögzítés, mint a nagy létszámú egyetem vezetése részéről,

³⁵⁴ Sesták Adrián; Maróthi Mihály; Kirchbauer Antal; Molitor (Molnár) Mátyás; Leitpold Benedek; Vizsocsányi Márton; Maczonkay András; Kerlay Cherlay Vazul; Valkovich Hilarion; Starustek Gergely; Kneskovich István; Bezenyey Márk; Fejérváry Imre; Kvassay István; Gelazin Ágoston; Pregl Ambrus; Meislseder Ferdinánd; Alvernia Konrád; Alxinger Ferenc; Schreter Bernát; Enyiczkey (Lenau) István; Skolny Elek; Notasy Vince; Weiskopf Elek; Velesiczki Atanáz; Playér Jácint; Lányi László; Török Márton; Brezány László; Sütő Lőrinc; Branik György; Sagl Lipót; Bedich Ferenc; Kerznarich György; Danckl Károly; Fabián István; Damián Ágoston; Graber Lipót; Peczeli Ince

mindenesetre az 1653-tól vezetett forrás bejegyzéseiben csaknem minden évben megtalálhatók a rendi hallgatói névsorok,³⁵⁵ amelyek jól kiegészítik az egyetemi matrikulák adatait.

Összességében elmondható, hogy a rendi tanulmányok az előző korszakhoz képest változatosabb, szélesebb spektrumot ölelnek föl: a nagyszombati jelenlét megszilárdításával és döntő jelentőségűvé válásával párhuzamosan a sopronbánfalvi novíciusok képzési perspektívája némileg kitágult, ebben számszerűsíthető módon leginkább a Cseh- és morvaországi egyetemek – Prága és Olmütz – jelennek meg, ugyanakkor Pozsony és Graz is fölbukkan a pálos filozófiai iskola, Lepoglava mellett. A vizsgált időszakból csak kevés, mindössze négy főről ismerjük római egyetemjárásának tényét. A százötvenkilenc fős, de főként a fenti ötvenkilenc fős adatbázisnak ez a korábbinál jóval kisebb számaránya. Ha figyelembe vesszük ugyanakkor, hogy a fent tárgyalt Turkovich Albert, Bolla Péter, Ladányi László és Széchényi Pál mellett több pálosnak is zajlanak még római stúdiumai azok közül, akik 1646 és 1652 között léptek a rendbe, ez a létszám kiegészül még néhány fővel (Kolhankovicz Antal 1647–1653, Kébell Tamás 1651–1656, valamint a Liber Professorum Fratrumból egyelőre tisztázatlan okból kimaradó Kéry János,³⁵⁶ a későbbi generális perjel, aki 1658–1662 tanult az örök városban).

Oktatási intézmény helyszíne	Pálos növendék	Beiratkozások száma
Pozsony	Benkovich János Zebrich Gellért	2
Sopron	<i>Ladányi László*</i>	1
Prága	<i>Kupinich Máté*</i>	1
Bécs	Bezlaius János Mayr János <i>Széchényi Pál*</i> <i>Gvaisent Felicián*</i> <i>Turkovich Mátyás*</i> <i>Bolla Péter*</i> <i>Ladányi László*</i>	7
Nagyszombat	<i>Gvaisent Felicián*</i> <i>Turkovich Mátyás*</i>	47

³⁵⁵ MNL-OL E 153 96. doboz, Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia).

³⁵⁶ Az okokat keresve egyelőre egyetlen magyarázattal szolgálhatunk, bár ez sem válaszol meg minden kérdést. Kéry János, annak ellenére, hogy észak-magyarországi nemesi családból származott, feltehetően nem Sopronbánfalván végezte a jelöltét, hanem Lepoglaván, ahol később fogadalmait is letette. A Liber Professorum Fratrum csak a bánfalvi novíciusokat rögzítette, így tehát Kéry bármennyire is szinte legfontosabb figurája a század rendtörténetének, kimaradt a disszertáció fő forrásául szolgáló kéziratból. (A későbbiekben a magyar rendtartomány életére vonatkozóan tervezem bővíteni a feldolgozás horizontját.) Amennyiben viszont Horvátországban telt a novíciuséve, úgy elképzelhető, hogy a Zrínyiekkel való ismeretsége ekkortól datálható, azaz itt kezdődött az a bizalmi kapcsolat, amelynek tetőpontja Kéry János közismert gyászbeszéde lett a költő Zrínyi Miklós temetésén.

	<i>Sauerer Menyhért*</i> <i>Kolecsány Ádám*</i> <i>Kupinich Máté*</i> <i>Balassa Atanáz*</i> <i>Ladányi László*</i> <i>Bolla Péter*</i> (további 39 fő ³⁵⁷)	
Róma	<i>Széchényi Pál*</i> <i>Turkovich Adalbert*</i> <i>Ladányi László*</i> <i>Bolla Péter*</i>	4
Olmütz	<i>Turkovich Adalbert*</i> <i>Balassa Atanáz*</i> Mrusko Benedek Mokossy Lőrinc Kos Domokos	5
Graz	Horváth Bernát	1
Lepoglava	<i>Sauerer Menyhért*</i> <i>Kolecsány Ádám*</i>	2
	összesen	70

Az 1653 és 1672 között belépő rendtagok tanulmányi helyszínei és a beiratkozások száma összesen

(* több helyszínt is látogatott)

Az egyetemjárás mellett a megszerzett egyetemi fokozatok és a legmagasabb elvégzett osztály is árulkodhat a rendtagok képzéséről. A fokozatszerzők ismert létszáma – ahogyan a legtöbb esetben, úgy most is – némileg alacsonyabb azokénál, akikre vonatkozóan tudjuk az egyetemjárás helyszínét vagy az elvégzett legmagasabb osztályt. A fokozatszerzésre vonatkozó adat negyvennégy esetben ismert vagy feltételezhető, ez a létszám azonban Landor László kivételével fedésben van azzal a főt ismertetett ötvenkilencel, akiknek tudjuk az egyetemjárása helyszínét. Hasonló a helyzet az elvégzett évfolyamok tekintetében: ötvenkét pálosnak tudjuk a legmagasabb (?) elvégzett osztályát, közülük pedig csak nyolc esetben nem rendelhető hozzájuk legalább feltételezett fokozat.

A fenti létszámból tizenhat esetben rendelkezünk csak a fokozatra vonatkozó biztos adatokkal: a fennmaradó esetekben azonban csak az elvégzett évfolyamuk alapján következtethetünk arra, hogy milyen címig juthatott. A biztos fokozatszerzők között hét

³⁵⁷ A rendelkezésre álló adatok szerint a harminckilenc fő mindegyike csak a Nagyszombatban tanult, jöllehet adott esetben más-más intézményben: azok ugyanis, akik az 1660-as évek vége felé döntöttek a pálos hivatás mellett, a tanulmányaik egy részét már talán 1672 után, tehát a nagyszombati pálos studium generale működésének első éveiben végezték, így a városban tanuló hallgatókat e szempont szerint két részre oszthatjuk, és további differenciálásra adhat okot, hogy az a kis számú szerzetes, aki még rendbe lépését megelőzően, világi hallgatóként végezte a tanulmányait valamely egyetemen. A táblázatban létszám szerint említett harminckilenc fő névsorát lásd a fentebbi jegyzetek között.

theologus doctor van (Landor László, Ladányi László, Turkovich Adalbert, Széchényi Pál, Kolecsány Ádám, Kupinich Máté és Balassa Atanáz), hat *theologus baccalaureus* (Kos Domonkos, Mokossy Lőrinc, Sagl Lipót, Meislseder Ferdinánd, Kvassay István és Fejérváry Imre), négy *philosophus magister* (Valkovich Hilarion, Pregl Ambrus és Sauerer Menyhért), valamint két feltételezett *philosophus baccalaureus* (Török Márton és Maczonkay András). Az elvégzett osztályok alapján pedig további huszonhárom pálos esetén tehetjük föl, hogy legalább *philosophus magisteri* címmel rendelkezett.

A teológiai fokozatszerzők nagy része elsősorban a rendhez, és csak azután valamely egyetemhez kötődik: Turkovich Albert bár Olmützben és Rómában végezte tanulmányait, a teológia negyedik évfolyamának abszolválása után nem került sor promócióra az örök városban, ugyanakkor a nagyszombati pálos studium generaléhoz kapcsolódó doktorráavatási joggal élve 1674-ben az intézmény az elsők között ítélte neki a fokozatot. Hozzá hasonlóan Széchényi Pált bécsi, majd római tanulmányait követően az 1675-ös máriavölgyi rendi nagykáptalanon avatták teológia doktorrá (rendtársával, Jambrehovics Lászlóval együtt).³⁵⁸ Ugyancsak rendi nagykáptalanon nyerte el fokozatát Kupinich Máté és Kolecsány Ádám, továbbá Olmützben doktorált Balassa Atanáz.³⁵⁹ Landor László fokozatszerzésére vonatkozóan nem ismerjük a helyszínt, de feltételezhető, hogy őt is a renden belül emelték a doktorok közé. A teológus doktorok között egyedül Ladányi László nyerte el címét római tanulmányai végén, Rómában.³⁶⁰

A megszerezhető fokozatok közül a legnagyobbal rendelkezők, így a fenti hét személy is értelemszerűen végigjárták az egyetem összes évfolyamát, mire eljutottak ideig, ugyanakkor nem ritka, hogy a fokozat és az elvégzett osztály nincs összefüggésben. A teológiai baccalaureusok körében is találkozhatunk ilyen esettel: Meislseder Ferdinánd bár elvégezte a spekulatív teológia négy évfolyamát, a doktori cím helyett mégis csak babérkoszorúig jutott.³⁶¹ Rajta kívül még ketten jártak hasonló cipőben: Fejérváry Imre és Sagl Lipót is négy évfolyamot tudhatott maga mögött (mindketten Nagyszombatban), mire baccalaureusok lettek. A szintén nagyszombati alumnus Kvassay István azonban két hittudományi évfolyam abszolválásával kapta meg ugyanezt, míg további két olmützi növendék, Mokossy Lőrinc és Kos Domokos legmagasabb évfolyamára csak közvetett forrásból következtethetünk.

³⁵⁸ EK Kézirattár, Ab 154, Tom. II. p. 6.

³⁵⁹ GALLA 2015, 106.

³⁶⁰ VERESS 1917, 59. („finita theologia in qua bene profecit, uti etiam in pietate ac moribus”).

³⁶¹ KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 95.

Az egyházmegyes papság körében gyakoribb, hogy inkább a filozófiai fokozat megszerzéséről rendelkezünk adatokkal, mintsem a teológiáiról, mint ahogy gyakoribb is volt, hogy valaki a filozófiai stúdiumokat végigjárta és fokozattal zárta – a pálosok esetében azonban a filozófiai fokozatszerzésre vonatkozó adataink nem érik el a teológusokét. *Filozófus magiszteri* címmel mindössze négyen, Saurer Menyhért, Turkovich Mátyás,³⁶² Pregl Ambrus és Valkovich Hilarion rendelkeznek, közülük azonban kitűnik Sauerer, aki lepoglavai, majd nagyszombati tanulmányaiban a spekulatív teológia negyedik évfolyamáig jutott, szemben rendtársaival, akik korábban léptek ki az egyetemről. Fokozatszerzését sajnos nem ismerjük, de bizonyosan négy évfolyamnyi teológiát abszolvált a Nagyszombatot, Rómát, majd Bécset megjárta Bolla Péter, akinek fontos szerep jutott a rend XVII. századi történetében.³⁶³

Azok közül, akiknek elvégzett évfolyamát ismerjük, legtöbben a nagyszombati studium generalét látogatták, ahol évről évre fölbukkan nevük az egyes évfolyamokban. Négy teológiai osztályt abszolvált Damián Ágoston és Maczonkay András, valamint a fent említett Bolla Péter. Három évfolyamig jutott Kneskovich István, Bezenyey Márk és Skaramnez Ádám; két évet végzett kilenc pálos (Player Jácint, Skolny Elek, Schreter Bernát, Leitpold Benedek, Brezány László, Danckl Károly, Fábíán István, Graber Lipót és Turkovich Mátyás), végül tizenhárman az első évfolyam után eltűnnek a szemünk elől (Mruskó Benedek, Seszták Adorján, Starustek György, Gelazin Ágoston, Alxinger Ferenc, Nótásy Vince, Velsiczki Atanáz, Weiskopf Elek, Bedich Ferenc, Péczeli Ince, Kerznarich György, Lányi László, Alvernia Konrád, Enyiczkey (Lenau) István, és Gvaisent Felicián).³⁶⁴

Az 1653 és 1672 között belépő pálosokról összességében elmondható, hogy a növendékek elsöprő többsége Nagyszombatban – előbb hagyományosan a nagyszombati egyetem teológiai karán, majd 1672 után az ugyanitt megszervezett studium generaléban – tanult; az utóbbinak nem csak a képzés, hanem a fokozatszerzés szempontjából is nagy jelentősége volt, különösen miután a pálos rendtagoknak lehetőségük nyílt a „házon belüli” doktorraavatásra. Az összes megszerzett fokozatból a legtöbb teológiai doktori (7) és baccalaureusi (6). Az itt vizsgált rendtagokra általánosan jellemző, hogy az 1660-as évek végétől belépő pálosok tanulmányi időszakuk már átcúszik a következő, éppen a nagyszombati studium generale megnyitásával induló időhatárba, ezért a tanulmányaikat a korábbinál intenzívebben meghatározza a rend új képzési struktúrája.

³⁶² A forrásokban filozófiai baccalaureusi, licenciátusi és doktori fokozat szerepel.

³⁶³ VERESS 1917, 54–55.

³⁶⁴ A felsoroltak többségét lásd: MNL-OL E 153 96. doboz, Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia).

Név	Elvégzett legmagasabb évfolyam	Fokozat vagy feltételezhető fokozat
Alvernia Konrád	th1	ph.mag.? (ph.bacc.)
Alxinger Ferenc	th1	ph.mag.?
Balassa Atanáz	th4	th.dr.
Bedich Ferenc	th1	ph.mag.?
Bezenyey Márk	th3	ph.mag.?
Bolla Péter	th4	ph.mag.?
Brezány László	th2	ph.mag.?
Damián Ágoston	th4	ph.mag.?
Danckl Károly	th2	ph.mag.?
Enyiczkey (Lenau) István	th1	ph.mag.? (ph.bacc.)
Fabián István	th2	ph.mag.?
Fejérváry Imre	th4	th.bacc. (ph. mag., ph.lic.)
Gelazin Gelarín Ágoston	th1	ph.mag.?
Graber Lipót	th2	ph.mag.?
Gvasient Felicián	th1	ph.mag.?
Kerlay Vazul	th.1	ph.mag.? (ph.bacc.)
Kerznarich György	th1	[n.a.]
Kirchbauer Antal	ph1	[n.a.]
Kneskovich István	th3	[n.a.]
Kolecsány Ádám	th4	th.dr.
Kos Domonkos	th1?	th.bacc.
Kupinich Máté	th4	th.dr.
Kvassay István	th2	th.bacc.
Ladányi László	th4	th.dr.
Landor László	th4	th.dr.
Lányi László	th.1	[n.a.]
Leitpold Benedek	th2	ph.mag.?
Maczonkay András	th4	ph.mag.?
Meilseder Ferdinánd	th4	th.bacc.
Mokossy Lőrinc	th2?	th.bacc.
Mrusko Benedek	th1?	ph.mag.?
Notasy Vince	th1	ph.mag.?
Peczeli Ince	th1	ph.mag.?
Plaýer Jácint	th2	[n.a.]
Pregl Ambrus	th1	ph.mag.
Sagl Lipót	th4	th.bacc.
Sauerer Menyhért	th4	ph.mag.
Schreter Bernát	th2	ph.mag.?
Sesták Adrián	th1?	ph.mag.?
Skaramnez Ádám	th3	[n.a.]
Skolny Elek	th2	ph.mag.?
Starustek Gergely	th1	ph.mag.?
Sütő Lőrinc	ph2	[n.a.]
Széchenyi Pál	th4	th.dr.

Szvetenay Miklós	ph3?	[n.a.]
Török Márton	ph3	ph.bacc.?
Turkovich Adalbert	th4	th.dr.
Turkovich Mátyás	th2	ph.mag.?
Valkovich Hilarion	th1	ph.mag.
Velesiczki Atanáz	th1	ph.mag.?
Viszocsányi Márton	th2	ph.mag.
Weiskopf Elek	th1	ph.mag.?
összesen 52 fő		

Pálos végzettségek és a fokozatszerzők 1653 és 1672 között

Egyetemjárás (1673–1686)

Az 1673 és 1686 között eltelt másfél évtizedben belépő rendtagok nyolcvanöt fősségszámából az előző időszakhoz hasonlóan csupán egy részükre, huszonöt főre vonatkozóan ismerjük az egyetemjárás helyszínét. Ahogyan a rendelkezésre álló adatok eloszlása, úgy az adatok tartalma is mutat némi hasonlóságot, valamint a hasonlóság okán folytonosságot az előzőekben áttekintett idősakkal.

A huszonöt rendtag tanulmányainak helyszíne hasonlóképpen osztható föl, mint a korábbi években: a pálos novíciusok, valamint fogadalmas kispapok Sopron, Olmütz, Graz, Bécs, Róma, valamint a rendi filozófiaiskolák, Lepoglava és Bécsújhely közül válogathattak. Pozsony és Prága azonban az előzőektől eltérően nem bukkan föl, helyette a Habsburg Birodalom kisebb egyetemeinek jelentősége nőtt meg. A soproni jezsuita gimnázium nemesi konviktusának tagja volt Krasina Máté, valamint vélhetőleg Esterházy Imre, aki szintén megfordult Sopronban, ám míg előbbi esetében a Liber Professorum Fratrum számon tartja az adatot, addig Esterházynál csak közvetetten tudhatjuk meg.³⁶⁵ Rómában végzett Kollenics András, Olmützben Karlóczy Lajos, Krasina Máté és Szily György, Grazban Pongrácz Mihály és Nádasdy László, Bécsben Buczkovich Pál, Weinacht András és Gerbachich Imre. Ahogyan fentebb már jeleztük, a *nagyszombati* egyetem helyét 1672 után gyakorlatilag átvette a pálos *studium generale*: az a tizennégy fő (Schart János, Branyuk Zsigmond, Esterházy Imre, Tallián Péter, Miskovich Dominik, Schmid Ferenc, Stangl András, Cseskovich Wolfgang, Eidsperger Krisztián, Franchich Imre, Vezekényi Gáspár, Mitis János, Malonyai Pál,

³⁶⁵ „Sopron ex convictu nobilium” LPF f. 320v.

Helmesenyi András), aki megfordult Nagyszombatban, már nem a jezsuita egyetemen szerezte meg képzettségét a szerzetesi hivatásra, hanem a rendi főiskola keretein belül.

Mindössze heten voltak, akik két vagy több egyetemet látogattak, közülük is elsősorban Esterházy Imrét, a későbbi hercegprímást érdemes kiemelni, aki a nagyszombati és soproni humaniora elvégzését követően előbb Bécsújhelyre, majd az 1683-as ostrom miatt Lepoglavára menekült, végül Rómában fejezte be tanulmányait.³⁶⁶ A többiek csupán két egyetemvárosban fordultak meg, két esetben azonban a nagyszombati studium generale zárta a tanulóéveket: Schart János a *bécsi egyetem* után került a pálos főiskolára, míg Branyuk Zsigmond *Grazból* érkezett. Feltűnik ugyanakkor a fent bemutatott kettőn túl még egy Rómát járt szerzetes, Tompa András, aki bécsi alumnusból lett a Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke,³⁶⁷ és hozzá hasonlóan Bécsset cserélte föl Lepoglavával Mallovecz Ferdinánd is. A már említett Krasina Máté a soproni gimnáziumból lépett tovább Olmützbe.

---

³⁶⁶ BITSKEY 1996, 237.

³⁶⁷ BITSKEY 1996, 263.

Oktatási intézmény helyszíne	Pálos növendék	Beiratkozások száma
Sopron	Krasina Máté <i>Esterházy Imre*</i>	2
Bécs	Buczkovich Pál Weinacht András Gerbachich Imre <i>Malovecz Ferdinánd*</i> <i>Kesztely (Tompa) András*</i> <i>Schart János*</i>	6
Nagyszombat	<i>Schart János*</i> <i>Branyuk Zsigmond*</i> Tallián Péter Miskovich Dominik Schmid Ferenc Stangl András Cseskovich Wolfgang Eidlsperger Krisztián Franchich Imre Vezekényi Gáspár Mitis János Malonyay Pál Helmesenyi András	13
Róma	Kollenics András <i>Esterházy Imre*</i> <i>Tompa András*</i>	3
Olmütz	Karlóczy Lajos Szily György Krasina Máté	3
Graz	Pongrácz Mihály Nádasdy László <i>Branyuk Zsigmond*</i>	3
Lepoglava	<i>Malovecz Ferdinánd*</i> <i>Esterházy Imre*</i>	2
összesen		32

Az 1673–1686 között belépő rendtagok tanulmányi helyszínei és a beiratkozások száma összesen

(* több helyszínt is látogatott)

Sajnos fokozatszerzésről csak öt esetben tudunk biztos adatot, további huszonnégy szerzetesét pedig feltételezhetjük. Teológiai doktori címmel rendelkezett Esterházy Imre, Kollenics András, Tompa András, Tallián Péter és Kienczl Ferdinánd. Hármuk (Kollenics, Tallián és Kienczl) fokozatát Vincze Gábor irodalomtörténeti jelentőségű közléséből³⁶⁸ ismerjük: míg azonban a fentiekből tudjuk, hogy Kollenics Rómában, Tallián pedig Nagyszombatban tanult, addig Kienczl Ferdinánd egyetemjárása, a helyszínek és az elvégzett évfolyamok száma

³⁶⁸ VINCZE 1878, 21–44.

egyelőre ismeretlenek. Tompa András viszont – Veress Endre adattára alapján – nem Bécsben, hanem Rómában szerezte meg teológus doktori címét,³⁶⁹ ahogyan Esterházy Imre is.³⁷⁰ Filozófiai babérkoszorúját ismerjük csak Gerbachich Imrének is. Gerbachich az évszámok tanúsága szerint korábban volt a bécsi egyetem hallgatója (1671–1672), mint ahogyan a pálos rendi hivatás mellett döntött: beöltözése ugyanis a Liber Professorum Fratrum alapján 1673 júniusában történt.³⁷¹

Az elvégzett évfolyamok alapján tizennégy szerzetes esetében feltételezhető, hogy legalább philosophus magisteri fokozatot szerzett: ezek a növendékek Szily György és Karlóczy Lajos kivételével a nagyszombati rendi főiskola alumnusai voltak. Szily 1677-ben, Karlóczy 1679-ben lépett a rendbe, mindketten 1682-ben kerültek az *olmützi egyetemre*, ahol a teológia harmadik évfolyamára iratkoztak be.³⁷² Négy év rendszeres teológiát abszolvált, de fokozatot nem szerzett Branyuk Zsigmond, Miskovich Dominik, Schart János és Stangl András, három évet végzett Karlóczy Lajos és Szily György, két évet Eidlsperger Krisztián, és egy évet végzett további hat fő: Schmid Ferenc, Cseskovich Wolfgang, Franchich Imre, Vezekényi Gáspár, Mitis János és Malonyai Pál. A sort végül Helmesenyi András, a studium generale morális teológiát hallgató alumnusa zárja.

Összességében elmondható, hogy az egyetemjárás általános képe nem tér el lényegileg a korábbi időszakról, főbb jellemvonásai ezért az alábbiakban foghatók meg: *a képzés legfontosabb helyszíne továbbra is a nagyszombati rendi főiskola, az elitképzés tekintetében azonban Róma megőrzi főszerepét.* A fokozatszerzők összlétszámából számszerűen is kiemelkednek a legmagasabb végzettségűek (öt theologus doctor), a fennmaradók többsége pedig a spekulatív teológia különböző szintjei után fejezte be tanulmányait. Mindössze egy pálosról tudjuk, hogy morális teológiára iratkozott be, azonban feltételezhető, hogy mindazok, akik az itt nem nevesített és adatok hiányában nem vizsgált, többségét jelentik az 1673 és 1686 között belépő rendtagoknak, szintén morális teológiai képzésben vehettek részt.

³⁶⁹ „Defendit in aula nostra theses ex universa theologia, fuit magister novitiorum et bidellus chori inferioris. Praeclare semper se gessit et in studiis assiduus.” VERESS 1917, 78.

³⁷⁰ BITSKEY 1996, 237. és „quarti anni theologus in 1687. Theses theologicas defendit in aula Collegii nostri maxima cum laude” VERESS 1917, 82.

³⁷¹ LPF f. 113v.

³⁷² VARGA 2004, 205. (Karlóczy „Karlóssy” névalakkal szerepel.)

Egyetemjárás (1686–1700)

A század utolsó másfél évtizedének egyetemjárása a korábbi időszakhoz képest meglehetősen egyenetlenül adatolt. Hatvannyolc pálosból mindössze huszonnégy főről ismerjük tanulmányainak helyszínét, többségük pedig – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – elsősorban a nagyszombati studium generale hallgatója volt: tizenhárman végezték el itt a teljes képzést (Laich Edmund, Vilky László, Geisler József, Hajdy Ferenc, Károly László, Kulmann Zsigmond, Ambrovich László, Baloghi Ágoston, Aschperger Ferenc, Gallovich Mihály, Geisler Frigyes, Paumeister Domonkos, Török Ágoston). Rajtuk kívül Olmütz, Pozsony és Róma kerül még elő a többé-kevésbé hagyományos funkciókkal. Olmütz három növendéke, Fináczy Antal, Bláskovich Imre és Flávy Benedek a pápai kollégiumok alapítványi helyének köszönhetően tartózkodhattak Morvaországban, ahogyan Radován Özséb, Malonyay Pál, Sélley Ádám és Gnadt Péter is Rómában. A nemesi származású Malonyay (nem azonos a fentebb bemutatott Malonyay Pállal) a szokványostól némiképp eltérő utat járt be: Rómában kezdte teológiai tanulmányait, ahol a harmadik évfolyamig jutott, majd hazatérve a nagyszombati rendi főiskolán végezte el az utolsó évet.³⁷³ A pozsonyi gimnázium növendéke volt Tersztyánszki László, aki azonban Pozsonyból kikerülve valamelyik rendi filozófiai akadémia növendéke lett, és szintén Pozsonyból került Rómába Sélley Ádám (1703–1707)³⁷⁴ és Gnadt Péter (1695–1699) is.³⁷⁵ Nagyszombatban, de nem a studium generaléban, hanem a jezsuita egyetemen tanult Ambrovich László, ha feltételezzük, hogy az 1696-ban beöltöző pálos szerzetes azonos a nagyszombati hittudományi anyakönyvben Joannes keresztnevű, és a matrikula szerint pálos kötődéssel nem rendelkező hallgatóval, aki 1698-ban már teológiai baccalaureus és 1709-ben a teológia harmadik évfolyamára iratkozik be.³⁷⁶ Rajta kívül a nagyszombati kötődésű szerzetesek mindannyian a studium generale hallgatói voltak, ide értve Matusett Ferencet is, aki a teológia első évét még a bécsi egyetemen végezte, és csak azután került át a pálos főiskolára.

A fokozatszerzésre vonatkozó adatok sajnos az előző évekhez képest is meglepően gyérek: a Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke, Sélley Ádám teológiai doktori címe mellett csupán Ambrovich László fent említett, 1698-as nagyszombati

³⁷³ MNL-OL E 153, 96. doboz f. 173r.

³⁷⁴ BITSKEY 1996, 259.

³⁷⁵ BITSKEY 1996, 239.

³⁷⁶ KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 153. Az azonosságot két egybeesés támaszthatja alá: egyrészt a rendi forrásokban nem szerepel Ambrovich világi neve, másrészt pedig születési helyeként mind a rendi, mind az egyetemi forrás azonos Pozsony megyei települést jelöl meg: „Szilnicensis” vagy „Szilniczensis” formában.

fokozatszerzéséről van tudomásunk, a többiek esetében ismét csak az elvégzett évfolyamból következtethetünk a – legalább filozófiai – fokozatokra. A teológia negyedik évéig eljutott Gnadt Péter, Malonyay Pál és Geisler József: előbbi kettő Rómában, míg utóbbi a pálos főiskola alumnusaként. Három évfolyamot biztosan elvégzett Geisler Frigyes, Ambrovich László és Aschperger Ferenc; míg a második év után eltűnik szemünk elől Hajdy Ferenc, Bencsik Márton, Károly László és Matusett Ferenc. A legtöbben (7 fő: Török Ágoston, Gallovich Mihály, Paumeister Dominik, Baloghi Ágoston, Kulmann Zsigmond, Vilky László és Laich Edmund) csak egy évnyi teológiát tanultak, a három olmützi növendékről (Flávy Benedek, Bláskovics Imre, Fináczy Antal) pedig mindössze annyit ismerünk, hogy teológiai stúdiumokra iratkoztak be.

A század végének elemzése sajnos egyelőre a rendelkezésre álló adatok miatt meglehetősen csekély, a rendtagok iskoláztatására vonatkozó további források kiaknázása vélhetően árnyalhatná az eddig kialakult képet.

Oktatási intézmény helyszíne	Pálos növendék	Beiratkozások száma
Nagyszombat	<i>Malonyay Pál*</i> <i>Matusett Ferenc*</i> <i>Bencsik Márton*</i> Laich Edmund Vilky László Kulmann Zsigmond Hajdy Ferenc Károly László Geisler József Ambrovich László Baloghi Ágoston Gallovich Mihály Paumeister Domonkos Török Ágoston Aschperger Ferenc Geisler Frigyes	16
Bécs	<i>Matusett Ferenc*</i> <i>Radován Özséb*</i>	2
Róma	<i>Malonyay Pál*</i> <i>Sélley Ádám*</i> <i>Gnadt Péter*</i> <i>Radován Özséb*</i>	4
Olmütz	<i>Flávy Benedek*</i> Fináczy Antal Bláskovics Imre	3
Pozsony	<i>Sélley Ádám*</i> <i>Gnadt Péter*</i> Tersztyánszki László	3
Lepoglava	<i>Flávy Benedek*</i>	2

	<i>Motesiczki János*</i>	
Lőcse	<i>Bencsik Márton*</i>	1
Prága	<i>Motesiczki János*</i>	1
Győr	<i>Radován Özséb*</i>	1
	összesen	33

Az 1687–1700 között belépő rendtagok tanulmányi helyszínei és a beiratkozások száma összesen

(* több helyszínt is látogatott)

Összegzés: az oktatás és végzettség változása, annak lehetőségei és hatásai a XVII. század közepétől

Már a század közepétől megfigyelhető a hazai, egészen pontosan a nagyszombati oktatás elsősége: kezdetben az egyetemen és az ahhoz igazodó pálos tanulmányi házban, utóbb pedig a saját rendi főiskolán tanultak a frissen fogadalmat tett rendtagok. A város nem csak az oktatás közvetlen hatásai miatt volt fontos: azzal, hogy itt épült ki a magyar egyház fejének rezidenciája, itt működött a székeskáptalan és a jezsuita egyetem, a rendtagok számára páratlanul jó, és elsősorban hazai kapcsolatépítési lehetőségekkel bírt a hely egyházi és világi, politikai és szellemi szempontból egyaránt.

A rendi képzés másik fontos helyszínévé Róma vált, helyesebben szólva Róma megőrizte a rend számára kezdettől fontos státuszát, ezt részben a Collegium Germanicum et Hungaricumban végzett pálosok életútja, részben pedig a folyamatosan betöltött helyek igazolják. E két hely, Nagyszombat és Róma játszott döntő szerepet a teológiai fokozatszerzésben is, nem egy ízben egymással akár összefonódva: az alapítványi hely lehetőségével élő tehetséges növendék doktorrá avatására adott esetben nem Rómában, magas költségek árán került sor, hanem a négy év teológia elvégzése után a studium generale kötelékében egy rendi generális káptalanon. Nem véletlen, hogy nem csak a teológus doktori címek, de a fokozatszerzések zöme is e két helyszínhez köthető. Azok számára, akik nem jutottak el idáig, még mindig nyitva állt a lehetőség egy kisebb teológiai vagy filozófiai fokozat megszerzésére valamely más intézményben, miközben doktorrá avatott társaikhoz hasonlóan elvégezheték a spekulatív teológia négy osztályát.

Az összegzés és kitekintés keretében fontos szólni még két jelenségről. Egyrészt az áttekintett rendi források és a jelenleg rendelkezésre álló egyetemtörténeti segédletek nem adnak maradéktalanul választ minden kérdésre. A pálosok egyetemjárására, vagy gimnáziumi

tanulmányaira vonatkozó adatok a vizsgált korszak pálosait tekintve az összlétszám felét sem érik el, kisebb-nagyobb kilengéssel átlagosan közel egyharmadukról rendelkezünk releváns információkkal.³⁷⁷ A további források, véleményem szerint a nagyszombati rendház anyagához hasonlóan a bécsújhelyi és lepoglavai kolostor, valamint az itt működő filozófiai iskola levéltára teljesebbé és árnyaltabbá tehetnék az eddig kialakult képet.

A másik jelenség részben összefügg ezzel. Az osztrákok és a horvátok századvégi elszakadásának előzményei között talán nem túlzás a szemünk előtt zajló folyamatot fölfedeznünk. Annak ellenére, hogy a rendelkezésre álló adatok egyértelműen a nagyszombati egyetem, majd a studium generale hegemoniája mellett szólnak, a fennmaradó, ismeretlen kétharmadból kevés eséllyel kerülhetnek elő tömegesen olyanok, akiket az eddig áttekintett források nem ismernek, ugyanakkor mégis Nagyszombathoz kötődnek. Valószínűsíthető, hogy az ismeretlen tanulmányi helyű rendtagok horvátországi vagy ausztriai helyszínen (Lepoglaván vagy Bécsújhelyen) szerezhették meg a szerzetesi élethez szükséges képzettségüket. Azzal pedig, hogy Nagyszombat elsőprő jelentősége relatívvá válik, megnyílik az út a rendtartomány 1700-ban bekövetkező fölosztását megelőző folyamat értelmezéséhez. Ha ugyanis a rendtagok számára párhuzamosan elérhető Nagyszombat, Bécsújhely és Lepoglava, a rend e három helyszínen gyakorlatilag kitermelte saját utánpótlását a XVIII. század első évtizedeire. Ebben az esetben tehát az 1700-ban elszakadó két térség, Ausztria és Horvátország a század közepétől fogva már gyakorlatilag saját maga nevelte az elszakadást pártoló későbbi generációkat.

Helyszín	Időszak					Beiratkozások száma
	1637–1646	1647–1652	1653–1672	1673–1686	1687–1700	
Nagyszombat ³⁷⁸	1	18	47	13	16	95
Bécs	0	1	7	6	2	16
Róma	1	3	4	3	4	15
Olmütz	0	1	5	3	3	12
Graz	0	1	1	3	0	5
Prága	1	0	1	0	1	3
Lepoglava	1	2	2	2	2	9
Bécsújhely	1	1	0	0	0	2
Pozsony	0	1	2	0	3	6

³⁷⁷ 1637–1647 között 63 főből mindössze 2 fő esetében (3,1%), 1647–1652 között 44-ből 21 fő esetében (47,7%), 1653–1672 között 159 főből 59 esetében (37,1%), 1673–1686 között 85-ből 25 fő esetében (29,4%), végül 1686–1700 között 68-ből szintén 25 fő esetében (36,7%) rendelkezünk egyetemjárás információkkal. Ez összesen 132 fő a 419-ből (31,5%).

³⁷⁸ Az egyetem és a pálos studium generale együtt.

Remete	0	2	0	0	0	2
Sopron	0	0	1	2	0	3
Győr	0	0	0	0	1	1
Lőcse	0	0	0	0	1	1
összesen	5	30	70	32	33	170
					<i>összesen</i>	170

Számszerű összesítés a fent bemutatott adatok alapján az 1637 és 1700 között beiratkozók (gimnázium és) egyetemlátogatása szerint, a beiratkozások számát tekintve

BEÉRŐ VETÉS: PÁLOS HIVATÁSTÍPUSOK A XVII–XVIII. SZÁZADBAN

A rendelkezésre álló életrajz-vázakból körülbelül három-négy lehetséges életpálya és működési terület rajzolódik ki az 1637–1700 között belépő rendtagokra nézve. Ezek alapvonásaikban megfeleltethetők azokkal a nevelési irányokkal, amelyeket a római tanulmányi évekre vonatkozóan főntebb bemutatunk. Egyszerűbben szólva: a Collegium Germanicum et Hungaricum jól dokumentált nevelési elvei és nevelési gyakorlata (tágabb értelemben a Ratio Studiorum alapján működő korabeli felsőoktatás) megközelítőleg kijelölte az utat a katolikus megújulásban tevékenykedő papok és szerzetesek hivatásához, a hivatásgyakorlás színtereihez. Azok a kompetenciák, amelyeket a növendékek elsajátítottak Rómától Nagyszombatig és Olmüztől Grazig, közös asszociációs hálót szöttek közöttük, amelynek leghangsúlyosabb elemei a szellem kibontakoztatása; a katolikus hitvédelem kiteljesítése; a lelkipásztorkodás különböző formái (misszió, társulatszervezés, kegyhelyek gondozása, vagy betegek ápolása) voltak. Az alábbiakban most a fent vizsgált, 1637 és 1700 között belépő 419 fő életútját kíséreljük meg besorolni három nagyobb alaptípusba, amelyek között – mint látni fogjuk – az egyéni rátermettség, tehetség folytán bőségesen akadt átfedés.

Az első csoportba egyrészt azok kerülnek, akik a rendi közösségben megélt szerzetespapi hivatásukat a rend szervezetének valamelyik funkcióját, tisztségét betöltve teljesítették ki. A korszakban viszonylag kevés olyan pálost találunk, akiről mára csak hivatalviselését és a hivatallal járó tevékenységét ismerjük: ennek oka, hogy a hivatalt eleve olyanok kapták meg, akik valamilyen egyéb területen bizonyították már rátermettségüket, vagy a hivatal önmagában együtt járt valamiféle egyéb, a tisztségen túlmutató feladatkörrel (főntebb a bánfalvi noviciátus működésekor láthattuk, hogy az alperjelként működő noviciusmester a neveléssel összefüggő feladatokat végezte). Ilyen értelemben látszólag nehéz önálló életpályatípusként kezelni a hivatalviselést, ugyanakkor mégis indokolt, hiszen a rend szervezete jelentette azt a keretet, ahol egy rangemelkedés – függetlenül az adott pálos szellemi és közösségi habitusától – karrierré, mérhetővé válik. A jelen fejezet első blokkjában tehát azokat mutatjuk be, akik a rendi igazgatás különböző színterein tevékenykedtek, és működésüket elsősorban a betöltött tisztség teszi értékelhetővé az utókor számára.

Szintén az első csoportba tartoznak azok, akik a renden kívül, a katolikus megújulás színtereinek valamelyikén a mai értelemben vett „*értelmiségi*” munkát végeztek. Ezek a szerzetesek tevékenykedhettek *íróként* tudományos vagy kegyességi művet hátrahagyva, vagy

tanárként szerepet vállalhattak a rendi oktatás és nevelés terén a novíciustestvérektől a pápai pálos gimnázium tanárain át a nagyszombati teológusprofesszorokig. E csoport tagjai gyakran maguk is szerzők voltak. A szerzői és oktatói munkához elengedhetetlen, letisztult gondolkodás lehetett az alapja a rendi igazgatásban történő szerepvállalásnak is, ezért a fenti összefüggés miatt az értelmiségi munkában jeles rendtagok különböző tisztségekkel is bírtak. Az értelmiségi életpályatípusnak ez a hivatali ága meglehetősen széles skálán mozog a tisztség (méltóság) nagyságát tekintve, hiszen más kompetenciákat igényelt egy egyetemes érdekérvényesítés a világegyházban (*procurator generalis*), mint valamely rendház előjárójának lenni (*perjel*). Míg az előbbieket gyakran kiváló szellemi képességeik (tanári vagy tudományos tevékenységük) folytán kerülhettek e pozíciójukba, addig a kisebb kolostorok perjeleinek elsősorban lelkipásztori tapasztalatra, jó emberismeretre, gyakorlatiasságra volt szüksége.

Ez utóbbi képesség – és a *lelkipásztorkodás* általában – szorosan összefonódott a pálos rend magyarországi működésének leglátványosabb területével, a harmadik nagy életpályatípust jelentő *missziózással*. Jóllehet a korszak pálos misszióinak története Fazekas Istvánnak köszönhetően 2015-ben napvilágot látott Galla Ferenc monográfiájának sajtó alá rendezésével, a lelkipásztori munka egyes területeiről ennek ellenére érdemes lesz szót ejteni.

Végül létezik a rend működési területeit és a rendtagok életpályáját tekintve egy harmadik csoport, amely egyrészt az előző két csoportban betöltött hivatásgyakorlás kiteljesítése – ezáltal a konkrét tevékenységben nem feltétlenül különül el az előzőektől –, másrészt sokkal kevésbé megfogható jelenségekre épül, harmadrészt pedig utólagos konstrukció. Ez a harmadik csoport azokat a rendtagokat foglalja magába, akik különböző erények vagy tevékenységek (akár áldozatvállalás) gyakorlásával a rendi közösségi tudat szerint eljutottak az *élteszség* valamely fokára. Az egykorú, barokk misztikával gyakran átitatott források többször megemlékeznek olyan jelenségekről, amelyek az adott személy élteszségét és példáját erősítik. Ide tartoznak többek között azok, akiket haláluk után közvetlenül, vagy később kibontakozó kultusz *szent életű szerzetesekként* mutat be, némely esetben csodákkal bizonyítva a szentség igaz voltát.

Az előző oldalakon gyakorolt korszakolást elhagyva a továbbiakban eltekintünk attól, hogy az életpályákat 1637 és 1700 között öt különálló egység szerint értelmezzük. A dolgozat terjedelmét szétfeszítené, ha a négyszáztizenkilenc fős névsor és adatbázis elemzésére teljeskörűen kerülne sor a fenti életpályatípusok szerint, ugyanakkor egy-egy jellemző példa kiemelésével egy későbbi, monografikus feldolgozásnak szeretnék utat nyitni.

Tudós tanárok, tudós szerzők, rendi hivatalviselők: pálosok a rend és a szellem szolgálatában

A rend szervezete, igazgatása

A három lehetséges életpálya közül legtöbben azok voltak, akik a *rend működésének valamely területén vállaltak igazgatási vagy elöljárói szerepet*. A teljes vizsgált időszakban a létszám egyharmada viselt élete során – a jellemző tevékenységtől függetlenül – kisebb-nagyobb rendi pozíciót. A betöltött tisztségek száma azonban ennél is több, hiszen az előrelépés, a karrier fölívelése jól mérhető a betöltött tisztségeken keresztül.

Perjelek, alperjelek, vikáriusok

A XVII. század második felében a legtöbb szerzetes, aki betöltött valamilyen tisztséget, általában alperjelként vagy perjelként kezdte működését a rendi igazgatásban. Noha több ismert esetben a ranglétra alsó fokainak egyikéül szolgált, a tisztség tulajdonképpen a hatékony működés záloga volt, hiszen szerzetesrend lévén a rendi élet alapvetően és elsősorban a kolostorok köré szerveződött, tehát a kolostori irányítás a felsőbb szintű igazgatás gyakorlatba ültetésének terepéül szolgált. Nem véletlen az sem, hogy azok esetében, akiknél ismert a rendi igazgatási életpálya, a perjeli tisztséggel találkozunk legtöbb esetben, függetlenül attól, hogy ez egymagában álló, élethosszig tartó szerep volt, vagy pedig mindössze egy állomás az életút során.

A perjelek vezették a rájuk bízott rendházat, gondoskodtak a kolostorban élő szerzetesekről, vezették a szerzetesi élethez tartozó liturgikus alkalmakat és heti káptalani üléseket, valamint kifelé képviselték a rendház érdekeit.³⁷⁹ A világiakkal való kapcsolattartást erősítette, hogy a perjel megjelenhetett a vármegyei gyűléseken, ezáltal helyi szinten képviselhetette saját rendjét. Helyettese az alperjel volt, aki általános helyettesítés mellett ellátta a működéssel kapcsolatos gyakorlati teendőket (a rendtársak vagyonának kezelésétől a

³⁷⁹ KISBÁN 1940, 259–260. és BAKONYVÁRI 1896 (1998), 33.

levelezésén át a pecsét őrzéséig), és számon tartotta a kolostor életének eseményeit, ami utóbb keze nyomán a ház historia domusába bekerülhetett.³⁸⁰

A perjelek feladata pedig többnyire nem merült ki egy-egy rendház igazgatásában: sok esetben (a rendház elhelyezkedésétől, a benne élők feladatától függően) az előjárói minőség inkább csak egy „íratlan” funkció formába öntése volt. Ilyennek tekinthető például a nagyszombati tanulmányi ház perjeli tisztsége, amely szorosan összefonódott a kolostor oktató-nevelő funkciójával, de hasonló státuszban volt a felső-magyarországi missziók központjaként működő Terebes is, ahol a perjel egyúttal a hittérítés egyik koordinátora volt.³⁸¹ A perjelek feladatait Bakonyvári Ildefonz Pápa vonatkozásában részletesen ismertette,³⁸² ezért itt most ettől eltekintünk, érdemes azonban az 1637–1700 közötti időszakban belépőkből lett perjeleket áttekintnünk.

Elsőre is kitűnik, hogy az igazgatási életpályák közel felében találkozunk perjelekkel, a tisztséget viselő személyek nagy része azonban a rendi élet más működési területein is megtalálható a fent említett okoknál fogva, így az alsó szintű előjárók között az átlagosnál nagyobb mértékű átjárhatóság fordul elő.

Mindössze huszonketten vannak, akik a rendelkezésre álló adatok alapján egyelőre nem sorolhatók be más életpályákhoz, vagy akiknek az alperjeli, perjeli tisztség a rangemelkedés végállomása volt. Ha a korábban alkalmazott korszakolást vesszük alapul, akkor az is kirajzolódik, hogy az idővel előre haladva, a század végéhez közelítve egyre több szerzetes számára nyílt lehetőség házfőnökként működni, ami vélhetően szorosan összefügg mind a rend folyamatos létszámnövekedésével, mind az 1686 utáni „pálos reconquistával”, mind pedig az 1700 és 1711 utáni szervezeti átalakulással.

Időszak	Alsóbb szintű rendi igazgatási tisztséget viselő rendtag	Létszám
1637–1646	Obostreecz Jakab (kőrösi perjel)	1
1646–1652	Soós Mihály (máriavölgyi perjel)	1
1653–1672	Ausperger Lipót (bánfalvi perjel) Branik György (terebesi perjel, nagyszombati superior) Havlovics András (nagyszombati és szakolcai supprior) Horváth Bernát (elefánti és pesti perjel) Humszky György (kőrösi perjel) Mrusko Benedek (nagyszombati superior) Sauerer Menyhért („több kolostor perjele”) Zaruba Ferenc (pápai és máriavölgyi perjel)	8
1673–1686	Bakay Imre (pesti perjel)	6

³⁸⁰ KISBÁN 1940, 260.

³⁸¹ GALLA 2015, 129–137.

³⁸² BAKONYVÁRI 1896 (1998), 33–34.

	Besenyei Miklós (szveticei perjel) Hnatovics Ágoston (varannói perjel) Huszár István (Ürög-szentkúti superior) Malonyay Pál (nagyszombati perjel) Szily György (nagyszombati perjel)	
1687–1700	Baross József (nezsideri perjel) Bláskovics Imre (nagyszombati perjel) Dévényi Pál (nagyszombati perjel) Gallovich Mihály (nezsideri perjel) Schajmon László (terebesi? perjel) Soós Mátyás (nagyszombati perjel)	6
Összesen	22 fő	

*A rendi igazgatásban perjelként működő pálosok
(az 1637 és 1700 között belépő rendtagok közül)*

A folyamatos térnyerés és létszámnövekedés szerepét erősíti a szolgálati helyek sora is: az alsóbb szintű igazgatásban meglehetősen változatossággal fordulnak elő a Habsburg Birodalom különböző helyszínein a horvátországi Kőröstől kezdve Kromaun át a visszafoglalt Pestig és Rannáig. Sok esetben egy-egy perjeli tisztség persze messze túlmutatott a rendház igazgatási feladatain is, néha nagyon is gyakorlati, csaknem kétkezi munkát jelentett ugyanez a tisztség.

Az utóbbira jelenthetnek példát azok a feladatkörök, amikor a század hadjáratainak következtében elpusztult templomot vagy kolostort kellett helyreállítani, esetleg a török utáni visszafoglaló háború során újra meg kellett telepedni egy-egy korábbi kolostorban. A keszthelyi származású Tompa (Kesztely) András (1654k.–1690 Isztria), aki 1676-ban tett örökfogadalmat, Bécsben, majd pedig Rómában tanult,³⁸³ elsősorban a rendi igazgatásban vállalt szerepe miatt lett fontos a visszafoglaló háborúk után: ő igazgatta 1688-tól a lepusztult, egykori hódoltságbeli székesfehérvári kolostort, de Kisbán Emil adatai szerint novíciusmester is volt a század végén.³⁸⁴ Hozzá hasonlóan Bakay Imre (1661k.–1721.05.07. Pápa) pesti házfőnökként (1701–1718) gondoskodott arról, hogy a templom mellett rendházat is kapjanak az ide települt rendtársak, ugyanez idő alatt közbenjárására helyezik el itt a pestisszent Szent Sebestyén ereklyéjét, valamint az egyetemi templomban ma is látható csestochowai kegyképmásolatot.³⁸⁵ Hávor Mihály tartományfőnök (1726–1729) márianosztrai perjelsége idején hasonlóan szívén viselte a kolostor gyarapodását. Rendbe hozatta a kolostort, aminek 1735-ben ő lett az első perjele. Nosztrán a templomon és a kolostoron kívül könyvtárat is alapított, főként az egyházatyák műveiből, utóbb pedig sok pénzt áldozott arra, hogy teológiai és bölcséleti munkák legyenek elérhetőek itt. Saját, ötszáz forintos hagyatékának éves kamatait

³⁸³ VERESS 1917, 78.

³⁸⁴ KISBÁN 1938, 285.

³⁸⁵ FARBAKY 2007, 622.

a könyvtár gyarapítására rendelte, sőt, hatására személyes barátja, Lanchas Xavér Ferenc váci kanonok is Nosztrára hagyta könyvtárát 1768-ban.³⁸⁶ Radován Özséb, a később szintén nagy karriert befutó, a tartományi tanácsossáig jutó rendtag a Rákóczi-szabadságharc előtt a tövisi rendház első elöljárója és a kolostor fejlesztője volt.³⁸⁷

Akadnak olyanok is, akiknek a perjeli működése már túlmutat a hierarchia alsó szintjén: ennek oka egyrészt az lehetett, hogy egyidejűleg más, magasabb tisztséget is viseltek, vagy esetleg tevékenységük más működési területtel is összefüggött. Előbbire lehet példa Karlóczy Lajos, aki nagyszombati elöljárósága mellett, azzal egyidejűleg töltötte be a tartományi tanácsosi (definitor provincialis) tisztséget is, míg utóbbiak a rend oktatási és hitterjesztési feladataival összefüggésben tanár-elöljárók és a missziós elöljárók lehettek. Tanár-perjelek voltak azok a szerzetesek, akik Nagyszombatban szolgáltak és a studium generalét fogták össze; míg állandó missziós szervezői feladatot jelentett például egy felső-magyarországi missziós rendház (Terebes, Késmárk, Varannó) elöljárójának lenni.

Perjel	Kolostor	Más szellemi tevékenység
Bláskovics Imre	Nagyszombat	tanítás
Branik György	Terebes	tanítás
Dévényi Pál	Nagyszombat	tanítás
Flávy Benedek	Nagyszombat	tanítás
Gallovich Mihály	Nezsider, Nagyszombat	tanítás
Jambrehovich László	Csáktornya	tanítás
Karlóczy Lajos	Pest	tanítás
Karlóczy Lajos	Nagyszombat (+ tartományi tanácsos)	tanítás
Kupinich Máté	Thal	tanítás
Martinek István	Kőrös	tanítás
Tompa (Kesztely) András	Székesfehérvár	tanítás
Turkovich Adalbert	Nagyszombat	tanítás
Valentekovich Tamás	Szvetice	tanítás
Wajay Onufriosz (András)	Nagyszombat	tanítás
Weinacht András	Nagyszombat	tanítás
Bolla Péter	Róma	tanítás, irodalom
Eggerer András	Ulm	tanítás, irodalom
Kolecsány Ádám	Woborziste	tanítás, irodalom
Kollenics András	Nagyszombat	tanítás, irodalom
Meislseder Ferdinánd	Kromau	tanítás, irodalom

Példák a teljesség igénye nélkül a tanári és rendi igazgatási pálya összefonódásaira az 1637 és 1700 között belépő rendtagok esetében

³⁸⁶ GYÉRESSY 1958, 262–263.

³⁸⁷ EMÖDI 2007, 336–337.

A missziózással összefüggő perjeli feladatok esetében is találkozhatunk olyanokkal (igaz, meglehetősen csekély létszámban), akik valamelyest kapcsolódnak a tanári tevékenységhez. A szakolcai születésű szlovák Zaruba Ferenc (1646 k. – ?), aki több minőségben több kolostort is megjárta, részt vett a rend szakolcai missziós tevékenységében,³⁸⁸ terepismeretének köszönhetően vélhetően jó szolgálatot is tett. 1684-től máriavölgyi alperjel volt, ezután Bécsújhelyre küldték, majd Pápa perjele és ügyvivője lett évekre. 1695 és 1697 között a nagyszombati szeminárium perjele, 1697-ben Máriavölgy perjele, majd 1698–99-ben ismét Nagyszombat előjárójaként találjuk meg.³⁸⁹ Hozzá hasonlóan Majthényi Pál (1650–?) is kiveszi részét a máriavölgyi missziókból az 1660-as években, 1687-ben már elefánti perjel, élete vége felé pedig ismét Máriavölgybe kerül vikáriusként (1698), majd következő évben a nagyszombati szeminárium perjele lett.³⁹⁰ Skolny Elek terebesi perjelként a felső-magyarországi missziókkal kezdte működését, majd Bolla Ágostont váltotta az újhelyi misszióban. A Szepességben sok üldöztetésben volt része, majd 1698-ban tót hitszónokként találjuk Késmárkon. A zömmel missziós munkát rövid időre szakította csak meg tanári tevékenysége: 1677-ben a nagyszombati oktatásban találjuk. Vépy Imre első szolgálati helye Kromau volt, ahol mint a közösség választott képviselője („*discretus*”) működött,³⁹¹ innen került a késmárki misszióba, majd 1687-től szakolcai perjel, később ugyancsak perjel Elefánton, Terebesen, majd Máriavölgyben, végül 1700-ban novíciusmesterként találkozhatunk vele.³⁹²

A vizsgált korszakban – a novíciusmestereket nem számítva – további egy személyről tudjuk, hogy *alperjelként* tevékenykedett: a tiroli származású, inkább eredményes misszióiról híres Trienpacher Pál, aki a század közepén Csáktornyán volt alperjel, miközben a környékbeli protestánsokat a rendi hagyomány szerint egymaga százával térítette meg.³⁹³ Trienpacher társa, Wildt Gábor is missziós küldetése mellékvágányaként vállalt szerepet az egyház struktúrájában perjeli tisztségben és világi plébániákat betöltve, ez azonban inkább volt a térítés eszköze, mint igazgatási tevékenységgel összefüggő előrelépés lehetősége.

Perjel	Kolostor	Más életpálya-típussal összefüggő tevékenység
--------	----------	---

³⁸⁸ GALLA 2015, 262.

³⁸⁹ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 173r.

³⁹⁰ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 173r.

³⁹¹ EK Kézirattár Ab 154, Tom. III. p. 8.

³⁹² GALLA 2015, 312.

³⁹³ GALLA 2015, 30. és 42.

Barilovics Lajos	Terebes	misszió, irodalom
Corvini Gáspár	Varannó	misszió
Csuzy Zsigmond	Tövis	misszió, irodalom
Enyiczkey (Lenau) István	Nagyszombat, Lepoglava, Pápa, Újhely, Sopronbánfalva, Várad	misszió, tanítás
Fejérváry Imre	Varannó	misszió
Horváth Pál	Szakolca	misszió
Kirchbauer Antal	Késmárk	misszió
Kós Domonkos	Késmárk	misszió
Leitpold Benedek	Ranna	misszió, irodalom
Majthényi Pál	Elefánt, Nagyszombat	misszió, tanítás
Nádasdy László	Újhely	[egyházmegyei karrier]
Radován Őzséb	Tövis	misszió
Sauerer Menyhért	[ismeretlen helyszínek]	lelkipásztorkodás
Skolny Elek	Terebes	misszió, tanítás
Somogyi Zsigmond	Pécs	misszió
Trienpacher Pál (alperjel)	[ismeretlen helyszín]	misszió
Vépy Imre	Szakolca, Elefánt, Terebes, Máriavölgy	misszió, tanítás
Wildt Gábor	Krumlau, Késmárk	misszió
Zaruba Ferenc	Pápa, Máriavölgy, Nagyszombat	misszió, tanítás

Példák a teljesség igénye nélkül a missziós és a rendi igazgatási pálya összefonódásaira az 1637 és 1700 között belépő rendtagok esetében

Az egyes kolostorokat területileg összefogó vikárius a rendházak és a központi rendi kormányzat közötti összekötőként funkcionált,³⁹⁴ továbbá addig, amíg egy újonnan alapított vagy újraalapított kolostor nem emelkedett perjelségi rangra, vikárius vezette a házat. Az első években többek között a pápai rendháznak sem volt még önálló perjele, csupán vikáriusa, amelynek tisztségviselőit Bakonyvári Ildefonz gyűjtötte egybe.³⁹⁵ Vikáriusi minőségben kevesebb rendtagot találunk, mint perjelt, és közülük is sokan vállaltak más feladatot az alsó szintű területi igazgatás mellett. Összesen tizenegy rendtagot érintett a vizsgált időszakban. A helynökök esetében érdekesen mutatkozik meg a század végétől kiszélesedő karrierhorizont: az első és második vizsgált korszakban (összességében 1637 és 1652 között) belépő rendtagok közül mindössze hárman (Keltz Miklós, Solári Jakab és Klanchech Miklós) működtek vikáriusként, közülük az első egyúttal a rendi nevelésben is szerepet vállalt, míg Klanchech négy helyen, Lepoglaván, majd később Máriavölgyben, Wondorfon és Remetén is megfordult. Hozzá hasonlóan sok helyen fordult meg Ladányi László is, zömmel az ország nyugati és déli területein mozogva. Szolgálati helyei között szerepel Nezsider, Sopron, Ranna és Csáktornya is, a rendi emlékezet sok megtérést tulajdonít lelkipásztori tevékenységének ebből a térségből.

³⁹⁴ KISBÁN 1940, 259.

³⁹⁵ Pápai vikárius volt 1638 és 1699 között Skotniczky Alfonz, János; Ivanovich Pál; Skotniczky Alfonz; Kelcz Miklós; Nagy Imre; Berzeviczy Lajos; Nagy Imre; Nádasdy László; Jurkovich Márton; Majthényi László; Enyiczkei István; Zaruba Ferenc; Nádasdy László; Huszár István; Szili György. BAKONYVÁRI 1896 (1998), 83.

1687-től Sopronbánfalván novíciusmester volt, 1688-ban pedig ő értesítette Hamerla György soproni polgár nezsideri kolostoralapításáról Michalsky Rafael generális perjelt. Utolsó helyéről, Elefántról tudjuk, hogy vikáriusként szolgált 1696-tól. Ladányi sokoldalúsága nem egyedülálló a vikáriusok körében: a század második felében fogadalmat tevők közül többen is szerepet vállaltak a rend működésének egyéb területein. Jurkovich Márton a Ladányi-féle modellt követve elsősorban a missziózásban teljesítette ki hivatását, kivette részét az 1670-es évek első felének felső-magyarországi térítéseiből és a kurucoktól elszenvedett üldöztetésekéből is. 1689-ben kerül Párára helynöknek,³⁹⁶ majd érdemeiért a század végére a rendi kormánytanács tagjainak sorába (1696). A diósi származású Mruskó Benedek (világi nevén Imre) szintén nem csak vikáriusi működéséről maradt fenn: egy ideig ő volt a nagyszombati rendház superiorja is. Érdekes, hogy mindkét esetben Dióssy Imreként szerepel a forrásokban.³⁹⁷ Lepoglaván volt vikárius Jankovich Anzelm (1681); nem ismerjük más tevékenységét, de minthogy a névkönyvek szerint itt is halt meg 1692-ben, feltételezhető, hogy szolgálata e bő egy évtizedig tartott. Martinek István a már fentebb említett kőrösi perjelségét cserélte föl a horvátországi Remete vikáriusi tisztségével, ahol korábban magiszterként működött. A század végén belépő három kiemelkedő rendtag, akik szintén viseltek vikáriusi tisztséget, már egyúttal túlmutatnak a helynöki és a helyi feladatokon is. Kollenics András, akinek tanári és irodalmi tevékenységéről már megemlékeztünk, kétszer volt vicarius generalis Máriavölgyben, emellett 12 évig viselte a rendi tanácsosi címet³⁹⁸ és rendfőnökhelyettesséig jutott.³⁹⁹ Szintén magas pozícióba jutott a rendfőnök helynökeként Sélley Ádám, aki ilyen minőségében képviselte a jelen lenni nem tudó generálist az 1728–1729-es országgyűlésen.⁴⁰⁰ Nádasdy László, a későbbi csanádi püspök – akinek életpályájáról majd később ejtünk szót – újhelyi perjeli működését követően szintén vikárius volt egy ideig Máriavölgyben. Ilyen minőségében igyekezett közbenjárni a rendjéért Bécsben, hogy 1686 után engedélyezzék a pálosok pesti letelepedését. A követség során Horváth Bernát, a pesti ház későbbi első perjele⁴⁰¹ volt útitársa.

Vikárius	Kolostor	Más életpálya-típussal összefüggő tevékenység
Keltz Miklós	Elefánt	tanítás

³⁹⁶ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 83.

³⁹⁷ EK Kézirattár Ab 154, Tom. III. p. 7.

³⁹⁸ KISBÁN 1940, 211.

³⁹⁹ KISBÁN 1940, 366.

⁴⁰⁰ FORGÓ 2007, 167–168.

⁴⁰¹ KISBÁN 1940, 37.

Solári Jakab	Lepoglava	–
Klanchecz Miklós	Lepoglava, Máriavölgy, Sopronbánfalva, Remete	–
Ladányi László	Elefánt	misszió, tanítás
Mruskó Benedek ⁴⁰²	Elefánt	–
Jankovich Anzelm	Lepoglava	–
Jurkovich Márton	Pápa	misszió
Kollenics András	Máriavölgy	tanítás, irodalom
Martinek István	Remete	tanítás
Nádasdy László	Máriavölgy	egyházmegyei karrier
Sélley Ádám	vikárius generalis	–

A vikáriusi tisztség és más pályatípusok összefonódásai az 1637 és 1700 között belépő rendtagok esetében

Tanácsosok és ügyvivők

A fentiekben szó esett már olyan rendtagokról, akik valamely alsóbb (perjeli vagy vikáriusi) tisztségükkel párhuzamosan vagy azon túllépve a rend felsőbb igazgatásában kaptak szerepet. Ilyen volt Kopp Viktor, a sopronbánfalvi rendház elöljárója, aki nem csupán perjelként működött, hanem a rendfőnök körül működő testületben rendi tanácsosként is hivatalt vállalt; és ilyen volt a vikáriusok között említett, missziók terén is aktív Jurkovich Márton is.

A rendfőnök tanácsadói szerveként működő *definitorium generale* négy tagot számlált, akiket kibocsátó rendtartományuk tartott el, amíg a rendfőnöki székhelyen lakva munkájukat végezték. Feladataik elsősorban a rend működésének jogi kereteire vonatkoztak: a regulát, konstitúciókat és a káptalani határozatokat tanulmányozva segítettek a rendfőnöknek gyakorlatba ültetni a rendelkezéseket.⁴⁰³ Ennek mintájára működött a tartományi tanács (*definitorium provinciale*) is.⁴⁰⁴

A XVII. század második felében belépő rendtagokból azok, akik defintorrá lettek a tartományfőnökük vagy a generális perjel mellett, szinte mind végeztek valami egyéb tevékenységet is, sőt: minden bizonnyal a másutt szerzett érdemeik és tapasztalatik nyomán kerültek a tanácsadói testületbe, hogy segítsék az elöljáró munkáját. Ha a rend szervezetén belül föl kellene állítani egyfajta hierarchiát, akkor a belső rangok közül a tanácsosi tisztséget lehetne a középrétegnek tekinteni: a tartományi tanács és a rendi kormánytanács tagjainak

⁴⁰² Diósy Imreként.

⁴⁰³ KISBÁN 1940, 252. valamint BAKONYVÁRI 1896 (1998), 31.

⁴⁰⁴ KISBÁN 1940, 258–259.

közvetlen szerepe volt a központi ügyek intézésében, ez a tapasztalat pedig sokszor együtt járt a világiakkal, esetleg világi politikai résztvevőkkel történő szerepvállalással.

A vizsgált korszakból viszonylag sokan viseltek tanácsosi tisztséget. Malonyay Pál (1669k.–1722. július 3.) Rómában végzett, valamikor az 1710-es évek elején került Máriavölgybe, vélhetően itt töltötte be tanácsosi tisztségét is.⁴⁰⁵ A bécsi származású Steixner József (1655–1719) 1671-ben lépett a rendbe, életéről keveset tudunk, csak annyit, hogy 1699-ben német részről tagja lett annak a tizenkét fős bizottságnak, amely a horvát-osztrák provincia leválásáról szavazott, majd 1702-ben Esterházy Imre generális perjel mellett is rendi tanácsos lett.⁴⁰⁶ A tanári és irodalmi tevékenységet egyaránt űző definitörök – Landor László, Meislseder Ferdinánd, Turkovich Mátyás, Kolecsány Ádám és Kollenics András – karrierjéről más aspektusból később még szót ejtünk, annyit azonban érdemes még megjegyezni, hogy utóbbi kettőnek vélhetően jelentősebb volt tanári és irodalmi tevékenysége, mint a rendi igazgatásban vállalt szerepe. Annak a tizenkét fős bizottságnak pedig, amelynek Steixner a tagja volt, ugyancsak tagja volt Landor László is. Landor egyúttal Barilovics Lajos mellett volt tanácsos, majd a szintén tanácsos Kolecsány Ádámot váltotta a római ügyvivői (*procurator generalis*) szerepkörben. A római ügyvivőket a rend nagykáptalanjain választották meg, ahol tisztségük elfogadása után esküt is tettek. A római tartózkodás e tisztség esetén annyiban fonódott csak össze a római pálos rendház életével, hogy a *procurator generalis* e kolostor falai között lakott, tisztsége azonban nem jelentette automatikusan a házfőnöki tisztséget is, sőt: rangban házon belül a perjel megelőzte őt. A rendi ügyek intézése mellett az ő feladata volt a pápai udvarnál reprezentálni a pálos rend egyetemét is. Nem véletlen, hogy erre a tisztségre zömmel olyanokat választottak meg, akik maguk is némi tapasztalattal rendelkeztek a városban. A XVII. században, valamint a vizsgált időszakban belépő szerzetesek körében döntő azoknak az aránya, akik a Collegium Germanicum et Hungaricum egykori növendékeként kaptak megbízatást a tisztségre.

Az 1700-as szétválást követően volt tartományi definitör és titkár a frissen megalakult horvát-osztrák provinciában a korábbi novíciusmester, Meislseder Ferdinánd is, aki az előbbi kettőhöz hasonlóan Rómába került ügyvivőnek már 1702-től. Az új provincia szétválását támogatva 1711-ben az első osztrák tartományfőnökké válik, majd a következő ciklusban, 1714 és 1717 között tartományfőnöke mellett viceprovinciális.⁴⁰⁷

---

⁴⁰⁵ KISBÁN 1938, 278.

⁴⁰⁶ KISBÁN 1938, 303. és 308.

⁴⁰⁷ KUHN 2007, 97.

Tanácsos	Szolgálati hely (közeg)	Más életpálya-típussal összefüggő tevékenység
Czeskovich Wolfgang	definitor generalis	[n.a.]
Flávy Benedek	perjel, definitor provincialis	tanári (újoncmester)
Hochberger Ciprián	definitor generalis és sváb provincialis	[n.a.]
Jurkovich Márton	definitor generalis	misszió
Kolecvány Ádám	definitor generalis	irodalmi, tanári
Kollenics András	definitor generalis	irodalmi, tanári
Landor László	definitor generalis	irodalmi, tanári
Malonyay Pál	definitor provincialis	[n.a.]
Meislseder Ferdinánd	definitor és titkár	irodalmi, tanári
Radován Özséb	definitor provincialis	misszió
Stangl András	definitor provincialis	[n.a.]
Steixner József	definitor generalis	[n.a.]
Turkovich Mátyás	definitor generalis	tanári
Weinacht András	definitor	tanári

A definitori tisztség és más pályatípusok összefonódásai az 1637 és 1700 között belépő rendtagok esetében

Római ügyvivő (*procurator generalis*) volt a Collegium Germanicum et Hungaricum egykori növendéke, Bolla Péter is, aki Vanoviczy János hosszú tevékenysége után került az Örök Városba kúriai ügyésznek. Beiktatására az 1678-ban került sor, ezt követően pedig 1681-ben (más források szerint az 1690-es években) a római pálos rendház perjele is volt az ügyvivői ténykedés mellett.⁴⁰⁸ Spáczai Istvánról mindössze annyit tudunk, hogy a nagyszombati studium generaléban volt ügyvivő (*procurator*): minthogy egyéb tisztségéről a források hallgatnak, feltételezhető, hogy ez inkább tartozott a rend oktatási feladatköréhez, mint a különböző igazgatási feladatokhoz. Kovácsy György életéből sem ismerünk többet: az egyik névkönyv tanúsága szerint 1667-ben bekövetkezett halálakor máriavölgyi *procurator* volt.⁴⁰⁹ A perjelek között említett Zaruba Ferenc Pápán volt házfőnöki feladatai mellett évekig *procurator*, mielőtt a nagyszombati szemináriumba került volna perjelnek (1695-től).⁴¹⁰

Procurator	Szolgálati hely (közeg)	Más életpálya-típussal összefüggő tevékenység
Spáczai István	Nagyszombat	tanítás(?)
Zaruba Ferenc	Pápa	misszió, tanítás
Kovácsy György	Máriavölgy	–
Bolla Péter	Róma	tanítás, irodalom
Meislseder Ferdinánd	Róma	tanítás, irodalom

⁴⁰⁸ KISBÁN 1938, 245.

⁴⁰⁹ CP 1647–1786.

⁴¹⁰ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 173r.

Landor László	Róma	tanítás, irodalom
---------------	------	-------------------

A procuratori tisztség és más pályatípusok összefonódásai az 1637 és 1700 között belépő rendtagok esetében

Főpapok, rendfőnökök, tartományfőnökök és helyetteseik

A rendtartományok élén álló provinciálist a tartományi gyűlés választotta, megbízatása három évre szólt, amelynek során egyaránt ellátott egyházi, szentségi (pl. büntetések alóli feloldozás) és kormányzati (vizitálás, évenkénti beszámolási kötelezettség, stb.) feladatokat. Székhelyét maga választotta meg, és a rendház, amelyben lakott, köteles volt eltartani őt titkárával együtt. A titkár mellett hivatalához tartozó munkatársa volt még négy tartományi tanácsos (definitor), valamint egy tartományfőnöki helytartó (vicarius provincialis).⁴¹¹

Tisztség	Név
Generális perjel	Barilovics Lajos Bébery Gergely Benkovich Ágoston Esterházy Imre Karlóczy Lajos
Tartományfőnök	Meislseder Ferdinánd Kienczl Ferdinánd Wolff Farkas Wajay Onufriosz (András) Hávor Mihály Motesiczki János Kupinich Máté Hochberger Ciprián Klampfl Anzelm Svenk Jácint
Főpap	Széchenyi Pál Nádasdy László Török Ágoston
összesen	18 fő

A legmagasabb tisztségeket viselő rendtagok (1637 és 1700 között belépők közül)

A legmagasabb rangokat jelentő tisztséget a vizsgált szerzetesek közül tizennyolc fő töltötte be. Az életpályák alakulásának sajátosságai folytán – minthogy tevékenységük általában sokrétű volt – többnyire nem csak a rendi igazgatás terén jeleskedtek, hanem például irodalmi tevékenységükkel is kitűntek, mint Klampfl Anzelm, Wolff Farkas, Kienczl

⁴¹¹ KISBÁN 1940, 258.

Ferdinánd vagy Meislseder Ferdinánd. Utóbbi kettő a rendi nevelésben is részt vállalt, de a provinciális tisztség lehetőségét a XVIII. század elején bekövetkező átszervezések hozták meg számukra. Klampfl Anzelm előbb az osztrák tartomány első tanácsosa volt 1711-től, társai voltak ebben a tisztségbe Steible Frigyes és Stangl András, majd pedig tartományfőnököknek választották. Rendi hivatalviselő tevékenysége mellett figyelemre méltó szerzői munkássága is, hiszen ő fordította latinról német nyelvre Kollenics Andrásnak a máriavölgyi kegyszoborról írt munkáját, valamint fennmaradt egy Bucheim Ferenc temetésére írt gyászbeszéde is.⁴¹² Wolff Farkas is hasonló utat járt be: osztrák tartományfőnöki tisztsége volt karrierje csúcsa, miközben szerzőként is tevékenykedett.⁴¹³

Kienczl osztrák-horvát provinciális volt, akinek eleinte a későbbi hercegprímás, Esterházy Imre volt a helyettese.⁴¹⁴ Tisztsége idején egy – ma már különösnek hangzó, de valójában a rendtörténet XVII. és XVIII. századi viszonyainak különbségeit szemléletesen bemutató – vita zajlott a rendi vezetésen belül. A vita a szakállviselés körül kerekedett, a kérdésben pedig pro és kontra is elhangzottak érvek. A szóban forgó provinciális, Kienczl azok táborát támogatta, akik felhagytak volna a rend egyszerű szerzeteseitől az előljáróig terjedő általános és sok évtizedes szokással és levágatták volna szakállukat. A vita a XVIII. század első évtizedeinek különböző eseményei miatt egy időre háttérbe szorult, de a század közepére ismét előkerült. Bakonyvári Ildefonz említi meg a rendtörténetnek ezt az epizódját, miután leszögezi, hogy addig az egyszerű konventbeli szerzetesek is mind bajuszt és szakállt viseltek „még azokban a tartományokban is, ahol ez nem volt szokás”. „Curiosumképp említem, hogy ezen szép ékességüktől 1756-ban a pápa majdnem megfosztotta őket. Valaki a pápának kérő levelet adott be a szakállviselés ellen, aki ezt kiadta a Kongregációnak, az meg a rend prokurátorának, aki az eltörlés mellett nyilatkozott. A Szentatya el is törölte. Amit midőn a generális megtudott, kiadta a prokurátornak a rendeletet, hogy minden követ mozgasson meg a szakállviselés mellett. Végre sikerült egy könyörgő levéllel a pápát rendeletének elfelejtésére bírni s így a már elvesztett, de még hordott szakállukat megtartották.”⁴¹⁵ A század közepére kiújuló, inkább szimbolikus, mint lényegi vita érdekes lecsapódása lehet annak a folyamatnak, amelyről a római növendékek kapcsán Róma és a Habsburg Birodalom katolicizmusának fokozatos eltávolodását bemutatva Bitskey István is beszámol.⁴¹⁶ A magyar provinciáról leváló osztrákok és horvátok nem sokáig maradtak

⁴¹² VINCZE 1878, 37. PETRIK 1890, 433.

⁴¹³ VINCZE 1878, 36.

⁴¹⁴ KUHN 2007, 94. és UJHÁZI 2007, 199.

⁴¹⁵ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 35.

⁴¹⁶ BITSKEY 1996, 127–136., különösen 130–136.

egységben: már néhány év után napirendre került a két nemzet szétválása, amit többek között Meislseder Ferdinánd is támogatott. A különálló, immár horvátok nélkül megszervezett osztrák rendtartománynak végül ő lett az első tartományfőnöke 1711-től. Három éves megbízatását követően 1714–1717 között viceprovinciálisként még a tartomány kormányzásának része maradt. Meislseder a szerzője ugyanakkor a *Desertum asceticum...* című lelkigyakorlatos könyvnek, amelyet sopronbánfalvi novíciusmesterként írt meg, és ami nagy hasonlóságot mutat Nagy Imre novíciusmester kéziratban maradt lelkigyakorlatával – erre alább még kitérünk. Pályája kezdetén novíciusmesteri működése tizenöt évig tartott, ezt követően Kromau perjele lett, majd a horvát-osztrák tartományban tartományi tanácsos és titkár, 1702-től procurator generalis Rómában, innen került az önálló osztrák tartomány élére 1711-ben. Kindbergben halt meg 1721-ben.

Provinciális	Szolgálati hely (tartomány)	Más életpálya-típussal összefüggő tevékenység
Hávor Mihály	magyar	–
Svenk Jácint	osztrák	–
Hochberger Ciprián	sváb	–
Klampfl Anzelm	osztrák	irodalmi
Wolff Farkas	osztrák	irodalmi
Meislseder Ferdinánd	osztrák	tanári, irodalmi
Kupinich Máté	magyar	tanári
Kienczl Ferdinánd	osztrák-horvát	tanári, irodalmi
Wajay Onufriosz (András)	magyar	tanári
Karlóczy Lajos	magyar	tanári
Motesiczki János	magyar	tanári

A tartományfőnöki tisztség és más pályatípusok összefonódásai az 1637 és 1700 között belépő rendtagok esetében

A tudós tanári működésben (amelyről alább még szót ejtünk) kiteljesedő Kupinich Máté a Barilovics Lajos rendfőnöksége idején betöltött titkári tisztséget cserélte föl 1711-ben a magyar provinciális székkel, akárcsak Wajay András, aki a nagyszombati ház tanár-perjeli székéből került idővel a magyar rendtartomány élére. 1723-ban már provinciálisként írt aktívan részt vett az országgyűlésen, az elpusztult kolostorok ügyében igyekezett rendjét erősíteni.⁴¹⁷ Wajay karrierje is értelmiségi vonalon indult: előbb Máriavölgyben tanított, majd 1714-től Karlóczy Lajos tartományfőnök tanácsosa lett. Három évvel később (1717) már tartományfőnökhelyettes, amely tisztségre 1723-ban újraválasztották. A kettő között nagyszombati perjelként sokat tett a kolostor fejlesztéséért. 1724-ben az akkori missziófőnök,

⁴¹⁷ FORGÓ 2007, 171.

Bolla Ágoston halála miatt a rend térítő tevékenységének koordinálásában is szerepet vállalt, ő küldte föl a missziós jelentést tartományfőnökként, és kérte Bolla Ágoston helyébe Sztarinszky István kinevezését. Hosszú életet élt, ötvenéves szerzetesi jubileumát 1738-ban ünnepelték, 1744-ben pedig aranymiséjét is megérte.

Szintén nagyszombati házfőnök volt Karlóczy Lajos, aki sátoraljaújhelyi perjelként kezdte működését, de 1700-ban már a nem sokkal korábban megszervezett pesti kolostor élén találjuk.⁴¹⁸ Egy évre rá már tartományi tanácsos,⁴¹⁹ ahonnan 1714-ben karrierje csúcsaként a magyar rendtartomány élére kerül 1717-ig. Működése során figyelmet szentelt a rendi nevelésnek is: 1714-ben az ő kezdeményezésére nyílt meg a sátoraljaújhelyi noviciátus.

Szintén magyar tartományfőnök volt Hávor Mihály. A fogadalomtételét rögzítő Liber Professorum Fratrumban nem szerepel beöltözésének ideje, csupán az, hogy 1697. szeptember 22-én, tizenhét éves korában tett örök fogadalmat, illetve hogy 1749. április 4-én, Ivánkán halt meg 69 évesen mint „Pater Provinciae”, amely a leköszönt tartományfőnökök megszólítása volt.⁴²⁰ 1726 és 1729 között volt magyar tartományfőnök, a fent bemutatott Karlóczyhoz hasonlóan szívén viselte a kolostorok fejlesztését: rendbe hozatta és fejlesztette a márianosztrai kolostort, amelynek perjeli székét a munkálatok végeztével, 1735-ben el is foglalta. A kolostor rangját jól mutatja, hogy ugyanebben az évben állította föl a tartományi káptalan a magyar provincia rendházainak sorrendjét, ahol Nosztra a harmadik helyet kapta. Ugyanitt, Márianosztrán a templomon és a kolostoron kívül bőséges és minőségi munkákkal feltöltött könyvtárat is alapított, amelynek gyarapítására rendelte el ötszáz forintos hagyatékának éves kamatait. Sőt, személyes barátját, Lanchas Xavér Ferenc váci kanonokot is rábírta, hogy saját könyveit a nosztrai kolostorra hagyja. A rendi történetíró, Streszka Márton szerint Hávor mindemellett kiváló szónok is volt. Még 1735 késő telén Czétényi Imre terebesi és Jaros Vince varannói perjellel együtt őt bízta meg Kozbialovics Krizosztom rendfőnök Varannó és Késmárk vizitálásával, így a rendi missziók lecsengésének is tanúja lehetett, sőt, jártas volt a világi jogban.

Motesiczki János sok pályatársához hasonlóan filozófia- és teológiatanítással kezdte működését különböző rendi intézményekben. 1717 és 1720 között volt magyar tartományfőnök, 1733-tól pedig rendfőnökhelyettes. Részben ő járta ki magyar provinciálisként 1718-ban, hogy a pécsi pálosok birtokadományhoz jussanak. Működése során

⁴¹⁸ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 70v.

⁴¹⁹ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 173r.

⁴²⁰ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 32.

vicarius generalis tisztséget is viselt, ennek ideje azonban egyelőre ismeretlen. Élete végén Felsőelefántra vonult vissza.

Nem magyar, hanem Meislsederhez hasonlóan osztrák provinciálisként vonult be a rendtörténetbe Svenk Jácint is. Svenk 1684-ben, már tizenkilenc esztendőös poetaként lépett a rendbe, majd a noviciátus idejének letelte után 1685. március 13-án tett fogadalmat. Életéről keveset tudunk, a Liber Professorum Fratrum alapján készült utólagos jegyzék⁴²¹ írja csak, hogy 1721. február 25-én mint Pater Provinciae halt meg Bécsújhelyen.

Végezetül a sváb-rajnai rendtartománynak lett provinciálisa Hochberger Ciprián, aki még az új konstitúciók elfogadása előtt, 1638-ban tett fogadalmat Lepoglaván. Életéről keveset tudunk, biztosan a generális perjel tanácsosa volt azelőtt, hogy a sváb rendtartomány előjárónak választotta volna. 1653-ban, a nagyszombati pálos szeminárium megnyitásának évében halt meg Rohrhaldenben.⁴²²

A rendi igazgatási karrier csúcsa kétségkívül a rendfőnöki és a főpapi működés volt. A vizsgált fél évszázad belépői közül heten kerültek ilyen pozícióba életük során. A hat esztendőre szóló generális perjeli tisztséget egyszer, pápai engedéllyel kétszer lehetett betölteni, választás útján. A választásokra általában a máriavölgyi nagykáptalanokon került sor, ami egyúttal a század vége felé a doktorráavatások helye és ideje is volt. A rendfőnökök szoros kapcsolatban álltak a megyéspüspökökkel és egyes világi (politikai) méltóságokkal is: megválasztásuk tényét a rend azonnal tudatta mind a pápával, mind a magyar és lengyel uralkodóval, mind pedig a bíborosi kollégiummal és a rend fővédnökeivel, akik általában az egyes rendtartományok püspökeiből és érsekeiből kerültek ki és fontosabb rendi ügyek intézésébe a rend bevonta őket. A generális perjel tagja volt a magyar felsőtáblának, de távolmaradása esetén az alsótáblára delegálhatott maga helyett valakit. Rangja szerint közvetlenül a püspöki kar tagjait követte. Közvetlen munkatársai és segítői a fent bemutatott tisztségviselők, úgymint generális helynök (vicarius generalis), a rendi tanácsosok (definitores generales) voltak, akikkel az előjáró együtt alkotta a rend kormánytanácsát (definitorium).⁴²³

A pálos rend hirtelen megerősödésére utal, hogy már az 1646 és 1652 között fogadalmat tett rendtagok között is két későbbi generális perjelt találunk: Bébery Gergelyt és Benkovich Ágostont. Bébery huszonnyolc évesen határozott a pálos rend mellett 1648-ban. Fölszentelését követően több kisebb hivatalban is megtalálhatjuk: az 1650-es évek második

⁴²¹ CP 1647–1786.

⁴²² KUHN 2007, 71.

⁴²³ A generálisra vonatkozó adatok forrása BAKONYVÁRI 1896 (1998), 31.

felében Sátoraljaújhelyen vikárius,⁴²⁴ majd az 1660-as évek első felében már Sopronbánfalván volt perjel. Házfőnöki működése alatt volt novíciusmester Bánfalván Bedich Antal (1661), és ő menekítette rejtkehelyükre a kolostor tagjait az 1663–64-es Zrínyi-féle törökellenes hadjáratok idején. Később a Vanoviczy-vezette apostoli misszió tagjaként vállalt szerepet, 1675-től pedig Benkovich Ágoston rendfőnök mellett működött mint rendi tanácsos, akitől megbízatása végén átvette a generálisi tisztséget (1681–1685).⁴²⁵ Hivatalviselésének idejére esik a kuruc mozgalom tetőzése is, máriavölgyi székhelyéről például 1683-ban menekülnie kellett, amikor Thököly és a török segédcsoportok Bécs ostroma felé végigprédálták a vidéket: ekkor Stomfán húzta meg magát, ahová elvitte a máriavölgyi kolostor levéltárának egy részét, illetve a csodatévő Mária-képet is.⁴²⁶ Tehetségének és rátermettségének fokmérője, hogy újhelyi vikárius korában ő térítette katolikus hitre Báthory Zsófiát és fiát.

Benkovich Ágoston, a másik pálos rendfőnök, aki az 1647 és 1652 közötti években lépett a rendbe, a római tanulmányok idejét követően hazatért, és missziós feladatokat vállalt elsősorban Felső-Magyarországon, az egri egyházmegye területén. Terebesen perjel volt, majd 1675 és 1681 között viselte a rendfőnöki tisztséget, ahonnan pálos hivatását megtartva a váradi egyházmegye élére került 1681-ben. A török kiűzését követően Benkovich volt az első, aki hosszú évtizedek után ténylegesen is székhelyéről, Nagyváradról kormányozhatta a püspökséget. Pálos missziós tapasztalátára építve újjászervezte az egyházmegyét a plébániáktól a káptalanon át a püspökségig, segítette az iskolák működését, és utódai számára visszaszerezte az örökös bihari főispáni címet.⁴²⁷ Kor- és rendtársához, a vértanúságot szenvedett Csepellényi Györgyhez hasonlóan szentség hírében halt meg, a sátoraljaújhelyi templomban egykori rendtársa mellé temették.⁴²⁸

A következő vizsgált időszak (1653–1672) is két fontos előljárót adott a rendnek és a magyar katolicizmusnak: Barilovics Lajost és Széchényi Pált. Előbbi Barilovics György és Mányai Katalin fiaként született 1645 körül, 1662-ben lépett a rendbe és 1663. június 18-án tett fogadalmat. Tanulmányait követően az 1670-es évek közepén a Felső-Magyarországra irányuló missziók központjában, Terebesen találjuk, ahol érdemet szerzett a várost ostromló kurucokkal szemben, amikor támadásuk visszaverésében tevékeny szerepet vállalt. 1681-ben

⁴²⁴ GALLA 2015, 97.

⁴²⁵ A rendfőnök közvetlen környezetéből kikerülő hivatali utód a század második felére valószínűleg gyakorlattá vált, Bébery Gergely legalábbis épp úgy maga mellett tartotta a tehetséges és rátermett Mallechich Gáspárt kormányzása során, mint ahogyan ő tanulhatott Benkovich Ágoston kezei alatt. KISBÁN 1938, 301. Mallechich utóbb Bébery utódja lett a rendfőnöki székben (1696–1701). KISBÁN 1940, 436.

⁴²⁶ KISBÁN 1940, 251.

⁴²⁷ MKL *Benkovich* (online: lexikon.katolikus.hu, letöltve: 2016. október 2.) VÉGHSEŐ 2007b, 295–298. (A továbbiakban folyamatosan.)

⁴²⁸ KISBÁN 1938, 266.

is terebesi perjelként működött,⁴²⁹ miközben egyéni spiritualitása is nyomot hagyott a rend életében: tisztelte a Krisztus testét eltemető Arimateai Józsefet, legalábbis erről tanúskodik, hogy oltárt állíttatott neki Máriavölgyben, valamint fennmaradt egy prédikációja a szentről. Először 1690-ben választották generális perjellé, majd 1709-ben ismét bizalmat kapott. A Rákóczi-szabadságharc első éveiben a máriavölgyi rendi levéltárat Stomfára menekítette, továbbá fennmaradtak Szűzanyatiszteletének nyomai is.⁴³⁰ Életét Máriavölgyben fejezte be: 1712. december 19-én halt meg.

Széchenyi Pál egészen más utat járt be. Életének részletezésétől itt eltekintենk, hiszen a nem régen megjelent róla egy átfogó kötet.⁴³¹ Előkelő családban, Széchenyi Lőrinc és Gellén Judit fiaként született 1645. július 28-án. 1661-ben lépett a rendbe, a noviciátus évét ő is Sopronbánfalván töltötte, majd 1662. március 20-án tett örökfogadalmat.⁴³² Bécsben filozófiát tanult, innen 1665-ben került Rómába, ahol 1671-ig ő is a római Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke volt.⁴³³ Szerzetesi működésének kezdetén a nagyszombati pálos studium generale egyik első tanára volt, és ettől fogva pályája meredeken ível fölfelé – jóllehet már nem a rendi, hanem az egyházmegyés ranglétrán. 1676-ban lett pécsi püspök, amely címet 1686-ig viselte, ezzel párhuzamosan királyi tanácsos, szentgotthárdi apát, győri kanonok és nagyprépost volt, majd pécsi püspöki címét a veszprémi püspökséggel cserélte föl 1687-ben, amit 1710-ig viselt. Pályájának csúcsa kétségkívül a kalocsai érseki kinevezés 1696-ban, aminek érdekes epizódja, hogy ilyen minőségben 1704-ben az udvar megbízásából II. Rákóczi Ferencsel folytatott tárgyalásokat.⁴³⁴

Széchenyihez hasonló társadalmi környezetből érkezett a korszak legismertebb és legmagasabbra jutó pálos szerzetese, Esterházy Imre (1665k.–1745. december 6. Pozsony). A galántai Esterházy család tagja Esterházy Imre és Bucsányi Zsuzsanna fiaként jött világra 1663-ban. A család vallásosságának számos bizonyítékát ismerjük a korszakban, ezért a családi háttér, az Esterházyak és a katolicizmus viszonyának részletes ismertetésétől eltekintünk.⁴³⁵ Nagyon fiatalon, már tizenöt évesen belépett a pálos rendbe Sopronbánfalván 1680-ban. Vélhetően soproni gimnazistaként, a jezsuitáknál tanulva ismerkedhetett meg a pálos renddel, kiváltképp a sopronbánfalvi kolostorral, mert gimnazista éveire esik belépési

⁴²⁹ EK Kézirattár Ab 154, Tom. III. p. 7.

⁴³⁰ KISBÁN 1940, 186.

⁴³¹ KRISTÓF–TÓTH 2012.

⁴³² SARBAK 2012, 35–37.

⁴³³ VERESS 1917, 62–63.

⁴³⁴ MÉSZÁROS 2013.

⁴³⁵ FAZEKAS 2005. Esterházy Imre fölemelkedéséhez és a XVII–XVIII. század fordulójának magyar klérusában betöltött helyéhez lásd: BAHLCKE 2013, 147–150. valamint 402.

szándéka is. Fogadalmát egy évvel később, 1681. július 27-én tette le, majd folytatta tanulmányait a rend bécsújhelyi filozófiai iskolájában, később Lepoglaván, végül pedig Rómában a Collegium Germanicum et Hungaricum növendékeként. Tevékenysége művelt főúri sarjhoz méltón sokrétű volt: működött a rendi irodalom terén, de megtaláljuk a nagyszombati pálos studium generale teológiatanárai között is 1695-ben. 1702-ben lett generális perjel, majd esztergomi érsek, és az első hercegprímás.⁴³⁶

A nyugat-dunántúli nagybirtokos családok közül nem hiányozhat a Nádasdy-família sem, ha a rend magas karriert befutott tagjait tekintjük át. Nádasdy László (1662–1728. november 24.⁴³⁷ Posony), a Wesselényi-összeesküvés után kivégzett Nádasdy Ferenc fia szintén tizenöt évesen lépett a pálosok közé 1677-ben, és szintén tizenhat évesen tette le örökfogadalmát (1678). A rend kötelékén belül több kisebb tisztségben találjuk az 1680-as és 1690-es években: sátoraljaújhelyi perjelként szerepet vállalt a kolostor fejlesztésében, Máriavölgyben helynökként működik, 1696-tól pedig már rendfőnökhelyettes ugyanitt. Szintén ezekben az években Bécsben járt követségben rendtársával, Horváth Bernáttal, hogy engedélyeztesse rendjének pesti letelepedését. Helynöki tisztségéből nevezték ki – főúri származásához képest meglepően későn – 1711-ben csanádi püspökké. Ebben a minőségben állandó adóügyi összetűzései voltak a határőrvidék parancsnokaival, bevételei pótlására ezért 1711-ben megkapta Keresztély Ágost primástól a győri kanonokságot és a pápai főesperességet, 1713-ban pedig a győri nagyprépostság és a fehérvári örkanonokság javadalmát. 1724-ben megpróbált Temesvárra települni, de ellenségesen fogadták, ezért visszatért Szegedre; káplánként jezsuitákat és pálosokat alkalmazott, amiért Szegeden a ferencesek, 1718-tól pedig a piaristák is nehezteltek rá. 1719-ben bécsi minisztertanácsi döntés alapján canonica visitációra indult a Marostól délre fekvő részekre, de az ott tábori papként működő jezsuiták ellene szegültek, Nádasdyt ezért a temesvári jezsuita rektor bánáti helynökké nevezte ki. 1723-ban Szegeden négy kanonokkal újra fölállította a csanádi káptalant; halálának idejéről a rendi források és ezek nyomán a szakirodalom eltérő adatokat ismer.⁴³⁸

Generális vagy püspök/érsek	Szolgálati hely és idő	Más életpálya-típussal összefüggő tevékenység
Bébery Gergely	generális perjel	missziós
Benkovich Ágoston	generális perjel és püspök	missziós
Széchenyi Pál	kalocsai érsek	tanári
Barilovics Lajos	generális perjel	missziós, szónok-szerző

⁴³⁶ UJHÁZY 2007, 199.

⁴³⁷ Kisbán Emil szerint 1727-ben hal meg, nem 1728-ban. KISBÁN 1940, 241.

⁴³⁸ Az életrajzi adatok forrása: MKL *Nádasdy* (letöltve: 2017. június 17.).

Esterházy Imre	generális perjel, hercegprímás	tanár, érsek
Nádasdy László	csanádi püspök	-
Török Ágoston	scardonai címzetes püspök	-

A generálisi és főpapi tisztség összefonódásai más pályatípusokkal az 1637 és 1700 között belépő rendtagok esetében

Az utolsó, püspöki rangig jutott pálos püspöki címe némileg elmarad az előzőektől: Török Ágoston életéről és szerzetesi tevékenységéről a fenti, főúri származású főpásztorokhoz képest kevés adattal rendelkezünk. Az 1786 után keletkezett névsor⁴³⁹ tanúsága szerint viselte az „episcopus Sardicensis” címet. 1670 körül született az egri egyházmegye területén nemes szülőktől, 1691-ben, huszonegy éves korában lépett a pálos rendbe, majd 1692-ben tett örökfogadalmat. Tanulmányait a nagyszombati studium generalében végezte, ő volt a Pécs melletti Szentkút első adminisztrátora. Ezt a tisztségét még a Rákóczi-szabadságharc előtt foglalta el, ezért a harcok idején a felkelők elűzték, és a kolostor is csak 1711 után kezdett működni, ettől fogva rendszerint két rendtag, egy adminisztrátor és egy hitszónok szolgált itt. Török 1712-ben Krisztolovecz János generális mellett volt rendfőnöki titkár, de 1721-ben már Márianosztrán működött. Érdemeiért III. Károly kinevezte cattarói, később scardicai püspökké, de címe csak választott marad élete végéig: ő maga Sopronbánfalván élt, ahol 1745-ben, hetvenöt évesen halt meg.

Említést érdemel még két generális helyettes is a vizsgált fél évszázadból: Sélley Ádám és Kollenics András. Sélleyt a vikáriusok sorában említhettük már korábban, ahol szintén utaltunk generálishelyettesi rangjára, míg Kollenics András a tizenkét évig betöltött tanácsosi tisztségből lépett előre a rendfőnöke mellé helyettesnek.

Egyéb tisztségek

A kisebb, vagy talán kevésbé látványos tisztségek közé tartoztak még azok a speciális funkciók, amelyek betöltése nélkül a rend mindennapi élete, szolgálata nehézkesebbé vált volna. Ilyen feladatnak számított – csak hogy egy kicsit még a generális közvetlen munkatársainál időzzünk el – a rendfőnöki titkár (secretarius generalis). A vizsgált időszakból a tanárként is kitűnő Turkovich Mátyás volt sokáig szolgálatban előbb a rendi tanács tagjaként, majd pedig secretarius generalis (vagy másképpen collega secretarius)

⁴³⁹ CP 1647–1786.

minőségben. Hozzá hasonlóan a már említett Kupinich Máté és Meislseder Ferdinánd későbbi magyar, illetve osztrák provinciális is titkárként működött a generális mellett egy ideig.

Hasonlóképpen fontos, bár talán jóval kevésbé látványos, és inkább helyi szinten nélkülözhetetlen tisztség volt a hitszónoki tevékenység.⁴⁴⁰ A *concionatorok* nélkül a rend barokk ellenreformációs szerepvállalása nehezebb lett volna, hiszen a szónoki teljesítményen múlt egy-egy katolikus tanítás retorikai hatása. Ennek megfelelően más rendekhez hasonlóan a pálosok is hangsúlyt fektettek arra, hogy a szónokok a lakosság ismert és beszélt nyelvén szólaljanak meg: többnyire magyarul, németül, szlovákul vagy éppen horvátul. A liturgia ünnepélyessége megkívánta a rang szerinti differenciálást: a vasárnapi és ünnepnap szónokoknak megkülönböztetett figyelem járt, ami a rendház hierarchiájában is lecsapódott (rangjuk és ülésrendjük szerint a perjel és a superior után következtek), egyúttal pedig szolgálatuk ellenpontjaként részesültek olyan kedvezményekben, amelyekben más rendtagok nem (asztali szolgálat alóli felmentés, zsolozsmáról való időnkénti távolmaradás). A tisztség megbecsültségét mutatja, hogy tizenkét évnyi szónokoskodás után ha írott beszédüket a szerzetesek bemutatták a provinciálisnak és az elismerte tevékenységüket, reverendus címet adhatott nekik, amellet, hogy a sikeres szónokok beszédeinek megjelentetésére többnyire szentelt némi figyelmet a rend. Egy 1682-es vizitáció szerint Sopronbánfalva kolostorában az ünnepekkor három nyelven hangzottak el szónoklatok: magyarul, németül és horvátul, azaz a környékbeli nemzetiségek mindegyikéhez eljuthattak a pálos igehirdetők szavai.⁴⁴¹ A vizsgált időszakból elsősorban az irodalmi tevékenységgel összefonódva maradtak fenn adatok szónoki tevékenységre vonatkozóan, mint például a már említett Barilovics Lajos, Mácsay Sándor (András), vagy éppen a híres szónok, Csúzy Zsigmond esetében. Molitor (Molnár) Mátyás és Hnatovics Ágoston a missziózás eszközeként használták mindezt: előbbi a század vége felé Sopronbánfalván és Bécsújhelyen, utóbbi pedig Máriavölgyben állt sokat a szószéken. Pápa híres szónoka volt az ugyancsak missziós Acsády Bonifác.⁴⁴²

A rendtörténetben egyes szerzetesek eseti, állandó tisztséghez nem köthető megbízásokat is kaphattak, amelyek bizonyos feladatokra szóltak. Noha ezekre nem lehet úgy tekinteni, mint egy ranglétra valamely fokára, az egyes személyek karrierje esetében mégis fontos szerepet tölthettek be ezek a feladatok. A különböző missziós tevékenységek természetszerűleg hozhatták magukkal az eseti megbízásokat, de épp így megnőtt a század

⁴⁴⁰ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 34.

⁴⁴¹ MNL-OL E 153, 115. doboz (Vondorf), Fasc. 592. („Memorabilia”) II/1. köt. 6r.

⁴⁴² GALLA 2015, 460.

végén, illetve a XVIII. század elején azon szituációk száma, amely külön ügyintézését követelt a rend részéről. A teljesség igénye nélkül ide sorolható például a Buda felszabadítása utáni „terepbejárás”, amely a főváros körüli egykori pálos kolostorok felkutatására indult,⁴⁴³ vagy például a rendtartományok területi és igazgatási átszervezését megelőző tárgyalás sorozat, amelyben tizenkét fős delegáció szavazott az egyben maradás vagy különállás ügyében.

Az ilyen jellegű megbízások közé tartozik az országgyűlési részvétel és adott esetben a helyettesítés is. A dolgozat kereteit szétfeszítené a rend és a korabeli magyarországi politika viszonyának ismertetése, néhány dologra azonban feltétlenül érdemes kitérni.⁴⁴⁴ Pillanatnyilag hiányzik még a rend XVII. századi történetének dimenziójában vizsgált pálos „politikai” és „nemzeti identitás” – már amennyiben beszélhetünk ilyenről, de az elvégzett kutatások alapján bizonyos adatok megengednének néhány óvatos következtetést. Ilyen téma lehet többek között a szakirodalomban hagyományosan nemesiességgel jellemzett pálos renchez társított *nemzettudat*, annak politikai és kultúrnemzet értelmében egyaránt. E tekintetben a pálos szerzetesközösség szempontjából nyilvánvalóan jó forrásul szolgálnak az 1700 (és kitekintésként az 1710–11) körüli források, amelynek vitái a rendtartomány egyben maradása és szétválása mellett is bőségesen tartalmazhatnak érveket. Talán ennek a vitának a lecsapódása és kései hulláma lehet az 1717-es generális káptalanon fölvetett jegyzőkönyv, amelyben megjelenik, hogy nyelvtől függetlenül a rend tagjai „egyazon nemzetnek a fiai”.⁴⁴⁵ Ugyancsak jó forrás lehet a Thököly-féle kuruc küzdelmek, majd pedig a Rákóczi-szabadságharc éveinek több megnyilatkozása a generális perjel szerepvállalásától kezdve a hadi utakhoz közel fekvő, és ezáltal Thökölynek, majd pedig a törököt kiűző keresztény csapatoknak a felvonulási útvonalába eső, és ezért a politikai széliránynak közvetlenül és fokozottan kitett Sopronbánfalva pálos kolostora. E kérdésekkel párhuzamosan, ugyancsak pálos szemszögből lenne vizsgálható az 1700-ig belépő rendtagok országgyűlési politikai aktivitása, valamint a politikaformáló magyar nemességgel való viszonya, megnyilatkozása bizonyos kérdésekben, nem csak a generális kötelező politikai (egyházpolitikai) aktivitására,

---

⁴⁴³ KISBÁN 1936a.

⁴⁴⁴ Joachim Bahlcke monográfiája az államhatalom és a magyar klérus 1686 és 1790 közötti kapcsolatáról hiánypótló. Bahlcke megállapításai számos esetben tartalmaznak a pálos renddel is összefüggő adatokat, és összességében is segítenek értelmezni a rendnek a magyar egyháztörténetben, részben pedig a nemzettudat történetében és a korabeli politikában betöltött szerepét. Különös figyelmet érdemel a Rákóczi-szabadságharc és a katolikus klérus viszonya, amelyben részletesen kitér többek között az udvar és Rákóczi között közvetítő, egykori pálos Széchényi Pál kalocsai érsek szerepére is. BÄHLCKE 2013, 164–185. főként 166–174.

⁴⁴⁵ PFK Kt. 848. tétel, 118 D 24 (Acta Provinciae Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae ab anno 1701 ad annum 1726.) p. 653. alapján idézi GYÉRESSY 1958, 187. Az 1717-es káptalani jegyzőkönyvet magába foglaló kötetben Bakonyvári Ildefonz possessorbejegyzése és kiemelései találhatók.

hanem az egyéb rendi funkcionáriusokra való kitekintéssel.⁴⁴⁶ Éppen így – Galla Ferenc munkájának folytatásaként – feldolgozható lenne a rend római jelenléte a XVIII. században a pálos procurator generalis tisztségen keresztül, és Bitskey István hangsúlyaival annak megválaszolása, hogy miként érintette a XVIII. században Róma és Bécs megváltozó viszonya a pálos növendékek szerzetesi életpályáját, valamint karrierlehetőségeit a Collegium Germanicum et Hungaricumban.⁴⁴⁷

A hivatalt nem viselő szerzetesek nagy része – azok, akiknek életéről, karrierjéről egyelőre semmi lényegi információval nem rendelkezünk – kolostori életével, papi szolgálatával és imádságával erősítette rendjét és ezen keresztül a magyar egyházat. Az ismeretlenségbe burkolózó, de név szerint megismerhető tömeg élete minden bizonnyal a szerzetesi erények gyakorlásában, imádságos lelkületben és a rend egykori remete szellemiségének megfelelő elmélyülésben telt: ha szabad így mondani, a világi társadalom felé nyitott rendtársaik számára bizonyára ők jelenthették a biztos lelki háttérrel, a kolostor imádságos csendjét, amibe időről időre hazatérhettek.

A rendi oktatás színterei és a lehetséges szerepvállalás

A rendi nevelésben betöltött szerepek

Az irodalom szolgálata a korszakban gyakran szorosan összefüggött a *tanári tevékenységgel*. A XVII. században azok, akik szerzőként jegyeznek egy-egy munkát, legtöbbször tanárként valamely noviciátus vagy később rendi főiskola tanári karában is megtalálhatók.

Már a század első feléből ismerjük két oktatót, Keltz Miklós és Firmatz György tevékenységét. Előbbi 1622 körül született Muraszombatban, majd 1645-ben tett fogadalmat a lepoglavai noviciátusban.⁴⁴⁸ Életéről nem sokat tudunk, az 1660-as évek végén a nagyszombati egyetem mellett működő pálos szeminárium előjárói között találjuk előbb superior (1667–1669), majd ötven esztendősen perjeli minőségben (1672–1675).⁴⁴⁹ Noha a perjeli működés alapvetően nem az oktatáshoz kapcsolódik, azokban a kolostorokban, ahol

⁴⁴⁶ Nagy János mellett Forgó András publikált ilyen témájú kutatásokat, utóbbihoz lásd például a pálos generális perjel országgyűlési pozícióját és az ezzel összefüggő praecedentia-vitákat. FORGÓ 2013, 52–58.

⁴⁴⁷ BITSKEY 1996, 127–136.

⁴⁴⁸ Ab 154 Tom. I. 449–465.

⁴⁴⁹ E 153, 96. doboz f. 173r.

valamilyen szintű nevelőmunka zajlott (noviciátus, filozófiai főiskola, később teológiai főiskola, vagy az említett esetben az egyetemi tanulmányokat segítő tanulmányi ház, szeminárium), ott a klasszikus kolostorirányító tevékenység kibővült a hallgatók felügyeletével és tanulmányaik elősegítésével, ezért a rend többnyire olyan személyeket tett meg ezekre a posztokra, akik tanításra is alkalmasak lehettek. Utóbbi, a sziléziai Firmatz György 1639-ben lett örökfogadalmas ugyancsak Lepoglaván,⁴⁵⁰ majd ő lett az újonnan megszervezett sopronbánfalvi noviciátus első novíciusmestere (és egyben alperjele).⁴⁵¹ Életének további alakulásáról nem tudunk, 1645-ben meghalt.⁴⁵²

1646 és 1652 között öten vették ki részüket a rend utánpótlás-neveléséből. Közülük Eggerer András és Grieskircher Ferdinánd inkább szerzői tevékenysége folytán vált ismerté a rendtörténetben, ezért itt most csak az oktatáshoz kapcsolódó tevékenységeiről emlékezünk meg: a két rendi történetíró Lepoglaván tanított filozófiát egy ideig, Eggererről 1666-ban ismerjük ezt az adatot, míg Grieskircherről sajnos nem tudjuk, mikor töltötte be ezt a tisztséget. A velük közel egyidős és ugyancsak Nagyszombatban végzett Jambrehovics László⁴⁵³ (1632k.–1681. december 3. Lepoglava) – zágrábi nemesi születésű, 1650-ben fogadalmazott szerzetes – szintén Lepoglaván tanított filozófiát, majd egyike lett a nagyszombati studium generale első tanárainak.⁴⁵⁴ Bedich Antalról (1634k.–1675. június 1., Sopronbánfalva), a modori születésű tanáregyéniségről még a rendtagok lajstromának XVIII. századi kéziratos forrása is úgy emlékezik meg, mint aki elsősorban tanárként járult hozzá a rend megerősödéséhez.⁴⁵⁵ 1651-ben lépett a rendbe, majd 1652. május 1-jén, 18 évesen tett fogadalmat. Teológiai tanulmányainak négy évét Nagyszombatban végezte 1656 és 1659 között, majd Lepoglavára került, ahol morális teológiát oktatott,⁴⁵⁶ 1659-től pedig Sopronbánfalván találjuk novíciusmesteri poszton, amit 1672–1673-ban ismét betöltött.⁴⁵⁷ Ez utóbbi hivatalából vélhetően maga Kéry János szólította el a nagyszombati studium generale megnyitása apropóján, ahová Jambrehovics László és Széchenyi Pál társaként teológiaoktatást várt tőle.⁴⁵⁸ Tanáregyénisége nagyságának bizonyítéka lehetnek az alakjáról fennmaradt rendi emlékezet fő vonásai: eszerint alázatos, szelíd szerzetes volt, aki „a világtól annyira

⁴⁵⁰ EK Kézirattár Ab 154 Tom. I. f. 449–465.

⁴⁵¹ VÉL Molnár István hagyaték 25. doboz („Nagy Imre: Az élet és halál könyve”)

⁴⁵² EK Kézirattár Ab 154 Tom. I. f. 449–465.

⁴⁵³ „Zebecz Gergely zágrábi kanonok mondta róla halálakor: Nem akármilyen atyát, hanem második Aquinóit vesztek el.” KISBÁN 1938, 274.

⁴⁵⁴ Kisbán szerint Jambrehovics mellett Kéry további két pálost küldött az 1673-ban felállított nagyszombati pálos teológiai főiskola tanári szolgálatába: Bedich Antalt és Széchenyi Pált. KISBÁN 1938, 258.

⁴⁵⁵ „Antonius Bedich novitiorum magister Wondorff” CP 1647–1786.

⁴⁵⁶ KISBÁN 1938, 277.

⁴⁵⁷ VÉL Molnár István hagyaték 25. doboz („Sopronbánfalva”).

⁴⁵⁸ KISBÁN 1940, 288.

elvonatkozott, hogy még a forgópénzt is alig ismerte”.⁴⁵⁹ (A kétesnek hangzó, gyakorlatiasság hiányáról árulkodó rövid jellemrajzban nem nehéz fölfedeznünk a Gyöngyösi Gergelynél megfogalmazott, késő középkori misztikus eszményt, amely sokkal inkább helyezte a belső szemlélődésre a hangsúlyt, mint a világi tudományokra és jártasságokra.⁴⁶⁰) Klanchech Miklós (szül. 1626 körül, halála ideje egyelőre ismeretlen) a Kőrös megyei születésű horvát 1651-ben lépett a rendbe huszonöt esztendősen, majd eltűnik a szemünk elől és csak 1654-ben, nagyszombati hallgatóként látjuk viszont. Különböző helyeken működött a rendi kormányzat részeként vikáriusként (Lepoglava, Máriavölgy, Sopronbánfalva, Remete),⁴⁶¹ egy ideig a rendi tanács tagja volt Benkovich Ágoston generális mellett, majd 1677-ben a nagyszombati szeminárium superiorja lett 1681-ig, amikor defínitor generálissá választották. Életére elsősorban nem a tanári működés volt jellemző: különböző szinten viselt kormányzati hivatalai sorában található csak meg a nagyszombati rendház (egyben szeminárium) vezetői között betöltött tisztsége.⁴⁶²

A nagyszombati tanulmányi ház megnyitásától a studium generale megnyitásáig eltelt két évtizedben belépő rendtagok közül legalább tizenhat főről tudjuk biztosan, hogy valamilyen módon szerepet vállalt a rendi utánpótlásnevelésben. Branik György (1636 k.–?) 1654-ben lépett a rendbe, majd 1655. június 13-án tett fogadalmat a nagyszombati pálos szeminárium tagjaként tanult az egyetemen, rendi igazgatási és szervező munkája mellett ide kötődik későbbi oktató-nevelő tevékenysége is: 1669-ben ugyanis már mint a nagyszombati ház superiorja veszi ki részét a rendi igazgatásból.⁴⁶³ Branikkal egy napon tett fogadalmat a szerzőként is híres Kolecsány Ádám, aki rendi kormányzati és irodalmi tevékenysége mellett vállalta az oktató-nevelő munkát újoncmesterként, filozófiatanárként, majd teológia professzorként.⁴⁶⁴

Tanári működését kevésbé ismerjük, de az egbelli származású Havlovics András (1635 k.–?), miután 1655. június 24-én fogadalmat tett, ugyancsak a rendi kormányzat és nevelés terén működött. Saját tanulmányainak helyszíne sajnos mindeddig ismeretlen, de a nagyszombati ház forrásai szerint 1676-ban „primus et ultimus supprior” volt.⁴⁶⁵ Ugyanezt a tisztséget viselte a szerzőként is jeleskedő Bolla Péter 1671-ben.⁴⁶⁶ Noha ily módon

---

⁴⁵⁹ KISBÁN 1938, 277.

⁴⁶⁰ MÁLYUSZ 1944.

⁴⁶¹ KISBÁN 1938, 273.

⁴⁶² MNL-OL E 153, 96. doboz f. 173r.

⁴⁶³ MNL-OL E 153, 96. doboz f. 173r.

⁴⁶⁴ GYÉRESSY 1958, 235.

⁴⁶⁵ MNL-OL E 153, 96. doboz f. 173r.

⁴⁶⁶ MNL-OL E 153, 96. doboz f. 173r.

tevékenysége összekapcsolódott az oktatással, életében mégis sokkal fontosabb szerepet kapott a rendi igazgatásban betöltött több funkció.

Turkovich Mátyás és Adalbert, a lakfalvai horvát testvérpár mindketten részt vállaltak a tanításból. Mátyás (1633k.–1684 Lepoglava) 1658-ban lépett a rendbe, 1659. szeptember 23-án tett fogadalmat. Miután Nagyszombatban és Bécsben elvégezte tanulmányait, elsősorban rendfőnöki titkárként tevékenykedett, de egyúttal „igen buzgó tanár” is volt.⁴⁶⁷ A nála közel tizenhárom évvel fiatalabb Adalbert (1646k.–1732⁴⁶⁸) 1663-ban lépett a rendbe, 1664. május 2-án tett fogadalmat, ezt követően Olmützben (1667) és Rómában (1667–1671), tanult, majd 1674-ben a nagyszombati studium generaléban lett teológiai doktor. Fokozatszerzése után sem hagyta maga mögött az intézményt: 1677-ben ugyanitt találjuk a hittudományok professzoraként,⁴⁶⁹ 1720 és 1722 között pedig a nagyszombati rendház perjeleként.⁴⁷⁰

Kupinich Máté (1646–1714 Felsőelefánt), a provinciálisok között, fentebb már említett rendtag 1687-ben, a rendi nagykáptalanon kapta meg teológiai doktori címét. A tartományfőnöki hivatal elfoglalását megelőzően tanári minőségben találkozhatunk a nevével: több kolostorban tanított filozófiát és teológiát, a nagyszombati studium generaléban pedig tanulmányi felügyelő és a rendház suppriorja volt.⁴⁷¹

Zaruba Ferenc (1646 k.–?) hasonló utat járt be. 1665-ben jelentkezett a rendbe, rákövetkező év október 4-én fogadalmat tett, majd a rendi misszió és igazgatás különböző területein tevékenykedett, a század végén a nagyszombati rendház és szeminárium perjele volt (1695–1699).⁴⁷² Szintén a nagyszombati rendházban szerzett érdemeket Skolny Elek (1648–?), aki 1668-ban lépett a rendbe, 1669. július 25-én tett örökfogadalmat, majd Nagyszombatban tanult (előbb az egyetemen, majd másodéves teológus korától a studium generale hallgatójaként). Amellett, hogy a rendi igazgatás és a misszió terén működött, 1677-ben a nagyszombati rendház tanáraként tűnik föl.⁴⁷³ A később érseki rangig emelkedett Széchényi Pál (1645–1710. május 22.) fiatalon szintén megfordult a nagyszombati studium generale katedráján, a főiskola megnyitásakor az egyik első teológiatanár volt. Enyiczkey (született, atyai nevén Lenau) István (1648–? Elefánt) 1671-ben lépett a rendbe, ahol 1672.

⁴⁶⁷ KISBÁN 1938, 277.

⁴⁶⁸ EK Ab 154 Tom. II. (oldalszámozás nélkül, a kötet végén) 1732-es halálozási dátum szerepel, ezzel ellentétben azonban Veress Endre úgy tudja, hogy „mortuus 1679”. VERESS 1917, 65.

⁴⁶⁹ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) valamint EK Kézirattár Ab 154, Tom. II. p. 151. (Mallechich Gáspárral együtt th. professzor).

⁴⁷⁰ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 146v.

⁴⁷¹ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia).

⁴⁷² E 153, 96. doboz 173r.

⁴⁷³ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia).

október 12-én tett fogadalmat. Nagyszombatban tanult (1670–1673), és missziós, majd rendi igazgatási tisztségei után 1713-ban a nagyszombati ház perjele lett.⁴⁷⁴ Ugyanilyen minőségben találkozunk Majthényi Pállal (1650–?) is, aki 1668-ban öltözött be, majd 1669. május 30-án tett örökfogadalmat. Missziós és rendi igazgatási munkája után a nagyszombati szeminárium perjeli székébe került 1699-ben.⁴⁷⁵ A szerzőként ismert Landor László a bécsújhelyi rendi filozófiai akadémián tanított, tanítványai között szerepelt többek között Esterházy Imre, a későbbi hercegrímás is. Vépy Imre (1649–?) rendi hivatalviselő és missziós szolgálata mellett vállalt feladatot a novíciusok mellett. Szakolcai, elefánti, terebesi és máriavölgyi perjelsége után 1700-tól volt a sopronbánfalvi újoncképző elöljárója, de nevének mégis térítő tevékenysége állított maradandó emléket. Szinte ugyanilyen utat járt be Ladányi László (1640 k.–1712. december 12.m Máriavölgy) is. missziós lelkipásztori és főntebb már bemutatott rendi hivatali szolgálata után, idős korában lett novíciusmester, amikor 1687-ben Sopronbánfalvára kapott megbízatást egy rövid időre. Végezetül Meislseder Ferdinánd, a későbbi osztrák tartományfőnök is végzett oktató-nevelő tevékenységet, sőt, életének leghosszabban viselt hivatala volt a wondorfői noviciátus élén eltöltött másfél évtized. Ezalatt az idő alatt írta meg lelkigyakorlatos könyvét is, amelyre lentebb még kitérünk.

Az 1673 és 1686 között belépő rendtagok közül is legalább tizenegy fő esetében ismert, hogy életük során valamilyen módon bekapcsolódtak a rend oktató-nevelő tevékenységébe. Martinek István és Valentekovich Tamás rendkívül hasonló életutat járt be: azonos évben születtek, egyszerre léptek a rendbe (1674) és két nap különbséggel tettek fogadalmat. A körösi születésű Martinek István (1654k.–1697) 1675. december 3-án lett a rend teljes jogú tagja, míg Valentekovich december 5-én. Működésükről nem sokat tudunk, mindössze annyit, hogy mindketten egyszerre viseltek rendi igazgatási és tanári tisztséget. Martinek a remetei kolostor vikáriusa és magisztere volt, míg Valentekovich szveticei perjeli munkája mellett tanított.⁴⁷⁶ A dunántúli nemesi származású Szily György (1657k.–?, Újhely) 1677-ben lépett a rendbe, 1678. október 1-jén tett fogadalmat, majd Olmützben és Grazban tanult. 1689-ben lett először a nagyszombati ház perjele, amely tisztségét 1695-ig viselte, majd nyolc évvel később még egy ciklusra visszakerült az elöljárói székbe (1703–1709).⁴⁷⁷ Konkrét tanári működéséről egyelőre nincs adatunk, ám a nagyszombati perjelség vélhetően az ő esetében is összefonódott az oktatómunka felügyeletével. A Szilyvel egy vidékről származó, fentebb már

⁴⁷⁴ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia). 146v.

⁴⁷⁵ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 173r.

⁴⁷⁶ CP 1647–1786.

⁴⁷⁷ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 173r.

említett későbbi provinciális, Kienczl Ferdinánd tanári tevékenységéről itt érdemes szót ejtenünk: a nagyszombati rendház története örökítette meg, hogy teológusprofesszorként működött a studium generaléban.⁴⁷⁸ Hozzá hasonló utat járt be a veszprémi származású, szintén tartományfőnök Karlóczy Lajos is (1659k.–1732. április 17. Pápa), aki miután 1679. március 5-én örökfogadalmat tett, majd Olmützben elvégezte tanulmányait, rendi igazgatási szerepet vállalt több területen is.⁴⁷⁹ Ezek egyike volt a studium generaléval összefonódva működő nagyszombati rendház perjeli tisztsége.⁴⁸⁰ A nagyszombati rendi oktatásban vállalt szerepet Genessey Imre (1688k.– ?) is: 1685-ben lépett a rendbe, 1686. november 12-én tett fogadalmat. Tanulmányainak helyét nem ismerjük, de rendház története szerint több módon is bekapcsolódott az oktatásba.⁴⁸¹ Pongrácz Mihály pozsonyi nemesi származású pálos (1664k.–1697. december 30. Máriavölgy) 1682-ben lépett a rendbe, 1683. december 22-én tett fogadalmat. Tanulmányait követően – amelynek elejét biztosan Grazban végezte (1679) – Máriavölgyben lett filozófiaprofesszor.⁴⁸² Egyéb tisztségét nem ismerjük, de minthogy ugyanitt érte a halál harminchárom évesen, feltételezhető, hogy aktív szerzetesi éveit tanítással töltötte.

Irodalmi és rendi hivatalviselő tevékenysége mellett tanított is Esterházy Imre és Kollenics András. Mindketten a római Collegium Germanicum et Hungaricumban végezték teológiai tanulmányaikat, mindketten a nagyszombati studium generale katedróján kamatoztatták a megszerzett tudást, és mindketten a rendi igazgatásban is vállaltak szerepet. Esterházy Imre 1695-ben lett teológiatanár (secundarius theologiae professor), majd ezt követően főként a rend általános ügyeiben, nem pedig az utánpótlásnevelésben jeleskedett. Társa, Kollenics András amellet, hogy szintén több irodalmi munkát is hátrahagyott, komoly tanári tevékenységet tudhat magáénak, ez minden bizonnyal részben a római éveknek és teológus doktori címének is köszönhető. 1695-ben Nagyszombatban spirituálisként működött, 1696-ban már teológiatanárként, amely tisztséget az időközben Horvátországba, vizitációs útra küldött Esterházy Imrétől vette át. 1698-ban a nagyszombati perjeli tisztséget is viselte,⁴⁸³ 1700-ban pedig már teológus doktorként és professor emeritusként szerepel a nagyszombati rendház forrásaiban.⁴⁸⁴

⁴⁷⁸ „primarius theologiae professor” MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia).

⁴⁷⁹ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 70v.

⁴⁸⁰ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 173r.

⁴⁸¹ „tertialis lector(?)”, majd 1696-tól „secundarius professor”, 1698-ban pedig „tertialis professor”. MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 58r.

⁴⁸² CP 1647–1786.

⁴⁸³ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 173r.

⁴⁸⁴ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 70v.

Soprobánfalvi novíciusmester volt élete végén a fent már bemutatott Kesztesy (Tompa) András, valamint Krasina Máté (1658k.–1730.08.03. Sopronbánfalva), aki 1681-ben tett örökfogadalmat: Rómában volt a pálos kolostor perjele, viselte a procuratori tisztséget, az 1700-as jubileumi évben pedig apostoli gyóntatói felhatalmazást kapott.

A cseh báró, Malovecz Ferdinánd (1668k.–1712. március 19.) az 1690-es évek közepén lector volt Bécsben és Lepoglaván, majd a harmadéves teológusokat tanította Nagyszombatban 1696-tól, hozzá hasonlóan – a szintén nemes – Matusett Ferenc (1675k.–1720) is a studium generale előadójaként tűnik fel 1698-ban.⁴⁸⁵ Egyháztörténeti munkássága mellett filozófiatanári működését ismerjük Kisbán Emil rendtörténete alapján Koller Jánosnak is, tanári szolgálati helyéről azonban egyelőre mind a források, mind pedig a szakirodalom hallgat.⁴⁸⁶ A század végén belépő pálosok közül szinte önálló csoportnak tekinthető az a néhány fő, aki a tanári tevékenységbe elsősorban nem konkrét oktatással, hanem a nagyszombati ház perjeli pozíciójába a studium generale elöljárójaként kapott szerepet a rendi nevelésben. Az ide sorolható rendtagok többsége a rendi struktúra különböző szintjein vállalt élete során feladatokat, ezért működésük elsősorban a rendi igazgatáshoz köthető, ugyanakkor elöljáróként vélhetően hatással lehettek ők is a nagyszombati oktatás szellemi arculatára, ezért hiba volna e tanári seregszemléből kihagyni őket. 1713-ban nagyszombati perjeli székben találjuk Flávy Benedeket,⁴⁸⁷ 1715 és 1720 között már a nála ismertebb Wajay András – rendi nevén Onufriusz – tölti be ezt a pozíciót, 1722-ben pedig Gallovich Mihály.⁴⁸⁸ Az 1700-ig bezárólag áttekintett névsor utolsó két, oktatással is összefüggő feladatokat vállaló tagja szintén nagyszombati perjel volt. Dévényi Pál 1724-ben és 1725-ben,⁴⁸⁹ Bláskovics Imre pedig 1730-ban.⁴⁹⁰ A fentebb már említett Motesiczki János tartományfőnök még provinciális tisztsége előtt, az egyetemről kikerülve tanított különböző rendi intézményekben filozófiát és teológiát, Malonyay Pál pedig Nagyszombatban volt teológia- és filozófiaprofesszor amellet, hogy a rendi hivatalviselésben szerepet vállalt.

Időszak	Oktatási feladatot vállaló rendtagok
1637–1646	Firmatz György Keltz Miklós
1647–1652	Bedich Antal Eggerer András Grieskircher Ferdinánd

⁴⁸⁵ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia).

⁴⁸⁶ KISBÁN 1940, 395.

⁴⁸⁷ MNL-OL E 153, 96. doboz (Tyrnavia) Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) 146v.

⁴⁸⁸ U. o.

⁴⁸⁹ U. o.

⁴⁹⁰ U. o.

	Jambrehovics László Klanczech Miklós
1653–1672	Bolla Péter Branik György Enyiczkey (Lenau) István Havlovics András Kolecsány Ádám Kupinich Máté Ladányi László Landor László Majthényi Pál Meislseder Ferdinánd Skolny Elek Széchényi Pál Turkovich Adalbert Turkovich Mátyás Vépy Imre Zaruba Ferenc
1673–1686	Esterházy Imre Genessey Imre Karlóczy Lajos Kesztely (Tompa) András Kieniczl Ferdinánd Kollenics András Krasina Máté Mallovecz Ferdinánd Martinek István Pongrácz Mihály Szily György Turóczy Bertalan Valentekovich Tamás
1687–1700	Bláskovich Imre Dévényi Pál Flávy Benedek Gallovich Mihály Koller János Malonyay Pál Matusett Ferenc Motesiczki János Wajay András

Világiak oktatása

Látható, hogy a tanári szolgálatot vállaló rendtagok közül legtöbben a dinamikusan fejlődő nagyszombati szeminárium és studium generale működtetésében kaptak szerepet: a század második felében belépő rendi generációk számára tehát jó karrierlehetőséget jelentett a tanári

pálya, még ha rövid ideig tartott is. Volt azonban a rendi oktatásnak még egy terepe, amely részben túlmutat az egyházi életpályán, ezzel párhuzamosan viszont a katolikus megújulásban az egyik legfontosabb fronton vállal szerepet: a világi gimnázium. A XVII. század folyamán az egyetlen, pálosokhoz köthető gimnáziumot Csáky László hozta létre dunántúli főkapitányi tisztségében, jelentős pénzadománnyal.⁴⁹¹ Az iskola felvirágoztatásában kiemelkedő szerep jutott a komáromi származású Balassa Atanáznak (1636k.–1668. január 19. Pápa) is. Balassa 1654-ben lépett a rendbe, 1655. február 2-án tett örökfogadalmat, Nagyszombatban és Olmützben tanult, Olmützben szerezte meg teológiai doktori fokozatát is.⁴⁹² Élete elsősorban a missziókban betöltött szerepe miatt fontos, ugyanakkor a pápai kolostor (és gimnázium) fölállításában és működtetésében is szerepet játszott, ezért bizonyos mértékű oktató-nevelő tevékenységről az ő esetében is beszélhetünk.

Noha a rendtagok elsősorban saját utánpótlásuk nevelésében vállaltak szerepet, a pápai pálos gimnázium működésének kezdetétől (1640-es évek második fele) a világi ifjúság oktatására is külön figyelmet kellett szentelni, ami erősítette a szerzetesség és a világi társadalom közötti kapcsolat szálait. A XVIII. századi rendi újoncmesterek és tanárok taglalása során Kisbán Emil hívja föl a figyelmet arra, hogy a rendi nevelők és tanárok kiválasztásakor fontosnak tartották a „pedagógus rátermettséget” de amint láthattuk, ez már a megelőző évszázadban is kiemelt szempont volt.⁴⁹³ Amellett azonban, hogy ügyeltek az oktatók személyének kiválasztására, vélhetően a tehetséges és tanult rendtagok számára egy „próbaterepet” is jelentett a tanítás, amelynek során kiderülhetett, hogy miként tudnak bánni a rájuk bízottakkal, ezzel pedig sok esetben akár az is eldőlhetett, hogy későbbi életük során milyen egyházi hivatalig emelkedhetnek (talán nem véletlen, hogy Esterházy Imrét is több éven át találjuk a nagyszombati studium generale tanárai között). A gyakorlat nem volt idegen az egyházi oktatásban: mind katolikus, mind protestáns részről találunk hozzá párhuzamot, előbbiek esetében elég csak a jezsuita kollégiumokban működő kongregációkra néznünk, amelynek idősebb diák-elöljárói korán megtanulhatták a vezetői tulajdonságok alkalmazását, utóbbiak esetében pedig az egész protestáns kollégiumi oktatási gyakorlat arra épült, hogy az idősebb, tanultabb diákok (sokszor tanárhiány miatt) oktatják a fiatalabbakat.

A pápai gimnázium folyamatos fejlődése mellett fontos szerepet kapott az ország másik felében – ismét érdemes a rend térbeli elhelyezkedését hangsúlyozni! –,

⁴⁹¹ BAKONYVÁRI 1896 (1998), 46–47. A továbbiakban Bakonyvári Ildefonz alapján. BAKONYVÁRI 1896 (1998). főként 45–65.

⁴⁹² GALLA 2015, 106.

⁴⁹³ KISBÁN 1940, 293.

Sátoraljaújhelyen az 1646-os gimnáziumalapítás. Az újhelyi intézmény működéséről nem áll rendelkezésre a Bakonyvári Ildefonzéhoz hasonló munka, az iskola monografikus feldolgozása mindeddig nem történt meg. Jelentősége minden bizonnyal inkább abban állt, hogy fenntartotta a katolikus oktatás jelenlétét a protestáns művelődés egyik fellegvárában, 140 éves – többé-kevésbé folytonos – működésének ténye pedig arra utal, hogy az általuk nyújtott képzésre mindvégig megmaradt az igény. A két, eredendően is pálos fenntartású iskola további jelentőségét bizonyítja, hogy innen került ki az a ma ismert 17 iskoladráma, amelyen keresztül a rend ez irányú művelődéstörténeti súlya mérhető.⁴⁹⁴

A jezsuita rend feloszlatása után új, igaz, sajnos csak nagyon rövid fejezet nyílik a rend oktatástörténetében: 1773-ban ugyanis öt további gimnázium kerül hozzájuk Szatmárnémetiben, Ungváron, Székesfehérvárott, Szokolcán és Sárospatakon.⁴⁹⁵

Tudós szerzők: a pálos rendi irodalom és tudomány színterei

Irodalmi tevékenységet folytató rendtagok az 1637 és 1700 közötti évek utánpótlásából

A rendi iskolák megszervezésével párhuzamosan, illetve azzal összefüggően megerősödik azon szerzetesek száma, akik irodalmi-tudományos tevékenységükkel tűntek ki: legyen szó lelkiségi irodalomról, rendtörténetről vagy teológiai munkákról. Már a század első feléből – a Liber Professorum Fratrumban nem szereplő szerzetesek kezétől – van tudomásunk olyan pálosról, aki önálló művet hagyott az utókorra. *Faitzinger (Feiczinger) Lipótnak* (fogadalomtétel: 1638. június 24., Lepoglava) két kézírata is fennmaradt a pálosok XVIII. századi kéziratok könyvjegyzéke⁴⁹⁶ alapján, amit Vincze Gábor adott ki a Magyar

⁴⁹⁴ VARGA 1990, 9–220. valamint MEDGYESY-SCHMIKLI 2007, 386. (további hivatkozásokkal).

⁴⁹⁵ MEDGYESY-SCHMIKLI 2007, 384. és GALLA 2015, 260. Egyelőre kutatásokra vár, de a jövőben érdemes lehet azt is vizsgálni, hogy az 1638-as pápai gimnáziumalapítást követően milyen további világi oktatási intézményeket vettek át, ill. alakítottak ki a pálosok. A szokolcai példa, továbbá a pálos iskoladrámák jól bizonyítják, hogy oktatás terén is jelentős renddel számolhatunk a rend esetében, de az 1638-tól a feloszlatásig, 1786-ig terjedő másfél évszázad oktatástörténetében még bőven akadnak pontosításra váró elemek. A világi oktatása közelebb vihet bennünket a pálos rend missziós, lelkipásztori szerepvállalásához.

⁴⁹⁶ „Authores, et Scriptorum ex Ordine S. Pauli primi Eremitae, qui aliqua doctrinae aut Pietatis monumenta Scriptis ediderunt iam Impressa ordine Alphabetico Positi.” MNL-OL E 153 Fasc. 424. f. 66-tól folyamatosan. Az első rész a kiadott munkákat, a második XVIII. század közepi műveket, míg a harmadik a kiadatlan kéziratokat sorolja föl. Az áttekinthetőség kedvéért Vincze Gábor századok szerint közli az jegyzék tartalmát. A jegyzék további érdekessége, hogy az Országos Levéltárban található eredeti, fűzetformátumú dokumentum

Könyvszemle hasábjain.⁴⁹⁷ Műveinek („*Myropolaeum Spirituale, seu librum exquisitas sacras benedictiones atque exorcismos continentem*”; valamint „*Sacram Phylomelam, quae complectitur Selectas sacras cantiones ad usum chori*”) keletkezési ideje sajnos ismeretlen, az azonban biztos, hogy 1692. június 15. előttiék, hiszen a kézirat szerzője szerint Faitzinger e napon halt meg Lepoglaván. Amennyire a cím alapján a művek témája meghatározható, mindkettő a rend liturgikus, és azon keresztül spirituális) életének egy-egy részéhez készült. Egyelőre kevesebb forrás áll rendelkezésre a rend 1600 utáni liturgiájára vonatkozóan, mint az azelőttire,⁴⁹⁸ de az énekeskönyv minden bizonnyal közelebb vinne bennünket a rendben tisztelt szentek kultuszához is. Az ördögűzéshez használandó imagyűjtemény pedig jelenlegi ismereteink szerint a rendtörténet egyedülálló darabja lehet, amely túlmutatva közvetlen célján és jelentőségén vélhetően kitekintést adna nem csak a korabeli egyházi benedikciós gyakorlat, hanem az azzal szorosan összefüggő néphit és népi vallásosság vonatkozó jelenségeire is.⁴⁹⁹ Kontextusként és párhuzamként esetleg Grieskircher Ferdinándnak a máriavölgyi kegyszoborról írt mirákulumoskönyve lehet segítségünk, amelyben a szerző két fejezetet is szentel a démonoktól való megszabadulásnak.⁵⁰⁰

Faitzinger mellett *Jaskay János* nevét érdemes még megemlítenünk. Jaskay (1599–1662. február 24.) ugyan nem szerepel az 1646 előtti rendi névjegyzékekben, de római tanulmányai miatt Veress Endre, valamint Bitskey István is ismeri őt és pálosrendi kötődését. 1622-ben Lepoglaván tett fogadalmat, majd Bécsben, Olmützben és Rómában⁵⁰¹ tanult, az örök városból doktori fokozattal tért haza.⁵⁰² Előbb máriavölgyi perjel lett, majd három ízben rendfőnöki tanácsos, végül hat esztendőn át isztriai tartományfőnök.⁵⁰³ Művei a teológia, és a

---

végén megtalálható a pálos vonatkozású forrásokról már jól ismert bejegyzés: Molnár István kézjegye kék tintával.

(„Kiadta: Vincze Gábor: Magyar Könyvszemle, 1878. 21. s. kk. II”).

⁴⁹⁷ VINCZE 1878, 21–44.

⁴⁹⁸ Török József feldolgozta a középkori liturgiát, amelynek az 1600. évi rendelkezés vetett véget: ekkor ugyanis a pálos liturgia áttért a trienti zsinaton elrendelt római rítusra. TÖRÖK 1977.

⁴⁹⁹ A kora újkori magyarországi ördögűzés történetét néprajzi szempontból feldolgozta Bárh Dániel: BARTH 2004. ÉS BARTH 2010.

⁵⁰⁰ KNAPP–TÜSKÉS 1999, 385.

⁵⁰¹ Horvát biográfiai lexikon (online: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8559> letöltve: 2016. április 20.) GYÉRESSY 1958, 186. valamint BITSKEY 1996, 242.

⁵⁰² SZLAVIKOVSKY 2007, 141.

⁵⁰³ Gyéressy munkájával (GYÉRESSY 1958) szemben Kisbán Emil szerint Jászky József (sic!) 1647-ben volt máriavölgyi vikárius. A Kisbán-kötet névmutatójában Jászky János szerepel, de a lábjegyzetben, amire mutat, József. KISBÁN 1938, 284.

vitairodalom különböző területeinek körében születtek, de neki tulajdonítható egy Remete Szent Pálról írt óda,⁵⁰⁴ több imádság és egy erkölcsstani munka is.⁵⁰⁵

A század második felének – immár a Liber Professorum Fratrumban előforduló – pálosai közül már szép számú szerzőnévre bukkanhatunk. Érdekes lenne megvizsgálni a tanulmányi hely és az irodalmi munkásság összefüggését, azonban ez a jelenleg rendelkezésre álló adatokkal nem kivitelezhető, csupán egy-két sejtést enged következtetésül levonnunk. A szerzők jelentős része a teológia egyes területein, valamint a lelkeségi irodalom műfajaiban alkotott, a kor szokásának megfelelően az irodalmi munkásság a szóbeliséggel szorosan összefonódva, a prédikációk kiadásán keresztül is megmutatkozott. Kisbán Emil az 1526–1664 közötti időt „a teológiai és vitázó irodalom túltengésének koraként” definiálja,⁵⁰⁶ vizsgálata középpontjában azonban nem csupán a magyar rendtartomány szerzői, hanem a lengyel, horvát és ausztriai munkák is megjelennek. A lengyeleket különösen a XVII. század első felére vonatkozóan tekinti jelentősnek, de a magyar provinciában ez még az újjászerveződés és több belháború időszakára. A katolicizmus megerősödését tulajdonképpen csak Pázmány Péter, Lósy Imre és Lippay György érseki működése után, illetve alatt hozza magával.

Kevesen vannak csupán, akiknek a renden belül elfoglalt helyét elsősorban az irodalmi tevékenység határozza meg. A már említett Faitzinger Lipót mellett elsőként Tallián Péterrel és Mácsay Sándorral (Andrással) érdemes bővebben foglalkoznunk. *Tallián Péter* (1663k.–1709)⁵⁰⁷ a győri egyházmegyéből, talán Siklós⁵⁰⁸ (? ma Sigless, Ausztria) településről származott Tallián Péter és Nyéky („*Neky*”) Magdolna fiaként, tizenhét évesen, 1680-ban jelentkezett a rendbe, majd 1681. július 15-én letette örökfogadalmát. A nagyszombati rendház és studium generale szerint befejezte a spekulatív teológia évfolyamait 1700-ban, és noha fokozatszerzésének nyomára mindeddig a rendi forrásokban még nem sikerült rábukkannunk, Vincze Gábor forrásközlésében már teológus doktorként szerepel.⁵⁰⁹ A forrás híres szónokként

⁵⁰⁴ *Cyanea in vita et in morte gementium peccatorum. Ode ad S. Paulum primum eremitam, cum aliis piis ad Deum orationibus. Vienna, 1653.* RMK III. 1828. SZINNYEI 1897. (online: www.mek.oszk.hu, letöltve: 2016. október 5.), Horvát biográfiai lexikon (online: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8559> letöltve: 2016. október 3.)

⁵⁰⁵ VINCZE 1878, 28. valamint GYÉRESSY 1958, 186. valamint KISBÁN 1940, 344.

⁵⁰⁶ KISBÁN 1940, 335.

⁵⁰⁷ A generális káptalani jegyzőkönyvek szerint 1735-ben halt meg, ugyanebben a kötetben szerepel a következő bejegyzés is: „magistro civium libera regiaque civitatis Soproniensis”. EK Kézirattár Ab 154, Tom. II. p. 264.

⁵⁰⁸ A helynévazonosítás feltételezett, az azonosítás alapjául szolgáló adattár: DÓKA 1998.

⁵⁰⁹ VINCZE 1878, 36.

tartja számon (*celebris suo tempore concionator*), kéziratban maradt műve is egy prédikációgyűjtemény.⁵¹⁰

Ugyancsak szerzőként és szónokként ismerjük a holicsei származású *Mácsay Sándort* (*Andrást*) is, aki Klementovich György és Anna fiaként, mint „hungaro-slavus” látta meg a napvilágot 1661 körül. A rendbe 1681-ben, húsz esztendősen kérte föl vételét, majd egy évvel később fogadalmat tett. Tanulmányainak helye és ideje egyelőre sajnos nem ismert. Életéről kiváló szónoki képességeit jegyezték föl, valamint kiadta a vasárnapokra írt prédikációit 1718-ban Nagyszombatban. A *Panes primitiarum* címet viselő munka érdekessége, hogy nem latin vagy magyar, hanem szlovák nyelvű: ezzel Mácsay az egyik első szlovák prédikációgyűjtemény szerzője.⁵¹¹ 1722-ben, Máriavölgyben halt meg.

A legtöbb szerzetes, aki irodalmi tevékenységével kitűnt a XVII. század folyamán, nem csupán szellemi tevékenységéről ismert, hanem a szerzetesi (egyházi) élet más területein is munkálkodott, legtöbbször a rendi igazgatás valamely szintjén. Kevés adat áll rendelkezésünkre életéről, de az 1646 előtti időből példaként említhetjük a „moravus” *Mlinetius Ferencet*, aki 1641. szeptember 4-én tette le örökfogadalmát Elefánton, majd perjelként működött 1669-ig Kromauban. Kegyességi műve, a *Duplex clavis aurea coelum aperiens* a XVII–XVIII. században több kiadást is megért Kassától Regensburgig.⁵¹²

Szintén perjel és szerző volt a fentebb már többször emlegetett cseh Klampfl (Klamps) Anzelm (1664k.–1731. október 21., Márianosztra), aki 1684-ben lépett a rendbe és 1685. július 31-én tett fogadalmat. Tanulmányainak helyét sajnos nem ismerjük, de az osztrák-horvát provincia szétválása (1700), valamint az önálló osztrák rendtartomány megalakulása (1711) után az új tartományban vállalt igazgatási szerepet: előbb a provinciális, Meislseder Ferdinánd mellett lett tartományi tanácsos,⁵¹³ majd ő maga is provinciálisként halt meg Mariatrostban. A század végétől egyre népszerűbb Mária-kultusz ápolása jegyében – amelynek föllendülése a mariazelli birodalmi kegyhely látogatottságán is jól mérhető⁵¹⁴ – a máriavölgyi Boldogasszonyról írt (fordított) német nyelvű kegyességi munkát *Synopsisim de origine et gratiis Beatae Mariae Virginis Thallensis* címmel, amelynek eredetije Kollenics

⁵¹⁰ VINCZE 1878, 36.

⁵¹¹ KÁFER–KOVÁCS 2013, 100. SZINNYEI 1902 (1980–1981), 191.

⁵¹² VINCZE 1878, 30. valamint KISBÁN 1940, 351–352. Az 1758-as nagyszombati kiadás: PETRIK 1890, 763.

⁵¹³ KISBÁN 1938, 306.

⁵¹⁴ SERFÖZŐ 2010, 1183–1223.

András 1713-ban latinul megjelent műve; emellett ő mondta Franz Anton von Bucheim bécsújhelyi püspök temetési beszédét is 1718-ban.⁵¹⁵

Klampflhoz hasonlóan Kollecsány Ádám (1636k.–1699) életében is megfért egymás mellett a rendi kormányzati valamint az irodalmi tevékenység, ami az ő esetében kiegészült a tanári-nevelői szerepvállalással is. A nyitrai egyházmegye Kelecsény (ma Szlovákia) településéről származó szerzetes a sopronbánfalvi anyakönyvben még slavusként szerepel, a rendi irodalmi bibliográfiát összeállító XVIII. századi pálos azonban már hungarusként veszi föl a szerzők sorába.⁵¹⁶ 1654-ben döntött a pálos hivatás mellett, 1655 júniusában tett örökfogadalmat. Lepoglaván végezte a filozófiát, innen a nagyszombati pálos szemináriumba és egyúttal a jezsuita egyetemre került, ahonnan a teológia elvégzése (1659–1662) után lépett csak ki – ismereteink szerint doktori cím nélkül. Teológiai doktori fokozatának megszerzésére csak 1687-ben a rendi nagykáptalanon került sor, ekkor azonban már nem az egyetem kötelékében, hanem a rend fokozatadományozási kiváltságának köszönhetően.⁵¹⁷ Kolescsányi élete során alperjelként, novíciusmesterként, filozófiatanárként, teológus professzorként tevékenykedett,⁵¹⁸ legmagasabb pozíciója minden bizonnyal a kormánytanácsban betöltött tagság volt 1696-tól.⁵¹⁹ A magas tisztség betöltésekor elképzelhető, hogy szerepet játszott Kolescsányi szerzői tevékenysége, hiszen 1699-ben bekövetkezett halála után a tanácsban Landor László, szintén irodalmi munkásságáról ismert rendtársa váltotta föl.⁵²⁰ Kolescsány három ismert munkája a század végén jelent meg: *Panegyris de Sancto Wenceslao* (Prága, 1689) című munkáját a Sternberg grófoknak ajánlva,⁵²¹ cseh nyelven írta meg, majd egy évtizeddel később a rend laikus testvérei számára adott ki kézikönyvet németül *Manuale, Das ist: Hand-Büchel, Oder Kurtze Unterweisung, Deded Layen- oder Mit Brüdern...* (Laibach, 1698) címmel.⁵²² A XVIII. századi bibliográfia összeállítója szerint a kötetből a lepoglavai kolostor könyvtárában található példány.⁵²³ A munka érdekessége, hogy németre fordítója rendtársa, Portenberger János, az horvát rendtartomány pálos szerzetese volt, akinek életéről és haláláról több csodát és életszentségre utaló jelet is följegyeztek.⁵²⁴ Harmadik munkája a kor „egyházi irodalmi divatjának” megfelelően dicsőítő költemények gyűjteménye volt a

⁵¹⁵ VINCZE 1878, 37.

⁵¹⁶ VINCZE 1878, 33. Műveinek bibliográfiáját lásd: SZINNYEI 1899 (1980–1981), 757–758.

⁵¹⁷ KISBÁN 1938, 269.

⁵¹⁸ GYÉRESSY 1958, 235.

⁵¹⁹ KISBÁN 1938, 302.

⁵²⁰ KISBÁN 1938, 302.

⁵²¹ RMK III. 3506. és annak pontosítása: RMK III. 7836.

⁵²² RMK III. 4090.

⁵²³ VINCZE 1878, 33.

⁵²⁴ Portenberger Jánosról lásd még: GYÉRESSY 1958, 215–217.

Szűzanyához, Krisztushoz és különböző szentekhez *Parnassi sacratoris affectus, seu varia poemata et epigrammata sacra de Christo, Beatissima Virgine et sanctis* (Zágráb, 1698)⁵²⁵ címen. Versgyűjteménye ugyancsak nemzeti nyelven jelent meg: ennek horvátra fordítója és kiegészítője a történetírás iránt fogékony Bedekovics József volt (megjelent: Graz, 1744),⁵²⁶ aki nem mellesleg a Nagy Imre-féle Liber Professorum Fratrum „tükörképeként” vezetni kezdte a pálos rendtagok halotti anyakönyvét *Liber Vitae et Mortis* címmel 1721-ig.⁵²⁷

A már említett Landor László (1654–1704) Sárvár mellől, a győri egyházmegyéből érkezve 1670-ben lépett a rendbe tizenhat évesen, majd 1671. augusztus 28-án fogadalmat tett Sopronbánfalván az ekkor már perjeli minőségben ott tevékenykedő Nagy Imre kezébe.⁵²⁸ Egyelőre nem tudni, hol végezte tanulmányait, a későbbi forrásokban azonban teológus doktorként bukkan fel. Az előbb bemutatott Kollecsány Ádámmal hasonlóan életének három fő működési területe a rendi igazgatás, a tanári hivatás és az írói munkásság volt. Előbbihez tartozik rendfőnöki tanácsosi feladata is, amiben épp Kollecsányt váltotta 1699-ben: részt vett azon a sorsdöntő szavazáson, amely a magyar rendtartomány egységét vagy megbontását volt hivatott eldönteni.⁵²⁹ Tanárként Bécsújhelyen, a rend filozófiai iskolájában tevékenykedett, ahol tanítványa volt többek között a későbbi rendfőnök és hercegprímás, Esterházy Imre is.⁵³⁰ Az utókor számára azonban mégsem ezekkel, hanem a Csepellényi György vértanúságát elbeszélő latin nyelvű művével vált híressé. A rendi missziók során 1674-ben mártírhálált szenvedett rendtársa történetét Landor László öntötte először szavakba. *Ovis in medio luporum...* (Bécs, 1691) című munkáját⁵³¹ Jaklin Balázs nyitrai püspöknek dedikálva, Fenesy György egri püspök kérésére írta meg, szándéka minden bizonnyal az – azóta sem teljesült – szentté avatáshoz szükséges hiteles biográfia közreadása volt. Csepellényi története ezután, nagyrészt épp Landor László művének köszönhetően többeket is megihletett: a XVIII. század folyamán két szerző is foglalkozik alakjával: Szöllösi Gáspár (1765), majd pedig Kollarics Joachim (1770).⁵³²

A Csepellényi György vértanúságán, annak leírásán keresztül megmutatkozó rendi kultusz másik elágazása, a rendi, kiváltképp a Szűz Máriához köthető kegyhelyek tisztelete

⁵²⁵ RMK II. 1945.

⁵²⁶ KISBÁN 1940, 352. és 373., GYÉRESSY 1958, 235., VINCZE 1878, 33. PETRIK 1890, 436.

⁵²⁷ EK Kézirattár Ab 155. Hivatkozva egyúttal: KISBÁN 1940, 373. Ugyanitt tesz említést Kisbán Emil egy történeti és egy rendi szentiszteletről árulkodó munkáról, amely ugyancsak Bedekovich műve.

⁵²⁸ LPF f. 277v. Fogadalomtétele apópióján néhány évvel később rövid, érényeit méltató jellemzés is született ugyanitt Landorról.

⁵²⁹ KISBÁN 1938, 267. és KISBÁN 1938, 302.

⁵³⁰ KISBÁN 1938, 307. Esterházy Imre Nagyszombatban megjelent munkáihoz lásd: KÄFER–KOVÁCS 2013.

⁵³¹ RMK III. 3679. és 6982.

⁵³² KISBÁN 1940, 392. SZINNYEI 1899 (1980–1981), 755–756. SZINNYEI 1909 (1980–1981), 1101. PETRIK 1890, 432.

bontakozik ki Hnatovich Ágoston (1654–1711) varannói perjel szerzői munkásságából. Az esztergomi főegyházmegye Gajár falujából származó szerzetes 1673-ban lépett a rendbe, majd 1674. szeptember 30-án tett fogadalmat, húsz évesen. Ahogyan a thali Boldogasszony történetét Klampfl (Klamps) Anzelm papírra vetette, úgy a varannói könnyező kegyképről Hnatovichtól származik az első hitelesnek tekinthető említés. Iskoláiról és végzettségéről egyelőre nem áll rendelkezésünkre adat, sokrétű életútja azonban azt feltételezi, hogy elmélyültebb tanulmányokat folytathatott. Misszióban tevékenykedett előbb 1681-től Késmárkon, majd 1688-ban máriavölgyi hitszónokként, ahonnan a szepességi Keresztfalvára került.⁵³³ 1695–96-ban Czesztochowában járt, ahonnan később visszahelyezték Késmárkra.⁵³⁴ Varannó perjeleként a Rákóczi-szabadságharc tetőpontján tanúja volt a Mária-kép könnyezésének: kezében tartotta és ő törölte le a könnyeket. A Jó Tanács Anyja típusú kegykép 1682 óta (tehát Hnatovich perjeli működésének kezdetétől) volt a pálos templom tulajdonában: 1708. augusztus 21-én (más források szerint 27-én) könnyezni kezdett, aminek szemtanúja volt a perjel és vikáriusa is. A képnek hamar híre ment: a XVIII. század elejétől népszerű felső-magyarországi zarándokhellyé vált, kultuszát csak erősítette, hogy egy 1718-as tűzvészben sértetlen maradt.⁵³⁵ Hnatovich rögtön a csodát követően beszámolt az esetről, műve azonban csak 1743-ban jelent meg.⁵³⁶ A perjel végül a pálosok körében népszerű másik kultusz, a pestises betegek ápolásában kitűnő szerzetesek sorát gyarapítva, életszentség hírében múlt ki a világból rendtársával, Baross Józseffel együtt.⁵³⁷

Kienczl Ferdinánd (1660k.–1708. július 8. Bécsújhely) a fent bemutatott Klampfl Anzelmhez hasonlóan a renden belüli hivatalviselés mellett végzett irodalmi tevékenységet. 1678-ban lépett a rendbe, majd 1679. november 24-én tett örökfogadalmat. Tanulmányai helyszínét sajnos nem ismerjük, de a rendi bibliográfiát összeállító XVIII. századi pálos szerző teológus doktorként emlékezik meg róla, feltételezhetően a rend kiváltsága folytán kapott fokozatot. Ezt támaszthatja alá, hogy a rendi főiskolán tanérként is működött: a nagyszombati rendház és studium generale forrásai között „primarius theologiae professorként” szerepel.⁵³⁸

⁵³³ GALLA 2015, 312.

⁵³⁴ GALLA 2015, 313.

⁵³⁵ BENGER 1743, 405–406., Mind a kegykép könnyezése, mind pedig megmenekülése a korszakban virágzó kultuszoknak egy igen népszerű legendamotívuma; a középkori czesztochowi eredetlegendában éppúgy megtalálható, mint a varannói kegykép esetében. TÜSKÉS–KNAPP 1992b, 85–87.

⁵³⁶ MKL *Varannó* (online: lexikon.katolikus.hu, letöltve: 2016. szeptember 26.). Varannó kegyképének és kultuszának rövid összefoglalását lásd egyrészt Benger Miklós rendtörténetében (Benger 1743, 405–406.), másrészt legújabbban Mészáros Kálmán esettanulmányában. MÉSZÁROS 2018. A kegyképről a www.bucsujaras.hu weboldalon Farkas Kristóf Vince írása is olvasható, ennek tévedéseit Mészáros Kálmán a fenti szövegben korrigálta. (Letöltve: 2016. április 26.)

⁵³⁷ GALLA 2015, 370.

⁵³⁸ MNL-OL E 153 96. doboz, Fasc. 476. (Claust. Tyrnav. Elenchi, memorabilia) f. 146r.

A rend szétválását követően ő az első osztrák-horvát provinciális, akinek helyettese eleinte a későbbi hercegprímás, Esterházy Imre volt,⁵³⁹ a generális káptalan megbízatást adott neki az 1643-ban elfogadott konstitúciók kiigazítására.⁵⁴⁰ *Epitome quaestionum selectiorum de iuribus ordinarii et exemptorum...* (Bécsújhely, 1699) című munkája a korszakban a rend körében viszonylag ritka egyházi művek sorát gyarapítja.⁵⁴¹

A passauai származású Wolff Farkas (1669k.–1717. május 7. Mariatrost) életében szintén megfér egymás mellett a rendi igazgatás és a szerzői tevékenység. Wolff 1685-ben lépett a rendbe, majd 1686. október 29-én, 17 esztendősen tette le fogadalmát. Mariatrost perjele volt, majd Kromau szónoka. Életében a tevékenysége alapján fontos szerepet kapott a spiritualitás: pályájának csúcán, miután az osztrák rendtartomány élére került, kezdeményezésére kezdődött meg a Mária-tiszteletről híres osztrák kegyhelyen a kolostor építése (1714) is.⁵⁴² E barokk lelkiség része vélhetően a szónoklással összefonódó szerzői tevékenysége is: a pestisszentekről – Szent Rókusról, Sebestyénről és Rozáliáról – szóló prédikációit kiadta(?),⁵⁴³ továbbá hitvédelmi gyűjteményt állított össze a mariatrosti rendház számára.⁵⁴⁴

Wolffhoz hasonlóan passauai volt Meislseder Ferdinánd (1648–1721. február 25.) is. 1665-ben lépett a rendbe tizenhét évesen, majd 1666. szeptember 14-én tett örökfogadalmat. A Sopronbánfalván eltöltött novíciusévet követően tanulmányait – a teológia évfolyamait legalábbis biztosan – Nagyszombatban végezte 1669 és 1672 között. Fokozatai közül csak teológiai babérkoszorúját ismerjük, amelyet 1671-ben szerzett meg.⁵⁴⁵ Működése, ahogyan fentebbi rendtársaié is, a rendi élet több területére is kiterjedt, ebből a leglátványosabb alighanem a rendi kormányzati szerepvállalás. Tizenöt évig működött sopronbánfalvi novíciusmesterként,⁵⁴⁶ ezt követően lett Kromau perjele. Az 1700-as szétválás után a horvát-osztrák tartományban titkár és tanácsos, majd 1702-től római ügyvivő. Karrierje csúcát a következő szervezeti átalakítás hozta el: 1711-ben a frissen megalakult osztrák rendtartomány feje lett, majd 1714–1717 tartományfőnök-helyettes. Irodalmi munkássága látszólag eltöprel e nagyívű életpálya mellett, azonban az egyetlen ismert, neki tulajdonított munka

⁵³⁹ KUHN 2007, 94. és UJHÁZI 2007, 199.

⁵⁴⁰ KISBÁN 1940, 133.

⁵⁴¹ RMK III. 4120. KISBÁN 1940, 353–354. valamint VINCZE 1878, 34.

⁵⁴² KISBÁN 1940, 8.

⁵⁴³ A XVIII. századi műjegyzék alapján Vincze Gábor úgy tudja, a kötet megjelent, ugyanakkor egyelőre nem sikerült ismert példányra bukkanni.

⁵⁴⁴ VINCZE 1878, 36–37.

⁵⁴⁵ KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 95.

⁵⁴⁶ VÉL Molnár István hagyaték 25. doboz („Sopronbánfalva”).

meglehetősen nagy népszerűségnek örvendhetett, hiszen többször is kiadták.⁵⁴⁷ *Desertum asceticum...* című műve az ugyancsak bánfalvi novíciusmester Nagy Imre munkájához hasonlóan lelkigyakorlatos könyv, és elődje kéziratához hasonlóan Loyolai Szent Ignác lelkigyakorlatának ihletésében született: a gyakorlatokat Meislseder is a lélek három útján keresztül mutatja be: a megtisztulás, a megvilágosodás és az egyesülés útján át. A kötet első kiadására 1683-ban Bécsben került sor,⁵⁴⁸ majd Meislseder halála után három évvel – jól ismerve addigra magas rangját – ismét kiadták Pozsonyban (1724),⁵⁴⁹ végül pedig a század második feléből, 1775-ből is ismerjük egy újranyomását Czeszochowából.⁵⁵⁰

Noha nem tartozik szorosan a csak irodalmi munkásságával kiemelkedő pálosok közé, három érdekes műve miatt mégis figyelemre méltó lehet Mayr József (1675k.–1709) alakja. Csehországból érkezett, 1694-ben lépett a rendbe, és 1695. november 6-án tett fogadalmat húsz évesen. A *Liber Professorum Fratrum* megjegyzi róla, hogy beöltözése idején tizenkilenc éves és „rhetor”, egyelőre azonban sem a nagyszombati, sem a csehországi egyetemek kiadott matrikuláiban nem sikerült a nyomára bukkannunk. Feltételezhető, hogy valamely egyetemvárosban, már tanulmányai során ismerkedett meg a renddel és döntött a belépés mellett. Életéről viszonylag keveset tudunk: mindössze egy plébánosi működési helyét („parochus Rabenspurgi”)⁵⁵¹ és javadalmát („abbas Sancti Andreae de Sár”)⁵⁵² ismerjük, ugyanakkor annál érdekesebb három, történettudományi érdeklődésről árulkodó műve, amely a XVIII. század közepi pálos bibliográfiába is bekerült. Időben legkorábbi, *Simplex duplicitas et duplex simplicitas chronographice deducta* című, 1707-ben, Bécsben kiadott munkáját a két évvel korábban trónra lépő I. Józsefnek ajánlotta.⁵⁵³ Másik latin nyelvű műve 1709-ben jelent meg: Liechtenstein Miksa herceg halála alkalmából született dicsőítő költemény nyomtatott változata.⁵⁵⁴ Harmadik, német nyelvű munkája azonban már némileg elszakad az

⁵⁴⁷ SZINNYEI 1902 (1980–1981), 1020–1021.

⁵⁴⁸ Az RMK és pót kötetei nem ismernek 1683-as kiadású példányt; néhány példány leírása megtalálható a www.worldcat.org oldalon.

⁵⁴⁹ PETRIK 1891, 707.

⁵⁵⁰ Kisbán Emil így tudja a kiadás dátumát (KISBÁN 1940, 352.), de az RMK vonatkozó kötete 1752-es czeszochowai megjelenésről tud. RMK III/XVIII. I. 1056. (214. p.).

⁵⁵¹ VINCZE 1878, 35.

⁵⁵² CP 1647–1786. és VINCZE 1878, 35.

⁵⁵³ KISBÁN 1940, 356., valamint VINCZE 1878, 35. Kisbánon és Vinczén kívül más katalógus vagy adattár – ide értve a WorldCat adatbázist is – nem ismeri a munkát.

⁵⁵⁴ OROSZ 1747, 303.

egyházias témáktól: vélhetően előző két munkája után megrendelésre készíthette el a Lamberg család történetét, amely azonban kéziratban maradt.⁵⁵⁵

Eggerer Andrásnak és Grieskircher Ferdinándnak a historiográfiai bevezetőben már említett rendtörténeti munkássága mellett más műfajú irodalmi tevékenysége is említésre méltó. Mindketten a nagyszombati egyetemen tanultak, feltételezhető, hogy az itt szerzett tapasztalatok szerepet játszottak a történeti érdeklődés és rendi hivatástudat összefonódását jelentő pálos históriaírás kiteljesítésében. Bitskey István a római pálosok tanulmányainak vizsgálata során állapította meg, hogy – zömmel a század második felében élő és alkotó szerzetesek esetében – komoly összefüggés mutatkozik meg a Collegium Germanicum et Hungaricum és a későbbi irodalmi munkák fő vonásai között. A kegyességi irodalom népszerűsége, a szentekkel foglalkozó és mariológiai témák egyaránt a római évek jegyeit hordozzák magukon Bolla Péter, Vanoviczy János, Jaskay János, Kéry János, valamint később Esterházy Imre és Potyondi Ráfael műveiben. Eggerer művéhez ugyancsak a Rómát járt Borkovics Márton írt előszót, amiben a történetírás fontosságára hívja föl a figyelmet.⁵⁵⁶

A grazi Eggerer András (1634k.–1672. április 24., Olimje)⁵⁵⁷ 1652-ben lépett a rendbe, majd 1653. július 20-án tett fogadalmat. Nagyszombatban tanult az egyetem mellett működő pálos szemináriumban (1653–1660),⁵⁵⁸ ugyanitt szerezte meg teológiai baccalaureus fokozatát is. 1666-tól Lepoglaván tanított, innen került utolsó hivatali helyére, korabeli nevén Ulimába. 1672-ben Grazban kiadta *Pharmacopoea Coelestis...* c. művét,⁵⁵⁹ amelyben a horvátországi Remete pálos kolostorának Mária-kegyképével foglalkozik. Nevének a máig hivatkozott rendtörténet, Gyöngyösi Gergely munkájának folytatása szerzett hírnevet. *Fragmen panis corvi...* c. munkája, amely Bécsben jelent meg 1663-ban, nem csak Gyöngyösi rendtörténetét használta föl, hanem Borkovics Márton rendtörténeti gyűjtését is.⁵⁶⁰ 1672-ben Grazban kiadta Gersei Pethő János báró temetésén mondott beszédét is, de *Anathema Marianum...* című, Máriáról szóló tizennyolc szentbeszéde a következő évben már csak posztumusz jelenhetett meg.⁵⁶¹ Rendtörténeti munkája azonban nem csak a XVI. századi pálos irodalom és a XVII. század rendtörténeti irodalma között jelent hidat: művének folytatója a XVIII. században

⁵⁵⁵ *Vortrefflich hochadeliches Contrafee ...* VINCZE 1878, 35.

⁵⁵⁶ BITSKEY 1994, 10–12.

⁵⁵⁷ KUHN 2007, 71. Kisbán szerint ulmi perjelként halt meg Wizell várában 1672-ben. KISBÁN 1940, 345. 102. lábjegyzet.

⁵⁵⁸ KÁDÁR-KISS-PÓKA 2011, 70.

⁵⁵⁹ VINCZE 1878, 29.

⁵⁶⁰ RMK III. 2195.

⁵⁶¹ VINCZE 1878, 29. valamint KISBÁN 1940, 345.

Nicolaus Benger lett, aki nem csak tovább vitte Eggerer 1663-ban lezárt annalesét, hanem történeti kritikai szemlélettel ki is javította annak hibáit.⁵⁶²

Eggererrel szemben az ugyancsak osztrák, de bécsi Grieskircher Ferdinánd (1630k.–1661. március 28., Máriavölgy) több munkája kéziratban maradt. Grieskircher 1647-ben jelentkezett a rendbe, majd 1648. február 7-én örökfogadalmat tett. A wondorfői noviciátust követően Nagyszombatban tanult 1649 és 1655 között, a teológia négy osztályát elvégezve pedig baccalaureus fokozatot szerzett. Eggererhez hasonlóan ezután ő is Lepoglaván tanított filozófiát. 1661-ben kiadta mirákulumoskönyvét, a máriavölgyi kegyszoborral foglalkozó, a szobor történetét és csodáit tárgyaló munkáját (*Magnae Mariae Dominae, Unici Dei Matris admirabilis mirabilia...*).⁵⁶³ Kéziratban maradt két másik műve, egy, a szerzetesi szeretetről szóló munka, valamint egy két részből álló teológiai mű, ami a pokolt és az örökkévalóságot tárgyalja.⁵⁶⁴

Szintén az egyháztörténetírás foglalkoztatta Leitpold Benedeket (1651k.–1680), a linzi születésű osztrák pálost. Leitpold 1653-ban lépett a rendbe, 1654. június 28-án tett fogadalmat, Nagyszombatban tanult (1655–1656), élete során szerepet vállalt a rendi igazgatásban Ranna perjeleként, valamint 1669-ben részt vett a Felső-Magyarországra induló missziókban,⁵⁶⁵ ahol az 1670-es évek első felében nagy sikerrel működött.⁵⁶⁶ Rendtörténeti munkája 1680-ban jelent meg Bécsben, német nyelven (*Epitome ordinis S. Pauli primi Eremitae...*).⁵⁶⁷

A sasvári születésű Kollenics András (1663–1734. augusztus 22.) 1684-ben lépett a rendbe, majd 1685. november 26-án tett örök fogadalmat. A sopronbánfalvi noviciátust követően Nagyszombatban és Lepoglaván tanult, majd a teológia elvégzésére Rómába került. A Collegium Germanicum et Hungaricum növendékeként 1687 és 1691 között volt az örök városban,⁵⁶⁸ majd teológiai doktori címével hazatérve működött tanárként Nagyszombatban, és különböző hivatalokban Máriavölgyben. Hat műve jelent meg életében: 1713-ban a

⁵⁶² BENDER 1743. KISBÁN 1940, 345. Eggerer és Benger történeti munkáiról a bevezető, historiográfiai részben szót ejtettünk.

⁵⁶³ RMK III. 6427.

⁵⁶⁴ VINCZE 1878, 29. valamint KISBÁN 1940, 344. Grieskirchernek a nyomtatásban megjelent munkáját elemezte és kontextusba helyezte KNAPP–TÜSKÉS 1999.

⁵⁶⁵ Berzeviczy Lajossal, Cseppelényi Györggyel, Dubniczky Gergellyel, Ladányi Lászlóval, Lányi Lászlóval, Szörényi Ágostonnal, Török Mártonnal és Süttő Lőrincsel együtt lett misszióba küldve 1669. június 5-i máriavölgyi nagykáptalan határozata szerint, annak érdekében, hogy a már meglévő tizenkét fős missziófőnökséget kiegészítse ez a 9 fő. GALLA 2015, 200.

⁵⁶⁶ GALLA 2015, 230., 232. és 296.

⁵⁶⁷ KISBÁN 1940, 347. GoogleBooks felületen elérhető.

⁵⁶⁸ BITSKEY 1996, 245. valamint a nagyszombati háztörténetben szereplő bejegyzés („olim etiam Collegii Germanici Romani theologus”) alapján.

máriavölgyi kegyszobor eredetéről, legendájáról és csodáiról írt *Thesaurus in agro absconditus...* című munkájában,⁵⁶⁹ amelyet Klampfl Anzelm fordított német nyelvre.⁵⁷⁰ Szintén 1713-ban jelent meg *Stella triplex...* c. műve huszonnyolc ünnepi prédikációval⁵⁷¹ 1721-ben elmélkedő munkát adott ki *Angusta porta et arcta via* címmel Nagyszombatban,⁵⁷² majd 1722-ben ismét szentbeszédek, ezúttal vasárnapokra és köznapokra szánt gyűjteményt ad közre (*Sermones indifferentes...* Nagyszombat, 1722).⁵⁷³ Érdekes színfolt és az életpálya egyes állomásainak összefonódásáról árulkodik két utolsó munkája. *Columba intra et extra arcam...* című műve (Pozsony, 1724)⁵⁷⁴ részben elméleti, részben moralizáló munka, amelyben az egyházi és rendi előjárók számára állít tükröt a szentírásból, egyházatyáktól, filozófusoktól és bölcsektől. Életében utoljára megjelent munkája egy lelkigyakorlatos könyv (*Vita moriens...* Pozsony, 1729),⁵⁷⁵ amely vélhetően nagy népszerűségnek örvendett, legalábbis az, hogy későbbi rendtársa, Orosz Ferenc „a magyar nemzetnek kedvéért” lefordította és 1758-ban Pesten megjelentette, erről árulkodik.⁵⁷⁶

A fordítás és vele a magyar nyelven olvasás iránti igény nem egyedülálló a korszakban. Kollenics András még latin nyelven írt, de a vele gyakorlatilag egy időben publikáló Csúzy Zsigmond (1670–1729. július 2. Lád), aki nem mellesleg a korszak egyik legnagyobb prédikációgyűjteményét hagyta hátra, már magyar nyelven jelentette meg szentbeszédeit. Anélkül, hogy munkásságának irodalomtörténeti értékelését megkísérelnénk (erre sokkal avatottabb kutatók vállalkoztak az utóbbi időben),⁵⁷⁷ érdemes figyelmet szentelni az írásnak az életpályában betöltött szerepére. Csúzy olyan pápai nemesi családból származott, amelynek tagjaitól sem korábban, sem később nem volt idegen a közéleti szerepvállalás,⁵⁷⁸ sőt, a családnak a renddel való kapcsolata a XVIII. században is szoros volt.⁵⁷⁹ 1687-ben lépett a pálos rendbe, majd 1688. szeptember 19-én örökfogadalmat tett. Tanulmányainak helye egyelőre ismeretlen, de szerzetesi életpályája komoly változatosságot mutat és viszonylag

⁵⁶⁹ KISBÁN 1940, 366. valamint VINCZE 1878, 38. és SZINNYEI 1899 (1980–1981), 758–759. PETRIK 1890, 432.

⁵⁷⁰ RMK III/XVIII. I. 887. (183.)

⁵⁷¹ *Stella triplex, sive sermones panegyrico-morales. In omnia festa per regnum Hungariae celebrari solita... Tyrnaviae, Typis academicis, per Georgium Andream Roden, 1713.* PETRIK 1890, 432.

⁵⁷² VINCZE 1878, 38. (Szinyeinek és Vinczének, „Augusta porta et acta via...” címmel.)

⁵⁷³ PETRIK 1890, 433.

⁵⁷⁴ PETRIK 1890, 433.

⁵⁷⁵ PETRIK 1890, 433.

⁵⁷⁶ KISBÁN 1940, 362. és 366. VINCZE 1878, 38. SZINNYEI 1903 (1980–1981), 1393–1396. és SZINNYEI 1899 (1980–1981), 758–759.

⁵⁷⁷ TASI 2007, 399–407.

⁵⁷⁸ Csúzy Gáspár politikai-közéleti tevékenységét Nagy János dolgozta föl legutóbb. NAGY 2015, 75–102. különösen 88–94.

⁵⁷⁹ Nagy János hívta föl a figyelmemet arra, hogy Csúzy Gáspár feleségét, Daróczy Franciskát, valamint fiatalon elhunyt, Gáspár nevű fiukat is a pálosoknál temették el – az adatot hálásan köszönöm neki!

széles spektrumot ölel fel: kis túlzással tekinthetnénk a XVII. századi rendtagok életpályatípusainak „állatorvosi lovaként” is rá.

Fiatal szerzetesként a század végén részt vett a felső-magyarországi missziókban, szerepet vállalt a rendi kormányzatban tövisi perjelként, nem idegenkedett a világi politikai elköteleződéstől sem, hiszen életének egyik legismertebb szerepe a II. Rákóczi Ferenc táborában betöltött tábori papi feladatvállalás. Szónokként és szerzőként nyomtatásban öt magyar nyelvű prédikációskötetet hagyott hátra 1723 és 1725 között, mindegyiket Pozsonyban adva sajtó alá (*Zengedező sípszó... 1723.; Lelki éhséget enyhítő evangéliumi kölcsönzött három kenyér... 1724.; Evangéliumi trombita... 1724.; Egész esztendőre való hármás prédikációk... 1725.; és Kosárba rakott aprólékos morzsalék... 1725.*).⁵⁸⁰ Kollenics 1724-es *Columba intra et extra arcam...* című munkájához hasonló, a rendi kormányzattal foglalkozó értekezés Csúzy életművében is megjelenik, azzal ellentétben azonban ez – noha korábbi, 1717-es keltezésű – nem került nyomdába, kéziratban maradt (*Idea boni regiminis monastico regularis...*).⁵⁸¹

A XVII. század második fele két rendfőnök-szerzőt is adott a rendnek. A győri származású Barilovics Lajos (1645k.–1712. december 19., Máriavölgy) 1662-ben lépett a rendbe, majd 1663. június 18-án tett örökfogadalmat. Tanulmányai helyét sajnos nem ismerjük, de valószínű, hogy a rendi oktatási intézmények valamelyikében tanult. Részt vett az 1670-es évek megterhelő, de eredményes felső-magyarországi misszióiban: 1675-ben Terebes ostromakor hősiiesen védte a megerősített kolostort,⁵⁸² amelynek 1681-ben már biztosan perjele volt.⁵⁸³ Pályájának csúcsa a rendfőnöki tisztség, amelyet a XVII. század utolsó és a XVIII. század első évtizedében is viselt: először 1690 és 1695 között, majd 1709 és 1712 között.⁵⁸⁴ Működéséről nem csak intézkedései, hanem lelkiségének egyes részletei, valamint a barokk vallásgyakorlat támogatása is fennmaradt. Kedvelt szentje volt Arimateai József, akinek Máriavölgyben oltárt állíttatott⁵⁸⁵ és a hozzá köthető egyetlen irodalmi alkotásnak, a posztumusz megjelent szentbeszédgyűjteményének is egyik központi alakja volt (*Discursus praedicabiles... Pozsony, 1730.*).⁵⁸⁶ Arimateai József pálos rendi kultusza érdekes távlatokat nyit. A szenvedéstörténet egyik szereplője a középkori Grál-legendák következtében kerül

⁵⁸⁰ Az adatok helye minden Csúzy-mű esetében: SZINNYEI 1893 (1980–1981), 459., MKL *Csúzy* (online: lexikon.katolikus.hu, letöltve: 2016. szeptember 26.), KISBÁN 1940, 367. valamint VINCZE 1878, 38.

⁵⁸¹ KISBÁN 1940, 367.

⁵⁸² GALLA 2015, 377–379.

⁵⁸³ EK Kézirattár Ab 154, Tom. III. p. 7.

⁵⁸⁴ KISBÁN 1940, 436.

⁵⁸⁵ MKL *József, Arimateai* (online: lexikon.katolikus.hu, Letöltve: 2016. szeptember 26.)

⁵⁸⁶ KISBÁN 1940, 368. valamint VINCZE 1878, 39.

előtérbe, Magyarországgal pedig az Anjou-királyokon keresztül kerül kapcsolatba, a Wolfram von Eschenbach-féle Parsifal-eposz ugyanis az Anjou királyokhoz kapcsolta a Grál királyok családját: lehetséges, hogy ezzel van összefüggésben Nagy Lajosnak a pálos rendhez fűződő szoros kapcsolata, és talán ennek a renden belüli továbbélése lehet a – szintén Lajos nevet viselő generális perjel – szentkultusza.⁵⁸⁷

Barilovicsnál ugyan jóval kevésbé ismert, de egy dedikáció folytán mégis ide kívánczok a nagyszombati származású Koller János (1681k.– ?) szerzői munkássága is. Koller 1697-ben lépett a rendbe, majd 1698. október 28-án tett fogadalmat tizenhét évesen. Életéről alig tudunk valamit, mindössze annyit, hogy a rend filozófiatánára volt és 1702-ben kiadta a világtörténelem addig történt fontosabb eseményeit taglaló munkáját (*Historia Universalis ab origine Mundi ad annum Christi MDCCII...* Pozsony, 1702.), amelyet Barilovics Lajos rendfőnöknék ajánlott.⁵⁸⁸

Az általunk vizsgált rendtagok közül az utolsó a Barilovicshoz hasonlóan rendfőnöki tisztséget betöltő Esterházy Imre generális. Esterházy Imre (1663. december 17./1665?⁵⁸⁹–1745. december 6. Pozsony) 1680-ban öltözött be, majd 1681. július 27-én tett fogadalmat. Fentebb már ismertetett tanulmányait követően⁵⁹⁰ Nagyszombatban teológiatanárként, majd a rendi igazgatás különböző szintjein tevékenykedett, míg 1702-ben rendfőnökké választották. Irodalmi munkásságában szintén a prédikációs-kötetek kapnak hangsúlyos szerepet. Első művét 1696-ban jelentette meg, nagyszombati tanári működésének kiegészítéseképpen.⁵⁹¹ 1700-ban a fennállása tricentenáriumát ünneplő lepoglavai kolostor díszszónokául választották: itt mondott beszéde nem került sajtó alá, Vincze Gábor könyvjegyzéke szerint jelenleg is a lepoglavai kolostor anyagában található, kéziratban. Esterházynak valószínűleg nem lehetett könnyű dolga. Egyrészt azért, mert ekkor már évek óta tartott a Dráván túli kolostorok kísérletezése, hogy önálló, a magyartól elkülönülő provinciát alakíthassanak: Barilovics Lajos rendfőnök éppen ezért küldte a jó képességű és neveltetésénél fogva vélhetően kellően diplomatikus Esterházyt Remetére, az egyik legfontosabb horvát kolostor perjelének. Másrészt pedig azért, mert az elszakadás végül éppen abban az évben következett be, amikor Lepoglava az alapítás háromszázadik évfordulóját ünnepelte. Nem tudni, hogy a beszéd hatására-e, vagy korábbi remetei perjelsége következményeképpen, de az 1701-ben

⁵⁸⁷ MKL József, *Arimateai* (online: lexikon.katolikus.hu, letöltve: 2016. szeptember 26.)

⁵⁸⁸ RMK II. 2122. KISBÁN 1940, 395. SZINNYEI 1899 (1980–1981), 764.

⁵⁸⁹ A rendi források szerint 1680-ban 15 éves. LPF, valamint CP 1647–1786.

⁵⁹⁰ Teológiai tézisei nyomtatásban megjelentek Rómában a teológus doktori védése előtt: *Theses ex universa Theologia...* Roma, 1687. RMK III. 3457.

⁵⁹¹ UJHÁZI 2007, 199.

Lepoglaván tartott első tartományi káptalanon végül a provinciális Kienczl Ferdinánd helyettesévé választották.⁵⁹² Ugyanebben az évben jelent meg *Conclusiones selectioris theologiae...* c. munkája Laibachban.⁵⁹³ A rendjét szolgáló magyar főnemes Esterházy beszédének politikai, egyház- és rendi politikai üzenete minden bizonnyal érdekes adalékot jelenthetne az átszervezés körüli évek rendtörténetéhez és Esterházy későbbi tevékenységének megítéléséhez. 1732-ben Pozsonyban kiadta Alamizsnás Szent János életéről szóló munkáját,⁵⁹⁴ valamint a szentről nevezett társulat szabályzatát, amelyet ő alapított.⁵⁹⁵

A rendtörténeti irodalom szerint volt szerzői munkássága Széchényi Pálnak, a későbbi pálos kalocsai érseknek is. Széchényi 1671-től volt sopronbánfalvi novíciusmester, két évvel később pedig a frissen megnyílt nagyszombati studium generale egyik első tanára lett. Hivatalviselését főntebb már részletesen ismertettük, és rendi tevékenységéből is főként ez emelkedik ki, de az irodalomról szólva érdemes megjegyeznünk, hogy a rendtörténeti irodalom szerint több teológiai munkája is megjelent. Széchényi György esztergomi érsekkel folytatott levelezését Miller Jakab Ferdinánd adta ki két kötetben 1807-ben.⁵⁹⁶

Tallián Péter, a ciklényi születésű magyar nemes, aki remek szónok hírében állt és akinek tudományokban való jártasságát Nagyszombatban szerzett teológiai doktori fokozata bizonyítja, 1697-ben jelentette meg *A titkos értelmű liliom...* című, Szűz Máriáról szóló munkáját.⁵⁹⁷

⁵⁹² UJHÁZI 2007, 199. A választókáptalanon is nagyhatású beszédet mondott. KISBÁN 1940, 355. VINCZE 1878, 34. alapján.

⁵⁹³ RMK III. 7125.

⁵⁹⁴ PETRIK 1888, 712. A szöveg egy részét közli: KNAPP–TÜSKÉS 2013, 125–126.

⁵⁹⁵ KISBÁN 1940, 355. és VINCZE 1878, 34.

⁵⁹⁶ *Epistolae episcoporum Georgii Strigoniensis et Pauli Colociens. e comitibus Széchényi ad pontifices...* 1-2. köt. Pest, 1807.

⁵⁹⁷ *Titkos értelmű liliom, az az Boldogságos Szűz Maria, A' ki Szentséges szüetetésével magában foglalván a' Liliomnak tulajdonságait; ki-ábrázolta oennoen magában Christus Urunk hasonlatosságát, és mint egy Istentől szüetettnek, s' Istenesítettnek láttatott lenni. Ezen Éloe nyelvel magyaráztatott Maria Thalban....* Nagyszombat, 1697. RMK I. 1513.

Időszak	Szerzők
1637–1646	Faitzinger Lipót, Jaskay János Mlinetius Ferenc
1647–1652	Eggerer András Grieskircher Ferdinánd
1653–1672	Barilovics Lajos, Kolecsány Ádám Landor László, Meislseder Ferdinánd Széchényi Pál
1673–1686	Esterházy Imre, Hnatovich Ágoston Kieniczl Ferdinánd, Klampfll Anzelm, Kollenics András, Mácsay Sándor (András) Tallián Péter, Wolff Farkas Wolmuth Bernát
1687–1700	Csúzy Zsigmond Mayr József Koller János

Az írói munkássággal rendelkező rendtagok időbeli eloszlása a vizsgált korszakban

*Jászói Nagy Imre novíciusmester történelemszemlélete
a Liber Professorum Fratrum előszava alapján*

Nagy Imre Liber Professorum Fratrumának előszava szintén értelmezhető önálló irodalmi alkotásként, kitérni rá pedig annál inkább is szükséges, mert mind az előszó után következő anyakönyvet, mind pedig az ezzel egykorú lelkigyakorlatos könyvet a fentiekben számtalanszor említettük. A LPF kötete két rajzolt, színes képes címoldallal indul, amelyeknek a cím szerint és attól függetlenül is önálló szimbolikus értéke van.⁵⁹⁸ Azt a szöveget vezetik be, amelyben Nagy Imre fölvezetja rendje történetét saját koráig, egyben a kötet kezdő dátumáig, 1655-ig. Ez a tizenhét oldalon⁵⁹⁹ át tartó leírás nagyon koncentráltan állítja elének a szerző (és talán rendje) történelemszemléletét a saját szerzetesi történelemértelmezés szemüvegén keresztül, amely nem mellesleg magán hordozza a XVI–XVII. század irodalmának néhány jellegzetességét is. Az első címoldal (*Élet és halál könyve...*) utal a kötet

⁵⁹⁸ A „Palmarium Paulinum...” címoldalon található képen hangsúlyos szerepet kap a pálmafa. A pálma ikonográfiája a cédruséhoz hasonló, jelentése általában önmagában is a szakralitás felé mutat. A dolgozatban terjedelmi és tematikai okokból sem szentelhetünk nagyobb figyelmet a kérdésnek, mindazonáltal a pálma/cédrus/ciprus ikonográfiájához kiváló áttekintéssel szolgál Szabó Júlia tanulmánya. SZABÓ 2000, különösen 44–62. és 65–66. A későbbiekben érdemes lehet a renchez kapcsolódó képzőművészetben és irodalomban felbukkanó képeket elhelyezni a magyar és európai kultúrtörténet „cédrusmítoszaival”.

⁵⁹⁹ MNL-OL E 153 (Acta Paulinorum) Fasc. 623. 129. kötet f. 6r–14r.

matrikula-jellegére, míg a második (*Pálos Pálmaliget...*) inkább már a noviciátusra vonatkozatható, amit az 1646-os dátum is megerősít.

Az előszó első bekezdése klasszikus humanista felütéssel indul.⁶⁰⁰ Nagy Imre a szerencse forgandóságával és a világ romlásával állítja szembe a rendet, amely a paradicsomi boldogság felé törekszik, és amelynek az ösbűn következményeként minden törekvése ellenére meg kell küzdenie a büntetéssel („*vadállattal*”) is. Az „időn kívüli” apokaliptikus küzdelem vonásait hordozó bevezető sorok ezután azonnal ráközelítenek a konkrét eseménysorra: a pálos rend születésére, középkori történetére és *küldetésére* („*Isten kedves szőlőjeként*” „*sugározta szentségét a földkerekségen szertesztét és árasztotta jó illatát mindenütt*”). A százhatvan középkori kolostor a hívek és királyok bőkezű adományának köszönhetően virágzott és jómódú volt, de a „*kaján sors*”, a „*török barbárság*” és „*egy szörnyű csapás*” fénykorában tönkretette őket. A bajok és a pusztulás okaként nem csak ezt a három, idézett tényezőt nevezi meg, hanem behozza a legismertebb szimbólumot, az ezeréves magyar sorstragédia szinonimáját: Mohácsot. „*Mohács mezején a király siralmasan elvérzett főnemeseivel és nemeseivel*”,⁶⁰¹ aminek következményeit a pálos rend is megtapasztalhatta, hiszen kolostorait fölprédálták, szerzeteseiből pedig vértanúk („*az egyik kolostorból az évkönyvek szerint 23-an követték Krisztust a vérontásig*”) vagy rabok váltak („*ocsmány börtönökben, megvasaltan és emésztő bánatban*”). A vértanúság és a pálos szerzetesek áldozatvállalásának kidomborítása talán a bevezető egyik legizgalmasabb leírását adja számunkra, ezért – különösen úgy, hogy Nagy Imre „évkönyvekre” is hivatkozik –, nem hangsúlyozhatjuk eléggé a disszertáció bevezetőjében már említett, feltáratlan rendtörténeti korszak kutatásának fontosságát. A Mohács utáni évek ugyanis nem csak a kolostorpusztulás adatolása és monografikus igényű szakirodalmi feldolgozása miatt lehetnek fontosak, hanem az itt megjelenő retorikai elemek gyökereként is, hiszen a rend történeti hagyományának, sőt, különösképp a vértanúság és az életszentség szerepeltetésének – amelyre az alábbi fejezetben még kitérünk – szála itt vezethető vissza a Gyöngyösi-féle középkori szerzetesi eszményhez, szerzetestükörhöz.

⁶⁰⁰ A fentiekben folyamatosan Molnár István túskevári esperesnek a nyersfordítására hagyatkozunk. A nyersfordítás gépelt kézírata össze van fűzve a hagyatékban a szintén Nagy Imréhez köthető, 1655-re datált lelkigyakorlatos könyv fordításával, amelyet főntebb már bemutattunk. A magyarra ültetés pontosságát, noha érdemelne néhány észrevételt, e helyütt nincs módunk megítélni, de a későbbiekben a pálos lelkigyakorlatos könyv, valamint a pálos irodalom elemzésével párhuzamosan érdemes lehet erre is sort keríteni. VÉL Molnár István hagyaték 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és halál könyve”).

⁶⁰¹ Nincs közvetlen bizonyítékunk a kapcsolatra, de Nagy Imre érvelése nagyon hasonlít Szerémi György Epistolájának bevezetőjére és a Mohács körüli évek történelemmagyarozatára. Hogy Nagy Imrének birtokába kerülhetett a Szerémi-kézirat vagy annak másolata, kicsi az esélye, mindazonáltal ha mégis megtörtént, akkor valószínűleg a Szerémi kéziratát utoljára forgató Marnavics Tomkó János, a pálos rend XVII. század eleji apostoli vizitátora lehet az összekötő szál a két mű között.

Az oltár mellől elhurcolt vagy ott vértanúságot szenvedő testvérek után az anyagi javak pusztulásáról is megemlékezik (könyvtár, templomi felszerelés, stb.), különösen a rend egykori főkolostora, Budaszentlőrinc vonatkozásában. A konkrétumok szerepeltetése Gyöngyösi Vitae fratrumára emlékeztetheti az olvasót.⁶⁰² Budaszentlőrinc megjelenése ugyanakkor két további szempontból is fontos. Egyrészt Nagy Imre a jelen kontextusban retorikai elemként használja a gazdagság bemutatását a dicső múlt érzékeltetésére („*az arany és az ezüst tündöklésével a hajdani Magyarország Isten szeretetéről és a Szűzanya tiszteletéről beszél*”), valamint a Mohács utáni pusztulás ellentétéként. Ezt a szálát a múlt erényes emberével és a jelen bűnös emberével még erősebbre fűzi: „*a régi magyarok hittől lángoló lelke többet szolgált az Istennek, mint a világnak. De ó idő! Ó erkölcsök! Korunk embere vademberként gyalázza az Istennek felajánlott javakat elődeinkkel szemben, akik megfosztották magukat a ruháiktól, hogy Krisztust betakarják*”. Másrészt pedig azért fontos, mert a rendi hagyomány ezek szerint épp úgy fenntartotta emlékezetében Budaszentlőrinc elsőségét, központ jellegét a török hódoltság idején, mint ahogyan a magyar rendi politika fenntartotta Buda főváros-szerepét százötven éven keresztül. Ha ez a pálos rend esetében más forrásból is megerősítést nyer, különösen fontossá válhat, hogy 1686, Buda visszafoglalása után éppen az akkor rendfőnökhelyettesként és kormányzóként pályája csúcsán lévő Nagy Imre rendeli el, hogy a néhány rendtag mielőbb keresse föl az egykori Buda környéki kolostorokat, de legfőképpen Szentlőrincet. (A vizitáció siralmas eredményt hozott, de ez Nagy Imre törekvéseiből semmit sem von le, hiszen látható, hogy már az itt tárgyalt, 1655-ben született szövegben is figyelmet szentel az egykori főkolostornak.)⁶⁰³

A Mohács utáni hanyatlás során („*a mohácsi vész után napról napra rosszabbodott a pálos rend helyzete szülőanyjával,*⁶⁰⁴ *Magyarországával együtt*”) a szerzetesek szétszóródtak, megszűnt a szerzetesi fegyelem, nem volt utánpótlás, és a régi rendtagok halálával csaknem elpusztult a rend. Egyedül a kegyelemnek („*a jóságos Istennek és Szepőlтелен Anyjának*”) köszönhető, hogy nem alkonyodott be örökre a pálosoknak. Ugyanezidő alatt szerinte a vagyonosabb „*többi szent rend*” – feltehetően a monasztikusokat érti ezalatt – szinte teljesen elenyészett hazánkban, a pálosok viszont „*megőrizték életrevalóságukat*” és igyekeztek teljesíteni lelkipásztori küldetésüket is a szükségét szenvedő

⁶⁰² GYÖNGYÖSI 1998, 177–179. Kontextushoz és a rendi alkotmánnyal való kapcsolatához lásd: SARBAK 2014.

⁶⁰³ KISBÁN 1936a.

⁶⁰⁴ Patrona Hungariae a leírásban a pálos rendnek is, mint magyar földön sarjadt szerzetesközösségnek is az édesanyja. A képnak a pálos közösségi önértelmezésben betöltött szerepe még vizsgálatra vár.

lelkek felé. Nagy Imre szerint „*innét fakad a kölcsönös szeretetnek az a csodálatos forrása, mely a pálos rendet szülőanyjához, Magyarországhoz fűzi*”.

A fent is idézett, első előfordulást követően Nagy Imre másodsorra is szerepelteti a Magyarország–Szülőanya allegóriát. Az ország nőként történő ábrázolására számos példa van a XVI–XVII. századi irodalomban, az itteni előfordulást azonban talán még speciálisabbá teszi az érvelés katolikus volta.⁶⁰⁵ Egyrészt azért, mert a képpel párhuzamosan folyamatosan jelen van Szűz Mária alakja is, másrészt pedig azért, mert Magyarország itt nem csupán a rendtagok szülőhazája, hanem magának a rendnek is. A hazához fűződő különleges kapcsolat, valamint a rendet a hanyatlásból kiemelő kegyelem (Isten részéről és Mária közbenjárására) Nagy Imre szövegében világosan utal a rend *kiválasztottságára* is. E kiválasztottságban pedig fontos szerepet kap a helyállás, a hűség, és nem mellesleg a lelkipásztorkodás, hiszen a rend még a viharos időkben is „*lehetősége szerint segítette a szükségét szenvedő lelkeket ott, ahol más rendek papjainak még a hírét sem hallhatták*”. A szöveg itt a régmúltból és az elvont, erkölcsi dimenzióból kilépve rátér a rendi megújulás egyes eseményeire: Pázmány Péter szerepére, Marnavics Tomkó János vizitatori működésére, Stassewsky Miklós erőfeszítéseire a konstitúciók megújítása érdekében.⁶⁰⁶ Az utóbbi személyének bemutatásakor nem fukarkodik az erényekre vonatkozó jelzőkkel sem, amelyeket a szőlőműves példabeszédi alakjába oltva szerepeltet. Stassewsky volt a „*jó atya*”, a „*pásztor*”, aki „*a szent rendet az életszentség újdonságával felékesítette és elevenséggel megtöltötte*”. Stassewsky ráadásul ekkor még él (1658-ban halt meg Bécsújhelyen),⁶⁰⁷ Nagy Imre tehát munkatársként, kortársként, szemtanúként élhette végig azt az áldozatos munkát, amelyet végbevitt, és amelyet most novíciusmesteri működésének kezdetén példaképpül állít a rend újoncai elé.

Az ő alakja mellett kiemeli még Borkovics Márton és Ivanovich Pál erőfeszítéseit a noviciátus felállítására, valamint anyagi alapjainak megteremtése érdekében, és természetesen nem hagyja ki a század másik zseniális és fáradhatatlan kulcsfiguráját, Vanoviczy Jánost sem.

⁶⁰⁵ Imre Mihály egyértelmű fejlődési ívként határozza meg a latin és nemzeti nyelvű panaszirodalomban előforduló nőalak (Pannonia/Hungaria, Germania) allegóriáját. Szerinte a panasz formularendszerét a humanizmus-reneszánsz-reformáció által meghatározott időszakban formálják ki a konkrét történelmi események és azok kollektív átélése, ezért nem meglepő, hogy „A Querela Hungariae toposz magyar(országi) szerzőinek többsége protestáns”. IMRE 1995, 8–9. Nagy Imre viszont azzal, hogy a Magyarország=Szülőanya képpel párhuzamosan folyamatosan szerepelteti Szűz Máriát, mint a rend patronáját, katolikus olvasatot ad az ismert toposznak. Ha pedig mindezt kiegészítjük a – Querela Hungariae-hoz hasonlóan elterjedt – Fertilitas Hungariae képpel, amelyből a pálos rend pálmája sarjadt és növekedett, a szöveg további irodalomtörténeti kapcsolódásokkal és párhuzamokkal bővül. A témához bővebben lásd: IMRE 1995. (És ismét utalunk Szabó Júliának a cédrusmitoszokat bemutató írására: SZABÓ 2000.)

⁶⁰⁶ Az inntól szereplő adatokat fentebb, a noviciátus felállítását bemutató fejezetben már felhasználtuk, ezért az adatok részletezésétől eltekintve csak a gondolatmenetet ismertetjük.

⁶⁰⁷ KISBÁN 1938, 221.

Végezetül az 1654-es évhez érve egy kicsit magáról is megemlékezik: hogyan került bécsújhelyi tanári hivatalából a wondorfi novíciusok előjárói székébe. A bevezetőt egy áldással zárja: „*a fölséges Úristen az új rendfőnök atyát látogassa meg és töltse el szent kegyelmével, hogy a lángoló szeretettel nem régen ültetett pálos pálmaliget virágai az Úrnak kellemesen illatozzanak, a boldog örökkévalóságnak pedig bőséges termést hozzanak. Így kívánom én lelkem mélyéből, Nagy Imre testvér, aki alázattal kéri azok imádságát, akik ezt a könyvet olvassák és nevüket beleírják. 1655. április 19.*”.

Összegzésként a szöveg alapján, még ha a saját korára vonatkozó történeti adatok értékelésétől (sok esetben pontosításától vagy kiigazításától) el kell is tekintenünk, az alábbi következtetéseket feltétlenül levonhatjuk.

1. Nagy Imre történelemszemlélete erős hasonlóságot mutat a korabeli magyar irodalomban élő történelemszemlélet toposzaival.

2. Nagy Imre a pálos rendnek sajátos, isteni kegyelemmel megerősített küldetést tulajdonít, amelyet vélhetően korábbi rendi forrásából vesz át és a fenti történelemszemlélet elemeivel támaszt alá; és amelyben a hazához való viszonyulása is rendkívül hangsúlyos.

3. Nagy Imre ezt a bevezetőt novíciusmesterként *annak a fogadalmas könyvnek az elejére írta*, amelybe az általa bemutatott történelmi előzmények után a rendi utánpótlást jegyezték föl. Szinte kizárt, hogy az általa leírt szemlélet – különösen úgy, hogy mindez kiegészíthető, kiegészítendő az egykorú lelkigyakorlatának tartalmával – csak ezen a tizenhét oldalon mutatkozott meg: egészen biztos, hogy a rendi hivatás, küldetés, kiválasztottság, a rendtagok erényeinek sűrű szerepeltetése szóban is előkerült novíciusmesteri működése során. A sopronbánfalvi újoncév alatt vérvé vált a jelölteknek, és figyelembe véve, hogy a kötetet a XVIII. század második feléig is folyamatosan vezették, ez a hatás talán generációkra kiterjedt.

A kéziratos munka jelentősége tehát annak ellenére nagy, hogy utólagos felhasználóit a kutatás jelenlegi állása szerint egy kezünkön meg tudjuk számolni; és azzal válik igazán mérhetővé, ha hozzátesszük, hogy az általa és hivatali utódai által nevelt újoncok szemléletére micsoda hatással lehetett. Nagy Imre szemlélete nem egyedi jelenség, hanem vélhetően a rend nagy részére jellemző, másrészt létezik egy összekötő szál a késő középkori és XVII. századi pálos szemlélet között, ami szellemi kontinuitást feltételez. A pálos rend XVII. századi önazonosság-tudatának feltérképezéséhez sajnos egyelőre túl kevés forrás áll rendelkezésre, de a rend eszmetörténeti jelentőségét és a magyar művelődéstörténetben betöltött szerepét mindenképpen árnyalhatja egy ilyen feldolgozás.

f. 4r

f. 5r

A Liber Professorum Fratrum két díszített címoldala

Kéry János szerepe

Tekintettel a rendtartomány novíciusait rögzítő fő forrás adatainak körére, a fenti áttekintés sajnos nem fedi teljes mértékben a rend XVII. századi tagjainak irodalmi jelentőségét, ennek egyik oka pedig az időbeli és térbeli spektrum, amit felölel. A sopronbánfalvi Liber Professorum Fratrum csak a Bánfalván belépő novíciusokat vette föl sorába, ezzel kimarad a rend általunk vizsgált korszakának egyik kulcsfigurája a XVII. századi szerzők közül, Kéry János; kimarad továbbá Borkovics Márton, aki a zágrábi zsinatok aktáit adta ki, vagy Vanoviczy János, aki korábban lépett a rendbe, mint ahogy az első novíciusösszeírásra sor került, holott több munka is neki tulajdonítható a teológia és az egyháztörténet köréből. A tisztánlátást tovább nehezíti, hogy – a kimaradókkal vagy anélkül – szükség lenne egy átfogó

irodalomtörténeti értékelésre, a műveknek legalább vázlatos nyelvi és tartalmi bemutatására, összevetésére, és minimálisan a rend újjáalakulását követő időből, hogy mindez végre meghaladja a Kisbán Emil által elvégzett, lassan nyolcvan éves, de a mai napig egyetlen átfogó felsorolást.

Ugyanitt lenne szükséges, hogy helyet kapjon a pálosok XVII. századi könyvészetének szintén monografikus feldolgozása: a rend és a rendtartomány nyomdáinak kapcsolata, legalább a nagyszombati, pozsonyi és bécsi nyomdák, de lehetőleg a Dráván túli kiadóhelyek és a Habsburg Birodalom többi részén működő nyomdák bevonásával, kiegészítve a pálos kolostorok XVII. századi könyvállományának feltérképezésével oly módon, ahogyan ezt Knapp Éva vagy Emödi András a XVIII. századra vonatkozóan megtették.⁶⁰⁸

Kéry János,⁶⁰⁹ bár nem szerepel a *Liber Professorum Fratrum*ban, irodalmi szempontból megkerülhetetlen életművet hagyott hátra, ezért az előbb felsorolt pálos szerzők és műveik kontextusba helyezéséhez nélkülözhetetlen a tárgyalása. Tekintettel arra, hogy a Zrínyiekhez fűződő viszonyának irodalmi lecsapódásáról már született egy monográfia,⁶¹⁰ most csak az életmű fontosabb, szempontunkból releváns elemeit szeretnénk kiemelni. Műveinek elemzése részben Bartoniek Emma, részben pedig Borián Elréd tollából már megtörtént, ezért a XVII. századi pálos irodalomtörténeti hiányosságok pótlásakor biztos pontot jelenthet a Kéryt tárgyaló szakirodalom.⁶¹¹ A Bécsben, rendi filozófiai akadémiákon, végül Rómában tanult (1658–1662),⁶¹² utóbb rendfőnökké választott Kéry János (1669–1675) több mint egy tucatnyi ismert, kiváló munkát hagyott hátra. 1654-ben Bécsben, még az egyetem alumnusaként adta ki Szent Lászlóról szóló dolgozatát (*Rex Thaumaturgus...*),⁶¹³ majd ezt követően fiatal pálosként több magyar főméltóság temetésén is szónokolt, gyászbeszédei, köztük a leghíresebb, a költő Zrínyi Miklós fölött mondott beszéde (Nagyszombat, 1665)⁶¹⁴ ugyancsak megjelent nyomtatásban. Később Keglevich Péter és fia, László temetésén mondott beszéde 1665-ben jelent meg szintén Nagyszombatban; Erdődy György és Erdődy Zsuzsanna fölött mondott beszéde 1669-ben ugyanott.⁶¹⁵ Az Erdődy Zsuzsanna fölött mondott gyászbeszédet ráadásul Máriavölgyben, a rendfőnöki székhelyen mondta, hiszen ekkor már Kéry volt a rend generális perjele. Ugyanebben az évben került sor

⁶⁰⁸ EMÖDI 2007. és KNAPP 1992.

⁶⁰⁹ Kéryhez lásd SZINNYEI 1899 (1980–1981), 108–110. valamint BORIÁN 2004., valamint Nagyszombatban megjelent munkáihoz: KÁFER–KOVÁCS 2013.

⁶¹⁰ BORIÁN 2004.

⁶¹¹ BORIÁN 2004. valamint BARTONIEK 1975, 431–439.

⁶¹² BITSKEY 1996, 244.

⁶¹³ RMK III. 1867.

⁶¹⁴ BORIÁN 2004, 74–90. KÁFER–KOVÁCS 2013, 42. (Ugyanitt hivatkozva RMK II. 1039. és RMNy 3233 is.)

⁶¹⁵ KISBÁN 1940, 349.

a későtavaszi máriavölgyi rendfőnökválasztó generális káptalanon nagy hatású beszédére is (*Regentis imago...*), amely azonnal meg is jelent (Nagyszombat, 1669).⁶¹⁶

A temetési beszéd mellett a másik legfontosabb, Zrínyivel foglalkozó munkája (*Martis turcici ferocia...*)⁶¹⁷ az összeesküvés lelepleződése és a bécsújhelyi kivégzések után, 1672-ben látott napvilágot Pozsonyban, majd következő évben megjelent a XVII. századi magyarországi teológiai irodalom szempontjából legfontosabb, skolasztikus teológiát tárgyaló háromkötetes műve (*I. Logica; II. Physica; III. Metaphysica. Pozsony, 1673*).⁶¹⁸ A rákövetkező évben, a nagyszombati studium generale Máriavölgyben tartott, első teológus doktorraavatási ceremóniáját követően látott napvilágot *Theatrum Sapientiae...* c. beszéde (Pozsony, 1674), valamint a pálosokra vonatkozó szentszéki rendeleteket és Kérynek az ezekhez fűzött magyarázatait összefogó gyűjteménye (*Decreta Sacrae Sedis Apostolicae...* Bécs, 1674, majd később Częstochowa, 1694 és 1745; Bécs, 1716).⁶¹⁹ A teológus doktorraavatási beszédhez hasonlóan kiadta a szintén máriavölgyi filozófiai fokozatszerzések apropóján tartott Aristoteles-beszédét (*Aristoteles Magnus Orbis Philosophus...* Pozsony, 1675),⁶²⁰ valamint még ugyanebben az évben a Szentlélekről szóló pünkösdi beszédeit is (*Praelati Eruditio S. Spiritu de Coelis effusus...* Pozsony, 1675).⁶²¹ Élete végén gyűjteményes kötetben még egyszer kiadta dicsőítő költeményeit és beszédeit (*Panegyres et Orationes...* Bécs, 1685),⁶²² ezzel a barokk kori magyar irodalomtörténetben is tekintélyes helyet foglal el.

A történetírás és a XVII. századi pálos életpályák szempontjából elsősorban azon munkáira érdemes azonban odafigyelni, amelyek saját korának eseményeit örökítik meg: az életrajzi elemeket is felsoroló gyászbeszédék mellett főként a fent említett, 1663–64-es háborút taglaló munkája, a rendtörténeti szempontból fontos szentszéki forrásgyűjtemény, valamint a Szelepcsényi György érsekről szóló életrajz (*Celsissimi ac reverendissimi...Szelepcsényi... vita, opera et virtutes...* Pozsony, 1676).⁶²³ Ezek a művek ugyanis rokoníthatók mind a világi történetírás, mind a pálosrendi irodalom egy-egy elemével. Figyelembe véve, hogy Borkovics Márton is gyűjtötte és rendszerezte a zágrábi zsinatok, valamint a rendtörténet jogi dokumentumait, Kéry János kezdeményezésének volt előképe. Ehhez hasonlóan találunk párhuzamokat a Zrínyivel foglalkozó történeti munkájához is, elég

⁶¹⁶ RMK II. 1207.

⁶¹⁷ RMK II. 1313.

⁶¹⁸ RMK II. 1325. KISBÁN 1940, 349. valamint VINCZE 1878, 31.

⁶¹⁹ RMK III. 2652., 3867. KISBÁN 1940, 350–351. és VINCZE 1878, 31.

⁶²⁰ RMK II. 1373.

⁶²¹ RMK II. 1374.

⁶²² RMK III. 2686., 6667.

⁶²³ RMK II. 1387.

Esterházy Pál *Mars Hungaricus*ára vagy a török fogságban szenvedő Auer János Ferdinándnak a *Strenge Schiavitu...* c. munkájára gondolni.⁶²⁴ A Kéry-mű, noha 1672-ig vázolja kora történetét, elsősorban 1663–64 eseményeire, annak is főként hadügyi vonatkozásaira fókuszál, de külön érdeme, hogy bemutatja a hadműveleti területekhez közel eső hátsószág szenvedéseit, ami többek között a wondorfi kolostort érinthette, hiszen Sopronbánfalva a hadi út mellett feküdt, és később a Thököly-féle hadjáratok során is sokat szenvedett.

Kortörténete a műfaj ellenére nem történeti megközelítésű, hiszen Kéry maga is inkább a teológia, filozófia és a politikai irodalom területén tevékenykedett. Vélhetően ennek tudható be a mű előszavában található mentségkeresés, valamint a Wesselényi-összeesküvés utáni lipóti abszolutisztikus politikát igazoló hozzáállás. Mindezek ellenére sem marad azonban mentes a XVI–XVII. századi történelemszemlélet fő sodrásának jellegzetességeitől, amely minden egyes, a török-kérdést is érintő munkában előfordul: saját korát ugyanis az egykori dicsőséggel állítja szembe,⁶²⁵ a mű kiindulópontja tehát ezzel rokonságot mutat a már említett, Nagy Imre-féle *Liber Professorum Fratrum* előszavával is.⁶²⁶

Forrásai között elsősorban kortársak, szemtanúk és résztvevők sorakoznak: többek között bátyja, Kéry Ferenc, aki Esterházy Pállal együtt vett részt a harcokban, és – bár egyelőre erre nem tudunk bizonyítékkal szolgálni – lehetséges, hogy rendtársai elbeszélését is beépítette a műbe.⁶²⁷ Amellett, hogy a fő történelemformáló erőnek – realiztikus módon – az embert tartja, figyelmet szentel a bűn és büntetés ellentétpár dinamikájának is: „...*műve egy helyén megemlíti, hogy Magyarország eddig virágzott, míg a magyar nép tisztelte Szűz Máriát, s azóta hanyatlott le, amióta nem tiszteli*” (Bartonek Emma),⁶²⁸ valamint művébe beemel egy állítólagos görög jóslatot is, amely szerint a XVII. század 70-es évtizedében, pontosabban pár

⁶²⁴ A három munkával Bartonek Emma részletesebben is foglalkozik, de most csak a Kéry szempontjából megírt részletekre helyezünk hangsúlyt. BARTONIEK 1975, 431–436. (Kéry Jánosról), továbbá BARTONIEK 1975, 437–439. (Esterházy Pálról), valamint BARTONIEK 1975, 440–444. (Auer János Ferdinándról).

⁶²⁵ Bartonek Emma megfogalmazásában: „...a magyar valaha nagy és hatalmas volt, s ma is vannak nagy férfaink, mégis szörnyű állapotban vagyunk, országunkkal együtt. Hasznos és tanulságos fürkészni, hogyan jutottunk ide. Azonban ő nem akarja Magyarország régi sebeit (vetus vulnera, kész szállóige a Ráday-féle kiáltvány előtt is) és azok okozóit feltárni, megvilágítani, melyben most, mintegy kilenc év óta sínylődik az ország. A betegség pedig az 1663–64. évi török háború és a nyomában kelt belső zavarok: a Wesselényi összeesküvés és következményei.” BARTONIEK 1975, 433.

⁶²⁶ VÉL Molnár István hagyaték, 13. doboz („Nagy Imre: Az élet és halál könyve”).

⁶²⁷ Nagy Miklós lepoglavai, Juriszevics Jakab remetei és Grabantovics Ferenc szveticei perjelek 1663–1664-ben gyalogos csapatokat vezetett a pálosok részéről Zrínyi mellett, amiért utóbb dicséretben részesültek. Erre vonatkozóan Kisbán Emil idézi Bengert (BENGER 1743, 42.). KISBÁN 1938, 238.

⁶²⁸ BARTONIEK 1975, 433.

évvel azután majd leáldozik a török napja, mert belső lázadások gyengítik meg a birodalmát, a keresztény fejedelmek pedig összefognak ellene.⁶²⁹

Kéry másik két munkája – a hivatalba lépésekor elmondott beszéd (*Regentis imago...* 1669), valamint a leköszönésekor elmondott beszéd (*Praelati Eruditio...* 1675) – ugyancsak alkalmas az eszmetörténeti szál tovább fűzésére. Ezek a munkák ugyanis az eszményi rendfőnök lelki alkatát, a jó vezető tulajdonságait sorolják föl (Kisbán Emil egyenesen ennek tulajdonítja, hogy ezen a káptalanon épp Kéryt választották rendfőnöknek), a két mű így rokonítható egyrészt Csúzy Zsigmondnak az 1717-es keltezésű kéziratával (*Idea boni regiminis monastico regularis...*),⁶³⁰ amely a rendi kormányzattal foglalkozik, másrészt Kollenics András 1724-ben kiadott *Columba intra et extra arcam...* című moralizáló munkájával, amely az egyházi és rendi előjárók számára állít tükröt a szentírásból, egyházatyáktól, filozófusoktól és bölcsektől; végül harmadrészt pedig a Nagy Imre-féle lelkigyakorlatoskönyv – ugyancsak kéziratban maradt – záró fejezetével is, amely a jó lelkiatya számára ad útmutatást.

Kéry életműve összességében tehát nem csak illeszkedik az 1637 és 1700 közötti rendtagok irodalmi tevékenységébe, hanem minden szempontból ki is emelkedik belőle, mindenekelőtt pedig kitapintható egy mind az életműben, mind a többi rendtag munkásságában egy közös szál, közös hagyomány. Mindezek miatt tartottam fontosnak elidőzni nála, annak ellenére is, hogy az elemzés névsorszintű kereteiből kilóg, időkeretének azonban zenitjén helyezkedik el.

A pálos rend és a könyvkiadás kapcsolata Gregorius Coelius Pannonius posztumusz megjelent Énekek Éneke-kommentárja alapján

Messzire vezetne (és nem kapcsolódik közvetlenül az irodalmi tevékenységben kibontakozó életpályák föltérképezéséhez) a pálosok és a könyvkiadás összefüggéseinek áttekintése, de a doktori hallgatóként Bécsben töltött idő felszínre hozott egy pálos vonatkozású kapcsolódást, amelyet a lehetőségekhez mérten igyekeztem körüljárni: alább ennek az eredményei

⁶²⁹ A munka ezzel nem csupán Esterházy Pál Mars Hungaricusával rokon, hanem a renden belüli szerzetesi eszményhez és hőskultuszhoz is közelebb visz bennünket. BARTONIEK 1975, 432.

⁶³⁰ SZINNYEI 1893 (1980–1981).

olvashatók.⁶³¹ Kéry János irodalomtörténeti jelentőségének hangsúlyozása mellett fontos, hogy a renden belüli további eszmetörténeti kapcsolódásokat is fölvilantsuk.

A barokk katolicizmus megerősítésének az egyház minden szintjén szerves eszköze volt a zömmel jezsuita kézben lévő nyomdákkal történő kapcsolatápolás: a trienti zsinat utáni teológiai irodalom csúcsteljesítményeinek megszületése (a spanyol újskolasztikus teológusok munkái) önmagában kevés lett volna, ha ezek nem tudnak elterjedni néha egész Európát keresztül szelve. Anélkül, hogy a nyomdászattörténet érdemeit és nélkülözhetetlenségét sorra vennénk, figyelmet érdemelhet a pálos könyvnyomtatás egy epizódja. Ha ránézünk a század második felében működő pálos szerzők munkáira, jól látható, hogy többségük (elsősorban azok, amelyek közvetlenül kapcsolódhattak a rendszeres teológiai stúdiumokhoz) még a szerző életében megjelent. Vannak persze kivételek ez alól (mint például a máig kéziratban lévő Nagy Imre-féle lelkigyakorlatos könyv 1655-ből), de azt kijelenthetjük, hogy a színvonalas teológiai és lelkeségi munkák iránti kereslet a korszakban folyamatosan nagy.

Vélhetően ez utóbbinak tudható be, hogy majdnem másfél évszázadnyi pihenés után 1681-ben elővették egy XVI. század közepi római pálos perjelnek, Gregorius Coelius Pannoniusnak a kéziratot munkáját. Gregorius Coelius Pannoniust a szakirodalom sokáig tévesen azonosította Gyöngyösi Gergely pálos íróval és általános perjellel és/vagy Coelius (Bánffy) Gergellyel, holott külön személyekről van szó.⁶³² Kevés adat maradt fenn róla:⁶³³ születési ideje ismeretlen, egyetlen biztos fogódzónk a római működésére vonatkozó két évszám. Eszerint 1537-ben került a rend római pálos kolostorának, a Santo Stefano Rotondo templom melletti rendháznak perjeli székébe, ahol 1552-ig működött.⁶³⁴ Az itt töltött idő alatt talán lehetősége nyílt elmélyedni a templom szimbolikájában. Ritz Sándor a Santo Stefano Rotondo épületszerkezetének bibliai jelentésrétegeit kutatva közel három évtizedes munka eredményeként mutatott rá arra, hogy az V. század elején épült templom egészének rendkívül gazdag szimbolikája a Jelenések könyvében álló *mennyei Jeruzsálem leírását* követi.⁶³⁵

⁶³¹ A szöveg részben megjelent itt: BOJTOS 2016c. Köszönöm bécsi kutatásokat támogató Balassi Intézetnek, valamint a Reformáció Emlékbizottságnak, hogy külföldi ösztöndíjban részesített.

⁶³² A három szerző elkülönítése Sarbak Gábor érdeme, aki a Gyöngyösi-életmű feldolgozása során bukkant rá azokra az adatokra, amelyek immáron minden kétséget kizáróan három különböző szerzőként azonosítják őket. SARBAK 2010. Az egyik első névelírás Szörényi Sándor jezsuita kéziratában fordul elő, aki „Franciscus” néven azonosítja Coeliust 1717-ben. Révész Imre már Bod Péter és Czvittinger Dávid művére hivatkozik, akik szintén „Gergely Ferencként” tartják számon. Bod Péter állásfoglalása valószínűleg átvétel (protestánsként vélhetően nem is merült el annyira egy katolikus szerző életében), Czvittinger azonban 1711-es Specimenjében már azt írja, „vero nomine Franciscus Gregorius dictus”, így elképzelhető, hogy Szörényi átvétele is Czvittinger adatán alapszik. CZVITTINGER 1711. valamint EK KT. SZÖRÉNYI 1717.

⁶³³ SARBAK 2005. 363.

⁶³⁴ A rend római kolostorának feldolgozását lásd: WEINRICH 1998. (A Coelius perjelsége idejére vonatkozó rész: 280–324.)

⁶³⁵ RITZ é. n. [1989].

Amennyiben írásos források vagy Coelius saját megfigyelései föltárták az épület gazdag jelentésének csak egy részét is, úgy joggal feltételezhetjük, hogy Coelius legismertebb munkájának, az Apokalipszis-kommentárnak ihletettsége római gyökerekre nyúlik vissza. Az Apokalipszis-kommentár még életében megjelent, de igazi „hírét” mégsem ez, vagy az általa kiadott rendi szabályzat hozta meg, hanem egy levélváltása a katolikus papból protestáns prédikátorrá lett Simontornyai Gergellyel. Erre a levélváltásra a XIX. század végén figyelt föl a szakirodalom, de 2013-ig kellett várni, míg a levelezést megőrző kódex kritikai kiadása megjelenhetett.⁶³⁶

Az Apokalipszis-kommentár ugyan több kiadást is megért a XVI. század folyamán, de másik magyarázata, amit az Énekek Énekéhez írt, más sorsra jutott. Kiadására csak 1681-ben, Bécsben, Leopold Voigt⁶³⁷ nyomdájában került sor. A hosszú várakozás okára részben a kötet előszava ad választ. Az előszó a Coelius korában bekövetkező változásokat – Nagy Imréhez hasonlóan elsősorban a török pusztítást és a reformációt – sorolja el. Az érvelés nem egyedülálló: a XVI. század második felének jellegzetes irodalmi toposzai zömmel mind a török, katolikus részről pedig a reformáció köré csoportosultak, amikor az ország pusztulására kívántak magyarázatot találni.

A nyomdász, Leopold Voigt egyébiránt számos magyar vonatkozású munkát jelentetett meg működése során. (A pálosokhoz nem csak Coelius vagy a már említett Eggerer András munkáinak kiadásán keresztül lehetett köze: nála látott napvilágot Kéry Jánosnak a halott Zrínyi Miklós fölött mondott híres temetési beszéde első kiadása is.) A posztumusz kiadás egyik érdekessége, hogy a pálos renddel egyelőre nem túl sok ismert kapcsolattal rendelkező bécsi papnevelőbe, a Pázmáneumba, pontosabban annak könyvtárába is bekerült egy példány. A könyvtár első katalógusának keltezési ideje, valamint a pázmánita példányban található possessorbejegyzés ideje pedig egyezik a kiadás évével. Noha a kötet használatára vonatkozó nyomok, jegyzetek nem igazán találhatók a belívben, a munkát vélhetően

⁶³⁶ F. ROMHÁNYI – SARBAK 2013.

⁶³⁷ Leopold Voigtról meglehetősen kevés adat áll rendelkezésünkre, elsősorban egyetemi nyomdászhiatalának köszönhetően ismerjük. Körülbelül 1650 táján született, lehetséges, hogy Németország területén, és csak később érkezett Bécsbe, ahol 1670-ben állt az egyetemi nyomda élére. Későbbi nyomtatványai alapján nem csupán az egyetemi nyomdában szolgált, hanem Bécs városi nyomdájában is. Felesége egy vidéki nyomdász, Johann Jakob Kürner lánya volt. Voigt 1706. január 13-án halt meg; felesége 1711-ben bekövetkezett halála után fiuk, Ignaz Dominik vette át a jól felszerelt nyomdát. MAYER 1883, 291–299.

praktikusnak tekintették, hiszen a korszak legtöbb munkájához hasonlóan „Scripturistae” és „Controversistae” címszó alá sorolták be.⁶³⁸

A kötet elterjedtségéről egyelőre elég szerény adatsor áll rendelkezésre. Bitskey István Androvics Miklós egri kanonok kétszázhuszonnégy kötetes könyvtárának 1777-es könyvjegyzékében talált rá, Vásárhelyi Judit pedig egyéb pálos művek mellett a győri Székesegyházi Könyvtár possessorait vizsgálva ismerteti a kommentár egy példányát. (Ugyanitt található Pesti Gáspár, 1522-től az erdélyi pálosok vikáriusának több possessor bejegyzése is Szent Jeromos Bázelen megjelent munkáiban.) Ezen győri Énekek éneke-kommentár egykori tulajdonosa Dusich Mátyás győri kanonok, mosoni és soproni főesperes volt, aki 1688 és 1699 között viselte káptalani tisztségét. Dusich személye kapcsolatba hozható a Pázmáneum könyvtárával, hiszen mint a győri egyházmegye nyugat-dunántúli horvát katolikusságából származó növendék („croata Czillintallensis”) Püsky János alumnusaként 1655-től pázmánita növendék volt⁶³⁹ (1660-ig, szentelését azonban Püsky már nem érte meg).

A nagyszombati jezsuita kollégium 1690-es katalógusának Énekek éneke-kommentár példányát ma az Egyetemi Könyvtárban találjuk, továbbá Erdődy Gábor Antal egri püspök könyvjegyzékében is szerepel egy példány. Erdődy Pozsonyban, Nagyszombatban, majd Rómában tanult, egyelőre nincs adatunk arra vonatkozóan, hogy miként juthatott a könyvhöz; esetleg – ahogyan arra Fazekas István is rámutatott – a Pázmáneum könyvtárának a rövid életű egri szeminárium könyvtárával való kapcsolata és az állomány részleges átfedése lehet a magyarázat a könyv birtoklására.⁶⁴⁰

Érdekes eszmetörténeti híd lehetőségét villantja föl a XVI. és XVII. század pálos (tágabban magyarországi katolikus) teológiai irodalom, de mint látni fogjuk, a XVIII. század ugyanezen tárgyú irodalma között, hogy a szerző másik munkája, az 1540-es években többször megjelent Apokalipszis-kommentár egy évvel a posztumusz Énekek éneke-kiadás után, 1682-ben Nagyszombatban ismét napvilágot látott.⁶⁴¹ Az Apokalipszis-kommentárok az érett- és késő középkor kedvelt irodalmi alkotásai voltak egész Európában. A végidő várásának az Ószövetségtől kezdve kontinuos, és mindig saját korának jelenségeire adaptált hagyománya gazdag irodalmi lecsapódással büszkélkedhet, amelyet a magyar kora újkorra vonatkozóan legújabbán Óze Sándor dolgozott föl.⁶⁴² Magyarországon az obszerváns ferencesek mellett a domonkos és a pálos rend köréből mutatható ki apokaliptikus irodalom, amelyet a pálosok

⁶³⁸ BOJTOS 2016c, 127–128.

⁶³⁹ FAZEKAS 2003b, 84.

⁶⁴⁰ FAZEKAS 2002, 103.

⁶⁴¹ KÄFER–KOVÁCS 2013, 53. (Ugyanitt hivatkozva RMK II. 1510. sz. is.)

⁶⁴² ÓZE 2016., valamint ÓZE 2015.

esetében Tarnai Andor még – tévesen – Gyöngyösi Gergely nevéhez kapcsolt.⁶⁴³ Noha az apokaliptikus gondolkodás lecsendesült a XVII. század elejére, mégsem tűnt el teljesen, hiszen e toposzrendszer minden feltétele (török, protestantizmus, az ország pusztulása) továbbra is adott volt. Figyelmet érdemel tehát, és a pusztá tudományos teológiai igényen túlmutató érdeklődés is állhat az 1682-es Apokalipszis-kommentár kiadása mögött – ennek adatokkal alátámasztott, irodalomtörténeti igényű tisztázása azonban még várat magára. Az apokaliptika továbbélésének lehetőségére azonban bizonyítékul szolgálhat egy terjedelmes kézirat, amely éppen e Nagyszombatban kiadott 1682-es kommentárnak a magyar fordítását őrzi az Egyetemi Könyvtár Kézirattára A 180 jelzete alatt.

A fordító Gregorius Coelius Pannoniusnak egy kései rendtársa, *Török Mihály* volt.⁶⁴⁴ Török 1728 körül született, 1747-ben öltötte magára a rendi ruhát és 1748-ban tett örökfogadalmat. 1775-ben, tordai adminisztrátorként halt meg, életéről keveset tudunk, de a magyar nyelvű pálosrendi irodalom és szónoklás tehetségesebb művelői között kell számon tartanunk, hiszen több kisebb munkája (nekrológ, szentbeszéd) megjelent még élete során.⁶⁴⁵ Kedvelt témája volt többek között Magyarok Nagyasszonya tisztelete. Az 1768-ban Nagyboldogasszonykor mondott pesti beszédében Pestet Mária városaként, a Szűzanyát pedig „Hazánk igazgató Örökös Nagyasszonyaként” emlegeti. Érvelésében Mária oltalma mutatkozik meg *a törökön aratott győzelmek fölött épp úgy, mint abban, hogy Szent István koronája hazakerült*. Nem mulasztja el ugyanakkor, hogy a XVI–XVII. századi prédikációk szellemében ostorozza a hívőket, akiknek *bűne miatt Mária öröksége „megkonkolyosodott”*. Záró könyörgésében arra kéri Istent, hogy a szentistváni országfelajánlással neki *„feláldoztatott Magyar arany Almából [!] minden vesztegető férgek kitisztuljanak”* és őt dicsérvék.⁶⁴⁶

Török Mihály e fenti munkájának ismeretében érdekes szerep jut az életműben az Apokalipszis-kommentár kései fordításának. A török-kép XVI. századi formálódását befolyásoló Jelenések könyve Gregorius Coelius Pannonius korának tanult embere számára is igazodási pontot jelentett, függetlenül választott felekezetétől. A végidők várása és a fölerősödő Szűz Mária-tisztelet a XVII. században is elősegítette a nemzettudat formálódását, legyen szó latin vagy magyar nyelvű irodalomról, ezért a Coelius-mű magyar nyelvre

⁶⁴³ A tévedést tisztázza: SARBAK 2010. és SARBAK (BBKL) 2012.

⁶⁴⁴ KISBÁN 1940, 371. és 396.

⁶⁴⁵ Még rendbe lépése előtt napvilágot látott *Ezer, hét száz, negyven harmadik esztendőben, Szent András havának első napján, Istenben kimult néh. Hunyadi Istvánnak, megholt teteme fölött utolsó búcsúzó szomorú versek c.* munkája Nagyszombatban (1744). KÁFER–KOVÁCS 2013, 152. Továbbá SZINNYEI 1914 (1980–1981), 503.

⁶⁴⁶ A mű elemzéséhez és a toposz szempontjából vett irodalomtörténeti kontextusához lásd: TÜSKÉS–KNAPP 2000, 573–602. Az Aranyalma-hagyományhoz lásd: FODOR 1997.

ültetésének igénye a XVIII. században egy olyan rejtett, és kutatásra váró eszmetörténeti összefüggést sejtet, amelyben közvetlen kapcsolat állhat fenn a későközépkori misztika és a XVIII. századi magyar barokk egyházas nemzettudatot hordozó lelkiisége között. Az Apokalipszis-kommentár fordításának kéziratosa előszavában megjelölt cél is összhangban van a XVIII. századi, Szűz Máriához kapcsolható nemzettudati toposzokra épített retorikához, hiszen Török Mihály úgy tartja: „*Kár lett volna bizonyára egy ilyen jeles magyar elmeszülést magyar betőkben nem látni...*”

A jelen dolgozat kereteinek majdani kitágításakor, az 1700 után belépő rendtagok életpályáinak elemzésekor valószínűleg fontos szerepet kap majd Török Mihály is, annál is inkább, mert a főt részleteiben idézett prédikációkból úgy tűnik, egészen hasonló retorikával állunk szemben, mint a száz évvel korábban íródott, Nagy Imre-féle 1655-ös bevezető soraiban.

A XVII. századi pálos szerzők, irodalom helye és jelentősége: összegzés?

Összegzés? Az alcím szándékosan kérdőjeles, mert inkább nevezhető ez egy rajz továbbhúzott vonalának, mint összegzésnek. Mint fentebb utaltunk rá, átfogó irodalomtörténeti elemzés nélkül a rend tagjainak szerzői működését sem egyéenként, sem a pálos rend közösségén belül nem lehet megírni. A jelenleg is rendelkezésre álló adatokból azonban előbukkannak olyan összefüggések, amelyek segítségével egyrészt óvatos következtetésként, másrészt pedig – szintén óvatos – feltételezésként néhány jelenségre fölhívhatjuk a figyelmet.

1. Összességében elmondható, hogy *az 1637 és 1700 között belépő rendtagoknál az irodalom szolgálata csak elenyésző esetben volt az életpálya egyetlen kifutási lehetősége*, mert többnyire együtt járt más, hangsúlyos tevékenységekkel (oktatással, vagy rendi igazgatási szerepvállalással). Az itt felsorolt szerzők azonban ennek ellenére meghatározóak a rend életében, hiszen műveiken keresztül nyerhetünk bepillantást a rend szellemiségébe. A nyomtatott irodalom és az olyan kéziratosa munkák, mint Nagy Imre művei elemzése tovább finomíthatják a rend irodalomtörténeti jelentőségéről kialakult képünket.

2. A nyomdászattörténeti vonatkozások már akár egyetlen mű esetében is mutathatnak olyan összefüggéseket vagy kapcsolati hálót, amely a rend XVII. századi történetének

vizsgálatakor nem tárulna egyből a szemünk elé, ugyanakkor viszont a háttérben talán nagyobb jelentőséggel bír, mint amennyire ez „első ránézésre” reprezentálható.

3. A XVII. század során nyomdába került, kiadott pálos irodalmi művekben található *toposzok föltárása* (elsősorban a XVI–XVII. századra jellemző törökellenes, „fertilitas Hungariae”-típusú toposzok és vele a rendi történetírásban kitapintható múlt-tudat, vagy a középkori Magyarország emlékezete) végre bekapcsolhatná a jóval ismertebb, XVIII. századi szerzők (Virág Benedek, Ányos Pál, Verseghy Ferenc) előtti pálos irodalmat is a régi magyar irodalom kánonjába, fő sodrába.

4. A kiadott szövegek mellett a kiadatlan, kéziratok munkák is figyelmet érdemelhetnek – mint például Nagy Imrének a fentebb már bemutatott lelkigyakorlatos könyve, amely Meislseder lelkigyakorlatára is hatott –, mert olyan egyedülálló munkákat is rejthetnek, mind például az említett Faitzinger Lipótnak az ördögűző könyve, amely a XVIII. században még biztosan a lepoglavai kolostor könyvtárában volt.

5. Mindezek alapján óvatosan talán az alábbi kockáztathatjuk meg: a rend irodalmi tevékenysége bár hangsúlyosan barokk, néhány szálát tekintve *talán kontinuuus a késő középkori rendi irodalommal*. Erre több közvetett bizonyítékunk is akad, kezdve mindjárt Nagy Imre bevezetőjével és az abban előforduló forrásokkal, hangsúlyokkal, erényleírásokkal és érveléssel. Azután: ha – az előzőekből következően – megnézzük a könyvkiadást, akkor láthatjuk, hogy például Gregorius Coelius Pannoniusnak az Apokalipszis-kommentárját a XVII. században újra kiadták, sőt, ugyanezen szerző kéziratban maradt Énekek Énekek-kommentárját is elővették és leporolták, hogy több mint egy évszázaddal a szerző halála után szintén nyomdába kerülhessen. Jóllehet egy bibliai műhöz írt magyarázat nem valószínű, hogy érvényét veszíthette, az értelmezés hangsúlyai mégsem biztos, hogy megegyeztek a XVI. század közepén és a XVII. század második felében vagy végén. (Még akkor sem, ha esetleg a barokk-kori újskolasztika megtartotta azt a gondolati „ernyőt” vagy „búrát”, ami minden skolasztikus gondolkodásból gyökerező teológiai művet magába tudott foglalni. Ennek mentén persze a nagy újskolasztikus spanyol jezsuita teológusok érvrendszerét érdemes volna összehasonlítani Kéry János háromkötetes teológiatankönyvével is, ehhez azonban mind a teológia, mind a filozófia, mind pedig az irodalomtörténet mezején otthonosan kell mozogni, és hiányoznak még azok az alapkutatások is, amik egy ilyen vizsgálat eredményeit a pálos rend egyetemes és magyar rendtörténete szempontjából kontextualizálni tudnák... Még akkor is, ha a jelen dolgozat eredetileg ehhez szeretne letenni néhány építőkövet.)

A megkockáztatható kontinuitás másik közvetett bizonyítéka a *témák és a műfajok továbbélése*, ismét csak utalva Nagy Imrére. E tekintetben Gyöngyösi Gergely tevékenysége

az igazodási pont. Gyöngyösi Vitae fratrumának tényleges folytatója a rend legfontosabb XVII. századi történetírója, Eggerer András, majd pedig Benger Miklós a XVIII. században – abban a XVIII. században, amely szintén újra előveszi Gregorius Coelius Pannoniusnak az Apokalipszis-kommentárját, de már nem azért, hogy ismét kiadja, hanem azért, hogy magyar nyelven tárja az olvasóközönség elé; és abban a XVIII. században, amelyben Orosz Ferenc lefordítja Kollenics András *Vita moriens...*-ét, Csúzy Zsigmond pedig már a húszas évektől kezdve folyamatosan magyarul jelenteti meg prédikációs köteteit. A rendtörténeti érdeklődés mellett a Vitae fratrum „szerzetestükör”-konceptióját idézi elénk Nagy Imre, Kéry János, Kollenics András és Csúzy Zsigmond moralizáló munkáinak sora, amely a szerzetesi erények (és azok kibontakoztatásának) kérdését érinti. Gyöngyösi Gergely oklevélgyűjtő tevékenységének motivációi kerülhettek előtérbe akkor is, amikor Borkovics Márton vagy Kéry János úgy döntöttek, hogy a rendi vagy egyházmegyei kormányzás számára releváns egyházi jogbiztosító iratokat nyomtatásba adják.

6. Egy lehetséges kontinuitás mellett tagadhatatlan persze, hogy a XVII. században belépő sopronbánfalvi novíciusok kezéből sorra jelennek meg a barokk irodalomra és vallásgyakorlatra jellemző témák és műfajok is: kezdve a terjengős, politikai indíttatású gyászbeszédekkel, folytatva a lelkigyakorlatos könyvekkel, szentéletrajzokkal vagy kegyhelytörténetekkel. Nem az a kérdés tehát, hogy a rend része-e a magyarországi katolikus barokk irodalomnak, hanem az, hogy a rendre jellemző sajátosságok, amelyek a késő középkorban még kimutathatók, vajon a) jelentkeznek-e a XVII. századi szövegkorpuszban, vagy föloldódtak a trienti katolicizmusban kiforrott, egyetemes jegyekben; b) ha jelentkeznek is, az a rend szellemiségéből, a nevelésből, vagy saját spirituális identitásuk újrafelfedezéséből fakad; c) mi jelenti az összekötő szálát Gyöngyösi Gergely és Nagy Imre ideje között.

7. Ha Gyöngyösi Gergely és Nagy Imre között összekötő szálát kívánunk keresni, akkor vélhetően Nagy Imre és az őt követő novíciusmesterek és/vagy lelkigyakorlat-szerzők között is érdemes lehet megtenni ugyanezt. Az a tény ugyanis, hogy Nagy kéziratos rekollekcióját a kézirat lezárása után huszonnyolc esztendővel már átdolgozva, de érezhetően forrásként használva jelenteti meg sopronbánfalvi hivatali utódja, Meislseder Ferdinánd (*Desertum Asceticum...*), arra utal, hogy a lelkigyakorlatot forgatták, annak használatára olyan széles körben volt igény, hogy megérte – ismételten csak Leopold Voigt nyomdájában – sajtó alá küldeni 1683-ban. Az összefonódások és Gregorius Coelius Pannonius munkássága „újrafelfedezésének” további bizonyítéka, hogy ebben a Meislseder-féle kibővített változatban

szerepel egy hivatkozás Coeliusnak a regula-kiadására is, ahogyan szerepel utalás ugyanott Teretius Gergelynek a Nagy Imre lelkigyakorlatát pár évvel megelőző lelkigyakorlatára is.⁶⁴⁷

8. Nagyon fontos lenne azt is megnézni (sorra véve a XVII. századi pálos szerzőségű kiadványokat), hogy a járulékos részekben milyen nevek és titulusok szerepelnek. Az engedélyek, dedikációk, imprimatúra, stb. ugyanis bepillantást enged az irodalom és az egyes renden belüli „hivatalok” összefüggéseibe. Érdekes lenne, ha kimutathatóvá válna, hogy bizonyos pálos tisztségek vagy a teológiai doktori fokozat esetleg önmagukban hordozták az illető személynek a pálos könyvkiadásban történő szerepvállalását. Ez egyúttal azt is jelentené, hogy a pálos szerzők és az alább bemutatandó pálos rendi hivatalviselők köre némileg árnyalhatóbb lenne.

Összegzés és kitekintés: az értelmiségi hivatásgyakorlás mint karrierlehetőség

Összességében elmondhatjuk, hogy a fent bemutatott három értelmiségi életpálya a legtöbb esetben szorosan összefonódott. A hivatalok többnyire együtt jártak szerzői vagy oktatói tevékenységgel, a rangemelkedések során pedig bőven volt átjárhatóság az érdemek között. A karrier fontosabb állomásait ennek ellenére nem az irodalmi és a tanári szerepvállalás, hanem a hivatalviselésben tetten érhető előrelépések tudják mutatni.

Az értelmiségi szerepvállalást nagy mértékben meghatározta a tanulmányok helyszíne. Róma, a Collegium Germaicum et Hungaricum óriási kapcsolatrendszer nyújtott, amelynek segítségével a pálosok – az egyházmegyes papsághoz hasonlóan – könnyebben érvényesülhettek. A vizsgált rendtagok közül erre példa többek között Benkovich Ágoston, Széchényi Pál, Kollenich András, Sélley Ádám, Jaskay János, Nagy Imre, Radován Özséb vagy éppen Kéry János. Akad azonban „ellenpélda” is, ami azt bizonyítja, hogy a római képzés csak akkor hozhatott igazán jó gyümölcsöt, ha jó földbe hullt. Turkovich Adalbert például hiába töltött 1667 és 1671 között négy esztendőt Rómában: a rendi igazgatás során Nagy Imre feladatszabásának nem tudott eleget tenni, és bár kísérletet tett arra, hogy Nagy szándékainak megfelelően elősegítse a rend székesfehérvári megtelepedését, ez végül sikertelenül zárult. (Más kérdés, hogy további kutatást igényelne, mennyiben múlt ez az egyéni szervezőtehetségen és mennyiben inkább a katolikus lakosság erőforrásainak a visszafoglaló

---

⁶⁴⁷ MEISLSEDER 1724, 17.

háborúkat követő kimerülésén.) A római múlttal bíró rendtagok zöme egyúttal magyar nemes is volt, esetükben tehát a rangemelkedést nagy eséllyel lehetett előre megjósolni, mint ahogyan az is logikus volt, hogy saját közegükben, tehát 1700 előtt és után is főként a magyar rendtartományban érnek majd el sikereket, akár más tevékenységgel kiegészítve rendi igazgatási szolgálatukat (pl. Radován Özséb esetében a missziófőnökséggel).

A karrierépítés másik útja kevésbé volt tervezhető, és főként a század utolsó évtizedeiben aktív rendtagokat érintette: ez az osztrák-horvát, majd később az osztrák és horvát provincia megalakulása volt. Míg a magyar nemesi származásúak többsége az államhatárokon belül maradt, addig jó példákat találhatunk azokra is, akiknek épp Lajtán vagy Dráván túli származása és nem magyar anyanyelve jelentette az ugródeszkát az átszervezések idején. Ilyen karrierre példa Meislseder Ferdinánd vagy Stangl András, akik paradox módon ráadásul kizárólag Magyarországon, Nagyszombatban végezték tanulmányaikat, ennek ellenére a szétválást szorgalmazták, amikor fölvetődött az új tartományok megalakulásának ügye. Az osztrák rendtartomány hivatalviselői középrétegének, a perjeleknek vizsgálatakor hívja föl a figyelmet Elmar L. Kuhn arra, hogy kevés példa akad a tisztség több cikluson át történő viselésére, noha erre a rendi szabályzat ad lehetőséget. Az általa alaposabban vizsgált sváb rendtartomány húsz-harminc éves perjeli hivatalviselése mellett az osztrák provinciában ritka volt egy-egy előljáró újraválasztása.⁶⁴⁸ A fluktuáció mértéke véleményem szerint éppen a tartomány „fiatalságából” fakadt: az áthelyezések egyrészt kipróbáltabbá teheték a szerzeteseket, másrészt könnyebben adtak lehetőséget a leginkább testhezálló feladatkör megtalálására.

Az 1700 utáni osztrák tartomány emellett egy másfajta pálos szerzetesi szerep megtalálásához is utat nyitott. Ausztriában a XVII. század közepén még nem volt a rendnek olyan nagynevű, évente több tízezres tömeget vonzó zarándokhelye, mint Magyarországon Máriavölgy, a stájerországi Mariazell azonban világosan és közvetlen közélről láttatta a kegyhely státusszal járó előnyöket. Az osztrák tartomány perjelei számára kézenfekvő lehetőségnek tűnt saját kolostorukban valamelyik Mária-ábrázolás kultuszát elterjeszteni. A rannai perjelként működő Leitpold Benedek hamar, már az 1660-as években fölismerte ezt az esélyt, és néhány évtized alatt ügyes politikával zarándokhellyé formálta kolostorát, ami a gótikus Mária-szobor mellett 1671-ben egy főúri donációnak köszönhetően épp a mariazelli kegykép másolatával is gazdagodott.⁶⁴⁹ Az igazi áttörést azonban a Graz melletti (ma Graz külvárosa), Mariatrost zarándokhellyé válása hozta el. A kultusz (világi kezdeményezésű)

⁶⁴⁸ KUHN 2007, 73.

⁶⁴⁹ KUHN 2007, 76.

terjesztése egy évtizednyi tárgyalást és az első szétválást követően 1708-ban került az osztrák pálosok kezébe, majd a második szétválás után nagyarányú barokk építkezésbe kezdtek. A Bécs külvárosában álló Hernals fölemelkedése is a pálosok jelenlétének köszönhető, sőt, végül egyetlen kivétellel (Oboriste) az összes osztrák tartományi pálos rendház kegyhellyé vált.⁶⁵⁰

Végezetül a rendi igazgatási életpályák esetében két további irányban pontosíthatók az eddigi eredmények. Egyrészt az egyéni karrierek bővebb, életrajzi részletességű feldolgozásával talán képet nyerhetünk a század utolsó évtizedeiben zajló szemléletváltásról, ami a Magyarországon tanult rendtagok elszakadási igényéhez vezetett: ez különösen akkor válhat izgalmassá, ha a jelen dolgozatban is föltérképezett földrajzi-anyanyelvi-társadalmi származási adatokra majd rávetítjük őket. Másrészt pedig ezzel összefüggésben az 1700 előtt belépő rendtagok politikai tevékenységét Forgó András XVIII. századi kutatásaihoz hasonlóan érdemes lenne sorra venni. Egyelőre kevés rendtörténeti szempontú ismerettel rendelkezünk erről, de a meglévő adatok kirajzolnak egy lehetséges eszmetörténeti szálát, amelynek tükröképe a kora újkori magyar politikatörténetben viszont egészen nyilvánvaló: Alsó-Magyarország és Felső-Magyarország elitjének a „magyar jövőt” érintő, radikálisan eltérő elképzeléseit. Galla Ferenc a pálos missziók taglalása során több alkalommal jegyezte meg – magyar történetírói elfogultsággal, vagy a források ismeretében? – némi képzavarral, hogy a felső-magyarországi missziókban tevékenykedő rendtagok egy része „kurucos” vagy „nemzeti” érzelmű volt.⁶⁵¹ Figyelembe véve, hogy a rend jelenléte részben épp e két országrészben összpontosult, talán nem volna reménytelen vállalkozás fényt deríteni arra, hogy az országos politika „nyugati katolikus” és „keleti protestáns”, de mindkét esetben országegyesítő igényű irányai lecsapódtak-e valamilyen módon a rend életében még a XVII. század folyamán.⁶⁵² Nem utolsó sorban ez közelebb vihetne a pálos rend „nemzeti jellegét” hangsúlyozó toposz árnyalásához vagy pontosításához is.

---

⁶⁵⁰ KUHN 2007, 77–78.

⁶⁵¹ GALLA 2015, 376.

⁶⁵² A két országrész eltérő gondolkodásmódjáról, a korszakban időről időre megjelenő „szulejmáni ajánlatokról”, országegyesítő kísérletekről és politikai-katonai összefogási hajlandóságról szóló gondolatébresztő kurzust és beszélgetéseket köszönöm Varga J. János úrnak, akinek szemináriumán először fogalmazódott meg bennem a pálos rend szerepvállalása a fenti ellentétek történetében.

A missziós életpályák

A korszakban betöltött szerepe miatt külön fejezetet szentelünk a missziós életpályáknak. Azért is tesszük így, mert – bár látható, hogy a rendi igazgatásban betöltött szerep a legtöbb esetben összefüggött a hittérítéssel –, a misszió erősen meghatározta a XVII. századi rendtörténetet.

A szerzetesi hivatás fő jellemvonásait számba véve lehetetlen figyelmen kívül hagyni a „missziós lelkületet”, amelynek gyökereit részben a jezsuita nevelésben – és ismét csak Róma szerepében – találhatjuk meg, részben pedig a pálos rend megújított, barokk spiritualitásából források. A korszak katolikus missziói többnyire három nagyobb területen teljesedtek ki. Egyrészt működtek *vándormissziók*⁶⁵³ (amelyeket a római Propaganda Kongregáció felügyelt), másrészt missziós tevékenység zajlott a *katolikus főúri udvarokban* is,⁶⁵⁴ általában a Nyugat-Dunántúlon élő nagybirtokosok – Batthyányak, Esterházyak, Nádasdyak, Zrínyiek körében⁶⁵⁵ –, harmadrészt az általános paphiány miatt gyakorta előfordult, hogy egy-egy üresedésben lévő *plébániát* szerzetesek láttak el. Létezett egy negyedik működési terep is: a háborús időkben fontos szerepet kapott a tábori lelkész, hiszen tevékenységén keresztül sokakat téríthetett meg saját felekezetének.⁶⁵⁶ A pálos rendtagok sorában mindegyikre akad példa: vándormisszionárius volt a vértanú Csepellényi György, főúri udvarban működött többek között Skotniczky Alfonz vagy Vanoviczy János, plébánián szolgált egy sor felső-magyarországi rendtag, de említhetnénk a tábori lelkész Nagy Imrét és Csúzy Zsigmondot is.

⁶⁵³ Tóth István György forráskiadásai és feldolgozásai mellett Molnár Antal munkái jelentik a téma hazai kiindulópontját. A teljesség igénye nélkül: MOLNÁR 2004., MOLNÁR 2005a. (a pálosokra vonatkozóan különösen 94–96.), MOLNÁR 2009., TÓTH 1994., TÓTH 2001, 187–245. TÓTH 2002., TÓTH 2004., TÓTH 2005a., TÓTH 2005b. Tóth István György munkáiban bőségesen fordulnak elő pálos szerzetesek, leggyakrabban a Galla által is hosszan tárgyalt Vanoviczy János.

⁶⁵⁴ TÓTH 2005a, 375–389.

⁶⁵⁵ Maga Galla Ferenc is megjegyzi, hogy a pálos működésnek volt hatása Nádasdy Ferenc uradalmaiban. GALLA 2015, 115–128. (főleg 125–128.) Batthyány Ádám udvarának felekezeti viszonyaihoz lásd KOLTAI 2012, 447–452.

⁶⁵⁶ A korabeli missziók általános jellegzetességeihez lásd: GALLA 1946. Molnár Antal a XVII. századi szerzetesi missziók három elkülönülő, de egymástól el nem választható típusát ismeri el: katolikus földesúri kastélyokban és kúriákban vállalt udvari papi szolgálat; kolostorok közelében lévő plébániák rendszeres pasztorációja; vándormisszió. MOLNÁR 1992, 54.

A pálosok és a hittérítés

Galla Ferenc monografikus munkájának 2015-ös megjelenéséig⁶⁵⁷ nem kapott komolyabb hangsúlyt ez a tevékenységi kör, a korszak egyháztörténészei sem mindig említették, hogy a rend munkája nyomán vármegyényi területek tértek katolikus hitre a század folyamán, vagy hogy több vértanú is kikerült a rendből.⁶⁵⁸ Az alábbiakban egy vázlatos áttekintést szeretnénk nyújtani arról a csaknem hatvan rendtagról, aki 1637 és 1700 között belépve szerepet vállalt a rendi missziókban. A missziók történetére vonatkozó monografikus munka mind a missziós életpályatípust, mind pedig az ebben aktív szerepet vállaló rendtagokat részletesen bemutatja, az alábbiakban ezért csupán Galla munkájának főbb állításaira koncentrálnánk: csak néhány jellegzetességre hívnánk csak föl a figyelmet.

Ahogy Galla Ferenc is megfogalmazta: „a katolikus restauráció kitermelte a lelki ugart felszántó, utazó, nagy területeket bejáró vándormisszionáriust”.⁶⁵⁹ A pálos vándormisszió kialakulását egyrészt az 1646-ra megreformált rendi szabályzat tette lehetővé, másrészt pedig a Hitterjesztési Kongregációtól felhatalmazást kapott, kimagasló tehetségű rendtagok. Azzal együtt is, hogy mindezt Galla Ferenc részletesen földolgozta, rövid ideig érdemes kitérni Vanoviczy János szerepére.

Eggerer András rendtörténete alapján már Kisbán Emil fontosnak tartotta megjegyezni, hogy Lippay György esztergomi érsek említette Stassewsky Miklós pálos rendfőnöknek (1640–1644), hogy Felső-Magyarországon különösen nagy szükség van „szónoklásban és az illető vidék nyelvében jártas szerzetesekre”.⁶⁶⁰ A szóban forgó vidék valahol az esztergomi főegyházmegyének a szepesi prépostság fennhatósága alá eső területétől az egri egyházmegye királysági területein át a váradi püspökség nyugati részéig terjedt, nem véletlen, hogy ennek a sávnak a missziózását célozta a legtöbb szerzetesrend.⁶⁶¹

⁶⁵⁷ A missziós életutakra vonatkozó elemzést Galla Ferenc kéziratának nem régen megjelent kiadása teljesebb igényrel hozza: GALLA 2015. Galla Ferenc mellett fontos, elsősorban a görögkatolikusokra fókuszáló munkákat adott közre Végheő Tamás. VÉGHSEŐ 2001. valamint VÉGHSEŐ 2005.

⁶⁵⁸ A módszertani szempontból és esettanulmányként is fontos Molnár Antal-cikk is csak néhány rövid utalással tér ki a pálos missziók szerepére. „A városi és falusi tömegek vallásos életének és tudásának elmélyítését szolgálták az egyes szerzetesrendek, különösen a jezsuiták, az obszerváns, minorita és kapucinus ferencesek, lazaristák, oratorianusok és mások missziós körútjai, amelyek viszont csak úgy lehettek hosszabb távon is eredményesek, ha ezeket az adott plébániákon rendszeres katekézis és szentségi élet követte. A megfogyatkozott, de még így is nagy tömegű szerzetesség összképének átalakításához egyrészt az új igényeknek megfelelő rendek alapítása, másrészt a régiek szabályzatainak az új feladatokhoz való hozzáigazítása járult hozzá.” MOLNÁR 1992, 44–45.

⁶⁵⁹ Galla 2015, 147.

⁶⁶⁰ Kisbán 1938, 244. (idézi: Eggerer 1663, 320. oldalon található Lippay-levelet).

⁶⁶¹ Az egri püspökség katolikus megújulásáról legutóbb Mihalik Béla monográfiája jelent meg (MIHALIK 2017.). A pálosok egri egyházmegyei jelenlétéhez: MIHALIK 2017, 118–122. A váradi egyházmegye katolikus

Vanoviczy János Rómában tanult a Collegium Germanicum et Hungaricumban, közel egyidőben Nagy Imrével és Benkovich Ágostonnal,⁶⁶² vélhetően ennek köszönhetően került utóbb a Hitterjesztési Kongregáció látókörébe. 1612 körül született egy Nyitra megyei köznemesi családban, a nagyszombati jezsuita gimnáziumban tanult, egyidős volt és jó barátságot is ápolt Tarnóczy Mátyással, a későbbi esztergomi kanonokkal, csanádi és váci püspökkel.⁶⁶³ Római tanulmányai befejeztével, 1642-ben kapott apostoli missziós felhatalmazást VIII. Orbán pápától, hogy Magyarországon és a török által megszállt területeken térítsen két társával együtt. A felhatalmazás az alábbi területekre terjedt ki: (1) szentségkiszolgáltatás; (2) felmentés az eretnekség, aposztázia és skizma alól világiak és egyháziak számára; (3) feloldozás a Szentszéknek fenntartott esetek és a simónia alól; (4) szabadon olvashatta az eretnekek és pogányok vallásával foglalkozó könyveket; (5) napjában kétszer misézhet; akár hajnal előtt, ereklye nélküli oltáron és eretnekek vagy kiközösítettek jelenlétében is; (6) búcsúkat adhat és házasságokat rendezhet el a kánoni előírások szerint; (7) járhat polgári ruhában és viheti beteghez titkon az Oltáriszentséget; (8) breviárium helyett rózsafüzért is mondhat; (9) megáldhatja a miséhez szükséges eszközöket, profanizált templomokat, akár közönséges vízzel is.⁶⁶⁴

A sikeres misszió helyszínei többnyire egybeestek az általános társadalmi érintkezés színtereivel: nem csak a határsávban, hanem mélyebben, birtokközpontokként is nagy jelentősége volt a *váraknak* és a hozzájuk tartozó *várbirtokoknak*, *jobbágyfalvaknak*, az itt tartott *vásároknak* különösen egy katolikus dominus esetében. A vár erődítetttsége mellett a világi igazgatás helyszíneként is jelentős, hiszen egy-egy fontosabb erődített hely egyben a vármegye közigazgatásának gócpontja is.⁶⁶⁵ Ezen a helyen szeretnénk visszautalni arra, amit a bevezető fejezetekben hangsúlyoztunk: a rend XVII. századi újjáélesztése és a településhálózat kapcsolata arra utal, hogy a rend – ha nem is felhagyva, de mindenképpen lazítva a remeteség követelményein – előszeretettel tért vissza olyan helyszínekre, ahonnan könnyen elérhette a környékbeli lakosságot.

Vanoviczy János 1642 őszén került „a kelet-magyarországi missziók megalapozására alkalmas helyszínül szolgáló” Sátoraljaújhelyre, ahol néhány évvel korábban már Stassewsky Miklós előkészítette a munkálkodás terepét.⁶⁶⁶ Innentől fogva a rendi hittérítés fő profiljának

---

megújulása és a pálos rend kapcsolatát Végheő Tamás dolgozta föl a Benkovich Ágoston pálosrendi váradi püspökről szóló monográfiájában. VÉGHSEŐ 2007b.

⁶⁶² Vanoviczy és Benkovich tanulmányaihoz lásd: VÉGHSEŐ 2007a.

⁶⁶³ BOJTOS 2014a, 124. és 190. és GALLA 2015, 50–51.

⁶⁶⁴ KISBÁN 1938, 244.

⁶⁶⁵ GALLA 2015, 148.

⁶⁶⁶ GALLA 2015, 59.

számító vándormissziók központja Sátoraljaújhely lett. Vanoviczy számos eszközt bevetve hódította a lakosságot katolikus hitre: az úrnapi körmenetek bevezetésétől kezdve a környékbeli nagynevű birtokosok személyes megkereséséig mindent bevetett. Nem volt egyedül, két-három rendtársa segítségével az általuk lefedett terület a lengyel határtól a hódoltságon belüli részekig terjedt. Sátoraljaújhelyről tovább terjeszkedve sikerült megvetni a lábukat Terebesen, Sajóládon, Varannón, a Szepességben, Árvában.

A pálos missziók történetének két nagy XVII. századi fordulópontja 1644 (amikor Vanoviczy János kieszközli maga és egyes felső-magyarországi rendtársai számára I. Rákóczi György oltalomlevelét, amivel garantálhatta mind a személyi biztonságot, mind pedig a pálos javak épségét⁶⁶⁷), valamint 1667, a pálos apostoli missziófőnökség megszervezése. Az első missziófőnök Borkovics Márton volt, aki azonban csak rövid ideig viselte ezt a tisztséget, mert néhány hónappal kinevezése után zágrábi püspökké tették, ezért a missziófőnökséget a XVII. századi pálos missziók „atyja”, Vanoviczy János vette át.⁶⁶⁸

Az 1660-as évek második felétől tehát jól láthatóan kitágult a lehetőségek horizontja a pálos missziók előtt, ami az eredményeken is megmutatkozott. Galla Ferenc szerint a „missziók hőskora” a kuruc küzdelmek ideje, amelynek kezdetét az 1671-es évre datálja, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy kulcsfontosságú az apostoli missziófőnökség megszervezése és a katolikusok nyílt üldözése kezdete (1671–72) között eltelt idő. Ha azt hőskornak, akkor ezt aranykornak volna érdemes nevezni, hiszen ezek az évek hozzák el a legdinamikusabb növekedést, tényerést. Kiválóan képzett, sokoldalú szerzetesek tevékenykednek ekkor a missziókban Vanoviczy János példája nyomán vagy 1667 után konkrétan az iránymutatásai szerint. Fontos szerepet játszik mellette Acsády Bonifác, Ladányi László, Lányi László, Török Márton, Szörényi Ágoston, vagy a roppant aktív Csepellényi György (tevékenységüket az említett Galla-mű részletesen bemutatja). Nem utolsó sorban ez az idő már akkor is vízvázasztó, ha a hittedjesztés még nem jár közvetlen életveszéllyel, hiszen azok részéről, akik téríteni indultak (kiváltképp Felső-Magyarországra), tudatos elköteleződést és a vértanúságot sem kizáró jövőt jelenthetett a döntés. Összességében viszont jobb feltételek álltak rendelkezésre, mint a Galla által hőskornak tekintett időszakban.

A változást az 1671-es bécsújhelyi kivégzések utáni, a katolicizmust erősítő politikai lépések és az erre reflektáló közhangulat hozza majd el, ami a térségben példátlan üldözésekkel párosult. Vanoviczy János, aki a legtöbbet tette a rendi missziók érdekében, még megérhette felső-magyarországi rendtársainak helytállását vagy vértanúságát: Fejérváry

⁶⁶⁷ GALLA 2015, 71.

⁶⁶⁸ GALLA 2015, 190–191.

Imrét (1676), Csepellényi Györgyét (1674), vagy Török Mártonét, akinek lefejezésekor ráadásul szemtanú volt. A hitterjesztők zöme Felső-Magyarország (Terebes) mellett Árvában, a Szepességben (Késmárk) és a Dunántúlon (Pápán) tevékenykedett. Fontos megemlíteni a szakolcai rendházat is, jóllehet az ottani pálos működés fénykora már a XVIII. század első évtizedeire esik. 1672-től a rend átvette az egyik templom gondozását, 1674-től pedig búcsúkiváltságot kaptak mindazok, akik a szakolcai pálosokat jámbor lélekkel fölkeresik.⁶⁶⁹ 1714-ben önálló templomot építettek és még több energiát fektettek a katolikus hit ápolásába. Galla szerint részben ennek eredménye mutatkozik meg abban, hogy „a városi ifjúság számos szerzetesi hivatást adott a helybeli rendeknek, a pálosoknak kiváló egyéniségek jutottak mind a nemesség, mind a polgári osztályból”.⁶⁷⁰ A rendház fölemelkedésére utal az a tény is, hogy Nagy Imre lelkigyakorlatoskönyvének nyomtatott (cseh nyelvű) címlapján a szakolcai rezidencia (datálatlan) possessorbejegyzése található.⁶⁷¹

Missziós életpályák az 1637 és 1700 között belépő rendtagok sorában

A rend ügyes stratégiai érzéssel és nagy szorgalommal vetette bele magát a katolikus megújulás terjesztésébe, az erre vonatkozó lehetőség (azaz az apostoli missziós felhatalmazás) pedig egyúttal a rend XVII. századi nagy esélye is volt, hiszen a konstitúciók megújítása során kifogásolt jelenségeket – rendi fegyelem megbomlását, a remete-profil, az utánpótlás hiányát, stb. – mind-mind orvosolta. A vándormisszió hivatás- és küldetéstudatot adott a rendtagoknak, a veszélyes, de üdvös kihívás pedig vonzó volt azoknak a generációknak, amelyek már a protestáns többségű és a három részre szakadtság miatt állandó hadi készültségben élő Magyarországon születtek. A missziózás fent említett színterei pedig minden társadalmi rétegből és nemzetiségből érkező új rendtag számára biztosította a kibontakozás lehetőségét:

---

⁶⁶⁹ GALLA 2015, 259.

⁶⁷⁰ GALLA 2015, 260. Galla sajnos nem fejti ki bővebben ezt a hatást, ezért szűrőpróbaként a missziós életpályában kizárólag érintett rendtagok származási helyét megvizsgáltuk, hogy igazolja-e legalább a missziós hivatások tekintetében Galla állítását. Az eredmény nem támasztotta alá a váradásokat, mert – ahogyan az utánpótlás személyi perspektíváját taglaló fejezetben is leírtuk – a misszionárius főként az északnyugati Felvidékről, valamint a Dunántúlról érkeztek. Jóllehet pálos missziók ezeken a tájakon is működtek, közvetlen hatás a jelen minta alapján egyelőre nem mutatható ki.

⁶⁷¹ EK Kézirattár Ab 152.

szükség volt a tótul, németül, horvátul beszélő, a paraszti világban otthonosan mozgó rendtagokra épp úgy, mint a nemességgel, adott esetben az arisztokráciával is szót értő, művelt, egyházpolitikai szerepet vállaló pálosokra.

Talán ez magyarázhatja azt, hogy az 1637 és 1700 között belépő négyszáztizenkilenc pálos jelentős része megfordult valamilyen missziós terepen, többségük jellemzően abban a felső-magyarországi térségben, amely a vándormisszióknak adott leginkább terepet.

Hitterjesztő szerzetes	Időszak
Csepellényi György	1637–1646
Acsády Bonifác Bébery Gergely Benkovich Ágoston Egri György Fabianich István	Szenczy Jeromos Szigethy Ferenc Trienpacher Pál Wildt Gábor 1647–1652
Balassa Atanáz Barilovics Lajos Benkovich János Bezenyey Márk Branik György Corvini Gáspár Enyiczkey (Lenau) István Fejérváry Imre (Horváth Pál) Jurkovich Márton Kerlay Vazul Kirchbauer Antal Kos Domonkos Ladányi László Lányi László (Leitpold Benedek) (Maczonkay András) Majthényi László	Majthényi Pál Maróthi Mihály Molitor (Molnár) Mátyás Pethő István Seszták Adrián Skolny Elek Somody Zsigmond Somogyi János Sütő Lőrinc Szörényi Ágoston Szvetenay Miklós Török Márton Trimmel Kristóf Valkovich Hilarion Vépy Imre Viszocsányi Márton Weiskopf Elek Zaruba Ferenc 1653–1672
Franchich Imre Gálffy Márton Hnatovich Ágoston Schmid Ferenc	Széplaky György Wolmuth Bernát Zamobori Adalbert 1673–1686
Bencsik Márton Csúzy Zsigmond	Motesiczki János Radován Özséb 1687–1700
összesen 57 fő	

A hitterjesztésben szerepet vállaló szerzetesek az 1637 és 1700 között belépő rendtagok közül

A vizsgált időszakban ötvenhét fő vállalt részt valamilyen módon a katolikus hit terjesztésében. Közülük is a legtöbben az 1653 és 1672 közötti években léptek a rend kötelékébe: ez – amellet, hogy a vizsgált időszaktól a leghosszabb alkorszak – jól

reprezentálja azt is, hogy a század közepétől válik tulajdonképpen aktuálissá a missziózás. Az ezt megelőző másfél évtized azonban nem a létszám, hanem a személyek tekintetében roppant erős. Itt kap helyet ugyanis a már sok helyütt emlegetett Nagy Imre, a pálosok legjobban tisztelt vértanúja, Csepellényi György, de ide sorolható Benkovich Ágoston és Bébery Gergely rendfőnök, vagy éppen az 1660-as és 1670-es évek „aranygenerációja” Szigethy Ferencel, Wildt Gáborral, Acsády Bonifáccal, stb.

Ha áttekintjük a fenti táblázatban szereplők életútját, három jellegzetesség derül ki: (1) a missziós lelkipásztorkodás két fő földrajzi területe Felső-Magyarország, valamint a Dunántúl és Alsó-Magyarország; (2) a missziósok közül a legtöbben Felső-Magyarországon működtek, de nem beszélhetünk fix szolgálati helyekről, hiszen a két térség között volt átjárás; (3) noha a térítés zömmel kolostorhoz vagy rendi missziósházhoz kapcsolódott, akadnak olyanok is, akik a korabeli gyakorlatnak megfelelően plébániák átvételével igyekeznek hozzájárulni a térítéshez. Ezen felül a korábbi fejezetekben már megfogalmazott jelenség, hogy a rendi tevékenységi körök között volt átjárás, a missziók esetében is helytálló – a teljesség igénye nélkül itt most csak Benkovich Ágostonra utalunk, aki rendfőnöki és váradi püspöki tisztsége, tehát egy alapvetően rendi és egyházi tisztségviselő életpálya mellett apostoli misszionáriusi felhatalmazással is rendelkezett. Vagy Csúzy Zsigmondot is ide sorolhatjuk, aki egy időben kiváló retorikai képességeit állította a térítés szolgálatába, amikor missziósként bejárta Erdélyt, a Dunántúlt és Felső-Magyarországot is, sőt, hitszónok volt Pápán, Pesten és Tövisen, vagy éppen Rákóczi Ferenc tábori papjaként keresztet prédikált a hadnak. Voltak azonban olyanok, akiknek a tevékenysége csak a missziózásban merült ki.

Hitterjesztő szerzetes	Időszak
Csepellényi György	1637–1646
Wildt Gábor Acsády Bonifác Egri György Szenczy Jeromos Szigethy Ferenc	1647–1652

Sesták Adorján Török Márton Szörényi Ágoston Balassa Atanáz Weiskopf Elek Molitor Mátyás Bezenyey Márk Lányi László Kerlay Vazul Majthényi László Valkovich Hilarion Benkovich János Szvetenay Miklós	1653–1672
Zamobori Adalbert Franchich Imre Gálffy Márton Schmid Ferenc	1673–1686
összesen: 23 fő	

Azok a szerzetesek, akiknek életpályája kizárólag a missziók fényében értelmezhető (1637 és 1700 közötti belépők)

A missziókról szólva Felső-Magyarország jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni, de Galla Ferenc eredményeit a disszertáció elkészítése során végzett kutatások sem tudták meghaladni.⁶⁷² Az az összefüggés azonban Gallán túl is megállapítható, hogy elenyésző azon hittérítő rendtagok száma, akik nem fordultak meg valamely felső-magyarországi kolostorban. A nagyszombati származású Somogyi János (1647 körül –?) például csak a Dunántúlon térített;⁶⁷³ de a főnemes Majthényi Pál életéből sem ismerünk egyelőre olyan epizódot, amely szerint a keleti országrészben szolgált volna, noha testvére éppen ellenkező utat járt be. Majthényi László előbb Felsőelefánton, majd Szokolcán térített, sőt, rátermettségét bizonyítja, hogy még Thököly Imre uralma alatt is meg tudta tartani szepességi plébániáját, ahol 1681 és 1690 között szolgált. A század végi missziós utánpótlás köréből többen is akadnak, akik a visszafoglaló háborúk után a pécsi egyházmegyébe kerülnek térítőnek: pápai és sopronbánfalvi működése után került a pécsi egyházmegyébe Zamobori Adalbert, aki Ürög-Szentkúton lett hitszónok Fekete Elekkel.⁶⁷⁴ A pécsi egyházmegye példája jól mutatja, hogy a lelki expanzió nem kímélte a török alól visszafoglalt területeket, de ehhez hasonló példát mutat

⁶⁷² Felső-Magyarország felekezeti viszonyaihoz újabban lásd még Kónya Péter eredményeit: KÓNYA 2012. különösen 36–39. A pálos rendet nem említi a térségben tevékenykedő szerzetesek között.

⁶⁷³ GALLA 2015, 383.

⁶⁷⁴ A pécsi rendház újjáépítése és Ürög-Szentkút fejlesztése a Rákóczi-szabadságharc utáni években tudott érdemben előrehaladni. Galla 2015, 384– KISBÁN 1940, 31–35.

a rend erdélyi térnyerése is. Bencsik Márton például rendi hivatalviselése mellett az 1702-ben alapított tordai rendház első lakója volt, az 1710-es években tövisi házfőnökként szolgált, utóbb Pápán, ahonnan végül Thuróczy Bertalannal együtt került az 1710-es évek végén apostoli misszionáriusnak Tüskevára.

Sokan voltak, akik megfordultak Északkelet-Magyarország mellett a Dunántúlon vagy Alsó-Magyarországon. A teljesség igénye nélkül Ladányi László, Acsády Bonifác, Zaruba Ferenc, Trienpacher Pál, Weiskopf Elek, Balassa Atanáz, Molitor (Molnár) Mátyás, Viszocsányi Márton, Seszták Adorján, Somody Zsigmond, Skolny Elek, Trimmel Kristóf, Leitpold Benedek, Gálffy Márton, Wolmuth Bernát, Hnatovich Ágoston vagy Motesiczki János is ide tartozik.

Acsády Bonifác például Felső-Magyarország mellett a Dunántúlon is szolgált, kiváló szónok volt Pápán, valamint elviselte, hogy Sárvárott térítés közben a protestánsok bántalmazták, és 1662-ben Sárospatakon pestises betegeket gondozott.⁶⁷⁵ Ladányi László a fentebb már ismertetett tevékenységei mellett Nezsiderben, Sopronban, Elefánton, Rannán, Csáktornyan és Iván faluban is térített. Zaruba Ferenc a máriavölgyi alperjeli tisztségéből került a szakolcai missziósházba 1684-ben, innen került Bécsújhelyre, majd Pápára, Máriavölgybe, Nagyszombatba. Valkovich Hilarion Sátorajújhelyen és Varannón térít, újhelyi ténykedésének eredménye, hogy néhány hónapon belül huszonegyen tértek meg a hatására, Varannón pedig épp Ladányi Lászlóval együtt alapította meg a missziósházat 1674-ben. Trienpacher Pál is több száz lelket térített katolikus hitre felsőelefánti, velikopolai és csáktornyai működése során, Trimmel Kristóf pedig Majthényi László és Vépy Imre társa volt a misszióban Késmárkon, ahonnan 1682-ben helyezték át a rannai rendházba. Viszocsányi Márton a korponai rendház nagyhatású szerzetese az 1670-es években, de Korpona leégését követően a pápai kolostorban folytatta missziós tevékenységét. A sor még soká folytatható lenne a fent említett névsor szerint, de részben azért, mert Galla Ferenc az adatok többségét már megírta, részben pedig azért, mert a dolgozat végén található adattárban törekedtünk a pontos szolgálati helyek bemutatására, a továbbiakban egyetlen szerzetest emelnék még ki azok közül, akik nem csak Felső-Magyarországon tevékenykedtek.

Seszták Adorján (1635k–1698/1702?), aki Galla szerint „fáradhatatlan gyóntató” hírében állt, egymaga is hihetetlenül eredményes térítómunkát tud fölmutatni. 1658-ban lépett a rendbe, és az 1669-es rendi káptalanon tűnik föl először mint Máriavölgy követe. A század közepén itt szolgál, ahová Elefántról, helyezték át: Elefánton nem mellesleg Csepellényi

---

⁶⁷⁵ GYÉRESSY 1958, 211.

Györggyel együtt szolgált. Máriavölgyi gyóntatóként a Galla által idézett missziós jelentések alapján sok száz bűnöst vezetett vissza az egyházba, ténykedésének mérlege 1671–76-ban Lomnicon hat várjobbágy és egy iskolamester, Hunfalván nyolc várjobbágy és hat zsellér, Lesznán nyolc várjobbágy és öt zsellér, Lucsivnán a bíró és ülnökei. Késmárkon a tótok lelkipásztora volt, innen adminisztrálta Ábrahámfalvát, Farkasfalvát és Keresztfalvát 1674–76-ban. Az oldallagosan ellátott Farkasfalva és Ábrahámfalva területéről az iskolamester mellett huszonnégy további lakos, köztük a nemes Kőszeghy Anna, Lefkócon tíz fő, Ábrahámfalván, Likócon és Vilkócon négy-négy fő, köztük szintén egy nemesasszony, Keresztfalván pedig negyven várjobbágy, hatvan asszony és cseléd lány, továbbá Szalók teljes lakossága, beleértve a nemes ispánt és családját is. 1681-ben Krumlovba került, innen Velkopolára, Máriavölgybe és Elefántra. Munkája nem mindig volt veszélytelen: 1678-ban Késmárkon például megverette őt a városbíró, de buzgalmát bizonyítja többek között, hogy 1696-ban visszavonult az aktív térítéstől szemei romlása miatt, de 1698-ban még így is tizenöt embert megtérített életszentségével és béketűrésével.⁶⁷⁶

Talán Gálffy Márton és Wolmuth Bernát hasonlítható még öhozzá. Gálffy Tordán például visszaszerezte a kálvinistáktól a Szent Anna templomot, számos reformátust, evangélikust és unitáriust térített meg, később mindenfajta hivatala, többek között rendi kormánytanácsossága mellett a tövisi misszióban szolgált, itt is halt meg. Wolmuth Bernát Máriavölgyben, Ónodon, Késmárkon és Pápán is térített, majd a provinciák 1700-as szétválása után Erdélyben lett apostoli misszionárius. A kortársak szerint világi és jogi irodalomban jártas, kiváló szónok volt.

Nem tévedünk nagyot, ha kijelentjük: a klasszikus értelemben vett misszió elsődleges terepe a rend számára Felső-Magyarország volt, Alsó-Magyarországon és a Dunántúlon a püspöki székhelyek és a folyamatos (igaz, a század elején még roppant kis létszámú) katolikus lakosság körében legalábbis könnyebben lehetett eredményt elérni pusztán a barokk vallásosság formáival: körmenetekkel, búcsújárással, nyilvánossággal, a világi társadalommal való aktív együttműködéssel. Felső-Magyarországon azonban a hittérítőknek állandó nehézségekkel, sőt, az 1670-es évek elejétől fogva konkrét életveszéllyel kellett szembenézniük. Anélkül, hogy megint ismételnénk a Galla által leírtakat, valamint előreszaladnánk az üldöztetéssel szorosan összefüggő hőseszmény tárgyalásáig, annyit érdemes megjegyezni, hogy az ötvenhét fős missziós életpályának egyharmada (tizenkilenc

⁶⁷⁶ GALLA 2015, 288–289., 298–300., 303–304. valamint elszórtan több helyütt.

szerzetes) csak ebben a térségben térített.⁶⁷⁷ Közülük a teljesség igénye nélkül csak néhányukat kiemelve is világos, hogy az itt végzett munka kemény próbatételekkel járt. Wildt Gábor, aki Ecseden, a tokaji várban, Gölnicbányán térített, plébániákat látott el és összességében százas nagyságrendben mérhető a tevékenysége nyomán megtértek száma, öt sebet szerzett a kurucok között forgolódva. Többeket elűztek például: Vépy Imre a késmárki misszióból kényszerült távozni, amikor Thököly Imre elűzette onnan a pálosokat, Kerlay Vazul a konfiskált Bocskai-birtokokon térített, amikor a protestáns lakosság elzavarta, míg Török Márton Ónodról kényszerült menekülni a kurucok elől 1671-ben, ezért Boldogkő várába vonult vissza, ahol viszont 1674-re megtérítette Boldogkőújfalut.

Összegzés és kitekintés: Galla Ferenc pálos missziókkal foglalkozó munkájának jelentősége

A missziós szerepvállalás a Galla által ismertetett eseményeken túl még egy szempontból fontos: ez az elhivatottság, küldetéstudat bizonyára komoly, renden belüli összetartozástudatot jelentett, amire a század vége felé dinamikusan növekvő létszám esetében szükség is volt. A hitelesítés következtében elnyert vértanúság hatása évtizedeken keresztül kézzelfogható a rend közösségi értelmezésében és irodalmában egyaránt, és remekül kiegészíti a pálos szerzetesi „hőseszményt” is. Nem utolsó sorban ez az expanzív lelkipásztorkodás járult hozzá a rend és a világi lakosság közötti szálak szorosabbra fűzéséhez, ami a XVIII. században főként a közéleti szerepvállalás és a jezsuita iskolák átvételekor lesz majd fontos.

Ha már a fentiekben olyan sokat idéztük Galla Ferenc pálos missziókkal foglalkozó monográfiáját, egy rövid értékelést még szükségesnek tartunk a mű historiográfiai jelentőségéről. Nehéz volna mindenre kiterjedő értékelést adni a műről, és nem csak azért, mert pálos missziók monografikus igényű feldolgozása tekintetében nincsen versenytársa. Ez a munka azért rendkívül értékes, mert a szerző nem válogatott: minden forrást, ami a kezébe került, maradéktalanul kiaknázott, az életrajzi adatoktól kezdve a misszionáriusok által bejárt tájak földrajzi, történeti és csaknem etnográfiai igényű leírásáig minden megtalálható benne. Ez jelent ugyanakkor a kötet használatának egyik nehézségét is: ilyen mennyiségű adatsor

---

⁶⁷⁷ Vépy Imre, Szigethy Ferenc, Szenczy Jeromos, Wildt Gábor, Lányi László, Valkovich Hilarion, Kerlay Vazul, Kirchbauer Antal, Török Márton, Szörényi Ágoston, Majthényi László, Kos Domonkos, Benkovich János, Bezenyey Márk, Corvini Gáspár, Fejérváry Imre, Horváth Pál, Szvetenay Miklós, Franchich Imre és Schmid Ferenc.

talán bővebb következtetéseket, nagyobb íveket és bátrabb értékelést is megengedett volna a szerző visszafogott és itt-ott közölt summáihoz képest. A kiadás és a sorozat gyakorlatának köszönhetően a kötet azonban nem csak nyomtatott formában, hanem digitálisan is hozzáférhető,⁶⁷⁸ a kereshető formátum pedig egyértelműen nagyobb mértékben segíti a munka használatát, és vitathatatlan, hogy számos új kutatásnak is kiindulópontja lehet. A missziós monográfia hiánypótló, nem csak a címben megjelölt tárgykör, hanem az ezen bőséggel túlmutató, a missziók kontextusául, „díszletül” szolgáló leírások és epizódok gazdagsága miatt is. Vanoviczy János jelentései például olyan kincseket is tartalmaznak, mint az időnként felbukkanó hiedelem-adatok,⁶⁷⁹ vagy az, hogy Váradon még a török is tisztelte Szent László ereklyéit.⁶⁸⁰ A könyv tulajdonképpen epizódok sora, ami végül minden mozaikszerúsége ellenére összeáll egy egész történetté, miközben az egyes fejezetek önmagukban is lekerekített történetek és a művön belül is megállják a helyüket. Ha pedig a missziózásnak a XVII. századi pálos renden belül betöltött szerepét szeretnénk értékelni, nem is lehetne találóbban, mint Galla Ferenc szavaival. „A fegyelemben és ősi szellemben megújuló pálos rend növekvő erővel kapcsolódott be a magyar katolikus megújulás lelkipásztori és hitelesítő munkájába (...). (...) Minden kolostoruk vonzási és kisugárzási központ, amely széles sugárban hat a körülötte elterülő világra, és minden szerzetes egyben misszionárius is.”⁶⁸¹

⁶⁷⁸ http://institutumfraknoi.hu/palos_missziok_magyarorszagon_17_18_szazadban_2018. március 19.)

⁶⁷⁹ Egy török forrásra hivatkozva írja, hogy a pécsi püspöki palota azért áll üresen, mert a helyiek úgy vélik, kísértetek és szörnyek járnak benne. GALLA 2015, 157.

⁶⁸⁰ GALLA 2015, 159.

⁶⁸¹ GALLA 2015, 186.

Az életszentség mint „hivatástípus”⁶⁸²

Bevezetés

A rendi tevékenységek fölött átível az életpályáknak egy olyan jellemzője, amely a szerzetesi eszmény kiteljesítését teszi „mérhetővé”: az életszentségre történő utalás. A pálos történetírásban, részben a rendi hagyományban számos szerzetes alakja maradt fenn úgy, mint kiemelkedően erényes, buzgó, „szent” pálos.⁶⁸³ Az erre vonatkozó források gyökere alighanem Gyöngyösi Gergely Vitae fratruma, majd az ennek nyomán született XVII–XVIII. századi rendtörténetek, főként Eggerer András és Benger Miklós munkái, amiket részben a bevezető, historiográfiai fejezetben, részben pedig az irodalmár pálosokat tárgyaló fejezetekben már ismertettünk. Ezen kívül a szerzetesi erények mutatkoznak meg Nagy Imre lelkigyakorlatos könyvében, vagy éppen a Liber Professorum Fratrum elé írt előszóban, amelyben az újjászervezés idejének rendi főszereplőit méltatja.

Az életszentségre történő utalás a forrásokban gyakran együtt jár a szerzetesi erények, rövid jellemrajzok és az illető életpályája egyes állomásainak bemutatásával is, ezért a „szentéletű” pálosok köre nem a missziós vagy értelmiségi életpályával egyenértékű, sokkal inkább arról van szó, hogy az adott szerzetes – legyen szó „névtelen” imádkozókról vagy a leghíresebb rendtagokról – a saját működési területén kiteljesíti, akár életszentségig viszi hivatásgyakorlását. A rend közös kincseként számon tartott egyéni életszentség pedig föloldja és transzcendens dimenzióba helyezi a különböző evilági ténykedések sorát.

A belső rendi kultusból az is világossá válik, hogy a rend nem csak az egyetemes egyház és a magyar szentek tiszteletét ápolta, ami a jezsuita oktatási intézményekben is

⁶⁸² A téma bővebb kifejtést is megérdemel, az erre vonatkozó adatok gyűjtése és feldolgozása már folyamatban van, a jelen dolgozat terjedelmi határai azonban nem teszik lehetővé, hogy az összes adatot és összefüggést láttassuk. Az életszentségre vonatkozó fejezet ezért inkább gondolatébresztő szereppel bír, és azzal a céllal készült, hogy láttassa: van a rendtörténetnek és a dolgozatban vizsgált négyszáztizenkilenc pálos életútnak és karriernek is egy olyan része, amely figyelmet érdemelhet nem csak a történetírás, hanem a teológiai érdeklődés részéről.

⁶⁸³ Kisbán Emil szentel három oldalt a „Szent élet – Via salutis” bemutatására, ez azonban nem lép túl Gyöngyösi Gergely és Eggerer András művéből vett példák ismertetésén. KISBÁN 1940, 121–124. Az Egyház álláspontja a szentség és az életszentség kérdésében: „Az Egyház egyes híveit szentté avatva, azaz ünnepélyesen kinyilvánítva, hogy hősiiesen gyakorolták az erényeket és Isten kegyelméhez hűségben éltek, elismeri a szentség benne élő Lelkének hatalmát, és erősíti a hívők reményét azáltal, hogy a szentekben példaképeket és közbenjárókat ad nekik. »A legnehezebb körülmények közepette is végig az Egyház történelmén mindig a szent férfiak és nők voltak a megújulás forrásai és kezdeményezői.« »Az Egyház szentsége kétségtelenül apostoli munkásságának és missziós lendületének titokzatos forrása és tévedhetetlen mértéke.«” KEK 828.

kötelező volt.⁶⁸⁴ A XVII. századi rendtörténet forrásai⁶⁸⁵ alapján rekonstruálható a – részben középkorból eredő, részben pedig a barokkban kialakuló – pálos szerzetesi eszmény és az ahhoz tartozó erények.⁶⁸⁶

A kiemelkedően erényes szerzetes alakjához társítva több élet(szentség)típus fordul elő az 1637 és 1700 között belépő négyszáztizenkilenc pálos életútját tekintve. Egyik az (1) *erényekkel tündöklő szerzetes*, aki „szentség hírében halt meg” – ilyenkor általában a buzgó hit, a türelem, a jámborság, az irgalmasság, a Szűzanya tisztelete és a szentkultusz ápolása, vagy általában a misztikára való hajlam jelentette a rendi tisztelet alapjául szolgáló erényeket. Ezek az általános, egyedi vonásokat gyakran nélkülöző leírások „csupán” az előírt szerzetesi fegyelem hűségese megtartása következtében kibontakozó példaértékű jellemeket láttatják egy-egy konkrét, ismert vagy ismeretlen névhez társítva. A nevek mellett felsorakoztatott erények ugyanakkor többségükben nem hordoznak speciális, az adott személy életére vonatkozatható jellegzetességeket, és nem részei közvetlenül az élettörténet egyes epizódjainak. Az erények egy másik része amellet, hogy nem szakad el a lelki erényektől, tovább lép és a *szellemi erényekre* koncentrál. Ezek figyelembe veszik és méltányolják az adott pálosnak személyiségéből fakadó, kamatoztatott jó tulajdonságait, melyek között bőséggel fordulnak elő a kiváló szervezői készségre vonatkozó, vagy műveltségre, nagyságra utaló méltatások (tudós férfi, talpraesett térítő, kiváló hitszónok, a társadalom elismert tagja, stb.). Itt a szerzetesi élet sokkal kevésbé misztikus, kifejezetten világiakra jellemző tulajdonságait láthatjuk.

Az talentumok kamatoztatásán túlmutató, és az erényeket tökéletességre vivő szerzeteseket az előbbiektől elkülönülten érdemes kezelnünk. Ők azok, akiket a rendi

⁶⁸⁴ BITSKEY 1996, 110–113.

⁶⁸⁵ Az életszentségre vonatkozóan végzett anyaggyűjtést Gyéressy Béla 1958-as kézírata is mutatja: a munka számos korabeli forrás részleteit rostálja egybe a pálos rend szentéletű tagjainak erényeire és életútjára koncentrálva. Kézírata alapján 1643 és 1700 között közel száz rendtagról ismerjük a legfontosabb adatain kívül a jellemének vagy életútjának egyes részleteit. A korabeli rendtörténetek mellett Gyéressy említi az EK Kézírtárában őrzött „*Nomina Sanctorum ac Beatorum...*” c. kéziratot, amelyet azonban még nem sikerült föllelni. Az utóbbiban található adatokat Gyéressynek az 1958-as, kéziratban maradt munkája alapján idézzük.

⁶⁸⁶ A felhasznált pálosrendi forrásokból kirajzolódó szentségtípusoknak érdekes párhuzama a magyar vonatkozásokkal – összefüggésekkel – is jócskán rendelkező cseh jezsuita hagiográfia, *Bohuslav Balbinnak a Bohemia Sancta* c. műve. Balbín kezdetben három, majd öt csoportra bontva mutatja be azokat a szenteket és példaképeket, akiknek kultusza Csehországban föllelhető. Az első csoport a szentszékileg jóváhagyottaktól, a második a még nem kanonizált, de régóta tisztelt személyekből, harmadik a hitvédő vértanúkból (!), negyedik az „életszentség hírében” (!) megholtakból, míg ötödik a pestises (!) betegek ápolóiból áll. A témához bővebben lásd KOVÁCS 2015, 131–142. (további irodalommal). Balbín koncepciója utóbb Hevenesi Gábornak a magyarországi szentekre vonatkozó életrajzgyűjteményében is kimutatható. A jelen munka kereteit szétfeszítené, de érdemes lenne megvizsgálni, hogy az 1707 és 1710 között a Pázmáneum régenseként működő Hevenesi ezirányú törekvése kimutatható-e a bécsi Pázmáneum könyvgyarapításának történetében, és hogy összefüggésben áll-e az ott őrzött pálos vonatkozású irodalommal. U. o.

hagyomány név szerint, (2) *hősökként* tart számon, ide értve a *vértanúkat*, a *háborúban* részt vállaló, valamint a *pestises betegeket ápoló rendtagokat*.

A két típus közös jellemvonása a transzcendens visszaigazolás, vagyis a *csodás események rögzítése*, amely csoda kapcsolódhatott az adott szerzetes életének valamely eseményéhez, vagy esetleg halála után közbenjárásához. Ugyancsak mindhárom típusban közös, hogy a példaképül állított szerzetes hűséges a hitéhez, hűséges közösségéhez, de míg egyesek inkább a misztikus hiten keresztül érik el az életszentséget – aminek alapvonásait részben még a középkori pálos remete-szellemiségből eredeztethetjük – addig mások alakja már inkább a harcias, tette kész „ellenreformációs” retorikából bontakozik ki előttünk.

E két halmazban a XVII. századi pálos rend lelki gazdagságára és véleményem szerint átmenetiségére utaló jegyeket foghatjuk meg, hiszen a középkori rendi spiritualitás továbbélésének nyomai mellett a militarizált társadalomhoz – és annak retorikájára építő lelkiségi hagyományokhoz – alkalmazkodó, a kor kihívásaira válaszoló példaképek kerülnek a belső rendi kultusz középpontjába. Ezekkel párhuzamosan viszont, ahogy fentebb láthattuk, fölértékelődik a *szellemi felkészültség és a tudományokban való jártasság* is, amit Gyöngyösi Gergely a XVI. század közepén még más kontextusban fogalmazott meg.⁶⁸⁷ Vélhetően az elmúláshoz kapcsolódó spiritualitás alakzatait érdemes látnunk abban, hogy számos szentéletű, erényes pálos szerzeteshez köthető csoda a halálhoz kapcsolódik.⁶⁸⁸ Az alábbiakban a két típusra – az erényes és a hős pálosra – szeretnénk példákat sorolni a teljesség igénye nélkül, de egy későbbi, átfogó eszmetörténeti kutatás alapozásaként.

Az erényes pálos

Ide tartoznak azok a rendtagok, akiknek valamely erényéről a krónikások megemlékeznek, de életük mégsem „speciális”, példamutatásuk nem egyedi, hanem pont azért fontos, mert egyetemes értéket képvisel. Ezek a szövegrészletek már a Liber Professorum Fratrumban is előfordulnak egykorú és későbbi megjegyzéseknek köszönhetően, de Eggerer András, majd pedig Benger Miklós rendtörténetéből sem hiányoznak. Az erények többsége a szerzetesi

⁶⁸⁷ A *Vitae fratrum* alapján mutatja ki Mályusz Elemér, hogy a Gyöngyösi Gergely számára az erényes szerzetes nem a tudós, hanem inkább a jámbor szerzetes alakjában fogható meg. MÁLYUSZ 1944, 95–100.

⁶⁸⁸ GYÉRESSY 1958, 192. Volt, akiről úgy tartották, hogy halála előtt megjelent egy másik kolostorban élő rendtársának és misét kért tőle (Rodoki János, 1555–1625), Petrássy Károlynak pedig a Szűzanya jelent meg halála előtt. GYÉRESSY 1958, 180.

élethez kapcsolódik. A feldolgozás egyelőre nem teljes körű, a rendelkezésre álló adatok szerint alapvető irodalmi és filológiai elemzést igényelne a téma, amire a jelen keretek között nincs lehetőség. Ha mégis megkísérelnénk valamiféle rendszerben látni, esetleg differenciálni az erényeket, érdemes lehet a lelkiégtörténeti kutatások⁶⁸⁹ tanulsága mellett a XVI(–XVII.) századi magyar irodalomban jelen lévő „bűnök” értelmezés-módszertanához nyúlnunk.

Az egyházi irodalom vizsgálata során Óze Sándor mutatott rá arra, hogy a költészetben lecsapódó témák a zsidó-magyar sorspárhuzam aktuálpolitikai töltetű megéneklésekor különböző típusú bűnökre vannak fölfűzve. Figyelembe véve, hogy a pálos irodalomban a korabeli nyomtatványok és a kiadatlan levéltári vagy kéziratári források is számos erényt és jó tulajdonságot őriznek az egykori rendtagokról, feltételezésünk szerint kellő mennyiségű szöveg áll rendelkezésre ahhoz, hogy idővel elkészülhessen egy pálosrendi szerzetesek életrajzi adatain alapuló „erénykatalógus” vagy „erénytípológia”. Egyelőre csak a főbb halmazok körvonalazódnak, amelyek pontosítása még a jövő feladata lesz, de a rendelkezésre álló ismeretek szerint négy-öt nagyobb csoport különíthető el az alábbiak szerint.

Erények		Példák
Isten felé forduló szerzetesi erények	<ul style="list-style-type: none"> • buzgó imaélet • mások számára is példaértékű Istenkapcsolat • egy szent különlegesen mély tisztelete • egy kultusz különösen buzgó ápolása 	<p><i>Wolff Farkas</i>: ápolta a pestisszentek tiszteletét</p> <p><i>Seszták Adorján</i>: buzgó gyóntató</p> <p><i>Valentekovich Tamás</i>: gyóntatójának kérte föl Borkovics Márton</p>
önnevelő szerzetesi erények	<ul style="list-style-type: none"> • alázat, engedelmesség, fegyelem • aszkézis • lemondás az örökölt rangokról és vagyonról • böjt • türelem 	<p><i>Alvernia Konrád</i>: lemondott főúri vagyonáról és a rendbe lépett</p> <p><i>Motesiczky János</i>: szerdán, pénteken és szombaton szigorúan böjtölt</p> <p><i>Bébery Gergely</i>: türelemmel viselte súlyos betegségét</p>
lelkipásztori és szociális erények	<ul style="list-style-type: none"> • elismert szolgálat, közösségépítés • szegények segítése • templomépíttetés, kolostorbővítés; 	<p><i>Martinek István</i>: a remetei Rózsafüzér Társulat alapítója</p>

⁶⁸⁹ E téren a protestáns erényekre és magatartásra vonatkozó megállapítások épp úgy fontos kontextust jelentenek, mint a magyar katolikus barokk irodalomban megjelenő erények. A disszertációnak ez a fejezete mindössze egy lehetséges kiindulási pontot kíván adni a pálos rend belső spiritualitásának feldolgozásához, de már zajlik egy átfogóbb kutatás alapozása, amely a következő években válhat aktuálissá. A kérdés hazai és nemzetközi szakirodalmát e helyütt nem lehet maradéktalanul bemutatni, de az MTA-PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport kiadványai, valamint az ezekben hivatkozott munkák jelenthetnek fogódzót.

	<ul style="list-style-type: none"> • búcsúvezetés, kegyes társulat szervezése 	<i>Solári Jakab</i> : Zrínyi Miklós a barátságára méltatta (tanárok, novíciusmesterek, rendfőnökök és tartományfőnökök)
szellemi erények	<ul style="list-style-type: none"> • irodalom (tudományos munkák, ékesszólás) • saját korában elismert tudományos működés • tanárként vagy szerzőként tevékenykedik 	<i>Jambrehovics László</i> : a korszak legtanultabb pálosainak egyike <i>Hochberger Ciprián</i> : filozófus <i>Kupinich Máté</i> : folyamatosan képzi magát
„életszentség híre”	<ul style="list-style-type: none"> • halálakor széles körben tisztelik és példaként tartják számon • csodás eseményekről számolnak be (halálakor vagy közbenjárására) 	<i>Keglevich János</i> : megjósolja saját korai halálát <i>Nagy Imre</i> : Pápán halt meg, „szentként” <i>Krasina Máté</i> : szentség hírében hal meg

Kísérlet a rendi forrásokban és irodalomban megjelenő erények csoportosítására

Különböző erények és jó tulajdonságok bemutatásával említi a rendi irodalom *Jambrehovics Lászlót*⁶⁹⁰ vagy *jászói Nagy Imrét*, akinek aszketikus, szikár jelleme az általa írt – és fõntebb már bemutatott – tíznapos lelkigyakorlatban is megmutatkozik. Szûzanya-tiszteletét emeli ki *Jaskay Jánosnak*, *Eggerer Andrásnak* és *Grieskircher Ferdinándnak*; míg a pestisszentek iránti különös érzékenységét *Wolff Wolfgangnak* és *Bakay Imrének*. Hitbeli buzgóság, példaértékû imaélet derül ki *Horváth Ádám*, *Trienpacher Pál*, *Solári Jakab*, *Keglevich János*, *Jankovics Anzelm*, a jámbor *Kos Domokos* és még számos más rendtársuk méltatásából,⁶⁹¹ de számon tartják a tudományos életben elért eredményeket is. Filozófiai és teológiai jártasság épp úgy előkerül a pársoros méltatások közül, mint a misszionáriusok nagyhatású, jól felépített prédikációinak elismerése. Ilyet találhatunk többek között *Leitpold Benedek*, *Jambrehovich László*, *Széchenyi Pál*, *Kolecsány Ádám*, *Landor László*, *Jurkovich Márton*, *Kupinich Máté* jellemzéseiben.

A téma a jelenlegi feldolgozottságában még nem alkalmas arra, hogy a magyarországi barokk lelkiség sorában elhelyezhetővé tegye a pálos rendet, ugyanakkor a rendtagokhoz köthető kiadott vagy kiadatlan irodalmi munkák és a felhasznált adattárszerű források

⁶⁹⁰ KISBÁN 1938, 274.

⁶⁹¹ GALLA 2015, 261.

együttesen kirajzolhatják a rend lelkeségére vonatkozó vonásokat, ami egy monografikus igényű feldolgozásban hiánypótló része lehetne a kora újkori katolikus művelődéstörténetnek. A másik, itt bemutatandó erénycsoport a konkrét történelmi helyzetekben, életeseményekben és szituációkban megmutatkozó erényekre koncentrál. Az előző tulajdonságok szerepeltetésével ellentétben nem pársoros leírások, hanem komplex epizódok és gazdagon részletezett díszlet adják a személyhez társított erények környezetét, így az illetőnek kidolgozottabb jellemrajza születik meg, erényeinek sora pedig elszakad az általános szerzetesi életjegyeiktől és egyedivé válik. A leggyakrabban misszionáriusok bemutatása körében találkozhatunk ezzel.⁶⁹² Az alábbi fejezetben az egyszerűség kedvéért „hősökként” definiáltuk ezeket a rendtagokat, akik az életük során ért megpróbáltatásban példaértékűen helytálltak, legyen szó pestises betegek ápolásáról, a kolostort ostromló protestáns katonaság elleni védelemről, vagy hitvalló vértanúságról.

A hős pálos

Prohászka Ottokár a XX. század elején a széles körben tisztelt magyar lovagszentről, Szent László királyról elmélkedve⁶⁹³ nagyon fontos dologra hívta föl a figyelmet: a keresztény hit magyarországi elterjedésének kulcsfontosságú epizódja volt a László által képviselt *hőseszmény* „*megszentelése*”. Ezáltal vált ugyanis a hősiesség iránt fogékony közösség (Prohászka szóhasználatában a nemzet) számára befogadhatóvá a keresztény erény, azaz a *szentség* és vele együtt az új vallás.⁶⁹⁴ Anélkül, hogy a hősiesség és a szentség kultúrtörténetét megrajzolnánk, érdemes egy kis figyelmet szentelni előbb Prohászka szövegének, majd pedig annak, hogy ez a hőseszmény miként bukkan fel a XVII. században a pálosoknál, és hogy

⁶⁹² A Galla által forrásul használt jelentések között, különösen az 1670-es évekre vonatkozóan előfordulnak jól használható leírások, pl. GALLA 2015, 234–236.

⁶⁹³ PROHÁSZKA 1928, 112–114.

⁶⁹⁴ A 'szent' meghatározására a kulturális antropológia területéről sokan vállalkoztak már. A legáltalánosabban ismert és forgatott fogalomalkotást lásd: ELIADE 1987., OTTO 1997. A (nem csak keresztény) történeti hős meghatározásához lásd POVEDÁK 2011, 33–35. A szentek, hősök és sztárok fontos szerepet játszanak egy-egy közösség, csoport összetartozás-tudatában. Povedák Jelenits István irodalomtörténész, piarista szerzetest idézi: „Valóban szociológiai tényező is egy szent (esetleg akár legendás szent), akinek a személyében egy-egy közösség vonzó és eszményi tisztaságban megvalósulva látja ezt a célt, amely tagjait összetartja, aki épp ezért ország-világ, sőt Isten előtt is igazolja a közösség létjogosultságát, ugyanakkor védelmezi is azt.” POVEDÁK 2011, 33.

ebben milyen szerepet kapott a reformáció és a török, hiszen ez a két tényező jelentette a barokk rekatolizáció terepét és ütközési pontjait is.

A püspöki elmélkedés úgy véli, hogy Szent István „apostoli királyi” alakja a közösség számára azért nem volt befogadható, mert ezt a fajta keresztény erényességet még nem értették meg. Közelíteni kellett a közösségi eszményt a keresztény eszményhez, ennek emblematisz figurájává pedig a szent lovagkirály, László alakja válhatott. „Szent László nem tanít, ő nem apostol, de ő küzd, harcol, s győz a kereszténységért. A nép hajlamait, harci hagyományait, bátorságát, vitézségét lépteti be az eddig inkább csak tűrő, szenvedő, csöndes megadású kereszténységbe, s ezzel vezeti be az Egyházat a magyar népéletbe. (...) *A nemzet akkor válik kereszténnyé, amikor eszményeit keresztelik meg.*”⁶⁹⁵

A Szent László által képviselt erények pedig hangsúlyosan kapcsolódnak a hadviseléshez és a katonai rátermettséghez: nem véletlen, hogy az életében és halála után bekövetkezett csodáknak fontos kontextusa valamilyen *hadi esemény*, vagy az általa forgatott *fegyver*, sőt, még a Szent László fűvének nevezett tárnics is a „katonajárvány”, a pestis egyik gyógyszere volt.⁶⁹⁶ Szent László tehát annak a keresztény hősideálnak az alakja, amely a kereszties hadjáratok vitéztől fogva a törökverő Hunyadiakon és a protestánsá lett végvidéki katonaságon át a szigetvári hősig és a dédapát megéneklő költő-hadvezér, Zrínyi Miklósig tovább él a magyar hagyományban. Ennek a keresztény hősideálnak a kontúrjait ugyanakkor újrarajzolta a reformáció megjelenése és az oszmán-török előrenyomulás: elveszítette egyetemes jellegét, politikai és immáron felekezeti töltete a középkorhoz képest új alapokra helyezte fogalmát.⁶⁹⁷

Anélkül, hogy a végvidéki katonaság és a reformáció (mostanra meglehetősen jól kikutatott) kapcsolatát részletesen taglalnánk, a téma szempontjából feltétlenül érdemes annyit megjegyezni, hogy a törökellenes küzdelmek során különös jelentőséget nyert a haza (közösség) védelmében harcoló, zömmel protestáns katonák transzcendens tudata.⁶⁹⁸ A

⁶⁹⁵ PROHÁSZKA 1928, 112–114.

⁶⁹⁶ A Szent László kultusz történetéről, különösen annak liturgikus elemeiről legújabban lásd: KOVÁCS–MEDGYESY 2012. A kötetben fontos Kerny Terézia áttekintő tanulmánya a Szent László-ikonográfia történeti változásáról: a XVII. század közepére „gyökeres tartalmi átrendeződést” és „szemléletváltást” ismer föl a szent király megformálásában. A középkorban ismert, harcias elemek elhalványulásával párhuzamosan – és ezt a szerző a Tridentinumnak tulajdonítja – az irgalmas, törvényhozó szent uralkodó alakja kerül előtérbe. KERNY 2012, 39–40. Az egyelőre nem tisztázott, hogy a pálos rend belső kultuszában kimutatható-e ez az átalakulás, ehhez a rendi források mellett Kéry Jánosnak a Szent Lászlóról írt rövid életrajzát lenne szükséges mindenképp megvizsgálni.

⁶⁹⁷ Óze Sándor idézi Paul Wittek tételét, amely szerint a XVI. századi magyarországi hőskultusz humanista gyökerei egy „több évszázados katonamorálból” forrásznak, amelynek archetipusául a bizánci-szeldzsuk harcok keresztény katonáit tekinti. ÓZE 2006a, 46.

⁶⁹⁸ ÓZE 2006a, 43–46.

reformáció és a lutheri tanok terjedésével a felekezetet váltott lakosság körében lassanként elterjedt a török és a katolikus hit apokaliptikus olvasata a Melanchtontól ismert kép szerint: a pápa az antikrisztus lelke, az oszmán expanzió pedig az antikrisztus fizikai megtestesülése. Vitézi énekek, ismert vagy ismeretlen szerzőjű költemények sora örökíti meg a végvári életforma és a hit kapcsolatát évtizedeken keresztül, a hagyomány irodalmi zenitje pedig kétségkívül a zsidó-magyar párhuzam, a *Propugnaculum Christianitatis* és a *Querela Hungariae* toposzrendszerének kiteljesedése.⁶⁹⁹

Az ország, különösképpen pedig a militarizált társadalom protestáns hitre térésével tehát *a törökverő hősideál elveszítette keresztény-katolikus jellegét*. A trienti zsinat utáni megújulás szellemében zajló XVII. századi katolikus hitegyesítésnek így joggal válhatott feladatává a deszakralizált hősideál újbóli megszentelése – megközelítőleg ugyanazzal a módszertannal, mint amit Prohászka a korai Árpád-korra vonatkoztatva leír. E vállaláshoz nem kellett azonban a XII. századig visszanyúlni, és nem csak azért nem, mert a kuruc küzdelmek ideje sorra adta a vértanúkat a katolikusoknak, hanem azért sem, mert a sajátos Mohács utáni közösségi tudat megőrizte azokat a szimbólumokat, amelyeken keresztül a célba vett lakosság megszólíthatóvá vált. A közös múlt eseményei (a Hunyadi-kultusz, Mohács tragédiájának emléke, a Zrínyiek, stb.) a kollektív hivatástudat pilléreiként éltek protestáns és katolikus fejekben egyaránt, és alkalmas időben csak elő kellett hívni őket.⁷⁰⁰

A pálosoknak, akik talán épp úgy fölismerték a hőskultusz jelentőségét, mint a jezsuiták a szentisztelet jelentőségét, a források alapján létezett egy tudatos törekvése is ennek kidolgozására. A munka jelenlegi fázisában egyelőre nem állapítható meg, hogy ez a tudatosság honnan eredt, volt-e felülről jövő (a generális perjel által szorgalmazott) motivációja, és túlterjedt-e a források szerzőinek – nyilvánvalóan az átlagnál cizelláltabb – szellemi horizontján. További kérdés, hogy a pálos rend köréből adható belső kultusznak milyen párhuzamai vannak e tekintetben más, a korszak Magyarországon szintén működő szerzetesrendek (jeszuiták, ferencesek, és idővel a piaristák) irodalmában.⁷⁰¹ Az azonban kirajzolódik, hogy a rend hősként kezelte azokat a tagjait, akiket példaképpül kívánt állítani kortársai vagy a későbbi rendtársak elé. Jelenleg nem vállalkozhatunk a kérdések nagy részének megválaszolására, a hőskultuszt adató epizódokat és életrajz-töredékeket érdemes

⁶⁹⁹ IMRE 1995.

⁷⁰⁰ ŐZE 2006c, 268.

⁷⁰¹ Jezsuita vonatkozásban Kovács Eszter foglalkozott a cseh és magyar szentkultusszal. KOVÁCS 2015, 131–164.

azonban sorra vennünk, annál is inkább, mert a disszertáció során vizsgált négyszáztizenkilenc rendtagból került ki néhány alakja.

A XVII. század második fele, amely vizsgálatunknak a jelen esetben tulajdonképpen fókuszpontjában áll, bővelkedik kihívásokban. Az evilági megpróbáltatások számtalan formában léphettek be egy pálos szerzetes életébe, az erényekhez hasonlóan azonban kirajzolódnak bizonyos csoportok, amelyek alapján differenciálni tudjuk az adott szerzetes helytállását. A rendelkezésre álló adatokból három-négy ilyen halmaz bontakozik ki attól függően, hogy a szituáció milyen próbatétel elé állította a hite mellett kitartó szerzetest.

Az első halmazba talán a *hitvallókat és áldozatokat* érdemes sorolnunk. Ehhez a körhöz tartoznak azok, akik katolikus hitükért és szerzetesi hivatásgyakorlásukért a más felekezetű világi társadalom részéről megtorlásban részesültek, de a próbatételekben is kitartottak hitük mellett. A teljesség igénye nélkül ide sorolható például *Weiskopf Elek* késmárki misszionárius, aki Galla Ferenc szerint „nehéz idők megalázottja volt” és kitűnő muzsikus hírében állt,⁷⁰² vagy Sopronbánfalva Rákóczi-kori perjele, *Weinacht András*, akit a környékbeli protestáns lakosság feljelentése után az osztrák sereg fogságba ejtett és arra kötelezte, hogy bizonyítsa ártatlanságát a kuruc sereggel történő kollaboráció vádjá ellen.⁷⁰³ Hozzá hasonlóan *Vépy Imre* is a szabadságharc idejének áldozata. Vépy előbb a késmárki, majd a varannói misszió tagjaként tevékenykedett, amíg Varannóból Thököly Imre el nem űzte a szerzeteseket, a XVIII. század elején pedig már Nezsiderben találhatjuk. 1708. augusztus 3-án, a nezsideri rendház ostromakor nem menekült el, hanem kitartott szolgálati helyén. A harcok során sebesülést kapott, amibe rövidesen belehalt.⁷⁰⁴ Szintén a szabadságharc idején, Felső-Magyarországon érte üldöztetés *Skolny Eleket*, aki Késmárkon esett az erőszakoskodó magánlakosság és a hatóságok fogságába.⁷⁰⁵ Nem csak Felső-Magyarországon kellett veszéllyel szembenéznük az egyháziaknak: Barilovics Lajos 1680-ban írja missziós jelentésében, hogy a Pozsonyból Elefántra küldött, levélvivő rendtársát négy napig tartották börtönben, majd visszaküldték előljárójához azzal az üzenettel, hogy hagyja abba a hírközvetítést.⁷⁰⁶ *Apponyi Imrét*, *Wolmuth Bernátot* és *Széplaky Györgyöt* a bécsújhelyi kolostorból Bécs felé menekülés közben fogták el törökök 1683-ban. Közülük Wolmuth járt a legjobban: módosabb rokonai még Győrnél kiváltották fogságából, társaira azonban

⁷⁰² GALLA 2015, 321.

⁷⁰³ GALLA 2015, 382. KISBÁN 1938, 278.

⁷⁰⁴ KISBÁN 1938, 317. Kisbán leírásában Vépy kereszneve János.

⁷⁰⁵ GALLA 2015, 319. és 321.

⁷⁰⁶ GALLA 2015, 245.

sanyarúbb sors várt: Apponyi Imrét elhurcolták, Nándorfehérvárott tartották fogságban,⁷⁰⁷ ahonnan csak jóval később szabadulhatott, Széplaky Györgyöt pedig még az út során lefejezték.⁷⁰⁸ A bécsújhelyi induláskor velük volt *Esterházy Imre* is, aki még időben dél felé vette az irányt, és Horvátországban talált menedéket, amíg Bécs ostroma véget nem ért.⁷⁰⁹ *Corvini Gáspár* a sátoraljaújhelyi kolostorból indult missziós körútra az 1670-es évek legelején, amikor kurucok találtak rá: hátba akarták löni, de a fegyver nem sült el, ezért megmenekült.⁷¹⁰ Galla Ferenc is megjegyzi egy helyen Vanoviczy Jánosról, hogy hitterjesztő munkája során „óráról órára várta a halált”. Az egyelőre nem derült ki, hogy ez Galla szófordulata, vagy a forrásokból vette át, mindenesetre érdekesen egészíti ki a missziós lelkület elszántságát, ami ezek szerint meglehetősen hasonlított a XVI. századi apokaliptika lelki alapvonására („minden mindegy”, „nem evilági tét szerint küzdünk”, „bármikor vége lehet”). Csakhogy a „vég” a missziókban már nem a világ végének, hanem az élet végének, tehát nem a közösség áldozattá válásának, hanem az egyén hősi áldozatának (vértanúságának) eszköze.⁷¹¹

A háborús időkkel összefüggésben gyakran került sor valamely kolostor megtámadására, „ostromára”. Ezek közül a leghíresebb nem hazánkban, hanem Lengyelországban zajlott: a harmincéves háború során Czestochowa svéd ostroma a pálos rend történetének leghíresebb ütközete lett. A rendelkezésre álló adatokból úgy tűnik, hogy a hadviselés Szent László életéből ismert keresztény formája némely esetben nem állt távol a pálosoktól: Bratulich Simon rendfőnök például részt vett Kanizsa ostromában, az egi ütközetkor pedig megmentette Miksa főherceg életét.⁷¹² Hozzá hasonlóan a század második felében is találkozhatunk olyan adatokkal, amik a rend és a katonai szerepvállalás kapcsolatára utalnak, ezért indokoltnak láttuk a következő csoportba azokat sorolni, akiknek hősiessége *haditethez* kapcsolódik. *Majthényi László* (Galla Ferencnél: Pál) részt vett például Buda 1686-os ostromában, ahová a pálos csapatokat vezényelte. *Nagy Miklós*, az elefánti kolostor perjele szintén vállalta kolostora védelmét,⁷¹³ két rendtársa pedig némi leleményességgel szabadul ki

⁷⁰⁷ A Liber Professorum Fratrum megjegyzése szerint: „hic Rex Philosophiae, ante Turcas fugiens, captus et hodie intra Turcas haeret”. LPF.

⁷⁰⁸ GALLA 2015, 46.

⁷⁰⁹ GALLA 2015, 46.

⁷¹⁰ GALLA 2015, 372.

⁷¹¹ GALLA 2015, 82.

⁷¹² MKL *Bratulics* (online: lexikon.katolikus.hu, letöltve: 2016. szeptember 26.) Gyéressy B. Ágostonnál Bratulich „a harcban éppúgy kitüntette magát a bátor szerzetes, mint az imádságban. Ha már a török pogány ellen kellett hadakozni abban az időben minden épkézláb férfinak, megmutatta, hogy önvédelemből a kardot is tudja forgatni, nemcsak a rózsafüzért. A vezéri sisakot éppoly méltón viselte, mint a szerzetes-csuklyát, vagy a püspöki süveget.” GYÉRESSY 1958, 178.

⁷¹³ GYÉRESSY 1958, 190.

a fogságból. (Ő talán azonos azzal a Nagy Miklóssal, akiről fentebb szóltunk, hogy ti. leoglavai perjelként a pálos gyalogosokat vezette Zrínyi Miklós oldalán az 1663–64-es hadjárat során.⁷¹⁴) *Branik György* és *Szvetenay Miklós* Terebesen szolgáltak az 1670-es évek elején, amikor a kuruc portyák már fosztogatták a várost. Először a várba menekültek, azt azonban hamarosan elfoglalták, a két szerzetes pedig börtönbe került. A bezárva töltött időt jól kihasználva 1674-ben megszervezték fogolytársaik között az ellenállást, és egy alkalmas pillanatban a korábban általuk katolikus hitre térített ruszinok segítségével lefegyverezték a helyőrséget.⁷¹⁵ Váradi püspökként *Benkovich Ágoston* is kivette részét székvárosa ostromából és felszabadításából, amelynek eredményeként ő lehetett a török utáni első, helyben regnáló püspöke az egyházmegyének.

Galla Ferenc külön fejezetet szentel – a missziós lelkipásztorkodás tartalmi keretei közé sorolva – a tábori misszióknak, ahol érdekes (és sajnos hivatkozás nélküli) adatokat sorol példaként *Vanoviczy János*, *Francisci András*, *Szvetenay Miklós*, *Barilovics Lajos* kuruc kori tábori szerepvállalására. A skálát kiterjesztve időben és térben ide sorolható a már emlegetett *Kollecsány Ádám* mellett *Fistrovics István* kőrösi perjel, vagy a Csíkban szolgáló *Gálffy Márton* a visszafoglaló háborúk idejéből. Az általunk vizsgált rendtagok körén már túlmutat, de a XVIII. század első évtizedeinek török háborúiban is találunk rendtársakat: *Zidanics Pétert*, *Dévényi Pált*, *Karusics Ádámot* és *Jantalovics Antalt*, majd a század folyamán még további pálosokat. Az eltörlés előtt hatan szolgáltak sereg mellett, és a feloszlás után még továbbiak (köztük pl. Versegly Ferenc) léptek a tábori papok sorába.⁷¹⁶

A hősiességnek mint katonaevénynek emléket állító leírások jó például szolgálhattak a fegyverforgató protestáns lakosság meggyőzésére, volt azonban egy még fontosabb, elsöprő érv a katolikus hit mellett: a vértanúság vállalása. A fentiekben a meghurcoltatások között már részben érintettük a kérdést, de a vértanú szerzetesek emlékezetének fenntartása során kialakult kultuszapoló irodalom okán különösen is érdemes önálló csoportként kezelnünk azokat a szerzeteseket, akik *életüket adták hitükért*. A vértanúk között elsősorban misszionáriusokat találunk. Az 1670-es években Felső-Magyarországon tömegével érték

⁷¹⁴ KISBÁN 1938, 238.

⁷¹⁵ GALLA 2015, 377.

⁷¹⁶ A tábori lelkeszi szolgálathoz lásd: BORÓVI 1992. (különösen 13–26.). A bekezdésben szereplő adatok forrása: GALLA 2015, 434–435. Az irodalmi szerepvállalással együtt értelmezhető a pálos prédikációirodalomban előforduló militáns képek és utalások sora, ezek vizsgálata azonban kiegészítheti a rend „katonai” hőseszményének vonásait. A lehetséges pálos szempontú vizsgálat kontextusául lásd: ÖZE 2006c. különösen 123–124.

atrocitások a katolikus hitlejtesztőket, akik között szép számmal akadt pálos szerzetes is.⁷¹⁷ A források egy része alapján ismét a XVI. század közepi végvidéki eszmerendszer elemeire asszociálhatunk, amely segíthet megérteni a hősi szerepvállalást.⁷¹⁸ Nem kizárt, hogy a felső-magyarországi pálos hittérítők identitásából és elköteleződéséből a protestáns többségi lakosság – és a vele szembeni katolikus kisebbség – ugyanolyan „kisebbségi, erőfölénnyel szembeni” üdvtörténeti magatartást hívott elő, mint száz évvel korábban a határvidék katonatársadalma körében az oszmán terjeszkedés okozta egzisztenciális fenyegetés.

Csepellényi György életrajzát már a XVII. század végén megírták, amikor a mintegy háromszáz tanúval igazolható csodák folytán Fenessy György egri püspök kezdeményezte Csepellényi boldoggá, majd szentté avatását.⁷¹⁹ Erre azonban végül nem került sor. Az életrajz viszonylagos feldolgozottsága miatt most csak az életútnak azon elemeit ismertetjük, amelyek a vértanúsághoz köthetők (csodák vagy legendaszerű események), mert véleményünk szerint ezek a részletek mutatják, hogy a szerzetesről rendtársai körében (és vélhetően a pálos lelkiesség kisugárzásának körzetében) milyen kultusz alakult ki.⁷²⁰ A legenda némely részletei ugyanis rokonságot mutatnak a szentekre vonatkozó, kanonizált vagy a folklórban élő történeteinek rögzült kánonjával.⁷²¹ Csepellényi György fogadalomtételének ténye szerepel a *Nomina fratrum Professorum Ordinis nostri...* már idézett⁷²² jegyzékében az 1637 és 1646 között fogadalmat tett rendtagok sorában. Életéről egykorú források elsősorban a missziós levelezések között szólnak, amit Galla Ferenc fölhasznált a rendi missziókat tárgyalva. A fennmaradt források megemlékeznek erényeiről – ezzel Csepellényi alakja egyúttal a „szent” pálosok fent tárgyalt csoportjában is helyet kap –, úgymint rátermettségéről, tudományokban való jártasságáról.

⁷¹⁷ Nem utolsó sorban érdemes itt is megemlítenünk Kéry Jánosnak a *Martis Turcici Ferocia* c. művében kibontakozó összefüggéseket is, amely a magyar Szűz Mária tiszteletének hanyatlását azonosítja a magyar „romlással” (az ország XVII. századi politikai helyzetével).

⁷¹⁸ Ennek érdekes elágazása az Althan Mihály Adolf által vizionált komáromi „katolikus erőd”: a koncepció épp úgy összefogja a katolikus hittérítést, mint a katonai szerepvállalást. MOLNÁR 2005b, 390–398.

⁷¹⁹ Landor László: *Ovis in medio luporum...* leírását lásd fentebb, az irodalomtörténeti vonatkozású életpályákat tárgyaló fejezetben.

⁷²⁰ Csepellényi György életének és vértanúságának történetét az alábbiakban – külön forrásmegjelölés nélkül – az alábbi szövegek alapján mutatjuk be: GALLA 2015, 357–364.

⁷²¹ A szentkultusz, hőskultusz és a vértanúság összefonódásához lásd Povedák István munkáját (POVEDÁK 2011.). A szerző a jelenkori társadalomban élő hősigény formálódását (sztárkultuszt) feleltette meg a korábbi évszázadokból adatható, hősök és szentek iránti tisztelettel. Meglátása szerint egy töről ered a hős, a sztár és a szent: mindháromnak az az alapja, hogy az embernek igénye van a követendő példaképekre. POVEDÁK 2011, 19–20. Barna Gábor elméleti alapvetését idézve: „A szentek mindenkor egy adott történelmi kor vallási ideáljait testesítették meg. A többretegű kultuszokból a különböző történelmi korszakok más és más tekintetek fontosnak, más és más hangsúlyoztak, ezért a tiszteletnek más és más része aktualizálódott. A szenttisztelet a vallásos életnek így egyidejűleg, vagy történetileg egymást követően más és más igényeit elégítette ki.” BARNÁ 2001, 12.

⁷²² EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 452r.

A kultusz gyakorlatilag a vértanúság bekövetkezte után azonnal elkezdett formálódni. A generális káptalani jegyzőkönyvek második kötetének 175–194. oldalán már szerepel egy „*De morte, martyrio et captivitate patrum ordinis nostri...*” fejezet.⁷²³ Az 1674. május 24-i eseményeket rögzítő első szöveg összefoglalja, hogy mi történt, majd következik egy levél másolata, amelyet Benkovich Ágoston rendfőnöknek írt Szegedi Ferenc Lénárd egri püspök (Kassa, 1674. június 17.), amiben magyar nyelvű szövegrészlet is van: „Pater, gondot viselj a lelkekre, mert majd meghalsz. Respondit Pater: Legyen nektek gondotok a lelkekre, mindenkor volt énnékem arra gondom. Duo erant rebelles catholici, deprecati sunt Patrem. Megbocsásson Kegyelmed édes Paterem, ha vitéttünk kegyelmednek, de mink semmiben kegyelmedet nem bántottuk, kegyelmedhez sem nyúltunk, amint maga is tudja kegyelmed. Respondit: bocsássa meg Isten minden bűneteket, nem csak néktek, akik nem bántottatok, hanem azoknak is, akik majd megölnek, mert nem tudják, mit mívelnek.”⁷²⁴

A következő dokumentum Cseke Mihály ecsegi (váci egyházmegye) plébános levele a váci püspökhöz, Pongrácz Györgyhöz 1674. május 31-én. „(...) Hic scribit idiomate ungarico: Nagyságod azért mentül hamarébb Császár Urunk öfelségének proponálja, mert mostanában is egy feir barath Patert valahol elkaptak és Eger táján sok gyalázatos káromkodás, csúfolás, kínzás után öltének meg, aki nagy dicséretes állhatatossággal az igaz hitben ez világbul kimúlt...”⁷²⁵

Csepellényi György az elefánti kolostorban kezdte rendi életét, nagy tisztelője volt Szűz Máriának, sok jócselekedet, példás szerzetesi élet, jámborság köthető alakjához.⁷²⁶ A rendi missziókba az 1660-as években kapcsolódott be hat társával együtt. Először Máriavölgyben volt alperjel, majd Terebesre kerül, és még ugyanebben az évtizedben Felsőelefánton is szolgál.⁷²⁷ Elefánthoz közel esik Nagypapony és Kisappony, ahol a missziós jelentések alapján Csepellényi több száz családot nyert meg a katolikus hitnek, visszaszerezte az üresedésben álló katolikus templomot és plébániát, ahová ismét pap költözhetett.⁷²⁸ Missziós munkájának igazi áttörését az 1669-es év jelentette, amikor vándor hitehírói megbízást kapott több társával együtt. 1669. június 5-én a máriavölgyi rendi nagykáptalan

⁷²³ EK Kézirattár Ab 154, Tom. II. 175–194.

⁷²⁴ EK Kézirattár Ab 154, Tom. II. p. 177. Idézi többek között GALLA 2015, 361–362. és GYÉRESSY 1958, 194–207.

⁷²⁵ EK Kézirattár Ab 154, Tom. II. 178. A Csepellényi-ügy mellett további, pálosokat érintő túlkapasokról is beszámol, (u. o. 180.), valamint Dubniczky Gergely és Fejérváry Imre története is előkerül (u. o. 181.), ahogyan Toldy Gáspár is (u. o. 189–190.).

⁷²⁶ Az életút és vértanúság leírása a tanúk vallomásaival: BENGER 1743, 118–126. Benger egyik forrása vélhetően az EK Kézirattár Ab 154, Tom. II.-ben található, fent idézett szöveg volt.

⁷²⁷ GALLA 2015, 35., 39. és GYÉRESSY 1958, 197. Gyéressy forrása többek között az Országos Levéltárban található Csepellényi-akta volt, mai jelzete MNL-OL E 153, Acta Paulinorum 124–125. doboz.

⁷²⁸ GALLA 2015, 44.

kijelölte az új misszionáriusokat: Berzeviczy Lajost, Leitpold Benedeket, Csepellényi Györgyöt, Dubniczky Gergelyt, Ladányi Lászlót, Lányi Lászlót, Szörényi Ágostont, Török Mártont és Sütő Lőrincet.⁷²⁹ Működési helye az 1670-es évek elején Füzér és környéke volt, a Hódoltság és Felső-Magyarország határa, ahol 1673-ra hét falut térített katolikus hitre.⁷³⁰ Őt nappal halála előtt meggyónt a mezőkövesdi plébánosnak, akit utóbb tanúként is kihallgattak. Beszámolója szerint Csepellényi rendelkezett csaknem minden lehetséges erénnyel, ami katolikus papot, szerzetest jellemezhet: halálos büntől egész életében mentes maradt, sűrűn böjtölt, különösen tisztelte Szűz Máriát.⁷³¹ Az életgyónást követően a *Szent László plébániatemplomban* megáldozott.

1674. március 26-án, húsvéthétfőn egy kuruc portya betört a füzéri plébániára és elhurcolta őt és társát, Szörényi Ágostont. A tanúvallomások és legendaszerű elemek elegyedéséből rögzült történet szerint Poroszlóra hurcolták, ahol gúnyolták, gyalázták, átkozták, majd pedig válogatott kegyetlenségekkel, bilincsbe verve megkínózták. A próbatételek során kitartott hite mellett. Anélkül, hogy a – forrásokban egyébként részletezett – kínzásmódokba belemerülnénk, néhány, passiószzerű áthallásra érdemes odafigyelünk.⁷³² Egyrészt a visszaemlékezések egyértelműen rögzítik, hogy a kínzások nagy része eleinte nem a fizikai megsemmisítés, hanem a *megalázás* céljával született (dohányt vágtak a hátán, arcul ütöttek, meztelen lábbal járták a nádtarlón, gyalázták stb.), ahogyan Krisztus megkorbácsolása, a nádpálca, palást és töviskorona is ilyen szerepet töltött be. Csepellényit a tanúk állítás szerint Krisztushoz hasonlóan *megfosztották ruhájától, a pálos habitustól*, hogy meztelenül gyalogoljon, miközben *tehverviselésre* kényszerítették (négykézlábra görnyesztették, málháikat hátára tették, stb.), ami a valós eseményeken túlmutatva a *keresztthordozás* szimbólumaként tűnhet föl a vértanúság fényében. Szintén visszatérő elem, hogy – ismét csak Krisztushoz hasonlóan – imádkozott kínzóíért, akik közül kettőt meg is térített. Bár fizikailag és lelkileg is súlyos megpróbáltatásokon ment keresztül, hitét nem tagadta meg, a bántalmazásokat pedig nem csak elviselte, de látszólag azok *nem is tettek kárt benne* (sebei nem véreztek), ezért a fogva tartó kurucok *ördögszövetséggel* vádolták.⁷³³ A

⁷²⁹ GYÉRESSY 1958, 197–198. és GALLA 2015, 230.

⁷³⁰ GALLA 2015, 360.

⁷³¹ GALLA 2015, 361. és GYÉRESSY 1958, 196.

⁷³² A tragikus halállal végződő életet az utókor gyakran rokonította a passió egyes elemeivel. Erre vonatkozóan lásd Szerémi György XVI. századi emlékiratának Dózsa Györgyről szóló részleteit (Bojtos 2016d.), valamint Tverdota György elemzését a József Attila halálát követő cikkekről és visszaemlékezésekről: TVERDOTA 2003.

⁷³³ Nem Csepellényi volt az egyetlen, aki ezzel a váddal találta szemben magát. 1676-ban, amikor a kurucok Wildt Gáborra misézés közben rárontottak, egyikül rákiáltott: „Te vagy az az ördögi lélek?” Wildtnek emellett föl kellett dolgoznia azt is, hogy felszólítása ellenére a templomban ülő nép tétlenül végignézte, ahogyan egyedül menekül a túlerő elől. GALLA 2015, 301.

hosszú kínzások után ezért megkísérelték kivégezni, de *háromszori* (!) lefejezési kísérlettel sem sikerült.

Fegyveres kísérettel elengedték gyónni, ekkor került a főntebb említett Nagy János mezőkövesdi plébánoshoz, majd 1674. *Úrnapján* Egerfarmos mellett vértanúságot szenvedett: a kurucok meggyilkolták. Barta Mátyás tanú „maguktól kínzóitól hallotta, hogy sohasem láttak nála erősebb természetű embert”, sőt, Galla szerint⁷³⁴ még a pogány török is úgy vélte, „valóban Isten szolgája volt”.

A passióepikai részletek – itt nem részletezhető,⁷³⁵ de nagyon szerteágazó – megjelenésén túl fontos elem a szentség utólagos, kurucok és törökök szájába adott *igazolása*, ami már önmagában hiteles, holott ezen felül még egy sor, a kanonizációhoz elengedhetetlen *csodával* egészül ki. Annak ellenére például, hogy öt napon és éjjelen át ruhátlanul és temetetlenül feküdt a mezőn a holtteste, „a heves napsütés ellenére sem puffadt fel, nem indult oszlásnak, nem merevedett meg, hanem tagjai könnyen hajlottak és szagtalan maradt mindvégig”. A romlatlan test és a szentség összekapcsolódása az Árpád-kor óta jelen van a magyar egyházi vonatkozású történeti irodalomban. Aba Sámuel abasári sírját kibontva romlatlanul találták a király testét, akár csak II. Lajosét hónapokkal a mohácsi csata után. Az utóbbi esetben Lajos halálának és kultuszának az „áldozat”-vonása miatt is hangsúlyos mindez, ami rokonságot mutat Csepellényi György helyzetével. A főntebb említett, Szent Lászlóról szóló, Dubnici Krónikában föllelhető (és a XIX. században Arany János által megénekelte) legenda szerint is a király ép testtel pihent sírjában, és amikor a székelyek a tatárok elleni ütközetkor Szűz Mária mellett őt hívták segítségül, eltűnt a koporsóból és csak a győztes csata után, „megizzadva” került ismét vissza. A pálosokra vonatkozóan pedig nem hagyhatjuk említés nélkül a Gyöngyösinél Kapisztrán Szent Jánosnak tulajdonított mondást: „ha valaki szenteket akar látni, menjen Nosztrára, ott biztosan most is sok testvér pihen a sírjában romlatlan testtel”.⁷³⁶ A csodák sora csak folytatódott: ravatalán viaszkegyhely tettek a kezébe, ami Úrfelmutatáskor a tanúk szerint megmozdult, továbbá *halála helyén gyógyvízű forrás fakadt*, amelyben sokan meggyógyultak, közbenjárására szintén *betegek és megszállottak* szabadultak meg.

A kínzások ellenére sértetlen maradó áldozat alakja és a legenda bizonyos elemei a *passió* elbeszéléséhez vezetik az olvasót, amely a barokk igényeknek megfelelő, de középkori

⁷³⁴ GALLA 2015, 363. Sajnos a lábjegyzetek itt már elvesztek a Galla-kéziratból, ezért az adathoz nincs hozzárendelve hivatkozás.

⁷³⁵ A Csepellényi György vértanúságára vonatkozó teljes körű kutatás már zajlik, megjelenésére csak a disszertációt követően kerül sor.

⁷³⁶ GYÖNGYÖSI 1998, 80.

gyökerekig visszanyúló gondolatpárhuzam folytán a kereszténységben kezdetektől népszerű volt.⁷³⁷ Csepellényi alakja, erényei és hűsége egy személyben testesíti meg a pálos szerzetesség küldetését: a kiváló képességű pap hivatása gyakorlása közben, térítőküldetéséből elhurcolva vállalja a szenvedést és dönt a vértanúság mellett, ezáltal mintegy közössége nevében ajánlja föl áldozatát.⁷³⁸

A fenti Csepellényi-történetnél kevésbé kidolgozott, de hasonló elemeket tartalmaz a varannói pálosok meghurcoltatása. Fejérváry Imre és Dubniczky Gergely esett áldozatul egy kuruc rajtaütésnek: miután az éjszaka fölkeltek őket, meggyilkolták Dubniczky testvérét, *három napon át, folyamatos lelki és testi kínzások* között meneteltek velük, miközben különböző epizódokban találunk utalásokat a szerzetesek lelkületére. Bár folyamatosan halállal fenyegetik őket, a kivégzéstől csak hajsza híján, egy világi pap közbenjárására menekülnek meg. Fejérváry ennek köszönhetően ígéretet tesz arra, hogy összekoldulja a váltságdíjukat, így a két pálos végül megmenekül.⁷³⁹

A vértanúhoz hasonlóan a *pestises betegek* ápolásában meghaltakat is különös tisztelettel tartották számon:⁷⁴⁰ a XVII. század folyamán több pálosról tudunk, akik Felső-Magyarországon (főként az 1670-es évektől fölerősödő háborúskodások folytán) gyakran szembesültek a környéket pusztító járványokkal. A keresztény irgalmasság jegyében a tőketerebesi és sátoraljaújhelyi pálosok közül többen vállalták a betegek gondozását, gyakran azonban ők maguk is a pestis áldozataivá váltak.⁷⁴¹ A században *Horváth Gellért, Bessenyei Márk, Pethő István, Sütő Lőrinc, Szörényi Ágoston, Welcziczky Atanáz, Gnadt Péter* és *Szomjas Gergely* esetében emlékeznek meg a pestises betegek ápolásáról.⁷⁴²

Noha nem a magyar rendtartomány általunk vizsgált pálosaira vonatkozik, de érdekes kitekinteni a lengyelországi kultuszra. Ahogy fentebb már volt szó Nagy Imre lelkigyakorlatos

⁷³⁷ Ismét szeretnénk utalni Nagy Imre lelkigyakorlatoskönyvére, valamint az annak kapcsán ugyancsak említett korabeli, népszerű lelkiolvasmányra, a Makula nélkül való tükörrre. KOVÁCS 2014.

⁷³⁸ A kanonizációhoz leírt vallomások és irodalmi igényű, egykorú összefoglalások retorikájának elemzése még várat magára, bár a Molnár István hagyatékából úgy látszik, Molnárnak szándékában állt egy részletes életrajzot írni Csepellényiről. A hagyatékban található anyaggyűjtés és a vonatkozó források és szakirodalom egyberostálásának jó kontextusa lehet a pálos erények és hősiesség „kultúrtörténetének” megírása is. VÉL Molnár István hagyaték 11. doboz („Csepellényi”).

⁷³⁹ A történet leírását lásd: KISBÁN 1938, 249., GALLA 2015, 366–370. valamint GYÉRESSY 1958, 208–211. Érdekes lecsapódása maradt mindennek a bécsi Udvari Kamarával való levélváltásban, ahol a zsarolással és váltságdíjjal járó veszélyekre esik a hangsúly: ÖStA HFU r. Nr. 253. Konv. 1675. október, valamint U. o. r. Nr. 254. Konv. 1675. december. Idézi részben GALLA 2015, 370.

⁷⁴⁰ GYÉRESSY 1958, 187. A pestises betegek ápolásának kultusza nem csak a pálos rendnél mutatható ki, hanem a jezsuitáknál is: Bohuslav Balbín például *Bohemica Sancta c.* munkájában külön csoportba foglalja azokat a csehországi jezsuitákat, akik pestises vagy más járványos betegségben szenvedők ápolása közben fertőzöttek és haltak meg. KOVÁCS 2015, 132.

⁷⁴¹ GYÉRESSY 1958, 211–213. Hnatovics Ágoston és Baross József is pestis áldozata lett Varannón. GALLA 2015, 370.

⁷⁴² GALLA 2015, 374. és 376.

könyvének lengyel párhuzamairól, úgy itt is érdemes megjegyezni, hogy a lengyel rendtagok körében is kialakult a magyarországihoz hasonló tisztelet, ilyen a „lengyelek Csepellényijeként” emlegetett Mlinarszky Kajetán, akit a svéd katonák kínoztak halálra, de mégsem tagadta meg hitét.⁷⁴³ Akad példa a magyarországihoz hasonlóan hősiesség kolostorvédelemre is Kordecki Ágoston częstochowai perjel személyében.⁷⁴⁴ A lengyelekre vonatkozó legendaszerű történetek ugyancsak bővelkednek csodás eseményekben és epizódokban.

Csudák és természetfeletti események

Számos csoda kötődik a pálos rendhez, ezek nagy része azonban főként az általuk gondozott kegyhelyekhez társított kegyelmi erőről tanúskodik.⁷⁴⁵ A rendi irodalomban felbukkanó, pálos rendtagokhoz társított csudák feldolgozása még várat magára, ezért az alábbiakban néhány adatot említünk példaként.

Nem csak Csepellényi Györgyről jegyezték föl csodás eseményként, ha a halál beállta után hónapokkal vagy évekkel később is épen találták egy-egy szerzetes testét. *Nyitrai Ferenc*, *Nemesy Pál*, *Török Márton* esetében is találkozhatunk ilyen leírásokkal.⁷⁴⁶ Vélhetően a passiótörténetre fogékony, erősen képszerű barokk „borzongásigényt”⁷⁴⁷ érdemes látnunk abban, hogy a legtöbb szentéletű pálos szerzeteshez köthető csoda a halálhoz kapcsolódik. Volt, akiről úgy tartották, hogy halála előtt megjelent egy másik kolostorban élő rendtársának és misét kért tőle (*Rodoki János*, 1555–1625);⁷⁴⁸ de volt, aki saját korai halálát jósolta meg (*Keglevich János*, 1654);⁷⁴⁹ *Petrássy Károlynak* pedig a Szűzanya jelent meg halála előtt.⁷⁵⁰

A pálos rendben virágzott Krisztus sebeinek tisztelete is.⁷⁵¹ A rendi hagyomány megőrzött olyan eseteket is, amelyek ehhez a *sebkultuszhoz* köthetők. Ilyen *Kapronczay Portenberger János* alakja. Súlyos beteg volt, egy ideig az is bizonytalanná vált, engedik-e

⁷⁴³ GYÉRESSY 1958, 255.

⁷⁴⁴ Az ostrom történetét *Nova Gigantomachia* c. művében örökítette meg.

⁷⁴⁵ TÜSKÉS 1993. valamint TÜSKÉS–KNAPP 2001. (mindkettőben további irodalommal).

⁷⁴⁶ Eggerer és Benger alapján GYÉRESSY 1958, 235.

⁷⁴⁷ RÓNAI 1937, 653–654.

⁷⁴⁸ Eggerer és Benger alapján GYÉRESSY 1958, 180.

⁷⁴⁹ Eggerer és Benger alapján GYÉRESSY 1958, 192.

⁷⁵⁰ GYÉRESSY 1958, 227.

⁷⁵¹ Krisztus öt szent sebének tiszteletére áll ma is a márianosztrai templomban egy mellékoltár, Krisztus öt szent sebének tiszteletére alapított Sopronban társulatot a rend, és a rendi irodalom egy része is azt tükrözi, hogy a közösségen belül virágzott a Megváltó szenvedésének tisztelete. Ugyanígy a pesti pálos (ma Egyetemi) templomban is állt egy Krisztus Öt Szent Sebérol elnevezett kápolna. FARBAKY 2007, 623.

letenni fogadalmait, de Krisztus kínszenvedéséből merített erőt.⁷⁵² „Kedves áhitatgyakorlata volt az Úr Jézus Krisztus vállsebének kultusza”, amely a hagyomány szerint a kereszthordozás nyoma. Kapronczay végül harminchét évesen a születésnapján, Sarlós Boldogasszony ünnepén belehalt betegségébe. Halálakor cellája megremegett, felravatalozásakor pedig már akkora tisztelet övezte, hogy a gyászolók darabokat vágtak habitusából, mert ereklyének tartották.⁷⁵³ Van adat stigmatizált pálosról is: *Belliczay Benedekről* jegyezték föl, hogy Krisztus sebeihez hasonlókat találtak a testén.⁷⁵⁴

Csodás eseményként jegyezték meg, hogy a varannói kegykép megóvta a környező vidék lakosságát az 1738–39-es pestisjárvány idején, sőt, 1742-ben Papnek Márton pálos megkímélte a városban pusztító tűzvész azokat a lakóházakat, amelyekre az oltáriszentséggel áldást osztott.⁷⁵⁵

Gyakori a korszakban a *csodás kutak, források tisztelete* is. A XVII–XVIII. századi búcsújáróhelyek jó része szentkutakhoz kötődik, amelyek többnyire valamely más, szentekhez vagy Szűz Máriához kapcsolódó csodás eseménnyel kiegészülve válhattak a kultusz részévé.⁷⁵⁶ A víz mágikus és szakrális ereje gyakran jelenik meg minden térhez kötődő ellentétpárban is, ahol általában a víz kiemeli az emberi térből és a szakrális térbe helyezi az adott helyet különleges tulajdonságai által (tisztít, szilárd felszint formál, tehát erővel rendelkezik, stb.).⁷⁵⁷

Nem tartozik szorosan vizsgálatunk tárgyához, de a természeti jelenségekhez társított plusz jelentéstartalom, ami mind az európai, mind a magyar néphitben a leggyakoribb, a pálosok esetében is felbukkan néhol. A terebesi kolostor történetére vonatkozóan Benger Miklós jegyzi meg, hogy a Perényiek kegyurasága alatt emelt templomot minden évben villámcsapás sújtotta.⁷⁵⁸ A mennykövet azzal magyarázza, hogy a templom kriptájában van eltemetve Perényi Imre nádornak, a kolostor alapítójának utódja, Perényi Péter, aki az 1530-as években protestánsná lett és feldúlta a kolostort.⁷⁵⁹ A villámok csapkodását a szerző arra vezeti vissza, hogy Isten nem kedveli a kriptában nyugvó Perényit.⁷⁶⁰ Az időjárás

⁷⁵² A fizikai fájdalom és a XVII. századi „szenvédéskultusz” történetéhez lásd: SZABÓ 2008, 191–202. Krisztus szenvedésének ikonográfiájához lásd SZILÁRDFY 2003b. és SZILÁRDFY 2003c.

⁷⁵³ GYÉRESSY 1958, 215–217.

⁷⁵⁴ LPF f. 67r. és ennek nyomán említi GALLA 2015, 262. és 379. is

⁷⁵⁵ GALLA 2015, 371.

⁷⁵⁶ TÜSKÉS–KNAPP 1992b, 87.

⁷⁵⁷ A természeti jelenségekhez, erőkhöz kötött gondolkodáshoz: PÓCS 2002. A víz és a búcsújáróhelyek kapcsolatához: BARNA 2010.

⁷⁵⁸ BENER 1743, 17.

⁷⁵⁹ DAP III. 2–9. és KISBÁN 1938, 263.

⁷⁶⁰ Benger – és nyomában Kisbán – ugyanitt közli a terebesi templomban álló feliratot is. BENER 1743, 17–18. valamint KISBÁN 1938, 176–177.

megváltoztatására irányuló mágikus hatalmat a néphit többnyire ártó szándékú, természetfeletti képességekkel rendelkező alakoknak tulajdonítja, érdekes volna feltárni, hogy a tanult szerzetesek által egyértelműen katolikus-protestáns ellentétre adaptált hiedelemnek vannak-e párhuzamai a renden belül.⁷⁶¹

Terebes mellett Egerben is találkozhattak furcsa magyarázatokkal a környéken térítő pálos szerzetesek: Galla Ferenc Vanoviczy leírására hagyatkozva jegyzi meg, hogy bár a török használatba vette az egykori székesegyházat, a mellette álló püspöki palotát mégis üresen hagyta, mert a Vanoviczy által megtérített török szerint „kísértetek és szörnyek jártak benne”.⁷⁶²

A csodákról szólva érdemes megemlítenünk a rendi irodalomnak a kegyhelyekhez köthető csoportját, amely zömmel a Mária-kultuszról árulkodik. Ha csak Eggerer Andrásnak vagy Grieskircher Ferdinándnak a Mária-tiszteletéről írt munkáit tekintjük, akkor is számtalan – sokszor fametszetekkel illusztrált – imameghallgatásról és csodás történetről esik szó.

Végezetül egy kicsit érdemes visszatérni az irodalmi tevékenységet taglaló fejezetben a késő középkori és a kora újkori pálos irodalom kontinuitását tárgyaló gondolatmenethez. Azzal ugyanis, hogy Eggerer András Gyöngyösi Vitae fratrumának folytatására vállalkozott időben és koncepcióban egyaránt (amelyet utóbb Bengér Miklós folytatott), megmutatja, hogy az irodalmi szál fölvételenek legjobb eszköze volt a példakép-életrajzok sora. Ha feltételezzük, hogy nem csak a műfaj, de a cél is szent ügynek számított, úgy ez azt jelenti, hogy a rend részéről tudatos törekvés volt a „pálos szentek” kultuszának meghonosítására.⁷⁶³

Összegzés

A pálos szerzetesi hivatásgyakorlás nagy (de emellett átjárható és szálaiban gyakran összefonódó) csoportjain keresztül megmutatkoznak a rendi tevékenység fő színterei, miközben a rendi hagyomány – folyamatos önreflexióval – az egyes személyek tulajdonságait is megörökíti. Ezeknek az életpályáknak a pilléreire építkeznek tehát a rend XVII. századi

⁷⁶¹ Az időjárást befolyásoló képességhez és esővarázsláshoz kapcsolódó boszorkányhiedelmekhez lásd: PÓCS 2003, 159–207.

⁷⁶² GALLA 2015, 157.

⁷⁶³ Nem tartozott szorosan a vizsgálatához, de a későbbiekben a szentség és az erények ellenpontjaként érdemes lehet megvizsgálni azokat a rövid szerzetesi jellemrajzokat is, amelyek inkább a hibákról, gyengeségekről árulkodnak. Kébell Tamás esetében találkozhattunk főntebb egy példával erre, de a rendi utánpótlásról alkotott képet árnyalhatja a Liber Professorum Fratrumban szereplő elbocsátások indoklása is.

felívelése. A megújulás utáni első évek pedig megmutatják azt a dinamikus erősödést, ami a század második felében zajló missziózásban bontakozik ki, és az életszentség új típusát jeleníti meg az erények teljességét birtokló „hős szent” alakjával, akit azonban már a rendi hagyomány következő hulláma örökít meg az utókor számára.

Az életpályák elemzése alapján ugyanakkor – noha csak az általunk név szerint ismert rendtagok nem túl nagy százaléka esetében tudunk valamit a karrier alakulásáról, tehát a minta reprezentativitása nem tökéletes – kimondhatjuk, hogy az egyes életutak, irányok nem egymást kizáró utak, sőt, az egyes jellemző tevékenységek igen gyakran megférnek egymás mellett egy szerzetes életén belül. Ezzel együtt is azonban bizonyos időbeliség óvatosan föllátható, főként a tanári és rendi igazgatási pálya esetében: míg a tanítás alsóbb szintjeit (filozófia Lepoglaván és Bécsújhelyen) többnyire a tehetséges fiatal szerzetesek töltötték be, addig a magasabb (a század második felében teológiaprofesszori) posztokon főként életük delén járó, másutt már „bizonyított” rendtársakat találunk. Hasonló a helyzet a missziózással és az igazgatási-kormányzati működéssel: a fiatal, nagy teherbírású rendtagok közül sokan vettek részt a század második felének misszióiban, majd annak tapasztalatait kamatoztatva (sokszor egyidejűleg megtartva térítő tevékenységüket is), valamely missziós területen álló pálos rendház perjeleivé váltak. (Többek között ezért nehéz elkülöníteni a missziót az általános lelkipásztorkodástól, ahogyan ebben Galla Ferenc is helyenként következetlen.) Végezetül pedig a fentiek alapján kimondhatjuk azt is, hogy az egyes életpályák elsősorban nem is az egyéni karrierlehetőségek szerzetesrendi útjai voltak, sokkal inkább a megújult, barokk szellemű pálos rend magyarországi működésének legfontosabb színterei. A rendi vezetés éleslátását és jó politikai érzékét dicséri, hogy mindezek az életpályatípusok egyúttal csaknem lefődték az egyházi befolyás minden lehetséges területét. A *rendi igazgatásban* vállalt bármilyen szintű szerep szerep (legyen szó alperjelről római ügyvivőn át generális perjeli tisztségig) biztosította a rendtartomány és gyakran egyúttal az egész rend működőképességét, hatékonyságát; az ezzel olykor összefüggő *oktató-nevelő munka* gondoskodott a megfelelő szellemi és humán utánpótlásról; a pálos *szervezők* munkáik megírásával – még inkább azok kiadásával – a rend szellemi tőkéjének reprezentánsai voltak; a *lelkipásztorkodás főként a misszió* adott lehetőséget a világiakkal történő alsó szintű kapcsolattartásra; végezetül pedig az erények, a *szentség és életszentség* bármilyen formájú megjelenése a rend belső kohéziójának, hite szerinti üdvtörténeti jelentőségének előmozdítója és biztosítója volt.

Ez a néhány működési terület egészült ki majd a század vége felé és a XVIII. század folyamán a rend főpapi és egyben politikai tevékenységével, amelynek gyökerei minden bizonnyal a nemesi származású rendtagok számarányának növekedésére, valamint a bejáratott

oktatási és rendi igazgatási tevékenységre vezethetők vissza, amelyek együttesen jelenthettek olyan háttérrel a rend számára, amely lehetővé tette nem csak az egyházi, befolyás növelését, hanem a világi politikai eseményekbe történő beleszólást is. Ennek egy másik, mostanáig kevésbé taglalt elágazása lehetett a XVII. század közepétől rendkívül jelentős pasztorációs tevékenység, amely a világiakkal való érintkezés terén a remetejelleghöz képest meglepően gyakorlatias tapasztalatokkal ruházta föl a rendet.

„...ET TU, HUNGARIA, CUM PAULINI CRESCIS”:

AZ EREDMÉNYEK

A dolgozat végéhez közeledve érdemes egy kis időre még visszatekinteni a kiindulópontoz: a kolostorok térbeli elhelyezkedéséhez, és a rendi nevelés alapjait nyújtó noviciátus helyszínéhez. Galla Ferenc a pálos missziók tekintetében alaposan földolgozta a missziós gócpontok körüli térségben a pálos szerzetesek és a világiak (sok esetben az egyházmegyékkel és a római szentszékkal kiegészített) kapcsolatát. Szentelt ugyan némi figyelmet a nyugati határszélen zajló pálos lelkipásztorkodásnak is, ez azonban terjedelmében és alaposágában is elmarad a többi tárgyalt országrésztől, kiváltképp Felső-Magyarországtól, ezért reményeim szerint nem lesz haszontalan, ha az elemzésnek alávetett négyszáztizenkilenc rendtagot egy záró gondolat erejéig „visszahelyezzük” az egykori noviciátusuk helyszínére és megvizsgáljuk, hogy milyen szerepet töltött be a pálos rend Sopronbánfalva tágabb lelki vonzáskörzetében, a Nyugat-Dunántúlon és részben Alsó-Magyarországon. A kimutatás nem törekedhet a teljességre, hiszen ehhez szükséges lenne az ausztriai kolostorokat alávetni hasonló elemzésnek, de a disszertáció utáni célok között szerepel a kutatás ez irányú bővítése. Mielőtt pedig az említett térségre térnénk, a kontextus kedvéért röviden a másik két nagy országrésznek is szentelünk egy kis figyelmet.

Lelkiségformák és pasztoráció a nyugati határszélen⁷⁶⁴

Búcsújárás

A fenti életpályák többé-kevésbé lefedik mindazt, amivel a pálos rend hozzá tudott járulni Magyarország rekatolizációjához. A katolikus megújulásban betöltött szerep folyamatosan együtt járt a világi társadalommal való kapcsolattartással, a siker sosem lehetett független a világi birtokosok és a rend kapcsolatától. A birtokos családokkal ápolt viszony meghatározta

⁷⁶⁴ Az itt közölt szöveg részben megjelent az alábbi tanulmányban: BOJTOS 2016a. A Galla által idézet jelentés jól mutatja, hogy a XVIII. század első felében a Nyugat-Dunántúlon már nem volt szükség olyan aktív térítésre, mint Felső- és Alsó-Magyarországon, a Balatonon túli vidéken vagy Erdélyben ugyanekkor. GALLA 2015, 438.

nemcsak egy-egy kolostor anyagi helyzetét, hanem a kolostort környező lakosság – a pálosokra bízott nyáj – felekezeti hovatartozását és a katolikus hit iránti fogékonyságát, hiszen a főúri udvarokban bekövetkező felekezetváltás legtöbbször egyet jelentett a birtokaikhoz tartozó települések lakosságának felekezetváltásával is.

Nyugat-Magyarországon a pálosok a reformáció előtt meglehetősen sok kolostorral rendelkeztek, ezeknek egy része már a középkorban búcsújáráshely volt.⁷⁶⁵ A XVII. században működő pálos kolostorok szívesen karolták fel és öntötték barokk formába a helyi hagyományokat. Az, hogy a barokk vallásosság – szemben a középkori, nagy távolságú zarándoklatokkal – inkább a regionális búcsújáráshelyeket propagálta,⁷⁶⁶ a magyarországi központú, és elsősorban a közép-európai térséghez kötődő pálos rend eredményességére kedvezően hatott. A Tridentinum szellemében megújított vallásgyakorlat búcsújárási kétségkívül a regionális egységtudat és közösségtudat erősítését szolgálták, amelynek felkarolóivá és formálóivá a szerzetesközösségek váltak.⁷⁶⁷

A magyarországi kegyhelyek eloszlásából kitűnik, hogy a török uralomtól mentes maradt területeken lényegesen több búcsújáráshely alakult ki, mint az ország többi részén. A nyugati határszélen birtokos Esterházy, Nádasdy, Batthyány és Zrínyi családok tagjai szívesen vállalták magukra a katolikus mecénatúra mellett a birtokaikon élő népesség rekatolizációját és katolikus vallásgyakorlatának támogatását. Ha csak Esterházy Pál nádor hatását nézzük is, látható, hogy birtokain a XVII. század második felétől rendkívül fellendült a búcsújárási, nem egy zarándoklatot ő maga vezetett a Habsburg Birodalom legkedveltebb kegyhelyére, Mariazellbe.⁷⁶⁸ A helyi kultuszok szempontjából sűrű, nyugat-dunántúli területhez tartozott Sopronbánfalva is.

Hangsúlyos szerepet kapott, és vélhetőleg mind a világi lakosság, mind az éppen csak visszatelepült pálosok számára gyümölcsöző kapcsolatot jelentett a Wondorfhoz kötődő búcsújárási, amelynek nyilvánvalóan nagy szerepe volt a népi kultúrával, népi társadalommal történő kölcsönhatás alakításában. A pasztoráció leglátványosabb és legeredményesebb részét

⁷⁶⁵ BARNA 2007, 640.

⁷⁶⁶ A búcsújáráshelyek csoportosítását tekintve három nagy egységet különíthetünk el: lokális, regionális és nemzetközi szintet. A barokk kori Magyarországon e háromból a regionális vonzáskörzettel rendelkező kegyhelyek voltak abszolút többségben. TÜSKÉS–KNAPP 1992b, 88.

⁷⁶⁷ Jánosi Gyula a jezsuiták működése kapcsán hívja fel a figyelmet arra, hogy a helyi kultuszok fellendülése „erősebb szállal kapcsolat össze oly csoportokat, amelyek amúgyis kapcsolatban voltak már egymással”, és ez egyfajta „kulturális közösségi érzés létrejöttét eredményezhette”. JÁNOSI 1939, 3–4.

⁷⁶⁸ A kegyhely történetének kezdetét maga Esterházy Pál is leírja: eszerint már a XII. századtól érkeztek ide zarándokok, az igazi áttörést azonban Nagy Lajos hozta, aki mintegy megújítva a *Patrona Hungariae* kultuszt, a Szűzanya segítségével vívott győzelme után gazdagon megajándékozta a celli templomot, és a kegyképnek gótikus bazilikát emeltetett. A kora újkorban a Habsburg családnak és Ausztriának is nemzeti kegyhelyévé vált, számos zarándoklatot vezettek a *Magna Mater Austriae*-ként tisztelt Mária-képhez. ESTERHÁZY 1690, 88–91.

képezte a kolostor *Fekete Madonna-kegyképe*nek tisztelete és a bánfalvi *Szent Wolfgang kápolna köré szerveződő kultusz* felkarolása is.⁷⁶⁹ Már a XVII. században vezettek zarándoklatokat, körmeneteket Sopronból Wondorfra, elsősorban Szent Wolfgang napján és Mária-ünnepeken. Szent Wolfgang, a Kárpát-medence és a későbbi Ausztria területének térítésére küldött aszketikus életű X. századi bencés szerzetes, később regensburgi püspök főként a németajkú lakosság körében volt népszerű már a XV. századtól: a középkori remete pálosok lelkiségével rokon vonású szent alakja minden bizonnyal a bánfalvi szerzetesek számára is kedves lehetett. A búcsújárásoknak a török, a pálosok elmenekülése és a reformáció vélhetően egyszerre vetett véget, a XVII. század elején azonban Naprághy Demeter győri püspök már a bánfalvi Szent Farkas kápolna felkeresésére buzdította a soproni katolikusokat.⁷⁷⁰ A kolostorban kezdetektől ápolt Szűzanya-tiszteletből pedig a környék mindhárom fontos nemzetisége a magyar, a német és a horvát is kivette részét. Ha hihetünk a rendi hagyománynak, amely szerint a Fekete Madonna-kegykép másolata már a XV. században a wondorfi pálosok birtokában volt, abban az esetben ez lenne a kegykép legkorábbi ismert másolata.⁷⁷¹

Noha a sopronbánfalvi Mária-tisztelet nem érhetett a pálosok legnépszerűbb kegyhelyének az országos jelentőségű Máriavölgy kolostorának⁷⁷² nyomába, a térség – a „szentségi táj” – számára így is fontos közösség-szervező erőt jelentett. Az ország többi részén elhelyezkedő pálos kolostorok mindegyikéhez kapcsolódott valamilyen mértékű búcsús

⁷⁶⁹ BÁN 1939, 145. A częstochowai kegykép másolata alighanem már a XV. század végén a wondorfi pálosok birtokában volt, lásd BARNA 2007, 644. és SAS 2007, 660–661.

⁷⁷⁰ BÁN 1939, 145. GyEL Mikrofilmtár III/278.

⁷⁷¹ SAS 2007, 660–661. A częstochowai kegyképet legendája szerint más Hodégétia-típusokhoz hasonlóan maga Szent Lukács evangélista festette, mégpedig a názáreti Szent Ház Szent József által készített asztallapjára. SZILÁRDFY 1994, 206. A kép jellegzetessége Mária bőrének sötét tónusa, amelyhez az Énekek énekéből vett „Fekete vagyok, de szép, Jerusalemlányi... Ne nézzetek engem, hogy feketés vagyok, mert a nap színtelenített meg engem, az anyám fiai harcoltak ellenem” (Én 1,5–6) verseket társítja a későbbi hagyomány. BÁLINT–BARNA 1994, 336. A valóságban minden bizonnyal a kolostor alapítójának, Opuliai László nádornak megrendelésére készült a XIV. században. A Nagy Lajoshoz fűződő kapcsolatra utalnak a kép háttérében látható Anjou-liliomok is. A mirákulumos könyvek alapján a wondorfi kegyhelyen még a Karintiából, Szászországból érkező protestánsok is lelki békére találtak. BÁN 1939, 389.

⁷⁷² A máriavölgyi kegyhely felívelésének kezdete a pálos rend megújításának nyugvópontjára jutásánál is korábbi. 1634-ben Lippay György, akkor még veszprémi püspök vezetett oda zarándoklatot, hogy Szűz Mária megoltalmazza városát a pestistől. (SAS 2007, 659.) Ettől kezdve közel másfél évszázadig a máriavölgyi Szűzanya-szobor zarándokok tízezreit vonzotta évente. 1634–1784 között közel nyolcszáz csodáról maradt feljegyzés, amelyek a thali Szűzanya közbenjárására történtek. A kegyhely széles földrajzi kiterjedésben minden társadalmi réteget és csoportot képes volt megmozgatni: a Csallóköz, Pozsony, Trencsén és Nyitra vármegye lakossága mellett külföldi zarándokokról is akadnak feljegyzések. A búcsújárók között éppúgy megtalálhatók a szerzetesek, világi papok, magyar és német polgárok, környékbeli kisbirtokosok, iparosok és parasztok, mint III. Ferdinánd idejétől kezdve a magyar királyok, főpapok, főurak, külföldről érkezett püspökök és nunciusok. Lásd erre: PÁSZTOR 1943, 567–593. A Habsburg-ház tagjai számára a kora újkorban négy kegyhely vált különösen fontossá, ezek az uralkodók négy legfontosabb címéhez kapcsolódtak: Altötting Bajorországon keresztül a Német-római Császársághoz, Mariazell Ausztriához, Stará Boleslav Csehországhoz, Máriavölgy pedig Magyarországhoz kötötte a Habsburgokat. SERFÖZŐ 2010, 1221–1223.

kultusz a XVII–XVIII. század folyamán, de a vizsgált Wondorffal, valamint Máriavölgygel ellentétben Varannó, Márianosztra és Sasvár csak néhány évtizeddel később vált népszerűvé.⁷⁷³ Sasvár egyenesen a XVIII. századi Magyarország legforgalmasabb kegyhelyeinek egyike lett: látogatottsága és vonzáskörzetének nagysága Mariazelléhez volt hasonlítható.⁷⁷⁴ Márianosztra kegyképét pedig – ugyancsak a Fekete Madonna másolatát – 1720 körül készítette Laskivi Ciprián pálos szerzetes a czerstochowai kolostorban. Elkészülte után hozzáértették az eredetihez, ami kegyelmi erővel ruházta fel a képet. A hagyomány ennek tulajdonítja, hogy 1739-ben egy haldokló pálos testvér meggyógyult a kegykép előtt.⁷⁷⁵

A XVII. századi pálos búcsújáróhelyek szervesen illeszkednek a barokk kori búcsújárás országos jelenségébe, mondhatni az általunk vizsgált helyszíneken keresztül (kiváltképp ha utóbb Varannót is hozzávesszük), élesen kirajzolódnak a korszak jellegzetességei.⁷⁷⁶ Ahogy a vonatkozó szakirodalom rávilágít: a kultuszhelyek legsűrűbben a Dunántúlon, ezen belül is a Nyugat-Dunántúlon fordulnak elő, ahol Wondorf is található, a második nagyobb gócpontot pedig Felső-Magyarország adja a kegyhelyek mintegy 31%-ával, ahol a pálos rendet Varannó könnyező kegyképe képviselte. A wondorfi búcsújáróhely a nyugat-dunántúliak átlagos keletkezési idejénél (1600–1660) azonban korábbi: ha a középkori alapokat nem számítjuk is, az 1610-es évektől mindenképpen adatoltnak tekinthetők a wondorfi Szent Wolfgang-kápolnához és a Szűzanya-képhez történő zarándoklatok. A Nyugat-Dunántúlhoz való viszonylagos közelsége ellenére kegyhelyek tekintetében ritkásabb vidék volt Alsó-Magyarország, ezért válhatott az itt lévő Máriavölgy pálos kolostorának vonzáskörzete egyedülállóan naggyá.⁷⁷⁷ Ahogyan a legtöbb magyarországi kegyhely, úgy a fentiek is a Mária-tisztelet jegyében váltak egyre vonzóbbá, majd ismertebbé. Wondorf kultusztárgya, a czerstochowai Fekete Madonna másolati képe ugyan eltért a nyugat-dunántúli

⁷⁷³ Az 1682 óta a varannói pálosok templomában őrzött Madonna a gyermek Jézussal típusú kegykép 1708. augusztus 21-én könnyezni kezdett, aminek szemtanúja volt a perjel és vikáriusa is, tíz évvel később pedig a kolostort pusztító tűzvész csodálatos módon megkímélte a képet. Mind a kegykép könnyezése, mind pedig megmenekülése a korszakban virágzó kultuszoknak egy igen népszerű legendamotívuma, a középkori czerstochowai eredetlegendában éppúgy megtalálható. TÜSKÉS–KNAPP 1992b, 85–87.

⁷⁷⁴ SERFŐZŐ 2012, 150.

⁷⁷⁵ SAS 2007, 660.

⁷⁷⁶ Az összehasonlításhoz használt adatokat TÜSKÉS–KNAPP 1992b. alapján idézem. A pálosok Árvában is megkísérelték felkarolni a helyi Mária-kultuszt: GALLA 2015, 338.

⁷⁷⁷ Népszerűsége kiemelve Máriavölgyet a legközelebbi búcsújáróhelyek közül és szemben azok lokális vagy regionális vonzáskörével, nemzetközi jelentőségűvé nőhet ki magát. A térséghez köthető kevés zarándokhelynek köszönhető vélhetően az is, hogy az országrész katolikus többségűvé válása után nem sokkal távolabb újabb – szintén pálos gondozású – kegyhely emelkedhetett fel és válhatott szintén nemzetközivé közel egy évszázaddal Máriavölgy felívelésének kezdetét követően: Sasvár. A sasvári kegyhely XVIII. századi történetét lásd: SERFŐZŐ 2012.

térség jellemző kultusztárgyaitól, a Mária-szobroktól, saját típusában azonban a legnépszerűbb, országosan is ismert ábrázolás másolata volt.⁷⁷⁸

A rend és a földrajzi, illetve kulturális tér viszonyát tekintve az országos és regionális viszonyok között elhelyezve még egy fontos észrevételt kell tennünk. Noha a településtípusokat vizsgálva megállapítható, hogy a korszakban végig több, mint kétszerese marad a faluhoz köthető kegyhelyek száma a városiakéval szemben, a pálosok esetében ez korántsem ilyen egyértelmű, még ha jogállása szerint Máriavölgy és Wondorf falu volt is. Mindkét település a saját kisebb régiója – politikai, gazdasági és részben egyházkormányzati értelemben is – legbefolyásosabb városának néhány kilométeres sugarán belül feküdt. A koronázóváros Pozsony és a nyugati határszél erős szabad királyi városa, Sopron kedvező feltételeket teremtett a búcsújárás megerősödéséhez, egyúttal a vonzáskörzet nagyságát is tágíthatta.⁷⁷⁹

Pasztoráció a környékbeli világi lakosság körében: nemesek, polgárok, parasztok

A pálosok pasztorációs tevékenysége a nyugat-dunántúli térségben már az 1640-es évek közepétől figyelemre méltó lehetett.⁷⁸⁰ 1641-ben Lippay György későbbi esztergomi érsek volt az, aki felkereste a pálos rendfőnököt, Stassewszky Miklóst, és felhívta a figyelmet a térítésben és anyanyelvű prédikálásban jártas egyháziak szükségességére.⁷⁸¹ Az a tény, hogy az 1640-es években a katolikus hierarchia már jó lehetőséget látott a pálos szerzetesek lelkipásztori tevékenységében, már a rendi megújulás érdekében tett erőfeszítések egyenes következménye volt. A wondorfi rendházból kisugárzó lelkipásztori szolgálat meglehetősen sok oldalát mutatta, és ezt nem csak kedvező földrajzi fekvése, a helyi nagybirtokos

⁷⁷⁸ A képtípus legfőbb tisztelői a pálosok voltak, az országban előforduló Fekete Madonnák felét pálos gondozásban találjuk a korszakban. Lásd: TÜSKÉS–KNAPP 1992b, 82.

⁷⁷⁹ Máriavölgy esetében a zarándokok létszámát nagyban befolyásolta a nagyszombati egyetem hallgatóinak létszáma és nemzetiségi összetétele. Minthogy a nagyszombati egyetem működésének kezdete egybeesik az olmützi egyetem néhány éves szünetelésével, érdemes volna megvizsgálni, hogy vajon az ezzel egy időre tehető búcsújárásokban kimutatható-e, hogy az esetleg cseh-morva vidékről származó, Olmützből Nagyszombatba érkezett diákság nagyobb számban tűnik-e fel a kegyhelyen. KÁDÁR–KISS–PÓKA 2011, 12. valamint BOGNÁR–KISS–VARGA 2002, 39. A máriavölgyi szentségi táj és a cseh-morva területről érkező zarándoklatokhoz lásd PÁSZTOR 1943, 600.

⁷⁸⁰ Kisbán a rend által kifejlesztett missziós munkának tulajdonítja azt is, hogy Esterházy Pál és Nádasdy Ferenc háromezer jobbágya katolikus hitre tért, noha a kolostor megerősödése idejére ez a felekezeti váltás már – elsősorban a jezsuitáknak és nagy részben Esterházy Miklósnak köszönhetően – javarészt lezajlott. KISBÁN 1938, 238.

⁷⁸¹ KISBÁN 1938, 244.

arisztokrácia mecénatúrája vagy Sopron szomszédsága biztosította. Fontos szerepet kapott az is, hogy a rendház – szerencsés elhelyezkedése folytán – közel volt a rend több olyan kolostorához, amely a korszakban kiemelkedő szerepet játszott, így *Bécsújhelyhez*, és a Pozsony melletti *Máriavölgyhöz* is.⁷⁸²

Wondorfnak szomszédai voltak a magyar Királyság politikai elitjéhez tartozó, vagyonos nagybirtokos családok: Esterházyak, Nádasdyak, Batthyányak, délen a pálosokkal szintén kiváló kapcsolatot ápoló Zrínyiek. A török elleni védekezésül a XVII. század közepére kialakult gyakorlat szerint e családok saját szervitoraikból magánkatonaságot tartottak fenn maguk és birtokaik, valamint az ütközőzóna királysági oldalának védelmére,⁷⁸³ a katonai védelem mellett létezett azonban egy „felekezeti védmű” is az érintett családok befolyását tapasztaló vidékeken. Minthogy e familiák legkésőbb a XVII. század közepére mind katolikus hitre tértek, a birtokok és a lakosság oltalmazásához hozzá tartozott a környékbeli eklézsiák (szerzetesközösségek, templomok, rendházak, kegyhelyek) pártolása és támogatása is. A hitvédelemben kifejtett tevékenység kettős cél szolgált: egyrészt folyamatosan biztosította a főúrral azonos felekezeti lakosság lelki ellátását – elejét véve az esetleges hitváltásnak –, másrészt pedig egy-egy kegyhely felkarolásával a birtokos kegyúr reprezentációs térhez is jutott, ami ráadásul – összezsengve a magánkatonaságra vonatkozó elvi és gyakorlati áldozatvállalással – a törökellenes katolikus állásfoglalás egyik leghangsúlyosabb eleme volt.⁷⁸⁴

A dunántúli nemesség katolikus hitre térésének⁷⁸⁵ jó pillanatfelvétele a Batthyány Ádám katolizálása körüli idő kapcsolati hálójának képe.⁷⁸⁶ Még javában zajlott a pálos rend konstitúcióinak megújítása, amikor 1627-ben Esterházy Miklós nádor – aki eddigre bő negyedszázada katolikus volt – szárnyai alá vette a fiatal Batthyány Ádámot. Az árva nemesifjú támogatása nem volt egyedi jelenség: Esterházy Miklóst a Zrínyi testvérek, Miklós és Péter, illetve Nádasdy Ferenc életében is jótevő gondviselőként láthatjuk viszont.⁷⁸⁷ Batthyány Ádám ekkor még evangélikus volt, akárcsak anyja, Lobkovicz Poppel Éva.⁷⁸⁸ Batthyány Ádám testvére, Magdolna 1629 elején feleségül ment Csáky Lászlóhoz, így

⁷⁸² Az elhelyezkedés a század folyamán a missziós tevékenység egyik legfontosabb alapja lett. Az egyes kolostorok elhelyezkedését hozza: GALLA 2015. főntebb már idézett helyei.

⁷⁸³ A katolikus dunántúli főúri szervitori rendszerre vonatkozó első átfogó ismertetés: VARGA 1981.

⁷⁸⁴ Ugyanez a jelenség megfigyelhető a XVI. század végén a protestáns felső-magyarországi birtokokon is, ecsedi Báthory István udvara ugyanilyen szereppel és küldetéssel bírt. Kovács 2016, 911–944. különösen 933–937.

⁷⁸⁵ Erre az időszakra vonatkozó, és a Nyugat-Dunántúl katonáskodó társadalomtörténetébe ágyazható köznemesi felekezetváltáshoz lásd: TEVELY ARATÓ 2016, 967–1007. különösen 984–986.

⁷⁸⁶ Háttérét lásd: KOLTAI 2012.

⁷⁸⁷ Horn Ildikó és Péter Katalin kutatásait hivatkozva ismerteti KOLTAI 2012, 89.

⁷⁸⁸ KOLTAI 2012, 91.

Batthyányra hamarosan két katolikus főúr is hatással lehetett.⁷⁸⁹ Csáky László pápai udvarában 1631-től voltak jezsuiták, Esterházy Miklósnál pedig eddigre már tíz esztendeje működött az ugyancsak jezsuita irányítású *Missio Palatinalis*.⁷⁹⁰ (Utóbbiban katolizáltak ugyanebben az évben Thurzó Szaniszló fiai is: Ádám és Mihály.) Pázmány Péterrel folytatott személyes beszélgetését követően 1629 szeptemberében Bécsben Batthyány is áttért a katolikus hitre. Katolizálásáról az Esterházy missziójában tevékenykedő Forró György jezsuita tudósít elsőként, Marnavics Tomkó János boszniai püspökhöz írt levelében (1629. szeptember 16.).

A családtörténeti adatsor jóval beszédesebb a – főként jezsuita rendtörténeti munkákból már jól ismert – gyakran idézett főúri felekezetsváltásnál: az összefonódások nyomán a fenti személyek a pálos rend újjáéledésének bűvópatakjára irányítják a figyelmünket. A Rómában és Magyarországon, Lengyelországban, Horvátországban párhuzamosan zajló rendi megújulási kísérletek ezekben az években érik el tetőpontjukat: Pázmány Péter 1629-ben terjeszti az esztergomi érsekség Nagyszombatban tartott egyházmegyei zsinata elé listáját a Mohács után elpusztult középkori kolostorokról, társaskáptalanokról, köztük – a forrás szerint százhuszonkettő – pálos kolostorról.⁷⁹¹ A Forró-féle levél címzettje, Marnavics Tomkó János nem más, mint a pálos rend állapotának felmérésével 1632-ben megbízott vizitátor,⁷⁹² akinek ténykedése utóbb a pálos rend megújítása szempontjából kulcsfontosságú. Esterházy Miklós főúri pártfogoltjai, a Zrínyi-fivérek a csáktornyai pálosok évszázados kegyúri családjának legifjabb sarjai, akik szoros kapcsolatot ápoltak a pálos szerzetesekkel. (A csáktornyai kolostor patrónusa, Szent Ilona fontos szerepet töltött be a családi reprezentációban is, nem véletlen, hogy Ilona névre hallgatott Zrínyi Péter egyik lánya, a későbbi II. Rákóczi Ferenc édesanyja is.⁷⁹³) Batthyány sógora, Csáky László pedig a korszakban csaknem egyedüli módon új kolostort alapított a pálosok számára Pápán 1638-ban, ami a világi ifjak tanítását is szolgálta. Az Esterházy Miklós pártfogásával felnőtt főúri fiak közül éppúgy nem lóg ki fia, a későbbi aranygyapjas lovag, birodalmi herceg nádor, Pál, ahogyan kortársa és sógora, a szerencsétlenebb karriert futott

⁷⁸⁹ Batthyány Ádám Csákyval az örökségi ügyek miatt meglehetősen rossz viszonyt ápolt, felekezetsváltása így inkább Esterházyinak és Pázmány Péter hatásának tudható be. KOLTAI 2012, 94.

⁷⁹⁰ KOLTAI 2012, 423.

⁷⁹¹ BOJTOS 2014a, 16–21. A zsinat dokumentációjának volt egykorú, XVII. századi kiadása: *Acta et decreta synod. dioc. Strigoniensis celebratae Tyrnaviensis. Posonii 1629. (1667)*; legtöbbször azonban Péterffy munkája nyomán ismerik. PÉTERFFY 1741–1742. A pálosokra vonatkozó rész: PÉTERFFY 1741–1742, II. 267–273.

⁷⁹² KISBÁN 1938, 209. Galla Ferenc feldolgozta Marnavics életét: GALLA 1940.

⁷⁹³ A Zrínyiek és a Dráván túli pálosok kapcsolatához lásd: BORIÁN 2004, 21–23.

Nádasdy Ferenc országbíró sem. Mindketten a sopronbánfalvi és máriavölgyi kolostor legbőkezűbb donátorai voltak.

Az 1620-as és 1630-as évek fordulóján zajló, látványos jezsuita missziós siker és a főnemesség nagy részének felekezetváltása tehát magában foglal még egy fontos jelenséget. Azok a főurak, akik régi-új hitüket zömmel jezsuitáknak köszönhették, azok a pálos rend – dinamikus és a század folyamán töretlen – megerősödését látva katolikus egyházpártolásukat már nem csak a jezsuiták működésébe, hanem a középkori alapokon újjáéledő, de más szerzetesrendekkel versenyképes pálosok támogatásába fektették be. A nyugati határszél, a győri egyházmegye területe ebből a szempontból is, és nem csak a sopronbánfalvi noviciátus miatt kulcsfontosságú. Ilyen összefüggések között nem meglepő, hogy a század folyamán egyre gyarapodó pálos kolostorok donátoraiként számos alkalommal találkozunk valamely család nevével.⁷⁹⁴

1667-ben Esterházy Pál adományozott nyolcezer forintot a bánfalvi templom díszítésére és a kolostor bővítésére is, amire épp a novíciusok számának megnövekedése miatt volt sürgősen szükség.⁷⁹⁵ Esterházy emellett a Kálvária-dombon hat Krisztus-szobrot is készíttetett, befejezve ezzel a barokk kálvária építését.⁷⁹⁶ A Nádasdy család szintén támogatta a kolostort: Nádasdy Ferenc adományának köszönhetően fejeződhetek be az építési munkálatok, ahogyan erről a kolostor falán látható kettős címer és évszám is tanúskodik.⁷⁹⁷ Nádasdy később háromezer forintos misealapítványt is tett 1669-ben a bánfalvi pálosok javára,⁷⁹⁸ fia, László pedig – már apja halála után – maga is pálos szerzetes lett.⁷⁹⁹

A befolyásos családok rendpártoló tevékenységére nem csak a nyugati országrészben van példa: Felső-Magyarországon is szoros kapcsolatot ápoltak a pálosok és a világiak. Báthory Zsófiát (II. Rákóczi György feleségét) és fiát, Ferencet Skotniczky Alfonz pálos

⁷⁹⁴ Egyelőre nem rendelkezünk átfogó képpel arról, hogy ezzel egy időben a keleti országrészben (Felső-Magyarországon), valamint később, a XVIII. században hogyan változott meg a rend és a főnemesség kapcsolata. Új, az összképet finomító vagy pontosító adatokat jelenthet a nemesi társadalom és a pálosok kapcsolatának feltérképezéséhez a wondorfi kolostor javára végrendelkező nemesek sora. MNL-OL E 153 (Acta Paulinorum) fasc. 588. (114. doboz). A pálos rend és a főúri családok közötti birtokügyek is fennmaradtak a század második feléből, erre vonatkozóan az érintett kolostorok iratanyagában, az Országos Levéltárban, valamint az Udvari Kamara iratanyagában is találunk adatot a Zrínyiekkel, Esterházyakkal és más családokkal kapcsolatosan. Az Esterházyak példája: ÖStA AVA FHKA AH HfU Rote Nummer 249. (Konv. 1674. november) fol. 7–20.

⁷⁹⁵ KISBÁN 1938, 239.

⁷⁹⁶ Az 1725-ben felidézett rendi emlékezet 1670-re datálja a kálváriahegyen épült kápolna elkészültét. „Anno 1670. Accessit Capella Montis Calvariae cum Stationibus ab imo montis usque ad eandem ductis, et Altari, Organo ac parvo choro Sumptibus Excellentissimi Domini Comitis Pauli Esterházy erecta.” MNL-OL E 153 Fasc. 592. (115. doboz: „Memorabilia”), Liber Rerum Memorabilium Ecclesia S. Wollffgangi Supra Wondorff Ordinis Sancti Pauli primi Eremitae conscriptus Anno Jubilaei 1725.

⁷⁹⁷ CSATKAI 1956, 441.

⁷⁹⁸ MNL-OL E 153 (Acta Paulinorum) fasc. 595. (116. d.) fol. 9–11.

⁷⁹⁹ Nádasdy Ferenc országbíró egyházi kapcsolataihoz lásd: TOMA 2005, 55–60.

szerzetes térítette vissza a katolikus hitre, így válhatott a Zemplén vármegyei Újhely pálos kolostora a rend egyik felső-magyarországi bázisává.⁸⁰⁰ Az 1650-es évek végétől megszorodnak a wondorfí kolostorra végrendelkező környékeliek, ami egyrészt a katolikus hit terjedésére, másrészt pedig a pálos rend népszerűségére is utal. Az összképet finomító vagy pontosító adatsorokat jelenthet a nemesi társadalom és a pálosok kapcsolatának feltérképezéséhez a környékeliek lakosok Wondorfra hagyatkozó végrendeleteinek sora.⁸⁰¹

A szabad királyi város Sopronnal történő kapcsolattartást főként a kegyúri, jogi és felekezeti viszonyok határozták meg. A század második felében a katolikusok és protestánsok arányát, túlkapásokat vizsgáló tanúkihallgatási jegyzőkönyv megőrizte az egyik tanú, Gombkötő Mihály vallomását a város katolikus életének egy sajátos vonását. Gombkötő, az ötvenhét éves soproni polgár ugyanis emlékszik arra, hogy Sopronból búcsúra indultak a bánfalvi Szent Farkas kápolnához Naprághy Demeter győri püspöksége idején.⁸⁰² Ugyanez a részlet számol be a pálosok („barátok”) pasztorációs tevékenységének egy fontos részletéről: Sopron lakosságának felekezettváltása után ugyanis a katolikusok a pálosokat bízták meg prédikálással, így tulajdonképpen a környékeliek lakosság lelki ellátása jó részben az ő kezükbe került. A katolikus közösség lélekszámáról a Gombkötő-vallomásban szereplő hatvan–hetven fős létszám ad körülbelüli képet.⁸⁰³ A pálosok köré szerveződő katolikus vallásgyakorlás azonban nem merült ki a század eleji búcsúban. Attól fogva, hogy a kolostor megerősödött és a noviciátus új lendületet adott mind a helyi pálos közösségnek, mind pedig a katolikusoknak, egyre több, a barokkra különösen jellemző jelenséggel találkozhatunk szemben

⁸⁰⁰ KISBÁN 1938, 238–239. Galla Ferenc a felső-magyarországi missziók sikerét elsősorban Töketerebes szerepéhez társítja a felső-magyarországi missziók sikerét. GALLA 2015, 129.

⁸⁰¹ Hogy csak a Documenta Artis Paulinorumban szereplő adatsorokat idézzük: 1654-ben Károlyi István hagyta rákosi házát a kolostorra, 1660-ban Ladányi László tette ugyanezt a Veszprém megyei Örsön és Ladányban lévő birtokával, valamint a veszprémi várban álló házával, elsősorban a novíciusok eltartására. A vagyonosabb novíciusok végrendelkezései ugyancsak a rendet gyarapították: 1660-ban Konstantin Hechenperger testamentuma rendelkezik soproni szülőházának pálos tulajdonba kerüléséről, 1662-ben pedig Széchényi Pál, a későbbi kalocsai érsek hagyja (igaz, novíciusként „hivatalból”) mindenét a rendre. DAP III. 235–236. A jegyzék forrásul szolgáló MNL-OL E 153 Fasc. 588. (Testamenta, 114. doboz) közel nyolcvan foliónyi végrendeletet és adománylevelet őriz a XVII. század második feléből pálos rendbe lépő novíciusoktól a közelben szolgáló egyházmegyes papokig. A források nem csak a rendtörténet szempontjából érdekesek: a pecséttel-aláírással tanúskodók között soproni városi tisztségviselők és a győri egyházmegye papjai egyaránt szerepelnek. A győri papság történeti személynévlistájának elkészítéséhez jó kiegészítő adatokkal szolgálnak a XVII. század második felére vonatkozóan.

⁸⁰² Az adatot idézi BÁN 1939, 145. Eredetije a MNL-GyMSMSL Lad. LI. Fasc. II. Nr. 41. A források elérésében nyújtott segítséget Csermelyi József kollégámnak köszönöm. „Tudja nyilván, hogy Bocskai háborúja előtt két esztendővel sokat ministrált mind papoknak, s mind barátoknak, az Szent Mihály szentegyházban, mert midőn az beneficiatus papok misét nem mondhattak, az Barátoknak fizettek, és úgy mondták el az misét, kinek kinek az ő oltárán. (...) Tudja nyilván azt is, hogy Bondorffra mentek, hatvanan vagy hetvenen búcsúra, és Náprági Dömötör is ott leszen, az Soproni Tanács odament, és elkérték az kulcsot az szentegyházhoz, hogy prédikálhassanak magoknak, és ha a papok kívánnák, visszaadják.”

⁸⁰³ A Bán János által idézett forrás lekövetője: MNL-GyMSMSL Lad. LI. Fasc. II. Nr. 41.

magunkat. Kaleschiák (Kalechiak) Péter soproni városi káplán az általa vezetni kezdett anyakönyvbe⁸⁰⁴ írt visszaemlékezése is rögzít néhány eseményt, amely egybevág a Gombkötő Mihály által elmondottakkal: ünnepeken, például Húsvéthétfőn a soproni ferencesek és jezsuiták növendékeikkel együtt Bánfalvára mentek és ott tartottak istentiszteletet, de ugyanígy Húsvét negyedik hetében a soproni Krisztus Teste Társulat is bánfalvi körmenettel, zarándoklattal egybekötve tartotta saját ájtatosságát. A nagyobb ünnepekhez kapcsolódó bánfalvi körmenet a század folyamán bevett gyakorlattá vált: Szentháromság vasárnapján, valamint Kisasszony napján is felkeresték a pálosok templomát.⁸⁰⁵

A helyszín elsősorban a soproni katolikuság számára volt fontos: a Nyugat-Dunántúlra jellemző módon⁸⁰⁶ helyi léptékű kegyhelynek mutatkozott, ugyanakkor a fennmaradt adatok alapján a helyi vallásos élet rendelkezett mindazokkal a jellemzőkkel, amelyek a barokk kor általános magyarországi búcsújárására érvényesek voltak. Szűz Mária tisztelete állt a középpontban (a pálosok számára ez az egész rendre jellemző kultuszápolás profiljába vágott⁸⁰⁷), de épp így a barokk szenvedéskultusz: a pestises betegeknek és Krisztus szenvedésének a tisztelete is jellemezte a Wondorfhoz kapcsolódó áhítatformákat. Ezt látszik alátámasztani, hogy Bebery Gergely perjel 1662. szeptember 4-én beadványt intézett a soproni magisztrátushoz, amelyben engedélyt kért a Bánfalva-Sopron út mentén keresztúti stációk felállítására – egyelőre fából, később azonban kőből –, de a tanács a polgárok ellenszenvére hivatkozva ezt megtagadta.⁸⁰⁸

A környező falvakban jelentős számú horvát lakosság élt, ennek körében ugyancsak népszerű volt a wondorf kolostor és kegyhely. A Dunántúl nyugati megyéiben élő horvátok a XVI. században kezdtek el tömegesen beszivárogni a zömmel magyar-, kisebb részben németlakta vidékekre. Felekezetük révén már a katolikus megújulás kezdetén jelentős létszámú papság került ki közülük: a győri egyházmegye papi utánpótlásának meghatározó részét a 18. századig a horvátság adta.⁸⁰⁹ Az ún. gradistyei horvátoknak a katolicizmus megkönnyítette az együttélést a többségi magyar lakossággal, miután ezen a vidéken is nagy arányban ment végbe a rekatolizáció a XVII. században, felekezetük pedig megkülönböztette őket az görögkeleti délszlávoktól is.

⁸⁰⁴ A napló és az anyakönyv eredetije jelenleg is a soproni Szent Mihály plébánián található, másolata a GyEL III/278. számú mikrofilmjén elérhető.

⁸⁰⁵ BÁN 1939, 202–203., valamint GyEL Mikrofilmtár III/278.

⁸⁰⁶ TÜSKÉS–KNAPP 1992b, 88.

⁸⁰⁷ Ivanovich Pál generális kötelezővé tette Szűz Mária zsolozsmájának imádkozását abban az esetben is, ha valaki nem tudná közösségben elvégezni.

⁸⁰⁸ BÁN 1939, 208.

⁸⁰⁹ FAZEKAS 1993, 105.

Bizonyos kegyhelyek (elsősorban a déli országhatár közelében fekvők, valamint a nyugat-magyarországiak) sok horvát zarándokot vonzottak.⁸¹⁰ A nyugat-magyarországi kegyhelyek közül az Esterházy-birtokon fekvő Kismartonban és Lorettomban (mindkettő Sopron vármegyében fekszik) ugyancsak megfordultak horvátok, vélhetően a nagybirtokokon élő nemzetiségi jobbágnéesség köréből inkább, mint a Dráván túliak közül. A XVII. század végéről fennmaradt Esterházy Pál nagyszabású zarándoklatának leírása, amely során birtokainak népével együtt indult Mariazell felé. A menet rang és funkció szerint állt össze, bizonyos, hogy horvátok vagy horvát eredetű családok is részt vettek rajta.⁸¹¹ Vélhetőleg a nagy számban jelen lévő horvátságra való tekintettel tarthatott magyar, német és horvát nyelven beszélő hitszónokokat a sopronbánfalvi kolostor az 1682. évi vizitáció adatai alapján. A hitszónokok helybéli liturgikus szolgálatáról sajnos nem rendelkezünk pontosabb adatokról, annyi azonban biztos, hogy húsvéthétfőn azonban mindhárom nyelven felhangzott egy-egy prédikáció.⁸¹²

Volt a lelkiségnek és a rendi kultusztörténetnek egy egészen sajátos szegmense, amely kiemeli a pálos rendet a korabeli szerzetességből: talán csak a domonkosokat leszámítva egyetlen más, magyarországi szerzetesrend esetében sem adatolható oly mértékben a Krisztus Öt Szent Sebének tisztelete, mint a pálosoknál.⁸¹³ A Szent Sebek tiszteletére utaló első nyom ugyancsak Wondorfra vezet bennünket. 1669-ben Hamerla György alapított társulatot *Krisztus Öt Szent Sebe* tiszteletére,⁸¹⁴ ezzel intézményes formát adott annak a – már korábról adatolható és a felső-magyarországi missziók esetében is bevett – gyakorlatnak, hogy a környező lakosság lelkipásztori szolgálatát a pálosok átvállalták az egyházmegyés

⁸¹⁰ A horvátság kedvelt úti célja volt Homokkomárom. Homokkomáromra vonatkozóan lásd: TÜSKÉS–KNAPP 2001. 153–175.

⁸¹¹ A menetben az Esterházy-birtokokon élő jobbágság, Kismarton lakosai és papjai, valamint egyházi és világi előkelők együtt vettek részt. Élén a paraszti sorból származó fiatal fiúk, felnőtt férfiak és idősebb emberek mentek, őket követték a kismartoni polgárok és a helyi alsópapság, majd a prelátusok, akik után a nádor és főnemesi családok tagjai meneteltek. Mögöttük fiatal lányok csoportja Mária szobrát vitte, akiket Thököly Éva vezetésével a nemesasszonyok követtek, végül pedig a fakereszteket hordozó nők és férfiak zárták a sort. A forrást Galavics Géza dolgozta fel. GALAVICS 1992, 65–69.

⁸¹² MNL-OL E 153 Fasc. 592. (115. doboz: „Memorabilia”), Instructio tam pro visitatoribus, tam ipso Priore Conventus Bondorffensis Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae super omnibus mobilibus et immobilibus rebus, proventibus, ordinariis et extra ordinariis, eorumdemque expensis Inventariis etc. de anno Domini 1682. 14. Maii. fol. 6r.

⁸¹³ Krisztus sebeinek tisztelete a domonkosoknál mutatható még ki ZSÁMBÉKY 2001. 182–198.

⁸¹⁴ „Anno 1669. Erecta est in hac Ecclesia Confraternitas Quinque Vulnerum Christi die 3. Februarii sub Prioratu Reverendi Patris Emerici Nagy Definitoris Generalis, eaque Indulgentiis dotata perpetuit, aliisque Privilegiis, ut ex Bulla Clementis IX. Pontificis Maximi Anno 1668 die 17. Septembris emanata, et ad principium Libri Ejus Congregationis de Verbo ad Verbum inserta apparet. Hoc eodem Anno concessae sunt aliae Indulgentiae 40. Horarum precum, pro Dominica Pentecostea et pro Privilegiato Altari per Decennium solummodo duraturae.” MNL OL E 153 Fasc. 592. (115. d.: „Memorabilia”) Liber Rerum Memorabilium Ecclesia S. Wollffgangi Supra Wondorff Ordinis Sancti Pauli primi Eremitae conscriptus Anno Jubilaei 1725.

papságtól.⁸¹⁵ Ettől kezdve a társulat a szerzetesek és a világi társadalom érintkezésének fontos fórumává vált.⁸¹⁶ (A világi hívek pasztorációja miatt több esetben alakult ki ellentét az egyházmegyés papság és a pálosok között, hiszen egyházkormányzatilag Sopronbánfalva filiális egyházának híveit a mater, Ágfalva látta volna el, 1664 óta azonban gyakorlatilag a wondorfi szerzetesek végezték ezt a tevékenységet.⁸¹⁷ Végül 1695-ben megegyeztek, és az eddigi lelkipásztorkodás gyakorlata továbbra is a pálosok kezén maradt.⁸¹⁸)

A Szent Sebek társulat hamarosan nagy népszerűsége tett szert, a soproni polgárok szívesen hagyták a társulatra vagyoniuk egy részét, Bán János a városi végrendeletek alapján népes társulati tagságról ír.⁸¹⁹ A Bánfalván őrzött częstochowai Mária-kép mellett tehát minden bizonnyal vonzerőt jelentett a környékbeli katolikusok (magyarok, németek és horvátok) számára a vallásos társulat is, hiszen a hívek „ott lelki tisztulást és a Krisztus Öt Szent Sebe-társulat által indítást nyertek a buzgó keresztény életre”.⁸²⁰ A XVIII. században aztán a búcsúk során megnyilatkozó vezeklési formák Szent Kereszt megtalálása ünnepén megbotránkoztatták a székeskáptalanból kiküldött vizitátort, aki az 1770-es években botrányos körmenetekről számolt be. Az ostorozások és önostorozások ugyanis az idő előrehaladtával egyre mértéktelenebbé váltak, és előfordult, hogy az ünnep a körmenetet követő kontrollálhatatlan mulatozásba torkollt, a vizitátor ezért a Szent Kereszt napi búcsú betiltását javasolta Zichy Ferenc püspöknek.⁸²¹

A XVII. században, a társulat megalakulásakor vélhetőleg még nem volt példa a fentihez hasonló esetekre. Az ekkor létező konfraternitások legnagyobb része (csaknem egyharmada) a győri egyházmegyéhez tartozott: nem véletlen az összefüggés a kegyhelyekben sűrű nyugat-dunántúli térség adottságai, népi vallásossága és a társulatok nagy száma között, amelynek összképét a sokat emlegetett jezsuiták és ferencesek mellett a pálos rend is meghatározó módon formálta. Ebben a térségben volt Wondorf, és bár közigazgatásilag csupán Sopron jobbágyfaluja volt, a szabad királyi város közelsége, valamint a városi

⁸¹⁵ Egy 1734. évi győri egyházmegyei vizitáció szerint a XVII. század közepe óta pálosok adminisztrálják a sopronbánfalvi plébániatemplomot is. „Parochiam administrant pater prior Conventus Wondorffensis Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae, per subordinatos suos concionatores... Et hanc parochiam sine intermissione administrant ab anno 1656 usque ad haec tempora.” GyEL PL Conscriptio proventuum, Sopronbánfalva, idézi Molnár István kézírata: VÉL Molnár István hagyaték 25. doboz („Sopronbánfalva”).

⁸¹⁶ A társulat alapításához lásd KISBÁN 1938, 255. valamint KISBÁN 1940, 217.

⁸¹⁷ A XVIII. századi vizitációk szerint a falu plébániatemplomának nem volt liturgikus felszerelése, a kegyzereket a pálos szerzetesek hozták magukkal minden alkalomra. BÀN 1939, 390.

⁸¹⁸ BÀN 1939, 273, 387–388.

⁸¹⁹ BÀN 1939, 274.

⁸²⁰ BÀN 1939, 274. A nyugat-dunántúli társulatok szerepéhez, valamint a jezsuita vezetésű soproni társulati élethez lásd SZULY 2015. és SZULY 2016. (mindkettőben további szakirodalommal).

⁸²¹ BÀN 1939, 389.

polgárság önszerveződésének hagyományai hatással lehettek a társulat viszonylag korai megalakulására. A vonatkozó kutatások megállapították, hogy a társulatok száma többnyire a település fejlettségével volt arányos. Egy település (leginkább város) „minél nagyobb szerepet játszik az egyházi struktúrák szerveződésében, annál több szervezet kialakulására ad lehetőséget”.⁸²² A magyarországi konfraternitások keletkezési ideje átlagosan későbbi, mint a wondorfíé: a legtöbb 1721 és 1770 között alakult, és főként ezek sem Krisztus Öt Szent Sebe tiszteletére.⁸²³ Ahogyan a barokk búcsújáráshely kialakulása megelőzte a környékbeli kegyhelyek kialakulását, úgy a társulat is korábban jött létre, mint – nem csupán a környék, de a barokk kori Magyarország tekintetében – a legtöbb társulat. A pálosok ugyanakkor más típusú konfraternitások létrehozásában és gondozásában is jeleskedtek, a barokk kor folyamán hozzájuk köthetjük négy „Mária hét fájdalma”, egy „Keresztény tanítás”, két „Skapuláré”, egy-egy „Haldokló Krisztus”, „Mária mennybevétele”, „Szent Kereszt” és „Izidor” társulat megszervezését.⁸²⁴ A XVIII. század második felében ezeket a közösségeket zömmel a világi papság vette át, ezzel hozzájuk került a helyi laikus vallásosság fölötti ellenőrzés is.⁸²⁵

A pálos renden belül az 1669. évi Hamerla-féle társulatalapítás után gyorsan elterjedt a Szent Sebek tisztelete. Buda visszafoglalását követően, amikor a rend 1688-ban Pesten is megtelepedett,⁸²⁶ a pálos (ma Egyetemi) templom és kolostor építésekor már nagy népszerűségnek örvendett a Szent Sebek kultusz, ezért a második társulatot itt alapították meg. Ugyanitt 1720–1721-ben elkészült a Krisztus Öt Szent Sebének tiszteletére épített kápolna is, ráadásul világi kezdeményezésre, egy császári kapitány özvegyének felajánlásából.⁸²⁷ A harmadik kultuszápoló helyszínné Márianosztra barokk temploma vált, ahol már az 1730-as évekből ismerünk a Szent Sebek tiszteletét adató forrást. A márianosztrai gótikus eredetű,

⁸²² TÜSKÉS–KNAPP 1992a, 14.

⁸²³ Legnépszerűbben a kordás társulatok és Mária-társulatok voltak (TÜSKÉS–KNAPP 1992a, 17.). A nyugat-dunántúli térségben ugyanakkor nem egyedi Krisztus Öt Szent Sebének tisztelete: a szombathelyi domonkosok XVII–XVIII. századi pasztorációjában és lelkiségében is megfigyelhető ez a kultusz. A szombathelyi domonkos templomban álló Krisztus öt sebe oltárra 1672-ben adott százötven forintot egy helyi lakos, Györfly István. Az említés dátuma alapján nem kizárt, hogy épp a pálos rend lelkisége jelenthetett ihletforrást a mellékoltár építésének kezdeményezésére. ZSÁMBÉKY 2001, 184.

⁸²⁴ TÜSKÉS–KNAPP 1992a, 21–22. Kiegészítésül lásd: GALLA 2015, 390.

⁸²⁵ A jelenség magyarázatául szolgálhat az is, hogy míg a XVII. században az egyházmegyék óriási paphiánnyal küzdöttek, a XVIII. századra ez a probléma megszűnt, így a világi papság elég erősnek bizonyult ahhoz, hogy a vallásos közösségeken keresztül átvegye a világi hívek fölötti ellenőrzést. TÜSKÉS–KNAPP 1992a, 20.

⁸²⁶ KISBÁN 1936a, 189–193.

⁸²⁷ Farbak Péter nem tartja kizártnak, hogy a kápolna az egykori mecset falainak felhasználásával épült, amelyet még a XVII. század végén alakítottak katolikus templommá. (Erre a gyakorlatra talán Szigetvárott található a legismertebb példa.) A kápolna sajnos már nem áll, az utolsó ábrázolása 1780-as évekből datálható, 1790-es évek elején lebontották. FARBAKY 2007, 623.

de a barokk korban átépített templom szentélyétől jobbra ma is látható a Szent Sebek tiszteletére állított mellékoltár.⁸²⁸

A wondorfi kolostorhoz kapcsolódott még a barokk misztika lendületének és a misztikus formavilágon keresztül történő „szimbolikus pasztorációnak” egy eleme. A középkori biblia pauperumhoz hasonlóan a barokk kori szakrális térrendeződés is alkalmas volt arra, hogy egy sajátos ikonográfiai programot közvetítsen. A néhány évvel a Szent Sebek társulat megalakulása előtt elkészült pálos kálvária stációi (ismét csak a szenvedéskultusz részeként) ugyanis egy sajátos, eddigi ismereteink szerint egyedül Sopronbánfalvára jellemző szakrális geometriai építészet részeként álltak össze, amelynek középpontjában a Szent Szűz alakja állt.⁸²⁹

A nyugat-dunántúli pálosok szomszédságában élő ausztriai rendtagok is kivették részüket a barokk kultuszépítésből. Főntebb részben már utaltunk rá, hogy 1700 és 1711 után is kapóra jött az osztrák rendtartománynak, hogy kegyhellyé alakítsák kolostori templomukat, vagy átvegyék a már népszerű zarándokhelyeket. A sopronbánfalvihoz nagyon hasonló, csupán néhány évtizeddel eltolt fejlődési fázisok mutathatók ki mind Maria Trost, mind pedig Bécs-Hernals kolostora esetében. A tisztelet alapját itt is többnyire egy Mária-kegykép vagy kegyszobor jelentette, ami a népszerűség folyamányaként hamarosan építkezéseket (templombővítést, kálváriaépítést, stb.) jelentett, ezzel párhuzamosan pedig a kultuszápoló világi lakosság megszervezését, azaz társulatalapítást. Elmar L. Kuhn az osztrák provincia történetének bemutatása során több adatot is említ e fentiekre vonatkozóan, de az osztrák pálos kolostorok köré épülő búcsújárás monografikus feldolgozása még a jövő feladata. Az eddigi ismeretek pontosítása fontos kontextust jelenthet nem csupán ahhoz, hogy a Mariazell „árnyékában” működő ausztriai barokk vallásgyakorlatot kicsit árnyaltabban és a rend nézőpontjából láthassuk, hanem ahhoz is, hogy a magyar rendtartományról kialakult képet viszonyítani tudjuk a Habsburg Birodalom más részeihez. Ez utóbbi különösen annak fényében válik izgalmassá, hogy már Kuhn is jelzi: a sváb tartomány működése és spirituális-lelkipásztori szövete gyökeresen eltért az osztrák provincia helyzetétől.⁸³⁰

⁸²⁸ A szombathelyi domonkos templom XVII. századi a Krisztus Öt Szent Sebének tiszteletére állított oltár, ez ugyan megelőzi a márianosztrait, de pálos hatás gyanítható. Lásd főntebb, ZSÁMBÉKY 2001, 184.

⁸²⁹ A templom, a rendház és a kálvária építészeti elrendezése az asztronómia szimbolikájával a Szűzanya-tisztelet köré csoportosult. A témáról bővebben: EDŐCS 2011.

⁸³⁰ KUHN 2007, 78–79.

ÖSSZEGZÉS

A munka végén kísérletet tenni a kutatás összegzésére nem könnyű feladat, hiszen a dolgozat témájának kutatása és a forrásfeldolgozás során lépten-nyomon fölvetődtek újabb tisztázatlan elemek, néha egy mondatvégi pont több kérdést nyitott meg, mint amennyit megválaszolt.⁸³¹

Az eredmények összegzése

A dolgozat elején említett kéziratos források közül az anyakönyv-jellegű adattárak a legalkalmasabbak arra, hogy a rend tagjairól egy meghatározott időpontban vagy évkörben képet adjanak. Noha az adatok jó része fedésben van, a források összevetése mégis pontosította a képet, ami alapján összeállt négyszáztizenkilenc pálos szerzetes adatbázisa azon rendtagokból, akik a XVII. század második felének magyar provinciáját, legalábbis annak Dráván inneni részét jelentették. A munka során választott *időhatár* (1630-as évektől 1700-ig) véleményem szerint a továbbiakban is tartható – azzal a kitételrel, hogy az életpályák természetesen sok esetben átlógnak a XVIII. századba –, de a *belső korszakolás* esetében később, ha a kutatással 1786-ig jutunk és a feldolgozás más keretek közé lép, talán érdemes lehet elmozdulni erről az állásponttól, vagy legalábbis „évtizedes” sávokban gondolkodni. Sem a nagyszombati ház megnyitása (1653), sem a studium generale felállítása (1673) nem jelent olyan horderejű változást, ami a rendi utánpótlásban mennyiségileg vagy minőségileg kimutatható lenne. Az, hogy mégis megtartottuk a fenti belső korszakhatárt, az a dolgozat egyik alapvető forrását jelentő novícius-anyakönyv műfajából fakad. Ez egy *neveléstörténeti forrás*, és amivel hiba lenne nem számolnunk a rendtagok számbavételekor. A neveléstörténeti szempontú korszakolás tehát, úgy gondolom, egyelőre tartható – még akkor is, ha eltér az országos jelentőségű (1686) és rendi jelentőségű (1700) korszakhatároktól.

Hasonló a helyzet a *földrajzi keretek* meghatározásával. Egyrészt vizsgálható a *magyar rendtartomány* (az 1700. évi szétválás cezúra jellege is ezt indokolja), másrészt azonban a magyar rendtartomány részeként működő Dráván túli vidék viszonyai lényegesen eltérnek a

---

⁸³¹ Noha ezeket az elágazásokat törekedtünk az adott helyen legalább vázlatosan ismertetni, pár olyan további kutatási irányt és lehetőséget a dolgozat fő mondanivalójának összegzése mellett is szeretnénk bemutatni, ezek többsége ugyanis az összkép ismeretében válhat világossá.

magyarországitól: más a felekezeti, társadalmi és politikai közeg, önálló noviciátussal rendelkezik Lepoglaván, aminek feltehetően a Liber Professorum Fratrumhoz hasonlóan önálló forrásai is vannak. Az összegzés ezért megkívánja annak hangsúlyozását, hogy a kutatás egy későbbi fázisban feltétlenül kiegészítendő majd a horvát kolostorok vizsgálatával: ez egyszerre jelenti új források bevonását, a sopronbánfalvi fogadalmas könyv feldolgozásához hasonló szempontrendszerű kiaknázását, valamint idővel az eredmények egyesítését. A jelen dolgozat földrajzi lehatárolása mellett van még egy fontos térbeli szempont, ami viszont véleményem szerint továbbra is tartható. A noviciátusnak helyet adó kolostor története szándékaim szerint nem csak keretbe foglalja a leírtakat, hanem folyamatosan megmutatkozik, előbukkan az egyes résztémák taglalásakor is. Ugyanígy érvényes szempont lehet a két nagy térség – Felső-Magyarország és Alsó-Magyarországgal a Dunántúl – különválasztása és összehasonlítása a rendtörténet alakulásán belül: ezt mind társadalomtörténeti, mind felekezeti és geopolitikai eltérések indokolhatják.

Megismerve a XVII. századi magyar rendtartomány utánpótlását, a rendelkezésre álló források és szakirodalom segítségével *fömlállítható a szerzetesek életpályája* a születéstől, származástól kezdve a rendi habitus felöltésén át akár a hercegprímási székig. A dolgozat egyik tengelyét ezért a föltérképezett pálos karrierek mérföldköveinek végigkövetése és az ezek alapján kirajzolódó csoportok bemutatása a jelenti.

Az újjászerveződés (1643) utáni térbeli jelenlétet áttekintve szembevetendő, hogy a megmaradt vagy újjáépülő – kevés esetben újonnan alakuló – kolostorok többsége forgalmas utak, erődített helyek vagy nagyvárosok közelében, esetleg területén feküdt. A Magyar Királyság *három nagy régiójából (Alsó- és Felső-Magyarország, Dunántúl)* mindháromban található legalább egy domináns pálos kolostor: ez a rendtagok számára ideális körülményeket biztosított a barokk szellemben megújuló, expanzív lelkipásztori tevékenység megvalósításához.

A környezeti adottságok mellett legalább ennyire hangsúlyos volt az utánpótlás szakszerű nevelésének *tartalmi és infrastrukturális* keretét biztosítani. Ha sorra vesszük a magyar rendtartomány Dráván inneni pálosait 1637 és 1700 között, akkor szinte mindannyiuk esetében képet nyerhetünk a *földrajzi, anyanyelvi, felekezeti és társadalmi származásáról, létszámbeli* eloszlásukról, valamint beöltözésük idején betöltött *életkorukról*. A belső korszakolás szerint a létszámbeli eloszlás így alakul: 1637 és 1646/47 között 63 fő, 1646/47 és 1652 között 44 fő, 1653 és 1672 között 159 fő, 1673 és 1686 között 85 fő, 1687 és 1700 között pedig 68 fő gyarapította a rendet. Ha az évtizedek szerinti eloszlást nézzük, akkor pedig az alábbi ív bontakozik ki.

A teljes időszakot nézve általánosan megállapítható, hogy az utánpótlás zöme átlagosan 17–20 évesen lépett be. A földrajzi származás vizsgálata során három-négy térség bontakozik ki, a században mindvégig ezek a területek adták a legtöbb novíciust a rendnek. Végig a Magyar Királyság vármegyei és egyházmegyei jelentik a legfőbb kibocsátó közeget, sőt, a királyi országrész jelentősége a század vége felé közeledve folyamatosan nő: a század közepi 41%-os számarányról végül pontosan duplájára, 82%-ra. Ez a rendtörténet és a katolikus megújulás története szempontjából több okból is fontos. Egyrészt a források alapján meghatározott kezdő dátum (1637) egybeesik Pázmány Péter halálának évével. Az 1637-et követő időszak tehát nem csak a pálos rend vonzerejének fokmérője, hanem annak is mérlege, hogy a bíboros halála után folytatódott-e az általa beindított rekatolizáció, illetve beért-e a vetés. Másrészt a Magyar Királyság egyházmegyéin végigtekintve világossá válik, hogy egyes térségek önmagukban is figyelemre méltó felekezeti átalakuláson (biztosan átalakulás volt ez?) mentek keresztül: ilyen például a győri egyházmegye,⁸³² vagy az egri püspökség.⁸³³ Harmadrészt pedig az egyre elsöprőbb mértékű magyarországi utánpótlás fölveti azt a kérdést, hogy ebben a – feltételezhetően szülőföldjéhez valamelyest kötődő – személyi állományban hogyan merülhetett föl mégis a magyar provinciától való elszakadás (1700) igénye.

A négyszáztizenkilenc fős pálos névsor *neveltetésére és tanulmányaira* vonatkozó adatok először ismét a fő forrás, a Liber Professorum Fratrum keletkezésének helyszínére, Sopronbánfalvára vezetnek bennünket. A rendbe lépés és a fogadalomtétel között eltelt egy, illetve két évben meghatározó volt a *novíciustesterek* szerepe. Tizenöt bánfalvi újoncmesterről tudunk a vizsgált időszakban, és míg többségük csak néhány hónapig vagy legfeljebb egy évig töltötte be hivatalát, addig akadtak hosszabb ideig működő, és/vagy nagy hatású előjárók is, mint Nagy Imre, Kopp Viktor, Jurkovich Márton, Bedich Antal vagy Meislseder Ferdinánd. Ők egyértelműen a rendi elit tagjává váltak – a rendi igazgatásban betöltött szerepük vagy éppen irodalmi tevékenységük legalábbis ezt bizonyítja –, az újoncok nevelése tehát alapvetően felkészült, jó kezekben volt. A lelki élet elmélyítését célozta a Nagy Imre szerzőségében, 1655-re elkészült kéziratos lelkigyakorlatos is, akárcsak az abból ihletődött *Desertum asceticum* későbbi hivatali utódja, Meislseder Ferdinánd kezétől. Ez utóbbi ráadásul már szélesebb körben is elterjedhetett, hiszen 1683-ban, majd a XVIII. század folyamán még kétszer (1724, 1775) kiadták.

A rendtagok fogadalomtétele után filozófiai és teológiai tanulmányokra került sor, ennek forrásadottságai azonban a jelenlegi ismereteink szerint messze elmaradnak a

⁸³² Az egyházmegye XVII. történetéhez, megújulásához lásd FAZEKAS 2014.

⁸³³ A témához lásd: MIHALIK 2012. és MIHALIK 2017.

fogadalmaskönyvben rögzített származási adatoktól. A négyszázötvenkilenc pálos jelentős részének tanulmányi helye ismeretlen. Azok, akik esetében mégis rendelkezünk adattal, leginkább a Nagyszombati egyetemet látogatták. Ehhez, a pázmányi alapítású és jezsuiták által vezetett intézményhez kötődik a dolgozat két fontos belső korszakhatára is: a rend 1652-es házvásárlása és az 1653-ban megnyíló rendi szeminárium, valamint az 1673-tól működő rendi főiskola, a studium generale. A prímási székhely mellett Pozsonyban, Bécsben, valamint a korabeli egyházi elitképzés fellegrárában, Rómában volt lehetőség tanulmányokat folytatni. Anélkül, hogy elismételni a korábban leírtakat, fontos még egyszer hangsúlyozni az egyetemjárásra vonatkozó két legfontosabb állítást. Egyrészt ahogyan ezt már Bitskey István is megállapította, a rendi elit tagjai gyakran kerültek ki a római Collegium Germanicum et Hungaricum egykori növendékei közül, másrészt pedig a pálosok utánpótlásnevelésében számszerűleg a legnagyobb súlya Nagyszombatnak volt: előbb az egyetemnek, utóbb a rendi főiskolának.

Kibocsátó állam	Egyházmegye	Létszám (fő)	
Magyarország	esztergomi érsekség	117	222
	győri püspökség	63	
	egri püspökség	16	
	nyitrai püspökség	12	
	veszprémi püspökség	7	
	zágrábi püspökség	1	
	gyulafehérvári püspökség	1	
	[ismeretlen]	5	
Lengyelország		5	
Csehország		14	
Németország		12	
Horvátország		24	
Ausztria		69	
Itália?		1	
[ismeretlen]		10	
[adatok hiányában kimaradó, 1637 és 1646/47 között belépő rendtagok]		62	
Összesen		419	

A novíciusok földrajzi származása 1646 és 1700 között

Megfelelő tudományokkal fölverte és a szerzetes-papi hivatásban megerősödve megkezdhették önálló ténykedésüket a rend működésének valamely színterén. A jellemző tevékenységeket megvizsgálva összesen öt, egymással gyakran összefonódó, vagy párhuzamos életpályatípus – és egyben karrierlehetőség – bontakozik ki, amely 2+1 nagy

csoportba osztható.⁸³⁴ Az első csoportot az *értelmiségi működés* jellemzi, amelyen belül a *rendi hivatalviselés*, a *szertői tevékenység* és a *tanári működés* között gyakori volt az átjárhatóság. A második csoportot a rend XVII. századi tevékenységének egyik kiemelkedő terepe, a pálos *missziózás* adja.⁸³⁵ sokan vették ki részüket ebből a tevékenységből, amelyet megismerve a rendtagok előtt két lehetőség állt. Egyrészt missziós tapasztalattal fölverteze tovább léphettek valamely tisztségbe, másrészt különböző, és részben átjárható szolgálati helyek között egész életüket a misszióknak szentelhették. A „plusz egy” kategória, az *életszentség* nem annyira mellérendelt, mint inkább hierarchikus viszonyban áll a fenti két csoporttal – még úgy is, hogy a csoportot a kutatás során éppen az hívta életre, hogy bizonyos rendtagok tevékenységéről semmi sem derül ki, ami a fenti két kategóriába osztható lenne. Jellemzően viszont ugyanezen rendtagok egy részének erényeit, példaadását a rendi emlékezet megőrizte, sőt, ugyanez a kortárs és utólagos erkölcsi értékelés a legtöbb „csoportosítható” életpálya vonatkozásában is előkerült. Az életszentség emlékezete ugyanakkor fölhívja a figyelmet egy irodalomtörténeti bűvópatakra is, amely talán a késő középkori rendi irodalomban, Gyöngyösi Gergely Vitae fratrumában gyökerezik.

A magyar rendtartomány jelentőségének lemerésekor talán ezek az életpályatípusok szolgáltatják a legtöbb eszmetörténeti vonatkozású adatot. A karrierok számbavétele még úgy is számos további kutatási irányt is fölvetett – legyen szó az irodalom- és művelődéstörténet vonatkozásokról, a politikai és közéleti szerepvállalásról, vagy éppen a pálos életszentség és kultuszápolás titokzatos, nehezen megragadható szövetéről –, hogy a tevékenységtípusok bemutatásakor nem vehettünk sorra minden rendtagot. Utólag visszatekintve úgy vélem, ez volt az a pont, ahol a legjobban érződött a megelőző (teljességre törekvő) kora újkori rendtörténeti kutatások hiánya.

Az életpályatípusokat kiegészítéseként önálló kutatási irányt jelentenek az *expanzív lelkipásztorkodásnak* az intézményes misszió kívüli elemei, amennyiben a barokk kori katolikus devóció pálos távlatait kolostori, zarándokhelyi léptékben próbáljuk megrajzolni. Ennek jegyében tért vissza a dolgozat gondolati íve az életutak rendtörténeti szerepéből a noviciátus hivatásformáló helyszínének szerepéhez. Sopronbánfalva ugyanis nem csak a rend

⁸³⁴ Ez az öt csoport mind a 2016-ban megjelent dolgozatomban, mind a disszertáció munkahelyi vitára benyújtott állapotában még öt önálló, egymás mellé rendelt egységként szerepelt, de konzulenseim javaslatát megszívélve revízió alá vettük az elképzelést és indokoltnak láttuk összevonni a nagy átjárhatóságot mutató „értelmiségi” életpályákat, továbbá kategórián kívül helyezni az életszentségre vonatkozó adatokat.

⁸³⁵ Galla Ferenc monográfiája megkerülhetetlen, a dolgozat vonatkozó részében meghaladni biztosan nem, legfeljebb árnyalni tudtuk csak az ebben leírtakat. A Galla-mű folytatását az azóta megjelent források és szakirodalom (Tóth István György, Véghseő Tamás, Molnár Antal, Mihalik Béla) indokolná csak, különösen annak ismeretében, hogy a Galla-mű jegyzeteinek egy része elveszett.

számára volt jelentős. A környező katolikus lakosság szemében a pálosok által gondozott kegyhely szakrális minősége az egyéni üdvözüléshez vezető út állomása volt, ahogyan társai, a nyugat-dunántúli, helyi léptékű kegyhelyek mind. A rend Mária-tisztelete, ünnepi liturgiája és körmenetei, a laikus vallásosság megszervezése társulatokon keresztül, a devóció látható kereteinek kiépítése mind-mind a korabeli magyar barokk katolicizmus élő szövetének sejtjei voltak. A bánfalvi vonzaskörzetben pedig egyaránt megtalálhatók az országos méltóságot viselő főúri családok tagjai (miként a rendtagok között is), az évszázados önállósággal bíró Sopron város polgárai is, vagy a környező magyar, német és horvát paraszti lakosság.

Sopronbánfalva szerepe tehát a pálos rend XVII. századi, sőt teljes kora újkori magyarországi története szempontjából megkerülhetetlen, szimbolikus és tényleges értelemben egyaránt, mert esszenciálisan sűríti magába a korszakra vonatkozó rendtörténet fő vonásait. A bánfalvi pálos kolostor vonzaskörzete rendtörténeti értelemben csak a provincia léptékével mérhető, hiszen az itt vezetett forrás, a Liber Professorum Fratrum tanúsítja, hogy az utánpótlás Csehországtól Csíkszékig, az Adriától Felső-Magyarorszáig bárholnan érkezhetett. Néprajzi-társadalomtörténeti értelemben vett vonzaskörzete pedig megmutatkozik a pálosok kegyhely- és kultuszápolásán keresztül.

Végezetül pedig az egész országban végzett, a katolikus egyházi élet minden területét lefedő rendi szerepvállalás ráirányítja a figyelmet arra, hogy a rekatolizáció zászlóvivőjének tekintett jezsuita rend mögött egy talán kevésbé látványos – bár a nemesi származású rendtagok és a főpapok sorába emelkedett pálosok miatt ez a „látványtalansága” minimum vitatható –, de annál fontosabb szerzetesrend is tevékenykedett. Ez a szerzetesrend vármegyényi területeket hódított vissza a katolicizmusnak; tagjai nem sajnálták életüket adni hitért és hivatásért; kiemelkedő színvonalú szerzőket adtak a magyar irodalomtörténetnek; nem riadtak vissza a „nemzeti ügyet”, a függetlenséget érintő, és az egyházpolitikán túlmutató politikai szerepvállalástól;⁸³⁶ létszámbeli gyarapodásuk segített helyreállítani a magyar egyházi struktúra kiterjedését; mindez pedig lehetővé tette, hogy a töröktől visszafoglalt területeken különféle tevékenységi körben megtalálják régi-új helyüket.

---

⁸³⁶ Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a rend „nemzeti” és „katolikus” irányultsága föltáratlan, pedig a pálosok e téren vállalt szerepe már csak létszámuk és a rend magyarországi központja miatt is fontos. Jóllehet Széchenyi Pál már kalocsai érsekként kapcsolódott be az országos politikába, valószínűleg nem maradt hatás nélkül pálos szerzetesi élete. Ahogy Joachim Bahlcke is fölhívja rá a figyelmet, az 1682 és 1822 között szünetelő nemzeti zsinatok jelentőségét, illetve ezek hiányában a Habsburg udvarnak részben a magyar klérussal ellentétes érdekű térnyerését éppen Széchenyi Pál ismerte föl. Ugyanaz a Széchenyi Pál, aki II. Rákóczi Ferenc szabadságharca alatt közvetíteni próbált a felek között, és akiről utóbb a fejedelem is elismerően nyilatkozott. (Ennek fényében különösen érdekes a jezsuitákról alkotott elmarasztaló véleménye, amelyet Telekesy Istvánnal szembe állítva fogalmazott meg.) BAHLCKE 2013, 166–169.

További kutatási lehetőségek

Noha a dolgozat jelentős részében – a historiográfiai bevezetőt és a fejezeteket is ideértve – több esetben föl hívtuk a figyelmet a hiányosságokra, most a dolgozat alapján közvetlenül folytatható kutatási irányokra szeretnénk még röviden kitérni.

Mindenekelőtt fontos lenne a feldolgozást kiterjeszteni az 1700 és 1786 közötti rendtagokra – ez a munka részben már az előkészítés fázisában van. Ezt követően válik lehetővé az abolíció utáni időszak életpályatípusainak meghatározása: hogyan éltek tovább a pálos szerzetesek, milyen egyházmegyék inkardinálták őket, kinyíltak-e olyan világi karrierlehetőségek, amikhez korábban nem fértek hozzá, tudtak-e (ha igen, mit) továbbvinni a szerzetesi életből, volt-e ennek a lengyel tartományon kívül bármilyen intézményes kerete.

Egyrészt Galla Ferenc missziós munkájához hasonlóan a pálos szerzetesek többi tevékenységi területe – oktatás, rendi hivatalviselés és legfőképpen az irodalmi ténykedés – is megérne egy-egy monográfiát. A pálos rend kora újkori irodalomtörténetének, könyvkiadásának összefoglalása hiánypótló lehet: a rend barokk irodalmának ismeretében talán könnyebb volna megtalálni azt a fordulópontot is, amikor fokozatosan leválik a barokkról a felvilágosodás korának ismert pálos irodalma (Ányos Pál, Versegly Ferenc, stb.).⁸³⁷ Épp így a kéziratban lévő korabeli munkák, fordítások kiadása is talán megszüntetne egy fehér foltot a magyar irodalomtörténet szerzetesrendi ágán.

A fentiekben helyhiány miatt a rokon tudományok bevonására kevés lehetőség adódott, de a búcsújárás mellett a kultusztörténet, a népi vallásosság és olykor a néphit renden belüli megnyilvánulási formái is vizsgálhatók lennének. Jó kiindulópontot jelenthet Krisztus Öt Szent Sebének tisztelete. A pálos kegyhelyek már számos feldolgozásban helyet kaptak, nincs azonban még rendi fókuszú monografikus munka, amely a pálos rend spiritualitásának vonásai felől közelítene a kegyhelyápolás és búcsús pasztoráció felé.⁸³⁸ Szintén izgalmas volna megtudni, hogy a rendre jellemző kultuszokból sikerült-e valamit „átmenteni” a magyar rendtartományban az abolíció utáni időbe (talán ahhoz hasonlóan, mint ahogyan Mohácstól a XVII. század első harmadáig kimutathatók a folytonosság alapkövei).

Részben rendezetlen, de még rendezetlenségben is kincsesbánya Molnár István hagyatéka. A rengeteg pálos jegyzet, cédula, adat és tanulmánytöredék egy része ugyan a

⁸³⁷ LUKÁCSI 2013. (bőséges további szakirodalommal).

⁸³⁸ Serfőző Szabolcs Sasvár-monográfiája és a Pásztor Lajos Máriavölgyet tárgyaló tanulmánya lehet irányadó e tekintetben. SERFŐZŐ 2012. és PÁSZTOR 1943.

Documenta Artis Paulinorumhoz készült és meg is jelent évtizedekkel ezelőtt, a többi része azonban kiaknázatlan. A hagyaték pálos vonatkozású elemeiből némi idő-ráfordítással nem csak Molnár István eredeti szándéka rajzolódhat ki, hanem ezek a szándékok megvalósíthatóvá is válnak.

Véleménye szerint mind a rendtörténethez, mind a XVIII–XIX. század fordulójának magyar katolikus egyháztörténetéhez sokat adhat a pálos hivatalviselés, irodalom, a magyar rendtartomány területi beszűkülésének és a nemesség számaránya megugrásának kapcsolata.

Gyéressy B. Ágoston kézírata alapjaira építve a pálos életrajzi lexikon mellett elkészülhet a Csepellényi Györgyhöz hasonló hősök, vértanúk, meghurcoltak adattára is, hiszen csak a XVII. századból legalább öt-hat életút végződött vértanúsággal. A vértanúságra szinte kivétel nélkül a kuruc küzdelmek idején került sor, véleményem szerint ha a történettudomány vagy az egyháztörténet nem is vállalja föl, hogy adós lehet ezekkel a kanonizációkkal, még akkor is érdemes lenne helyre tenni a barokk katolicizmus és a „nemzeti ügy” képét, amelyet alapvetően XIX. század végi „kurucos” történetírásunk nyomán értelmezzünk a mai napig. A rendi irodalomban, egyes szerzetesi magatartásformákban vannak arra utaló nyomok – ezeket részben fõntebb már ismertettük –, hogy a rend fogékony volt a nemzeti szuverenitás kérdésére. (További szempontokat vethet föl az is, hogy a rend központja a korszakban végig Magyarországon volt, valamint az, hogy a nemesi származású rendtagokon és a nemességgel való intenzív kapcsolattartáson keresztül a magyar nemesi nemzettudat retorikája nem lehetett idegen a rendtagok számára.)

Az átfogó, monografikus, és részben korszakokon átívelő témák mellett akadnak kisebb résztémák is, amelyek hozzájárulhatnak a rendtörténetről alkotott képünk árnyalásához: kolostortörténetek, kegyhelytörténetek, pálos tábori papok és hadi szerepvállalás, életrajzok, a rend könyvkiadási gyakorlata, oktatási intézmények története, a noviciátusból elbocsátott vagy önként távozó rendtagok elemzése – és még bizonyára sok más, amit talán majd éppen ez a dolgozat ihlet.

Ha a fõnti tervek maradéktalan megvalósítására nem is mernék vállalkozni, azt jó szívvel megígérhetem, hogy a rendtörténet kutatása nem zárul le ezekkel a sorokkal.

FORRÁSOK ÉS FELHASZNÁLT IRODALOM

Rövidítések

CP = Catalogus Paulinorum
 DAP = Documenta Artis Paulinorum
 EK = Egyetemi Könyvtár, Budapest
 MNL = Magyar Nemzeti Levéltár
 OL = Országos Levéltára
 MKL = Magyar Katolikus Lexikon
 OSZK = Országos Széchényi Könyvtár
 ÖStA = Österreichisches Staatsarchiv, Bécs
 PFK, Kt. = Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár Kézirattára
 VÉL = Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár
 GyEL = Győri Egyházmegyei Levéltár
 GyMSMSL = Győr-Moson-Sopron Megyei Soproni Levéltára
 PFK = Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár
 LPF = Liber Professorum Fratrum (Professiones clericorum)

Levéltári és kézirattári források

EK Ab	Egyetemi Könyvtár Kézirattára, <i>Historia ecclesiastica</i> [Egyháztörténelem, Szerzetek] – <i>Paulini (Ab 149–209)</i>
EK Ab 154 Tom. I–IV.	<i>Acta Paulinorum. Continentia acta in capitulo generali tractata, nomina professorum et mortuorum ordinis s. Pauli. (Tom. I–X.)</i>
MNL-OL E 153	A Magyar Kamara Archívuma, <i>Acta Paulinorum</i>
MNL-OL P 707	Zichy család levéltára
ÖStA, AVA, FHKA, HFU	Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Hoffinanz Ungarn
CP 1647–1786	Catalogus Paulinorum ab an. 1647. usque an abolitionis 1786. Kolligátum. In: <i>Catalogus Paulinorum Ann. 1647–1786 – et Benedictinorum Ann. 1802–1806 in tabellis. Cod. Sec. XVIII–XIX. OSZK Kézirattár Fol. Lat. (Latin nyelvű kötetes kéziratok) 2024.</i>
GYÉRESSY 1958.	Gyéressy B. Ágoston: Boldog magyar pálosok. Tanulmány-töredékek. Budapest, 1958. Kézirat. (Lelóhelye a pálos rend budapesti Sziklakolostorának könyvtára.)
Acta Provinciae... 1701–1726	Acta Provinciae Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae ab anno 1701 ad annum 1726. (PFK Kt. 118 D 24.)

Kiadott források és adattárak

- BENGER 1743.   BENGER, Nicolaus: *Annalium eremi-coenebiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum S. Pauli Primi Eremitae*. Vol. 2. [1663–1727]. Pozsony 1743.
- BOGNÁR-KISS-VARGA 2002.   BOGNÁR Krisztina – KISS József Mihály – VARGA Laura: *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635–1777*. Budapest, ELTE Levéltár, 2002. (Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből 25.)
- BOJTOS 2014a.   *Az első esztergomi főegyházmegyei sematizmus (1647)*. Közreadja: BOJTOS Anita. Budapest, Mika Sándor Egyesület, 2014. (Magyar Herald I., A katolikus megújulás forrásai 1.)
- CZVITTINGER 1711.   CZVITTINGER Dávid: *Specimen Hungariae literatae, virorum eruditione clarorum natione Hungarorum...* Francofurti et Lipsiae, MDCCXI. [1711]. Online: <http://mek.oszk.hu/03600/03621/pdf/> (letöltve: 2016. január 6.)
- DAP I–III.   *Documenta artis Paulinorum. A magyar rendtartomány kolostorai I–III*. Az anyagot gyűjtötte Gyéressy Béla, sajtó alá rendezte ifj. Entz Géza, Henszlmann Lilla, Sármány Ilona, Tóth Melinda, a bevezetést és az egyes fejezetek előszavát írta: Hervay Ferenc. Budapest, 1975, 1976, 1978. (A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának forráskiadványai X, XIII, XIV.)
- DAP IV.   *Dokumenta [!] Artis Paulinorum. Liber IV*. Zusammengestellt von Gyéressy Béla (P. Augustinus O.S.P.P.E.), Hrsg. von Stanisław ŚWINZIŃSKI. Coesfeld, Verlag Barmherziger Bund, 2006. (Archivum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae II. Fontes Bd. IV.)
- DÓKA 1998.   Győri egyházmegye. Szerk.: DÓKA Klára. A kötet munkatársa: Fülöp Éva Mária. Budapest, METEM, 1998. (Egyházlátogatási jegyzőkönyvek katalógusa 6.)
- ESTERHÁZY 1690.   ESTERHÁZY Pál: *Egész világon levő csudálatos Boldogságos Szűz képeinek rövideden föltett eredeti*. Nagyszombat 1690. (fakszimile, Bp. 1994.)
- F. ROMHÁNYI–SARBAK 2013.   *Formularium maius Ordinis Sancti Pauli Primi Heremite. Textedition des Pauliner-Formulariums aus der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts (Cod. Lat. 131. der Universitätsbibliothek zu Budapest). Mit einem Anhang: Fragmentum formularum Strigoniense Paulinorum*. Hrsg. von F. ROMHÁNYI, Beatrix – SARBAK, Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2013. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti Konferenciák 4/3.)
- GUZSIK 2003.   GUZSIK Tamás: *A pálos rend építészete a középkori Magyarországon*. Budapest, Mikes Kiadó, 2003.

- GYÖNGYÖSI 1998. GYÖNGYÖSI Gergely: *I. Remete Szent Pál Remete Testvéreinek Élete*. Bev.: V. KOVÁCS Sándor. Ford.: ÁRVA Vince OSP, CSANÁD Béla, CSONKA Ferenc. Pilisszántó, Fráter György Alapítvány, 1998. (Varia Paulina III.)
- HERVAY 1988 Gyöngyösi, Gregorius: *Vitae fratrum eremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae*. Ed.: HERVAY, Franciscus L. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum Series nova, tomus XI.)
- KÁDÁR–KISS–PÓKA 2011. KÁDÁR Zsófia – KISS Beáta – PÓKA Ágnes: *A nagyszombati egyetem teológiai karának hallgatósága 1635–1773*. Budapest, 2011. (Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből 26. Varia Theologica 3.)
- KÄFER–KOVÁCS 2013. KÄFER, Stephanus – KOVÁCS, Eszter: *Ave Tyrnavia! Opera impressa Tyrnaviae Typis Academicis 1648–1777*. Budapestini – Strigonii – Tyrnaviae. MMXIII.
- KEK A Katolikus Egyház katekizmusa. A latin mintakiadás fordítása. Ford.: DIÓS István. Budapest, Szent István Társulat, 2002. (Szent István Kézikönyvek 6.)
- KISSNÉ 2004. KISSNÉ Bognár Krisztina: *Magyarországi diákok a bécsi tanintézetekben, 1526–1789*. Budapest, 2004. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 13.)
- KNAPP–TÜSKÉS 2013. *Az Esterházy család és a magyarországi művelődés. Képek és szövegek a XVII–XIX. századból*. Vál., szerk. és előszó: Knapp Éva – Tüskés Gábor. Budapest, MTA BTK, 2013.
- KOVÁCS–MEDGYESY 2012. *Énekek Szent László király tiszteletére. Cantiones de Sancto Ladislao rege*. Szerk.: KOVÁCS Andrea – MEDGYESY S. Norbert. Budapest, Magyar Napló, 2012.
- MEISLSEDER 1724. MEISLSEDER, Ferdinand: *Desertum asceticum, terrae desiderabilis...* Posonii, J. P. Royer, 1724.
- MKL Magyar Katolikus Lexikon I–XVII. Főszerk.: Diós István. Budapest, Szent István Társulat, 1993–2014. (online: www.lexikon.katolikus.hu letöltve: 2016. október 6.)
- MOLNÁR 1942. MOLNÁR István: *A fehér barátok Pápán. A bencés (egykor pálos) templom építésének és felszentelésének 200. éves jubileumára*. Pápa 1942.
- MOLNÁR 1972. MOLNÁR István: *A magyarországi pálosok "Zöld Kódex"-ének Veszprém megyei regesztái*. In: *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei*. 11. sz. (1972) 301–312.
- MOLNÁR 1975. MOLNÁR István: *A magyarországi pálosok „Zöld kódex”-ének Somogy megyei regesztái*. In: *Somogyi Múzeumok Közleményei* 2. (1975) 217–233.
- NAGY VII. NAGY Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal* VII. Pest, Ráth Mór, 1860.

- RMK III/XVIII. II. Régi magyar könyvtár III/XVIII. Magyarországi szerzők külföldön, nem magyar nyelven megjelent nyomtatványai. II. 1761–1800. Összeállította: Dörnyei Sándor – Szávuly Mária. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2007.
- OROSZ 1747. *Synopsis annalium eremi-coenobiticorum ff. eremitarum ordinis S. Pauli primi eremitaie primum anachoretarum authoris et magistri vitam, translationes et miracula complectens* per R. P. F. Franciscum Orosz. Sopronii, Rennau, 1747.
- PÉTERFFY 1741–1742. PÉTERFFY Carolus: *Sacra concilia ecclesiae romano-catholicae in regno Hungariae celebrata*. Posonii 1741–1742.
- PETRIK 1888. PETRIK Géza: Magyarország bibliographiája 1712–1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. Első kötet. Budapest, Dobrowsky Ágost, 1888.
- PETRIK 1890. PETRIK Géza: Magyarország bibliographiája 1712–1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. Második kötet. Budapest, Dobrowsky Ágost, 1890.
- PETRIK 1891. PETRIK Géza: Magyarország bibliographiája 1712–1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. Harmadik kötet. Budapest, Dobrowsky Ágost, 1891.
- PROHÁSZKA 1928. PROHÁSZKA Ottokár: *Ünnepnapok. Emlékezések*. Budapest, Szent István Társulat, 1928. (Prohászka Ottokár összegyűjtött munkái XII.)
- RMK III/XVIII. I. Régi magyar könyvtár III/XVIII. Magyarországi szerzők külföldön, nem magyar nyelven megjelent nyomtatványai. I. 1712–1760. Összeállította: Dörnyei Sándor – Szávuly Mária. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2005.
- RMK SZABÓ Károly(–HELLEBRANT Árpád): *Régi Magyar Könyvtár I–III/1–2*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1879–1898. (III. Pótlások, kiegészítések, javítások 1–4. Budapest, OSZK, 1990–1993.; III. Mutató – függelék. 5. Budapest, OSZK, 1996.)
- SARBAK 2011. Gregorius Gyöngyösi OSPPE Opera selecta (Epitoma, Directorium). Edidit: Gábor SARBAK adiuvantibus Ibolya Bellus et Lorenz Weinrich. Budapestini, 2011. (online: http://real.mtak.hu/3899/3/gyongyosi_epit_dir_lhg.pdf Letöltve: 2018. március 25.)
- ŚWIDZIŃSKI 1970. *Constitutio Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae iuxta textum ante annum 1643 conscriptum. Historia – textus – sententia*. Vorgelegt von ŚWIDZIŃSKI, Stanislaus. Bonn, 1970.
- SZILÁGYI 1889. SZILÁGYI Sándor: *Catalogus librorum manuscriptorum bibliothecae regiae scientiarum universitatis Budapestinensis*. Budapest, 1889.

- SZINNYEI 1893 (1980–1981). SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái. II.* Caban–Exner. Budapest, 1893. (Utánnomás: Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, 1980–1981.) Online: www.mek.oszk.hu
- SZINNYEI 1897 (1980–1981). SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái. V.* Iczés–Kempner. Budapest, 1897. (Utánnomás: Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, 1980–1981.) Online: www.mek.oszk.hu
- SZINNYEI 1899 (1980–1981). SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái. VI.* Kende–Kozocsa. Budapest, 1899. (Utánnomás: Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, 1980–1981.) Online: www.mek.oszk.hu
- SZINNYEI 1902 (1980–1981). SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái. VIII.* Löbl–Minnich. Budapest, 1902. (Utánnomás: Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, 1980–1981.) Online: www.mek.oszk.hu
- SZINNYEI 1903 (1980–1981). SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái. IX.* Mircse–Oszvaldt. Budapest, 1903. (Utánnomás: Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, 1980–1981.) Online: www.mek.oszk.hu
- SZINNYEI 1914 (1980–1981). SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái. XIV.* Telgárti–Zsutai. Budapest, 1914. (Utánnomás: Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, 1980–1981.) Online: www.mek.oszk.hu
- SZLAVIKOVSZKI 2007. SZLAVIKOVSZKY Beáta: Magyarországi diákok itáliai egyetemeken 1526–1918. I. Budapest, ELTE Levéltára, 2007. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 16.)
- SZÖRÉNYI 1717. EK Kézirattára, Collectio Kaprinayana B. [Tomi in quarto] Tom. XIV. – Pannonia docta seu nova series chronologica virorum sub corona regni Hungariae, eruditione scriptisque ad posteros relictis illustrium memoriaeque dignorum. Conscripta studio et opera P. Alexandri Szörényi e Societate Jesu ab anno Christi millesimo ad annum usque 1717.
(online: <https://demo.edit.elte.hu/xmlui/handle/123456789/20758>
letöltve: 2015. december 27.)
- TÓTH 1994 TÓTH István György: *Relationes missionariorum de Hungaria et Transilvania (1627–1707).* Budapest–Roma. 1994. (Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma. Fontes 1.)
- TÓTH 2001 TÓTH István György: A remeterend vándormisszionáriusa. Vanoviczi János, az első pálos misszionárius levelei (1642–1677). Levéltári Közlemények 72. (2001) 1–2. 187–245.
- TÓTH 2002 TÓTH István György: *Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania. 1572–1717.* Roma–Budapest 2002. I–II. (Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma. Fontes 4.)
- TÓTH 2004. TÓTH István György: *Misszionáriusok levelei Magyarországról és Erdélyről.* Budapest, Osiris, 2004.
- TÓTH 2005b TÓTH István György: *Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania. 1572–1717.* Roma–Budapest 2005. III–IV. (Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma. Fontes 4.)

- TÓTH 2008. TÓTH István György: *Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania. 1572–1717*. V. Roma–Budapest, 2008. (Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma. Fontes 4.)
- VARGA 1990. Pálos iskoladrámák, királyi tanintézmények, katolikus papneveldek színjátékai. S. a. r.: VARGA Imre. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1990. (Régi Magyar Drámai Emlékek XVIII. század, 3. köt.)
- VARGA 2004. Varga Júlia: Magyarországi diákok a Habsburg Birodalom kisebb egyetemein és akadémiáin, 1560–1789. Budapest, ELTE Levéltára, 2004. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban)
- VERESS 1917. VERESS Endre: *A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai I*. Anyakönyv (1559–1917). Budapest, 1917.
- VINCZE 1878. VINCZE Gábor: A pálosok irodalmi munkássága a XIV–XVIII. században. In: *Magyar Könyvszemle* 3. (1878), 1. sz. 21–44. online: <http://epa.oszk.hu/00000/00021/00052/pdf/> letöltve 2016. szeptember 26.)
- WEINRICH 1998. WEINRICH, Lorenz: Das ungarische Paulinerkloster Santo Stefano Rotondo in Rom (1404–1579). Berlin, 1998. (Berliner Historische Studien Bd. 30. Ordensstudien XII.)

Szakirodalom

- ÁDÁM 1883 ÁDÁM Iván: Pálosaink építészeti emlékei. I–VII. közlemény. In: *Egyházművészeti Lap* IV. évf. (1883), 65–78.; 97–107.; 138–148.; 180–184.; 213–219.; 235–242.; 289–295. p. online: <http://www.szentadalbert.hu/public/konyvtar/k.egyhazmuveszetilapok/index.html> (letöltve: 2017. március 17.)
- BAHLCKE 2013. BAHCKE, Joachim: *A magyar püspöki kar és a Habsburg Monarchia. Együttműködéstől a konfrontációig (1686–1790)*. Ford.: Fazekas István. Budapest, METEM, 2013.
- BAJÁKI 2014. BAJÁKI Rita: Ördög és pokol az imákban, avagy túlvilágábrázolás az 1620-ig megjelent imakönyveinkben. In: *Menny és pokol a barokk kori ember életében*. Szerk.: BÁTHORY Orsolya. Budapest, 2014. (Pázmány Irodalmi Műhely. Lelkiségtörténeti Tanulmányok) 13–22.
- BAKONYVÁRI 1896 (1998). BAKONYVÁRI Ildefonz: *A pápai kath. gymnasium története a pálosok idejében*. Pápan, 1896. (reprint: Uő: *A pápai katolikus gimnázium története a pálosok és a bencések idejében 1638–1898*. Pápa, Jókai Mór Városi Könyvtár, 1998.)
- BÁLINT 1944 (2009). BÁLINT Sándor: *Sacra Hungaria. Tanulmányok a magyar vallásos népelet köréből*. Veritas, é. n. (1944). reprint Budapest, Ős-kép Kiadó, 2009.

- BÁLINT–BARNA 1994. BÁLINT Sándor – BARNA Gábor: *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza*. Budapest, Szent István Társulat, 1994.
- BÁN 1939. BÁN János: *Sopron újkori egyháztörténete*. Sopron, 1939. (Győregyházmegye múltjából IV. szám 2. rész)
- BARNA 2001. BARNA Gábor: A szentek tisztelete. Bevezető gondolatok a szentkultusszal foglalkozó konferenciához. In: Barna Gábor (szerk.): *A szenttisztelet történeti rétegei és formái Magyarországon és Közép-Európában. A magyar szentek tisztelete*. Szeged, Néprajzi Tanszék, 2001. 11–16.
- BARNA 2007. BARNA Gábor: Pálos kegyhelyek Magyarországon. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. Szerk.: ÖZE Sándor közreműködésével SARBÁK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 4/1.) 639–646.
- BÁRTH 2004. BÁRTH Dániel: Egyházi benedikciós gyakorlat a kora újkori Magyarországon. In: *Áldás és átok, csoda és boszorkányság. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*. Szerk.: PÓCS Éva. Budapest, Balassi Kiadó, 2004. (Tanulmányok a transzcendensről IV.) 30–46.
- BÁRTH 2010. BÁRTH Dániel: Benedikció és exorcizmus a kora újkori Magyarországon. Budapest, L'Harmattan – PTE Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék, 2010. (Fontes Ethnologiae Hungaricae IX.)
- BARTONIEK 1975. BARTONIEK Emma: *Fejezetek a XVI–XVII. századi magyarországi történetírás történetéből*. Kézirat. Budapest, 1975.
- BELÉNYESI 2007. BELÉNYESI Károly: *Pálos kolostorok az Abaúji-hegyalján*. Miskolc, Herman Ottó Múzeum, 2004. (Borsod-Abaúj-Zemplén megye régészeti emlékei 3.)
- BELÉNYESY 2004. BELÉNYESY Károly: *Pálos kolostorok az Abaúji-hegyalján*. Miskolc, Herman Ottó Múzeum, 2004. (Borsod-Abaúj-Zemplén megye régészeti emlékei 3.)
- BENCZE 2016. BENCZE Zoltán: Budaszentlőrinc, a középkori pálos főkolostor. In: *Pálosaink és Pécs*. Szerk.: Sarbak Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2016. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti konferenciák 4/4.) 42–54.
- BENKŐ 2016. BENKŐ Elek: A Szent Kereszt remetéinek korai kolostorai a Pilisben. In: *Pálosaink és Pécs*. Szerk.: Sarbak Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2016. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti konferenciák 4/4.) 25–40.
- BITSKEY 1994. BITSKEY István: Magyarországi pálosok tanulmányai a római Collegium Germanicum Hungaricumban, 1602–1782. In: *Pálos rendtörténeti tanulmányok I. Válogatás a Budapesten, 1991. október 4–5-én megrendezett II. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Szimpózium*

- anyagából. Szerk.: Sarbak Gábor. H. n., Árva Vince kiadása, 1994. (Varia Paulina I.) 6–14.
- BITSKEY 1996. BITSKEY István: *Hungariából Rómába. A római Collegium Germanicum Hungaricum és a magyarországi barokk művelődés.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996. (Italianistica Debreceniensis, Monográfiák 2.)
- BITSKEY 2014. BITSKEY István: Menny és pokol Pázmány prédikációiban. In: Menny és pokol a barokk kori ember életében. Szerk.: Báthory Orsolya. Budapest, 2014. (Pázmány Irodalmi Műhely. Lelkiségtörténeti Tanulmányok) 69–77.
- BOJTOS 2014b BOJTOS Anita: Kloster an der Grenze. Angaben zum Neubau und zur Rolle des Paulinerklosters von Wondorf im 17. Jahrhundert. In: *Wiener Archivforschungen.* Hrsg. von CZIRÁKI, Zsuzsanna – FUNDÁRKOVÁ, Anna – MANHERZ, Orsolya – PERES, Zsuzsanna – VAJNÁGI, Márta. Wien, 2014. 113–120.
- BOJTOS 2015a BOJTOS Anita: Pálosok a XVII. században. A rend XVII. századi történetének kutatása és a rendi prozopográfia forrásai: a névkönyvek. In: *Tempus Adest. Tanulmányok az Eötvös Collegium 30 éve alapított Történész Műhelye tiszteletére.* Szerk.: KOVÁCS Dóra – SZABÓ Melinda. Budapest, Mika Sándor Egyesület, 2015. (Acta Historica Societatis de Alexandro Mika Nominatae. Series I., Nr. 4.) 53–73.
- BOJTOS 2015b BOJTOS Anita: Pálos kolostorok a XVII. századi Magyar Királyságban: áttekintés a rend térbeli jelenlétéről. In: *Társadalom térben és időben. Tanulmányok az új- és modernkori Magyarország eszme-, művelődés- és társadalomtörténetéről.* Szerk.: SZULY Rita – KRÁNITZ Péter. Budapest, Magyar Napló – Írott Szó Alapítvány, 2015. (PPKE Történelemtudományi Doktori Iskola Eszmetörténeti Műhely, Művelődéstörténeti Műhely, Doktoriskolai konferenciák 2.) 13–24.
- BOJTOS 2016a BOJTOS Anita: Hitélet és lelkiség a sopronbánfalvi pálosok vonzásában. In: *Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára.* Szerk.: ARATÓ György – NEMES Gábor – VAJK Ádám. Győr, Győri Egyházmegyei Levéltár, 2016. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 25.) 445–473.
- BOJTOS 2016b BOJTOS Anita: Eszmény és hivatás: pálosok a katolikus megújulásban. In: Pálosaink és Pécs. Szerk.: SARBAK GÁBOR. Budapest, Szent István Társulat, 2016. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti konferenciák 4/4.) 55–79.
- BOJTOS 2016c BOJTOS Anita: Műveltség és vallásosság az esztergomi főegyházmegyében a XVII. században. In: Eszmetörténeti tanulmányok. Szerk.: BOJTOS ANITA – NOVOTNIK ÁDÁM. Budapest–Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskola. (Doktoriskolai Konferenciák 1.) 85–100.

- BOJTOS 2016d. BOJTOS Anita: Dózsa halála. A parasztháború elbeszélése Szerémi Györgynél. In: *Paraszsors – magyar sors. Emlékkönyv a Bethlen Gábor Alapítvány 2014. szeptember 19-ei közéleti és tudományos tanácskozásáról*. Budapest, Hittel Könyvműhely, 2016. 46–65.
- BORIÁN 2004. BORIÁN Elréd: *Zrínyi Miklós a pálos és a jezsuita történetírás tükrében*. Pannonhalma, 2004. (Pannonhalmi Füzetek 50.)
- BOROVI 1992. BOROVI József: *A magyar tábori lelkészet története*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1992.
- BREITENSTEIN 2007. BREITENSTEIN, Mirko: Liber, qui dicitur informacio religiosi. Augsburgi Dávid Formula novitiorumának ismeretlen változata a grünwaldi pálos kolostorból. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. Szerk.: ÖZE Sándor közreműködésével SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 4/1.) 305–312.
- BRUNERT 2007. BRUNERT, Maria-Elisabeth: A pálos rendtörténet és kutatása. Áttekintés német szemmel. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. Szerk.: ÖZE Sándor közreműködésével SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 4/1.) 23–39.
- CSATKAI 1956. CSATKAI Endre (et al.): *Sopron és környéke műemlékei*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1956. (Magyarország Műemléki Topográfiaja 2.)
- CSERMELYI 2015. CSERMELYI József: Német zsoldosvezérek, magyar remeték. In: *Micae mediaevales IV. Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról*. Szerk.: GÁL Judit – KÁDAS István – RÓZSA Márton – TARJÁN Eszter. Budapest, ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola, 2015. 43–58.
- EDŐCS 2011. EDŐCS Győző: A sopronbánfalvi pálosok csillagászati titkai I–II. In: *Építés – Építészettudomány* 39. (2011) 1–2. 89–121.; valamint 3–4. 299–352.
- ELIADE 1987. ELIADE, Mircea: *A szent és a profán. A vallási lényegről*. Budapest, Európa Kiadó, 1987. (Mérleg)
- EMÓDI 2007. EMÓDI András: A XVIII. századi erdélyi és partiumi pálos rendi könyvtárak fennmaradt kötetei és könyvjegyzékei. Adattár. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. Szerk.: ÖZE Sándor közreműködésével SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 4/1.) 335–376.
- ERDÉLYI 1999. ERDÉLYI Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtőt lépék. Archaikus népi imádságok*. Pozsony, Kalligram, 1999.
- ERDÉLYI 2001. ERDÉLYI Zsuzsanna: *Aki ezt az imádságot... Élő passiók*. Pozsony, Kalligram, 2001.
- F. ROMHÁNYI 2010. F. ROMHÁNYI Beatrix: *A lelkiek földiek nélkül nem tarthatók fenn. Pálos gazdálkodás a középkorban*. Budapest, Gondolat, 2010.

- F. ROMHÁNYI 2016. F. ROMHÁNYI Beatrix: Heremitae – monachi – fratres. Szempontok a pálos rend történetének újragondolásához. In: *Pálosaink és Pécs*. Szerk.: Sarbak Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2016. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti konferenciák 4/4.) 9–23.
- FARBAKY 2007. FARBAKY Péter: A pesti pálos kolostor barokk épülete. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. Szerk.: ÖZE Sándor közreműködésével SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 4/1.) 621–635.
- FAZEKAS 1993. FAZEKAS István: A győri egyházmegye katolikus alsópapsága 1641–1714 között. In: *Történelmi Szemle XXXV*. (1993) 1–2. sz. 101–131.
- FAZEKAS 1994. FAZEKAS István: Galla Ferenc „Pálos missziók Magyarországon” című kiadatlan munkája. In: *Pálos rendtörténeti tanulmányok. Válogatás a Budapesten, 1991. október 4–5-én megrendezett II. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Szimpózium anyagából. A Szimpóziumot Árva Vince OSP szervezte*. Szerk.: Sarbak Gábor. S. 1., Árva Vince magánkiadása, 1994. (Varia Paulina I.) 219–228.
- FAZEKAS 2002. FAZEKAS István: A Pázmáneum története az alapítástól a jozefinizmus koráig (1623–1784). In: *A bécsi Pázmáneum*. Budapest, METEM, 2002. (METEM Könyvek 37.) 9–176.
- FAZEKAS 2003a. FAZEKAS István: Oláh Miklós reformtörekvései az esztergomi egyházmegyében. In: *Történelmi Szemle 45*. (2003) 1–2. sz. 139–153.
- FAZEKAS 2003b. FAZEKAS István: A bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói 1623–1918 (1951). Budapest, ELTE Levéltára, 2003. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 8.)
- FAZEKAS 2005. FAZEKAS István: Arisztokraták és zarándokok: az Eszterházy család tagjai Máriazellben. In: *Limes XVII*. (2005) 3. sz. 37–48.
- FODOR 1997. FODOR Pál: Az apokaliptikus hagyomány és az „aranyalma” legendája. A török a 15–16. századi magyar közvéleményben. In: *Történelmi Szemle XXXIX*. (1997) 1. sz. 21–49.
- FORGÓ 2007. FORGÓ András: A pálos rendfőnökök és képviselői a XVIII. századi magyar országgyűléseken. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. ÖZE Sándor közreműködésével szerkesztette SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti konferenciák 4/1.) 166–175.
- FORGÓ 2013. FORGÓ András: Az egyházi rend a szatmári megegyezés utáni országos politikában. In: *Az 1712. évi pozsonyi diéta egy ciszterci szerzetes szemével*. Szerk.: Forgó András. Pannonhalma–Veszprém, Pannonhalmi Főapátsági Levéltár – MNL-VML, 2013. (Fontes ex Archivio Sancti Martini editi I. A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 32.) 7–63.
- GALAVICS 1992. GALAVICS Géza: Főúri búcsújárás a XVII. században. A búcsújárás mint a néprajz és a művészettörténet közös kutatási feladata. In: *Közelítések. Néprajzi, történeti, antropológiai tanulmányok Hofer*

- Tamás 60. születésnapjára.* Szerk.: MOHAY Tamás. Debrecen 1992. 65–69.
- GALLA 1940. GALLA Ferenc: *Marnavics Tomkó János boszniai püspök magyar vonatkozásai.* Budapest, 1940. 91–173.
- GALLA 1941. GALLA Ferenc: A pálosrend reformálása a XVII. században. In: *Regnum Egyháztörténeti Évkönyv 4. (1940–1941.)* Budapest, 1941. 123–222.
- GALLA 1946. GALLA Ferenc: *A magyar katolikus restauráció misszionáriusa.* Budapest, 1946.
- GALLA 2015. GALLA Ferenc: *Pálos missziók Magyarországon a 17–18. században.* Sajtó alá rendezte: FAZEKAS István. Budapest–Róma, 2015. (Collectanea Vaticana Hungariae Classis I., Vol. 11.)
- GRACZYK 2009 GRACZYK, Waldemar: Piśmiennictwo Historyczne w Środowisku Paulinów polskich XVII i XVIII wieku [Zusammenfassung: Das geschichtliche Schrifttum in der Umwegsteuerung der Pauliner in dem Siebzehnten und Achtzehnten Jahrhundert]. In: *Paulini w służbie Kościoła i wielu Narodów [A Pálos Rend az Egyház és a nemzetek szolgálatában, Nemzetközi konferencia a Pálos Rend szentszéki elismerésének 700. évfordulója alkalmából. Jasna Góra, 2008. december 11–13.]* Waszawa, Wydawnictwo OO. Paulinów, 2009. (Studia Claromontana 27.) 541–550.
- GUZSIK 2003. GUZSIK Tamás: *A pálos rend építészete a középkori Magyarországon.* Budapest, Mikes Kiadó, 2003.
- HERMANN 1973. HERMANN Egyed: *A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig.* München, 1973.
- IMRE 1995. IMRE Mihály: „Magyarország panasza.” *A Querela Hungariae toposz a XVI–XVII. század irodalmában.* Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1995. (Csokonai Könyvtár, Bibliotheca Studiorum Litterarium 5.)
- JÁNOSI 1939. JÁNOSI Gyula: *Barokk búcsújáráshelyeink táji vonásai.* Pannonhalma 1939.
- KÁDÁR 2010. KÁDÁR Zsófia: A püspök, a káptalan és a jezsuiták. A győri gimnáziumalapítás nehézségei (1626–1629). In: *Századok. Tanulmányok a 200 éve született Horváth Mihály emlékére.* Szerk.: Bojtos Anita – Novotnik Ádám. Budapest, Eötvös Collegium Történész Műhely, 2010. (Acta Historica Collegii de Iosepho Eötvös Nominati – Series I., Nr. 1.)
- KÁDÁR 2011. KÁDÁR Zsófia: A soproni jezsuita kollégium kezdetei (1636–1640): Dobronoki György SJ superiorása, 1. rész. In: *Soproni Szemle* 2011. (65. évf.) 4. sz. 387–410.
- KÁDÁR 2012. KÁDÁR Zsófia: A soproni jezsuita kollégium kezdetei (1636–1640): Dobronoki György SJ superiorása, 2. rész. In: *Soproni Szemle* 2012. (66. évf.) 1. sz. 64–82.
- KERNY 2012. KERNY Terézia: Szent László tisztelete a képzőművészetben. In: *Énekek Szent László király tiszteletére. Cantiones de Sancto Ladislao*

- rege*. Szerk.: KOVÁCS Andrea – MEDGYESY S. Norbert. Budapest, Magyar Napló, 2012. 33–49.
- KISBÁN 1936a KISBÁN Emil: A pálosok letelepedési kísérlete Budán és Pesten a felszabadító háború idején. *Katholikus Szemle* L. (1936) 3. sz. 189–193.
- KISBÁN 1936b KISBÁN Emil: Pálosok térítő tevékenysége a XVII. században. In: *Vigilia* II. évf. (1936), 2. sz. 117–124.
- KISBÁN 1938. KISBÁN Emil: *A magyar Pálosrend története I. (1225–1711)*. Budapest, Pálos Kolostor Kiadása, 1938.
- KISBÁN 1940. KISBÁN Emil: *A magyar Pálosrend története II. (1711–1786)*. Budapest, Pálos Kolostor Kiadása, 1940.
- KNAPP 1992. KNAPP Éva: A máriavölgyi pálos kolostor könyvtára a 18. században. Rekonstrukciós kísérlet. I–II. In: *Magyar Könyvszemle* CVIII. (1992) 3. sz. 193–216. és 4. sz. 313–331.
- KNAPP 2001. *Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens*. Hrsg. von Kaspar ELM in Verbindung mit Dieter R. BAUER, Elmar L KUHN, Gábor SARBAK und Lorenz WEINRICH. Berlin, 2000. Duncker und Humblot, 333 l. (Berliner Historische Studien, Bd. 32., Ordensstudien 14.). Ism: KNAPP Éva. *Magyar Könyvszemle* 117. (2001) 264–267.
- KNAPP-TÜSKÉS 1999. KNAPP Éva – TÜSKÉS Gábor: Egy XVII. századi elbeszélésgyűjtemény: az első máriavölgyi mirakulumos könyv és irodalmi utóélete. In: *Irodalomtörténet* XXX. (LXXX.) (1999) 3. sz. 380–397.
- KOLTAI 2012. KOLTAI András: *Batthyány Ádám. Egy magyar főúr és udvara a XVII. század közepén*. Sajtó alá rendezte: ARATÓ György – NEMES Gábor – VAJK Ádám. Győr, Győri Egyházmegyei Levéltár, 2012. (Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai – Források, feldolgozások 14.)
- KÓNYA 2012. KÓNYA Péter: Felső-Magyarország és lakossága a reformáció és rekatolizáció folyamatában. In: *Történeti tanulmányok XX. A Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének kiadványa*. Főszerk.: Bárány Attila. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2012. 25–40.
- KOVÁCS 1994 KOVÁCS Béla: A czeŕstochowai pálos kolostor levéltára és magyar vonatkozású iratai. In: *Pálos rendtörténeti tanulmányok. Válogatás a Budapesten, 1991. október 4–5-én megrendezett II. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Szimpózium anyagából. A Szimpóziumot Árva Vince OSP szervezte*. Szerk.: Sarbak Gábor. S. l., Árva Vince magánkiadása, 1994. (Varia Paulina I.) 54–61.
- KOVÁCS 2014. KOVÁCS Eszter: *A Makula nélkül való tükör cseh forrásai*. Budapest, MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2014. (Pázmány Irodalmi Műhely Lelkiségtörténeti tanulmányok)
- KOVÁCS 2015. KOVÁCS Eszter: „*Légy cseheknek pártfogója, magyaroknak szószóllója...*” *Cseh-magyar jezsuita összefüggések a kezdetektől 1773-ig*. Budapest, PPKE–OSZK, 2015. (Művelődéstörténeti Műhely, Monográfiák 2.)

- KOVÁCS 2016. KOVÁCS Dóra: Az ecsedi udvar. Szervitori hivatás és kapcsolatrendszer Báthory István familiájában. In: *Századok* CL. (2016) 4. szám 911–944.
- KRISTÓF–TÓTH 2012. *Széchenyi Pál érsek emlékezete*. Szerk.: KRISTÓF Lilla – TÓTH Vilmos Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2012.
- KUHN 2007. KUHN, Elmar L.: A pálosok osztrák rendtartománya. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. Szerk.: ÖZE Sándor közreműködésével SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 4/1.) 66–106.
- LUKÁCSI 2013. LUKÁCSI Zoltán: *Szószerk és világosság. A magyar katolikus prédikáció a felvilágosodás korában*. Szerk.: Nemesné Matus Zsanett. Győr, Győri Egyházmegyei Levéltár, 2013. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 18.)
- MÁLYUSZ 1944. MÁLYUSZ Elemér: A Pálos-rend és a devotio moderna. In: *Budapesti Szemle* 795. (1944) 95–100.
- MAYER 1883. MAYER, Anton: *Wiens Buchdruckergeschichte I. 1482–1882*. Wien, 1883.
- MEDGYESY 2009. MEDGYESY S. Norbert: *A csíksomlyói ferences misztériumdrámák forrásai, művelődés- és lelkiségtörténeti háttere*. Piliscsaba–Budapest, PPKE BTK – Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, 2009. (Fontes Historici Ordinis Fratrum Minorum in Hungaria, Magyar Ferences Források 5.; Művelődéstörténeti Műhely, Monográfiák 1.)
- MEDGYESY–ÖTVÖS–ÖZE 2013. *Nyolcszáz esztendő a ferences rend. Tanulmányok a rend lelkiségéről, történeti hivatásáról és kulturális-művészeti szerepéről 1–2*. Szerk.: MEDGYESY S. Norbert – ÖTVÖS István – ÖZE Sándor. Budapest, Magyar Napló, 2013. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti Konferenciák 8/1–2.)
- MEDGYESY–SCHMIKLI 2007. MEDGYESY–SCHMIKLI Norbert: A pálosok működése a gimnáziumi oktatásban. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. ÖZE Sándor közreműködésével szerkesztette SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti Konferenciák 4.) 377–387.
- MÉSZÁROS 1981. MÉSZÁROS István: *Az iskolaügy története Magyarországon 996–1777 között*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1981.
- MÉSZÁROS 2013. MÉSZÁROS Kálmán: Hazafiak és árulók? Kurucok és labancok a Rákóczi-szabadságharcban. In: *Rubicon* XXIV. (2013) 9–10. sz. 123–131.
- MÉSZÁROS 2018. MÉSZÁROS Kálmán: A kálvinista prédikátor esete a könnyező Máriával. (online) Elérhető: http://reformacio.mnl.gov.hu/a_kalvinista_predikator_esete_a_konnyezo_mariaival (letöltve: 2018. március 20.)

- MEZEI 2007. MEZEI Zsolt: A pápai pálos templom építéstörténete. In: *Őze Sándor* közreműködésével *Sarbak Gábor* (szerk.). *Decus solitudinis. Pálos évszázadok.* (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti konferenciák 4/1) Bp. 2007. 549–563.
- MIHALIK 2012. MIHALIK Béla: Katolikus megújulás az egri egyházmegyében, 1634–1746. In: *Mozaikok a Magyar Királyság 16–17. századi történelméből.* Szerk: BAGI Zoltán Péter – HORVÁTH Adrienn. Budapest, 2012. 159–192.
- MIHALIK 2017. MIHALIK Béla Vilmos: *Papok, polgárok, konvertiták. Katolikus megújulás az egri egyházmegyében 1670–1699.* Budapest, MTA BTK TTI, 2017.
- MIHALOVICS 1900. MIHALOVICS Ede: A katolikus prédikáció története Magyarországon. I. A kereszténység behozatalától Pázmányig. Budapest, Stephaneum, 1900.
- MINOIS 2012. MINOIS, Georges: A pokol története. Ford.: Sujtó László. Budapest, 2012. (A kútnál).
- MOLNÁR 1965 MOLNÁR István: Emlékezés Ádám Ivánra 1844–1928. In: A Veszprém megyei múzeumok közleményei 4. Szerk.: Éri István. Veszprém, 1965. 5–20.
- MOLNÁR 1992. MOLNÁR Antal: Olasz minoriták a XVII. századi Felső-Magyarországon. A kora újkori magyarországi missziók elméleti alapvetésének és tevékenységi formáinak történetéhez. In: *Aetas* 8. évf. (1992) 3. szám, 44–77.
- MOLNÁR 2005a. MOLNÁR Antal: Végvár és rekatolizáció. Althan Mihály Adolf és a magyarországi katolikus restauráció kezdetei. In: *Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16–17. században.* Szerk.: G. Etényi Nóra – Horn Ildikó. Budapest, Balassi Kiadó, 2005. 390–398.
- MOLNÁR 2005b. MOLNÁR Antal: Mezőváros és katolicizmus. Katolikus egyház az egri püspökség hódoltsági területein a 17. században. Budapest, METEM, 2005. (METEM Könyvek 49.)
- MOLNÁR 2006. MOLNÁR Antal: *A bátai apátság és népei a török korban.* Budapest, METEM, 2006. (METEM Könyvek 56.)
- MOLNÁR 2009. MOLNÁR Antal: *Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16–17. században.* Budapest, L'Harmattan – ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola, 2009. (TDI Könyvek 8.)
- MONOK 2003. MONOK István: A könyvtárak és a könyvolvasás a Kárpát-medencében, 1526–1800. In: *Madas Edit–Monok István: A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig.* Budapest, Balassi Kiadó, 2003. 91–217.
- NAGY 2015. NAGY János: A rendi ellenzék és a kormánypárt az alsótáblán az 1751. évi országgyűlésen. Vázlat a vármegyei követek csoportjának elemzéséhez. In: *Tempus Adest. Tanulmányok az Eötvös Collegium 30 éve alapított Történész Műhelye tiszteletére.* Szerk.: KOVÁCS Dóra – SZABÓ Melinda. Budapest, Mika Sándor Egyesület, 2015. (Acta

- Historica Societatis de Alexandro Mika Nominatae. Series I., Nr. 4.) 75–102.
- OTTO 1997. OTTO, Rudolf: *A szent. Az isteni eszméjében rejlő irracionális és viszonya a racionálishoz*. Budapest, Osiris, 1997. (Osiris Könyvtár, Vallástörténet)
- ŐZE 2006a. ŐZE Sándor: „A kereszténység védőpajzsa” vagy „Az üllő és verő közé szorult ország”. A nemzettudat átformálódása a 16. század közepén a dél-dunántúli végvári katonaságnál. In: U.ő.: *A határ és a határtalan. Identitáselemek vizsgálata a 16. századi magyar ütközőzóna népességénél*. Budapest, METEM, 2006. (METEM Könyvek 54.) 43–51.
- ŐZE 2006b. ŐZE Sándor: A szent had. Hadipredikáció Magyarországon a 16–17. században Bornemisza Péter, Pázmány Péter, Tolnai Mihály és Nagyari István művei alapján. In: U. ő.: *A határ és a határtalan. Identitáselemek vizsgálata a 16. századi magyar ütközőzóna népességénél*. Budapest, METEM, 2006. (METEM Könyvek 54.) 103–124.
- ŐZE 2006c. ŐZE Sándor: Apokaliptika és nemzettudat a 16. századi Magyarországon. In: U. ő.: *A határ és a határtalan. Identitáselemek vizsgálata a 16. századi magyar ütközőzóna népességénél*. Budapest, METEM, 2006. (METEM Könyvek 54.) 263–269.
- ŐZE 2007. ŐZE Sándor: Nádasdy Tamás nádor és az örményesi pálos kolostor. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. Szerk.: Őze Sándor közreműködésével Sarbak Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 4/1.) 176–188.
- ŐZE 2015. ŐZE, Sándor: *Apocalypticism in Early Reformation Hungary*. Budapest – Leipzig, Magyar Napló, 2015.
- ŐZE 2016. ŐZE Sándor: *Apokaliptikus időszemlélet a korai reformáció Magyarországon (1526–1566)*. Budapest, Magyar Napló, 2016.
- ŐZE–MEDGYESY 2005. *A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára. 1–2*. Szerk.: ŐZE Sándor – MEDGYESY-SCHMIKLI Norbert. Piliscsaba–Budapest, PPKE BTK – METEM, 2005. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti Konferenciák 1.)
- ŐZE–SARBAK 2007. *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. ŐZE Sándor közreműködésével szerkesztette SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti műhely – rendtörténeti konferenciák 4.)
- PÁSZTOR 1943. PÁSZTOR Lajos: A máriavölgyi kegyhely a XVII–XVIII. században. In: *Regnum Egyháztörténeti Évkönyv V. (1942–1943)*. Budapest, 1943. 563–600.
- PAYR 1917. PAYR Sándor: *A soproni evangélikus egyházközség története. I. kötet. A reformáció kezdetétől az 1681-ik évi soproni országgyűlésig*. Sopron 1917.

- PIRHALLA 1899. PIRHALLA Márton: *A szepesi prépostaság vázlatos története kezdetektől a püspökség felállításáig*. Lőcse, 1899.
- PÓCS 2002. PÓCS Éva: Tér és idő a néphitben. In: Uő: *Magyar néphit Közép- és Kelet-Európa határán. Válogatott tanulmányok I.* Budapest, L'Harmattan, 2002. (Szóhagyomány) 9–39.
- PÓCS 2003. PÓCS Éva: Esővarázslás és idővarázslók a kora újkori forrásokban. In: *Folyamatok és fordulópontok. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére*. Szerk.: Pócs Éva. Budapest, L'Harmattan – PTE Néprajz Tanszék, 2003. (Studia Ethnologica Hungarica IV.) 159–207.
- RAINER 2016 RAINER Pál: *Ádám Iván veszprémi kanonok pálos kolostorokról készült rajzai a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban*. Veszprém, Laczkó Dezső Múzeum, 2016.
- RITZ é. n. [1989]. RITZ Sándor: *A templom. Múlt, jelen és jövő felülmúlhatatlan alkotása, az Örök-Templom Santo Stefano Rotondo, az Apokalipszis új Jeruzsálemének szent városa*. A magyarok nemzeti temploma. Róma, [1989].
- RÓNAI 1937. RÓNAY György: Misztika az ellenreformáció magyar irodalmában. In: *Katholikus Szemle* (1937) II. 647–655.
- ROZSONDAI – SÜMEGHY 1937. ROZSONDAI Károly – SÜMEGHY József: Sopronbánfalva. Falut tanulmány és községrajz. Sopron, 1937.
- SARBAK (BBKL) 2012. SARBAK, Gábor: Gregorius Coelius Pannonius. In: *Biographisch-Bibliographische Kirchenlexikon*. Hg.: BAUTZ, Friedrich Wilhelm(–BAUTZ, Traugott). Bände 1–14. (1975–1998). 15–35. (Ergänzungen I–XXII.) 1998–2014.; Band 33. (Ergänzungen XX.) 2012. Spalten 548–550.
- SARBAK 1984. SARBAK Gábor: Gyöngyösi Gergely biográfiájához. In: *Irodalomtörténeti Közlemények* 88. (1984) 44–52.
- SARBAK 1994. *Pálos rendtörténeti tanulmányok*. Szerk. SARBAK Gábor. Árva Vince kiadása, 1994. (Varia Paulina I.)
- SARBAK 2003. SARBAK Gábor: Kitekintés a külföldi pálos rendtörténeti kutatásokra. In: *In virtute spiritus. A Szent István Akadémia emlékkönyve Paskai László bíboros tiszteletére*. Budapest, Szent István Társulat, 2003. 113–117.
- SARBAK 2010. SARBAK Gábor: Gyöngyösi Gergely, 1472–1531. Correctio correctionis. In: *Ghesaurus. Tanulmányok Szentmártoni Szabó Géza hatvanadik születésnapjára*. Szerk. Csörsz Rumen István. Budapest, 2010. 115–122. (online: <http://real.mtak.hu> letöltve: 2015. március 2.)
- SARBAK 2012. SARBAK Gábor: *Szerzetes és főpap. Széchényi Pál érsek és rendje*. In: Széchényi Pál érsek emlékezete. Szerk.: KRISTÓF Lilla – TÓTH Vilmos Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2012. 35–39.
- SARBAK 2014. SARBAK Gábor: Declarationes constitutionum. Gyöngyösi Gergely és a pálos rend alkotmánya. (Editia critica cum commentariis.)

- Akadémiai Doktori Értekezés, 2014. Online: <http://real-d.mtak.hu> (letöltve: 2016. október 5.)
- SARBAK 2016. *Pálosaink és Pécs*. Szerk.: SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2016. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti konferenciák 4/4.)
- SAS 2007. SAS Péter: A pálosok Mária-tiszteletének művészettörténeti emlékei. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. ÓZE Sándor közreműködésével szerkesztette SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti Konferenciák 4/1.) 657–669.
- SERFŐZŐ [2007] SERFŐZŐ Szabolcs: a sasvári pálos templom és a kegyszobor kultusza a 18. században. Doktori disszertáció. ELTE BTK, 2007.
- SERFŐZŐ 2010. SERFŐZŐ Szabolcs: A zarándokhelyek szerepe a Habsburg-dinasztia reprezentációjában a 17–18. században. In: *Századok* 144. (2010). 5. sz. 1183–1223.
- SERFŐZŐ 2012. SERFŐZŐ Szabolcs: *A sasvári pálos kegyhely története. A zarándoktemplom kialakítása és kegyszobrának kultusza a 18. században*. Budapest, Balassi Kiadó, 2012.
- SUDÁR–SARBAK 2015. *Pálosaink, a fehér barátok. A Magyar Pálos Rend és az Országos Széchényi Könyvtár közös kiállítása 2014–2015*. A kiállítást rendezte, a katalógust írta és szerkesztette: SUDÁR Annamária és SARBAK Gábor. [Budapest–Pécs], Magyar Pálos Rend, OSzK, 2015.
- ŚWIDZIŃSKI 1999. *Beiträge zur Spiritualität des Paulinermönchtums*. Stanislaw ŚWIDZIŃSKI (Hg.), Friedrichschafen, Collectio Paulina im Kreisarchiw Bodenseekreis, 1999. (Archivum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae 2/4.)
- SZABÓ 2000. SZABÓ Júlia: „A cédrus az örökkévalóság hieroglifája”. Egy természeti motívum ikonológiája. In: Uő: *A mitikus és a történeti táj*. Balassi Kiadó, MTA Művészettörténeti Kutató Intézet, 2000. 17–111.
- SZABÓ 2008. SZABÓ Péter: Adalék a fizikai fájdalom történetéhez a 17. századi Magyarországon. Szent Bernát szenvedéskultusza és a hazai recepció. In: Szabó Péter: *Jelkép, rítus, udvari kultúra. Reprezentáció és politikai tekintély a kora újkori Magyarországon*. Budapest, L’Harmattan – Nyitott Könyv – ELTE Történelemtudományok Doktori Iskola, 2008. (TDI Könyvek 7.) 191–202.
- SZILÁRDFY 1994. SZILÁRDFY Zoltán: A cęsztochowai és a sasvári Boldogasszony tisztelete és ikonográfiája Magyarországon. In: *Pálos rendtörténeti tanulmányok I*. Szerk.: SARBAK Gábor. H. n., K. n., 1994. (Varia Paulina I.) 205–211.
- SZILÁRDFY 2003a. SZILÁRDFY Zoltán: A pálos rend két kegyképe: a Cęsztochowai és Sasvári Boldogasszony. In: Szilárdfy Zoltán: *Ikonográfia – kultusztörténet. Képes tanulmányok*. Budapest, Balassi Kiadó, 2003. 117–123.

- SZILÁRDFY 2003b. SZILÁRDFY Zoltán: Krisztus titkos szenvedéseinek ikonográfiája. In: Szilárdfy Zoltán: *Ikonográfia – kultusztörténet. Képes tanulmányok*. Budapest, Balassi Kiadó, 2003. 52–61.
- SZILÁRDFY 2003c. SZILÁRDFY Zoltán: A gyermek Jézus a kínzóeszközökkel. In: Szilárdfy Zoltán: *Ikonográfia – kultusztörténet. Képes tanulmányok*. Budapest, Balassi Kiadó, 2003. 40–51.
- SZULY 2015. SZULY Rita: A soproni Congregatio Agoniae Christi tagsága az Album oder Nahmen-Buch Einer Hoch-löblichen Bruderschaft der Bitteren Todt-Angst Iesu Christi An dem Creutz alapján. In: *Társadalom térben és időben. Tanulmányok az új- és modernkori Magyarország eszme-, művelődés- és társadalomtörténetéről*. Szerk.: SZULY Rita – KRÁNITZ Péter. Budapest, Magyar Napló – Írott Szó Alapítvány, 2015. (PPKE Történelemtudományi Doktori Iskola Eszmetörténeti Műhely, Művelődéstörténeti Műhely, Doktoriskolai konferenciák 2.) 221–247.
- SZULY 2016. SZULY Rita: Adalékok a győregyházmegyei laikus vallásos társulatok történetéhez. A soproni Congregatio Agoniae Christi (1661–1778). In: *Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára*. Szerk.: ARATÓ György – NEMES Gábor – VAJK Ádám. Győr, Győri Egyházmegyei Levéltár, 2016. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 25.) 496–519.
- TARNAI 1984. TARNAI Andor: „A magyar nyelvet írni kezdik”. *Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1984. (Irodalomtudomány és kritika)
- TASI 2007. TASI Réka: Csúzy Zsigmond (1660k.–1729) prédikációi. A populáris prédikáció új aspektusai. In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. ÖZE Sándor közreműködésével szerkesztette SARBÁK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendentörténeti Konferenciák 4/1.) 399–407.
- TOMA 2005. TOMA Katalin: Gróf Nádasdy Ferenc politikusi pályaképe (1655–1666). Doktori disszertáció. ELTE BTK Közép- és Kora Újkori Magyar Történeti Doktori Iskola 2005. Online: <http://doktori.btk.elte.hu/hist/toma/diss.pdf> (letöltve: 2015. november 8.)
- TÓTH 2005a. TÓTH István György: Misszionáriusok mint udvari papok a 17. századi főúri udvarokban. In: *Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16–17. században*. Szerk.: G. Etényi Nóra – Horn Ildikó. Budapest, Balassi Kiadó, 2005. 375–389.
- TÖRÖK 1977. TÖRÖK József: *A magyar pálosrend liturgiájának forrásai, kialakulása és főbb sajátosságai (1225–1600)*. Budapest, Római Katolikus Hittudományi Akadémia, 1977. (Lelkipásztorokodástan és liturgia XII.)

- TUSOR 2002. TUSOR Péter: A magyar hierarchia és a pápaság a 17. században (problémák és fordulópontok). In: *Századok* 136. (2002) 3. sz. 527–545.
- TUSOR 2003. TUSOR Péter: Lósy Imre. In: *Esztergomi érsekek 1001–2003*. Szerk.: Beke Margit. Budapest, Szent István Társulat, 2003. 291–296.
- TÜSKÉS 1993. TÜSKÉS Gábor: *Búcsújárás a barokk kori Magyarországon a mirákulumirodalom tükrében*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1993.
- TÜSKÉS–KNAPP 1992a TÜSKÉS Gábor – KNAPP Éva: Vallásos társulatok Magyarországon a XVII–XVIII. században. 1992. Különlenyomat a *Néprajzi Látóhatár* 1992/3–4. számából.
- TÜSKÉS–KNAPP 1992b TÜSKÉS Gábor – KNAPP Éva: Előzetes körkép a barokk kori búcsújárásról. In: *Közelítések*. Néprajzi, történeti, antropológiai tanulmányok Hofér Tamás 60. születésnapjára. Szerk.: Mohay Tamás. Debrecen, 1992. 71–91.
- TÜSKÉS–KNAPP 2000. TÜSKÉS Gábor – KNAPP Éva: Magyarország – Mária országa. Egy irodalmi toposz a 16–18. századi egyházi irodalomban. In: *Irodalomtörténeti közlemények 2000 / 5–6. sz. 573–602. p.* (online: www.epa.oszk.hu leltöltve: 2016. február 27.)
- TÜSKÉS–KNAPP 2001. TÜSKÉS Gábor – KNAPP Éva: *Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században: források, formák, közvetítők*. Budapest, Osiris, 2001.
- TVERDOTA 2003. TVERDOTA György: Az életrajz mint passió. In: *Az irodalmi kultusz kutatás kézikönyve*. Tanulmánygyűjtemény. Budapest, Kijárat Kiadó, 2003. 159–171.
- UJHÁZI 2007. UJHÁZI Edina: Gróf Esterházy Imre, a pálos hercegprímás (1663–1745). In: *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. Szerk.: ÖZE Sándor közreműködésével SARBAK Gábor. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 4/1.) 198–203.
- V. ECESEDY 1999 V. ECESEDY Judit: A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában 1473–1800. Budapest, Balassi Kiadó, 1999.
- VARGA 1981. VARGA J. János: *Szervitorok katonai szolgálata a XVI–XVII. századi dunántúli nagybirtokon*. (Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 94.) Budapest, 1981.
- VÉGHSEŐ 2001. VÉGHSEŐ Tamás: Pálos hithirdetők kapcsolatai Északkelet-Magyarország görög katolikusaiival (1642–1682). In: *Athanasiana 12*. Nyíregyháza, Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, 2001. 65–79.
- VÉGHSEŐ 2005. VÉGHSEŐ Tamás: Katolikus belső missziók a 17. századi Magyarországon. In: *Athanasiana 20*. Nyíregyháza, Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, 2005. 121–139.

- VÉGHSEŐ 2007a VÉGHSEŐ Tamás: Pálos misszionáriusok római képzése a 17. században. Vanoviczi János és Benkovich Ágoston a Collegium Germanicum et Hungaricumban. In: *Historicus Societatis Iesu. Szilas László Emlékkönyv*. Szerk.: Molnár Antal – Szilágyi Csaba – Zombori István. Budapest, 2007. 188–198.
- VÉGHSEŐ 2007b. VÉGHSEŐ, Tamás: „*Catholice reformare*”. *Ágoston Benkovich O.S.P.P.E. missionario apostolico, vescovo di Várad (1631–1702)*. Budapest–Roma, Gondolat Kiadó, 2007. (Collectanea Vaticana Hungariae Classis II, Tom. 2.)
- ZSÁMBÉKY 2001. ZSÁMBÉKY Monika: A domonkos szentek tiszteletének népszerűsítése a szombathelyi rendházban a XVII–XVIII. században. In: *A szentisztelet történeti rétegei és formái Magyarországon és Közép-Európában. A magyar szentek tisztelete*. Szerk.: Barna Gábor. Szeged, Néprajzi Tanszék, 2001. (Szegedi vallási néprajzi könyvtár 8.) 182–198.

MELLÉKLET

I. Kísérlet egy XVII. századi pálos életrajzi lexikon megalapozására: az 1637 és 1700 között belépő rendtagok adattára

Az itt közreadott adattár célja, hogy egy majdani pálos életrajzi lexikon alapjaként ismertesse a rend újjászervezése utáni létszám és személyi állomány legfontosabb jellemzőit. Az életrajz egyes elemei – a kéziratos névkönyveket bemutató bevezető fejezetben elmondottak szerint – a rendtagok jegyzékszerű forrásaiból is kiderül, ezek adják az adattár gerincét. 1637 és 1646 között a név és a fogadalomtétel ideje és helye minden esetben szerepel, 1646-tól a Liber Professorum Fratrum bejegyzéseiben állandó adat a rendi név mellett, a szülők neve (b, c), származási hely (d), natio (h), esetleg nemesi származás (g), beöltözés ideje és életkor (i), fogadalomtétel ideje (j), valamint utólagos kiegészítések a halálzási dátumra, életút egyes állomásaira vonatkozóan (a, n, o).

A Liber Professorum Fratrum bejegyzéseiben a legtöbb rendtag clericus címszó alá került, ezért a conversusoknak nem hoztunk létre új kategóriát, csupán a név mellett jelöltük, ha nem fölszentelt, hanem szolgáló rendtagról van szó.

Az adattárhoz öt térkép is készült Nagy Béla segítségével: a származási helyre vonatkozó három kategória ezért került bele az adattárba. Az elsőt (d) maguk a források adják meg, a második (e) és harmadik (f) ahhoz segít hozzá bennünket, hogy a rendet elhelyezzük a XVII. századi Magyarország felekezeti és részben etnikai térképén. A forrásban szereplő helynév tágabb közegül magyarországi helyszín esetén mindig az egyházmegyét jelöltük meg (e): ennek az a célja, hogy a rekrutáció bázisul szolgáló térségeket hozzá lehessen rendelni a korabeli magyarországi általános egyházi viszonyokhoz, ezáltal jobban és más szemszögből is megismerhessük a Pázmány utáni egyházmegyei rekatolizáció dinamikáját és kapcsolatát a szerzetességgel. Külföldi származás esetén az egyházmegyei beosztás föltüntetését a konfesszionalizáció eltérő mértékére való tekintettel nem tartottuk indokoltnak, helyette a világi közigazgatási beosztás, a térség megnevezése és a hazai kolostoroktól (főként Sopronbánfalvától) való távolság érzékeltetése volt fontos. A harmadik (f) földrajzi adatban is elsősorban a magyarországi származású rendtagok közegét szerettük volna láttatni, az ő esetükben ide került a világi területi közigazgatási beosztás megnevezése, külföldiek esetében az ország neve.

A források többsége a nemesi, ritkább esetben a polgári származást is rögzítette. A rend társadalmi beágyazottságának és kapcsolati hálójának föltérképezése érdekében nem csak a forrásban szereplő státust vettük föl, hanem az alapvető családtörténeti kézikönyvekben is törekedtünk utánajárni a vonatkozó családoknak, az itt szereplő nemesi címmel utóbb kiegészítettük az adattárat.

A forrásban szereplő natio-adat (h) meghatározásakor a dolgozat bevezető fejezetében leírtak szerint jártunk el (*A feldolgozás módszerei és a dolgozat szerkezete*). A belépés (beöltözés) és a fogadalomtétel dátuma (i, j) a források legbiztosabb adata, hiszen maga az anyakönyv is ennek nyilvántartását szolgálta. A hozzájuk rendelt életkor, minthogy a rendi szabályzat meghatározta a legalacsonyabb és legmagasabb életkort mind a pappá szentelendők, mind pedig a laikus testvérek esetében, szintén majdnem mindenütt szerepel.

A tanulmányok helyére (k), az elvégzett évfolyamra (l) és a megszerzett fokozatra (m) vonatkozó adat nagyon ritkán szerepel a fő forrásokban, az elmúlt években-évtizedekben megjelent egyetemi matrikulák, a nagyszombati pálos kolostor, utóbb tanulmányi ház és rendi főiskola működésére vonatkozó adatok, valamint a szakirodalom alapján néhány esetben rekonstruálható volt.

Szintén a szakirodalom, a rendi történetírás és a rendtörténet szempontjából releváns forráskiadások alapján megismerhető a rendtagok egy részének életútja – legalább annyira, hogy a fő tevékenységi területet meghatározzuk, ezáltal lehetőségessé válik a karriertípusok fölállítása. Az ehhez kapcsolódó fontosabb adatokat, úgymint szolgálati helyet, tisztségviselést, tevékenységi kört tartalmazza az életút (n) rovat, valamint ennek kiegészítése (az életszentségre vonatkozó utalásokkal, továbbá az adott szerzetes szempontjából fontos egyéb, esetleg forráskiadásra vonatkozó megjegyzésekkel) az utolsó érdemi rovat (o).

A szócikk-kezdeményeket minden esetben egy dátumpár zárja, amely jelöli, hogy a dolgozat főszövegében melyik időszakhoz számítottuk az adott szerzetest (p).

Kategóriamagyarázat:

[NÉV.] A szakirodalomban bevett névalak; ismeretlenebb rendtag esetében a legvalószínűbb vagy betűhív vezetéknev, és minden esetben magyar keresztnév (rendi név). A forrás rendszertelenül, de gyakran föltüntette a világi nevet is, ezt szintén átvezettük.

- a) születési és halálozási dátum, helyszín
- b) apja neve (betűhív átírásban)
- c) anyja neve (betűhív átírásban; ismeretlen vezetéknev esetén NN. előtaggal)
- d) a forrásban szereplő származási hely (település)
- e) a forrásban szereplő származási hely tágabb, főként egyházi közege (magyarországi származási település esetében egyházmegye, a külföldiek esetében ország vagy tartomány)
- f) a forrásban szereplő származási hely (magyarországi származási település esetében vármegye, külföldiek esetében ország)
- g) társadalmi származás (főnemes, nemes, polgár)
- h) natio (nemzetiség, anyanyelv)
- i) a rendbe lépés (beöltözés) pontos dátuma, esetleg helye, és a novícius életkora
- j) a fogadalomtétel pontos dátuma, esetleg helye, és a szerzetes életkora
- k) tanulmányok helyszíne, esetleg ideje
- l) elvégzett legmagasabb évfolyam
- m) megszerzett legmagasabb fokozat (esetleg helyszín és időpont)
- n) az életút fontosabb állomásai (esetleg karriertípus meghatározása)
- o) egyéb (esetleg életszentségre utaló) adat, megjegyzés
- p) a feldolgozáskor meghatározott időszak, amelyhez az adott szerzetest soroltuk

Rövidítések:

CGH = Collegium Germanicum et Hungaricum, Róma

érs. = érsekség

Mv. = Máriavölgy

Nsz. = Nagyszombat

ph = filozófia

pks. = püspökség

stud gle = studium generale, a nagyszombati pálos rendi főiskola

th = teológia

Wdf. = Wondorf, azaz Sopronbánfalva

„Aki csinosabban tudja, legyen meg neki, hogy jól kijavítsa.”

(Szerémi György 1546 körül)

ABISSÓ ISTVÁN

- a) 1630k.–?
- b) Abisso Stephanus
- c) Negronen Catharina Artimisia
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (austriacus Viennensis)
- i) 1647.03.20. (17)
- j) 1648.03.25., Wondorf? (18)
- k) Nsz. (1653)
- l) th1
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

ACSÁDY BONIFÁC (ante Joannes)

- a) 1635k.–1671.04.02. (Kisvárdá)
- b) Aczady Paulus
- c) NN. Ursula
- d) Veszprém
- e) Veszprémi Pks.
- f) Veszprém
- g) nemes
- h) magyar (ungarus Vesprimiensis)
- i) 1651.05.14. (16)
- j) 1651.00.00., Lepoglava (16?)
- k) Nsz. (1656–58)
- l) th3
- m) [n.a.]
- n) Missziós (Pápán kiváló szónok, Sárvárrott térítés közben a protestánsok bántalmazták; Sárospatakon pestises betegeket gondozott 1662-ben, de nem betegedett meg)
- o) pestises betegeket ápolt hónapokig
- p) 1647–1652

ALVERNIA KONRÁD

- a) 1650k.–1668
- b) Alvernia Marachio Michael
- c) Kollowrat Eleonora
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) főnemes
- h) osztrák; birodalmi (Viennensis)
- i) 1667.01.05. (17)
- j) 1668.01.29. (18)

- k) Nsz. (1669–73)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) Erényes (meghalt teológushallgatóként)
- p) 1653–1672

ALXINGER FERENC (idem nomen in saeculo)

- a) 1648k.–?
- b) Alxinger Matthias
- c) NN. Sibilla
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (germanus Austriacus)
- i) 1665.09.13. (17)
- j) 1666.09.14. (18)
- k) Nsz. (1670)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

AMBROVICH LÁSZLÓ

- a) 1675k.–1729.01.22. Beleg
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Szélnye
- e) Eszt. Érs.
- f) Zólyom
- g) [n.a.]
- h) magyar (pannonus)
- i) 1696.10.13. (21)
- j) 1697.10.19. (22)
- k) Nsz. (Joannesként)
- l) th3
- m) ph.bacc. (1698)
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

ANTALOVICH ANTAL (in saec. Paulus)

- a) 1666k.–1725.04.17. Pécs
- b) Antolovich Nicolaus
- c) NN. Catharina
- d) Mosontarcs
- e) Győri Pks.
- f) Moson

- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1684.10.01. (18)
- j) 1685.08.07. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

ÁNYOS KRISTÓF

- a) 1649k.–?
- b) Anios Georgius
- c) Stanyecz (?) Judith
- d) Kőhalom
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) nemes (nobilis)
- h) magyar (ungarus)
- i) 1667.01.09. (18)
- j) 1668.01.10. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

APPONYI IMRE

- a) 1662–?
- b) Apponyi Petrus
- c) Sándor Catharina
- d) Nagy-Appony
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) főnemes
- h) magyar
- i) 1678.10.01. (16)
- j) 1679.11.24. (17)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) Hitvalló (1683-ben a bécsújhelyi filozófiai iskolából Bécs felé menet Wolmuth Bernáttal és Széplaky Györggyel elfogták, Belgrádba vitték)
- p) 1673–1686

ARNOLD LAJOS

- a) 1651–?
- b) Arnold Christianus
- c) NN. Maria

- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (Viennensis)
- i) 1668.03.26. (17)
- j) 1669.05.30. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

ASCHPERGER FERENC

- a) 1674k.–?
- b) Aschperger Urbanus Maximilianus de Liechtenstein
- c) Prekl Catherina
- d) „Steinhiffensis”
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) nemes
- h) német-morva (germano moravus)
- i) 1693.11.14. (19)
- j) 1694.11.14. (20)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th3
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő? (Karl Asperger Kromau perjele volt négy ciklusban 1753–65)
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

AUGENDOBLER PÉTER

- a) 1642k.–?
- b) Augendobler Petrus
- c) NN. Sibilla
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák?
- i) 1661.04.24. (19)
- j) 1662.04.25. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

AUSPERGER LIPÓT (antea Georgius)

- a) 1639k.–?
- b) Ausperger Joannes
- c) Haser Magdalena
- d) Hoff
- e) Győri Pks.
- f) Moson
- g) [n.a.]
- h) német (germanus)
- i) 1658.11.10. (19)
- j) 1659.11.10. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) II. Hivatalviselő (Wdf perjele 1682–84)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

BAJCSY ISTVÁN (in saec. Joannes)

- a) 1657k.–?
- b) Beicsy Martinus
- c) Balogh Elisabeth
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar
- i) 1677.08.14. (20 physicus)
- j) 1678.08.15. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

BAJTA JÁNOS (etiam in saec.)

- a) 1671k.–1744.05.12. Róma
- b) Bajta Michael
- c) Pathyntoss Helena
- d) Fülek
- e) Eszt. Érs.
- f) Nógrád
- g) [n.a.]
- h) magyar
- i) 1698.08.20. (27 rhetor absolutus)
- j) 1699.08.25. (28)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

BAKAY IMRE (etiam in saec.)

- a) 1661k.–1721.05.07. Pápa
- b) Bakay Gregorius
- c) Nagyvaty Elisabeth
- d) Nyitra
- e) Nyitrai Pks.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) magyar (hungarus)
- i) 1683.05.09. (22 post dialectica auditivus purus hungarus)
- j) 1684.05.17. (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (pesti házfőnök 1701–1718, akinek az idején elkezdik építeni a pesti rendházat; közbenjárására helyezik el itt Szent Sebestyén ereklyéjét, ill. a csestochowai képmásolatot; pápai perjel)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

BALASSA ATANÁZ (ante Michael)

- a) 1636k.–1668.01.19. Pápa
- b) Balassa Stephanus
- c) Horvat Catharina
- d) Komárom
- e) Eszt. Érs.
- f) Komárom
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1654.02.01. (18)
- j) 1655.02.02. (19)
- k) Nsz., Olmütz
- l) th4
- m) th.dr. (Olmütz)
- n) Missziós (Erdélyben Berzeviczy Lajossal és Egri Györggyel térít, ferencesek és magyar főnemesek segítségével jutottak át a határon; ill. Sátoraljaújhelyen térít; Csepellényivel Elefánton, Korponán szolgál); II. Értelmiségi/tanár (Pápán Nagy Imre mellett a pápai rendházban szolgál tanárként, társai Berzeviczy Lajos, Pethes István, Veres Jácint, Balassa Atanáz, Badics Ferenc, Bezenyey Márk, Viszocsányi Márton, Acsády Bonifác és Peterlenics Mátyás)
- o) Lelkiségs sokakra hatott (Galla szerint missziós szerepvállalásának háttere,

hogy „önmagával küszködő lélek, akiben a vándormisszió és szerzetesi fegyelem ellentéte kavarg”; ugyanő írja, hogy csaknem világi pap lett a misszió érdekében); Balassa István testvére

p) 1653–1672

BALASSA ISTVÁN *conversus*

- a) 1631k.–1668.01.19. Pápa
- b) Balassa Stephanus
- c) Horváth Catharina
- d) Komárom
- e) Eszt. Érs.
- f) Komárom
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1654.06.14. (23)
- j) 1656.06.18. (25)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]

I.

- n) Értelmiségi, tudós
  - o) Hős, erényes (Benger: „Krisztus csatasorában kipróbált katona”; tudós, jámbor); rokona volt Ladányi Miklós szőgyéni várkapitány, akit Tarsoly Péter jászberényi lakos bepanaszolt a Magyar Kamaránál erőszakosságért; 1660.05.25-én végrendelkezett a vasvári káptalan előtt; Balassa Atanáz testvére
- p) 1653–1672

BALLOGHI ÁGOSTON

- a) 1673k.–1738 Sátoraljaújhely
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Gyöngyös
- e) Egri Pks.
- f) Heves
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1695.11.27. (22)
- j) 1696.12.30. (23)
- k) Nsz. (stud gle 1698tól)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) a LPF-ban csak a fogadalomtétel ténye szerepel
- p) 1687–1700

BALOGH FERENC

- a) ?–1645.07.14. „in Arce Apponiana, sepultus in Elephant”
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) Erdély
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1642.02.09. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

BARANSKY ALFONZ (antea Albertus)

- a) ?–1667.07.02. Terebes
- b) Baransky Joannes
- c) NN. Regina
- d) Krosno
- e) Lengyelország
- f) Lengyelország
- g) [n.a.]
- h) lengyel
- i) [n.a.]
- j) 1645.01.13. Bécsújhely
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

BARILOVICS LAJOS (antea Joannes)

- a) 1645k.–1712.12.19. Máriavölgy
- b) Barilovicz Georgius
- c) Maniaj Catharina
- d) Újvár (Németújvár?, „Uivariensis Jaurinensis”)
- e) Győri Pks.
- f) Vas?
- g) [n.a.]
- h) magyar (hungarus)
- i) 1662.06.17. (17)
- j) 1663.06.18. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (generális perjel 1690–95 és 1709–12); I. Értelmiségi, szerző,

- szónok); Missziós (1675-ben Terebes kuruc ostromát visszaverte)
- o) Lelkisége sokakra hatott (Arimateai Józsefnek oltárt állíttatott Mv-ben, szentbeszédeket is mondott róla); a Rákóczi-szabadságharc első éveiben elmenekítette a kolostori levéltárat Mv-ből Stomfára; Szűzanyatisztelete kitűnt; Nádasdy Lászlót kérte missziófőnöknek kinevezni utódjául a Kongregációtó
- p) 1653–1672

BAROSS JÓZSEF (in saec. Nicolaus)

- a) 1671k.–1725.01.06.
- b) Baross Nicolaus
- c) Révay Helena
- d) Vágbeszterce
- e) Nyitrai Pks.
- f) Trencsén
- g) nemes
- h) magyar
- i) 1691.11.04. (20)
- j) 1692.11.17. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós hivatalviselő (nezsideri perjel; 1708-ban Hnatovics Ágoston perjelsége alatt szolgál a Varannón; de a pestis elragadta őket; tanúja lehet a könnyezésnek)
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

BÉBERY GERGELY

- a) 1620k.–1681.10.01. (Sopronbánfalva)
- b) Bébery Gerorgius
- c) Toth Sophia
- d) Kis-Modor (Báhony)
- e) Esztergomi Érs.
- f) Pozsony
- g) nemes
- h) magyar (ungarus de Kismodor alias Bahon)
- i) 1648.11.21. (28)
- j) 1649.11.21., Wondorf (29)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (generális perjel, apostoli misszionárius, rendi tanácsos, rendfőnök 1681–86; külföldi kolostorokat alapított; neki

tulajdonítják Lórántffy Zsuzsanna katolikus hitre térítését).

- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

BEDICH ANTAL (ante Joannes)

- a) 1634k.–1675.06.01. (Sopronbánfalva)
- b) Bedych Michael
- c) Chladnovich Anna
- d) Modor
- e) Esztergomi Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (hungarus Modrensis)
- i) 1651.04.02. (17)
- j) 1652.05.01., N.a. (18)
- k) Nsz. (1656–59)
- l) th4
- m) [n.a.]
- n) Értelmiségi, tanár (morális teológia tanár Lepoglaván; kánonjog-tanár Nsz-ban; két ciklusban novíciusmester Wdf-on, amelyből az egyik 1661-ben, Bébery Gergely perjelsége alatt zajlik)
- o) Erényes, „alázatos, szelíd, a világtól elszakadt” szerzetes.
- p) 1647–1652

BEDICH ELEK (antea Adamus)

- a) 1656k.–?
- b) Bedics Michael
- c) Klanova Anna
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1673.06.19. (17)
- j) 1674.06.24. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

BEDICH FERENC (antea Andreas)

- a) 1629k.–?
- b) Bedicz Michael
- c) Cladnovicz Anna
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]

- h) [n.a.]
- i) 1656.03.07. (17)
- j) 1657.05.11. (18)
- k) Nsz. (pálos szem., egy. 1658–61)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

BELLA JÁNOS

- a) 1643k.–?
- b) Bella Franciscus
- c) Corbel Anna Maria
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar?
- i) 1662.04.09. (19)
- j) 1663.04.22. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

BELLICZAY BENEDEK (in saec. Paulus)

- a) 1662–1721.08.10. Szokolca
- b) Bellicey Georgius
- c) Hannakiana (?) Catharina
- d) Szokolca
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1678.10.01. (16)
- j) 1679.11.24. (17)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

BENCSIK MÁRTON

- a) 1670k.–1723.06.05. Sátoraljaújhely
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Jászberény
- e) Egri Pks.
- f) (Jászság)
- g) [n.a.]

- h) magyar (ungarus)
- i) 1691.10.13. (21 rhetor)
- j) 1692.10.19. (22)
- k) Lócse (rhet.); Nsz (stud.gle)
- l) th2
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő, missziós (az 1702-ben alapított tordai rendház első lakója; tövisi házfőnök az 1710-es évek elején; Pápán is működött, innen került apostoli misszionáriusnak Tüskevárra Thuróczy Bertalannal együtt az 1710-es évek végén)
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

BENKOVICH ÁGOSTON (ante Adam)

- a) 1632–1702.10.27.
- b) Benkovich Albertus
- c) Palasti Anna
- d) Nyitraapáti
- e) Esztergomi Érs.
- f) Nyitra
- g) nemes
- h) magyar (ungarus ex pago Nyitra Apati)
- i) 1652.02.24. (21)
- j) 1653.03.12., Wondorf? (22)
- k) Róma (1653–58)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (generális perjel 1675–81; váradi püspök 1681–1702); Missziós
- o) Szentség hírében hal meg
- p) 1647–1652

BENKOVICH JÁNOS

- a) 1637k.–1671
- b) Benkovich Joannes
- c) NN. Barbara
- d) Stomfa
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) nemes?
- h) szlovák (slavus)
- i) 1657.06.03. (20)
- j) 1658.06.09. (21)
- k) Pozsony?
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (Libetbányán térít)

- o) Vértanú (1683-ban a protestánsok
Libetbányán lefejezik, mint Ptachelius
Lőrinc plébánost 1678-ban)
p) 1653–1672

- m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1637–1646

BERCZKOVICH MÁRK *conversus*

- a) [n.a.]
b) [n.a.]
c) [n.a.]
d) [n.a.]
e) [n.a.]
f) [n.a.]
g) [n.a.]
h) [n.a.]
i) [n.a.]
j) 1642.08.10. Lepoglava
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1637–1646

BEZENIEJ JAKAB (antea Stephanus)

- a) 1644k.–?
b) Bezeniej alias Cosma Georgius
c) Horvat Dorothea
d) Felsőpulya
e) Győri Pks.
f) Vas
g) nemes (nobilis)
h) magyar (hungarus)
i) 1663.04.29. (19)
j) 1664.05.02. (20)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1653–1672

BESENYEI MIKLÓS (in saeculo Joannes)

- a) [n.a.]
b) Beseney Gabriel
c) [n.a.]
d) „Croata ex S. Dionesio”
e) [n.a.]
f) [n.a.]
g) [n.a.]
h) horvát (croata)
i) 1675.05.29. (n.a.)
j) 1676.06.01. (n.a.)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) Hivatalviselő (szveticei perjel)
o) Erényes (engedelmes, szelíd, alázatos)
p) 1673–1686

BEZENYEY MÁRK (antea Joannes)

- a) 1642k.–1679 Sátoraljaújhely
b) Bezeniei Nicolaus
c) Stansa Catharina
d) Pozsony
e) Eszt. Érs.
f) Pozsony
g) nemes
h) magyar (hungarus)
i) 1662.04.24. (20)
j) 1663.04.25. (21)
k) Nsz. (1666–1668)
l) th3
m) ph.mag.?
n) Missziós (Pápán és Sátoraljaújhelyen
térít, az utóbbi helyen védte kolostorát
a protestánsoktól; Ónodon a
Rákócziak birtokán is térített)
o) Hős, irgalmas, betegápoló (védte
kolostorát a kuruc felkelők ellen;
Fejérváry Imre váltságdíjához adott
pénzt; pestises betegeket ápolt és ő
maga is pestisben halt meg
Sátoraljaújhelyen 1679-ben)
p) 1653–1672

BESSEDICH PÁL

- a) 1618k.–?
b) [n.a.]
c) [n.a.]
d) Besztercebánya
e) Eszt. Érs.
f) Zólyom
g) [n.a.]
h) [n.a.]
i) [n.a.]
j) 1642.06.04. Máriavölgy (24)
k) [n.a.]
l) [n.a.]

BEZLAUIS (DESLAIMS) JÁNOS

- a) 1634k.–?
b) Bezlaurus Urban
c) Cirkli (?) Ursula
d) Laibach

- e) Krajna
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) szlovén (carniolus)
- i) 1656.05.01. (22)
- j) 1657.05.10. (23)
- k) Bécs?
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

BIONICHICH ISTVÁN

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1640.10.28. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

BLÁSKOVICS IMRE

- a) 1678k.–1736 Elefánt
- b) Blaskovicz Emericus
- c) Vákay (?) Elisabeth
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1696.10.06. (18)
- j) 1697.10.19. (19)
- k) Olmütz (1701)
- l) th
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő (a Rákóczi-szabadságharc alatt Sátoraljaújhelyen szolgált; 1730-tól Nsz-i perjel)
- o) sátoraljaújhelyi szolgálatkor vélhetően szimpatizált a Rákóczi-szabadságharcral, ezért Keresztély Ágost primás felfüggesztette őt és két társát (Diányi Jácintot és Majthényi Pált) a misézéstől

- p) 1687–1700

BODOR ÁGOSTON (alias Joannes)

- a) 1657–1723.09.15. Sátoraljaújhely
- b) Bodor Martinus
- c) Kőrösy Elisabeth
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (hungarus Tyrnaviensis)
- i) 1676.09.14. (19)
- j) 1677.09.18. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) „ejectus ex ordine 1711”
- p) 1673–1686

BOGAVICH SIMON

- a) [n.a.]
- b) Bogavich Georgius
- c) Kramanich Helena
- d) Oroszvár („Orosvariensis”)
- e) Győri Pks.
- f) Moson
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1646.01.21. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

BOLLA PÉTER

- a) 1633–1700.11.29. Róma
- b) Bolla Miklós
- c) Dallos Erzsébet
- d) Győr
- e) Győri Pks.
- f) Győr
- g) nemes?
- h) magyar (ungarus)
- i) 1654.09.06. (22)
- j) 1655.09.12. (23)
- k) Nsz. (1656) Róma (1657–1661); Bécs (1666);
- l) th4
- m) ph.mag.?

- a. Értelmiségi, szerző, tanár (a Nsz.-i házban superior 1671-ben);
Hivatalviselő (Vanoviczy Jánost követően rendi kúriai főügyész, azaz procurator generalis Rómában, amely tisztségébe az 1678-as generális káptalanon iktatják be; az 1690-es években a római hospitium perjele)
- n) Erényes, felkészült, tudós szerzetes; jelen volt a szakolcai missziósház alapításakor Szigethy Ferenczel és Diósy Imrével 1672.02.22-én; Benger rendtörténete hosszan méltatja; (Nagy Iván ismer egy Bolla családot Sopron vm-ben)
- o) 1653–1672
- c) Liszius Susanna
d) Veliki Tabor („Tábor”)
e) Zágrábi Pks.
f) Horvátország
g) [n.a.]
h) horvát (croata)
i) 1674.02.15. (18)
j) 1675.02.16. (19)
k) Graz (? 1676–77), Nsz. (stud gle, 1677/78?)
l) th4
m) ph.mag.?
n) [n.a.]
o) (Grazban tanult Braniugh Joannes Antonius croata nobilis Thaboriensis – Nagytabor, Veliki Tabor, 1676–77),
p) 1673–1686

BRANIK GYÖRGY

- a) 1636k.–?
b) Branik András
c) Kokanóczy Katalin
d) Újhely (Sátoraljaújhely?)
e) Egri Pks.?
f) Zemplén?
g) [n.a.]
h) magyar (ungarus)
i) 1654.06.07. (18)
j) 1655.06.13. (19)
k) Nsz. (pálos szem.)
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) Hivatalviselő (az egyik első terebesi perjel; vallomást tett egy vármegyei ügyben a Kazinczy Péter vármegyei jegyző megválasztása körüli vitában); tanár-elöljáró (1669-ben a Nsz-i szeminárium superiorja); szervező (Nagy Imre és az ő kérésére adja Hamerla György a rendnek zavari nemesi házát és birtokait 1669-ben a Nsz-i pálosok céljaira)
- o) Erényes, hős (Nagy Imre keze alatt a Wdf-i noviciátusban példás életű; a terebesi kolostort 1672 után kifosztják a kurucok, a szerzetesek a várba menekülnek, de az is elesik, ő Szvetenay Miklóssal 1674-ben megszervezi foglyokat, lefegyverzik a ruszinok segítségével a helyőrséget)
- p) 1653–1672

BRANYUK ZSIGMOND

- a) 1656k.–?
b) Braniuk Georgius

BREZÁNY LÁSZLÓ (antea Thomas Ferdinandus)

- a) 1647k.–?
b) Brezani Nicolaus
c) Fisterin Johanna
d) Modor
e) Eszt. Érs.
f) Pozsony
g) nemes (nobilis)
h) magyar (hungarus)
i) 1663.07.15. (16)
j) 1664.07.17. (17)
k) Nsz. (pálos szem.)
l) th2
m) ph.mag.?
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1653–1672

BROS VENCEL

- a) 1648k.–?
b) Bros Georgius
c) NN. Mariana
d) Szakolca
e) Eszt. Érs.
f) Nyitra
g) [n.a.]
h) [n.a.]
i) 1668.06.04. (20)
j) 1669.06.05. (21)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1653–1672

BROSKI BERNÁT

- a) 1638k.–?
- b) Broski Georgius
- c) NN. Anna
- d) Olmütz
- e) Morvaország
- f) Csehország
- g) [n.a.]
- h) morva (moravus)
- i) 1660.05.13. (22)
- j) 1661.05.22. (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

BUCHÁNYI LÁSZLÓ (antea Joannes)

- a) 1645k.–? Pápa
- b) Buchanii Sigismundus
- c) Balog Elisabeth
- d) Bucsány
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) nemes
- h) magyar (ungarus)
- i) 1666.07.11. (21)
- j) 1667.07.14. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) (Nagy Iván: Bucsányi Zsigmond, László apja az 1659-es egy-en Nyitra vm. követe volt)
- p) 1653–1672

BUCZKOVICH PÁL

- a) 1657–?
- b) Buchkovich Joannes
- c) Frankovich Dorothea
- d) Szokolca
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1674.10.28. (n.a.)
- j) 1675.11.02. (18)
- k) Bécs? (1660) ha azonos Buczovich Pállal (croata Rosenthalensis)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]

- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

CHEIBERGIUS FERENC

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1643.12.07. Elefánt
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

CHERÓDY LUKÁCS (ante Stephanus)

- a) 1626k.–?
- b) Cheródy Joannes
- c) Bessenei Susanna
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1654.10.18. (28)
- j) 1655.10.24. (29)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

CHINKLIAR MIHÁLY

- a) ?–1644.12.07. Sátoraljaújhely
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) „ex Nova Villa in districtu Vinicensis”
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) szlovák
- i) [n.a.]
- j) 1638.06.24. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]

- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

CHLUNCZÁNSKI KRISTÓF (in saec. etiam Joannes Christophorus)

- a) ?–1698 Krumlov
- b) Chlunczanski Adamus Georgius
- c) Viderspurg Christina Francisca
- d) Csehország
- e) Csehország
- f) Csehország
- g) nemes (eques bohemus)
- h) cseh (bohemus)
- i) 1681.12.19. (n.a.)
- j) 1682.12.21. (n.a.)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) felesége halála után lépett a rendbe
- p) 1673–1686

CORTINI SÁNDOR (antea Franciscus)

- a) 1651k.–?
- b) Cortini Andreas
- c) NN. Joana [?]
- d) Krakkó
- e) Lengyelország
- f) Lengyelország
- g) [n.a.]
- h) lengyel (polonus)
- i) 1667.08.10–11. (16)
- j) 1668.09.02. (17)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

CORVINI GÁSPÁR (antea Georgius)

- a) 1643k.–?
- b) Corvini Joannes
- c) Ostraticzki Anna
- d) Banov („Banoveczensis”)
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1662.09.22. (19)
- j) 1663.10.02. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]

- n) Missziós (Terebes, Varannó, Késmárk); hivatalviselő (a varannói missziósház superiorja)
- o) Eredményes térítő, csoda (sokat megtérített főleg tót falvakban; egy alkalommal hátba akarták löni a kurucok, de a fegyver nem sült el)
- p) 1653–1672

CROTTO FÉLIX

- a) 1626k.–?
- b) Crotto Antonius
- c) Paraisin Regina
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák?
- i) 1646.09.21. (20)
- j) 1647.09.22., Wondorf? (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) „infelix fatas”
- p) 1647–1652

CZEBOCZY KVIRIN (CIPRIÁN?)

- a) 1638k.–?
- b) Czéboczy Joannes
- c) Simonczich Anna
- d) Csáb
- e) Eszt. Érs.
- f) Hont
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1661.05.29. (23)
- j) 1662.05.30. (24)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

CSEPELLÉNYI GYÖRGY

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Biccse
- e) Nyitrai Pks.
- f) Trencsén
- g) nemes
- h) [n.a.]

- i) [n.a.]
- j) 1643.01.10. Máriavölgy
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós
- o) Vértanú (...), életéről több munka is megjelent
- p) 1637–1646

CSESKOVICH WOLFFGANG (eiusdem in saec.)

- a) 1651k.–1712 (Csáktornya)
- b) Cseskovicz Paulus
- c) Koczi Catharina
- d) Bednyaszentpéter? („Bednia”, „Bednensis”)
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1673.05.28. (22 circiter)
- j) 1674.06.01. (23 ccter)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő (definitor generalis)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

CSÚZY ZSIGMOND

- a) 1670k.–1729.07.02. Lád
- b) Csuzy Paulus
- c) Horvath Catharina
- d) Pápa
- e) Veszprémi Pks.
- f) Veszprém
- g) nemes (nobilis)
- h) magyar
- i) 1687.09.19. (17)
- j) 1688.09.19. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Értelmiségi, szerző, szónok, hivatalviselő, missziós (missziósként járt Erdélyben, a Dunántúlon és Felső-Mo-on; 1706 és 1709 között az egyik kuruc lovasezred tábori lelkésze; 1711-ben a sajlóádi kolostor jószágainak kormányzója, 1713-ban már biztosan a magyar rendtartomány titkára; 1714-ben Karlóczy Lajos tartományfőnök tanácsosa; 1714-17-

- ben pápai perjel; később hitszónok Pesten; 1721-ben elefánti alperjel; 1725-ben Pápán hitszónok; tövisi hitszónok és perjel; öt prédikációskötetet adott ki; Rákóczi Ferenc tábori papja volt)
- o) Ékes szavú, alázatos lelkű szerzetes; 1200 forintos örökségéből fejlesztették a pápai kolostort; prédikációiban gyakran idézte a magyar költőket, a nemzet múltját, a függetlenségi küzdelmek hőseit (Szt. Lászlót, Nagy Lajost, Hunyadi Mátyást, Fráter Györgyöt)
- p) 1687–1700

DAMIÁN ÁGOSTON (antea Balthasar)

- a) 1656k.–?
- b) Damian Georgius
- c) NN. Maria
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) német (germanus)
- i) 1672.06.10. (16)
- j) 1673.06.11. (17)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th4 (1680)
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

DANCKL KÁROLY

- a) 1654–?
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Melinc? („Mellicensis”)
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1671.08.27. (17)
- j) 1672.08.28. (18)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th2
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

DEMITROVICH GELLÉRT (in saec. Matthias)

- a) 1668k.–?
- b) Demitrovicz Georgius
- c) Lonczan Dorothea
- d) Modor
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1687.09.17. (19 rhetor)
- j) 1688.09.19. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

DENK MÁTYÁS conversus

- a) 1644k.–?
- b) Denkh Joannes
- c) Pustetin Maria
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (Neostadiensis)
- i) 1662.03.18. (18)
- j) 1664.03.30. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

DESERICZKI JEROMOS (in saec. Paulus)

- a) [n.a.]
- b) Desericzky Stephanus
- c) Fornooczky Catharina
- d) „Natyáliensis”
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) szlovák (sclavus)
- i) 1681.10.01. (n.a.)
- j) 1682.10.01. (n.a.)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

DÉVÉNYI PÁL (etiam in saec.)

- a) 1681k.–1728.09.14. Lád
- b) Dévényi Andreas
- c) NN. Anna Maria
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus Tyrnaviensis)
- i) 1699.10.17. (18)
- j) 1700.10.25. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (a Nsz-i hát perjele 1724 és 1725-?)
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

DIÁNYI JÁCINT (in saec. vocatus Antonius)

- a) 1672k.–?
- b) Diany Georgius
- c) Kürty Elisabetha
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1690.06.24. (18)
- j) 1691.06.30. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

DIETMAR FRIGYES (in saeculo Mathias)

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) 1673.03.14. (n.a.)
- j) 1674.03.15. (n.a.)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]

p) 1673–1686

DINGELSTADT HENRIK *conversus*

- a) 1626k.-?
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) „Pomeranus”
- e) Német-római Császárság
- f) Német-római Császárság
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1646.09.21. Sopronbánfalva (előtte: Bécsújhely) (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

DRAGANICH MÁRTON

- a) 1643k.-?
- b) Draganich Georgius
- c) NN. Anna
- d) Rózsavölgy
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák?
- i) 1662.04.24. (19)
- j) 1663.04.25. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

DRASKOVICH ÖZSÉB (in saec. Joannes)

- a) 1659k.-?
- b) Draskovicz Joannes
- c) Peyr Elisabeth
- d) Doborján („Reyding”)
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1681.09.30. (22 primi anni theologus)
- j) 1682.10.01. (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]

o) [n.a.]

p) 1673–1686

EBLE JÁNOS

- a) 1634k.-?
- b) Ebble Christophorus
- c) Torterin Balburga
- d) Augsburg
- e) Bajorország
- f) Német-Római Császárság
- g) [n.a.]
- h) német (Augustanus)
- i) 1652.01.13. (18)
- j) 1653.01.19., N.a. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) „apostata factus, amplius non comparet”
- p) 1647–1652

EDERER ALBIN

- a) 1642k.-?
- b) Ederer Christophorus
- c) Perunhofer Barbara
- d) Leobelsdorf
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (ex Austria oriendus)
- i) 1660.09.01. (18)
- j) 1661.09.04. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

EGGERER ANDRÁS

- a) 1634k.–1672.04.24. (Olimje)
- b) Eggerer Sebastianus
- c) Scharnerin Maria
- d) Graz
- e) Stájerország
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (styrus Graecensis)
- i) 1652.05.21. (18)
- j) 1653.07.20., Wondorf? (19)
- k) Nsz. pálos szem. (1653–60)
- l) th4
- m) th.bacc. (Nsz, 1660)

- n) Értelmiségi, tanár, szerző (filozófia tanár Lepoglaván 1666; Olimje perjele; rendi történetíró)
o) Szűzanya-tisztelet jellemezte
p) 1647–1652

EGGERER FERDINÁND

- a) 1627k.–?
b) Eggerer Sebastianus
c) Schornerin Maria
d) Graz
e) Stájerország
f) Ausztria
g) [n.a.]
h) osztrák (styrus Graecensis)
i) 1649.04.11. (22)
j) 1650.04.17., Wondorf (23)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1647–1652

EGRI GYÖRGY

- a) 1629k.–?
b) Egri Joannes
c) NN. Barbara
d) Eperjes
e) Egri Pks.
f) Sáros
g) [n.a.]
h) magyar (ungarus Eperiesiensis)
i) 1651.02.19. (22)
j) 1652.01.13., Lepoglava (23)
k) Nsz. (1655–57)
l) th3
m) [n.a.]
n) Missziós (az 1690-es években Terebesen működik)
o) [n.a.]
p) 1647–1652

EIDLSPERGER KRISZTIÁN (antea Joannes)

- a) 1652–?
b) Eidlsperger Joannes
c) Pogrev(?) Polixenia
d) Bécsújhely
e) Alsó-Ausztria
f) Ausztria
g) [n.a.]
h) osztrák
i) 1674.08.05. (22 circiter)

- j) 1675.08.06. (23)
k) Nsz. (stud gle)
l) th2
m) ph.mag.?
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1673–1686

ENYICZKEY (LENAU) ISTVÁN

- a) 1648–? Elefánt
b) Lenau Joannes
c) Széplaky Anna
d) Abaújvár
e) Egri Pks.
f) Abaúj
g) [n.a.]
h) magyar (ungarus)
i) 1671.10.09. (23)
j) 1672.10.12. (24)
k) Nsz. (1670–73)
l) th1
m) ph.mag.? (ph.bacc.)
n) Hivatalviselő, missziós (szolgálati helyei: Lepoglava, Pápa, Sátorajjájhely, Wdf, Nagyvárad); 1713-ban Nsz-i perjel
o) Galla Ferenc szerint „kuruc érzelmű” volt és csatlakozott a Thököly-felkelőkhöz
p) 1653–1672

ESTERHÁZY IMRE

- a) 1665k.–1745.12.06. Pozsony
b) Esterházy Emereicus
c) Buchany Susanna
d) Vágújhely
e) Eszt. Érs.
f) Nyitra
g) főnemes
h) magyar
i) 1680.07.25. (15)
j) 1681.07.27. (16)
k) Nsz., Sopron humaniórák, majd ph. Bécsújhelyen; Bécsben? (1706–1708), Róma CGH
l) th4
m) th.dr.
n) Generális perjel, hercegprímás; értelmiségi /szerző, tanár (secundarius teológusprofesszor a Nsz-i studium generaléban 1695–96-ban); hivatalviselő (1687.10.13-án diákonusként tért haza Rómából; 1688.02.15-én szentelték pappá;

Lepoglaván filozófiatanár 1689-92,
majd 1694-95-ben ugyanitt
morálteológiai tanár; 1696-ban
Nagyszombatban a teol. tanára; 1695-
ben a remetei rendház perjele; 1702-
ben rendfőnökké választják;
1706.10.15-én váci püspökké nevezik
ki, 1708.03.04-én Pozsonyban
szentelik föl; 1708.10.10-én zágrábi
püspök; szerepe volt abban, hogy a
horvát rendek 1712-ben elfogadták a
Pragmatica Sanctiót; 1723.01.17-én
veszprémi püspök és Veszprém vm.
főispánja; barokk stílusban
újjáépítette a káptalannal együtt a
székesegyházat és ellátta négy
haranggal; 1725.11.01-jén esztergomi
érsek és primás lesz, 1727-ben kapta a
palliumot; ő építette 1732-ben a
pozsonyi székesegyházhoz az
Alamizsnás Szent János-kápolnát, és a
Szt Erzsébetről nevezett apácák
kolostorát, templmát és kórházát;
egyházi és művelődési célokra
mintegy kétmillió forintot költött; ő
koronázta magyar királlyá
1741.06.25-én Mária Teréziát; ő
készítette el Donner Rafaellel a
pozsonyi Szent Márton-dóm
főoltárának lovasszobrát; támogatta
költőrokonát, Amade Lászlót)

o) 1745.12.06-án halt meg Pozsonyban
80 évesen, ugyanitt temették el a
Szent Márton-dóm Alamizsnás Szent
János kápolnájába

p) 1673–1686

FABIÁN ISTVÁN

- a) 1654–?
- b) Fabian Joannes
- c) Horvat Helena
- d) Hegykő
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1670.08.28. (16)
- j) 1671.08.28. (17)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th2
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

FABIANICH ISTVÁN

- a) 1633k.–1653.12.04.
(Sopronbánfalva?)
- b) Fabianich Jacobus
- c) Mikouich Catharina
- d) Lozornó
- e) Esztergomi Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slauus Lozornensis)
- i) 1652.02.24. (19)
- j) 1653.08.24., Wondorf? (20 vagy 21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós, lelkipásztor (a laikusok
hitének felügyelője)
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

FABRITER GÁSPÁR

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Várna
- e) Nyitrai Pks.
- f) Trencsén
- g) [n.a.]
- h) szlovák
- i) [n.a.]
- j) 1647.11.27. Soprombánfalva
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

FAITZINGER LIPÓT

- a) ?–1692.06.15. Lepoglava
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) [n.a.]
- j) 1638.06.24. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- a. Értelmiségi, szerző.
- n) 1637–1646

FAYNAY HILARION (in saec. Georgius)

- a) [n.a.]
- b) Faynay Georgius
- c) Vranko Elisabeth
- d) „Krempsis ex dioec. Wesprimiensis”
- e) Veszprémi Pks.
- f) [n.a.]
- g) nemes
- h) magyar (hungarus)
- i) 1686.10.13. (n.a.)
- j) 1687.10.20. (n.a.)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

FEJÉRVÁRY IMRE (antea Franciscus)

- a) 1644k.–?
- b) Fehervari Joannes
- c) Suella Catharina
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1662.04.09. (18)
- j) 1663.04.15. (19)
- k) Nsz. (1666–69)
- l) th4
- m) th.bacc.
- n) Missziós (Varannón térít 1673-tól, érdemeiért a varannói adminisztrátorságot perjeli rangra emelik az ő és utódai számára)
- o) Fehérvértanú (kuruc fogságba esett Dubniczky Gergellyel együtt, megkínózták: 1676-ban hátrakötött kezekkel, mezítláb, megkínózva, sziklás utakon, mocsáros helyeken éheztetve kitikkasztva Varannótól Szilhalomig verték, de két plébános közbenjárására a 400 forint váltságdíjért cserébe végül kiszabadul)
- p) 1653–1672

FEKETE ALEXIUS (in saec. Joannes)

- a) 1673k.–?
- b) Fekete Joannes
- c) NN. Catharina
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony

- g) [n.a.]
- h) magyar?
- i) 1694.11.06. (21 philosophus absolutus)
- j) 1695.11.06. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

FERENCZFFY IMRE (antea Andreas)

- a) 1651–? Pápa
- b) Ferenczffy Paulus
- c) Bihary Susanna
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) nemes?
- h) magyar (ungarus)
- i) 1669.07.03. (18)
- j) 1670.07.06. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) (Nagy Ivánnál szerepel a Ferenczffy családból Ferenczffy Lőrinc, aki 1637-ben III. Ferdinánd udvari kancelláriájának titkára volt)
- p) 1653–1672

FIDLER JOACHIM

- a) 1637k.–?
- b) Fidler Joannes
- c) Hannin Margaretha
- d) Bamberg
- e) Bajorország
- f) Német-római Császárság
- g) [n.a.]
- h) [n.a.] (német)
- i) 1665.02.02. (28)
- j) 1666.02.14. (29)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

FIERNDRADT DOMOKOS (antea Marcus)

- a) 1657k.–1700.10.
- b) Fierndradt Andreas

- c) Trostin Maria
- d) Kőkeszi
- e) Eszt. Érs.
- f) Hont
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1677.10.24. (20)
- j) 1678.10.25. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

FINÁCZY ANTAL (in saec. Joannes)

- a) 1680k.–?
- b) Fináczy Carolus
- c) NN. Catherina
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1700.00.00. (20)
- j) 1701.11.01. (21)
- k) Olmütz (1706)
- l) th
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

FIRMATZ GYÖRGY

- a) ?–1645.09.18.
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) „Silesius Petrovicensis”
- e) [n.a.]
- f) Lengyelország
- g) [n.a.]
- h) [német]
- i) [n.a.]
- j) 1639.01.06. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Értelmiségi, tanár (novíciusmester Wdf-on)
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

**FISCHER BERNÁT (ante Blasius)
*conversus***

- a) 1634k.–?
- b) Fischer Gregorius
- c) NN. Barbara
- d) Fridberg
- e) Stájerország
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák-német (germanus)
- i) 1654.05.10. (20)
- j) 1656.05.15. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

FISSER LÉNÁRT *conversus*

- a) 1620k.–?
- b) Fisser Michael
- c) Bechartl Margaretha
- d) Dinkelsbühl? („Dinkelspiliensis”)
- e) Német-római Császárság
- f) Német-római Császárság
- g) [n.a.]
- h) német (svevus)
- i) 1654.11.08. (34)
- j) 1656.03.26. (36)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

FLÁVY BENEDEK (in saec. Andreas)

- a) 1674–1737.01.14. Lád
- b) Flavy Georgius
- c) Asztalos Helena
- d) Gyöngyös
- e) Egri Pks.
- f) Heves
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1694.12.13. (20)
- j) 1695.12.13. (21)
- k) Lepoglava (ph.), Olmütz (th., 1697)
- l) th
- m) ph.mag.?
- n) IHivatalviselő (Nsz-i perjel 1713; újoncmester; 1720-tól tartományi tanácsos, azaz definitor Provincialis;

- 1724 előtt varannói perjel; 1724-től pápai perjel)
- o) „Életének tisztaságával, lelkének szelídségével, tökéletes szerzetesi életének példájával tündökölt” (Gyéressy)
- p) 1687–1700

FLORENTINI PLACID (antea Nicolaus) conversus

- a) 1633k.–?
- b) Florentini Christophorus
- c) NN. Barbara
- d) Doupov? („Moravus in oppido Tupau”)
- e) Morvaország
- f) Csehország
- g) [n.a.]
- h) morva (moravus)
- i) 1662.10.15. (29)
- j) 1664.10.17. (31)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

FODRÓCZY PÉTER

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1642.03.24. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (perjel Sopronbánfalván)
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

FRAINDT JÁNOS

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria

- g) [n.a.]
- h) osztrák (austriacus)
- i) [n.a.]
- j) 1639.01.06. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

FRANCHICH IMRE (antea in saec. Georgius)

- a) 1654k.–1693 Késmárk
- b) Franchicz Matthias
- c) Uyvary Ursula
- d) Rohonc
- e) Győri Pks.
- f) Vas
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1674.10.14. (20)
- j) 1675.10.15. (21)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) Missziós (Késmárkon munkálkodott az 1690-es években, itt halt meg 1693-ban)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

FRANTZ MIKLÓS

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) „Bechingensis”
- e) Német-római Császárság
- f) Német-római Császárság
- g) [n.a.]
- h) sváb
- i) [n.a.]
- j) 1638.09.21. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

GAJER ALBIN conversus

- a) 1628k.–?
- b) Gaier Maximilian
- c) Marin Gertrud

- d) Tirol
- e) Tirol
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) 1658.12.01. (30)
- j) 1660.12.19. (32)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

GÁLFFY MÁRTON

- a) 1650k.–1729 Tövis
- b) Gálffy András
- c) [n.a.]
- d) Csíkszentkirály
- e) Gyulafehérvári Pks.
- f) Csíkszék
- g) nemes?
- h) magyar (hungarus Transilvanus)
- i) 1675.01.06. (25?)
- j) 1676.01.07. (26?)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (1691-ben Késmárkon, majd 1693-ban a pápai kolostor küldöttjeként van jelen a káptalani ülésen; a császári hadakkal tábori papként Erdélybe ment; elvitt egy rend teljes egyházi felszerelést Pápáról, amit hazatérve Sajóládon rakott le, de a pápaiak követelték vissza; Tordán visszaszerezte a kálvinistáktól a Szent Anna templomot; számos reformátust, evangélikust és unitáriust térített meg; 1698.02.25-én Sátoraljújhelyre helyezték Diányi Jácint helyére, akit Terebesre küldtek; 1698. szeptemberben a rendi kormánytanács Szeverin erdélyi biztos mellé küldi udvari káplánnak; később a tövisi misszióban szolgál; Tövisen halt meg)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

GALLOVICH MIHÁLY

- a) 1672k.–1725.01.06. Nezsider
- b) Gallovich Michael
- c) NN. Ursula

- d) Horvátgurab
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1691.11.04. (19 rhetor ex gymnasio Posoniensis)
- j) 1692.11.17. (20)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő (Nezsider perjele 1708-ban, amikor kurucok megtámadták a kolostort; Nsz-perjel 1722-ben)
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

GEBHÁRT GYÖRGY *conversus*

- a) 1627k.-?
- b) Gebhardt Michael
- c) Krausin Anna
- d) Greding
- e) Bajorország
- f) Német-Római Császárság
- g) [n.a.]
- h) német (germanus Gredingensis)
- i) 1650.01.10. (23)
- j) 1652.01.13., N.a. (25)
- k) Nsz. (pálos szem., in fidelem dispensatorem)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) (Nagy Iván ismer németországi Gebhard családot, amelynek több tagja is Magyarországon telepedett le a XVII. században)
- p) 1647–1652

GECHLIN GYÖRGY

- a) 1627k.–1657 (Pápa)
- b) Gechlin Stephanus
- c) Vinkouich Helena
- d) Varasd
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) nemes
- h) horvát (croata Varasdinensis nobilis)
- i) 1651.01.01. (24)
- j) 1652.01.13., Wondorf? (25)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]

- o) „mortuus Papae sanctae”
p) 1647–1652

GECZEK JÁNOS

- a) [n.a.]
b) [n.a.]
c) [n.a.]
d) Lepoglava
e) Zágrábi Pks.
f) Horvátország
g) [n.a.]
h) illír
i) [n.a.]
j) 1645.11.19. Lepoglava
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1637–1646

GEISELER FRIGYES

- a) 1671k.–?
b) Geiseler Joannes Fredericus
c) Sara Maria
d) Pozsony
e) Eszt. Érs.
f) Pozsony
g) nemes (nobilibus prognatus)
h) [n.a.]
i) 1689.09.03. (18)
j) 1690.09.03. (19)
k) Nsz. (stud gle)
l) th3
m) ph.mag.?
n) 1697-ben Bécsújhelyre helyezik
o) [n.a.]
p) 1687–1700

GEISLER JÓZSEF (ante Paulus)

- a) [n.a.]
b) Geisler Fridericus
c) NN. Helena
d) Pozsony
e) Eszt. Érs.
f) Pozsony
g) [n.a.]
h) német-lengyel (germanus Polonensis)
i) 1700 (n.a.)
j) 1701 Romae professus (n.a.)
k) Nsz (stud gle)
l) th4
m) ph.mag.?

- n) Ausztriában lett szerzetes a római fogadalmát követően
o) [n.a.]
p) 1687–1700

GELAZIN ÁGOSTON (antea Nicolaus)

- a) 1645k.–?
b) Gelazin Nicolaus
c) Disputovna Catharina
d) Lemberg („Leopoliensis”)
e) Lengyelország
f) Lengyelország
g) [n.a.]
h) lengyel (polonus)
i) 1662.09.07. (17)
j) 1663.09.13. (18)
k) Nsz. (1668)
l) th1
m) ph.mag.?
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1653–1672

GELE CZ ANTAL

- a) 1658.10.12. Krumlov
b) Gelecz Georgius
c) Amboriana Anna
d) „Raniczensis”
e) Morvaország
f) Csehország
g) [n.a.]
h) morva (moravus)
i) 1681.09.30. (23)
j) 1682.10.01. (24)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1673–1686

GENESSEY IMRE (in saec. Joannes)

- a) 1668k.–?
b) Grenesey Gregorius
c) Szerencsés Elisabeth
d) Győr
e) Győri Pks.
f) Győr
g) nemes?
h) magyar
i) 1685.11.11. (17)
j) 1686.11.12. (18)
k) [n.a.]
l) [n.a.]

- m) [n.a.]
- n) Értelmiségi, tanár (Nsz-ban „tertiale lector” (?), 1696-ban „secundarius professor”, 1698-ban harmadéves th.professzor)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

GERBACHICH IMRE (antea Adamus)

- a) [n.a.]
- b) Gerbachich Joannes
- c) [n.a.]
- d) Gajár
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1673.06.21. (n.a.)
- j) 1674.06.24. (n.a.)
- k) Bécs (1671–72)
- l) [n.a.]
- m) ph.bacc.
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

GLESER ANTAL

- a) 1679k.–1756.01.30. Pápa
- b) Gleser Matthias
- c) NN. Margaretha
- d) Sopron
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1698.10.25. (19 rhetor absolutus)
- j) 1699.10.26. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

GNADTH PETRUS

- a) 1674k.–1719 Illyefalva
- b) Gnadth Georgius
- c) Teleky Susanna (Veress: Teci Susanna)
- d) Szécsény/Felsőújrhely
- e) Eszt. Érs./Egri Pks.
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) német (germani alias lutherani)

- i) 1692.09.30. (18)
- j) 1693.10.01. (20)
- k) Pozsony (humaniorák), renden belül a ph., Róma (1696-99)
- l) th4 (Róma)
- m) th.bacc.? ph.mag.?
- n) még Rómában tanulva a kongregáció prefektusa
- o) pestisben halt meg
- p) 1687–1700

GOJÁKOVICS IMRE (in saec. Gregorius)

- a) 1669k.–1732. Oborziste
- b) Goiakovich Lucas
- c) Opilich Ursula
- d) Pándorfalu
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) horvát grad. (croata)
- i) 1689.08.20. (20)
- j) 1690.08.27. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

GRABER LIPÓT (in saeculo Rochus)

- a) 1655–?
- b) Graber Stephanus
- c) NN. Catharina
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (Viennensis)
- i) 1671.05.25. (16 rhetor)
- j) 1672.05.25. (17)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th2
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

GRIESKIRCHER FERDINÁND IGNÁC

- a) 1630k.–1661.03.28. (Máriavölgy)
- b) Grieskircher Joannes Baptistae
- c) Cigellin Rosina Margareta
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria

- g) nemes
- h) osztrák (austriacus Viennensis)
- i) 1647.02.02. (17)
- j) 1648.02.07., Wondorf (18)
- k) Nsz. (1649–55), Róma
- l) th4
- m) th.bacc. (1655)
- n) Értelmiségi, szerző, tanár (Lepoglaván filozófiatanár; megírta a máriavölgyi kegyzsobor történetét és az ott történt csodákat)
- o) Eerényes, szerény, példás életű, Mária-tisztelete kitűnt, szombatonként „akadémiákat rendezett” Szűz Mária tiszteletére
- p) 1647–1652

GRIESKIRCHER PÁL

- a) 1622–1663.04.09. Częstochowa
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) [n.a.]
- j) 1642.11.23. Bécsújhely (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

GRIKOVICH (GALLO / DALLO) JÁNOS

- a) 1621k.–1662.03.18. Bécs
- b) Grikovich Sebastian
- c) Radly Catharina
- d) Mannswörth („Mansbiert ad Danubium”, „Mansvertensis”)
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1655.02.02. (34)
- j) 1656.02.06. (35)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) Mv-ben temették el
- p) 1653–1672

GROTSCHER ERNEST HERMANN

- a) 1650–?
- b) Grötschel Georgius
- c) NN. Rosina
- d) Graz
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) 1668.05.26. (18)
- j) 1669.05.30. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

GRUEBER TAMÁS

- a) 1653–?
- b) Gruber Venceslaus
- c) NN. Susanna
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák-német (germanus Viennensis)
- i) 1671.03.29. (18)
- j) 1672.04.03. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

GVASIENT FELICIÁN (antea Christophorus)

- a) 1647k.–1701
- b) Guasient Antonius
- c) Kunie [?] Anna Maria
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) [n.a.] (osztrák?)
- i) 1667.06.08. (20)
- j) 1668.06.11. (21)
- k) Bécs (ph.), Nsz. (pálos szem.)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

GYEMATEK PÁL *conversus*

- a) 1669k.–1738 Wdf
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Pereszlény
- e) Eszt. Érs.
- f) Hont
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1697.03.23. (28)
- j) 1699.03.25. (30)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

HAJDY FERENC

- a) 1673k.–?
- b) Haydy Michael
- c) Eszterly Eva
- d) Pápa
- e) Veszp. Pks.
- f) Veszprém
- g) nemes (nobilibus orsus parentibus)
- h) magyar (ungarus)
- i) 1690.05.20. (17 rhetor ex gymnasio Soproniensis)
- j) 1691.05.26. (19)
- k) Nsz (stud gle)
- l) th2
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

HAKERSCHMID FLÓRIÁN *conversus*

- a) 1629k.–?
- b) Hackerschmid Venceslaus
- c) NN. Barbara
- d) Csehország
- e) Csehország
- f) Csehország
- g) [n.a.]
- h) cseh (bohemus)
- i) 1662.10.01. (33)
- j) 1664.10.05. (35)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

HANDLER MIHÁLY

- a) 1666k.–?
- b) Handler Michael
- c) NN. Eva
- d) Höflány
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1686.09.29. (20)
- j) 1687.10.08. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

**HARABOSKY (HRABOVSZKI) TAMÁS
(*antea Andreas*)**

- a) 1630k.–?
- b) Harabosky Georgius
- c) Kragchonich Barbara
- d) Puhó
- e) Nyitrai Pks.
- f) Trencsén
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1654.12.20. (24)
- j) 1656.01.06. (26)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

HAVLOVICS ANDRÁS

- a) 1635k.–?
- b) Havlovich Joannes
- c) NN. Elisabeth
- d) Egbell
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1654.06.21. (19)
- j) 1655.06.24. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Értelmiségi, tanár előljáró (1676-ban Nsz-ban „primus et ultimus supprior”, 1680 körül szakolcai superior)

- o) [n.a.]
p) 1653–1672

HÁVOR MIHÁLY

- a) 1680k.–1749.04.04. Ivánka
b) [n.a.]
c) [n.a.]
d) Holics
e) Eszt. Érs.
f) Nyitra
g) [n.a.]
h) [n.a.]
i) 1696.09.15. (16)
j) 1697.09.22. (17)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) Hivatalviselő (magyar tartományfőnök 1726-29-ben; építtető, rendbe hozta a márianosztrai kolostort; 1735-ben ő lett a frissen elkészült nosztrai kolostor első perjele, ugyanekkor a tartományi káptalan felállította a magyar provincia rendházainak sorrendjét, Nosztra a harmadik lett; Nosztrán a templomon és a kolostoron kívül könyvtárát is alapított, főként az egyházatyák műveiből, de sok pénzt áldozott arra, hogy teológiai és bölcséleti munkák legyenek elérhetők itt; a könyvtár gyarapítására rendelte 500 forintos hagyatékának éves kamatait; személyes barátja volt Lanchas Xavér Ferenc váci kanonok, aki 1768-ban Nosztrára hagyta könyvtárát; kiváló szónok volt Streszka szerint; gyomorproblémáira Nigrini Ferenc rendtársától kért segítséget; 1735 késő telén Czétényi Imre terebesi és Jaros Vince varannói perjellel Kozbialovics Krizosztom rendfőnököt bízta meg Varannó és Késmárk vizitálásával); jártas volt a világi jogban, több periratot szerkesztett; kiváló szónokként tartották számon
o) [n.a.]
p) 1687–1700

HECHENBERGER KONSTANTIN (antea Joannes)

- a) 1641k.–?
b) Hechenperger Joannes

- c) NN. Elisabeth
d) Sopron
e) Győri Pks.
f) Sopron
g) [n.a.]
h) német (germanus Soproniensis)
i) 1659.09.08. (18)
j) 1660.09.30. (19)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) fogadalomtételével egyidejű végrendeletében soproni szülőházát a pálosokra hagyta
p) 1653–1672

HEISLER FERDINÁND

- a) 1637k.–?
b) Haizler Joannes
c) Fierster Ursula
d) Bécs
e) Alsó-Ausztria
f) Ausztria
g) [n.a.]
h) osztrák (austriacus)
i) 1656.06.15. (19)
j) 1657.06.17. (20)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1653–1672

HELMAN ÁDÁM

- a) [n.a.]
b) [n.a.]
c) [n.a.]
d) [n.a.]
e) Német-római Császárság
f) Német-római Császárság
g) [n.a.]
h) német (sylesius)
i) 1643.11.01. Máriavölgy
j) [n.a.]
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) 1637–1646

HELMESYI ANDRÁS

- a) 1649k.–?

- b) Helmeseni Stephanus
- c) [n.a.]
- d) Királyhelme? („Helmesiensis”)
- e) Eszt. Érs.
- f) Zemplén
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1673.09.29. (24)
- j) 1674.09.30. (25)
- k) Nsz.
- l) th.mor.
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

HENTALLER MIHÁLY

- a) 1681k.–?
- b) Hentaller Wolfgang
- c) NN. Christina
- d) Körmöcbánya
- e) Eszt. Érs.
- f) Bars
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1698.10.25. (17 rhetor absolutus)
- j) 1699.10.26. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

HNATOVICH ÁGOSTON (antea Emericus)

- a) 1654–1711 /1700?
- b) Natovics Georgius
- c) Nibekay Elisabeth
- d) Gajár
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1673.09.29. (19)
- j) 1674.09.30. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (Keresztfalván térítőként szolgál a Szepességben; szónok Mv-ben; Varannó perjele; 1695–96-ban Czestochowában volt,

- ahonnan Késmárkra került); szerző (leírta a varannói könnyezést)
- o) Életszentség hírében halt meg, kegyes (1708-ban kezében tartotta a varannói könnyező Szűz kegyképét, tanúja volt a könnyezésnek; pestisben halt meg társával, Baros Józseffel együtt; életszentség hírében állt)
- p) 1673–1686

HOCHBERGER CIPRIÁN

- a) ?–1653.03.24. Rohrhalden
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) „Alsata Selestadianus”
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1638.09.21. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (sváb provinciális volt és definitor generalis)
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

HORÁNSZKY FERENC (in saec. slr. vocatus) conversus

- a) 1659k.–1728.04.04. Lád
- b) [Horansky] Stanislaus
- c) Bán Sophia
- d) Stomfa
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1681.11.28. (22)
- j) 1683.12.12. (24)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

HORÁNSZKY LÁSZLÓ (in saec. vocatus Andreas)

- a) 1667k.–1729.01.31. Terebes
- b) Horansky Stanislaus
- c) NN. Sophia
- d) „Liptoviensis”

- e) Eszt. Érs.
- f) Liptó
- g) nemes (nobilis)
- h) magyar (ungarus)
- i) 1688.04.17. (21)
- j) 1689.05.15. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

HORSELE JÁNOS

- a) 1655–?
- b) Horsele Georgius
- c) Cziraske Christina
- d) Szakolca
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1674.10.28. (19)
- j) 1675.11.02. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

HORVÁTH ÁDÁM

- a) 1633k.–1657.02.23. (Elefánt)
- b) Horvat Michael
- c) NN. Anna
- d) Mihályi
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus Michaliensis)
- i) 1651.05.14. (18)
- j) 1652.06.24., N.a. (19)
- k) Nsz. (1655–56)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) IV. Szent (erényes)
- p) 1647–1652

HORVÁTH ALEXIUS (in saec. Joannes)

- a) 1671k.–x Lád
- b) Horváth Petrus
- c) NN. Maria
- d) Rohonc

- e) Győri Pks.
- f) Vas
- g) nemes (parentibus nobilibus)
- h) magyar (ungarus)
- i) 1690.05.20. (19)
- j) 1691.05.26. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

HORVÁTH BERNÁT (antea Nicolaus)

- a) 1651–1696
- b) Horvat Joannes
- c) Kelcz Anna
- d) Rohonc
- e) Győri Pks.
- f) Vas
- g) nemes?
- h) [n.a.] (magyar)
- i) 1670.08.20. (18)
- j) 1671.08.28. (20)
- k) Graz?
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (elefánti és pesti perjel); szervező (1693-ban segít föltérképezni a rend egykori nosztrai birtokait; ő tárgyal először Bécsben a rend pesti megtelepedéséről, később Nadasdy László veszi át az ügyet; a pesti pálos rendház első perjele)
- o) Grazban tanult ilyen névvel egy alumnus, aki „Sabariensis nobilis”
- p) 1653–1672

HORVATH GELLÉRT (antea Nicolaus)

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Zágráb
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1645.03.12. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]

p) 1637–1646

HORVÁTH JÁCINT (antea Joannes)

- a) 1637k.–?
- b) Horvat Nicolaus
- c) Prebik Anna
- d) Muraköz
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1662.08.16. (25)
- j) 1663.08.20. (26)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

HORVÁTH PÁL (idem nomen habens in saeculo)

- a) 1646k.–? Elefánt
- b) Horvat Joannes
- c) NN. Margaretha
- d) Hattyúpatak
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1665.11.01. (21)
- j) 1666.11.02. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós hivatalviselő (szakolcai perjel)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

HOSELPERGER JÓZSEF (in saec. Leopoldus)

- a) 1673k.–?
- b) Hoselperger Marcus
- c) Höchenperger Barbara
- d) Sopron
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) német?
- i) 1690.04.08. (17)
- j) 1691.04.19. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]

m) [n.a.]

n) [n.a.]

o) [n.a.]

p) 1687–1700

HUMSZKY GYÖRGY

- a) 1640k.–?
- b) Humszky Franciscus
- c) Mikulich Barbara
- d) „Zuteschiensis”
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1660.09.21. (20)
- j) 1661.09.22. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (Hunski Georgiusként körösi perjel 1680-ban)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

HUSZÁR ISTVÁN

- a) 1663k.–1729.09.15. Elefánt
- b) Hussar Georgius
- c) Fekete Catharina
- d) Győr
- e) Győri Pks.
- f) Győr
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1682.06.14. (19 in saec. antea lutheranus rthetor)
- j) 1683.06.14. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (Ürög-Szentkúton superior)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

HURKA FERENC (antea Georgius)

- a) 1648k.–?
- b) Hurka Michael
- c) Vyheli Dorothea
- d) Miticz
- e) Nyitrai Pks.
- f) Trencsén
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1666.11.16. (18)

- j) 1667.11.17. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

IVANCHICH FERDINÁND (saec. Marcus)

- a) 1662k.–1722.10.03.
- b) [Ivanchich] Michael
- c) Diuincz Dorothea
- d) Pangort
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1680.11.19. (18)
- j) 1681.11.19. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

IVANCHICH TAMÁS

- a) 1632k.–?
- b) Ivanchich Joannes
- c) Sestak Barbara
- d) Perenye? / Pernek? („Perniensis”)
- e) Győri Pks.? / Eszt. Érs.?
- f) Vas? / Pozsony?
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1658.04.08. (26)
- j) 1659.04.10. (27)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

JAGATSICH GYÖRGY

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Zágrábújfalú
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát?
- i) [n.a.]

- j) 1638.06.24. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

JAGUSICH JÓZSEF

- a) 1659k.–?
- b) Jakusich Georgius
- c) Dvornikovich Dorothea
- d) Pandorf
- e) Győri Pks.
- f) Moson
- g) [n.a.]
- h) horvát?
- i) 1680.09.15. (21)
- j) 1681.09.15. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

JAITLER ÁDÁM (in saec. Andreas)

- a) 1680k.–? Késmárk
- b) Jaitler Adamus
- c) NN. Sophia
- d) Sopron
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1700.06.08. (20)
- j) 1701.06.12. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

JAMBREHOVICS LÁSZLÓ (ante Franciscus)

- a) 1632k.–1681.12.03. (Lepoglava)
- b) Jambrehouicz Michael
- c) Michalyffy Susanna
- d) Zágráb
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) nemes
- h) horvát (croata Zagradiensis)

- i) 1649.02.02. (17)
- j) 1650.02.29., Wondorf? (18)
- k) Nsz. (1652–57)
- l) th4
- m) th.dr. (stud gle), th.bacc. (Nsz)
- n) Értelmiségi (a Nsz-i rendi főiskola egyik első tanára 1673-ban; Lepoglaván filozófia tanár; egy zágrábi kanonok második Aquinói Szent Tamásnak tartotta teológiai képzettségéért); Hivatalviselő (csáktornyai perjel)
- o) Erényes, teológiai képzettsége alapján „második Aquinói Szent Tamásnak tartották”
- p) 1647–1652

JANKOVICH ANZELM (antea Matthias)

- a) 1640k.–1692.11.19. Lepoglava
- b) Jankovich Andreas
- c) NN. Magdalena
- d) Trausdorf
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1660.04.18. (20)
- j) 1661.04.19. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

JELENSKY TAMÁS

- a) 1621k.–?
- b) Jelensky Nicolaus
- c) Pichig Helena
- d) Szentilona
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1644.11.27. Lepoglava (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

JELLACHICH CIPRIÁN (antea Petrus)

- a) 1638k.–1693.10.31. Remete
- b) Jellachych Michael
- c) Possavec Anna
- d) „Croata Berdouchiensis”
- e) Horvátország
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1657.09.16. (19)
- j) 1658.09.21. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

JERG JÓZSEF

- a) 1643k.–?
- b) Jerg Jacobus
- c) Reisenk[...] Maria
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) [n.a.] (osztrák)
- i) 1667.05.29. (24)
- j) 1668.06.11. (25)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

JURKOVICH (JURACZICZ, JURACSIK) MÁRTON

- a) 1638k.–1699
- b) Juraczicz Matthias
- c) Branicz Helena
- d) Besztercebánya
- e) Eszt. Érs.
- f) Zólyom
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1658.05.18. (20)
- j) 1659.05.22. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő, missziós (Terebesről indult Barilovics Lajossal az 1670-es évek első felében, nagy hatással)

- térített, a kurucok halálra keresték);
1696-ban definator generalis; pápai vikárius
- o) Hitvalló (Galla szerint „a lélek embere volt, a jelölteket nevelve izzó apostoli lelkületet öntött a jövő misszionáriusokba”; ferences ruhába öltözve menekült meg a kurucok elől)
- p) 1653–1672

KALIS REMIG

- a) [n.a.]
b) [n.a.]
c) [n.a.]
d) „moravus”
e) Morvaország
f) Morvaország
g) [n.a.]
h) morva
i) 1698 (n.a.)
j) 1699.09.30. (n.a.)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) (a LPF nem ismeri)
p) 1687–1700

KARACHICH MIHÁLY

- a) 1643k.–?
b) Kariczicz Matthias
c) Pordan Catharina
d) Győr
e) Győri Pks.
f) Győr
g) [n.a.]
h) magyar (hungarus)
i) 1661.03.19. (18)
j) 1662.04.03. (19)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló
p) 1653–1672

KARACHIONJ KÁZMÉR (antea Georgius)

- a) 1625k.–1659.04.10. Lepoglava
b) Karachionj Joannes
c) Symphorosa
d) Szomolány? („Somolensis”)
e) Eszt. Érs.
f) Pozsony
g) [n.a.]

- h) [n.a.]
i) [n.a.]
j) 1645.10.22. Lepoglava (20)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1637–1646

KARLÓCZY LAJOS (in saeculo Georgius)

- a) 1659k.–1732.04.17. Pápa
b) Karlocy Georgius
c) Martinovich Catharina
d) Veszprém
e) Veszprémi Pks.
f) Veszprém
g) [n.a.]
h) [n.a.]
i) 1679.03.05. (20)
j) 1680.03.05. (21)
k) Olmütz (1682), Karlóssyként
l) th3
m) ph.mag.?
n) Hivatalviselő (provinciális 1700 után; sátoraljaújhelyi perjel, majd Pest perjele 1700-ban; Nsz-i perjel és a magyar rendtartomány kormánytanácsának tagja (definator provincialis) 1701-ben; rendfőnök 1714-1717; pápai perjel 1721-ben, alperjele Sztarinszky István; 1714-ben az ő kezdeményezésére nyílik meg a sátoraljaújhelyi noviciátus)
- o) [n.a.]
p) 1673–1686

KARNER BERNÁT (etiam antea sic nominatus) laicus conversus

- a) [n.a.]
b) Karner Bernardus
c) NN. Maria
d) Bécsújhely
e) Alsó-Ausztria
f) Ausztria
g) [n.a.]
h) osztrák
i) 1683.12.21. (n.a.)
j) 1685.12.24. (n.a.)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]

p) 1673–1686

KARNICZ JAKAB (etiam in saec.) laicus conversus

- a) 1660k.–?
- b) Karnicz Petrus
- c) Wolmut (?) Anna
- d) Putersdorf? („Passaviensis”)
- e) Győri Pks.
- f) Moson
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1685.05.13. (25)
- j) 1687.05.14. (27)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

KÁROLY LÁSZLÓ

- a) 1674k.–1728.02.24. Terebes
- b) Károly Stephanus
- c) Bodor Eva
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) nemes
- h) magyar-szlovák (ungaro-slavus)
- i) 1691.10.13. (17 rhetor ex gymnasio Soproniensis)
- j) 1692.10.19. (18)
- k) Nsz (stud gle)
- l) th2
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

KÉBELL TAMÁS (Alexius)

- a) 1630k.–?
- b) Kébell Emericus Osvaldus
- c) Seleszószi Catharina
- d) Nagyszombat
- e) Esztergomi Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus Tyrnaviensis)
- i) 1650.05.09. (20)
- j) 1651.05.14., Lepoglava? (21)
- k) Róma CGH (1651–56)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]

- n) Hivatalviselő (novíciusmester Wdfon, 1659)
- o) lopott több kolostorból, majd Itáliába menekült
- p) 1647–1652

KEGLEVICH JÁNOS

- a) 1634–1654.10.31.
- b) Keglevich Petrus
- c) Gerecny Margaretha
- d) Lobor
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) báró
- h) horvát-magyar („croata ex arce Lobor”)
- i) 1652.02.02. (18)
- j) 1653.02.04., Wondorf? (19)
- k) Graz (1648), Bécsújhely (ph? Nagy Imrénél tanult filozófiát), Nsz.? (th, 1654?)
- l) ph.
- m) [n.a.]
- n) fiatalon, szentség hírében meghalt főnemesi ifjú
- o) Megjósolta saját korai halálát, „éles ész, őszinte áhítat, mély alázatosság”; Nagy Imrénél tanult filozófiát)
- p) 1647–1652

KELTZ MIKLÓS

- a) 1622k.–?
- b) Keltz Joannes
- c) Sichy Christina
- d) Muraszombat
- e) Veszprémi Pks.?
- f) Vas
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1645.03.13. Lepoglava (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Értelmiségi, tanár (a Nsz-i szem. előjárója 1672–75); Hivatalviselő (elefánti vikárius 1667-ben, és ezzel egyidőben a Nsz-i szem. superiorja 1667–69)
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

KERLAY (CHERLAY) VAZUL (ante Blasius)

- a) 1635k–1694
- b) Kerlay Alojsius (?)
- c) Juronicz Dorothea
- d) Dejte
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) nemes
- h) szlovák (slavus)
- i) 1657.10.28. (22)
- j) 1658.10.29. (23)
- k) Nsz. (1656–61)
- l) th.1
- m) ph.mag.? (ph.bacc.)
- n) Missziós (a gálszécsi plébánián és konfiskált Bocskai-birtokokon térített, majd elűzték és Szakolcára került)
- o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló (jelmondata: „Isten, a benned bízók erőssége, aki felemeled a mi ingadozó reménységünket, ne szégyeníts meg várakozásomban... Te a kövekből is tudsz Ábrahám-fiakat ébreszteni”); „keménykötésű férfi, később megrovásban részesült a rendi kormányzat részéről”
- p) 1653–1672

KÉRY ISTVÁN (QUI NOVITIATU JULIANUS VOCATUS)

- a) 1656k–?
- b) Kéry Franciscus illmus dnus
- c) Szeczy Julianna
- d) Kabold
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) főnemes
- h) magyar
- i) 1671.11.01. (15)
- j) 1672.11.21. (16)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

KERZNARICH GYÖRGY

- a) 1647–?
- b) Kerznarich Joannes
- c) [n.a.]
- d) Kőrös? / Darufalva? („Croata Crisiensis”, „in Traspurg”)

- e) Horvátország? / Győri Pks.?
- f) Horvátország? / Sopron?
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1665.05.20. (n.a.)
- j) 1666.08.20. (n.a.)
- k) Nsz.? (1669, saecularis)
- l) th1
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) lehetséges, hogy világiként iratkozott be az egyetemre (ha azonos Kersnyany Georgiussal)
- p) 1653–1672

KESZTELY (TOMPA) ANDRÁS

- a) 1654k.–1690 Istria
- b) Tompa Benedictus
- c) Foka Helena
- d) Keszthely
- e) Veszprémi Pks.
- f) Zala
- g) [n.a.]
- h) magyar
- i) 1675.08.01. (21 rhetor)
- j) 1676.08.03. (22)
- k) Bécs (?), Róma (1680–83)
- l) th4
- m) th.dr. (Róma)
- n) Hivatalviselő (Nagy Imre vikárius 1688-ban az egykori székesfehérvári házba küldi, hogy gondozza azt, de hosszú távon a rend nem tudott Szfvon megtelepedni); Értelmiségi, tanár (novíciusmester volt)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

KHEBERLE JÓZSEF (etiam in saec.)

- a) 1670k.–?
- b) Kheberle Rabhopolae
- c) NN. Maria
- d) Prága
- e) Csehország
- f) Csehország
- g) [n.a.]
- h) cseh (bohemus)
- i) 1688.08.24. (18)
- j) 1689.08.28. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]

p) 1687–1700

KHELWEIS BÁLINT

- a) 1623.01.–1655.10.12. Pápa
- b) Khelweis Leopoldus
- c) [n.a.]
- d) „Indenburgensis ex Styria”
- e) Stájerország
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1643.05.03. Elefánt
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

KIENCZL FERDINÁND (in saec. Matthias)

- a) 1660k.–1708.07.08. Bécsújhely
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Doborján/Sopronnyék („Reidingensis vel Nékiensis”)
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) magyar-német (hungaro-germanus)
- i) 1678.10.01. (18)
- j) 1679.11.24. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) th.dr.
- n) Hivatalviselő (1700 előtt a szétválás ügyében Bécsben tárgyal discretusként; az első osztrák-horvát provinciális; a lepoglavai 1700.03.06-i káptalanon választották meg; eleinte helyettese Esterházy Imre; a szakállviselés ellen volt; 1708-ban tartományfőnök és rendfőnöki titkár?, aki a konstitúciók kiigazítását végzi, de még ugyanebben az évben meghal); Értelmiségi, szerző, tanár („primarius theologiae professor”)
- o) „bécsi discretusként” az 1687-es nagykáptalanon avatták doktorrá
- p) 1673–1686

KINZLER JÁNOS

- a) [n.a.]

- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Eperjes
- e) Egri Pks.
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1643 Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

KIRCHBAUER ANTAL (antea Christophorus)

- a) 1647–?
- b) Kirkpauer Adamus
- c) NN. Margaretha
- d) Laibach
- e) Krajna
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) német (germanus Labacensis)
- i) 1667.12.25. (20)
- j) 1668.12.30. (21)
- k) Nsz.
- l) log. (pálos szeminárium)
- m) [n.a.]
- n) Missziós (a sátoraljaújhelyi kolostor vizitálásával bízták meg, később késmárki perjel)
- o) „kötekedő természetével vizályt szított”
- p) 1653–1672

KLAMPFL ANZELM (in saec. Joannes)

- a) 1664k.–1731.10.21. Mariatrost
- b) Klampf Wenceslaus
- c) NN. Ursula
- d) Prága
- e) Csehország
- f) Csehország
- g) [n.a.]
- h) cseh
- i) 1684.07.30. (20)
- j) 1685.07.31. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (osztrák tartományfőnök, pater provinciae)

Austriae; az osztrák tartomány első tartományi tanácsosa 1711-től, két társa Steible Frigyes és Stangl András); értelmiségi, szerző (latinról németre fordította Kollenics András művét; temetési beszédet írt Bucheim Ferencnek)

- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

KLANCHECZ MIKLÓS

- a) 1626k.–?
- b) Klanchech Stephanus
- c) NN. Ursula
- d) Megya? („croata ex Megya comitatus Crisiensis”)
- e) Zágrábi Pks.
- f) Kőrös
- g) [n.a.]
- h) horvát („croata ex Megya comitatus Crisiensis”)
- i) 1651.08.10. (25)
- j) [n.a.]; [n.a.]; (26?)
- k) Nsz. (1654-ben érettségizett)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (vikárius Lepoglaván, majd Mv-ben, majd Wdf-on, majd Remetén; a rendi tanács tagja Benkovich Ágoston generális alatt); Értelmiségi, tanár-elöljáró (a Nsz-i szem. superiorja 1677–81)
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

KNESKOVICH (KRUSKOVICH) ISTVÁN

- a) 1636k.–?
- b) Kneskovich Michael
- c) Hus Katharina
- d) Csáktornya
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1658.11.24. (22)
- j) 1659.11.26. (23)
- k) Nsz. (1660–1663)
- l) th3
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

KOLENDICH KONSTANTIN (in saec. Georgius)

- a) 1672k.–? Sátoraljaújhely
- b) Kolendich Joannes
- c) Lucsanovics Margaritha
- d) Sopron
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) nemes („prognatus honestis parentibus”)
- h) [n.a.]
- i) 1690.02.04. (18)
- j) 1691.02.04. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

KOLLAIS RUDOLF (antea Joannes Rudolphus)

- a) 1645k.–?
- b) Kollaissen Ernestus Conradus
- c) NN. Anna Maria
- d) Sopron
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) német (germanus Soproniensis)
- i) 1663.04.22. (18)
- j) 1664.05.18. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

KOLLECSÁNY ÁDÁM

- a) 1636k.–1699
- b) Kolachany Stephanus
- c) Tuchinski Susanna
- d) Kelecsény
- e) Nyitrai Pks.
- f) Trencsén
- g) nemes?
- h) szlovák (slavus) (máshol szerzőként: hungarus)
- i) 1654.06.07. (18)
- j) 1655.06.13. (19)
- k) Lepoglava, Nsz. (1659–62)
- l) th4

- m) th.dr. (1687-ben avatták, amikor a rendi doktorok számát 12-ben állapították meg)
- n) Értelmiségi, szerző (három művet írt, köztük lelkiségit is, amit aztán a szentéletű Portenberger János fordított németre, Bedekovics József pedig horvátra; vallásos költő); II. Hivatalviselő (a kormánytanács tagja, woborzistei perjel)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

KOLLENICS ANDRÁS (in saec. Petrus)

- a) 1664k.–1734.08.22./1734.09.11. Máriavölgy
- b) Kolenich Georgius
- c) NN. Barbara
- d) Sasvár (! és „ex dioec. Nitriensis”)
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1684.11.25. (20)
- j) 1685.11.26. (21)
- k) Róma CGH
- l) th4
- m) th.dr. (Róma)
- n) Értelmiségi, szónok, szerző, tanár („canonista et pater spiritualis” Nsz-ban 1695-ben; „primarius theologus” Nsz-ban 1696-ban Esterházy Imre helyett, akit Horvátországba küldtek vizitálni; „th.dr. és professor emeritus” 1700-ban; Nsz-i szem. perjele 1698-ban); Hivatalviselő (Mv-ben térített, lelkipásztorkodott; rendi tanácsos volt 12 évig; két cikluson át vicarius generalis Mv-ben); számos munkája ismert, különösen a beszédei
- o) Vita moriens... c. munkáját Orosz Ferenc fordította magyarra
- p) 1673–1686

KOLLER JÁNOS

- a) 1681k.–? Nsz
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1697.10.26. (16)

- j) 1698.10.28. (17)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

KOLONOVICH IMRE

- a) 1681k.–?
- b) Kollonovicz Paulus
- c) NN. Maria Dorothea
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1698.10.25. (17 rhetor)
- j) 1699.10.26. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

KONECZNI ALEXANDER

- a) 1634k.–?
- b) Koneczni Balthasar
- c) NN. Martha
- d) Brünn
- e) Morvaország
- f) Csehország/Morvaország
- g) [n.a.]
- h) morva (moravus Brunensis)
- i) 1652.01.13. (18)
- j) 1653.04.19. Lepoglava (19)
- k) Nsz. (1658)
- l) th1
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) (Konecsni Ferenc a XVIII. sz.-ban Sátoraljaújhelyen pestises betegeket ápolt)
- p) 1647–1652

KOPP VIKTOR

- a) 1629k.–1717 Ranna
- b) Kopp Franciscus
- c) NN. Martha
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]

- h) osztrák (austriacus Neostadiensis)
- i) 1648.11.08. (18)
- j) 1649.11.21., Wondorf? (19)
- k) Nsz. (pálos szem.)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (perjel Wdf-on; 1686-ban ő intézi Hamerla György soproni polgár nezsideri kolostoralapítását; rendi tanácsos Barilovics Lajos generális alatt)
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

KOS DOMONKOS (antea Matthias)

- a) 1639k.–? Késmárk
- b) Kos Joannes
- c) Lanczaricz Dorothea
- d) Zágráb
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1661.10.09. (22)
- j) 1662.10.10. (23)
- k) Olmütz (1669)
- l) th1?
- m) th.bacc.
- n) Missziós (Hunfalvát katolikus hitre térítette; Barilovics Lajos missziófőnök helyettese volt; késmárki perjelként halt meg)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

KOVACHICH FERENC (in saec. Paulus)

- a) 1664k.–?
- b) Kovachich Paulus
- c) Bellichich Catharina
- d) Zágráb
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1686.04.11. (22)
- j) 1687.04.13. (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

KOVÁCSY GYÖRGY

- a) 1627k.–1667.03.20. Máriavölgy
- b) Kovaczy Thomas
- c) Magyar Sophia
- d) Pudmeric (Gidrafa)
- e) Esztergomi Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák-magyar (slavus Pudmericzensis)
- i) 1652.11.20. (25)
- j) 1653.12.04., Wondorf (26)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (procurator volt Mv-ben, amikor meghalt)
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

KRALICH JÁNOS

- a) 1625k.–1660.12.16. Remete
- b) Kralich Nicolaus
- c) Mikulich Catharina
- d) Zágráb
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1645.02.24. Lepoglava (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

KRANICZKI BALÁZS

- a) 1635k.–?
- b) Kranicky Stanislaus
- c) N. Anna
- d) Krakkó
- e) Lengyelország
- f) Lengyelország
- g) [n.a.]
- h) lengyel (polonus)
- i) 1654.02.01. (19)
- j) 1655.02.02. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]

p) 1653–1672

KRASINA MÁTÉ

- a) 1658k.-1730.08.03. Sopronbánfalva
- b) Krasina Gregorius
- c) NN. Margaritha
- d) Czagersdorf
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) nemes?
- h) [n.a.]
- i) 1680.07.25. (22)
- j) 1681.07.27. (23)
- k) Sopron („ex convictu nobilium”);
Olmütz
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (a római procurator
generalis titkára, majd római perjel;
1700-as jubileumi évben apostoli
gyóntató Rómában; később Wdf-on
novíciusmester; itt halt meg)
- o) Erényes életet élt
- p) 1673–1686

KRIZANICH ISTVÁN (in saec. Michael)

- a) 1656k.–?
- b) Krizanicz Georgius
- c) Szaikovicz Helena
- d) Trausdorf (Darázsfalva)
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1675.12.26. (19)
- j) 1675.12.27. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

KROGULECZKI ALBERT

- a) 1628k.–?
- b) Krogulecki Joannes
- c) Rogoroska Anna
- d) Krosno
- e) Lengyelország
- f) Lengyelország
- g) [n.a.]
- h) lengyel (polonus Crosnensis)
- i) 1650.04.03. (22)
- j) 1651.05.14., Wondorf? (23)

k) [n.a.]

l) [n.a.]

m) [n.a.]

n) [n.a.]

o) [n.a.]

p) 1647–1652

KROPÁCH PÁL (antea Jacobus)

- a) 1636k.–?
- b) Kropach Georgius
- c) NN. Dorothea
- d) Rudnó
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1656.01.09. (20)
- j) 1657.01.10. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

KULANKOVICH ANTAL

- a) 1627k.–1658.02.14. Pápa
- b) Kolankovich Jacobus
- c) [n.a.]
- d) „Schiptaviensis in Hungaria” (Veress:
Pápa)
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1644.01.01. Bécsújhely (17)
- k) Lepoglava (humaniorák), Bécsújhely
(logica), Róma (1648–1653)
- l) th4?
- m) th.dr. (Róma)
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

KULMANN ZSIGMOND

- a) 1677k.–1729.01.00. Tövis
- b) Kulman Joannes
- c) NN. Dorothea
- d) Lócse
- e) Eszt. Érs.
- f) Szepes
- g) nemes (parentum nobilium)
- h) magyar-szlovák (ungaro-slavus)

- i) 1694.10.06. (17 rhetor)
- j) 1695.10.14. (18)
- k) Nsz (stud gle)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

KUPINICH MÁTÉ (idem in saeculo)

- a) 1646–1714 Felsőelefánt
- b) Kupinicz Nicolaus
- c) Soszta Ursula
- d) Récse
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1666.02.06. (21 logicus)
- j) 1667.02.07. (21)
- k) Nsz. (phys.) Prága (Károly Ferdinánd egyetem)
- l) th4
- m) th.dr. (1687-es káptalanon avatták)
- n) Értelmiségi, tanár (filozófiát és teológiát tanított több kolostorban; a Nsz-i studium generale tanulmányi felügyelője és a rendház suppriorja); Hivatalviselő (Mv-i perjel, rendfőnöki titkár Barilovics Lajos mellett; magyar provinciális, akinek helyettese Bolla Ágoston). Értelmiségi, tudós (folyamatosan képezte magát, mélyesen vallásos volt, a régi remeték szigorú életét élte; kedvelte a kari zsolozsmát, szabad idejében teológiai könyveket olvasott)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

KURPESZ PÁL

- a) 1671k.–1736 Pécs
- b) Kurpecz Georgius
- c) Petrikovich Dorothea
- d) Rajka
- e) Győri Pks.
- f) Moson
- g) nemes (parentum nobilium)
- h) [n.a.]
- i) 1691.08.25. (20 rhetor)
- j) 1692.08.28. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]

- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

KUSSELINEI SÁNDOR

- a) 1630k.–?
- b) Kussellin Georgius
- c) Wallechich Eva
- d) Krapina
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát, Drávántúli (Krapinensis)
- i) 1648.09.06. (18)
- j) 1649.09.08., Wondorf (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

KVASSAY ISTVÁN

- a) 1644k.–1675.04.08. Lepoglava
- b) Kvassay Joannes
- c) Zirczicz Dorothea
- d) Beckó
- e) Nyitrai Pks.
- f) Trencsén
- g) nemes?
- h) magyar (hungarus)
- i) 1660.08.13. (16)
- j) 1661.08.14. (17)
- k) Nsz. (1667–68)
- l) th2
- m) th.bacc.
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

LADÁNYI LÁSZLÓ (antea Petrus)

- a) 1640k.–1712.12.12. Máriavölgy
- b) Ladani Franciscus
- c) Pető (gersei) Juditha
- d) Veszprém
- e) Veszprémi Pks.
- f) Veszprém
- g) nemes
- h) magyar
- i) 1659.05.14. (19)
- j) 1660.05.27. (20)
- k) Sopron (SJ), Bécs, idáig humaniőrák, majd Nsz. log. és phys., Róma (1662–67)

- l) th4
 m) th.dr.
 n) Hivatalviselő (idős korában noviciusmester volt Wdf-on 1687-től; 1688-ban ő értesíti Hamerla György nezsideri kolostoralapításáról Michalsky Rafael generálist; Elefánton vikárius 1696-ban); III. Missziós (Iván faluban térített; lelkipásztori munkát végzett Nezsiderben, Sopronban, Elefánton, Rannán, Csáktornyan)
 o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló (Benger: „Krisztus csatasorában kipróbált katona”); 1660.05.25-én végrendelkezett a vasvári káptalan előtt; tudós, jámbor szerzetes; rokona volt Ladányi Miklós szőgyéni várkapitány, akit Tarsoly Péter jászberényi lakos bepanaszolt a Magyar Kamaránál erőszakosságért
 p) 1653–1672

LAICH EDMUND

- a) 1677k.–?
 b) [n.a.]
 c) [n.a.]
 d) Pozsony
 e) Eszt. Érs.
 f) Pozsony
 g) [n.a.]
 h) [n.a.]
 i) 1695.11.27. (18)
 j) 1696 (19)
 k) Nsz (stud gle 1698-tól)
 l) th1
 m) ph.mag.?
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1687–1700

LAICH LAJOS (in saec. Gabriel)

- a) 1679k.–1729.11.23. Máriavölgy
 b) [n.a.]
 c) [n.a.]
 d) Pozsony
 e) Eszt. Érs.
 f) Pozsony
 g) [n.a.]
 h) magyar (ungarus)
 i) 1699.10.17. (20 rhetor)
 j) 1700.10.25. (21)
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]

- m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1687–1700

LANDOR LÁSZLÓ

- a) 1654–1704
 b) Landor Petrus
 c) Vitriczky Dorothea
 d) Rábapaty
 e) Győri Pks.
 f) Vas
 g) [n.a.]
 h) magyar (ungarus)
 i) 1670.08.28. (16)
 j) 1671.08.28. (17)
 k) [n.a.]
 l) th4
 m) th.dr.
 n) Értelmiségi, szerző, tanár (megírta Csepellényi György vértanúságát; Bécsújhelyen tanította Esterházy Imrét filozófiára); Hivatalviselő (Barilovics Lajos mellett rendfőnöki tanácsos; procurator generalis Kolecsány Ádám után; a tizenkét tagú elszakadási bizottság tagja, akik 1699-ben szavaznak a szétválás kérdéséről)
 o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló
 p) 1653–1672

LÁNYI LÁSZLÓ (antea Georgius)

- a) 1636k.–?
 b) Lani Georgius
 c) Kernian Catharina
 d) Garamszentkereszt
 e) Eszt. Érs.
 f) Bars
 g) [n.a.]
 h) szlovák (slavus)
 i) 1658.06.29. (22)
 j) 1659.07.01. (23)
 k) Nsz. (1661, pálos szem.)
 l) th.1
 m) [n.a.]
 n) Missziós (1666-ban Mv-ben térít, előtte Sátoraljaujhelyen szolgál; missziózik 1669-től Árván; 1676-ban turdossini plébános; a Szepességben térít)
 o) 1687-ben a nyitrai káptalan előtt kelt felsőelefánti házvételi szerződésben szerepel mint vásárló (Bodor Ágoston perjellel együtt)

p) 1653–1672

LEBEKIND KERESZTÉLY GÁBOR

- a) 1622–1655.01.30. Ranna
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Buk? („Buxiensus”)
- e) Csehország?
- f) Csehország?
- g) [n.a.]
- h) cseh
- i) [n.a.]
- j) 1643.12.08. Elefánt (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

LEDERER LIPÓT *conversus*

- a) 1663k.–? Elefánt
- b) Lederer Joannes
- c) Lederer Eva
- d) Sopron
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1688.11.15. (25)
- j) 1690.12.24. (27)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

LEEL LÓRINC

- a) [n.a.]
- b) Leel Zacharias
- c) Leelin Maria
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1674.11.23. (18 ccter rhetor)
- j) 1675.11.24. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]

o) Széchényi Pál volt a perjel, amikor fogadalmat tett (1675)

p) 1673–1686

LEITPOLD BENEDEK

- a) 1651k–1680
- b) Leitpold Paulus
- c) Tauberin Catharina
- d) Linz
- e) Felső-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) 1653.06.24. (22)
- j) 1654.06.28. (23)
- k) Nsz. (1655–56)
- l) th2
- m) ph.mag.?
- n) Missziós (Berzeviczy Lajossal, Cseppelényi Györggyel, Dubniczky Gergellyel, Ladányi Lászlóval, Lányi Lászlóval, Szörényi Ágostonnal, Török Mártonnal és Süttő Lőrincsel együtt küldték misszióba az 1669. június 5-i máriavölgyi nagykóptalan határozata szerint, annak érdekében, hogy a már meglévő 12 fős missziófőnökséget kiegészítse ez a 9 fő); Értelmiségi, szerző; Hivatalviselő (működött Bécsújhelyen a missziózás előtt és Ranna perjele volt a missziózás után, az ő érdeme a kolostor helyreállítása és felújítása 6000 forintot)
- o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló, eredményes hittérítő (abaúji missziója során a dél-szepességi Stósz város 600 fős lakosságát megtéríti beszédeivel; 1672 előtt Stósz plébánosa; Benkovich Ágoston jelentése szerint 1674.05.28-án Stószon szolgál még; vándormissziózhatott, amíg a kuruc felkelés el nem űzte; missziója háttere és szerzetesi tulajdonságai: még missziós léte előtt plébániát vállalt engedély nélkül a térítés érdekében, ezért elöljárói visszaküldték a kolostorba, holott „buzgósága ragadta ki a kolostori élet meghittségéből”)
- p) 1653–1672

LENCOVICH ANTAL (in saec. vocatus Michael)

a) 1669k.–? Terebes

- b) Lencsovich Joannes
- c) Markovich Anna
- d) Szepesség („Scepusiensis”)
- e) Eszt. Érs./Egri Pks.
- f) Szepes
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1690.12.17. (21)
- j) 1691.12.24. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

LENDVAY ANTAL (in saec. Petrus)

- a) 1667k.–?
- b) Lendvay Petrus
- c) Ager Catharina
- d) Győr
- e) Győri Pks.
- f) Győr
- g) nemes (nobilis)
- h) magyar (natione hungarus)
- i) 1686.09.29. (19)
- j) 1687.10.08. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

LENER MAXIMILIÁN (antea Laurentius)

- a) 1646–?
- b) Lener Nicolaus
- c) NN. Regina
- d) „Moravus Dreskaiczensis”
- e) Morvaország
- f) Csehország
- g) [n.a.]
- h) morva (moravus)
- i) 1668.04.07. (22)
- j) 1669.04.11. (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

LEYXELING VID

- a) 1619–?

- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) „Neiffensis ex ducatu Nirbenbergiae(?)”
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) (német/osztrák?)
- i) [n.a.]
- j) 1642.11.23. Bécsújhely (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

LÓHR RUDOLF

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák austriacus
- i) [n.a.]
- j) 1640.08.20. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

**LONCSARICH MIHÁLY (MÁRTON)
(antea Georgius) conversus**

- a) 1616k.–1672.04.24.
- b) Lonczarich Martinus
- c) NN. Magdalena
- d) Sztropkó
- e) Egri Pks.
- f) Zemplén
- g) [n.a.]
- h) horvát croata
- i) 1656.10.12. (40)
- j) 1658.10.15. (42)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

LUBICH JÁNOS

- a) 1623k.–?
- b) Lubich Martinus
- c) Juranich Ursula
- d) Krapina
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1646.04.01. Lepoglava (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

LUKÁCSOVICS PÁL (antea Andreas)

- a) 1649k.–?
- b) Lucacovicz Joannes
- c) NN. Anna
- d) Besztercebánya
- e) Eszt. Érs.
- f) Zólyom
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1668.01.08. (19)
- j) 1669.01.20. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

**MAAR ONUPHRIUS (antea Georgius)
conversus**

- a) 1631k.–1672.02.04. Krumlov
- b) Mar Jacobus
- c) NN. Barbara
- d) Fotberg?
- e) Stájerország
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (styrus)
- i) 1657.08.28. (26)
- j) 1659.08.29. (28)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

MACZONKAY ANDRÁS

- a) 1636–?
- b) Maczonkay Andreas
- c) Szabo Susanna
- d) Gyöngyös
- e) Egri Pks.
- f) Heves
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1666.02.06. („30 vel 32 circiter”)
- j) 1667.02.07. (31)
- k) Nsz. (1656–61)
- l) th4
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő (toronyi plébános volt);
Missziós (Sátoraljaújhely környékén
térített)
- o) „prius parochus”; adott pénzt
Fejérváry Imréék váltságdíjára
- p) 1653–1672

**MÁCSAY SÁNDOR (ANDRÁS) (in saec.
Ladislaus)**

- a) 1661k.–1722.01.31. in Thal
- b) Klementovich Georgius
- c) Klementovich Anna
- d) Holics
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1681.01.10. (20)
- j) 1682.02.01. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Értelmiségi, szónok, szerző (szlovák
nyelvű szentbeszédeket adott ki Nsz-
ban 1718-ban)
- o) (a rendi források egy részében
Andreasként szerepel)
- p) 1673–1686

MAGYARI FERENC

- a) 1649k.–?
- b) Magiari Gasparus
- c) Kados Ursula
- d) Szombathely
- e) Györi Pks.
- f) Vas
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1669.05.29. (18)
- j) 1670.05.31. (19)

- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

**MAJTHÉNYI FERENC (IN SAEC.
LADISLAUS)**

- a) 1654–?
- b) Majtény Sigismundus
- c) Baranyai Ursula
- d) Nyitra novák?
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) főnemes (–? Nagy Iván ismeri a családfán Majthényi Zsigmondot és Baranyay Orsolyát, a szülőket; ill. megholt fiúgyermekként feltünteti világi nevén, Lászlóként; Nagy Iván szerint 1657-ben házasodtak össze a szülők)
- h) [n.a.]
- i) 1673.12.03. (19)
- j) 1674.12.18. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

MAJTHÉNYI LÁSZLÓ

- a) 1642k.–?
- b) Maitenj Wolfgangus
- c) Aponi Susanna
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) főnemes (keselőkői Majthényi)
- h) magyar
- i) 1660.09.24. (18)
- j) 1661.09.27. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (Elefánton, majd Szakolcán térít; Thököly Imre uralma alatt is meg tudta tartani szepességi plébániáját, ahol 1681–90 szolgál, majd 1690-ben betegsége miatt visszavonul konventtagnak; Csáky Istvánnal együttműködve dolgozott a térség rekatolizációjáért)

- o) Hős (Kisbán Emil és Bakonyvári Ildefonz szerint 1686-ban Buda felszabadító ostromába ő vezette a rend csapattestét; kemény, felelősségvállaló, helytálló, erélyes); testvére, a szintén pálos Majthényi Pál; tulajdonosi bejegyzése van a tövisi pálos könyvtár egy-két könyvében
- p) 1653–1672

**MAJTHÉNYI PÁL (antea Christophorus)
DE KESELŐKŐ**

- a) 1650–?
- b) Maiteni Wolfgangus
- c) Apony Susanna
- d) Ófelfalu
- e) Eszt. Érs.
- f) Bars
- g) főnemes
- h) magyar
- i) 1668.05.26. (18)
- j) 1669.05.30. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (Mv-ben szolgál az 1660-as években); Hivatalviselő (elefánti perjelségből küldi őt Nagy Imre 1687-ben Budaszentlőrincre; Mv-i vikárius 1698-ban; a Nsz-i szem. perjele 1699-ben)
- o) Hős (–? Galla szerint ő a „visegrádi és budai hős”, nem testvére, Majthényi László)
- p) 1653–1672

MALLOVECZ FERDINÁND

- a) 1668k.–1712.03.19.
- b) Mallovecz Franciscus
- c) Withian et Zirzanni Ludmilla Polixenia
- d) Csehország
- e) Csehország
- f) Csehország
- g) főnemes (cseh báró)
- h) cseh (bohemus)
- i) 1686.07.14. (18 logicus)
- j) 1687.08.10. (19)
- k) Bécs, Lepoglava
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]

- n) Értelmiségi, tanár (1696 előtt lector, 1696-tól Nsz-ban „3tie theologus Viennensis et Lepoglavensis”)
 o) [n.a.]
 p) 1673–1686
- egyetlen biztos adat róla, a halála dátuma és a definator provincialis tisztség)
 p) 1687–1700

MALONYAY PÁL

- a) 1661k.–?
 b) Malonyay Andreas
 c) Czligh Sophia
 d) Nagyszombat
 e) Eszt. Érs.
 f) Pozsony
 g) [n.a.]
 h) [n.a.]
 i) 1680.07.14. (19)
 j) 1681? (20?)
 k) Nsz. (1682), majd Nsz. stud. gle 1700 (speculativa)
 l) th1
 m) ph.mag.?
 n) Hivatalviselő (Nsz-i perjel 1709–13)
 o) [n.a.]
 p) 1673–1686

MALONYAY PÁL (in saec. Andreas)

- a) 1669k.–1722.07.03. Elefánt
 b) Malonyay Joannes
 c) Hunyady Barbara
 d) Kistapolcsány
 e) Eszt. Érs.
 f) Bars
 g) nemes
 h) magyar
 i) 1688.12.24. (19)
 j) 1689.12.27. (20)
 k) Róma (th3ig), Nsz. (stud gle)
 l) th4
 m) ph.mag.?
 n) II. Hivatalviselő, értelmiségi (Nsz-i terológiai tanár; Kupinich Máté tartományfőnök definitoriumának tagja Weinacht Andrással, Karlóci Lajossal és Bakay Imrével; 1697-ben Mv-be helyezik?; Nsz-i perjel? 1709–13?); Gyéressy szerint a filozófia és teológia professzora; perjel; tancsos; tartományfőnökhelyettes
 o) Gyéressy szerint „példás szerzetes”, aki „fájdalmas izületi baját nagy lélekkel viselte” (a névazonosság miatt nem egyértelmű, hogy melyik Malonyay Pálról van szó, hiszen két ilyen nevű pálos van egy időben; az

MALYAK JÁNOS

- a) [n.a.]
 b) [n.a.]
 c) [n.a.]
 d) Kőrös
 e) Zágrábi Pks.
 f) Horvátország
 g) [n.a.]
 h) [horvát]
 i) [n.a.]
 j) 1638.10.10. Lepoglava
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1637–1646

MARKL (MARCKL) GYÖRGY

- a) [n.a.]
 b) [nincs adat]
 c) [n.a.]
 d) Bécs
 e) Alsó-Ausztria
 f) Ausztria
 g) [n.a.]
 h) osztrák (Viennensis)
 i) 1674.03.27. (n.a.)
 j) 1675.03.31. (n.a.)
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1673–1686

MARÓTHI MIHÁLY

- a) 1643k.–?
 b) Maroti Andreas
 c) NN. Anna
 d) Komját
 e) Eszt. Érs.
 f) Liptó
 g) [n.a.]
 h) magyar (ungarus)
 i) 1667.10.08. (24)
 j) 1668.11.02. (25)
 k) Nsz.
 l) [n.a.]

- m) [n.a.]
- n) Missziós (Velkapolán, Elefánton, végül a pécsi egyházmegyében térít, utóbbi helyén 1694-től); Hivatalviselő (német nyelvtudása hiánya miatt rövid ideig Elefánton plébános)
- o) „nyugtalan természetű misszionárius”, „részezes”, „kapzsi”, „mindenütt gond volt vele”
- p) 1653–1672

MARTINEK ISTVÁN

- a) 1654k., Kőrös–1697
- b) Martinek Andreas
- c) Dolovzky Dorothea
- d) Kőrös
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata Crisiensis)
- i) 1674.10.12. (22 ccter)
- j) 1675.12.03. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő, tanár (kőrösi perjel, remetei vikárius; Remetén magiszter)
- o) Kegyes, lelkiismeretes hivatásgyakorló (a remetei Rózsafüzér-társulat alapítója, a kolostor bővítője)
- p) 1673–1686

MARTINKOVICS JEROMOS (in saec. vocatus Ignatius)

- a) 1670k.–1737 Szakolca
- b) Martinkovicz Georgius
- c) Körmendy Theresia
- d) Búrszentgyörgy
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) nemes
- h) magyar (hungarus)
- i) 1691.02.18. (21 rhetor ex gymnasio Posoniensis)
- j) 1692.03.12. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

MATKOVICH JÁNOS

- a) ?–1666.12.29.
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) „Pragradensis”
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) szlovák slavus
- i) [n.a.]
- j) 1640. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

MATUSETT FERENC

- a) 1675k.–1720 Bécsújhely
- b) Matusett Franciscus
- c) Bosko Anna
- d) Körmöcbánya
- e) Eszt. Érs.
- f) Bars
- g) nemes (prognatus parentibus nobilis)
- h) [n.a.]
- i) 1693.03.09. (18 rhetor ex universitate Tyrnaviensis)
- j) 1694.03.09. (19)
- k) Bécs (th1), majd Nsz (stud gle)
- l) th2
- m) ph.mag.?
- n) Értelmiségi, tanár (1698-ban auditor Nsz-i stud generaléban)
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

MATUSKOVICH KRISTÓF

- a) 1619k.-?
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Szentgyörgy
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1642.04.17. Máriavölgy (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]

p) 1637–1646

MAYR ERNESTUS

- a) 1643/1645k.–?
- b) Mayr Joannes
- c) Sara Maria
- d) Passau
- e) Bajorország
- f) Német-római Császárság
- g) [n.a.]
- h) [n.a.] (német)
- i) 1665.09.01. (22)
- j) 1666.09.14. (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

MAYR JÁNOS *conversus*

- a) [n.a.]
- b) Mayr Georgius
- c) [n.a.]
- d) Krems
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) [n.a.] (osztrák)
- i) 1672.10.05. (n.a.)
- j) 1674.10.14. (n.a.)
- k) Bécs? (1677) ha azonos Mayer Joannes Petrussal, aki ungarus és nobilis
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

MAYR JÓZSEF (in saec. Carolus)

- a) 1675k.–1709
- b) Mayr Sixtus
- c) NN. Helena
- d) Broumov? („Braunensis Bohemus”)
- e) Csehország
- f) Csehország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1694.11.06. (19 rhetor)
- j) 1695.11.06. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]

- n) Hivatalviselő, értelmiségi/szerző (1709 körül a sári Szent András apátság apátja; Rabensburg, Alsó-Ausztria plébánosa?; Kisbán szerint püspök a XVIII. században); szerzőként a Lamberg család történetével foglalkozott, gyászbeszédet mondott Liechtenstein Miksa herceg temetésén; és I. Józsefnek ajánlotta Simplex duplicitas... c. munkáját
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

MAYR PÁL (antea Mathias)

- a) 1652–?
- b) Mayr Andreas
- c) Fem Appolonia
- d) Sankt Pölten
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák-német (germanus)
- i) 1670.12.21. (18)
- j) 1671.12.01. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

MEISLSEDER FERDINÁND (idem in saeculo)

- a) 1648 Passau –1721.02.25. Kindbergae
- b) Meislseder Augustinus
- c) NN. Barbara
- d) Passau
- e) Bajorország
- f) Német-római Császárság
- g) [n.a.]
- h) német (germanus)
- i) 1665.09.13. (17)
- j) 1666.09.14. (18)
- k) Nsz. (1669–72)
- l) th4
- m) th.bacc. (1674)
- n) Értelmiségi, tanár, szerző (Wdf-i novíciustermesterként lelkigyakorlatos könyvet írt Desertum asceticum címmel, ami rokon Nagy Imre lelkigyakorlatoskönyvével, de az utóbbi nem jelent meg); Hivatalviselő (novíciustermester 15 évig; Kromau

- perjele; horvát-osztrák tartományban tartományi definator és titkár; 1702-től procurator generalis Rómában; 1711-ben ő az első osztrák tartományfőnök; 1714–17 viceprovinciális, 1721-ben Kindbergben meghal); támogatta a provinciák szétválását
- o) egyházkormányzati álláspontja miatt az első szakirodalom magyarellenesnek tartotta
- p) 1653–1672

MELYNETIUS FERENC

- a) [n.a.]
 b) [n.a.]
 c) [n.a.]
 d) [n.a.]
 e) [n.a.]
 f) [n.a.]
 g) [n.a.]
 h) morva
 i) [n.a.]
 j) 1641.09.04. Elefánt
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) Értelmiségi, szerző; Hivatalviselő (1669-ig Krumlov perjele)
 o) [n.a.]
 p) 1637–1646

MERESICH ALBERT (antea Petrus)

- a) 1637k.–1662.12.27. Máriavölgy
 b) Meresich Georgius
 c) NN. Margaretha
 d) Hattyúpatak
 e) Eszt. Érs.
 f) Pozsony
 g) [n.a.]
 h) horvát (croata)
 i) 1659.09.16. (22)
 j) 1658.09.01. (23)
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1653–1672

MESCHANICH JAKAB CONVERSUS

- a) 1628k.–?
 b) Meschanik Joannes
 c) Kopitowa Hedviga
 d) Szokolca

- e) Esztergomi Érs.
 f) Nyitra
 g) [n.a.]
 h) morva? (moravus Sakolcensis)
 i) 1651.11.30. (1652-ben, a beöltözéskor 24)
 j) 1653.04.19. (26)
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1647–1652

MIHÁLKOVICH FÉLIX

- a) 1640k.–?
 b) Mihalkovicz Stephanus
 c) Marthan Dorothea
 d) Csáktornya
 e) Zágrábi Pks.
 f) Horvátország
 g) [n.a.]
 h) horvát
 i) 1660.05.27. (20)
 j) 1661.05.29. (21)
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1653–1672

MIHELICH ADALBERT

- a) 1664k.–?
 b) Michellich Joannes
 c) Janszerich (?) Catharina
 d) „Utinensis”
 e) [n.a.]
 f) [n.a.]
 g) [n.a.]
 h) horvát (natione croata Utinensis)
 i) 1686.04.11. (22)
 j) 1687.04.13. (23)
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1673–1686

MILKOVICH JÁNOS

- a) 1664k.–?
 b) Milkovicz Gregorius
 c) Ramelschisl(?) Elisabeth

- d) Kőrös
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1681.09.30. (17 logicus)
- j) 1682.09.30. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

MISKOVICH DOMOKOS (ante Joannes)

- a) 1653k.–?
- b) Miskovics Michael
- c) Stonfai Barbara
- d) Stomfa
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1673.06.19. (20)
- j) 1674.06.24. (21)
- k) Nsz. (stud.gle)
- l) th4 (1680)
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

MITIS JÁNOS

- a) 1653k.–?
- b) Mitis Venceslaus
- c) Biltorosza (?) Sophia
- d) Újterebes
- e) Eszt. Érs.
- f) Szepes
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1677.07.23. (24)
- j) 1678.08.06. (25)
- k) Nsz. (stud.gle)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

MIXICZ GYÖRGY (GERGELY?)

- a) 1638k.–1661.06.19.Remete
- b) Mixicz Paulus
- c) NN. Catharina

- d) Darázsfalva
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1657.06.17. (19)
- j) 1658.06.23. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

MLADOSEVICH LŐRINC (antea Matthias)

- a) 1620k.–?
- b) Mladosevich Joannes
- c) NN. Helena
- d) Zágráb
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1644.08.10. Lepoglava (24)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

MODRÁY ÖZSÉB (ANTEA JOANNES)

- a) 1636k.–1662.03.18. Bécs
- b) Modray Nicolaus
- c) NN. Anna
- d) Biccse
- e) Nyitrai Pks.
- f) Trencsén
- g) [n.a.]
- h) [n.a.] (magyar?)
- i) 1655.02.02. (19)
- j) 1656.02.06. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) Bécsben halt meg, Máriavölgyben van eltemetve
- p) 1653–1672

MOKOSSY LŐRINC (antea Martinus)

- a) 1642k.–? Máriavölgy

- b) Mokosi Georgius
- c) Valach Anna
- d) Trubin
- e) Eszt. Érs.
- f) Bars
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1662.08.16. (20)
- j) 1663.08.20. (21)
- k) Olmütz (1665)
- l) th2?
- m) th.bacc.
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

MOLITOR (MOLNÁR) MÁTYÁS

- a) 1649–?
- b) Molitor Leopoldus
- c) Pos Maria
- d) Nezsider
- e) Győri Pks.
- f) Moson
- g) [n.a.]
- h) osztrák, német (germanus)
- i) 1668.05.26. (19)
- j) 1669.05.30. (20)
- k) Nsz. (stud. gle)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (Késmárok térít 1681-től Hnatovics Ágostonnal; Wdf-on, majd Bécsújhelyen hitszónok a század végén)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

MOTESICZKI JÁNOS

- a) 1672k.–
1736.09.06./1736.09.07./1736.09.18.
Elefánt
- b) Motesiczky Paulus
- c) Bossany Maria
- d) Motesicz („Felső-Motesiczensis”)
- e) Nyitrai Pks.
- f) Trencsén
- g) nemes
- h) magyar (nobilis hungarus)
- i) 1687.05.29. (15)
- j) 1688.06.13. (16)
- k) Lepoglava (ph.), Prága (th.);
Lepoglaván Esterházy Imre tanítványa
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]

- n) Hivatalviselő, értemiségi/tanár (tanulmányait követően egy rövid ideig ph-t és th-t tanított a rendi intézményekben; 1717-1720 magyar tartományfőnök; 1733-tól rendfőnökhelyettes; élete végén Elefántra vonult vissza; vicarius generalis; 1718 körül a pécsi pálosoknak szánt birtokadomány szerződéséhez volt köze rendi részről; 1728-ban a horvát-magyar provincia közti birtokkérdésekről szóló iratot ellenjegyzte); Motesiczky Lukács tót hitszónok volt a századfordulón, missziózott Késmárkon (Galla), lehetséges, hogy azonos a két pálos?
- o) Erényes, lelkiismeretes hivatásgyakorló („életének ártatlan szelidsége, komolysága mindenkit elragadott; szerdán-pénteken-szombaton csak kenyéren és vízen élt az Úr Jézus, a Szűzanya és Szent József iránti áhítatból; bort sohasem ivott; a szabályokat nem annyira szavaival, mint példájával tanította" Gyéressy; "rendkívüli lelki szelidsége, beszédbeli finomsága, ritka emberismerete, a mega megvetése és lenézése, a vallásos életben megnyilvánuló nagy buzgalma és erkölcsének ártatlansága jellemzik” Kisbán)
- p) 1687–1700

MRUSKO BENEDEK (antea Emericus)

- a) 1640k.–1670.02.23. Ausztria
- b) Mrusko Andreas
- c) Fandl Dorothea
- d) Alsódiós
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák, magyar (slavus ungarus)
- i) 1661.07.10. (21)
- j) 1662.07.11. (22)
- k) Olmütz (1662–64)
- l) th1?
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő (származási helye miatt Diósi Imreként 1681–89 a Nsz-i szem. superiorja)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

MURATOR KVIRIN

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1643.09.20. Bécsújhely
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

MUYET KRISTÓF

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Varasd
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1640.10.28. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

MYSSER CIPRIÁN (antea Matthias)***conversus***

- a) 1627k.–?
- b) Miszer Joannes
- c) Jaksch Magdalena
- d) Oroszvár
- e) Győri Pks.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1653.07.18. (26)
- j) 1655.07.22. (28)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

NÁDASDY LÁSZLÓ

- a) 1662–1728.11.24. Posony /1730.02.24. Pozsony
- b) Nadasdy Franciscus illustrissimus parens
- c) Esterházy Julianna
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) főnemes
- h) magyar (ungarus)
- i) 1677.10.09. (15)
- j) 1678.10.20. (16)
- k) Graz (1675: poeta)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (sátoraljaújhelyi perjel, fejleszti a kolostort; 1695-ben a templom számára értékes harangokat szerzett; Mv-i helynök és 1696-tól rendfőnökhelyettes; helyreállította a kolostor ebédlőjét; Bécsben jár követként, hogy a pesti letelepedést engedélyeztesse (Horváth Bernáttal); vicarius generalis tisztségéből nevezik ki 1710.06.15-én csanádi püspökké; 1711-ben elhagyta Temesvárt és Szegedre költözik; a határőrvidék parancsnokai vitatták tizedszedési jogát, tíz évig hiába kéri a helyzet rendezését a királytól, ezért 1711-ben megkapja Keresztély Ágost primástól a győri kanonokságot és a pápai főesperességet, 1713-ban pedig a győri nagyprépostság és a fehérvári örkanonokság javadalmát 1716-ig?; 1724-ben megpróbált Temesvárra települni, de ellenségesen fogadták, ezért visszatért Szegedre; káplánként jezsuitákat és pálosokat alkalmazott, amiért Szegeden a ferencesek, 1718-tól pedig a piaristák is nehezteltek rá; 1719-ben bécsi minisztertanácsi döntés alapján canonica visitatióra indult a Marostól délre fekvő részekre, de az ott tábori papként működő jezsuiták ellene szegültek; Nádasdyt ezért a temesvári jezsuita rektor bánáti helynökké nevezte ki; 1723-ban Szegeden négy kanonokkal újra fölállította a csanádi káptalant; halálának idejéről a rendi források és ezek nyomán a szakirodalom eltérő

- adatokat ismer; a pozsonyi ferences templomban temették el)
- o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló (mesélt a máriavölgyi szent forrás eredetéről 1696-ban Esterházy Pálnak és Széchenyi Pál veszprémi pknak; 1717-ben a Mv-i Remete Szent Pál oltárra 100 forintot adott; Kisbán szerint 1727-ben hal meg, nem 1728-ban; a MKL szerint 1730-ban)
- p) 1673–1686

NAGY MIKLÓS DE SIANY ALITER DVOCIANII

- a) [n.a.]
 b) Nagy Andreas
 c) Radych Anna Marianna
 d) [n.a.]
 e) [n.a.]
 f) [n.a.]
 g) [n.a.]
 h) [n.a.]
 i) [n.a.]
 j) 1641.03.15. Elefánt
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) Hős (a török ellen harcolt)
 p) 1637–1646

NAVETZAN MENYHÉRT

- a) 1631k.–1652.01.30.
 b) Nauetzan Jacobus
 c) Liechtenkamerin Maria
 d) Bécsújhely
 e) Alsó-Ausztria
 f) Ausztria
 g) [n.a.]
 h) osztrák (austriacus Neostadiensis)
 i) 1648.12.08. (17)
 j) 1649.12.08., Wondorf (18)
 k) Lepoglava (humaniorák), Remete (humaniorák folytatása, de meghalt)
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) „Chorista Remetae”
 p) 1647–1652

NEMES CELESZTIN (antea Paulus)

- a) 1647k.–?
 b) Nemes Matthias
 c) NN. Ursula

- d) Varasd
 e) Zágrábi Pks.
 f) Horvátország
 g) [n.a.]
 h) horvát (croata)
 i) 1666.07.11. (19)
 j) 1667.07.10. (20)
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1653–1672

NÉMETHY FERENC

- a) 1631k.–?
 b) Némethi Adamus
 c) Homola Dorothea
 d) Németi
 e) [n.a.]
 f) [n.a.]
 g) [n.a.]
 h) magyar (ungarus Némethiensis)
 i) 1651.01.01. (20)
 j) 1652.01.13., Wondorf? (21)
 k) Lepoglava, Remete (humaniorák);
 Nsz.? (1656)
 l) th1 (1657)
 m) ph.mag.
 n) [n.a.]
 o) fiatalon, tanulmányai során meghalt
 p) 1647–1652

NIDENAUŠ MAKARIÁS (antea Urbanus) conversus

- a) 1637k.–?
 b) Nidenaus Matthias
 c) Gonoker Anna
 d) Frohnleiten
 e) Stájerország
 f) Ausztria
 g) [n.a.]
 h) osztrák (styrus)
 i) 1657.01.10. (30)
 j) 1659.01.12. (32)
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1653–1672

NIGRINI LÉNÁRT (in saec. vocatus Joannes)

- a) 1672k.–1741.08.18. Krumlov
- b) Nigrini Joannes
- c) NN. Catharina
- d) Kistapolcsány
- e) Eszt. Érs.
- f) Bars
- g) nemes (nobilis)
- h) magyar
- i) 1690.10.01. (18)
- j) 1691.10.06. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

NOTASY VINCE (antea Franciscus)

- a) 1648k.–?
- b) Notasy Bartholomaeus
- c) NN. Anna
- d) Krumlov
- e) Morvaország
- f) Csehország
- g) [n.a.]
- h) morva (moravus)
- i) 1667.01.25. (19)
- j) 1668.01.29. (20)
- k) Nsz. (1672)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

OBOROCZY MIKLÓS

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) [n.a.]
- j) 1640.05.03. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

OBOSTRENECZ JAKAB

- a) 1625k.–1669.04.03. Csáktornya
- b) Obostreneck Paulus
- c) Grohan Barbara
- d) Kőrös
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1645.10.05. Lepoglava (20)
- k) Nsz. (pálos szem.), Prága (th.)
- l) th4?
- m) th.dr.
- n) Hivatalviselő (kőrösi perjel)
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

ORMORANECZ (?) JÁNOS

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Katowice? („Chathoviensis”)
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) horvát
- i) [n.a.]
- j) 1641.08.22. Bécsújhely
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

OROSZLÁNY MIHÁLY

- a) 1634k.–1659.10.04. Prága
- b) Oroszlány Joannes
- c) Platthy Anna
- d) „slavus Wegnozensis”
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1653.06.02. (19)
- j) 1654.06.07. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

PALLAS JÓZSEF (in saec. Andreas)

- a) 1665k.–?
- b) Pallas Joannes Georgius
- c) Bihlár (?) Eva
- d) Vimpác
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1684.07.31. (19)
- j) 1685.07.31. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

PANGARTNER JAKAB *conversus*

- a) 1619k.–1661.07.13. Sopronbánfalva
- b) Pangartner Paulus
- c) Miess Magdalena
- d) Tirol
- e) Tirol
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) német, osztrák (germanus)
- i) 1653.01.25. (34)
- j) 1655.02.02. (36)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

PAUMEISTER DOMONKOS (in saec. Joannes Carolus)

- a) 1674k.–?
- b) Paumaister Carolus
- c) NN. Eva Rosina
- d) „Német-Ováriensis” (Deutsch-Altenburg?)
- e) Alsó-Ausztria?
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (germanus Austriacus)
- i) 1692.07.30. (18)
- j) 1693.08.10. (19)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]

- p) 1687–1700

PAUMEN MIHÁLY

- a) 1654–?
- b) Paumon Joannes
- c) Sorer Maria
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) [n.a.] (osztrák?)
- i) 1671.05.25. (17 rhetor)
- j) 1672.05.26. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

PECZELI INCE (antea Joannes)

- a) 1654–1711.03.11. Krumlov
- b) Peczely Ignatius
- c) Haizedlin Maria
- d) Krems
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák?
- i) 1671.07.05. (17 Viennensis rhetor)
- j) 1672.07.05. (18)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

PERG ALBERT

- a) 1628k.–?
- b) Simon Fridericus à Berg
- c) Sobstin Barbara
- d) Wilfersdorf
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) nemes
- h) osztrák (austriacus Vilffersdorffensis)
- i) 1648.06.14. (20)
- j) 1649.06.24., Wondorf (21)
- k) Nsz. (pálos szem.)
- l) [n.a.]
- m) ph.bacc.
- n) [n.a.]
- o) 3600 forintot adott a rendnek

p) 1647–1652

PERMAITINGER VIKTOR

- a) [n.a.]
- b) Permaitinger Martinus
- c) Pinkl Catharina
- d) Graz
- e) Stájerország
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) 1674.11.11. (n.a.)
- j) 1675.11.12. (n.a.)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

PERSICH GYÖRGY

- a) 1665k.–?
- b) Persicz Georgius
- c) Tabas Catharina
- d) Győr
- e) Győri Pks.
- f) Győr
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1682.08.06. (17 antea lutheranus rhetor)
- j) 1683.08.06. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

PESSENER FLÓRIÁN

- a) ?–1674.03.10.
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1640.06.09. Bécsújhely
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]

o) [n.a.]

p) 1637–1646

PETHŐ ISTVÁN

- a) 1634k.–? Terebes
- b) Pethő Michael
- c) NN. Anna
- d) Szombathely
- e) Győri Pks.
- f) Vas
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1657.06.03. (23)
- j) 1658.06.09. (24)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (1674 táján a zempléni plébániát kormányozza és térít)
- o) Vértanú (pestises betegek ápolása közben, pestisben halt meg Volcsinszky Anasztázzal együtt Terebesen)
- p) 1653–1672

PETRICHERICH GYÖRGY

- a) 1638k.–?
- b) Petrechevich (!) Gregorius
- c) Gerner Margaretha
- d) Vágújhely? („Novavillensis”)
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1659.07.01. (21)
- j) 1660.07.02. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

PETROVICH FERENC

- a) 1661k.–?
- b) Petrovics Martinus
- c) NN. Maria Anna
- d) Szokolca
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1680.09.10. (19)
- j) 1681.09.15. (20)

- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

**PIHETER FÜLÖP (antea Joannes)
conversus**

- a) 1628k.–?
- b) Piheter Stephanus
- c) Slegerguber(?) Margaretha
- d) Krems
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) német (germanus Cremsensis)
- i) 1658.05.18. (30)
- j) 1660.12.27. (32)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

PINESICH ANTAL (in saec. Thomas)

- a) 1674k.–?
- b) Pinesik Joannes
- c) NN. Catharina
- d) Kisbarom („Voristorfensis”, „ex Majori Boris”)
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1694.12.13. (20 rhetor)
- j) 1695 (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

PLAÏER JÁCINT (antea Georgius)

- a) 1651–?
- b) Plaeyer Andreas
- c) [n.a.]
- d) Nagymarton
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) német (germanus)

- i) 1669.07.03. (18)
- j) 1670.07.06. (19)
- k) Nsz. (1673-tól)
- l) th2 studium generale (1674)
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

PLEPELICH GYÖRGY

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1641.11.25. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

POLONKAÏ ELEK

- a) 1676k.(?)–?
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Garamszécs („Polonkensis”)
- e) Egri Pks.?
- f) Gömör
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1696.10.06. (20)
- j) 1697.10.19. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) a LPF-ban csak a fogalomtétel ténye szerepel
- p) 1687–1700

PONGRÁCZ MIHÁLY

- a) 1664k.–1697.12.30. Máriavölgy
- b) Pongracz Sigismundus
- c) Rako Margaretha
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) nemes (nobilis)

- h) [n.a.]
- i) 1682.12.21. (18 rhetor 2di anni)
- j) 1683.12.22. (19)
- k) Graz (1679: syntaxista)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Értelmiségi/tanár (phil. prof. 1697-es haláláig –?)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

POSONYI ELEK (ALÁÍRÁSÁBAN POSONII ALIAS CZECKO)

- a) 1638k.–?
- b) Posoni Benedictus
- c) Lakosy Catharina
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1657.11.18. (19)
- j) 1658.11.19. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

POSZTRIHÁCH IMRE

- a) 1637k.–?
- b) Postrihacz Georgius
- c) Sustasicz Elisabeth
- d) Szomolány
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1656.03.07. (19)
- j) 1657.03.11. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

PRANCZ ANDRÁS (in saec. Cyriacus)

- a) 1678k.–1732 Ranna
- b) Prancz Rodericus
- c) NN. Catharina
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria

- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák?
- i) 1699.10.17. (21 rhetor)
- j) 1700.10.25. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

PREGL AMBRUS (alias Joannes Baptista)

- a) 1648k.–?
- b) Pregl Josephus
- c) Schertz Anna
- d) Gorizia
- e) Itália
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) turlanus
- i) 1666.03.07. (18 logicus)
- j) 1667.03.13. (19)
- k) Nsz. (1668–71)
- l) th1
- m) ph.mag.
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

PROMAREZ FÜLÖP (ante Thomas) *conversus*

- a) 1623k.–?
- b) Promares Andreas
- c) Pessererin Maria
- d) Posna (? Tirol)
- e) Tirol
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (Tirol)
- i) 1646.05.31. (23)
- j) 1648.06.14., Wondorf (25)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

PYCHYLIN MIHÁLY *conversus*

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]

- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1641.12.29. Bécsújhely
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

RADOSEVICH MIKLÓS

- a) 1631k.–?
- b) Radossevich Thomas
- c) Jansterich Agatha
- d) Szvetice
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1654.05.24. (23)
- j) 1655.06.13. (24)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) vizályt szított és összeférhetetlen volt, ezért az 1675-ös nagykáptalan az isztriai tartományfőnök panaszára más rendtartományba helyezte át; engedetlen természetű
- p) 1653–1672

RADOVÁN ÖZSÉB (in saec. Stephanus)

- a) 1668k.–1741.09.04. Wdf (Veress szerint 1740)
- b) Radovan Stephanus
- c) Méhes Clara
- d) Komárom
- e) Eszt. Érs./Győri Pks.
- f) Komárom
- g) nemes
- h) magyar (ungarus)
- i) 1687.09.27. (20)
- j) 1688.09.29. (21)
- k) Bécs, majd Győr(? Galla); Róma (1692–95)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő, plébániai missziós (Pápán szolgál Rómából hazajövet, majd sátoraljaújhelyi alperjel;

missziófőnök és sátoraljaújhelyi perjel; a Rákóczi-szabadságharc előtt a tövisi rendház első előljárója és a kolostor fejlesztője; a harcok után visszatér és nekilát az újjáépítésnek, de a pestis elől elmenekül, holott eredményesen térített; összesen 13 évet töltött Erdélyben; 1712-ben Wdf-ra kerül perjelnek, majd 1713-ban Sátoraljaújhelyre; 1716. márciusban sátoraljaújhelyi perjel és magyar kormánytanácsos; 1726-ban Khulmann Zsigmond rendtársával Erdélyben vizitált; egy időben munkatársa volt Tövisen Csuzy Zsigmond; 1729.05.02-től missziófőnök, missziós (erdélyi apostoli misszionárius)

- o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló
- p) 1687–1700

RAICH PÁL *conversus*

- a) 1666k.–1721.03.30. Wdf
- b) Raich Laurentius
- c) Peter (?) Dorothea
- d) Barátfalva
- e) Győri Pks.
- f) Moson
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1690.02.04. (24)
- j) 1692.06.29. (25)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

RAKOCHICH JÁNOS

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Varasd
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) szlavón
- i) [n.a.]
- j) 1647.02.24. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]

- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

RAVANCSAK (RAVANSZAK) GERGELY

- a) [n.a.]
- b) [nincs adat]
- c) [n.a.]
- d) Számpor
- e) Eszt. Érs.
- f) Zólyom
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1673.08.15. (n.a.)
- j) 1674.09.02. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

REGICZ GYÖRGY

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) Német-római Császárság
- f) Bajorország
- g) [n.a.]
- h) bajor
- i) [n.a.]
- j) 1642.09.29. Ranna
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

REISCHER SIMON (in saec. Michael)

- a) 1665k.–1736.09.00. Pest
- b) Reischer Mathias
- c) Czaisig Maria
- d) Sopron
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1685.10.25. (20)
- j) 1686.10.29. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]

- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

RENHELDL ANDRÁS *conversus*

- a) 1622–1664.07.22. Nagyszombat
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1642.11.23. Bécsújhely (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

ROSA EUGÉN

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Lubló
- e) Eszt. Érs.
- f) Szepes
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1637.08.20. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

SAGL LIPÓT

- a) 1645k.–?
- b) Sagl Joannes
- c) Pestaluz Elisabeth
- d) Klosterneuburg
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (austriacus)
- i) 1662.07.27. (18)
- j) 1663.07.29. (18)
- k) Nsz. (pálos szem.)
- l) th4
- m) th.bacc.
- n) [n.a.]

- o) [n.a.]
p) 1653–1672

SARTOR ORBÁN *conversus*

- a) 1639k.–1659.09. Sopronbánfalva
b) Stöger Georgius
c) NN. Anna
d) Lanzenkirchen
e) Alsó-Ausztria
f) Ausztria
g) [n.a.]
h) osztrák
i) [n.a.]
j) 1645.01.13. Bécsújhely (26)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1637–1646

SAUERER MENYHÉRT

- a) 1645k.–?
b) Sauerer Christophorus
c) Ranczi Rosina
d) Bécsújhely
e) Alsó-Ausztria
f) Ausztria
g) [n.a.]
h) német (germanus)
i) 1664.09.19. (19)
j) 1665.09.29. (20)
k) Lepogl. (ph.) Nsz. (pálos szem. 1660-
as évek vége)
l) th4
m) ph.mag.
n) Hivatalviselő (több kolostor perjele
volt; lelkipáztorkodott)
o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló (társai
előtt példa volt, lelkipáztorkodott);
Kéry János tanítványa volt
Lepoglaván, mint Barilovics Lajos és
Szvetenay Miklós
p) 1653–1672

**SAURER BOLDIZSÁR (in saec. Andreas)
*conversus***

- a) ?–1691(?)
b) Sauer Christophorus
c) Ranner Rosina
d) Bécsújhely
e) Alsó-Ausztria
f) Ausztria
g) polgár

- h) szlovák (slavus)
i) 1676.08.14. (n.a.)
j) 1678.08.15. (n.a.)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1673–1686

SCHAJMON LÁSZLÓ (in saec. Andreas)

- a) 1682k.–1729.03.07. Terebes
b) Schaiman Joannes
c) NN. Dorothea
d) Zárány („Czagerstorffensis”)
e) Győri Pks.
f) Sopron
g) [n.a.]
h) [n.a.]
i) 1700.01.19. (18 rhetor)
j) 1701.01.27. (n.a.)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) Hivatalviselő (perjel, talán terebesi?)
o) „szerette rendjét”
p) 1687–1700

SCHART JÁNOS

- a) 1653k.–?
b) Schart Nicolaus
c) Lambert Barbara
d) Kassa
e) Egri Pks.
f) Abaúj
g) [n.a.]
h) magyar (ungarus)
i) 1673.08.31. (20)
j) 1674.09.02. (21)
k) Bécs (1670, rhet.), Nsz. (stud gle)
l) th4 (1680)
m) ph.mag.?
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1673–1686

SCHERHAKL JEROMOS (antea Georgius)

- a) 1651–?
b) Serhackel Maximilianus
c) Rausenperger Barbara
d) Nyulas
e) Győri Pks.
f) Moson
g) [n.a.]

- h) német (germanus)
- i) 1669.09.30. (18)
- j) 1670.09.30. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SCHMID FERENC

- a) 1655–? Wdf
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) 1673? (18)
- j) 1674.03.19. (19)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) Missziós (Pápán, majd Késmárkon működik 1689 őszén, később a századfordulón Hunfalva és Kakaslomnic papja, az evangélikusok körében térít)
- o) gyenge kátémagyarázónak tartották; joghatósági összetűzésbe keveredett Lomnicon, de a karhatalom segítségével megvédte a rendi érdekeket
- p) 1673–1686

SCHMITT ÁDÁM

- a) 1626k.–1670.02.24. (Ranna)
- b) Schmitt Thomas
- c) Pessingerin Sabina
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (austriacus Viennensis)
- i) 1647.05.26. (19)
- j) 1648.05.31., Wondorf (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

**SCHMITT BERNÁT (in saec. Martinus)
laicus conversus**

- a) 1656–1721.07.09. Bécsújhely
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Enzersdorf („Enczerstorffensis Bavariae Dioec. Passaviensis”)
- e) Bajorország
- f) Német-római Császárság
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1676.07.02. (20)
- j) 1678.07.03. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

SCHRETER BERNÁT (antea Benedictus)

- a) 1651–?
- b) Sretter Damiani
- c) NN. Euphrosina
- d) Körmöcbánya
- e) Eszt. Érs.
- f) Bars
- g) [n.a.]
- h) [n.a.] (német?)
- i) 1668.06.04. (17)
- j) 1669.06.05. (18)
- k) Nsz. (1670–73)
- l) th2 (az egyetemi anyakönyvben th1, de a studium generaléban folytatta tanulmányait th2vel)
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SEBESY GÁBOR

- a) 1641k.–?
- b) Sebesi Georgius
- c) Opri [?] Helena
- d) Győr
- e) Győri Pks.
- f) Győr
- g) [n.a.]
- h) magyar
- i) 1658.11.01. (17)
- j) 1659.11.02. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]

- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SÉLLEY ÁDÁM (etiam in saec.)

- a) 1678k.–1729.02.07. Elefánt
- b) Selley Sigismundus
- c) Cergini Helena
- d) Szomolány
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony/Nyitra
- g) nemes
- h) magyar
- i) 1698.12.22. (20 logicus)
- j) 1699.12.23. (21)
- k) Pozsony humanióra és rhet., renden belül a ph-t, majd Róma (1703-1707)
- l) th4
- m) th.dr. (1717)
- n) Hivatalviselő (perjel, rendi tanácsos, három ciklusban, köztük 1726-ban biztosan magyar tartományfőnök-helyettes, akit az egész rendben elismert érdemeire való tekintettel missziófőnököknek terjesztettek föl, mert betegsége miatt Sztarinszky István nem tudta ezt a feladatot ellátni; 1727-től, és az 1728–29-es ogy. idején biztosan rendfőnökhelyettes, ő képviseli Gerdinics József rendfőnöki titkárral a generálist az ogy-en; 1727/28-ban készíti el az utolsó missziós jelentést; Radován Özsébbel egy időben volt kormánytanácsos); vicarius generalis?
- o) türelemmel viselte súlyos ízületi betegségét
- p) 1687–1700

SERSTYCH JÁNOS

- a) [n.a.]
- b) Serstych Joannes
- c) Zabolich Magdalena
- d) Niedvedensius ex dioec. Zagradiensis
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1646.08.10. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]

- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

SESTÁK ADORJÁN (antea Joannes)

- a) 1635k–1698/1702?
- b) Sestak Joannes
- c) Laukovich Helena
- d) Oszlány?
- e) Eszt. Érs.?
- f) Bars?
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1657.10.07. (22)
- j) 1658.10.15. (23)
- k) Nsz (1661: th1)
- l) th1?
- m) ph.mag.?
- n) Missziós és ezzel összefüggő hivatalviselő (1669-es káptalanon Mv. követe; missziófőnök-helyettes Barilovics Lajos mellett 1679-ben; Galla szerint „fáradhatatlan gyóntató”; Késmárkon a tótok lelkipásztora; missziósként Késmárkról adminisztrálta Ábrahámfalvát, Farkasfalvát, Keresztfalvát 1674–76-ban; Késmárkon utódja Corvini Gáspár volt; működése eredményes, nemeseket is megtérít; 1681-ben Krumlauba kerül, majd szolgálati helye Velkopola, Mv., Elefánt; 1696-ban szemei leromlottak, de 1698-ban még így is 15 főt megtérített „életszentségével és béketűrésével”; 1678-ban Késmárkon megveri őt Metz Zsigmond városbíró, aki később pénzzel engesztelné, de Sesták visszautasítja; Pázdicsban egy 98 éves lutheránus aggastyán kérte a föloldozást, és magához vette az Oltáriszentséget, majd békében meghalt, másnap 70 éves felesége is így tett és 2 nap múlva meghalt); aszád közepén Mv-ben van, ahová Elefántról helyezték át; Csepellényivel együtt dolgozott Elefánton; missziózik Hochwiesenben; „a lélek embere”, aki fáradhatatlanul mentette a lelkeket (Mv-i gyóntatóként sok száz bűnöst vezetett vissza); mérlege 1671–76-ban a missziós jelentések szerint: Lomnic (6 várjobbágy, 1 iskolamester), Leszna (8 várjobbágy, 5 zsellér), Lucsivna (bíró és ülnökei),

Farkasfalva és Ábrahámfalva (1 iskolamester, 24 fő: Kőszeghy Anna nemes, Podhorányi Zsófia, Lovász Jakab, Berzeviczy Pál ispánja, a molnár lánya Márta), Lefkóc (10 fő), Ábrahámfalva (4 fő), Likóc (4 fő), Vilkóc (4 fő, benne Kunszky nemesasszony), Keresztfalva (40 várjobbágy, 60 asszony és cselédlány), Szalók (teljes falu, a nemes ispánnal és családjával együtt), Hunfalva (8 várjobbágy, 6 zsellér)

- o) Erényes, lelkiismeretes hivatásgyakorló, eredményes térítő (jószág, szelídség, megbocsátás, türelem jellemezte)
- p) 1653–1672

SINIEY ALIAS NÉMETH JEROMOS (in saec. Joannes)

- a) [n.a.]
 b) Nimet Andreas
 c) [n.a.]
 d) Zsennye (Pinnye?)
 e) Győri Pks.
 f) Sopron
 g) [n.a.]
 h) [n.a.]
 i) 1676.10.15. (n.a.)
 j) 1677.10.17. (n.a.)
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1673–1686

SISINACZKY ZSIGMOND

- a) ?–1657.12.20. Thall
 b) [n.a.]
 c) [n.a.]
 d) [n.a.]
 e) [n.a.]
 f) [n.a.]
 g) [n.a.]
 h) [n.a.]
 i) [n.a.]
 j) 1640.10.07. Lepoglava
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1637–1646

SIVERT JÓZSEF (in saec. Georgius) conversus

- a) 1648–?
 b) Sivert Andreas
 c) NN. Angela
 d) Mainz
 e) Német-római Császárság
 f) Német-római Császárság
 g) [n.a.]
 h) német (germanus)
 i) 1671.03.21. (23)
 j) 1673.03.22. (25)
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1653–1672

SKALCZECHEK AMBRUS

- a) [n.a.]
 b) [n.a.]
 c) [n.a.]
 d) „Stubicensis”
 e) [n.a.]
 f) [n.a.]
 g) [n.a.]
 h) szlovák (slavus)
 i) [n.a.]
 j) 1640.10.28. Lepoglava
 k) [n.a.]
 l) [n.a.]
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]
 p) 1637–1646

SKARAMNEZ ÁDÁM

- a) 1633k.–1664 Bécsújhely
 b) Scaramnicz Christophorus
 c) Tomiczar Maria
 d) Laibach
 e) Krajna
 f) Ausztria
 g) [n.a.]
 h) szlovén (carniolus)
 i) 1656.05.01. (23)
 j) 1657.05.10. (24)
 k) Nsz. (pálos szem. és egy. 1658–60.), Bécs
 l) th3
 m) [n.a.]
 n) [n.a.]
 o) [n.a.]

p) 1653–1672

SKAROINSKY (?) BÁLINT

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) lengyel
- i) [n.a.]
- j) 1642.05.04. Elefánt
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

SKOLNY ELEK (antea Martinus)

- a) 1648–? Szokolca
- b) Skolni Joannes
- c) NN. Magdalena
- d) Rózsavölgy
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1668.07.03. (20)
- j) 1669.07.25. (21)
- k) Nsz. (1670–73)
- l) th2 (studium generale); (th1 még az egyetemen)
- m) ph.mag.?
- n) Missziós és ezzel összefüggő hivatalviselő (Terebesen perjel, majd Bolla Ágostont váltotta Sátoraljaújhelyen; a Szepességben sokat üldözték; 1698-ban tót papnak jött Késmárkra); Értelmiségi (1677-ben a Nsz-i oktatásból kiveszi részét)
- o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló (üldöztetést szenvedett, Felső-Magyarországon bebörtönözte a késmárki lutheránus bíró)
- p) 1653–1672

SMUDICH PÁL

- a) ?–1660.04.18. Remete
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]

- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) horvát
- i) [n.a.]
- j) 1641.10.29. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

SOGMILLER JÓZSEF (in saec. Jacobus)

- a) 1655–?
- b) Sogmiller Josephus
- c) Hand Ursula
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) 1674.10.14. (19)
- j) 1675.11.05. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

SOLÁRI JAKAB

- a) 1627k.–1664.04.20. (Lepoglava)
- b) Solari Jacobus
- c) Bachmegei Anna
- d) Varasd
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát-magyar (croata), Dráván túli
- i) 1646.12.25. (19)
- j) 1647.12.25., Wondorf? (20)
- k) Bécs (1645), Olmütz (1651. febr. 14-i beiratkozással), Nsz.? (1651 Soláti Jakabként, és nem derül ki róla, hogy pálos-e)
- l) th.mor.
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (Lepoglaván vikárius, építetű és templomdíszítű)
- o) Zrínyi Miklűs és a nemesség kedvelte
- p) 1647–1652

SOMODY ZSIGMOND

- a) 1636k.–?

- b) Somody Michael
- c) Kóta Barbara
- d) Butka
- e) Egri Pks.
- f) Zemplén
- g) [n.a.]
- h) magyar (hungarus)
- i) 1662.03.29. (26)
- j) 1663.04.01. (27)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós és ezzel összefüggő hivatalviselő (Sátoraljaújhelyen térített, majd ő lett az első pálos, akit a rend Pécsre küldött a felszabadító hadjárat után, hogy a rend visszatérjen Baranyába; a Radonay Mátyás pécsi pk. által felállított pálos kolostor első perjele)
- o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló, szervező (Radonay Mátyás Ignác pécsi pk. káplánjaként szolgálta rendje ügyét: szorgalmazta az Ürög-Szentkút kápolna helyreállítását nála; 1696-tól Somogyi Szentkúton lakott, azévből levelet írt Barilovich generálisnak, hogy adjon pénzt a helyreállításra)
- p) 1653–1672

SOMOGYI JÁNOS

- a) 1647k.–?
- b) Somogyi Joannes
- c) [n.a.]
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar
- i) 1666.11.16. (19)
- j) 1667.11.17. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (a Dunántúlon térített)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SOÓS MÁTYÁS (in saec. dicto Stephanus)

- a) 1670k.–1716 Nsz-i perjelként
- b) Soós Joannes
- c) Györödy Susanna
- d) Komárom

- e) Eszt. Érs./Győri Pks.
- f) Komárom
- g) [n.a.]
- h) magyar (hungarus)
- i) 1687.02.21. (17)
- j) 1688.02.13. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (nagyszombati perjel)
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

SOÓS MIHÁLY

- a) 1624k.–?
- b) Soos Joannes
- c) Wiro Helena
- d) Alsólendva
- e) Zágrábi Pks.
- f) Magyarország, Zágrábi Pks.
- g) [n.a.]
- h) magyar (Ungarus Alsolinduensis)
- i) 1647.09.22. (23)
- j) 1648.09.29., Wondorf (24)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (Mv-ben perjel az 1666-tól?)
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

SOPF ÁDÁM *conversus*

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1672.11.10. (n.a.)
- j) 1674.12.18. (n.a.)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SPÁCZAY ISTVÁN

- a) 1661k.–1700.11.14.(?)
- b) Spaczay Stephanus
- c) NN. Eva

- d) „Bordánoczensis”
- e) ? [n.a.]
- f) ? [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1678.12.23. (17)
- j) 1679.12.23. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (procurator a Nsz-i studium generaléban)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

SPANG JÁNOS (idem saec.)

- a) 1646k.–?
- b) Spang Joannes
- c) Spangin Sabina
- d) Német-római Császárság
- e) Német-római Császárság
- f) Német-római Császárság
- g) [n.a.]
- h) német (germanus)
- i) 1665.11.01. (19)
- j) 1666.11.02. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SPANICH GERGELY (qua et in saeculo sic dictus) conversus

- a) 1643k.–?
- b) Spanicz Nicolaus
- c) NN. Dorothea
- d) Mannersdorf
- e) Győri Pks.
- f) Moson
- g) [n.a.]
- h) horvát (natione croata)
- i) 1665.11.01. (22)
- j) 1667.11.17. (24)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SPEHÁR BERTALAN

- a) 1638k.–? Sopronbánfalva

- b) Spehár Georgius
- c) Pexith Agaha
- d) Czillingthal
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1657.06.17. (19)
- j) 1658.06.23. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SPEHÁR HILARION (antea Michael) conversus

- a) 1626k.–1671.12.22.
- b) Spehar Petrus
- c) NN. Elisabeth
- d) „croata Bosiliensis”
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata Bosiliensis)
- i) 1648.06.14. (22)
- j) 1650.06.14., Lepoglava (24)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

SPEVAN ANDRÁS

- a) 1623k.–1648? Lepoglava
- b) Speuan Martinus
- c) Valentich Ursula
- d) Krapina
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata), Dráván túli
- i) 1646.12.02. (23)
- j) 1647.12.09., Wondorf? (24)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) fogadalomtétel után röviddel meghalt
- p) 1647–1652

STANCHICH (STANCZETZ) JÁNOS

- a) 1637k.–?
- b) Stanczecz Petrus
- c) NN. Margaretha
- d) Paistum
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1658.12.08. (21)
- j) 1659.12.09. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

STANGL ANDRÁS

- a) 1656–1724.12.15. Bécsújhely
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) 1673.03.14. (16)
- j) 1674.03.15. (17)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th4 (1680)
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő (1711-ben az első osztrák tartományfőnök, Meislseder mellett a tartományi tanács tagja Klampf Anzelmel, Steible Frigyessel és Ivancsics Ferdinánddal)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

STARUSTEK GERGELY (antea Georgius)

- a) 1634k.–?
- b) Starustek Mátyás
- c) Jacubkovics Elisabeth
- d) Hochstet
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1654.06.21. (20)
- j) 1655.06.24. (21)
- k) Nsz. (1660)
- l) th1
- m) ph.mag.?

- n) Saújhelyen működött az 1660-as években, részt vesz az 1666-os rendi káptalanon
- o) novíciusként „közepes szorgalmú” volt
- p) 1653–1672

STAUD JÁNOS

- a) 1648–?
- b) Staud Antonius
- c) Pikler Anna
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) német (germanus)
- i) 1669.07.03. (21)
- j) 1670.07.06. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

STAUDT MAXIMILIÁN (antea Christophorus)

- a) 1642k.–?
- b) Staudt Nicolaus
- c) NN. Barbara
- d) Graz
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (Graecensis)
- i) 1662.12.24. (20)
- j) 1664.01.13. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

STHELIN ÖZSÉB (antea Georgius)

- a) 1628k.–?
- b) Stehelin Jacobus
- c) Maderin Maria
- d) Überlingen
- e) Német-Római Császárság
- f) Német-Római Császárság
- g) [n.a.]
- h) német (svevus Iberlingensis)
- i) 1648.09.06. (20)

- j) 1649.09.08., Wondorf (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

STEIBLENER FRIGYES (in saec. Michael)

- a) 1675k.–?
- b) Steiblehner Jacobus
- c) NN. Catharina
- d) „Austriacus ex S. Dionysio” (?)
- e) Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (austriacus)
- i) 1694.11.06. (19 logicus)
- j) 1695.11.06. (n.a.)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

STEINPEK (STEMBÉK) LIPÓT

- a) 1669k.–?
- b) Steinpek Joannes
- c) NN. Magdalena
- d) Récény? („Reczensis Austriacus”)
- e) Győri Pks.?
- f) Sopron?
- g) [n.a.]
- h) osztrák (germanus austriacus)
- i) 1689.06.06. (20)
- j) 1690.06.12. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

STEIXNER JÓZSEF (in saec. Michael)

- a) 1655–1719 Ranna
- b) Steixner Michael
- c) NN. Anna
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (Viennensis)
- i) 1671.05.25. (16 rhetor)

- j) 1672.05.26. (17)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (1699-ben a németek részéről tagja annak a 12 fős bizottságnak, amely szavaz a szétválás kérdésében; rendi tanácsos 1702-ben Esterházy Imre generális mellett)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

STENKER PACHOMIUS (antea Martinus) conversus

- a) 1628k.–?
- b) Stenker Georgius
- c) NN. Catharina
- d) Bajmóc / Krems
- e) Eszt. Érs. / Alsó-Ausztria
- f) Nyitra / Ausztria
- g) [n.a.]
- h) német (germanus)
- i) 1657.12.21. (29)
- j) 1659.09.22. (31)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

STIPAN ANDRÁS conversus

- a) 1633–?
- b) Stipan Matthias
- c) Sum Maria
- d) Máriavölgy
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) [n.a.] (szlovák?)
- i) 1667.08.07. (24)
- j) 1669.08.10. (36)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SUSICZ MÁTYÁS (idem in saec.)

- a) 1644–?
- b) Susicz Michael
- c) Susicz Catharina
- d) Kroisenbrunn

- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1666.03.07. (22 logicus)
- j) 1667.03.13. (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SÜTŐ LŐRINC (idem nomen in saeculo)

- a) 1645–1679.03.után Ónod
- b) Sütő Georgius
- c) Hamar Elisabeth
- d) Verebély
- e) Eszt. Érs.
- f) Bars
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1666.02.06. (21)
- j) 1667.02.07. (22)
- k) Nsz. (pálos szem.)
- l) phys. (log.? volt, amikor a rendbe jelentkezett)
- m) [n.a.]
- n) Missziós (az első missziósok egyike, Izsépen plébániát vállalt, Ónodon térített, pestisben halt meg Ónodon)
- o) Vértanú (pestisben halt meg, miután Ónodon megvédte többedmagával a kolostort a kurucoktól 1679. márciusban)
- p) 1653–1672

SVENK JÁCINT (in saec. Georgius)

- a) 1665k.–1721.02.25. Bécsújhely
- b) Schwenki Martinus
- c) Gundiana Regina
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák és magyar (germanus et ungarus)
- i) 1684.03.13. (19 poeta)
- j) 1685.03.13. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (osztrák provinciális)
- o) [n.a.]

- p) 1673–1686

SVICZER BÁLINT *conversus*

- a) 1625k.–?
- b) Swicer Augustinus
- c) NN. Anna
- d) Stájerország
- e) Stájerország
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) 1653.11.21. (28)
- j) 1655.12.23. (30)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SVINGHEIMER KRISTÓF

- a) 1632k.–?
- b) Schwinghaimer Joannes
- c) NN. Maria
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (austriacus Neostadiensis)
- i) 1652.08.15. (20)
- j) 1653.08.24., Wondorf? (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

SZÉCHÉNYI PÁL

- a) 1643/45k.–1710.05.22.
- b) Szécseni Laurentius
- c) Gellén Juditha
- d) Szécsény
- e) Eszt. Érs.
- f) Nógrád
- g) nemes (1697-től gróf)
- h) magyar (hungarus)
- i) 1661.03.19. (18)
- j) 1662.03.20. (19)
- k) Wdf., Nsz., Bécs? („studuit in coenobio Vondorfensi, philosophiam vero Viennae”), Róma (1665–71)
- l) th4

- m) th.dr. (1675-os generális káptalanon, Jambrehoviccsal együtt avatják)
- n) Értelmiségi/tanár, szerző (Wdf-on novíciusmester 1671-től; a Nsz-i studium generale egyik első tanára 1673-tól; több teológiai munkája is megjelent); hivatalviselő (pécsi pk. 1676.03.29–1687.04.26.; királyi tanácsos és szentgotthárdi apát 1676.09.15-től; győri knk. és nagyprépost 1677.04.10-től; veszprémi pk. 1687.04.26–1710.05.22.; soproni altarista 1695–1708.09.; kalocsai érsek 1696.04.12–1710.05.22.; Sümegről kormányozta mind a kalocsai, mind a veszprémi egyházmegyét; 1683. január 17-én Nagyszombatban Benkovich Ágostont, aki 1675-től 1681-ig volt generális perjel, Kéry János váci püspökkel együtt szentelte váradi püspökké); országos politikában vett részt (1696-ban az ogy. adómegszavazási jogát védte I. Lipótnál; kalocsai címén 1698.10.16-tól Bács vm. főispánja; 1702.06.24-én elfogatta a veszprémi prot. prédikátort; 1704.01.02-án királyi fölhatalmazással Rákóczi pártjával tárgyalt a békekötésről, eredménytelenül; 1704.05.31-én Heister császári tábornok kirabolta és fölgyújtotta Veszprém városát és várát, leégett a székesegyház és a püspöki palota is); építő munkája ismert (1700.08.05-én lerakta a budai várban a Szentháromság-szobor alapkövét, segítette az ágostonosok budai letelepedését; Veszprém városával és várórságával 1702.05.12-én elismertette a püspök és a káptalan földesúri jogát; 1700 és 1710 között 11 plébániát szervezett)
- o) (főpáztorként jelentős)
- p) 1653–1672

SZÉKEL ANDRÁS

- a) 1668k.–?
- b) Székel [...]sio
- c) Szócs Helena
- d) Nyitra
- e) Nyitrai Pks.
- f) Nyitra
- g) nemes

- h) magyar
- i) 1690.12.17. (22 metaphysicus)
- j) 1691.12.21. (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

SZENCZY JEROMOS

- a) 1631k.–1670.05.19. Máriavölgy
- b) Szency Joannes
- c) Turozi Catharina
- d) Homonna
- e) Egri Pks.
- f) Zemplén
- g) [n.a.]
- h) magyar (Homonnensis)
- i) 1652.01.13. (21)
- j) 1653.01.19., [n.a.] (22)
- k) Nsz. (1658)
- l) th1
- m) [n.a.]
- n) Missziós (Mv-ben missziózik a század közepén, később Elefánton); vándormissziós lengyelországi térítésre jogosító passzusa van (1663 – a rend Lo-i kolostorait is ő vizitálta Szigethy Ferencsel)
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

SZENTALL GÁSPÁR

- a) 1673k.–1723.05.03. Pest
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Cétény
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1697.10.26. (24)
- j) 1698.10.28. (25)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

SZÉPLAKY GYÖRGY (uti in saec.)

- a) 1660k.–1683(?)
- b) Széplaky Georgius

- c) Vitkovics Elisabeth
- d) Stomfa
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) magyar (nincs adat)
- i) 1680.07.15. (20)
- j) 1681.07.15. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós
- o) Vértanú, hitvalló (1683-ban Bécsújhelyről Bécs felé menet Apponyi Imrével és Wolmuth Bernáttal együtt elfogták, őt a táborban lefejezték)
- p) 1673–1686

SZIGETHY FERENC

- a) 1626k.–?
- b) Sigethi Stephanus
- c) Strazi Helena
- d) Zobor
- e) Nyitrai Pks.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus de Sobodista)
- i) 1647.05.20. (19)
- j) 1648.05.21., Wondorf (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (vándormisszionárius Szenczy Jeromossal); 1672-ben a szakolcai missziósház fõlszentelt tagja, az árvai misszióban rendkívül sikeresen működik az 1670-es évek közepén, ellátja a nagyfalusi plébániát)
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

SZILY GYÖRGY (etiam in saec.)

- a) 1657k.–? Újhely
- b) Szily Joannes
- c) [n.a.]
- d) Fertõszentmiklós
- e) Gyõri Pks.
- f) Sopron
- g) nemes
- h) magyar
- i) 1677.09.24. (20 logicus)
- j) 1678.10.01. (21)

- k) Olmütz (1682), Graz? (1687)
- l) th3
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő (a Nsz-i rezidencia perjele 1689–95 és 1703–1709 között)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

SZIRÁKOVSZKI FERDINÁND *conversus*

- a) 1635k.–?
- b) Syrakoski Alexander
- c) Dopsiczki Joanna
- d) Morvaország ("Moravus Czonceriszensis")
- e) Morvaország
- f) Csehország
- g) [n.a.]
- h) morva (moravus)
- i) 1660.05.13. (25)
- j) 1662.05.18. (27)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SZÖRÉNYI ÁGOSTON (antea Georgius)

- a) 1646–?
- b) Szörényi Georgius
- c) Soóky Elisabetha
- d) Felsőelefánt
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) nemes?
- h) magyar (ex Felsőelefánt)
- i) 1668.05.26. (22)
- j) 1669.05.30. (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (az első missziósok egyike; Sajóládon térített, Csepellényivel együtt őt is fogságba hurcolták, mert ott volt Sátoraljaújhely ostrománál)
- o) Hős, (fehér)vértanú (1679-ben Bezenyei Márkkal védte Sátoraljaújhely kolostorát a felkelő kurucoktól); pestises betegek ápolásában halt meg
- p) 1653–1672

SZTARINSZKY ISTVÁN

- a) 1677k.–1735 Elefánt

- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Rimóc
- e) Eszt. Érs.
- f) Nógrád
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1696.10.13. (19)
- j) 1697.10.19. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) a LibProf-ban csak a fogalomtétel ténye szerepel
- p) 1687–1700

SZUCZEK ZAKARIÁS *conversus*

- a) 1636k.–?
- b) Szuczek Michael
- c) Handrovich Dorothea
- d) Pudmeric
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1658.10.07. (22)
- j) 1660.10.17. (24)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

SZVETENAY (SZVETENYEI) MIKLÓS

- a) 1641k.–1678.11.12.
- b) Suetinei Nicolaus
- c) Kosztolani Susanna
- d) Nagykosztolány (Nemeskosztolány)
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1661.09.21. (20)
- j) 1662.09.22. (21)
- k) Lepoglava (ph., Kéry János tanítványa Barilovics Lajossal és Sauer Menyhérttel, vlsz. 1663–1666)
- l) ph3?
- m) [n.a.]
- n) Missziós, lelkipásztor (Töketerében) térített az 1660-as évek közepétől; Pethő István rendtársával együtt

- mozgott; lehetséges, hogy azonos azzal a Szvetenayval, aki Némethy Lajos szerint plébániát igazgatott Alsókorompán 1677/78-tól, vagy 1678.01.05-től); a kuruc küzdelmek idején a király hűségére vonta a ruténokat és felszabadította és a király hűségére térítette a Zemplén megyei Csicsva várát
- o) Vértanú, lelkiismeretes hivatásgyakorló (eredményes térítő), harcos lelkületű hős a kuruc küzdelmek idején (lelkipásztori, hitteljesztő és oktató munkája sokakat megtérített Terebes környékén; 1669-ben a rendi nagykáptalan is elismerte a terebesi missziósok eredményeit; 1674-ben Terebes ostromakor a várfogságban Branik Györggyel megszervezte az előzőleg katolikus hitre térített, főleg ruszin foglyokat, lefegyverezték a helyőrséget; a vándormissziói során nem csak a katolikus hitre, de a törvényes uralkodó hűségére is térítette a lakosságot; halálra keresték, ezért 1674-75 táján Elefantra vonult vissza Felső-Magyarországról;); 1678.11.12-én protestáns felkelők Bozók váránál elfogták, megkínózták és lefejezték
- p) 1653–1672

TÁBOR GÁSPÁR

- a) 1625k.–?
- b) „filius Thabor, Thaboriter” (LPF)
- c) [n.a.]
- d) Várna
- e) Nyitrai Pks.
- f) Trencsén
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1646.11.12. (21)
- j) 1647.11.27., Bécsújhely? (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

TADICH LAJOS (in saeculo Franciscus)

- a) [n.a.]
- b) Tadich Thomas

- c) Bedich Sophia
- d) Pozsony
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) horvát?
- i) 1681.08.30. (n.a.)
- j) 1682.08.30. (n.a.)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

TAHY FERENC

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1696? (n.a.)
- j) 1697.10.19. (n.a.)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) 1716-ban átlépett a premontrei rendbe
- o) a LPF-ban csak a fogadalomtétel ténye szerepel
- p) 1687–1700

TALLIÁN ISTVÁN

- a) 1657k.–?
- b) Tallián Michael
- c) Kofferiana Catharina
- d) Hegyhátszentmárton? („ex S. Martino”)
- e) Győri Pks.
- f) Vas?
- g) nemes?
- h) [n.a.]
- i) 1678.11.16. (21)
- j) 1679.12.10. (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

TALLIÁN PÉTER

- a) 1663k.–1709
- b) Talián Petrus
- c) Nedy Magdalena
- d) Ciklény
- e) Győri Pks.
- f) Vas
- g) nemes?
- h) magyar
- i) 1680.07.15. (17)
- j) 1681.07.15. (18)
- k) Nsz (stud gle 1700)
- l) th4 (speculativa: Nsz)
- m) th.dr.
- n) Értelmiségi, szerző, korának híres szónoka
- o) 1693–94: Máriavölgyben a fil., 1702–1703: Nagyszombatban a skolasztika tanára; híres szónok; van ilyen néven egy Sopron városi hivatalviselő is a rendi forrásokban
- p) 1673–1686

TENHARDT JÓZSEF (etiam in saec.)

- a) 1680k.–?
- b) Tenhardt Christophorus
- c) NN. Catharina
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák (Viennensis)
- i) 1700 (20 rhetor)
- j) 1701 Romae professus (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) a LPF szerint fogadalomtételének helyszíne Ranna (az ebből másolt forrás félreolvasva Rómának – CP 1647–1786)
- p) 1687–1700

TERSZTYÁNSZKI LÁSZLÓ

- a) 1673k.–1735 Thal
- b) Trstyansky Andreas
- c) Mihes Magdalena
- d) Óvár
- e) Győri Pks.
- f) Moson
- g) nemes (nobilis)
- h) magyar
- i) 1691.08.25. (18)

- j) 1692.08.28. (19)
- k) Pozsony (gimn rhet. 1691-ben)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (1712-ben az egy.felső táblájára meghívott rendfőnök, Krisztolovecz János helyett megy el)
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

THÓTTH PÁL (in saec. Petrus) laicus conversus

- a) 1650–?
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Győr
- e) Győri Pks.
- f) Győr
- g) [n.a.]
- h) magyar (ungarus)
- i) 1673.08.24. (23)
- j) 1675.08.25. (25)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

TORNENTOR (?) MÁRTON conversus

- a) 1620k.–?
- b) Scheffelt Martinus (?)
- c) „Bibruchensis”
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) sváb
- h) [n.a.]
- i) 1645.07.26. Bécsújhely (25)
- j) [n.a.]
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) 1637–1646

TÖRÖK ÁGOSTON (in saec. Sigismundus)

- a) 1670k.–1745 Wdf
- b) Török Georgius
- c) Kajzer Catharina
- d) Pány? („Pánensis”)
- e) Egri Pks.

- f) Abaúj-Torna
- g) nemes (parentibus nobilibus)
- h) magyar
- i) 1691.05.12. (21)
- j) 1692.05.15. (22)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő (a Pécs melletti Szentkút első adminisztrátora, tisztségét még a Rákóczi-szabadságharc előtt foglalta el, de a felkelők elűzték; 1711 után indult be a kolostor működése, ahol rendszerint két rendtag, egy adminisztrátor és egy hitszónok szolgált; 1712-ben Krisztolovecz János generális mellett rendfőnök titkár és kíséretárs?; 1721-ben Nosztrán működik; III. Károly kinevezi cattarói, később scardicai püspökké, de címe csak választott marad élete végéig; állandó jelleggel Sopronban élt és 1745-ben halt meg Sopronbánfalván)
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

TÖRÖK MÁRTON

- a) 1645–1674.11.22.
- b) Török Michael
- c) Lebeniey Joanna(?) / Leheniczy Zsófia
- d) Kassa
- e) Egri Pks.
- f) Abaúj
- g) polgár
- h) magyar
- i) 1667.07.25. (22)
- j) 1668.07.26. (23)
- k) Nsz. (pálos szem.)
- l) metaph. in Nsz.
- m) ph.bacc.?
- n) Missziós (az egyik első missziós 1669-től Felső-Magyarországon: Bezenyei Márkot váltotta Tokajban 1671-ben; Ónodon térített, ahonnan elűzték, ezért Boldogkő várába vonult vissza Vanoviczy Jánossal a felkelők elől 1674-ben, innen térítette Boldogkőújfalut; 1674.11.25-én mise után menekülniük kellett, Kassára menet a gönci erdőben két puskalövessel fejbe lőtték)

- o) Vértanú (kurucok ölték meg Vanoviczy János szeme láttára Felső-Mo-on Boldogkőváráról Kassa fe-
menet)
p) 1653–1672

TRIENPACHER PÁL

- a) 1629k.–1664.11.04.
b) Trienpacher Cyprianus
c) Jagerin Sabina
d) Bolsan (Bolzano)
e) Tirol
f) Ausztria
g) [n.a.]
h) osztrák (tyrolensis Bulsanensis)
i) 1649.04.02. (20)
j) 1650.04.17., Wondorf? (21)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) Missziós (hatására több százan tértek meg Felsőelefánt mellett Velikopolában a lutheránus hitről; később Csáktornyan is szolgál; Szigethy Ferencsel és Szenczy Jeromossal missziózik egy ideig)
o) [n.a.]
p) 1647–1652

TRIMMEL KRISTÓF

- a) 1650k.–1697
b) Trimmel Felix
c) Ges Magdolna
d) Bécsújhely
e) Alsó-Ausztria
f) Ausztria
g) [n.a.]
h) német (germanus)
i) 1669.07.03. (19)
j) 1670.07.06. (20)
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) Hivatalviselő (Majthényival, Vépy Imrével együtt missziózott; Széchenyi Pál pécsi pksége idején pki udvarban van, de 1678-ban visszahívják; 1681-ben Mv-ben, majd Késmárkon szolgál; innen kerül a misszió válsága miatt 1682-ben a rannai kolostorba, ahol 1688-ban perjel lett)
o) Nagy Imre volt a perjel a fogadalomtétélekor; fogadalmi aláírása mellé beírta: „cikázó villámok

közt szórd szét ellenségeid és ragyogjon felette arcod, Ábrahám Istene”, amely Galla szerint a török és az eretnekség elleni harcos lelkületre utal

- p) 1653–1672

TRUCHYCH ILLÉS

- a) [n.a.]
b) [n.a.]
c) [n.a.]
d) [n.a.]
e) [n.a.]
f) [n.a.]
g) [n.a.]
h) horvát
i) [n.a.]
j) 1642.04.08. Elefánt
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1637–1646

TURISICH JAKAB

- a) [n.a.]
b) [n.a.]
c) [n.a.]
d) Klanensis Istriacus
e) Zágrábi Pks.
f) Horvátország
g) [n.a.]
h) [n.a.]
i) [n.a.]
j) 1647.01.06. Lepoglava
k) [n.a.]
l) [n.a.]
m) [n.a.]
n) [n.a.]
o) [n.a.]
p) 1637–1646

TURKOVICH ADALBERT (ANTEA VITUS)

- a) 1646k.–1732
b) Turkovich Bartholomaeus
c) Grubanovich Anna
d) Lakendorf
e) Győri Pks.
f) Sopron
g) [n.a.]
h) horvát (croata Lakendorfensis, in cotto Sopr.)
i) 1663.04.22. (17)

- j) 1664.05.02. (18)
- k) Olmütz (1667), majd Róma (1667–71)
de fokozatszerzés a stud gleban 1674
- l) th4 (még Róma)
- m) th.dr. (1674, studium generale)
ph.mag.
- n) Értelmiségi, tanár (th.prof. a Nsz-i
rendi oktatásban 1677-ben; Nsz-i
perjel 1720–22); Turkovich Mátyás
testvére
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

TURKOVICH MÁTYÁS

- a) 1633k.–1684 Lepoglava
- b) Turkovich Bartholomaeus
- c) Grubenovich Anna
- d) Lakendorf
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1658.09.08. (25)
- j) 1659.09.23. (26)
- k) Nsz. (1656–61) Bécs (1664-től)
- l) th2
- m) ph.mag.?
- n) Hivatalviselő (a rendi tanács tagja;
rendfőnöki titkár; tanár) Turkovich
Mátyás testvére
- o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló (több
rendfőnöknek is titkára volt, Kisbán
szerint buzgó tanár; Benkovich
Ágoston váradi kinevezése előtt ő volt
a két tanú egyike Branich György
mellett, aki alkalmasságát
bizonyította, és az alkalmasságot
Benkovich Ágostonnal a ruszín
görögkatolikusok körében kifejtett
sikerés missziójával bizonyította)
- p) 1653–1672

TURÓCZY BERTALAN (in saec. Franciscus)

- a) 1668k.–1723.03.12. Wdf
- b) Turóczy Joannes
- c) Csapy Judith
- d) Győr
- e) Győri Pks.
- f) Győr
- g) nemes?
- h) [n.a.]
- i) 1686.09.01. (18 1mi anni rhetor)
- j) 1687.09.13. (19)

- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (a nagyjenői-tüskevári
kolostort megpróbálták újjáéleszteni
1717-ben, ezért a tartományfőnök
Bentsik Mártonnal őt küldi
Tüskevárra a kolostori javak
adminisztrátorának; védve a rendi
érdekeket a győri püspökkel szemben;
1698-tól Pápán algimnáziumi tanár;
Wdf-on suppriorként hal meg)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

TURÓCZY GERGELY (in saec. Joannes)

- a) 1653k.–? Elefánt
- b) Turoczy Joannes
- c) Czepy Elisabeth
- d) Győr
- e) Győri Pks.
- f) Győr
- g) nemes?
- h) magyar (ungarus)
- i) 1681.11.22. (28)
- j) 1682.11.22. (29)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

VAJDA WOLFFGANG (antea Georgius)

- a) 1638k.–?
- b) Vayda Jacobus
- c) Petreczenich Mariana
- d) Zágráb
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1658.07.28. (20)
- j) 1659.08.01. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

VALENTEKOVICH TAMÁS

- a) 1654k.–1697
- b) Valentikovich Casparus

- c) Zarky Susanna
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1674.12.02. (20 ccter)
- j) 1675.12.05. (21)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Értelmiségi, tanár (magiszter); hivatalviselő (szveticei perjel); Borkovics Márton gyóntatója
- o) erényes szerzetes
- p) 1673–1686

VALKOVICH HILARION (ante Joannes)

- a) 1632k.–?
- b) Valkovich Valentinus
- c) Petrasovich Sophia
- d) [n.a.]
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1654.12.20. (23)
- j) 1655.12.23. (24)
- k) Nsz. (1658–60)
- l) th1
- m) ph.mag.
- n) Missziós (1671-től Sátoraljaújhelyen térít, eredménye néhány hónapon belül 21 fő megtérítése; majd Varannón Ladányi Lászlóval együtt megalapítja 1674-ben a missziósházat)
- o) eredményes térítő
- p) 1653–1672

VÉPY IMRE (antea Michael)

- a) 1649–?
- b) Wepi Petrus
- c) NN. Susanna
- d) Holics
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) szlovák? (slavus)
- i) 1667.10.28. (18)
- j) 1668.11.02. (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]

- n) Hivatalviselő (Szakolcán perjel 1687–1690, váltja őt Kos Domokos; Elefánton perjel 1690–92; "német területen van" 1692–95; terebesi perjel 1695-99; máriavölgyi alperjel 1699-től; novíciusmester 1700-tól); korábban missziós (Krumlauból került a késmárki misszióba, de Thököly elűzi onnan a pálosokat)
- o) ?Vépi János Kisbán szerint 1708. aug. 3-án áldozatul esett a nezsideri rendház ostromának, súlyos sebet ejtettek rajta
- p) 1653–1672

VERES JÁCINT (ante Michael)

- a) 1638k.–?
- b) Veres Petrus
- c) Cupai Ursula
- d) Fancsal
- e) Egri Pks.
- f) Abauj
- g) [n.a.]
- h) magyar ungarus
- i) 1657.10.14. (19)
- j) 1658.10.15. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) a pápai kolostorban működött
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

VEZEKÉNYI GÁSPÁR

- a) 1651k.–?
- b) Vezekény Georgius
- c) Velegi Elisabeth
- d) Holics
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) szlovák (?) (slavus)
- i) 1674.11.23. (23 ccter)
- j) 1675.11.28. (24)
- k) Nsz. (stud gle)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

VILKOVICH JUSTUS

- a) 1634k.–?
- b) Wilkovich Joannes

- c) Stomiskoroska (?) Dorothea
- d) Krakkó
- e) Lengyelország
- f) Lengyelország
- g) [n.a.]
- h) lengyel (polonus Cracoviensis)
- i) 1652.02.24. (18)
- j) 1653.03.02., Wondorf (19)
- k) Nsz. (1653–1660)
- l) th4
- m) ph.bacc. (Nsz. 1655)
- n) [n.a.]
- o) „buzgó szerzetes”
- p) 1647–1652

VILKY LÁSZLÓ

- a) 1679k.–? Késmárk
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Sopron
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1695.11.06. (16)
- j) 1696.11.08. (17)
- k) Nsz (stud gle 1698-tól)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) a LPF-ban csak a fogadalomtétel ténye szerepel
- p) 1687–1700

VISZOCSÁNYI MÁRTON

- a) 1631k.–?
- b) Viszochany Michael
- c) Boka Dorothea
- d) Nagyszombat
- e) Eszt. Érs.
- f) Pozsony
- g) (nemes?)
- h) magyar (ungarus)
- i) 1654.09.26. (23)
- j) 1655.09.29. (24)
- k) Nsz. (1656–60)
- l) th2
- m) ph.mag.? (bacc. Nsz. 1657)
- n) Missziós (Korponán térít 1674–78; majd Szelepcsényi György helynöke, Gubasócz János plébánosi kinevezést is ad neki); Korpona leégése után a járandóságuk megszűnik, menekülni kényszerülnek Thököly elől

menekülnek); a pápai kolostor életében fontos szerepet játszott missziósként

- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

VIZKELETHY ADALBERT (in saec. Franciscus)

- a) 1673k.–1737.08.15. Pozsony, az esztergomi érsek udvarában
- b) Vizkelethy Franciscus
- c) Széchényi Catharina
- d) Nezsider
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) főnemes
- h) magyar
- i) 1690.02.04. (17)
- j) 1691.02.04. (18)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

VRAY ELEK (ANTEA GEORGIUS)

- a) 1623k.–?
- b) Urai Stephanus
- c) Soltán Elisabeth
- d) Huszt
- e) Egri Pks.
- f) Máramaros
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) [n.a.]
- j) 1645.10.22. Lepoglava (22)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

WAJAY ONUFRIUS (in saeculo vocatus Andreas)

- a) 1671–1748.10.07./1748.10.09. Elefánt
- b) Wajay Paulus
- c) Viszkelethy Elisabeth
- d) Egbell
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) nemes
- h) magyar

- i) 1687.09.17. (16)
- j) 1688.11.21. (17)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) IHivatalviselő (Mv-ben professzor; 1714-től Karlóczy Lajos tartományfőnök tanácsosa; 1717-ben tartományfőnökhelyettes; 1723-ban újraválasztják; 1715–20 a Nsz-i ház perjele és sokat tesz a kolostor fejlesztéséért; 1720-tól magyar tartományfőnök; elefánti perjel 1717-ben?; 1735-ben ismét Nsz-i perjel?; 1722-ben elutasított egy harmadízben zsidó származású jelöltet; 1723-ban írt beadványt az ogy-re az elpusztult kolostorok ügyében; 1724-ben az akkori missziófőnök, Bolla Ágoston halála miatt ő küldi föl a missziós jelentést tartományfőnökként, és kéri Sztarinszky István kinevezését; 1738-ban ünnepelték 50 éves szerzetesi jubileumát; 1744-ben aranymiséjét)
- o) Lelkiismeretes hivatásgyakorló, buzgó, szelíd, bölcs; világi nevén, Andrásnéként maradt fenn a rendtörténetben; nála fiatalabb, de kortárs rendtársa Vajay/Wajay Jeromos
- p) 1687–1700

WAKER (WACHER) ZAKARIÁS

- a) 1635k.–?
- b) Waker Joannes
- c) Deipold Magdalena
- d) Konstanz
- e) Német-római Császárság
- f) Német-római Császárság
- g) [n.a.]
- h) német (svevus)
- i) 1654.10.13. (19)
- j) 1655.02.21. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

WALISCH ERNESTUS

- a) 1634k.–? Czestochowa
- b) Walisch Bartholomaeus
- c) [Walisch] Sophia

- d) Bruck a.d. Leitha
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) osztrák (austriacus Prukensis)
- i) 1652.11.30. (18)
- j) 1653.12.04., Wondorf (19)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

WEINACHT ANDRÁS

- a) 1661k.–1714.12.22. Máriavögly
- b) Weinnacht Paulus
- c) Kertabach(?) Helena
- d) Kópháza
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1680.09.10. (19 logicus)
- j) 1681.09.15. (20)
- k) Bécs (1677)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (Wdf-on procurator, majd Csáktornyán perjel 1695-ben; helyreállította Csáktornyán a leégett rendházat; 1700-ban, a szétválás utáni első magyar tartományi gyűlésen a Barilovics Lajos rendfőnök-tartományfőnök mellett felállított definitorium tagjává választják Kollenics András, Karlóczy Lajos és Wolmuth Bernát mellett; szerepe volt a Nsz-i studium generaléban 1701 körül; Wdf-on perjel a Rákóczi-szabadságharc alatt, sok összetűzésbe kerül a környékbeli protestáns lakossággal és a császári/kuruc csapatokkal is; 1708-ban azzal vádolták, hogy kurucokat rejteget, ezért bebörtönözték, de összességében sikerül megóvnia kolostorát az 1708-as Rákóczi-hadjárattól; alapítványi felajánlásokat szerzett a kolostornak; Elefánton perjel; az 1711-ben újjáalakult magyar tartományi vezetőségben is tanácsos Malonyai Pál, Karlóczy Lajos és Bakay Imre mellett, Kupinich Máté

- tartományfőnök segítségére; a Mv-i rendház alperjeleként hal meg)
- o) „érdemekben és erényekben gazdagon halt meg”
- p) 1673–1686

WEISKOPF ELEK (ANTEA MICHAEL)

- a) 1649–?
- b) Weiskopp Joannes
- c) Trasperger Barbara
- d) Bécsújhely
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) [n.a.] (osztrák)
- i) 1667.06.09. (18)
- j) 1668.06.10. (19)
- k) Nsz. (1673)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) Missziós (eleinte Mv-ben szolgál, majd Késmárk perjele és plébánosa Thököly idején)
- o) „kitűnő muzsikus” volt, „nehéz idők megaláztja”
- p) 1653–1672

WELSICZKI ATANÁZ (antea Michael)

- a) 1645k.–?
- b) Welsiczky Nicolaus
- c) Petroviana Dorothea
- d) Velséc
- e) Eszt. Érs.
- f) Bars
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1667.01.25. (22)
- j) 1668.01.29. (23)
- k) Nsz. (1673)
- l) th1
- m) ph.mag.?
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

WILDT GÁBOR (ante Michael)

- a) 1626k.–?
- b) Wildt Matthias
- c) Wildtin Margareta
- d) Lajtapordány
- e) Győri Pks.
- f) Sopron
- g) [n.a.]

- h) horvát (croata Prodersdorfensis), de beszélt magyarul és németül
- i) 1648.03.25. (22)
- j) 1649.04.04., Wondorf (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (eleinte Acsády Bonifáccal Ecseden missziózik, majd a többnemzetiségű katonák táborig papja a tokaji várban; utána Gölnicen plébániát vállalt 1673-ban; majd 1674-ben poprádi és strázsai plébános; összesen százas nagyságrendben térített); Hivatalviselő (perjel Krumlovban, amit Liechtenstein János Ferdinánd adományozott neki; utóbb Késmáron perjel 1681-ig); IV. Szent (fehértanú: nagyon meghurcolták, de túlélte; öt (!) sebet kapott)
- o) Említik hűséges hivatásvállalását, a misszióiért elszenvedett meghurcoltatást és az ekkor kapott öt sebet
- p) 1647–1652

WINKLER MÁRTON *conversus*

- a) 1643k.–?
- b) Winkler Georgius
- c) NN. Maria
- d) Horpag?
- e) Stájerország
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák, stájer (styrus)
- i) 1666.08.15. (23)
- j) 1668.09.02. (25)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) (a váradi pálosokkal kapcsolatban állt egy Winkler Mátyás szepesi kanonok)
- p) 1653–1672

WIRSBA ZSIGMOND (antea Andreas)

- a) 1636k.–1661.08.22 Sopronbánfalva
- b) Wirsba [...]
- c) NN. Helena
- d) Felsőgalgóc
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]

- i) 1658.11.24. (22)
- j) 1659.11.26. (23)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

WOLFF FARKAS (in saec. Carolus)

- a) 1669k.–1717.05.07. Maria Trost
- b) Wolff Joannes
- c) Kopp Anna Christina
- d) Passau
- e) Német-római Császárság
- f) Német-római Császárság
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1685.10.28. (16)
- j) 1686.10.29. (17)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (osztrák tartományfőnök 1711 után; superior Mariatrostban); Értelmiségi/szerző
- o) Spiritualitását formálták a pestisszentek (Szent Rókusról, Sebestyénről és Rozáliáról írt prédikációját kiadta)
- p) 1673–1686

WOLMUTH BERNÁT (in saec. Michael)

- a) 1662k.–1714 Tövis
- b) Wolmuitt Michael
- c) NN. Judith
- d) Bajmóc
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1681.08.22. (19)
- j) 1682.08.30. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós és hivatalviselő (1688-ban Máriavölgybe küldték, a következő év decemberében pedig Ónodra téríteni; Turóczy Gergellyel egyidőben szolgál Késmárkon térítőként; pápai hitszónok?; magyar tartományi tanácsos 1700-ban a szétválás utáni első magyar tartományi gyűlésen, ahol

mellette ugyanerre a tisztségre megválasztják Weinacht Andrást, Kollenics Andrást és Karlóczy Lajost; Erdélyben apostoli misszionárius); világi és jogi irodalomban jártas, kiváló szónok, aki prédikációival térített; elefánti perjelként 1705-ben azzal vádolják, hogy a kurucok kezére játszik; kis híján megölik lázadásért); szerző (spirituális munka)

- o) Hitvalló, áldozat (a bécsújhelyi ph. iskolából Bécs felé tartottak, amikor elfogták Apponyi Imrével és Széplaky Györggyel együtt; de őt Győrnél kiváltották; „a szerzetesi fegyelem mintaképe, jámborul halt meg”)
- p) 1673–1686

ZAMOBORI ADALBERT (antea Franciscus)

- a) 1654–1721.01.07. (Lád)
- b) Zamobori Thomas
- c) Nestor Catharina
- d) Győr
- e) Győri Pks.
- f) Győr
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1673.09.29. (19 ccter)
- j) 1674.09.30. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Missziós (Pápán, majd Wdf-on volt szolgálatban; ezután a pécsi egyházmegyébe került, ahol Szentkúton volt hitszónok Fekete Elekkel)
- o) [n.a.]
- p) 1673–1686

ZARUBA FERENC (in saeculo vero Georgius)

- a) 1646k.–?
- b) Zaruba Georgius
- c) Hoiny Catharina
- d) Szokolca
- e) Eszt. Érs.
- f) Nyitra
- g) [n.a.]
- h) szlovák (slavus)
- i) 1665.10.04. (19)
- j) 1666.10.04. (20)
- k) [n.a.]

- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) Hivatalviselő (Mv-i alperjel 1684-től, ahonnan Szakolcára helyezik a misszióba Pudmay perjel mellé; helyére Mikovinyi kerül; sokat volt a rendház helyett szakolcai rokonainál, ezért Bécsújhelyre helyezik, innen kerül a pápai és máriavölgyi perjeli székbe; évekig procurator; a Nsz-i szeminárium perjele 1695–97 és 1698–99)
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

ZASICH ZSIGMOND

- a) 1629k.–?
- b) Zasitz Martinus
- c) Weltzerin Maria germana
- d) Nagyszombat
- e) Esztergomi Érs.
- f) Pozsony
- g) [n.a.]
- h) szlovák, Mo. (slauus Tyrnaviensis)
- i) 1650.05.09. (21)
- j) 1650.00.00, Lepoglava? (21?)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1647–1652

ZBRAKOLINSKY BALÁZS

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) „Ultrasavianus”
- e) [n.a.]
- f) [n.a.]
- g) [n.a.]
- h) horvát croata
- i) [n.a.]
- j) 1639.03.06. Lepoglava
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

ZEBRICH GELLÉRT (antea Nicolaus)

- a) 1635k.–?
- q)

- b) Zebrich Jacobus
- c) Jankovich Helena
- d) Zágráb
- e) Zágrábi Pks.
- f) Horvátország
- g) [n.a.]
- h) horvát (croata)
- i) 1655.02.02. (20)
- j) 1656.02.06. (21)
- k) Pozsony (rhet)
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1653–1672

ZEILNER JÓZSEF

- a) 1679k.–? Késmárk
- b) Zeilner Vitus
- c) NN. Anna Maria
- d) Ebenfurt
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) [n.a.]
- i) 1698.10.25. (19 rhetor)
- j) 1699.10.26. (20)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1687–1700

ZIMERMAN JÁNOS MENYHÉRT

- a) [n.a.]
- b) [n.a.]
- c) [n.a.]
- d) Bécs
- e) Alsó-Ausztria
- f) Ausztria
- g) [n.a.]
- h) osztrák
- i) [n.a.]
- j) 1647.01.20. Lepoglava („indutus Neostadii, fecit professionem Lepoglavae”)
- k) [n.a.]
- l) [n.a.]
- m) [n.a.]
- n) [n.a.]
- o) [n.a.]
- p) 1637–1646

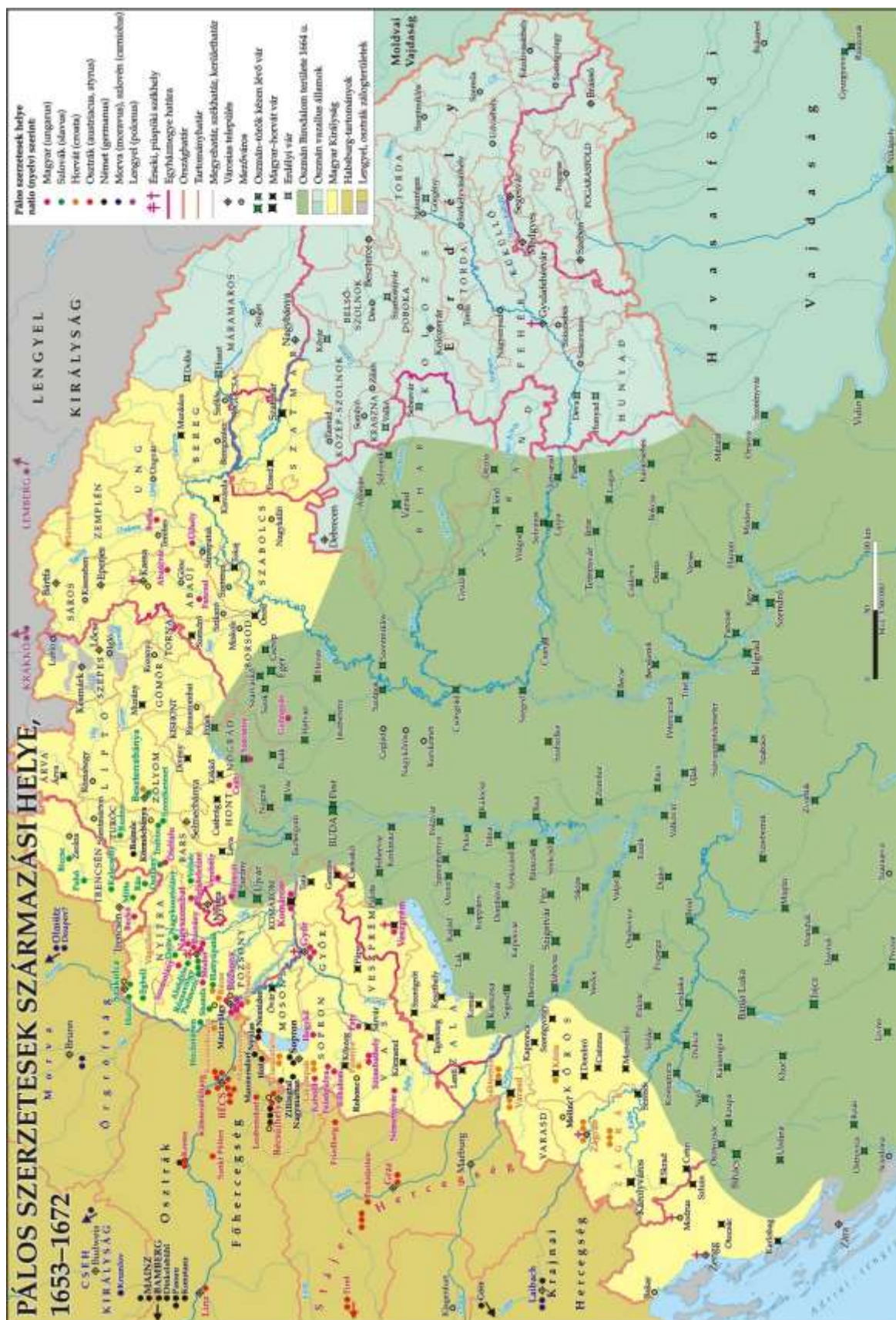

IV. A novíciusok származási helye és natiója (1653–1672)

Térkép: Nagy Béla

V. A novíciusok származási helye és natiója (1673–1686)

Térkép: Nagy Béla

